SUPPLEMENT

AU

CORPS UNIVERSEL

DIPLOMATIQUE

DU

DROIT DES GENS.

TOME SECOND.

SALVS GENERIS HVMANI
PAX
ROMA
JANI TEMPLUM.

SUPPLEMENT
AU
CORPS UNIVERSEL
DIPLOMATIQUE
DU
DROIT DES GENS,
CONTENANT
UN RECUEIL
DES
TRAITEZ

D'ALLIANCE, DE PAIX, DE TREVE, DE NEUTRALITE', de Commerce, d'Echange, de Protection & de Garantie, de toutes les Conventions, Transactions, Pactes, Concordats, & autres Contracts, Capitulations Impériales & Royales, Donations, Renonciations, Protestations, Testamens, Investitures,

ET EN GENERAL DE TOUS LES TITRES,
Sous quelque nom qu'on les désigne,
Qui ont échapé aux prémieres recherches de Mr. DU MONT.
Continué jusqu'à présent par Mr. ROUSSET,
Membre des Académies des Sciences de St. Petersbourg & de Berlin.

TOME I. PARTIE I.

A AMSTERDAM, Chez les JANSSONS à WAESBERGE, WETSTEIN & SMITH, & Z. CHATELAIN.
A LA HAYE, Chez P. DE HONDT, la Veuve de CH. LE VIER, & J. NEAULME.
LIBRAIRES.
M. DCC. XXXIX.

Staatl. Bibliothek
Regensburg

TABLE CHRONOLOGIQUE
DU
SUPLEMENT AU CORPS DIPLOMATIQUE
DU
DROIT DES GENS &c.
TOM. I. PARTIE I.

ANNO 315. 30 Mars. CONSTANTINI MAGNI *Imperatoris Donatio celeberrima* SYLVESTRO *Urbis Romæ Episcopo & Papæ atque omnibus ejus Successoribus, qui in Sede Beati* PETRI *usque in finem seculi sessuri sunt, facta. Romæ, sub tertio die Kalendarum Aprilium, eodem* FLAVIO CONSTANTINO AUGUSTO *quater &* GALLICANO *Consulibus. Cum diversis Lectionibus ex* ISIDORI *Decreto tam vulgato quam manuscripto extractis & in margine positis.* Pag. 1.

—— *Ejusdem Donationis aliud Exemplar seu Fragmentum ex* BALSAMONIS *in* PHOTII *Nomocanonem Commentariis ad Titul.* 8. *cap.* I. *& secundum* HENRICI AGYLÆI *Interpretationem.* 4.

—— *Ex eadem Donatione Excerpta secundum Gratiani Decretum part.* I. *Distinct.* 96. *c.* 14. 5.

587. 28 Novembre. *Pactum Pacificationis & Partitionis inter* GUNTCHRAMNUM *&* CHILDEBERTUM *Reges Francorum, atque* BRUNCHILDAM *Reginam in Comitiis Andelavensibus, quo eis placet juxta certam pactionem olim factam, Regnum in duas partes inter se hereditario jure dividere, nec non Reginæ* BRUNICHILDI *Civitatem* Cadurcum *quam primum cedere, compluresque alias post* GUNTCHRAMNI *Transitum in dominationem ejusdem Reginæ reverti debere. Actum die* 4. *Calendis Anno* 26. *Regni Domni* GUNTCHRAMNI *Regis, Domni* CHILDEBERTI *vero duodecimo anno.* ibid.

625. 6 Octob. *Traité d'Alliance ou Privilege du Prophete* MAHOMET *pour les* Chrêtiens *habitans de son Païs, par lequel il promet de les proteger & defendre eux, leurs Temples, Chapelles & autres Lieux & Biens contre leurs Ennemis, tant ceux du dedans que ceux du dehors. Fait le dernier jour de la Lune du quatrieme mois, l'an quatrieme de l'Hegire.* 7.

798. *Pactus Legis* SALICÆ. *Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi* 798. *Indictione VI. Domnus* KAROLUS MAGNUS *Rex Francorum inclitus hunc libellum tractati Legis Salicæ scribere iussit.* 9.

817. LUDOVICI PII *Imperatoris Pactum Confirmationis de Civitate* Roma, *cum Ducatu suo & cæteris Civitatibus, Urbibus, Castris, Locis & Terris per* PIPINUM *Regem &* CAROLUM *Imperatorem Beato* PETRO *donatis aut restitutis, salva tamen Dominatione suprema.* 8.

844. 20 Mai. *Instrumentum Donationis* Comacli *cum toto Territorio factæ per Romanorum Imperatores* LOTHARIUM *&* LUDOVICUM OTTONI *Equiti Estensi. Datum die* 20 *Maji, Anno* 844. *Aquisgrani.* 21.

12 Juin. CAROLI CALVI *Privilegia & Immunitates à teloniis aliisque oneribus Civitati & Comitatui* BARCHINONENSI *concessa, quod* SARACENORUM *se potestati subtrahens Prædecessoribus suis atque ipsi libera sese ac prompta voluntate subjecit. Datum in Monasterio Sancti Saturnini prope Tolosam in Amne, pridie Idus Junii Anno IV. regnante* KAROLO *glorioso Rege.* 21.

Donatio LOTHARII I. *&* LUDOVICI II. *Romanorum Imperatorum* OTHONI *Equiti Estensi facta de* Comaclo *ejusque toto territorio. Datum in Palatio Regio Aquisgrani* 20 *Maji, anno Imperii Regnorum IV. Indictione XI.* Pag. 22. ANNO 854. 20. Mai.

OTTONIS I. *Imperatoris Pactum Confirmationis, quo Ditiones & Civitates* Romanæ Ecclesiæ *à Prædecessoribus suis donatas confirmat, nonnullasque de suo proprio Regno addit, salva tamen in omnibus potestate sua & Filii sui, Posterorumque suorum; de modo insuper & ordine in Electionibus Pontificum servando, atque de Justitia Populis recte administranda plura constituit. Datum* 13 *Februarii, Anno Incarnationis* 962. *Indictione V.* ibid. 962. 13. Fevrier.

Privilegium OTTONIS III. *Romanorum Imperatoris pro* VENETIS. *Datum* 14. *Kal. Augusti, Anno Domini* 992. *Regni sui IX. Indictione V.* 24. 992. 19 Juillet.

Fragment d'une Constitution Imperiale, ordonnée dans une Diéte tenuë sous OTTON III. *touchant les Electeurs & autres Etats de l'Empire.* 181. 1001.

Investitura BENEDICTI *Papæ VIII. pro* WIDONE *Abbate Beatæ Mariæ Virginis in* POMPOSA *de certis Terris in* MASSECELLA *&* MASSA *aliisque locis in territorio* COMACHIENSI *sitis, sub censu annuo trium argenteorum solidorum. Datum pridie Nonas Julii, Pontificatus sui Anno II. Indictione XI.* 24. 1013. 6 Juillet.

Confirmatio HENRICI II. *Romanorum Imperatoris omnium Donationum & Privilegiorum à Prædecessoribus* PIPINO *Rege,* CAROLO MAGNO, LUDOVICO PIO, OTTONE I. *&* OTTONE *Filio ejus* B. PETRO *&* S. *Sedi* Apostolicæ *concessorum, salvâ in omnibus Dominatione Imperiali; ubi etiam de modo Pontifices Romanos eligendi atque Justitiam Romæ administrandi juxta Pactum Confirmationis* OTTONIS I. *de novo constitutum est.* 25. 1014.

Ejusdem Confirmationis aliud Exemplum, vel potius Fragmentum satis diversum, quod tamen DOMINICUS SEGNERUS *affirmat se descripsisse ex Originali asservato in Ælia Arce.* 26. ——

HEINRICI II. *Romanorum Imperatoris Præceptum, quo ad sedandum inveteratas contentiones homicidiaque inter Episcopum* Wormatiensem *& Abbatem* Laurishamensem *ac utriusque Ecclesiæ Familias perpetrata, sub pœna sublationis cutis & capillorum, ac combustionis maxillarum severissime prohibet, nequis deinceps alterius domum infringat, aut eum oppugnet. Datum in Triburia, Regia villa* 4. *Non. Decembris, Anno* 1023. 27. 1023. 2 Dec.

PAX PUBLICA *in Conventu Alsatico sub* HEINRICO III. *Nigro, Imperatore Augusto instituta, ut putatur Hagenoæ, Anno Domini* 1051. ibid. 1051.

HENRICI IV. *Regis Romanorum Confirmatio super antiquis Privilegiis à* JULIO CÆSARE *&* NERONE *Terris* Austriacis *concessis, ut eandem vim habeant, quam si ab Imperatoribus Christianis data essent.* 1058. 4 Octob.

ANNO 1058. *essent. Concedit insuper* ERNESTO *Marchioni Austriæ in Adjutorium & subsidium Episcopatus* Juvaviæ & Laureacensis, *additis pluribus aliis Prærogativis. Datum 4 Nonas Octobris, Anno Dominicæ Incarnationis* 1058. *Indictione XI. à prima inauguratione ejus V. ab obitu vero Patris II.* CUM *Privilegiis* JULII CÆSARIS & NERONIS *in integro insertis.* Pag. 182.

1059. *Constitutio* NICOLAI *Papæ II. de iis ad quos Electio Romani Pontificis pertinet. Edita in Concilio apud Lateranum habito. Anno* 1059. 28.

1061. 1 Dec. *Decretum* BEATRICIS *Ducissæ, quæ fuit* GOTOFREDI *Ducis Conjux &* MATHILDIS *Comitissæ Mater, quo probatur his temporibus* FLORENTIA *Imperatori & Imperio paruisse. Dat. Kal. Decembris, Anno Domini* 1061. *Indictione XV.* 29.

1073. 24 Sep. *Juramentum fidelitatis à* RICHARDO *Principe Capuæ* GREGORIO VII. *Papæ præstitum.* ibid.

1074. 28 Octob. *Epistola* GREGORII VII. *Papæ ad* SALOMONEM *Regem Ungarorum, ut pro Regno suo, quod à Teutonicorum Rege accepit, Sedem Apostolicam recognoscat. Datum Romæ 5. Kal. Novembr. Indictione* XIII. ibid.

1076. *Dictata* GREGORII VII. *Papæ admodum notabilia, sive Sententiæ breviores de Potestate Pontificia.* 30.

HENRICI *Romanorum Regis Epistola ad universæ S. Romanæ Ecclesiæ Clerum & Populum, qua eos incitat & hortatur, quatenus* HILDEBRANDUM (*Papam* GREGORIUM VII. *sic nuncupatum*) *deponant, aliumque communi Episcoporum Consilio à se Electum in Sedem Apostolicam recipiant.* CUM *inserta alia ejusdem Regis Epistola ad dictum Hildebrandum directa, qua ei omne Jus Papatus Sedemque Apostolicam abrenunciat.* ibid.

Litteræ Circulares HENRICI IV. *Romanorum Imperatoris ad Episcopos Imperio fideles, ut ad Comitia Wormatiensia veniant, audituri & judicaturi causam* HILDEBRANDI *dicti* GREGORII VII. *Papæ.* 31.

Placitum plurium Episcoporum Imperialium, quorum nomina hic infra leguntur, adversus GREGORIUM *Papam* VII. *quo vehementer in eundem invecti tanquam Romanæ Ecclesiæ invasorem, Signiferum Schismatis, Pacis perturbatorem, perjurum, Scandalosum, eidem præstare obedientiam in futurum recusant, & Papatum ipsius nullum declarant.* ibid.

Litteræ ENGELBERTI *designati Episcopi* Treverensis, *quibus declarat, se nullam amplius obedientiam præstiturum* GREGORIO *VII. Papæ.* 32.

Literæ THODORICI *Verdunensis Episcopi ad Principes, Archiepiscopos & Episcopos, Imperii quibus significat, se adhærere Placito eorum contra* GREGORIUM VII. *Papam facto.* ibid.

1077. *Decretum Comitiorum Ticinensium ab* HENRICO IV *Romanorum Imperatore, nec non Episcopis ac Principibus Germaniæ, Galliæ & Italiæ contra* GREGORIUM VII. *Papam, alias* HILDEBRANDUM *dictum, latum;* CUM *Insinuatione per* ROLANDUM *Sacerdotem Parmensem memorato* GREGORIO *facta.* ibid.

Confirmatio facta ab HENRICO IV. *Germaniæ Rege* UGONI & FULCHONI, *germanis* ACZONIS *Marchionis Filiis in Status & res omnes, quas Marchio* ACZO *jure tenuit.* 33.

1079. *Lettre de* GUILLAUME le Conquerant *Roi d'Angleterre au Pape Gregoire VII. au sujet de l'Hommage & fidelité que ce Pape vouloit qu'il fit de sa Couronne au Saint Siege Apostolique.* ibid.

1080. 25 Juin. *Fragmentum Decreti Comitiorum Brixinæ per* HENRICUM IV. *Romanorum Imperatorem celebratorum, contra* GREGORIUM *Papam* VII. *quo omnis obedientia ei tanquam sacrilego, impio & necromantico detrahitur, ipseque deponendus & expellendus judicatur. Actum 7 Kalend. Julii, feria quinta, Indictione* III. Pag. 33. ANNO 1080.

Edictum HENRICI IV. *Imperatoris ad Clerum Populumque Romanum, ut à Papæ* GREGORII *obedientia recedant eumque cogant à Sede Apostolica descendere, aliumque Papam communi Consilio electum recipiant.* CUM *Literis ejusdem* HENRICI IV. *ad eundem* GREGORIUM VII. *insertis, quibus jus omne & obedientiam antehac præstitam abrenunciat, eique iterato mandat & edicit, ut à Sede Urbis, cujus Patritiatus sibi debetur, descendat. Dat. ex Comitiis Brixinensibus Anno* 1080. 34.

Literæ HENRICI IV. *Romanorum Imperatoris ad* GREGORIUM VII. *Papam de sua dejectione à Papatu decreta, mandans & imperans ei, ut à Sede Apostolica descendat & meliori se locum faciat. Dat. in Comitiis Brixinensibus Anno* 1080. ibid.

Querimonia per Legatos RUDOLPHI *Pseudo-Regis Romanorum in Synodo Romana contra* HENRICUM IV. *Imperatorem facta Anno* 1080. 35.

Diploma GUELFONIS V. *Ducis & Marchionis, nec non Comitissæ* MATILDÆ, *quo Privilegia, Libertates & Immunitates* Mantuanis Civibus *& Suburbanis per Prædecessores eorum ipsis ablata restituuntur. Factum Mantuæ V. Kal. Julii, Incarnationis Anno* 1090. *Indictione XIII.* 183. 1090.

Donatio URBANI II. *Papæ facta* DAIBERTO *Pisanorum Episcopo ejusque Successoribus, Canonice electis & approbatis de* Insula Corsica, *ea lege, ut singulis annis Palatio Lateranensi persolvat Lucanæ monetæ libras quinquaginta. Datum Beneventi 4. Kalendas Julii Anno* 1091. *Indictione XIV. Pontificatus sui Anno IV.* 35. 1091. 28. Juin.

Fragmentum Diplomatis de Titulo Regio *per* ANACLETUM *Anti-Papam* ROGERIO *Duci Siciliæ & Calabriæ impertito. Datum Beneventi 5. Kal. Octob. Anno Dominicæ Incarnationis* 1130. *Pontificatus sui Anno I. Indictione IX.* 183. 1130. 27 Sep.

Testamentum WILHELMI *Ducis* Aquitaniæ, *quo discessurus ad vitam Monasticam Filias suas Regi* LUDOVICO CRASSO *commendat,* LEONORÆ *vero primogenitæ cum* LUDOVICO *dicti Regis Filio collocandæ* Aquitaniam & Pictaviam *relinquit.* 35. 1131.

Fœdus sive Epistola Fœderis initi inter CONRADUM III. *Romanorum Regem Germanicum &* JOANNEM COMNENUM *Romanorum Imperatorem Constantinopolitanum, ita ut habeant Amicos communes & Inimicos, sive in terra, sive in mari. Datum Ratisponæ 18. Kal. Aprilis Anni* 1142. 36. 1142. 15 Mars.

Literæ ALFONSI I. *Regis Portugalliæ, quibus se, Regnum suum, Gentem & Successores ejus sub Beatæ* MARIÆ DE CLARÆVALLE *Cisterciensis Ordinis Tutelam, Protectionem, Defensionem & Patrocinium subdit, cum obligatione eidem solvendi singulis annis in modum Feudi Vassalitii quinquaginta Morabitinos auri probi & probati; salvo tamen Tributo jam Beato* PETRO *& Successoribus ejus Pontificibus Romanis constituto. Datum in Ecclesia Lamecensi 4. Kalend. Maji, Æra* 1142. ibid. 28 Avril.

Forma Sacramenti quod olim in Regno Aragonum *à Judæis exigebatur in Judicio, cum adjectis Maledictionibus.* 184. 1141. 28 Nov.

Loix Fondamentales du Royaume de PORTUGAL, *faites dans la premiere Convocation des Etats generaux tenuë à* Lamego, *Ville située dans la Province de Beira, sous le Regne d'*ALPHONSE, *premier Roi de Portugal, en l'année* 1143. 37. 1143.

Rescriptum FRIDERICI I. *Imperatoris Augusti de Jure Imperatorum in Urbem* Romam, *sive potius Responsum oretenus Legatis Populi Romani datum in Expeditione prima Italica.* 39. 1155.

Epistola HADRIANI *Papæ ad* FRIDERICUM *Imperatorem, qua de duplici injuria Sedi Apostolicæ per ipsum illata, videlicet de antepositione proprii Nominis in Epistolis, & de homagio ab Episcopis exacto con-* 1156.

ANNO 1156. *conqueritur, eundemque ad resipiscentiam minis adjectis hortatur.* Pag. 39.

Rescriptum FEDERICI I. *Romanorum Imperatoris ad* HADRIANUM IV. *Papam, de antepositione Nominis proprii in Epistolis ad eum destinatis, tanquam justo titulo facta. Exprobrat ei superbiam suam & Cardinalium suorum, adhortaturque ad humilitatem Apostolicam.* ibid.

Juin. *Pax inter* WILHELMUM *Regem Siciliæ &* HADRIANUM *Papam IV. quâ præfatus Rex Jura Ecclesiastica tam in Regno Siciliæ, quam in Ducatu Apuliæ & Calabriæ aliisque locis promittit illibata conservare, prædictus vero Pontifex eundem manutenere ac defendere in omnibus supradictis, pro quibus illi fidelitatem juravit & homagium ligium fecit. Datum ante Beneventum, mense Junio, Anno Incarnationis Dominicæ 1156. Regni* WILHELMI *Regis VI.* 40.

Confirmatio Pacis prædictæ per HADRIANUM *Papam IV. Datum eadem die.* 41.

1157. *Epistola* ADRIANI *IV. Papæ ad* FREDERICUM *I. Romanorum Imperatorem, qua memorat* Beneficium à Sancta Sede in eum collatum, *videlicet, dum Coronam Imperialem de manu ejus susceperat.* ibid.

Edictum FRIDERICI *Romanorum Imperatoris de Arrogantia* HADRIANI *Papæ erga Fastigium Cæsareum Regnumque universum Romano-Germanicum Literis ejus suprascriptis & verbis Legatorum satis superque declarata; nec non de Juribus & Dignitate Imperii à Tyrannide ejus & Cardinalium suorum vindicandis.* 42.

1858. *Epistola* FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris ad Archiepiscopum* Trevirensem. *Probat Imperium non esse à Papa, sed immediate à Deo; addit multa de* HADRIANI *IV. Romani Pontificis Tyrannide, de usurpatione ejusdem in Imperio nec non Pseudovicariatu in Ecclesia reprimendis, nec non* Primatu Sedis Trevirensis. ibid.

Edictum FRIDERICI *I. Romanorum Imperatoris in Comitiis Brixiensibus Procerum Germaniæ, Galliæ & Italiæ, ad* Mediolanenses *bello persequendum.* 43.

Decreta FRIDERICI *I. Romanorum Imperatoris facta in Comitiis apud Roncalias habitis cum Proceribus Germaniæ, Galliæ & Italiæ super Regalibus Imperii aliisque.* ibid.

Epistola Monitoria HADRIANI *IV. Papæ ad Episcopos* Germaniæ, *ut* FRIDERICO *I. Romanorum Imperatori persuadeant, ut Edictum, nequis de Regno eorum ad Apostolicam Sedem accedat, revocet, & satisfactionem exhiberi Romanæ Ecclesiæ curet ob blasphemias, quas* REINALDUS, *præfati* FRIDERICI *Cancellarius & Palatinus Comes in Legatos Pontificios & prædictam Ecclesiam evomuerunt.* 44.

Rescriptum Archiepiscoporum & Episcoporum Germaniæ ad Hadrianum IV. Papam, quo significant, universam Germanorum Rempublicam vehementer commotam fuisse his Literis, quas per Nuncios Pontificios FRIDERICO *I. Imperatori Romanorum misit, nec probare se ea posse, quæ his continentur, Imperatorem vero à se monitum ajunt, cujus etiam* Responsum *eidem mittunt, simulque eundem rogant, ut priora scripta sua suavitate condiat.* ibid.

1159. *Erection du Duché de* Boheme *en Royaume par l'Empereur* FREDERIC I. *en faveur du Duc* WLADISLAS, *qui est en même tems élevé à la Dignité Royale, avec Donation & Cession du Tribut que lui & ses Predecesseurs étoient accoutumés à lui payer pour le Royaume de Pologne.* 185.

Edictum FRIDERICI *I. Imperatoris de Rebellibus Imperii per Italiam in ordinem redigendis, & de honore Germanici Imperii tutando & conservando contra Papisequas.* 45.

23 Octob. *Literæ* FRIDERICI *I. Romanorum Imperatoris ad* HERIMANNUM *Episcopum Brixiensem de* Concilio Papiensi *ab se indicto, ad tollendum Schisma Papale, quibus eum simul hortatur ac rogat, ut ibidem compareat. Datum Cremæ, 10 Kal. Novembris.* ibid.

Mandatum FRIDERICI *I. Romanorum Imperatoris pro* ALEXANDRO III. *Papa, & Cardinalibus, qui eundem Romanum Pontificem elegerunt, ut se fistant* Concilio Papiensi, *ubi de justitia Electionis novi Papæ cognoscatur.* Pag. 45. ANNO 1159.

Edictum proscriptionis contra Cremenses, Mediolanenses *&* Brixianos *per* FRIDERICUM I. *Romanorum Imperatorem latum.* 46.

Epistola FRIDERICI I. *Romanorum Impertoris ad* ALEXANDRUM III. *Papam in Scissione electum, ut compareat in* Concilio Papiæ *proxime celebrando & à se indicto, ad terminandum Negotium duplicis Electionis.* ibid. 116..

Investitura per FRIDERICUM I. *Romanorum Imperatorem Consuli & Legatis* Pisanorum *pro Communi eorundem data de omni eo, quod præfata Civitas tenet de Regno, Imperio, sive de Marcha, sive aliter, præsertim de Comitatu in eorum districtu nec non de Litore maris à Civitate Vecchia usque ad Portum Veneris, cum medietate* Panormi, Messanæ, Salerni *&* Neapolis, *agrorumque his adjacentium, ac tota insuper* Gaieta, Mazari, Trapani *atque omnibus agris earum.* CUM *Sacramento præstando à Principibus sive Ducibus Imperatoris prædicti, ituris in Expeditionem contra Regem* GUILLELMUM, *de Pisanis servandis & adjuvandis, nec Pace vel Treuga ineunda sine consensu omnium Consulum Pisanorum aut majoris eorum partis:* NEC NON *securitate à* FRIDERICO *I. Imperatore Pisanis promissa, si ex præcepto suo bellum fecerint Januensibus:* UTI ET *Juramento duplici,* alterum *quod* LAMBERTUS *Consul Pisanorum* FRIDERICO *Imperatori juravit de fidelitate à Communi Pisanorum eidem servanda, & eundem adjuvando ad debellandam Siciliam, Apuliam & Calabriam:* Alterum *quod ipse una cum Legatis promisit, Pisanos Consules non præsentes vel alio tempore futuros prædicto Imperatori vel ejus successoribus esse facturos. Datum Romæ 8. Idus Aprilis 1161. Indictio IV. Regni illius X. Imperii VII.* 50. 1161.

Infeudatio Comitatis Provinciæ, *Civitatis* Arelatensis, *nec non Comitatus* Forocalcherii *per* FRIDERICUM *I. Romanorum Imperatorem* RAIMUNDO *Comiti* Barchinonensi *facta, sub obligatione 15. Marcharum auri boni ad justum pondus Coloniæ singulis annis in Purificatione B. Virginis pendendarum. Datum apud Taurinum post destructionem Mediolani 15. Kal. Septembris Anno 1162. Regnorum* FRIDERICI *X. Imperii VIII.* 46. 1162. 18 Août.

Edicta HENRICI *II. Regis Anglorum pro tuitione Jurium Regalium & Regni contra Clericos Papæ adhærentes & eorum usurpationes, præsertim in materia Interdictorum, Excommunicationum & Appellationem ad Papam.* 47. 1164.

Literæ HENRICI *II. Regis Anglorum ad* ALEXANDRUM *III. Papam de Controversiis inter eos agitatis, occasione data per* THOMAM *Archiepiscopum* CANTUARIENSEM. 52.

Literæ ALFONSI *I. Castellæ ac Toleti Regis* GASTONO *Bearnensi Vice-Comiti datæ, quibus eum & Successores illius liberat juramento fidelitatis & hominii, ratione* Vasconiæ *præstare soliti, uti & omni aliapactione, quo sibi aut Antecessoribus suis vel ipse, vel etiam Prædecessores illius tenebantur. Datum apud Burg. 3. die Decembris, Era MC. II.* CUM *Confirmatione* ALFONSI *VI. Romanorum, nec non Castellæ ac Toleti Regis. Datum apud Burgis, 13 Maji Anno Domini 1270.* 53. 3 Decemb.

Investitura per FRIDERICUM *I. Romanorum Imperatorem, data Civitati* Pisanæ *de tota Insula* SARDINIÆ *& pertinentiis in Feudum perpetuum. Revocat autem omnes praecedentes Concessiones aliis de eadem Insula factas, & promittit nullas in futurum se alii, quiscunque demum fuerit, in contrarium esse facturum. Datum Franchfurti 15. Kal. Maji, Anno Incarnationis 1165. Indictione XIII. Regni sui XIII. Imperii vero XI.* ibid. 1165. 17. Avril.

Privilegium CAROLI MAGNI *Romanorum Imperatoris pro Civitate* Aquisgranensi, *ut trans Alpes fit Caput Regni & in ipsa Successores & Hæredes Regni* 1166. 1 Janvier.

ANNO 1166. initientur. Cum Confirmatione Friderici I. Romanorum Imperatoris. Datum Aquisgrani 6. Idus Januarii. Anno Dominicæ Incarnationis 1166. Regni ejus XIV. Imperii vero XI. Indictione XIV. Nec non Friderici II. Romanorum Imperatoris approbatione. Datum Pisis Mense Augusto Anno 1244. Imperii ejus 24. Regni vero Siciliæ 46. Indictione II. Pag. 56.

1 Juillet. Recessus sive Decretum Comitiorum Herbipolensium à Friderico I. Romanorum Imperatore celebratorum super Schismate duorum Pontificum. Datum Wirtzburg Kalend. Julii. 54.

——— Mandatum Friderici I. Romanorum Imperatoris pro exsecutione Decretorum Herbipolensium. 55.

——— Concordia per Romanorum Imperatorem Fridericum I. inter Godefridum Episcopum Trajectensem ab una & Florentium Comitem Hollandiæ parte ab altera de Comitatu Frisonum firmata. Datum Anno 1166. ibid.

1172. 4 Juillet. Testamentum Guinardi Comitis Russilionensis, quo Comitatum prædictum, & quidquid ad eundem pertinet Ildefonso Regi Aragonensium relinquit, hac conditione, ut quæ Monasteriis, Templariis, Hospitalariis, Ecclesiis atque aliis per idem Testamentum Sacra legavit atque concessit, manuteneat & frui ipsos in pace faciat. Actum 4. Nonas Julii, Anno Incarnationis 1172. Regnante Lodovico Rege. 58

Decemb. Charta Conventionis habita inter Ildefonsum Regem Aragonensem & Bertrandum Comitem Melgoriensem, qua dictus Comes donat Regi in perpetuum Castrum & Comitatum Melgorii, & iterum ab eodem in Feudum accipit. Actum apud Montem Pessulanum, Mense Decembri, Anno Incarnationis 1172. 59.

1178. 13 Juin. Instrumentum Pacis & Concordiæ inter Guilielmum Marchionem Montisferrati ejusque Filios ex una, & Homines Alexandriæ ex altera parte, Actum in Territorio Appiani 13. Junii 1178. Indictione XI. Cum Transumpto Jacobi de Carrexana. 7. Novembris 1620. Indictione III. 60.

1180. 13 Juillet. Decretum Friderici I. Romanorum Imperatoris pro Adilberto Episcopo Frisingensi in solenni Curia Ratisbonæ datum, quo Translatio Fori in Vergen cum ponte per Henricum de Brunswick Ducem Bavariæ & Saxoniæ in villam Munchen violenter facta, irrita pronunciatur, ipsumque Forum cum memorato ponte præfato Episcopo restituitur & confirmatur. Actum Ratisbonæ, 3 Idus Julii, Anno ab Incarnatione Domini 1180. Regni ejus XXIX. Imperii vero XXVI. Indictione XIII. 61.

1182. 28 Avril. Confirmatio Frederici I. Romanorum Imperatoris super Sententia lata in placito generali pro Alberto, Obizone & Bonifacio Marchionibus contra Communitatem de Este. Data Maguntiæ 4. Kal. Maji, 1182. Indict. XV. ibid.

1183. 25 Juin. Pax publica per Fridericum I. Romanorum Imperatorem pro partibus Lombardiæ sancita Concedit Regalia quædam Civitatibus, cæteraque sibi retinet. Gratiam Delicti facit Opizoni Marchioni Malaspinæ. Dat. Constantiæ in solemni Curia, die 7. Kal. Julii, Anno Incarnationis 1183. Indictione I. Anno Regni ejus 32. Imperii vero 39. Accedit Formula Sacramentorum per Civitates Imperatori, & per Nuncios Cæsareos Civitatibus respective præstandorum. Cum notitia illorum, qui nomine Civitatum juraverant. 62.

1184. 19 Octob. Investitura per Fredericun Romanorum Imperatorem Marchioni Obizoni de Hest data de Marchia Genue & de Marchia Mediolani, & de omni eo quod Marchio Azo habuit. Actum in Verona in Palatio Sancti Zenonis, die Veneris 13. exeunte Octobris 1184. Indictione II. 64.

1186. 17 Août. Diploma Ottokari Ducis Styriæ, quo Leopoldum Ducem Austriæ sibi Successorem nominat in Ducatu, si sine hærede decesserit, simulque Privilegia certa Styrensibus constituit. Actum 16. Calend. Septembris 1186. Indictione IV. Concurrentium II. 65.

Donatio Dominæ Piscis facta Bonifacio Marchioni Montisferrati de Castro Montis Berzarii & ejus appertinentiis. Actum juxta Domum B. Mariæ de Rocca, medio Octobri 1186. Indictione V. Pag. 65. ANNO 1186. vers le 16 Octob.

Pax & Concordia inter Pisanos & Januenses, per Cardinales Apostolicæ Sedis Legatos sententiata in Lucana Civitate. Non. Julii, Anno Incarnationis Dominicæ 1188. Indictione VI. Cum Clementis Papæ Confirmatione. Dat. Laterani, 2 Idus Decemb. 1188. 66. 1188. 7. Juillet.

Mandatum Henrici VI. Romanorum Regis pro Episcopis Mindensi, Paderburnensi, Osnaburgensi, eorumque Comitibus, Nobilibus & Subditis de Argentifodina in Episcopatu Mindensi reperta tanquam Regalibus suis & Imperii non adeunda. Datum apud Nonnensteine 12 Kal. Aprilis, Anno 1189. Indictione VIII. vel potius VIII. 68. 1189. 21 Mars.

Donatio Henrici VI. Romanorum Regis Episcopo Mindensi facta de duabus partibus Argentifodinæ in ipsius Episcopatu reperta, tertia parte sibi reservata. Datum apud Nonnensteine &c. ut supra. ibid. ———

Declaratio Philippi Coloniensis Archiepiscopi de Castro Staheleke & Advocatia in Bacharache à Cunrado Comite Palatino susceptis ac eodem momento ipsi & Irmengardæ ejus Conjugi in Feudum redditis. Actum Anno Incarnationis 1189. ibid. ———

Pax inter Henricum VI. Romanorum Regem & Hugonem Ducem Divionensem, per quam constituitur, ut ille Dux Imperatori homagium præster de Comitatu Albonii aliisque Terris & Allodiis in Imperio jacentibus. ibid. 1190.

Bulla Clementis IV. ad Philippum II. de Regalibus quæ Regi Francorum in Regno suo pertinent super Beneficiis Ecclesiasticis. Datum Viterbi, Idus Septembris Pontificatus sui Anno III. 69. 13. Sep.

Privilegium Henrici VI. Romanorum Regis Bononiensibus concessum de Moneta cudenda: Datum Bononiæ pridie Idus Januarias. ibid. 1191. 21 Janv.

Restitutio Obizonis Marchionis de Este per Henricum VI. Romanorum Regem in Tenutam Rodigii & ejus Comitatus Bononiæ, Idibus Februarii 1191. Indictione VIII. vel potius IX. ibid. 13 Fev.

Donatio per Ildefonsum Regem Aragonum facta Gastoni Vicecomiti Bearnensi & hæredibus illius, tam masculis quam feminis in Comitatum & Terram Bigorritanam, ea lege, ut Consanguineam suam, Filiam Bernardi Comitis de Comenge, Neptem Centalli quondam Comitis Bigorritani in matrimonium ducat, ubi ad nubiles annos pervenerit, aut ea etiam citius mortua, aliam ex eodem genere sibi accipiat. Factum mense Septembris Anno 1192. ibid. 1192. Septemb.

Impignoratio Comitatus Meinefelde & Villarum Engelstad, Hedensheim, & Sickenbach, facta per Henricum Ducem & Comitem Palatinum Rheni, Henrico, Alberto & Godfrido Comitibus de Spanheim pro 1300. Marcis. Actum Staleka VI. Kalendas Junii 1197. 70. 1197. 27 Mai.

Excommunicatio contra Raymundum Comitem Tolosanum ob varia ipsius crimina, hæresim & homicidia, per Innocentium III. Papam pronunciata, qua Subditos ejusdem unà à Sacramento fidelitatis liberat, ac Terram ipsius à quolibet juste occupandam ac detinendam declarat. Datum Laterani, 7 Idus Martii Pontificatus sui Anno II. ibid. 1199. 9 Mars.

Charta Donationis Comitatus de Muha per Comitem Albertum Ecclesiæ Leodiensi libere & absolute factæ. Actum Anno Verbi Incarnati 1204. Indictione VII. 72. 1204.

Juramentum Fidelitatis & obedientiæ Summo Pontifici Innocentio III. à Petro Aragonum Rege in Coronatione sua præstitum, cum obligatione annui Census ducentarum & quinquaginta Macemutinarum Sedi Apostolicæ solvendarum. Actum Romæ apud S. Petrum, tertio Idus Novembris, Anno 1204. ibid. 11. Novembre.

PHI-

ANNO 1207. 18 Juin. *Philippi* II. *Romanorum Regis Investitura de quibusdam Civitatibus in Episcopatu* Vicentino *sitis, pro* AZONE VI. *Marchione Estensi & Alisia ejus Uxore nec non eorum Heredibus utriusque sexus, nunc primum ab ipso in Feudum erectis. Datum apud Argentinam, 14 Kal. Julii, Anno Incarnat.* 1207. *Indictione X.* Pag. 72.

1208. 5. Juin. *Fœdus inter* Cremonenses *ex una, &* Ferrarienses *ac Marchionem* AZONEM VI. DE HEST *ex altera parte initum, quo hi se obligant* Cremonenses *defendere contra quoslibet, & districtus eorum amissos recuperare. Actum Mantuæ, 5 Junii, Anno ab Incarnat.* 1208. *Indictione XI.* 73.

1210. 20 Janv. *Investitura per* OTTONEM IV. *Romanorum Imperatorem* AZZONI VI. *Marchioni Estensi in Marchiam* Anconæ *concessa. Datum apud Clusinam Civitatem, 19 Kal. Februarii, Indictione XIII. Anno Incarnationis* 1210. *Regni XII. Imperii I.* 74.

1211. 5 Janv. *Litteræ* FERRANDI *Comitis Flandriæ & Hannoniæ, quibus fatetur se esse Hominem Ligium* PHILIPPI *Regis Francorum. Actum Vicennis, 5 Januarii Anno* 1211. ibid.

Juillet. *Homagium Ligium per* ARTURUM *Ducem Britanniæ* PHILIPPO II. *Francorum Regi præstitum de* Feudo Britanniæ, *nec non de* Andegavia, Cenomania, Turonia, *uti & de* Dominio Pictaviensi *si illud acquisierint aliquando. Actum apud Gornacum, mense Julio, Anno* 1211. ibid.

1212. 1 Dec. *Ordonnances de* SIMON *Comte de* MONTFORT, *General de la Sainte Eglise contre les* Albigeois, *faites de l'Avis de plusieurs Evêques, Barons & autres Sages hommes, pour le Gouvernement des Terres conquises par lui sur les Heretiques, & pour l'entiere extirpation de l'Heresie. A Pamiez, le premier jour de Decembre, l'an de l'Incarnation de nôtre Seigneur* 1212. 75.

1217. *Investitura* Marchiæ Anconitanæ *per* HONORIUM III. *Papam* AZZONI VII. *Anconitano & Estensi Marchioni collata, sub censu annuo centum Librarum Pruviniensis monetæ & centum militum per mensem in campum educendorum.* 77.

14 Avril. *Investitura* Marchiæ Guarnerii *per* HONORIUM III, *Papam Marchioni* AZONI VI. *Estensi concessa. Actum in Palatio Lateranensi in Consistorio 14 Aprilis* 1217. *Indictione V.* 78.

1218. *Literæ* EUDONIS DE RUPE DERIANI, *quibus Hierosolymam proficiscens* GAUFRIDO *Vicecomiti de* Rohan *Terram suam in* minori Britannia *pro sexcentis libris cursualis monetæ pignori tradit, & tam hujus Terræ, quam* Castelli de Rupe *hæredem instituit, si in ea peregrinatione moriatur, & Filius Avunculi sui pariter decesserit, cum conditione, ut alter Fratrum* GAUFRIDI *ducat Filiam ipsius in uxorem. Actum Anno* 1218. ibid.

1219. *Donatio* FREDERICI II. *Romanorum Regis,* LUDOVICO *Duci Bavariæ Comitique Palatino Rheni facta de* Auri & Argenti fodinis *omnibus, quæ in Terris Patrimonii & Feudi sui reperiuntur. Datum Anno Dominicæ Incarnationis* 1219. *Indict. VIII. Regni ejus in Germania VII. ac in Sicilia XXII.* ibid.

17. Avril. *Edictum* FRIDERICI II. *Romanorum Regis ad universos Archiepiscopos aliosque Prælatos, Marchiones, Comites, Capitaneos, Valvasores, Nobiles, Civitates & Populos per totam* Italiam *constitutos, de fidelitate ei & Imperio debita atque juranda in manibus Legati ejus Cæsarei. Datum in Francfort, in Curia solemni, 15. Kalend. Maji, Anno* 1220. 79.

1220. 7 Juillet. *Literæ* AGNETIS *Ducissæ* Lotharingiæ *super Infeudatione sibi facta per Comitem de* Lutzelbourg *de Castello* Sethenaio. *Nonis Julii* 1220. ibid.

30 Juillet. *Literæ* MATTHEI II. *Ducis* Lotharingiæ *& Marchionis, quibus fatetur se à* BLANCA *Comitissa* Trecensi *&* THEOBALDO *Comite* Campaniæ Castrum novum *& totam Castellaniam prædicti Castri in Feudum accepisse. Actum Anno ab Incarnatione Domini* 1220. *mense Julio III. Kalend. Augusti.* ibid.

ANNO 1220. 22 Nov. FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris* Constitutiones, *quibus Statuta omnia & Consuetudines editæ per Civitates, Potestates, aut Consules contra* Libertatem Ecclesiæ *cassantur: Immunitates Personarum & Locorum Religiosorum confirmantur: Jus hospitii Naufragis Peregrinisque quibuscunque in Imperio asseritur:* Gazari *vero,* Patareni, Leonistæ, Speronistæ, *omnesque alii hæretici Banno Imperiali damnantur.* CUM HONORII III. *Papæ Approbatione & Confirmatione.* Pag. 79.

1221. Mars. *Investitura per* FRIDERICUM II. *Romanorum Imperatorem* AZZONI VII *Marchioni Estensi collata de* Bonis omnibus Estensibus, *de Comitatu* Rodigi, *nec non de* Adria *&* Adriano *cum adjacentiis & pertinentiis. Dat. apud Brundysium, mense Martii, Anno* 1221. *Regni ejus in Germania IX. in Sicilia XXIII. Imperii vero I. Indictione IX.* 81.

1225. Août. *Carta* HELISSENDIS *Comitissæ* Barri, *qua se vendidisse* TH. Campaniæ *&* Briæ *Comiti totum suum Dotalitium testatur. Actum mense Augusto, Anno Domini* 1225. ibid.

1226. Mars. *Literæ* FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris, quibus Donatio* Terræ Culmensis *à* CONRADO *Duce Mazoviæ & Cujaviæ* HERMANNO A SALTZA *Magno Magistro* Ordinis Teutonici, *pro præfato Ordine suo oblata confirmatur, eidemque potestas concedi tas Terram* Prussiæ *cum omnibus suis pertinentiis & juribus oppugnandi, ipsaque & quæcunque alia per eum acquisita & acquirenda Terra dicto* HERMANNO *ejusque Successoribus in perpetuum cum omnibus Regalibus confertur. Datum Arimine, mense Martio, Anno Incarnationis Dominicæ* 1226. *Imperii VI. Regni Hierosolymitani I. Siciliæ vero XXVI. Indictione XIV.* 82.

Octob. *Literæ* LUDOVICI III. *Francorum Regis, quibus* NUNNONI SANCIO *Comiti Rossilionis & hæredibus suis concedit Vicecomitatum* Fenoleti *&* Petræpertusæ *in Feudum ligium & perpetuum, sub certis conditionibus. Actum in Castris juxta Bellum podium, mense Octobris, Anno Incarnationis* 1226. 83.

Litteræ LUDOVICI IX. *Francorum Regis de eadem re. Actum apud Meledunum, mense Julio, Anno Domini* 1228. ibid.

1227. *Edictum* FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris contra* GREGORIUM IX. *Papam & Cardinales, Jus sibi in Imperatorem & Imperium usurpantes, quo simul præfatum Papam serio monet, ut revertentem ad gremium Matris Ecclesiæ benigne recipiat Filium singularem, præsertim cum petat instanter veniam absque culpa.* ibid.

Edictum secundum ejusdem FRIDERICI *contra Sententiam Excommunicationis à* GREGORIO IX. *Papa adversus ipsum latam.* 84.

Edictum tertium ejusdem FRIDERICI *contra* Romanos, *quod se Papæ non opposuerunt, quando in ipsum Sententiam protulit, quo simul ipsos monet ad injuriam illatam ulciscendam.* ibid.

1228. Avril. *Pax inter* LUDOVICUM IX. *Regem Francorum, &* RAIMUNDUM *Comitem Tolosanum, quo Comes prædictus tanquam devotus jam Romanæ Ecclesiæ Filius omnimodam obedientiam, fidem & obsequium promittit, cum Restitutione universorum damnorum tam Ecclesiæ quam Ecclesiasticis hominibus in bonis mobilibus & immobilibus factorum: Conventum ad hæc inter ipsos est, ut præfatus Comes tradat Filiam suam uni è Fratribus prænominati Regis in Uxorem, qui solus post mortem* RAIMUNDI, *cæteris omnibus ipsius Posteris vel Consanguineis exclusis, hæres sit. Actum Parisiis, Mense Aprili, Anno Domini* 1228. *Regni* LUDOVICI *Regis III.* 85.

Declaratio LUDOVICI IX. *Regis Francorum de voluntaria* RAYMUNDI *Comitis Tolosani in captivitate sua Parisiis apud Luparum remansione, pro majori Ecclesiæ ac Regis securitate, donec Filiam suam cum quinque Castris in Instrumento denominatis Nunciis Regis in potestatem tradiderit & Tolosæ muros dejecerit. Actum Parisiis, Mense Aprili, Anno Domini* 1228. 87.

ANNO 1228. Declaratio LUDOVICI Regis Francorum super Homagio per RAIMUNDUM Comitem Tolosanum sibi præstito ac sub conditione recepto, si nempe præfatus Comes Articulis in Instrumento Pacis contentis satisfecerit. Actum Parisiis, Mense Aprili, Anno Domini 1228. Pag. 87.

24 Août. HENRICI VII. Romanorum Regis Confirmatio de omnibus & singulis Privilegiis Austriæ & Styriæ per Reges & Imperatores antehac concessis; hoc insuper addito, ut LEOPOLDUS, tunc temporis Austriæ & Styriæ Dux, uti & Successores ejus omnes Feuda sua quæcunque in Equo residentes recipere, & in Principatus Pileo Regalis Coronæ Diadema solemniter ferre possint. Datum apud Esslingen, 9. Kalend. Septemb. 1228. Indictione I. 88.

1230. Juin. Sententia per Pares Franciæ aliosque Judices in Curia sedentes contra PETRUM Comitem Britanniæ lata, quâ propter defectionem ejus & forisfacta de Comitatu suo ejicitur. Datum in Castris juxta Ansenix, Anno Domini 1230. Mense Junii. ibid.

1231. Traité de Paix entre LOUIS IX. Roi de France, & PIERRE DE DREUX, dit MAUCLERC, Duc de Bretagne, par lequel le dit PIERRE se soumet lui & son Duché au Roi LOUIS & à ses Successeurs Rois de France, pour le tenir d'eux à Foi & Hommage, sous la Reservation de ses Droits Royaux, Superiorités, Prerogatives, Noblesses & Franchises, selon qu'elles sont exprimées. Donné à Angers, l'an du Seigneur 1231. ibid.

1232. 10 Mai. Privilegium FRIDERICI II. Romanorum Imperatoris HEINRICO Seniori & HEINRICO juniori, Dominis de Plaven concessum de Metallis fodiendis & moneta cudenda, quo simul ipsis Oppida Aschk & Selb cum omnibus coram pertinentiis donat. Datum ad Portum Naonis in Carinthia 10 Maji, Anno ab Incarnatione Domini 1232. Indictione V. 90.

1233. 13 Juillet. Arnhemium Oppidum in Civitatem erectum & Privilegia eidem per OTHONEM Comitem Gelriæ concessa. Actum Altenæ 3. Idus Julii Anno 1233. CUM Ratificatione REINALDI dicti OTHONIS Filii, Regia & speciali licentia HENRICI VII. Romanorum Regis facta. Datum & actum Brummen, Feria tertia in crastino Bonifacii Martyris, Anno 1312. ibid.

Novemb. Literæ Feudales LUDOVICI IX Regis Francorum pro GUALTERO DE AVERNIS, Comite Blesensi de Feudo de Andeignies & de Villaribus. Actum Peronæ, mense Novembri, Anno 1233. 91.

1235. 15 Août. Dotalitium BLANCHÆ, Filiæ Regis Navarræ, per PETRUM Ducem Britanniæ constitutum, cum JOANNES Filius ipsius eandem Blancham in uxorem duceret. Actum apud Castrum Theodorici, die Mercurii post Festum B. Laurentii. ibid.

1236. 25. Mai. Emptio Villæ Gronloe sive Grollæ de HENRICO DE BURKLOE per OTHONEM Comitem Gelriæ facta. Actum Zutphaniæ, 8. Calendas Junii, Anno 1236. 92.

1237. Avril. Confirmatio Ducatus Styriensis Ministerialibus & Comprovincialibus ab OTTOCARO Styriæ, & LEOPOLDO, Austriæ ac Styriæ Ducibus datorum, per FRIDERICUM II. Romanorum Imperatorem facta. Datum apud Anasum; Mensem Aprilis 1237. Indictione X. Imperii sui Anno 18. Regnorum Jerusalem XII. Siciliæ XXXVIII. ibid.

Juin. Compositio inter PETRUM Ducem Britanniæ & ANDREAM DE VITRIACO de Terris, quas Dominus VITRIACUS, Dominus de COMBOR & D. ALBANUS DE ACIGNEIO habent in Britannia; videlicet quod dictæ Terræ ipsis & eorum hæredibus in perpetuum liberæ dimittantur, ac Foresta Redonensis ad eundem VITRIACUM pertinens pro aliis Bonis permutatur. Datum apud Crespeium, Anno 1237. Mense Junii. 93.

Novemb. Ratificatio JOANNIS Ducis Britanniæ, postquam ætatem legitimam attigit. Datum Parisiis, die Lunæ post Festum Martini Hyemalis, Mense Novembri, Anno 1237. ibid.

Rescriptum FRIDERICI II. Romanorum Imperatoris ad Principes Imperii de Superbia GREGORII IX. Papæ ejusdemque iniquitate contra Imperatorem & Imperium. Pag. 93. ANNO 1239.

Rescriptum ejusdem ad Senatores & Populum Romanum de Potestate Imperatoris & obedientia Urbis Romæ Imperio contra Papam debita. 94. ———

Compositio inter JOHANNEM Comitem Britanniæ, & RADULPHUM Dominum Fouger, qua Comes promittit RADULPHUM tueri in juribus suis de Feodo de Porrehoet; Terrasque ipsius liberas & immunes de Ballis & Rachatis pronunciat, nec non Jurisdictionem in Judæos confirmat: RADULPHUS vero prædicto Comiti spondet, se illi facturum homagium pro Feodo de Fouger. Actum apud Andeg. Mense Martio 1239. ibid. Mars.

Transactio inter HERVEUM Vicecomitem de Leonia & JOHANNEM Ducem Britanniæ, qua Duci Villa, Castrum & Portus de Brest remanent contra excambium centum librarum annui reditus, & HERVEUS eidem homagium facit pro Feodis suis. Actum apud Kemperlé, Mense Martio, Anno 1239. 95. ———

Lettres de PHILIPPES Comtesse de Bar, portant Donation de la Terre de Ligney avec ses Dependances à sa Fille MARGUERITE en faveur de son Mariage avec HENRI Comte de Luxembourg, contenant aussi toutes les autres conditions matrimoniales dudit Mariage, tant à l'égard du Douaire qu'autrement. Fait le lendemain de la Pentecoste au Mois de Juin 1240. ibid. 1240. 4 Juin.

Declaration de LOUIS Roi de France, touchant l'hommage lige qui lui a été rendu par ROGER Comte de Foix, avec les Obligations reciproques. Donné à Montargis, l'an 1242. au mois de Janvier. ibid. 1242. Janvier.

Lettres de ROGER Comte de Foix à RAIMOND Comte de Toulouse, lui declarant, que pour les raisons y contenuës il se croit libre de la Foi & hommage qu'il lui devoit auparavant, & qu'il a transporté l'un & l'autre au Roi de France dont il est presentement Vassal, & qu'il est resolu de rendre au dit Roi & à l'Eglise tout le service qu'il pourra contre lui en Guerre. A Pamies le 3. des Nones d'Octobre 1242. ibid. 5 Octob.

Literæ FRIDERICI II. Romanorum Imperatoris ad Reges & Principes Mundi, ut Romanæ ac Papalis præsumtionis exemplum ex ipso capiant, contra quem INNOCENTIUS IV. Papa, tametsi nec vocatum nec auditum, ausus est Sententiam depositionis statuere: Simul ipsos hortatur, ut nimias Clericis divitias subtrahant & ad statum primævum reducant. 96. 1245.

Diploma FRIDERICI II. Romanorum Imperatoris FRIDERICO II. Duci Austriæ indultum, quo Ducatus Austriæ & Styriæ ad honorem Regium promovet, Ducemque in Regem evehit, salvis tamen Juribus Imperatoris & Imperii, & ita quidem, ut natu major ex generatione dicti Ducis in Regno succedat. Insimul facit ei potestatem erigendi Provinciam Carniolæ in Ducatum. 97. 1245. — 1246.

Literæ Recognitionis HENRICI DE HOMBORCK, quod de communi suorum Hæredum voluntate Castrum Lowenstein Duci Brunovicensi & ejus hæredibus in proprium dederit, illudque ab eo pro se suisque hæredibus in Feudum receperit. Actum Tsellis in commemoratione St. Pauli, Anno 1247. ibid. 1247. 30. Juin.

Capitulatione delli Zarattini colla Republica di Venetia, per la quale essi gia vinti e scacciati della loro Sede di Zara si sometano al Doge ed alla della Republica, cedendo à essa la Città col suo Territorio, e promettendogli perpetua fedeltà. ibid. vers l'an 1248.

Literæ WILHELMI Regis Romanorum, quibus ÆLIDI Sorori suæ, ac JOHANNI DE AVESNIS Marito ipsius concedit in connubium Terram quam à Scotiæ Regibus tenuerant Comites Hollandiæ. Datum apud Maguntiam V. Cal. Maji, Anno 1248. Indictione VI. 98. 27 Avril.

Mandatum ejusdem ad homines Comitatus Namurcensis, ——— ut

ANNO 1248. *ut accipiant dictum* JOHANNEM DE AVESNIS *in Dominum & debitum ei proinde homagium faciant. Dat. loco, die, & Anno iisdem.* Pag. 98.

Judicium WILHELMI *Regis Romanorum ac Principum Imperii in favorem* JOHANNIS DE AVESNIS *latum contra* BALDUINUM *Imperatorem Constantinopolitanum super* Comitatu Namurcensi. *Actum ut supra.* 99.

1250. 17 Dec. *Testamenttm* FREDERICI II. *Romanorum Imperatoris.* CONRADUM *Filium ejus primogenitum atque in Regem Romanorum jam electum pro hærede principali instituit, eidemque* HENRICUM *secundo natum, & huic* MANFREDUM *nothum substituit: Præcipit insuper, ut* HENRICUS *Regnum Jerosolymitanum vel Regnum Arelatense,* MANFREDUS *Principatum Tarentinum cum Baliatu Regni Siciliæ, &* FREDRICUS *Nepos Ducatum Austriæ & Styriæ habeant; relictis præterea unicuique eorum certis pecuniæ summis. Actum apud Florentinum in Capitanate, die Sabbathi 17. Decembris, Anno ab Incarnatione Domini 1250. Imperii sui 32. Regni Jerusalem 28. Siciliæ 51. Indictione IX.* ibid.

1251. 17. Avril. *Sententia* INNOCENTII *Papæ* IV. *de Natalibus* JOANNIS & BALDUINI DE AVESNIS, MARGARETHÆ *Comitissæ Flandriæ Filiorum, qua declarantur legitimo thoro nati. Datum Lugduni 15. Calend. Maji, Anno Pontificatus VIII.* CUM *Literis Executoriis* NICOLAI *Cameracensis Episcopi. Datum feria 2. post Quasimodo, Anno Domini 1252.* 100.

Octob. *Literæ* LUDOVICI IX. *Regis Francorum ad* BLANCHAM *Reginam, Matrem suam, ut Compositionem factam cum* Abbate Crossensi *adimpleat. Actum in Castris juxta Cæsaream Palestinæ, mense Octobri Anno Domini 1251.* 101.

1252. *Loy, par laquelle la Succession à la Couronne de* Castille *est reglée en faveur des Aînez de Ligne en Ligne, & en faveur des Filles au defaut des Mâles.* ibid.

Ley, como el Rey d'Espanna & todos los Comes del Regno deven guardar, que el Sennorio sea siempre uno, y no lo enajen en lo departir, & como & quienes le deven assi jurar. 102.

1253. 15 Fev. *Jugement de* HENRI *Evêque de Liége & Seigneur Feodal de* Haynaut, *portant, que non obstant la Donation du Comté de* Haynaut, *faite par la Comtesse* MARGUERITE *au Comte d'*ANJOU, *néanmoins le Droit en apartient à* JEAN D'AVESNES *son Fils comme heritier naturel, & que les Sujets dudit Comté doivent lui faire hommage. Donné à Malines le Samedi après les Octaves de la Chandeleur l'an 1253.* ibid.

Confirmation de WILLAUME *Roy des Romains sur le Jugement rendu par* HENRI *Evêque de Liége, contre la Donation du Comté de* Hainaut. *Donné à Malines, le Samedi après les octaves de la Chandeleur, l'an 1253.* 103.

2 Sept. *Allodium* OTHONIS *Comitis Benthemiensis, quod habet in Terra* Gelriæ *infeudatum per* OTHONEM *Comitem Gelriæ. Actum Zutphaniæ, Mense Septembri Anno 1253.* ibid

1254. 15 Juin. *Lettres de* HENRI *Roi d'Angleterre & Duc d'Aquitaine en faveur d'*ESQUIVAT *Comte de Bigorre nouvellement receu par lui à foi & hommage. Lui promettant de le proteger & le defendre comme son Vassal & homme lige. Données à St. Macaire le 15 Juin de l'année 38. de son Regne.* ibid.

1 Nov. *Renunciatio Juris in totam* Gasconiam *vel partem illius facta ab* ALFONSO VI. *Rege Castellæ, in favorem* EDUARDI, HENRICI III. *Regis Angliæ heredem & primogenitum, affinem & Sororium suum. Factum apud Burgos 1 Novembris Anno Domini 1254.* ibid.

1255. Juillet. *Hommagium ligium* LUDOVICO IX. *Regi Francorum præstitum ab* AYMERICO DE TOHARTIO *pro Castellis* Bugonii & de Rocha super Oyon. *Actum apud Meledunum, mense Julio, Anno Domini 1255.* Pag. 104 ANNO 1255.

Instrumentum publicum, quo Pisani *nomine suo & universi Imperii agnoscunt & eligunt* ALPHONSUM *Regem Castellæ in Romanorum Regem & Imperatorem, cum clausula Investituræ dicti Imperii* per Vetus & Novum Testamentum, per Crucem & Ensem; *dicto* ALPHONSO *præsente & acceptante. Actum in Soria de Hispania, die 15. Kal. Aprilis, Anno 1256. Indict. XIV.* ibid. 1256. 18 Mars.

Literæ Promissionis per ALPHONSUM *in Romanorum Imperatorem electum* Communi Pisarum *factæ, uti & de Investitura eidem concessa de Comitatu, Districtu, Civitatibus, Castris & locis omnibus ad eam pertinentibus. Actum &c. ut supra.* 105.

Lettres de MARGUERITE *Comtesse de Flandres & de Haynaut, par lesquelles elle assure le Comté de* Haynaut *à son Fils* JEAN D'AVESNES *& ses Heritiers après lui. Donné au Mois d'Octobre l'an 1256.* 106. Octobre.

Lettre de BAUDOIN D'AVESNES, *portant Renonciation en faveur de son Frere* JEAN *à tous les Droits qu'il pourroit avoir sur le* Comté de Haynaut. *Donné au Mois d'Octobre l'an 1255.* ibid.

Declaration du Prevôt, des Jurez & Echevins &c. de Valenciennes, *par laquelle en se conformant à la disposition de la Comtesse* MARGUERITE *leur Dame, ils reconnoissent* JEAN D'AVESNES *son Fils pour son Heritier après elle dans le Comté de Haynaut, & lui promettent toute aide, conseil & obeissance. Donné au mois d'Octobre le Dimanche devant le jour Tousfaints, l'an 1256.* ibid.

Echange de quelques Terres fait entre THOMAS DE COUCY *de Vrevin & Messires* BALDUINS DE AVESNIS *Sires de Biaumont. Au mois d'Août 1257.* 107. 1257. Août.

RICHARDI *Romanorum Regis Constitutio, continens inter alia, ne Bona ad Ecclesiam devoluta à consuetis Tributis eximantur. Datum Moguntiæ 8. Septembris, Anno Domini 1257. Regni sui I. Indictione XV.* ibid. 8 Septemb.

Literæ GUIDONIS *Flandriæ Comitis &* JOHANNIS DE DOMNA PETRA *Fratris sui, quibus post secundam Compromissionem pro se & Matre sua ex una, nec non* JOANNE & BALDUINO *Fratribus uterinis ex altera parte factam, ratam habent sententiam* LUDOVICI IX. *Francorum Regis, &* ODONIS *Episcopi Tusculani. Apostolicæ Sedis Legati, pronunciatam apud Peronam, vel ibi potius confirmatam, super divisione hæreditatis* MARGARETÆ *Flandriæ Comitissæ, Matris ipsorum Datum Mense Novembri in die Beatæ Cæciliæ, Anno 1257.* CUM *Literis Regis & Legati de Compromisso in se facto, & Sententia per ipsos lata. Actum Parisiis, Mense Julio, Anno 1246.* NEC NON *quitatione* JOANNIS & BALDUINI *quarundam Terrarum, quas in præfata Sententia contenderunt haud esse conclusas. Januario, Anno 1248.* QUIBUS ACCEDIT *alterum Compromissum & Sententiæ prioris Confirmatio. Actum apud Peronam, Mense Septembri, Anno Domini 1256.* 107. 22 Novembre.

Lettres d'Investiture du Duché *de* Lorraine & Comté de Remirimont *& de quelques Droits Royaux attachez au Duché, accordé par l'Empereur* ALPHONSE *à* FREDERIC *Duc de Lorraine, après qu'il lui eut fait hommage en 1258.* 185. 1258.

Pax & Concordia inter RICHARDUM *Regem Romanorum &* LUDOVICUM IX. *Regem Francorum de Dominiis in Gallia sitis, quæ dicto* RICHARDO *jure Successionis Paternæ vel fraternæ competere possint. Datum Parisiis, die 8 Junii 1258.* 111. 8 Juin.

Renonciation de REINHARD *Comte de Hanau au Château de* Königstein *& à ses Dependances, comme aussi à tous les Fiefs de la Maison de* Nassau, *en faveur d'*ULRIC *de Muntzenberg & de* PHILIPPE *de* Falkenstein. *A Muntzenberg le Jour de St. Jaques 1258.* 112. 25 Juillet.

ANNO 1259. 26 Juillet. *Ratification des Seigneurs d'Angleterre sur le Traité fait entre le Roi & S*IMON *Comte de* MONTFORT, *touchant le Comté de* Bigorre. *Donné à Londres, le Samedi après la Magdeleine* 1259. Pag. 112.

1260. 13 Octob. *Instrumentum de Investitura Civitatis* ALEXANDRINÆ *facta Civibus ejusdem per* GUILIELMUM *Marchionem Montisferrati Datum* 13. *Octobris die Mercurii, Anno* 1260. *Indictione III.* CUM *Procuratione Civitatis pro* PAPARINO GUASCO, *die Lunæ* 2. *exeuntis Augusti* 1260. NEC NON *Pactis super quæ Marchio & Procurator præfatus jurarunt, ipsoque Juramento. Datum die Dominica* 4. *exeutis Septembris eodem anno* 1260. UTI ET *Transumpto* LEONIS DE PRATO *Judicis Clavasii. Datum Clavasii,* 26 *Maji* 1321. *Indictione IV.* 113.

20 Nov. *Donatio Castri* Montispulciani Vallis Clanæ *cum tota sua Curte & Districtu, facta per* MANFREDUM *Regem Siciliæ, Civitati & Communi* Senensi. *Datum Foggiæ,* 20 *Novembris, Anno* 1260. 114.

1261. Mai. *Literæ* LUDOVICI IX. *Regis Francorum de datis in custodiam Abbati & Conventui* B. DIONYSII *in Francia duabus Coronis aureis pro Coronatione Regum & Reginarum inservandis; nec non alia Coronula aurea, quam Rex die Coronationis solet portare in prandio. Datum apud Villam novam in Leis, Mense Majo* 1261. 186.

31 Juillet. *Instrumentum duplex:* Primum *de Ratificatione Pactorum inter* GUILIELMUM *Marchionem Montisferrati ex una, & Cives* Alexandriæ *ex altera parte, quibus Marchioni præfato Jura, rationes & fidelitates in Civitatem prædictam & homines illius remanent, Dominio & fidelitate* MANFREDO *Regi Siciliæ reservatis:* Secundum *de Pactis inter eundem Marchionem &* MANFREDUM *Regem Siciliæ de se mutuo juvandis & defendendis. Datum in Pertinentiis Cellæ,* 31 *Julii* 1261. *Indictione IV.* CUM *alio Instrumento de Juramentis præstitis tam à dicto Marchione de fidelitate & Pactis Regi servandis, quàm* BERNARDO ARNARIO *Regio Capitaneo in Lombardia de Pactis pariter per Regem adimplendis. Actum* 22 *Octobris* 1261. *Indictone IV.* 113.

1264. 1265. 11 Août. *Rinovamente di Pace e Capitulatione di Commercio, fatta per XX. Anni tra* ELMIRE MOMMINI BUABI *Rè di* Tunis, *e la Città di* PISA, *per laquale molti Privilegii si concedono assai avantaggiosi à la Natione Pisana, e à quelli chi sotto la sua Protettione vorranno fare Commercio à Tunis, à Buggea, e per tutte la Terre Affricane de la Dominatione del detto Rè. Datum à die* 14 *del Mese de Sciavel, Anno* 662. *secondo 'l corso delli Saracini, à* 3 *Idus Augusti* 1265. *Indict. VII. secondo il Corso delli Pisani.* 115.

1265. 28 Juin. *Investitura Regni* Siciliæ citra Pharum *per Legatos* CLEMENTIS IV. *Papæ in* CAROLUM Andegavensem, LUDOVICI IX. *Regis Francorum Fratrem collata pro ipso ac hæredibus suis tam foeminis quam masculis, sub Censu* 8000. *Unciarum auri in Festo Sancti Petri annis singulis solvendarum: Hac lege, ut nec ipse, nec Successores ejus in Regno, unquam temporis possint in Romanorum Imperatores eligi. Actum Romæ, in Basilica S. Salvatoris, ante Sacratissimum Altare,* 4 *Calendas Julii Anno Domini* 12.5. *Pontificatus vero ejusdem* CLEMENTIS I. CUM *Confirmatione Pontificia prædicti* CLEMENTIS *Papæ, data Perusii, per manum Magistri Michaelis de Tholosa* 2. *Nonas Novembris, Incarnationis Dominicæ Anno* 1265. *Pontificatus I.* 117.

1266. 29. Novembre. *Instrumentum publicum de Investitura, Syndicis & Hominibus Civitatis* Hipporegiæ *facta per* GUILIELMUM *Marchionem* Montisferrati *de Bonis ipsorum illi antea certis conditionibus donatis. Actum in Castro Clevaxii, die Lunæ* 2. *exeuntis Novembris, Anno* 12 6. *Indictione IX.* 123.

1267. 4 Juin. *Literæ* CLEMENTIS *Papæ IV. ad* CAROLUM *Siciliæ Regem, quo Solio Cæsareo vacante, eum* Vicarium Imperii in partibus Tusciæ *constituit. Datum Viterbii,* 2 *Non. Junii, Pontificatus sui Anno III.* 125.

1268. Mars. *Pragmatica Sanctio à* LUDOVICO SANCTO *Francorum Rege ordinata pro conservatione Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, Mense Martio* 1268. ibid & pag. 185.

Privilegium CONRADI SCANDI, *vulgo* CONRADINI, *Siciliæ Regis & Sueviæ Ducis, Communi & Civitati* Senensi *de mero & mixto Imperio, gladii potestate & omni jurisdictione atque immunitate à persolvendis Pedagiis, excepto quod apud Cathenam Accon solvere tenentur, concessum. Senis die* 7 *Julii. Indict. XI.* 126. Pag. 126. ANNO 1268. 7 Juillet.

Compromissum inter CAROLUM I. *Regem Siciliæ &* Episcopum Avinionsem, *in* Arelatensem *&* Aquensem *Archiepiscopos, ad diffiniendum quæstiones super Castris & Villis* Novarum, Berbentanæ *&* Verquerarium, *inter eos exortas. Actum Florentiæ* 22 *Junii, Indictionis I.* ibid. 1269. 22. Juin.

Donation du Comté de Clermont *& autres Terres, faite par* St. LOUIS *Roi de France à son Fils* ROBERT, *pour les tenir en Fief de la Couronne, & à charge de Reversion, en cas que la Ligne de sa Descendance vienne à defaillir. Fait à Paris au Mois de Mars* 1269. 127. 1269. 1270. Mars.

Lettres de HENRI *Comte de Luxembourg, contenant un Partage & delaissement de ses Biens à ses Fils* HENRI *&* WALESAND, *sauf le Douaire qui apartenoit à la Comtesse sa Femme. Données le Lundi après Pâques au Mois d'Avril* 1270. ibid. 1270. 14 Avril.

Compositio inter CAROLUM I. *Siciliæ Regem & Commune* Pisanum, *qua pro satisfactione certarum offensionum, dictum Commune obstringitur solvere Regi duo millia unciarum auri, eique singulo biennio submittere Electionem Potestatum suorum, ut ex iis unum admittere & confirmare valeat. Actum die* 3 *Januarii* 1272. *sed verius* 1273. 128. 1273. 3 Janv.

Confirmatio Romanorum Regis RUDOLPHI, *Civitati* Ulmæ *de omnibus Juribus per Antecessores ejus Civitati* Eslingæ *concessis. Datum Ulmæ,* 16. *Kalendas Maji, Indictione II. Anno* 1274. 129. 1274. 16 Avril.

Romanorum Regis RUDOLPHI *Confirmatio omnium Privilegiorum Civitati* Ulmæ *concessorum. Datum Hagenovæ, pridie Idus Augusti, Indictione II. Anno* 1274. ibid. 12 Août.

Diploma RUDOLPHI I. *Romanorum Regis pro* HENRICO *Duce Bavariæ, de Jure eligendi Romanorum Regem ab antiquo Ducibus Bavariæ competente. Datum Augustæ, Anno* 1275. 130. 1275. 15 Mai.

Infeodation de la Ville de Womelgen *faite par* JEAN *Duc de Lothir & de Brabant, en faveur de* JEAN DE LYRA *Chevalier & de ses hoirs. Au Mois de Janvier* 1277. ibid. 1277. Janvier.

Venditio partis Castri Wissenloch *per* ENGELHARDUM *Seniorem &* CONRADUM *Juniorem de* WINSBERG *facta* LUDOVICO *Comiti Palatino Rheni. Datum Schurberch,* 3. *Kal. Maji* 1277. ibid. 29 Août.

Pacta & Conventiones inter GUILLELMUM *Marchionem Montisferrati ex una, & Syndicos Communis & Civitatis* Alexandriæ *ex altera parte; quibus remissis utrimque injuriis & offensionibus, nec non captivis sine pretio relaxatis mutuam sibi defensionem promittunt & auxilium contra hostes. Actum* 2 *Maji* 1278. *Indictione VI.* 131. 1278. 2 Mai.

BERTHOLDI *Episcopi Babenbergensis Literæ de Infeudatione per eum* ALBERTO, HARTMANNO *&* RUDOLPHO, *Romanorum Regis* RUDOLPHI I. *Filiis facta, de universis Feudis, quæ sibi & Ecclesiæ per mortem Principum Austriæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Marchiæ in eisdem Terris vacare coeperunt, & specialiter de Castro* Mytembach, *cum omnibus harum Terrarum pertinentiis. In quorum compensationem præfatus Romanorum Rex aliquas Advocatias eidem Episcopo sub certa conditione cedit. Datum apud Babenberg Anno* 12.9. *XV. Kalend. Octobris.* 134. 1279. 17 Sept.

Concordia inita inter LUDOVICUM IX. *Regem Francorum &* JACOBUM I. *Regem Aragonum, qua præfatus* LUDOVICUS *Rex pro se & Successoribus suis* JACOBO *Regi & Successoribus illius cedit omne jus quod habet in* Comitatum Barchinonensem *& alios;* JACOBUS *vero prænominatus* LUDOVICO *Regi pariter cedit omne Jus quod obtinet in* Comitatus Carcas- 1280. 18 Juillet.

ANNO 1280. Carcassonæ, Redes *atque alios. Actum Barchinonæ 17. Kalendas Augusti* 1278. Pag. 135.

1281. 9 Août. *Constitutio in Comitiis Generalibus Norimbergæ habitis per* RUDOLPHUM *Romanorum Regem facta, quod donata de Bonis Imperii per* RICHARDUM *Regem Romanorum aut Prædecessores illius à tempore quo lata fuit in* FREDERICUM II. *depositionis Sententia, nullam debeant habere firmitatem, nisi à majore Electorum Imperii parte fuerint approbata. Datum in Nuremberg, 5 Idus Augusti, Anno* 1281. *Indictione IX. Regni sui VIII.* 136.

Literæ RUDOLPHI I. *Romanorum Regis pro deputando idoneo Executore & Commissario, qui* D. JOHANNEM DE AVESNIS *Comitem* Haynoniæ *mittat in possessionem locorum illi in feodum ab se cum Imperii Principum consensu datorum. Datum Nuremberg, V. Idus Augusti, Anno Domini* 1281. *Indictione IX. Regni sui VIII.* ibid.

21 Nov. *Allodium* Culenburg *per* REINALDUM *Comitem Gelriæ infeudatum pro* HUBERTO DE BOSINCHEM. *Actum Anno* 1281. *feria sexta, quæ fuit Vigilia beatæ Cæciliæ Virginis.* ibid.

13 Dec. *Compositio per* RUDOLPHUM *Romanorum Regem facta inter* WERNHERUM *Archiepiscopum Moguntinum ex una, &* JOHANNEM *ac* HENRICUM *Comites de* Sponheim *ex altera parte super Controversiis de Castro* Becklenheim. *Actum Moguntiæ in profesto S. Luciæ, Anno Domini* 1281. ibid.

1283. *Literæ* GERALDI DE MALOMONTE *ad Abbatem* Moyssiacensem *de potestate* CAROLO *Regi Siciliæ à Pontifice* MARTINO *facta, eligendi unum ex Liberis suis in Regem Aragonum & Comitem Barsalonæ, quem placuerit.* 137.

26 Janv. *Pacta & Conventiones inter* GUILLELMUM *Marchionem Montisferrati ex una, & Commune atque Homines Civitatis* Albæ *& ejus districtus initæ. Actum 26 Januarii* 1283. *Indictione XI.* ibid.

27. Avril. *Traité entre* JEAN I. *Duc de Bretagne &* HENRI D'AVAUGOUR, *Seigneur de Maire & de Goello touchant la Terre de* Dinan *& celle* de l'Aigle, *Fait à Kaerhaeer, le Mardi après le Dimanche* Quasimod. 1283. 141.

11 Juin. *Confirmatio per* RUDOLPHUM *Romanorum Regem* ALBERTO *&* RUDOLPHO *Ducibus Austriæ, consilio & assensu Principum Electorum facta super Privilegiis omnibus ab antiquis Romanis Imperatoribus, nempe* JULIO CÆSARE *&* NERONE *Terris & Principibus Austriacis concessis, ac postea per* HENRICUM IV. FRIDERICUM I. HENRICUM VI. *&* FRIDECUM II. *confirmatis & adauctis. Dat. in Rhynfeldia, 11 Junii* 1283. *Anno Regni X.* 142.

27 Dec. *Tractatus Pacis inter Romanorum Imperatorem* RUDOLPHUM I. *ab una, &* PHILIPPUM *Comitem Sabaudiæ ab altera parte conclusus, quo omnis ira & odium erga dictum Comitem ejusque adjutores habitum remittitur, omnesque in suis juribus & Possessionibus conservantur. Suæ Majestati autem* Muratum *&* Contaminum, *atque Advocatia in* Paterniaco *reservantur. Datum in Castris ante Paterniacum, in die S. Joannis Evangelistæ, Anno* 1283. ibid.

1284. 9. Juin. *Epistola* CAROLI I. *Regis Siciliæ ad summum Pontificem* MARTINUM IV. *qua captionem Primogeniti per Triremes Regis Aragoniæ significat, & subsidium pecuniale vehementer poscit. Die 9 Junii, XII. Indictionis.* CUM *ejusdem* CAROLI *alia Epistola ante dictam Captionem ad eundem Pontificem scripta, pro certi copiarum auxilii continuatione.* 143.

18 Août. EDUARDI I. *Regis Angliæ Privilegium pro Mercatoribus* Bruxellensibus, *ut liberum Commercium possint agere in Regno suo. Datum apud Antverpiam, 18 Augusti, Anno Regni* 12. 145.

1285. 17. Fevrier. *Transactio inter Commune* Pisanum *ab una, & Nobiles de Domibus* Opetingorum *&* Cadulingorum *à parte altera, quo ad sedandas & radicitus extirpandas dissensiones & discordias inter eos subortas, dictum Commune cedit omnia Jura, omnesque Actiones & rationes, quas habuit in certis Terris, Locis & Castris in Instrumento speciatim denominatis. Actum Pisis, in Palatio publico 13. Kal. Martii, Anno* 1285. *Indict. XIII.* 144.

Septemb. *Donation faite par* PHILIPPE *Roi de France à* Roger Bernard *Comte de Foix, de tout le Droit qu'il avoit sur la Ville de* Pamiers. *Devant Villeneuve en Catalogne, l'an de grace* 1285. *au Mois de Septembre.* Pag. 146.

ANNO 1285. *Capitula sive Statuta pro Regno* Siciliæ *citra* Farum, *durante* CAROLI II *Regis captivitate per* HONORIUM IV. *Papam edita, quibus Gravamina Populi sublevantur, Modus Regiminis emendatur, Regiaque Auctoritas certis in punctis definitur.* ibid.

Edictum CAROLI II. *Regis Siciliæ pro observatione Capitulorum summi Pontificis in Regno. Datum Fogiæ 13 Martii Indictione XIV.* 151. 1286. 13 Mars.

Instrumentum Publicum emancipationis, quo GASTO *Vice Comes Bearnensis* MARGARITAM *Filiam suam secundo genitam extra manum suam ponit, & à Sacris & nexibus suæ Patriæ Potestatis liberat & eximit..... Nonas Maji, Anno* 1286. ibid. Entre le 2. & 7. de Mai.

Instrumentum publicum Donationis inter vivos de Vicecomitatibus Bearnri, Brulesii *&* Gavardini *factæ à* GASTONE *Vicecomite Bearnensi* MARGARITÆ *Comitissi Fuxensi, Filiæ suæ emancipatæ, &* ROGERIO BERNARDO *Comiti Fuxensi, Viro illius in augmentum Dotis. Actum apud Morlanis, 5 Idus Maji, Anno Domini* 1286. 152. 11 Mai.

Declaration de WALERANS DE LUXEMBOURG. *Sire de Lignei, portant qu'il est devenu Homme lige du Comte* HENRI DE LUXEMBOURG *son Frere pour la Terre de* Rouchi, *située dans le Païs de Luxembourg, & qu'il se tient satisfait de toutes les Pretentions qu'il pourroit avoir contre lui. Fait à Thionville, le Samedi, dernier jour de Janvier* 1287. 153. 1287. 1288. 31 Janv.

Lettres de CASIMIR *Duc d'Oppelen, par lesquelles, du Consentement & Conseil de ses Amis & Sujets, il cede librement & volontairement à* WENCESLAUS *Roi de Boheme son Duché d'*Oppelen *avec toutes les Villes, Châteaux, Terres & Privileges qui en dependent. A Prague le 9 Janvier* 1289. 154. 1289. 9 Janv.

Declaratio Romanorum Regis RUDOLPHI I. *quod* Regibus Bohemiæ *Officium* Pincernatus *in Romano Imperio, nec non Jus & Vox in Electione Romanorum Regis competat. Datum Egræ, quarto Nonas Martii, Indictione II. Anno* 1289. ibid. 4 Mars.

Traité entre JEAN II. *Duc de Bretagne & l'Abbaye de* Redon, *touchant la Jurisdiction temporelle de l'Abbé & les Appels à la Cour du Duc; où il est parlé du Serment de Calomnie des Plaideurs. Fait le Samedi après l'Exaltation de Sainte Croix, en Septembre, l'an* 1289. ibid. 17. Sep.

Arrêt du Parlement de Paris rendu entre EDOUARD *Roi d'Angleterre d'une part, & l'Evesque, Doyen & Chapitre de l'Eglise* du Puy *d'autre part, touchant l'hommage du Comté de* Bigorre *& du Château de* Lourde, *qui sont adjugés audit Evêque & Chapitre; la question de la proprieté demeurant reservée au Roi de France.* 155. 1290.

Diploma RUDOLPHI I. *Romanorum Imperatoris pro* REINALDO *Comite Gelriæ, quo illi totam* Frisiam *committit administrandam. Datum Erphordiæ, 4 Calendas Augusti, Anno* 1290. *Indictione III. Regni sui Anno XVII.* CUM *Confirmatione* ALBERTI *Romanorum Regis. Datum apud Popardiam, 7 Calendas Maji Anno* 1290. *Indictione XII. Regni sui I.* 156. 29 Juillet.

Sententia per Curiam Regiam lata pro habitantibus Villæ de Colchis, *contra* ROBERTUM *Ducem* Burgundiæ; *quod non possint poni extra manum Regis. Actum Parisiis, Mense Septembri, Anno* 1290. ibid. Septemb.

Homagium Ligium PHILIPPO PULCHRO *Francorum Regi præstitum per* JOANNEM DE AVESNIS *Comitem Haynoniæ pro Feodo ac Terra de* Ostrevant. *Datum Fologiæ in Leonibus, Sabbatho post Exaltationem S. Crucis, anno* 1290. 157. 16 Sep.

Rescript de l'Empereur RUDOLPHE I. *portant que les Contrats hereditaires concernant les Etats, Principautés & Fiefs de l'Empire devront être aprouvez & confirmez par l'Empereur, faute de quoi ils demeureront sans force & valeur. Donné à Erford, le 25 Septembre de l'an de notre Seigneur* 1290. *& de son Regne le XVII.* ibid. 25 Sep.

Diploma RUDOLPHI I. *Romanorum Imperatoris, quo* REINALDO *Comiti* Gelriæ *potestatem facit apud* Veluam, *loco qui dicitur* Stavera, *novam munitionem sive* 1291. 3 Juin.

ANNO 1291. *sive oppidum ædificandi. Actum Magunciæ 3. Nonas Junii 1291. Regni sui XVIII.* CUM *Confirmatione* ADOLPHI *Romanorum Regis. Datum Wormatiæ 12. Cal. Augusti, Anno 1295. Regni sui IV.* Pag. 157.

1292. 6 Janv. *Donatio & materna Cessio Regni* Hungariæ *per* MARIAM *Reginam Siciliæ citra Farum & defuncti Fratris* LADISLAI *Regis hæredem*, CAROLO *ejus Primogenito facta. Actum & Datum Aquis, 6 Januarii 1292. Indictione V.* 158.

1293. 4 Août. *Constitutio* ADOLPHI *Romanorum Regis, ne Bona ad Ecclesiam devoluta à consuetis tributis eximantur. Datum in Frideberg 2. Nonas. Augusti, Anno Domini 1293. Regni sui II. Indictione VI.* 158.

11 Octob. *Edictum* PHILIPPI IV. *Francorum Regis, in gratiam Comitis* Haynoniæ *de Terra* Ostrevanni. *Actum Parisiis, Dominica post Festum Beati Dionysii, Anno 1293.* 159

24 Dec. *Vente du Château du* Mirewout *au Comte de* Haynaut *par* JEAN DE CONS *& sa Femme. Donné au Mois de Decembre la Vigile de la Nativité de notre Seigneur, l'an de Grace 1293.* ibid.

1294. 12 Mai. *Investitura Principatus* Achayæ *&* Ducatus Athenarum *per* CAROLUM II. *Regem Siciliæ citra Farum*, PHILIPPO *Tarentino Principi suo Filio concessa. Datum Neapoli, 12 Madii 1294. Indictione VII.* 159.

1295. 23 Août. *Protestatio* JACOBI *Regis Majoricarum super Recognitione de Regno ac Terris suis, quam vi & coactus dederat* JACOBO *Aragonum Regi. Actum X. Calendas Septembris, Anno 1295.* 160.

1296. *Bulla* BONIFACII *Papæ* VIII. Clericis Laicos *dicta, qua prohibet omnibus Ecclesiasticis sub quocunque prætextu aliquid solvere Imperatoribus, Regibus, aut Principibus sine licentia Sedis Romanæ, & tam eos qui dant, quam qui accipiunt, pronunciat incidere in sententiam Excommunicationis ipso facto. Datum Romæ apud S. Petrum, Pontificatus sui Anno II.* 161.

21 Sep. *Bulla* BONIFACII *Papæ* VIII, *ad* PHILIPPUM PULCHRUM *Regem Francorum, qua declarat Reges in Personas Ecclesiasticas nullam habere potestatem, prætentionem eorum vocans insanam: Bullam quæ incipit* Clericis Laicos *renovat, ac Regi minatur, nisi fecerit, quod ipse desiderat. Datum Anagniæ, II. Calendas Octobris, Pontificatus sui Anno II.* 162.

——— *Responsiones nomine* PHILIPPI PULCHRI *Regis Francorum ad Bullam* BONIFACII *Papæ* VIII. 164.

1296. 1297. 27 Mars. *Instrumentum Publicum de Decima* PHILIPPO IV. *Regi Francorum concessa à Clero Gallicano. Actum die Mercurii 27 Mensis Martii, Anno 1296. Indictione X. Pontificatus* BONIFACII VIII. *Anno III.* 165.

19 Avril. *Literæ Legatorum à Latere* BONIFACII *Papæ* VIII. *de Treugis seu Induciis ab eodem inter* Reges Romanorum *&* Angliæ *ab una, &* Regem Galliæ PHILIPPUM *ab altera parte indictis: Nec non de Protestatione dicti* PHILIPPI *contra eandem Indictionem ut abusivam & aperte Jus Regium suum in temporalibus impugnantem. Datum Creduli, 13 Kalend. Maji 1297. Pontificatus Bonifacii Anno III.* 166.

Mai. *Traité d'Alliance entre* PHILIPPE LE BEL *Roi de France &* JEAN D'AVESNES, *Comte de Haynaut pour eux & leurs Successeurs à toujours. Fait à Pont St. Maixence, au Mois de Mai 1296.* ibid.

12 Juin. 17 Octob. *Convenances faites entre* PHILIPPE IV. *Roi de France, dit* le Bel, *&* JEAN D'AVESNES, *Comte de Haynaut, tant au sujet du libre Commerce, que des Anciens pretentions du Roi sur la Terre d'Ostrevant & autres dependantes de la Couronne. Le tout contenu en neuf differents Actes ou Lettres Royaux. Donné à Arras le Mecredi après la Trinité & au Mont St. Eloy, la Vigile St. Luc, l'an de grace 1297.* 167.

1297. 31 Juillet. *Bulla* BONIFACII VIII. *Papæ, qua interpretans Constitutionem suam incipientem* Clericis Laicos, *declarat eam nonspectare ad Dona vel Mutua voluntaria Prælatorum & Personarum Ecclesiasticarum Regni Franciæ, licet forsitan ad hoc nomine Regis requisitarum, nedum ad Jura feudalia & Censualia Regi & Successoribus suis debita. Datum apud Urbem veterem, 2 Kal. Augusti, Pontificatus sui Anno III.* ACCESSIT *Decretum Cleri Gallicani de solvendis Regi biennii Decimis.* Pag. 168.

Erectio Comitatus Britanniæ *& in* Ducatum & Pariam Franciæ *per* PHILIPPUM IV. *Regem, in gratiam* JOANNIS II. *facta, iisdem honoribus & prærogativis, quibus Duces Burgundiæ utuntur. Actum Curtraci, Mense Septembri, Anno 1297.* 169. ANNO 1297. Septemb.

Erectio pari forma & tenore Comitatus Andegavensis in Ducatum & Pariam *Franciæ per eundem Regem* PHILIPPUM IV. *nomine facta in gratiam* CAROLI *Comitis Andegavensis. Actum &c.* ut supra. 170. ———

Instrumentum publicum de Interpellatione PETRI *Episcopi Carcassonensis &* PETRI DE BITURIS *Succentoris Aurelianensis, Legatorum* Regis Galliæ, *facta* JACOBO *Regi Aragoniæ, ut* JACOBUM *Regem Majoricarum in Regno suo & adjacentes Insulas restituat atque satisfaciat Tractatui coram summo Pontifice concluso, cum Responsione & Exceptione prædicti Regis Aragoniæ. Actum apud Valentiam in Domo Episcopali à 1. die Januarii ad 3. Anno Incarnationis Domini 1297.* CUM *insertis Procuratoriis* PHILIPPI *Regis Franciæ. Datum Parisiis,* 14 *Novembris 1297.* ET *Sub-Procuratoriis memoratorum Episcopi Carcassonensis & Succentoris Aurelianensis. Datum Perpiniani, Anno Domini 1297. die Martis ante Festum Beati Thomæ Apostoli.* ibid. 1297. 1298. 1. 2. & 3. Janvier.

Instrumentum publicum de Interpellatione & optione facta per Procuratores PHILIPPI *Regis Franciæ &* JACOBI *Regis Majoricarum, Procuratoribus* JACOBI *Regis Arragoniæ pro mutua Restitutione inter dictos Reges facienda, ad normam & mentem Rescriptorum Papalium desuper datorum;* CUM *Responsis. Actum apud Panissars, Anno Incarnationis 1297. die 30 & 31. Januarii.* 173. 30 & 31. Janvier.

Litteræ OTHONIS *Domini de Buren &* ALARDI *Filii ipsius, quibus fatentur, quod* REINALDO *Comiti Gelriæ, ob perpetratum excessum Castrum suum* Buren *resignarint & in Feudum ab eodem receperint. Datum Feria quinta post Octavas Paschæ, Anno 1298.* 174. 1298. 7. Avril.

Instrumentum Traditionis per Procuratores Regis Franciæ *&* Comitis Andegavensis *factæ* Regi Majoricarum *de Castris & Locis in bello de Rege Aragonum partis, ut ea eidem Regi restituat vel restituere faciat, quod ipse Rex Majoricarum pollicetur sub Sacramento præstare & complere. Actum in Castris prope Argilers, Elnensis Dioecesis, die 30 Junii 1298. Anno IV. Pontificatus* BONIFACII *Papæ* VIII. *Indictione XI.* 175. 30. Juin.

Litteræ JACOBI *Regis Aragonum de Restitutione facienda* JACOBI *Regis Majoricarum in Regnum suum, cum Insulis* Minoricæ *&* Evissæ, *ad primam instantis Mensis Augusti, ea tamen conditione, ut fiat sibi prius Restitutio Castrorum inibi notatorum, vel per se stetisse quominus ea fieret. Actum in Castris prope..... Dioecesis Elnensis, pridie Kal. Julii 1298.* ibid. 30 Juin.

Litteræ ALBERTI I. *Romanorum Regis de Infeudatione Villæ* Joe. *in* FRIDERICUM II. *Ducem Lotharingiæ suosque hæredes & Successores. Datum 13 Kal. Novemb. Anno Domini 1298. Indictione XII.* 176. 20 Octob.

Constitutio ALBERTI I. *Romanorum Regis, ne Bona ad Ecclesiam devoluta à consuetis tributis eximantur. Datum apud Frankinfurt 15 Kal. Martii, Anno Domini 1299. Regni sui I. Indictione XII.* ibid. 1299. 15 Fev.

Lettres de BAUDOUIN DE BEAUMONT, *par lesquelles il declare s'être volontairement dessaisi & devesti de la Terre de* Beaumont *entre les mains de* JEAN D'AVESNES *Comte de Haynaut son Seigneur, duquel il la tenoit en Fief; Avec l'acceptation du même Comte. Fait à Valenciennes le 5. Juillet, l'an de grace 1299.* ibid. 5 Juillet.

Venditio Castri & Villæ Vexii, *nec non Territorii* Coxani, *aliorumque locorum ad prædictum Castrum & Villam pertinentium, facta* BONHOMINI DE ASINARIO *ab* ALBERTO *Marchione de* CARRETO *pro viginti millibus librarum bonorum denariorum Astensium. Actum 10 Martii, Anno 1300.* CUM *Traditione possessionis corporalis 16 Martii eodem Anno* NEC NON *Transumpto tam de Venditione facta quam possessione adita. Actum in Villa Vexi, ubi Jus dicitur 23 Decembris 1342. Indictione X.* 177. 1300. 10 Mars.

FIN DES TABLES CHRONOLOGIQUES

SUPLEMENT
AU
CORPS DIPLOMATIQUE
DU
DROIT DES GENS;
OU
RECUEIL
DES
TRAITEZ D'ALLIANCE,
DE PAIX, DE TREVE, DE NEUTRALITÉ,
DE COMMERCE, D'ECHANGE, &c.

I.

ANNO 315. 30 Mars.

(1) CONSTANTINI * *Magni Imperatoris* DONATIO *celeberrima*, SYLVESTRO *Urbis Romæ Episcopo & Papæ atque omnibus ejus ſucceſſoribus, qui in Sede Beati* PETRI *uſque in finem ſeculi ſeſſuri ſunt facta. Romæ ſub tertio die Kalendarum Aprilium, eodem* FLAVIO CONSTANTINO AUGUSTO *quater &* GALLICANO *Conſulibus.* Cum *Diverſis Lectionibus ex* ISIDORI *Decreto tam vulgato, quam Manuſcripto extractis, & in margine poſitis.* [Conciliorum Collectio Regia Tom. 2. pag. 132.]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris ſcilicet, & Filii, & Spiritus Sancti: Imperator Cæſar Flavius Conſtantinus, in Chriſto Jeſu, uno ex eadem Trinitate ſancta, Salvatore Domino Deo noſtro, fidelis, manſuetus, beneficus, Alemanicus, Gothicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Hunicus, pius, felix, Victor ac Triumphator, ſemper Auguſtus, Sanctiſſimo ac beatiſſimo Patri Patrum Silveſtro Urbis * Romanæ Epiſcopo & Papæ, atque omnibus ejus Succeſſoribus, qui in Sede beati Petri uſque in finem ſæculi ſeſſuri ſunt, Pontificibus, nec non & omnibus Reverendiſſimis & Deo amabilibus Catholicis Epiſcopis, eidem ſacroſanctæ Eccleſiæ Romanæ per hanc noſtram Imperialem Conſtitutionem ſubjectis in univerſo Orbe terrarum, nunc & in poſterum cunctis retro temporibus conſtitutis, gratia, pax, charitas, gaudium, longanimitas, miſericordia à Deo Patre omnipotente, & Jeſu Chriſto Filio ejus, & Spiritu Sancto, cum omnibus vobis.

ANNO 315.

* Romæ.

Ea quæ Salvator & Redemptor noſter Dominus Jeſus Chriſtus, altiſſimi Patris Filius, per ſuos ſanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, interveniente Patre noſtro Silveſtro ſummo Pontifice & univerſali Papa, mirabiliter dignatus eſt operari, liquida (a) *enarratione* per hujus noſtræ Imperialis Inſtitutionis paginam, ad cognitionem omnium populorum in univerſo Orbe terrarum ſtuduit * *propalare* noſtra manſuetiſſima Serenitas. Pri-

(a) M. S. Iſidor. Acquiſc. habet *agnitionem*,

* Iſid. habet *propagare*,

(1) On ne place point ici cette Pièce comme authentique, on n'ignore pas ce qu'on a repondu à tout ce qui a été allegué pour en prouver la ſuppoſition. Mais cette Donation eſt ſi fameuſe, & le St. Siege l'a ſi ſouvent produite pour fonder ſes droits, qu'on a cru qu'il étoit à propos de l'expoſer ici au grand jour, afin que chacun pût en juger.

* La meme Formule, à quelques mots près, ſe trouve dans BOETIUS EPO *de Juriſdictione Eccleſiaſticarum temporali*; apud JOANNEM THOMAM DE ROCCABERTI, in *Bibliothecâ maxima Pontificiâ*. Tom. 4. pag. 780.

C'eſt auſſi du même *Boetius* que viennent les leçons diverſes qui ſont marquées, en marge. Il les avoit tirés de deux Exemplaires diferents du Decret d'*Iſidore Mercator*, dont l'un eſt imprimé *in Conciliorum Collectione* SURII Tom. I. pag. 119. & l'autre M. S. *in Bibliotheca Acquiſcinenſi* [DUM.]

ANNO 315.

Primum quidem noſtram fidem, quam à (c) *prælibato* beatiſſimo Patre & Oratore noſtro Silveſtro univerſali Pontifice docti ſumus, intima cordis confeſſione ad inſtruendas omnium veſtrum mentes proferentes, & ita demum Dei Miſericordiam ſuper nos diffuſam annuntiantes, noſſe vos volumus, ſicut per anteriorem noſtram ſacram Pragmaticam Juſſionem (d) *ſignificavimus*, nos à culturis Idolorum ſimulacris mutis & ſurdis, manufactis, diabolicis compoſitionibus, atque ab omnibus Satanæ pompis receſſiſſe, & ad integram Chriſtianorum fidem, quæ eſt vera lux & vita perpetua, perveniſſe; credentes, juxta id quod nos idem almificus & ſummus Pater (e) *&* doctor noſter Silveſter Pontifex (f) *inſtruit*, in Deum Patrem Omnipotentem, Factorem Cœli & Terræ, viſibilium omnium & inviſibilium: Et in Jeſum Chriſtum, Filium ejus * *unigenitum*, Dominum noſtrum, per quem creata ſunt omnia: Et in Spiritum Sanctum, Dominum & Vivificatorem univerſæ Creaturæ. Hos, Patrem & Filium & Spiritum, confitemur, ita ut in Trinitate perfecta & plenitudo ſit Divinitatis, & unitas Poteſtatis. Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus Sanctus Deus, & tres unum ſunt in Jeſu Chriſto. Tres itaque formæ, ſed una poteſtas. Nam ſapiens retro ſemper Deus edidit ex ſe, per quod ſemper erant gignenda ſæcula, Verbum. Et quando eodem ſolo ſuæ ſapientiæ verbo univerſam ex nihilo formavit creaturam, cum eo erat, cuncta ſuo arcano componens myſterio. Igitur perfectis Cœlorum virtutibus, & univerſis terræ materiis, pio ſapientiæ ſuæ nutu, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam primum de limo terræ fingens hominem, (g) *hunc* in Paradiſo poſuit voluptatis. * Quem antiquus ſerpens & hoſtis invidens diabolus, per amariſſimum ligni vetiti guſtum exulem ab eiſdem fecit gaudiis: eoque expulſo, (h) *non deſivit* ſua venenoſa multis modis protelare jacula, ut à via veritatis humanum abſtrahens genus, idolorum (k) *culturæ*, videlicet creaturæ, & non creatori deſervire ſuadeat: quatenus per hoc eos, quos ſuis valuerit irretire inſidiis, ſecum æterno (l) *efficiat* concremandos ſupplicio. Sed Deus noſter miſertus (m) *plaſmatis ſui*, dirigens Sanctos ſuos Prophetas, per hos lumen futuræ vitæ, adventum videlicet filii ſui, Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, annuntians, miſit eumdem unigenitum Filium ſuum & Sapientiæ Verbum. Qui deſcendens de Cœlis propter noſtram ſalutem, natus de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod non erat. Deum perfectum, & hominem perfectum; ut Deus mirabilia perficiens, & ut homo humanas paſſiones ſuſtinens: ita Verbum hominem, & Verbum Deum, prædicante Patre noſtro Silveſtro ſummo Pontifice, intelligimus, ut verum Deum, verum hominem fuiſſe, nullo modo ambigamus. Electiſque duodecim Apoſtolis, (n) *miraculis* coram eis & innumerabilis populi multitudine coruſcavit. Confitemur eumdem Dominum Jeſum Chriſtum adimpleſſe Legem & Prophetas, paſſum, crucifixum ſecundum Scripturas, tertia die à mortuis reſurrexiſſe, aſſumptum in Cœlos, atque ſedentem ad dexteram Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos, cujus imperii non erit finis. Hæc eſt enim fides noſtra Catholica orthodoxa, à beatiſſimo Patre noſtro Silveſtro ſummo Pontifice (o) *nobis* prolata. (p) *Exhortamur* idcirco omnem Populum, & diverſas gentium Nationes, hanc fidem tenere, colere & prædicare, & in ſanctæ Trinitatis nomine (q) *baptiſmi* gratiam conſequi & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum qui cum Patre & Spiritu ſancto per infinita ſæcula vivit & regnat, quem Silveſter beatiſſimus Pater noſter univerſalis prædicat Pontifex, corde devoto adorare. Ipſe enim Dominus noſter miſertus mihi peccatori, miſit ſanctos ſuos Apoſtolos ad viſitandum nos, & lumen ſui ſplendoris infulſit nobis, ut abſtractum à tenebris, ad veram lucem & (a) *agnitionem* veritatis me veniſſe (b) *gratularemini*. Nam dum valida ſqualoris lepra totam mei corporis invaſiſſet carnem, & multorum medicorum convenientium cura adhiberetur, nec ullius quidem cura promeruiſſemus ſalutem, *ad* (c) *hoc* venerunt Sacerdotes Capitolii dicentes, mihi debere fieri fontem in Capitolio, & compleri hunc innocentium ſanguine, & eo calente * lo-

(c) M. S. Iſidor. Acquiſci. habet *prælato*.
(d) Iſid. habet *ſignificamus*.
(e) M. S. Iſid. non habet *&*.
(f) M. S. Iſid. Acquis. habet *inſtit*.
* Iſid. habet *unicum*.
(g) M. S. Iſid. habet *euem*.
* *Cui*.
(h) M. S. Iſid. habet *non deſinit*.
(k) Iſid. habet *cultura*.
(l) M. S. Iſid. habet *afficiat*.
(m) M. S. Iſid. habet *plaſma ſua*.
(n) Iſid. habet *miracula*.
(o) Iſid. non habet *nobis*.
(p) M. S. Iſid. habet *exortantes*.
(q) M. S. Iſid. habet *baptiſmo*.
(a) Iſid. habet *cognitionem*.
(b) Iſidor. habet *gratulemini*, & in M. S. *gratulamini*.
(c) Iſid. M. S. habet *ad hæc*.
* Lotum.

to me poſſe mundari. Et ſecundum eorum dicta, aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum vellent ſacrilegi Paganorum Sacerdotes eos (d) *mactare*, & ex eorum ſanguine fontem * repleri, cernens Serenitas noſtra lacrymas matrum eorum, illico exhorrui facinus: miſeratuſque eas, proprios illis reſtitui præcipimus Filios ſuos, datiſque vehiculis & donis conceſſis, gaudentes ad propria relaxavimus. Eadem igitur (e) *tranſacta die*, *nocturno nobis facto ſilentio*, dum ſomni tempus adveniſſet, adſunt Apoſtoli S. Petrus & Paulus, dicentes mihi: Quoniam flagitiis poſuiſti terminum, & effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſſi ſumus a Chriſto Domino Deo noſtro, dare tibi ſanitatis recuperandæ conſilium. Audi ergo monita noſtra, & fac quodcumque (f) *indicamus* tibi; Silveſter Epiſcopus hujus Civitatis ad montem Soracte perſecutiones tuas fugiens, in cavernis petrarum cum ſuis Clericis latebram fovet. Hunc ad te cum adduxeris, ipſe tibi piſcinam pietatis oſtendet, in qua dum tertio te merſerit, omnis te valetudo iſta deſeret lepræ. Quod dum factum fuerit, hanc viciſſitudinem tuo Salvatori compenſa, ut omnes juſſu tuo per totum orbem reſtaurentur Eccleſiæ. Te autem ipſum in hac parte purifica, ut relicta omni ſuperſtitione Idolorum, Deum vivum & verum, qui ſolus eſt & verus, adores & excolas, ut ad ejus voluntatem attingas. Exurgens igitur à ſomno, protinus juxta id quod à ſanctis Apoſtolis admonitus ſum, peregi: advocatoque eodem præcipuo & magnifico Patre & illuminatore noſtro Silveſtro univerſali Papa, omnia à Sanctis Apoſtolis mihi præcepta dixi verba; percontatique ſumus ab eo, (g) *qui iſti eſſent*, Petrus & Paulus. Ille vero, non eos Deos vere dici, ſed Apoſtolos Salvatoris noſtri Domini Dei Jeſu Chriſti, reſpondit. Et rurſum interrogare cœpimus eumdem beatiſſimum Papam, utrum iſtorum Apoſtolorum imagines expreſſas haberet, ut ex pictura diſceremus hos eſſe, quos revelatio docuerat. Tunc idem venerabilis Pater imagines eorumdem Apoſtolorum per Diaconum ſuum exhiberi præcepit: quas dum aſpicerem, & eorum quos in ſomno videram, figuratos in ipſis imaginibus cognoviſſem vultus, ingenti clamore coram omnibus Satrapis meis confeſſus ſum eos eſſe, quos in ſomno videram. Ad hæc beatiſſimus idem Silveſter Pater noſter, Urbis Romæ Epiſcopus, indixit nobis pœnitentiæ tempus intra Palatium noſtrum Lateranenſe, in uno cilicio, ut de (h) *omnibus* quæ à nobis impie peracta, atque injuſte diſpoſita fuerant, vigiliis, jejuniis, atque lacrymis & orationibus, apud Dominum Deum noſtrum Jeſum Chriſtum Salvatorem veniam impetraremus. Deinde per manus impoſitionem Clericorum, uſque ad ipſum Præſulem veni. Ibique renuntians Satanæ pompis & operibus ejus, vel univerſis idolis manufactis, credere me in Deum Patrem omnipotentem, factorem Cœli & Terræ, viſibilium omnium & inviſibilium, & in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum Dominum noſtrum, qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, (i) *natus ex* Maria Virgine, ſpontanea voluntate coram omni populo profeſſus ſum. Benedictoque fonte, illic me trina merſione unda ſalutis purificavit. Poſitoque me in fontis gremio, manum de cœlo me contingentem propriis oculis vidi. De qua mundus exurgens, ab omni me lepræ ſqualore mundatum agnoſcite: (k) *levatoque* me de venerabili fonte, induto veſtibus candidis, ſeptiformis gratiæ Sancti Spiritus conſignationem adhibuit beati chriſmatis unctione, & vexillum ſanctæ crucis in mea Fronte linivit, dicens; (l) *ſignet* te Deus ſigillo fidei ſuæ, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in conſignatione fidei. Cunctuſque Clerus reſpondit, Amen. Et adjecit Præſul, Pax tibi. Prima itaque die poſt perceptum ſacri baptiſmatis myſterium, & poſt curationem corporis mei à lepræ ſqualore, agnovi non eſſe alium Deum, niſi Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, quem (m) *beatus* Silveſter Papa prædicat, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate. Nam omnes Dii gentium, quos uſque hactenus colui, Dæmonia, opera hominum manufacta comprobantur. Etenim quantam poteſtatem idem Salvator noſter ſuo Apoſtolo B. Petro contulerit in Cœlo ac Terra, luculentiſſime nobis idem venerabilis Pater edixit, dum fidelem eum in ſua interrogatione inveniens, ait: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo*

ANNO 315.

(d) M. S. Iſid. habet *maculari*.
* *replere*.
(e) Iſid. M. S. habet *nocturna nobis facta ſilentia*.
(f) Iſid. habet *indicabimus*.
(g) Iſidor. habet *qui iſti dii eſſent*.
(h) Iſid. M. S. habet *omnia*.
(i) Iſid. M. S. habet *natus &*.
(k) Iſid. habet *levatoque*.
(l) Iſid. M. S. habet *ſignat*.
(m) Iſid. M. S. habet *beatiſſimus*.

ANNO 315.

ficabo Ecclesiam meam, & portæ inferni non prævalebunt adversus eam. Advertite Potentes, & aure cordis intendite, quid bonus Magister & Dominus suo discipulo adjunxit, inquiens: *Quodcumque ligaveris super Terram, erit ligatum & in Cœlis.* Mirum est hoc valde & gloriosum in Terra ligare & solvere, & in Cœlo ligatum & solutum esse. Et dum hæc, prædicante beato Silvestro, agnoscerem, & beneficiis ipsius beati Petri integerrime sanitate me comperi restitutum; utile judicavimus, una cum omnibus nostris (*n*) *Satrapis*, & universo Senatu, Optimatibusque meis, etiam & cuncto Populo Romanæ gloriæ Imperio subjacenti, ut sicut in Terris sanctus Petrus Vicarius Filii Dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, (*o*) *qui successores sunt ipsius Principis Apostolorum*, Principatus potestatem, amplius quam terrena Imperialis nostræ Serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis nostroque imperio obtineant, eligentes nobis ipsum Principem Apostolorum, & ejus (*p*) *successores*, firmos apud Deum esse patronos. Et sicut (*a*) *nostram terrenam Imperialem potentiam, sic ejus sacrosanctam Romanam Ecclesiam decrevimus veneranter honorari & amplius quam* nostrum Imperium & terrenum thronum, Sedem Sacratissimam beati Petri gloriose exaltari, tribuentes ei potestatem & gloriæ dignitatem atque vigorem & honorificentiam Imperialem: atque decernentes sancimus, ut Principatum teneat tam super quatuor præcipuas Sedes, Antiochenam, Alexandrinam, (*b*) *Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam*, quamque etiam super omnes in universo Orbe terrarum Dei Ecclesias. Et Pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior & princeps cunctis Sacerdotibus totius Mundi existat, & ejus judicio, quæque ad cultum Dei, vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Justum quippe est, ut ibi Lex sancta caput teneat Principatus, ubi sanctarum Legum institutor, Salvator noster, beatum Petrum Apostolatus obtinere præcepit Cathedram, ubi & crucis patibulum sustinens, beatæ mortis sumpsit poculum suique Magistri & Domini imitator apparuit. Et ibi gentes pro Christi nominis confessione colla flectant, ubi eorum Doctor beatus Paulus Apostolus pro Christo extenso collo, martyrio coronatus est. Illic usque in finem quærant Doctorem, ubi sanctum Doctoris quiescit corpus: & ibi proni ac humilitati, cœlestis Regis Dei Salvatoris nostri Jesu Christi famulentur officio; ubi superbi terreni Regis serviebant Imperio. Interea nosse volumus omnem Populum universarum Gentium ac Nationum per totum Orbem terrarum, construxisse nos intra Palatium nostrum Lateranense eidem Salvatori nostro Domino Deo Jesu Christo Ecclesiam à fundamentis cum baptisterio, & duodecim nos sciatis de ejus fundamentis, secundum numerum duodecim Apostolorum, cophinos terræ onustatos propriis asportasse humeris: quam sacrosanctam Ecclesiam, caput & verticem omnium Ecclesiarum in universo Orbe terrarum dici, coli, venerari ac prædicari sancimus, sicut per alia nostra Imperialia Decreta (*c*) *constituimus.* Construximus quoque Ecclesias beatorum Petri & Pauli * *primorum* Apostolorum, quas auro & argento locupletavimus, ubi & sacratissima eorum corpora cum magno honore recondentes, thecas ipsorum ex electro (cui nulla fortitudo prævalet elementorum) construximus, & crucem ex auro purissimo, & gemmis preciosissimis, per singulas eorum thecas posuimus, & clavis aureis confiximus. (*e*) *Quibus Ecclesiis* pro concinnatione luminariorum, possessionum prædia contulimus, & rebus diversis eas ditavimus, & per nostram Imperialem jussionem sacram, tam in oriente quam in occidente, vel etiam septemtrionali & meridiana plaga, videlicet in Judæa, Græcia, Asia, Thracia, Affrica, & Italia, vel diversis Insulis, nostra largitate *eis* (*f*) *libertatem* concessimus, ea prorsus ratione, ut per manus beatissimi Patris nostri Silvestri Pontificis Successorumque ejus omnia disponantur. Gaudeat ergo una nobiscum omnis populus & gentium Nationes in universo Orbe terrarum; & exhortantes, (*g*) *monemus* omnes, ut Deo nostro & Salvatori Jesu Christo immensas una nobiscum referant gratias, quoniam ipse Deus in Cœlis desuper, & in terra deorsum, (*h*) *nos* per suos sanctos Apostolos

(*n*) Isidor. M. S. habet *Satrapibus.*

(*o*) Isidor. M. S. habet *qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices.*

(*p*) Isid. M. S. habet *Vicarios.*

(*a*) Isidor. M. S. habet *& sicut nostra est terrena Imperialis Potentia ejus sacros. Rom. Ecclesia decrevimus reverenter honorare.*

(*b*) Isidor. M. S. habet *Constantinopolitanam & Hierosolymitanam.*

(*c*) Isid. M. S. habet *statuimus.*

* Principum.

(*e*) Isid. M. S. non habet *Ecclesiis.*

(*f*) Isid. M. S. non habet *libertatem.*

(*g*) Isid. M. S. non habet *monemus.*

(*h*) Isid. M. S. habet *qui nos.*

visitans, sanctum baptismatis sacramentum percipere & corporis sanitatem, dignos effecit. Pro quo concedimus ipsis sanctis Apostolis Dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Sylvestro Patri nostro, summo Pontifici, & universali, Urbis Romæ Papæ; & omnibus ejus Successoribus Pontificibus, qui usque in finem Mundi in Sede beati Petri erunt sessuri, atque de præsenti contradimus Palatium Imperii nostri Lateranense, quod omnibus in toto Orbe terrarum præfertur atque præcellit Palatiis: deinde Diadema, videlicet Coronam capitis nostri, simulque phrygium, id est, mitram, nec non & (*i*) *superhumerale*, videlicet lorum, quod imperiale circumdare assolet collum: verùm etiam & chlamyden purpuream, atque tunicam (*k*) *coccineam*, & omnia Imperialia indumenta, sed & Dignitatem Imperialium (*l*) *Præsidentium* Equitum; conferentes etiam & Imperialia Sceptra, simulque & (*m*) *cuncta signa*, atque banta vel banda etiam, & diversa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris autem reverendissimis Clericis in diversis Ordinibus eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ servientibus, illud (*n*) *culmen singularitate, potentia & præcellentia* habere sancimus, cujus amplissimus noster Senatus videtur gloria (*o*) *adorari*, id est, Patricios atque Consules effici, nec non & ceteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut Imperialis Militia ornatur, ita & Clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officiis diversis, cubiculariorum nempe & ostiariorum, atque omnium (*p*) *excubitorum*, ornatur, ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplissimè pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, clericorum ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ manipulis (*q*) *&* linteaminibus, id est, candidissimo colore decorare equos, & ita equitare. Et sicut noster Senatus calceamentis utitur cum udonibus, id est candido linteamine illustratis, sic utantur & Clerici, & sic Cœlestia sicut terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipsi sanctissimo Patri nostro Silvestro Urbis Romæ Episcopo & Papæ, & omnibus qui post eum in successum, & perpetuis temporibus advenerint, beatissimis Pontificibus, pro honore & gloria Christi Dei nostri, in eadem Dei magna Catholica & Apostolica Ecclesia, ex nostro indicto, ut quem placatus proprio consilio * clericari voluerit, & in numero religiosorum Clericorum connumerare, nullum ex omnibus præsumentem superbe agere. Decrevimus itaque & hoc, ut idem venerabilis Pater noster Silvester summus Pontifex, & omnes ejus Successores Pontifices, (*s*) *Diademate (videlicet Corona, quam* ex capite nostro illi concessimus) ex auro purissimo & gemmis preciosis uti debeant, & in capite ad laudem Dei & pro honore beati Petri gestari. Ipse vero beatissimus Papa, quia super coronam Clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsa ex auro non est passus uti Corona: (*t*) *nos* phrygium quoque (*u*) *candidi nitoris*, splendidam resurrectionem Dominicam designans, ejus sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frenum equi illius, pro reverentia beati Petri, Stratoris officium illi exhibuimus; statuentes, eodem phrygio omnes (*x*) *ejus* Successores singulariter uti in processionibus, ad imitationem Imperii nostri. Unde ut pontificalis apex non vilescat; (*y*) *sed amplius* etiam quam terreni Imperii dignitas, & gloriæ potentia decoretur; ecce tam Palatium nostrum, ut prædictum est, quamque (*z*) *Urbem Romam* & omnes totius Italiæ & occidentalium Regionum Provincias, loca & Civitates, præfato beatissimo Pontifici nostro Silvestro universali Papæ * concedimus atque relinquimus, & Successorum ipsius Pontificum potestati & ditioni, firma imperiali censura, per hanc divalem nostram & pragmaticum Constitutum, decernimus disponendum, atque juri sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permansurum. Unde congruum prospeximus, nostrum Imperium & Regni potestatem in Orientalibus transferri ac transmutari Regionibus, & in Byzantiæ Provinciæ optimo loco, nomini nostro Civitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium, quoniam ubi Principatus Sacerdotum & Christianæ Religionis caput ab Impera-

(*i*) M. S. habet *& superh. seu*

(*k*) Isid. habet *coccineum.*

(*l*) Isid. M. S. habet *præsidentis.*

(*m*) Isid. M. S. habet *conta atque signa & diversa.*

(*n*) Isid. M. S. habet *culmen, singularitatem, potentiam & precellentiam.*

(*o*) Isid. habet *adornari.*

(*p*) Idem M. S. habet *Excubiarum.*

(*q*) M. S. habet *ex.*

* Clericare.

(*s*) Isid. M. S. habet *Coronam quam.*

(*t*) Isidor. M. S. non habet *nos.*

(*u*) M. S. habet *candido nitore.*

(*x*) M. S. habet *ipsius.*

(*y*) Isidor. M. S. *sed magis amplius.*

(*z*) Isid. M. S. habet *Romana Urbis.*

* Contradentes atque relinquentes.

ANNO 315.

ratore cœlesti constitutum est, justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc vero omnia, & per alia divalia Decreta statuimus atque confirmavimus, usque in finem Mundi illibata & inconcussa * permanere decernimus. Unde coram Deo vivo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili ejus Judicio obtestamur, hoc nostrum Imperiale Constitutum, omnes nostros Successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas, etiam amplissimum Senatum & universum Populum, in toto Orbe terrarum, nunc & in posterum cunctis retro temporibus Imperio nostro subjacentem, nulli eorum quoquo modo licere, hæc quæ à nobis Imperiali Sanctione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, vel ejus omnibus Pontificibus concessa sunt, refragari aut confringere, vel in quoquam * convellere. Si quis autem (quod non credimus) in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subjaceat innodatus, & sanctos Dei Principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsenti & futura vita sentiat contrarios, atque in inferno inferiori concrematus, cum Diabolo & omnibus deficiat impiis. Hujus vero Imperialis Decreti nostri paginam propriis manibus roborantes, super venerandum corpus beati Petri Principis Apostolorum posuimus, ibi eidem Dei Apostolo spondentes, nos cuncta inviolabiliter conservare, & nostris Successoribus Imperatoribus conservanda in mandatis relinquere, ac beato Patri nostro Silvestro summo Pontifici & universali Papæ, ejusque cunctis Successoribus Pontificibus, Domino Deo & Salvatore nostro Jesu Christo annuente, tradimus perenniter atque feliciter possidenda. Et subscriptio imperialis: Divinitas vos conservet per multos annos sanctissimi ac beatissimi Patres. Datum Romæ, sub tertio die Kalendarum Aprilium, Domino nostro Flavio Constantino Augusto quater & Gallicano viris clarissimis Consulibus.

* Isid. habet *permansura* apud Surium & in M. S. Acquisc. *permanenda.*

* Convelli.

Ejusdem DONATIONIS, *aliud Exemplar, seu Fragmentum*, *ex* BALSAMONIS *in* PHOTII *Nomocanonem Commentariis ad Titul.* 8. *cap.* 1. *& secundum* HENRICI AGYLÆI *Interpretationem.* [Bibliotheca Juris Canonici veteris *Tom.* 2. *Ex Bibliotheca* CHRISTOPHORI JUSTELLI. *pag.* 929. *Græce & Latine.*]

CUm omnibus Satrapis nostris, cum universo Senatu, cum Præfectis, denique cum omni Populo potestati Romanæ Majestatis subdito, conveniens esse judicavimus, ut quemadmodum Sanctus Petrus ex Persona Filii Dei [*Ecclesiæ Caput*] est in terris: ita etiam Episcopi, qui Successores sunt Principis Apostolorum, primariam in terris potestatem habeant: [*& quidem*] ampliùs quàm nostræ Gloriæ Imperatoria Majestas habeat. Atque id [*quidem*] concessum est à nobis, * Augustaque nostra conjuge: ac volumus, ut ipse Princeps Apostolorum, ejusque Successores, ex ipsius persona primi apud Deum Patres sint, atque defensores. Et quemadmodum Imperatoriæ nostræ Majestatis potestas colitur & honoratur: ita sancimus: ut & sancta Romanorum Ecclesia colatur & honoretur; atque suprà quàm Imperatoria nostra Majestas, terrenumque solium, sancta Sedes Sancti Petri laudibus cumuletur atque exaltetur. [*&c*] data [*jam*] ipsi potestate, Majestatisque dignitate, confirmato [*deinde*] judicio sancimus, ut primariam illam habeat potestatem, atque caput sit quatuor soliorum, Alexandrini videlicet, Antiocheni, Hierosolymitani, & Constantinopolitani: ac [*verò*] breviter omnium Ecclesiarum universi terrarum Orbis. [*ut*] etiam qui sanctæ Romanorum Ecclesiæ Episcopus futurus est, gloriosus esse debeat, & supra omnes [*totius*] Mundi Sacerdotes excelsus. Ut [*postremò*] si quid ad cultum Dei, Christianamque Fidem instaurandam ac constabiliendam pertineat, [*id*] ab ipso dijudicetur. Æquum enim est, ut illic sacra Lex originem & initium sumat, ubi sacrosanctus Legislator Servator noster Jesus Christus beatum Apostolum Petrum sedem obtinere jussit, crucis afflictionem sustinuit, beatæque mortis calicem bibit: & ubi [*ille*] etiam imitator Magistri atque Domini sui factus est. Ut, [*item*] illic inclinent gentes capita sua propter confessionem nominis Christi, ubi illarum Doctor beatus Apostolus Paulus extenso propter Christum collo martirii coronam accepit: Ut [*insuper*] usque ad finem Mundi [*illæ*] Doctorem quærant, ubi sanctorum ejus reliquiæ quiescunt. [*Ad extremum verò, ut*] quo loco superbo illi Regi servivimus eodem supini ac in terram expansi cœlestis Regis & Dei & Servatoris nostri Jesu Christi officiis deserviamus. Tradimus itaque ipsis sanctis Apostolis, beatis dominis meis Petro & Paulo, ac post illos beato Silvestro, Patri nostro, magno Episcopo, & Catholico Papæ Urbis Romæ, omnibusque Successoribus ejus, qui ab hodierno [*die*] usque ad finem Mundi in solio beati Petri præsidebunt, Imperatorium nostrum Palatium Lateranense, quod superat atque vincit totius Mundi Palatia: præterea etiam Diadema, sive Coronam capitis nostri: tum lorum quoque & humerale, quod Imperatoriæ Majestatis collum cingit: simul etiam purpuream chlamydem, & tunicam coccineam, omniaque Imperatoria indumenta, nec non Imperatoriorum Jumentorum insignia: similiter etiam Imperatoria Sceptra, omnia signa, banta reliquaque Imperatoriæ Majestatis ornamenta, & potentiæ nostræ gloriam. Insuper sancimus, ut viri religiosiss: Clerici multorum Ordinum, qui eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ deserviunt, ornentur & habeant illam sublimitatem & magnificentiam qua ornatus est magnus noster Senatus, Patricii nempe, & Consules, & reliquæ dignitates. Et [*quemadmodum*] Imperialis Exercitus ornatus est: ita sancimus, ut & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Clerus ornetur. Adhæc quo modo Imperatoria potestas multis officiis exornatur, cubiculariis, ostiariis & excubitoribus, sic etiam sanctam Romanorum Ecclesiam exornari volumus. At [*vero*] ut Episcopalis splendor in omnibus præluceat, etiam hoc sancimus, ut Clerici sanctæ Romanorum Ecclesiæ caballos candidis linteis ornatos equitent. Et quemadmodum Senatus noster calciamenta sive sandalia ex linteis candida gestat [*ita etiam illi: ut*] eodem modo cœlestia, quo terrestria, ad laudem Dei [*spectent*] supra omnia in honorem & gloriam ipsius Domini & Servatoris nostri Jesu Christi, ipsi sanctiss: Patri nostro Silvestro Episcopo & Papæ Urbis Romæ, omnibusque Successoribus ejus beatis Episcopis, in eadem magna atque Apostolica Ecclesia potestatem damus ac concedimus, ut si quis ex Senatu suapte sponte ac lubente voluntate Clericus fieri, numeroque sanctorum Clericorum numerari velit, nullus omnium illi impedimento esse audeat. Sancivimus ad hæc, ut & ipse pius Pater noster Silvester magnus Episcopus, & omnes Episcopi Successores ejus, gestarent Diadema sive Coronam ex puro [*puto*] auro & inæstimabilibus margaritis [*confectam*] quam ex capite nostro ipsi tradidimus: gestarent autem in capitibus suis ad laudem Dei, & in honorem sancti Principis Apostolorum. Verùm ipse beatiss: Papa Silvester super Coronam sive Papalethram quam ad gloriam Dei & sancti Petri habebat, nolebat portare Coronam meam vel margaritarum plenam. Nos verò, propterea quòd sanctus Silvester auream Coronam respuit, sancto ipsius capiti radiantissimum lorum, sacrosanctam resurrectionem denotans, nostris manibus imposuimus, & arrepto, adorationis timorisque sancti Petri ergò, equi ipsius freno, Stratoris officium fecimus: sancientes, ut omnes Successores ejus ad imitationem Imperatoriæ Majestatis loro utantur in processionibus. Ac verò [*id*] ideo, ut ne dignitas Episcopalis contemnatur. Quin etiam [*ut*] ampliore, quàm Imperatoria nostra terrena Majestas, potentiæ quoque splendore adornetur: ecce Palatium nostrum (ut prædiximus) & Urbem Romam, nec non universæ Italiæ Occidentaliumque Regionum Præfecturas, loca atque castra prædicto beatiss: Episcopo, & Patri nostro Silvestro Papæ tradimus, & ipsi ejusque Successoribus Imperatoriam imperandi auctoritatem ac potestatem permittimus [*atque eam*] per hanc divinam jussionem ac pragmaticam Constitutionem firmam permanere sancimus, virisque sanctæ Romanorum Ecclesiæ in æternum concedimus. Quorsum [*etiam*] *utile* [*fore*] consideravimus, si Imperatoriam nostram Majestatem ejusque potentiam in Orientales Regiones transferremus, & in Byzantico agro loco commodo sub nomine nostro Civitatem erigeremus, atque ibi nostram Majestatem collocaremus. Quandoquidem ubi prima-

ANNO 315.

ANNO 315. marium Sacerdotium, Christianæque Religionis caput cœlitus est constitutum, ut ibidem terrenus Princeps dominatum habeat, haud justum fuerit. [*Qua sanè etiam de causa*] hoc [*orationis*] Imperatoriæ nostræ Majestatis contextu propriis manibus in venerandas sancti Apostoli & Principis Petri reliquias prostrato ac reposito, hæc nos omnia illæsa conservaturos illic juravimus, & Successoribus nostris Imperatoribus in commentariis nostris eadem servanda tradidimus. Patri [*itaque*] nostro sancto & Catholico Episcopo & Papæ, atque per ipsum omnibus Successoribus ejus Episcopis, annuente Domino nostro & Servatore Jesu Christo, omnia ante scripta rectè in æternum conservanda tradidimus.

Ex eadem Donatione CONSTANTINI *magni Excerpta secundum* GRATIANI DECRETUM *part.* I. *Distinct.* 96. *C.* 14. [Corpus Juris Canonici GREGORII Papæ XIII. jussu editum. part. I. in GRATIANI Decret. part. I. Dist. 96. C. 14.]

UTile judicavimus una cum omnibus Satrapis nostris, & universo Senatu, Optimatibusque meis, etiam & cuncto Populo Romanæ gloriæ Imperio subjacenti, ut sicut beatus Petrus in terris Vicarius Filii Dei esse videtur constitutus, ita & Pontifices, qui ipsius Principis Apostolorum gerunt vices, Principatus potestatem, ampliùs quàm terrena Imperialis nostræ Serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque Imperio obtineat, eligentes nobis ipsum Principem Apostolorum, vel ejus Vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenam Imperialem potentiam, sic ejus sacrosanctam Romanam Ecclesiam decrevimus veneranter honorari, & amplius quàm nostrum Imperium, & terrenum thronum, Sedem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam Imperialem. Atque decernentes sancimus, ut Principatum teneat, tam super quatuor præcipuas Sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quàm etiam super omnes in universo Orbe terrarum Ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & Princeps cunctis Sacerdotibus totius Mundi existat, & ejus judicio, quæque ad cultum Dei, vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. *& infrà.*

Ecclesiis beatorum Apostolorum Petri & Pauli pro continuatione luminariorum, & possessionum prædia contulimus, & rebus diversis eas ditavimus, & per nostram Imperialem jussionem sacram tam in Oriente, quàm in Occidente, vel etiam Septentrionali, & Meridiana plaga, videlicet in Judæa, Græcia, Asia, Thracia, Africa, & Italia, vel diversis Insulis nostra largitate ei concessimus, ea prorsus ratione, ut per manus beatissimi Patris nostri Sylvestri summi Pontificis, Successorumque ejus omnia disponantur: *& infrà.*

B. Sylvestro Patri nostro summo Pontifici, & universalis Urbis Romæ Papæ, & omnibus ejus Successoribus Pontificibus qui usque in finem Mundi in Sede beati Petri erunt sessuri, de præsenti contradimus Palatium Imperii nostri, simulque phrygium, nec non & super humerale, videlicet lorum, quod Imperiale circumdare assolet collum, verùm etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, sed & dignitatem Imperialium Præsidentium Equitum, conferentes etiam & Imperialia Sceptra, simulque cuncta signa, atque banda, & diversa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris autem reverendissimis Clericis in diversis Ordinibus eidem Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ servientibus illud culmen, singularitate, potentia, & præcellentia habere sancimus, cujus amplissimus noster Senatus, videtur gloria adornari, id est, Patritios, atque Consules effici, nec non & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut Imperialis militia ornatur, ita & Clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officiis diversis, Cubiculariorum nempè, & Ostiariorum, atque omnium Excubitorum ornatur, & ita sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplissimè Pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc Clericorum ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, manipulis, & linteaminibus, id est, candidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et sicut noster Senatus calceamentis utitur cum udonibus, id est, candido linteamine illustratis, sic utantur & Clerici, ut sicut cœlestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipsi sanctissimo Patri nostro Sylvestro, & Successoribus ejus ex nostro indicto, ut quem placatus proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero Clericorum connumerare: nullus ex omnibus præsumat superbè agere. Decrevimus ita & hoc, ut ipse & Successoribus ejus Diademate, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis pretiosis uti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse verò beatissimus Papa, quia super coronam Clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsi ex auro non est passus uti Corona, nos phrygium candido nitore splendidum resurrectionem Dominicam designans, ejus sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius pro reverentia beati Petri, Stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem Phrygio omnes ejus Successores singulariter uti in processionibus, ad imitationem Imperii nostri. Unde ut Pontificalis apex non vilescat, sed magis quàm terreni Imperii dignitas, gloria, & potentia decoretur, ecce tam Palatium nostrum, ut prædictum est, quàm Romanam Urbem, & omnes Italiæ, seu Occidentalium Regionum Provincias, Loca, & Civitates, præfato beatissimo Pontifici nostro Sylvestro universali Papæ contradimus, atque relinquimus: & ab eo, & à Successoribus ejus per hanc Divalem nostram, & pragmaticum Constitutum decernimus disponenda, atque juri sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permansura. Unde congruum perspeximus nostrum Imperium, & Regni potestatem in Orientalibus transferri Regionibus, & in Bizantinæ Provinciæ optimo loco, nomini nostro Civitatem ædificari, & nostrum illic constitui Imperium, quoniam ubi principatus Sacerdotum, & Christianæ Religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem, hæc verò omnia quæ per hanc nostram Imperialem sacram, & per alia divalia Decreta statuimus, atque confirmavimus, usque in finem Mundi illibata & inconcussa permanere decernimus. Unde coram Deo vivo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili ejus judicio obtestamur per hoc nostrum Imperiale Constitutum omnes nostros Successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas, etiam amplissimum Senatum, & universum Populum in toto Orbe terrarum nunc, & inposterum, cunctis retrò temporibus Imperio nostro subjacentem, nulli eorum quoquomodo licere hæc, aut infringere, aut in quoquam convellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subjaceat innodatus, & Sanctos Dei, Principes Apostolorum Petrum, & Paulum sibi in præsenti, & in futura vita sentiat contrarios, atque in inferno inferiori concrematus, cum Diabolo, & omnibus deficiat impiis. Hujus verò Imperialis Decreti nostri paginam propriis manibus roborantes, super venerandum corpus beati Petri, Principis Apostolorum, posuimus. Datum Romæ III. Kalend. Aprilis, Domino nostro Flavio Constantino Augusto IV. & Gallicano V. C. Coss. ANNO 315.

II.

(1) *Pactum Pacificationis & Partitionis inter* 587.
GUNT- 28 Nov.

(1) Ce Traité est le plus ancien & le plus entier qui nous reste du tems des Rois de France avant *Charlemagne*. Toutes les Copies qu'on en a viennent de celle que *Gregoire de Tours* a inserée fort entiere dans ses Histoires. Celle ci en est tirée, selon l'Edition du Pere *Ruinart*, qui est constamment la meilleure. Les asterisques marginaux font voir en quoi elle difére de celle de *Goldast*. Touchant la Date nous suivons la Chronologie du Pere *Labbe*, qui est aussi celle du Pere *Ruinart*, preferablement à *Goldast* qui range ce Traité sous l'an 591. [DUM.]

ANNO 587.

GUNTCHRAMNUM & CHILDEBERTUM *Reges Francorum, atque* BRUNICHILDEM *Reginam, in Comitiis Andelavensibus sancitum; quo eis placet juxta certam Pactionem olim factam, Regnum in duas partes inter se hereditario jure dividere, nec non Reginæ* BRUNICHILDI, *Civitatem Carducum quamprimum cedere; compluresque alias, post* GUNTCHRAMNI *transitum in dominationem ejusdem Reginæ reverti debere. Actum die 4 Calendis, Anno 26. Regni Domini* GUNTCHRAMNI *Regis, Domini* CHILDEBERTI *vero duodecimo anno.* [GREGORII Turonensis *Historia Francorum.* lib. 9. num. 20. col. 439. d'où l'on a tiré cette Pièce qui se trouve aussi dans GOLDASTI *Constitutiones Imperiales* Tom. 1. pag. 13. & dans FAUCHET *Antiquités & Histoires Gauloises* liv. 4. chap. 16. pag. 279. en François.]

Exemplar Pactionis.

CUm in Christi nomine præcellentissimi Domni Guntchramnus * & Childebertus Reges, & gloriosissima Domna Brunichildis Regina, Andelaum caritatis studio convenissent, ut omnia quæ undecumque inter ipsos scandalum poterant generare pleniori consilio definirent; id inter eos, mediantibus Sacerdotibus atque Proceribus, Deo medio, caritatis studio sedit, complacuit, atque convenit, ut quamdiu eos Deus omnipotens in præsenti sæculo superesse voluerit, fidem & caritatem puram, & simplicem sibi debeant conservare. Similiter quia Domnus Guntchramnus juxta Pactionem, quam cum bonæ memoriæ Domno Sigeberto inierat, integram portionem quæ est de regno Chariberti, illis fuerat consecutus, sibi diceret in integrum redhiberi, & pars Domni Childeberti, ea quæ pater suus possederat, ad se vellet ex omnibus revocare: id inter ipsos constat fixa deliberatione finitum, ut in illam tertiam portionem de Civitate Parisiensi cum terminis & Populo suo, quæ ad Domnum Sigibertum de regno Chariberti conscripta Pactione pervenerat, cum Castellis Duno & Vindocino, & quidquid de Pago Stampensi, vel Carnoteno * in pervio illo antefatus Rex cum terminis & Populo suo perceperat, in jure & dominatione Domni Guntchramni, * cum eo quod superstite Domno Sigiberto de regno Chariberti antea tenuit, debeant perpetualiter permanere. Pari conditione Civitates Meldis *, & duas portiones de Silvenectis Turonis, * Pictavis, Abrincetas, Vico Julii, * Consoranis, Lapurdo & Albige, Domnus Childebertus vere cum terminis à præsenti die suæ vindicet potestati. Ea igitur conditione servata ut quem Deus de ipsis Regibus superstitem esse præceperit, Regnum illius qui absque Filiis de præsentis sæculi luce migraverit, ad se in integritatem jure perpetuo debeat revocare, & posteris suis, Domino auxiliante, relinquere. Illud specialiter placuit per omnia inviolabiliter conservari, ut quicquid Domnus Guntchramnus * rex filiæ suæ Chlothieldi contulit, aut adhuc Deo propitiante contulerit, in omnibus rebus atque corporibus, tam in Civitatibus, quam in agris, vel reditibus, in jure & dominatione ipsius debeant permanere: & si quid de agris fiscalibus, vel speciebus atque præsidio pro arbitrii sui voluntate facere, aut quicquam conferre voluerit, in perpetuo, auxiliante Domino, conservetur, neque a quocumque ullo unquàm tempore convellatur, & sub tuitione ac defensione Domni Childeberti, cum his omnibus quæ ipsam transitus Genitoris sui invenerit possidentem, sub omni honore & dignitate secura debeat possidere. Pari conditione repromittit Domnus * Guntchramnus Rex, ut si, ut habet humana fragilitas, quod divina pietas non permittat, nec ille videre desiderat, contigerit Domnum Childebertum, eo superstite de hac luce migrare, filios suos Theodobertum & Theodoricum Reges *, vel si adhuc alios ipsi Deus dare voluerit, ut pius Pater sub sua tuitione & defensione recipiat, ita ut Regnum Patris eorum sub omni soliditate possideant: & Genitricem Domni Childeberti, Domnam Brunichildem Reginam, vel Filiam ejus Chlodosuindam, Germanam Domni Childeberti Regis, quamdiu infra * Regionem Francorum fuerit, vel ejus Reginam Faileubam, tanquam Sororem bonam, & Filias in sua tuitione & defensione, spiritali dilectione, recipiat, & sub omni honore & dignitate cum omnibus rebus eorum, cum Civitatibus, agris, reditibus, vel cunctis titulis, & omni corpore facultatis, tam quod præsenti videntur tempore possidere, quàm quod adhuc, Christo Præsule, juste potuerint augmentare, sub omni securitate & quiete possideant: ut si quid de agris fiscalibus, vel speciebus, atque præsidio, pro arbitrii sui voluntate facere, aut cuiquam conferre voluerint, fixa stabilitate in perpetuo conservetur, nec a quibuscunque voluntas illarum ullo tempore convellatur. De Civitatibus verò, hoc est Burdegala, Lemovica *, Cadurco, Benarno, & Begorra, quas Gailesuindam Germanam Domnæ Brunichildis, tam in dote, quam in marganegiba, hoc est matutinali dono, in Franciam venientem certum est adquisisse; Quas etiam per judicium gloriosissimi Domni Guntchramni Regis, vel Francorum, superstitibus Chilperico & Sigiberto Regibus, Domna Brunichildis noscitur adquisisse; ita convenit silicet ut Cadurcum Civitatem, cum terminis & Populo suo, Domna Brunichildis de præsenti in sua proprietate percipiat. Reliquas vero Civitates, ex hac conditione superius nominatas, Domnus Guntchramnus dum advivit possideat, ita ut quandoque post ejus transitum, in dominatione Domnæ Brunichildis heredumque suorum cum omni soliditate, Deo propitio, revertantur; nec superstite Domno Guntchramno, neque à Domna Brunichilde, neque a Filio suo Childeberto Rege, Filiisque suis, quolibet ingenio, vel tempore repetantur. Simili modo convenit, ut Silvanectis * Domnus Childebertus in integritate teneat; & quantum tertia Domni * Guntchramni exinde debita competit, de tertia Domni Childeberti, quæ est in Rossontensi Domni Guntchramni partibus compensetur. Similiter * convenit, ut secundum pactiones inter Domnum Guntchramnum & bonæ memoriæ Domnum Sigibertum initas, laudes illi, qui Domno Guntchramno, post transitum Domni Chlothacharii *, sacramenta primitus præbuerunt, & si postea convincuntur in parte alia tradidisse, de locis ubi commonere videntur, convenit ut debeant removeri. Similiter & qui post transitum Domni * Chlothacharii convincuntur Domno Sigiberto sacramenta primitus præbuisse, & se in aliam partem transtulerunt, modo simili removeantur. Similiter quidquid antefati Reges Ecclesiis aut fidelibus suis contulerunt, aut adhuc conferre cum justitia, Deo propitiante, voluerint, stabiliter conservetur: & quidquid unicuique fidelium in utriusque Regno per legem & justitiam redhibetur, nullum ei præjudicium pariatur *, sed liceat res debita, possidere atque recipere. Et si aliquid cuicumque per interregna sine culpa sublatum est, audientia habita restauretur. Et de eo quod per munificentias præcedentium Regum unusquisque usque ad transitum gloriosæ memoriæ Domni Chlothacharii * Regis possedit, cum securitate possideat: & quod exinde fidelibus personis ablatum est, de præsenti recipiat. Et quia inter præfatos Reges pura & simplex est, in Dei nomine, concordia inligata, convenit ut in utroque Regno utriusque fidelibus, tam pro causis publicis quàm privatis, quicumque voluerit ambulare, pervium nullis temporibus denegetur. Similiter convenit, ut nullus alterius leudes, nec sollicitet, nec venientes excipiat. Quod si forsitan pro aliqua amissione partem alteram crediderit expetendam, juxta qualitatem culpæ excusati reddantur. Hoc etiam huic addi placuit Pactioni, ut si quæ Pars præsentia Statuta sub quacunque calliditate, tempore quocunque transcenderit; omnia beneficia, tam repromissa, quam in præsenti collata amittat; & illi proficiat, qui inviolabiliter omnia suprascripta servaverit, & sit de sacramentorum obligatione in omnibus absoluta. His itaque omnibus definitis, jurant Partes per Dei omnipotentis nomen & inseparabilem Trinitatem, vel divina omnia, * quæ superius scripta sunt, absque ullo dolo malo, vel fraudis ingenio inviolabiliter servaturos. Facta Pactio sub die quarto Calendis Decembris, anno 26 regni Domni * Guntchramni Regis, Domni Childeberti vero duodecimo anno.

III.

Notes marginales :
* Guntheramnus.
* Careoteno.
* Guntheramni.
* Meldonenses.
* Turonos, Pictavos.
* Vicum Juliensem cum Sorannis.
* Guntheramnus.
* Guntheramnus.
* Regem.
* Intra.
* Lemonica.
* Silvanectum.
* Guntheramni.
* Simili modo.
* Chlotharii.
* Chlotharii.
* Patiatur.
* Chlotharii.
* Divina omnia ac tremendum diem Judicii se omnia.
* Guntheramni.

ANNO 625. 6 Octob.

III.

*Traité * d'Alliance ou Privilege du Prophete* MAHOMET *pour les Chretiens habitans de son Païs, par lequel il promet de les proteger & defendre eux, leurs Temples, Chapelles, & autres Lieux & Biens contre leurs Ennemis, tant ceux du dedans que ceux du dehors. Fait le dernier jour de la Lune du quatrieme mois, l'an quatrieme de l'Hegire.* [RICAUT, Hist. de l'Etat present de l'Empire Ottoman liv. 2. chap. 2. d'où l'on a tiré cette Pièce qui se trouve aussi dans GERARDI CORN. DRIESCHII Hist. Legationis Cæsareæ Virmontii. lib. 4. pag. 395. sur le Francois de Ricaut.]

MAhomet Messager de Dieu, Envoyé pour enseigner les hommes & pour leur declarer sa Commission Divine en verité, a écrit les choses suivantes, c'est à sçavoir: Que la cause de la Religion Chrêtienne ordonnée de Dieu, puisse demeurer libre dans toutes les parties de l'Orient & de l'Occident, aussi bien parmi ceux qui sont du païs, que parmi ceux, qui en sont voisins; aussi bien parmi ceux qui sont étrangers, que parmi ceux qui ne le sont pas.

Je laisse à tous ces peuples-là le présent Ecrit comme un Traité inviolable, & comme une decision parfaite de toutes les contestations & differends à venir, & comme une Loy par laquelle la justice est manifestée, & dont l'observation est enjointe étroitement. C'est pourquoy tout homme faisant profession de la Foy des Musulmans qui negligera d'accomplir ces choses, & qui violera, ou rompra cet Accord à la maniére des Infidéles & transgressera les choses que j'y commande, il rompt l'alliance de Dieu, resiste à sa volonté, & méprise son Testament, soit qu'il soit Roy, Prince, ou autre fidele. Par cet accord où je me suis engagé moi-même à la priere des Chrêtiens, tant en mon nom, qu'au nom de mes Disciples, d'entrer avec eux dans l'alliance de Dieu, & dans la paix des Prophetes, des Apôtres choisis, des Saints fidéles, & des bien-heureux du tems passé, & de celui qui est à venir. Par cette mienne Alliance donc, que je veux être executée aussi religieusement qu'un Prophete envoyé de Dieu, ou qu'un Ange qui approche de la Majesté Divine, est exact & regulier dans l'obéïssance qu'il doit à sa Loi, & à ses Commandemens.

Je promets de proteger leurs Magistrats dans mes Provinces, avec mon Infanterie, & ma Cavalerie, avec mes troupes auxiliaires, & avec mes fidéles, qui me suivent. Je promets aussi de les défendre contre leurs ennemis, soit qu'ils soient proches, ou éloignez, de les assûrer en paix, & en guerre, & de conserver leurs Eglises, leurs Temples, leurs Oratoires, leurs Convens, & les lieux où ils font des Pelerinages, en quelque lieu qu'ils puissent être situez, soit sur des montagnes, ou dans des vallées, dans les cavernes, ou dans les maisons, dans les campagnes ou dans les deserts, ou dans quelque autre sorte de bâtiment que ce soit, & de conserver aussi leur Religion, & leurs biens, en quelque lieu qu'ils soient, soit sur la Terre, ou sur la Mer, à l'Orient, ou à l'Occident, de la même maniere que je me conserve, moi, & mon Sceptre, & que je conserve les fidéles Croyans, qui sont mon propre peuple. Je promets aussi de les prendre en ma protection & de les garantir de toutes les violences, & de toutes les vexations qu'on leur pourroit faire, & de repousser les ennemis qui voudroient leur faire du mal, & à moi aussi, & de leur resister vigoureusement tant en propre personne, que par mes serviteurs & par ceux, qui sont de mon peuple, & de ma Nation. Car puisque je suis établi sur eux, je dois, & suis obligé de les defendre, & de les garantir de toute adversité, & d'empêcher, qu'aucun mal ne leur arrive, qui n'arrive auparavant aux miens, & qui travaillent avec moi à la même œuvre. Je promets en outre de les exempter de toutes les charges, que sont obligez de porter les Confederez, soit par prêt d'argent, ou par impositions; de sorte qu'ils ne seront obligez de payer que ce qu'il leur plaira, sans que l'on puisse leur faire aucun trouble, ni aucune peine pour cela. Un Evêque ne sera point ôté de son Diocèse, ni aucun Chrêtien contraint de renoncer sa Foy, ni aucun Moine sa Profession, ni aucun Pelerin troublé en faisant son pelerinage, ni aucun Religieux dans sa cellule; & on ne pourra non plus ruiner leurs Temples, ni les convertir en Mosquées: pource que celui qui fait cela, rompt la presente Alliance de Dieu, s'oppose à son Messager, & rend nul le Testament Divin. On ne mettra aucune imposition sur les Moines, ou sur les Evesques, ni sur aucun de ceux, qui ne sont point sujets aux taxes, à moins que ce soit de leur consentement. La taxe que l'on demandera aux riches Marchands, aux Pescheurs de perles, & aux Mineurs qui tirent leurs pierres precieuses, & leur or, & leur argent, non plus que celles des autres Chrêtiens riches & opulents n'excedera pas un écu par an; & se prendra seulement sur ceux, qui sont domiciliez, & habituez en lieu certain & arrêté, & non pas sur les voyageurs, ou sur ceux qui n'ont point de demeure assurée; qui ne seront sujets à aucunes impositions, ni aux contributions ordinaires, s'ils n'ont des biens, & des heritages. Car celui qui est obligé de payer legitimement & selon la loi, de l'argent à l'Empereur, payera autant qu'un autre, & ne payera pas davantage, & on ne lui demandera rien au delà de ses forces & de ses facultez; tout de mesme celui qui est taxé pour sa terre, pour ses maisons, & pour son revenu ne sera pas chargé immoderément, ni opprimé par de plus grandes taxes que les autres qui payent contribution. Les Confederez ne seront point obligez d'aller à la guerre avec les *Musulmans* contre leurs ennemis, soit pour combattre ou pour decouvrir leurs armées, parce que les Alliez ne doivent pas estre employez dans des exécutions militaires, ce Traité n'étant fait avec eux, que pour les soulager, & pour empêcher qu'ils ne soient foulez: au contraire les *Musulmans* veilleront pour eux, feront garde, & les défendront. Qu'on ne les oblige donc point d'aller au combat, de s'opposer aux ennemis, ni de donner des chevaux & des armes, si ce n'est volontairement, & ceux qui en fourniront de la sorte, en seront reconnus & recompensez. Aucun Musulman ne tourmentera les Chrêtiens, & ne disputera avec eux si ce n'est de civilité; il les traitera humainement, & s'abstiendra de leur faire aucune violence en quelque maniére que ce soit. S'il arrive à quelque Chrêtien de commettre un crime, ou de tomber dans quelque faute, le Musulman est obligé de l'assister, d'interceder pour lui, d'estre sa caution, & d'accommoder son affaire; il pourra même racheter sa vie, & il ne sera point abandonné, ni privé de secours à cause de la divine Alliance faite avec eux, & qu'ils doivent joüir de ce que joüissent les *Musulmans*, & souffrir ce qu'ils souffrent; & de l'autre part, que les *Musulmans* joüissent de ce qu'ils joüissent, & qu'ils souffrent ce qu'ils souffrent: & conformement à ce Traité, qui est fait à la juste priére des Chrêtiens, & conformement à la diligence requise pour confirmer son autorité, vous estes obligez de les proteger, de les garantir de toute sorte de calamité, de leur rendre tous les bons offices possibles, & de faire en sorte que les *Musulmans* partagent avec eux la bonne & la mauvaise fortune. Il faut de plus avoir un soin particulier qu'on ne leur fasse aucune violence en matiére de mariage, c'est à sçavoir qu'on ne forcera point les Peres & les Meres de donner leurs Filles en mariage à des *Musulmans*, & qu'on ne les troublera point pour avoir refusé leurs Fils, ou leurs Filles en mariage, parce que cette action est purement volontaire, & se doit faire de bon cœur & avec joie. Que s'il arrive qu'une femme Chrêtienne se joigne à un *Musulman*, il doit lui laisser la liberté de sa conscience, & souffrir qu'elle obeïsse à son Pere spirituel, & qu'elle soit instruite en la doctrine de sa Foi, sans aucun empesche-

* Le même *Ricaut* avertit que les Turcs rejettent ce Traité, comme faux, mais qu'il ne laisse pas de passer pour veritable parmi plusieurs bons Auteurs, qui disent qu'il le fit dans un tems où son Royaume étoit foible & qu'il faisoit la Guerre aux Arabes, pour n'être pas ataqué par deux Ennemis à la fois. Il ajoute qu'on dit que l'Original en a été porté dans la Bibliotheque du Roi de France. [DUM.]

ANNO 625.

chement. Il la laissera donc en repos, & ne la tourmentera point, soit en la menaçant du divorce, ou en la pressant de renoncer sa Religion; & s'il fait le contraire à cet égard, il méprise l'Alliance de Dieu, il se revolte contre le Traité fait par son Messager, & devient du nombre des menteurs. Si les Chrêtiens veulent reparer leurs Eglises, leurs Monasteres, ou les autres lieux, où ils font le Service divin, & qu'ils ayent besoin de l'assistance & de la liberalité des *Musulmans*, ils sont obligez d'y contribuer de tout leur pouvoir, & de leur accorder ce qu'ils demandent, non pas à dessein de le redemander, ou d'en tirer recompense, mais gratuitement, comme une marque de leur bonne volonté pour leur Religion, & pour obeïr au Traité fait par le Messager de Dieu, & en veüe de l'obligation qu'ils ont de l'executer, & de l'accomplir. Ils n'oppримeront aucun d'eux vivant parmi les *Musulmans*, ils ne les haïront point, ils ne les obligeront point à porter des Lettres, ou à servir de guides, & ne leur feront violence en quelque maniere que ce soit; car celui qui exerce sur eux ces sortes de Tyrannies, est un oppresseur, un ennemi du Messager de Dieu, & un rebelle à ses commandemens. Voilà les choses qui ont été arrêtées entre Mahomet le Messager de Dieu, & les Chrêtiens. Les conditions ausquelles je les engage en conscience sont, Qu'aucun Chrêtien n'entretienne un Soldat ennemi des *Musulmans*, & qu'il ne le reçoive point en sa maison soit en public, ou en secret; qu'il ne donne aucune retraite à un ennemi des *Musulmans*, & qu'il ne souffre point qu'il fasse sejour dans leurs maisons, dans leurs Eglises, ou dans leurs Convens de Religieux; qu'il ne fournisse point sous main le Camp de leurs ennemis, d'hommes, d'armes & de Chevaux, & qu'il n'ait aucune correspondance ou engagement avec eux soit par écrit, ou autrement; mais que se retirant en quelque lieu de sureté ils songent à leur propre conservation, & à la defense de leur Religion. Qu'ils fournissent pendant trois jours à tout Musulman les choses necessaires pour sa subsistance & pour celle de ses bêtes, & cela honestement, & en differentes sortes de viandes; qu'ils fassent aussi tout leur possible pour les defendre si on les attaque, & pour les garder de tous accidens fâcheux. C'est pourquoi si quelque Musulman souhaite de se cacher dans quelques unes de leurs maisons ils le cacheront de bon cœur, & le tireront du péril où il se trouve sans le decouvrir à son ennemi. Si les Chrêtiens gardent la foi de leur côté, ceux qui violeront quelques-unes de ces conditions, quels qu'ils puissent être, & feront quelque chose au contraire, seront privez des avantages contenus dans l'Alliance de Dieu, & de son Messager, & seront indignes de joüir des privileges accordez aux Evesques & aux Moines Chrêtiens, & les Croyans de ce qui est contenu dans l'Alcoran.

C'est pourquoi je conjure mon Peuple au nom de Dieu, & par son Prophete, d'entretenir fidélement toutes ces choses, & de les accomplir en quelque lieu de la terre qu'ils soient, & le Messager de Dieu les en recompensera, pourvû qu'ils les observent inviolablement jusques au jour du Jugement, & jusques à la dissolution du monde. Les temoins des presentes Conditions dont Mahomet le Messager de Dieu est demeuré d'accord, sont Abu Bacre Assadiku. Omar ben Alchittab, Othman ben Affan, Ali ben Abitalib, & plusieurs autres; le Secretaire qui les a écrites, est Moavia ben Abi-Sofian, Soldat du Messager de Dieu, le dernier jour de la Lune du quatriéme mois, la quatriéme année de l'Hegire à Medine. Dieu veuille recompenser ceux qui sont temoins de cet Ecrit. Gloire soit à Dieu, Seigneur de toutes Creatures.

IV.

817. LUDOVICI *Pii Imperatoris Pactum Confirmationis de Civitate Roma, cum Ducatu suo, & cæteris Civitatibus, Urbibus Castris, Locis, & Terris per* PIPINUM *Regem &* CAROLUM *Imperatorem beato* PETRO *donatis aut restitutis, salva tamen Dominatione supremâ.* [CÆS. BARONII Annales Ecclesiastici. Tom. 9. ann. 817. num. XI. ex quatuor Vaticanis Exemplariis simul collatis. D'où l'on a tiré cette Piéce, qui se trouve aussi dans BALUZII *Capitularia Regum Francorum sub Anno Christi* 817. Tom. I. col. 591. & 592. dans PHILIPPI LABBEI *Collectio Conciliorum* Tom. 7. col. 1515. ex Monumentis Vaticanis; dans *Chronicon Reicherspergense ad* Annum 817. dans Ivo Part. 5. C. 51. dans GRAT. Dist. 63. C. dans 30. *Ego Ludovicus*; & dans GOLDASTI *Constitutiones Imperial.* tom. 2. pag. 11.]

ANNO 817.

In nomine Domini Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

(1) EGo Ludovicus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc Pactum Confirmationis nostræ tibi beato Petro Principi Apostolorum, & † pro te Vicario tuo Domino Paschali summo Pontifici & universali Papæ, & Successoribus ejus in perpetuum, sicut à prædecessoribus † vestris usque nunc in vestra potestate, & ditione tenuistis, & disposuistis Civitatem Romanam cum Ducatu suo & suburbanis atque Viculis omnibus & territoriis ejus montanis, & maritimis litoribus & portubus, seu cunctis Civitatibus, Castellis, Oppidis, ac Viculis in Tusciæ partibus, id est, Portum, Centumcellas, Cære, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepe, Castellum Gallesii, Hortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Perusium, cum aliis tribus Insulis suis, id est, Majorem & Minorem, Pulvensem & Lacum, Naniam, * Otriculum cum omnibus finibus ac territoriis ad supradictas Civitates pertinentibus, simili modo & in partibus Campaniæ, Signiam, Agnagniam, Ferentinum Alatrum, Patricum, Frusinonem, cum aliis partibus Campaniæ; nec non & Tibur cum omnibus finibus & territoriis ad easdem Civitates pertinentibus.

† Per.

† Nostris.

* Otriculos.

Nec non & Exarchatum Ravennatensem sub integritate cum * Urbibus, Civitatibus, Oppidis & Castellis, quæ piæ recordationis Domnus Pipinus Rex, ac bonæ memoriæ Genitor noster Carolus Imperator beato Petro Apostolo & prædecessoribus vestris jam dudum per Donationis paginam restituerunt, hoc est Civitatem Ravennam & Æmiliam * Bobium, Cæsenam, Forum Pompilii, Forum Lucii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, * Comiaclum, & Adriam & Gabelum cum omnibus finibus, territoriis atque Insulis in terra marique ad prædictas Civitates pertinentibus. Simul ‡ & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Humanam, Æsium, Forum Sempronii, Montem Feretri Urbinum & territorium * Valuense, Calles, Luceolos, Eugubium, cum omnibus finibus ac terris ad easdem Civitates pertinentibus.

* Suburbanis

* Robium.

* Comaclum.

‡ Simulque &

* Balnense.

Eodem modo territorium Sabinense, sicut à Genitore nostro Carolo Imperatore B. Petro Apostolo per Donationis scriptum concessum est sub integritate, quemadmodum ab Itherico & Macenatio Abbatibus, Missis illius inter idem territorium Sabinense & Reatinum definitum est. Item in partibus Tusciæ Longobardorum Castellum Felicitatis Urbevetum, Balneum Regis, Ferenti Castrum, Viterbium, Martam, Tuscaniam, Populoniam, Soanam, Rosellas, & Insulas Corsicam & Sardiniam & Siciliam, sub integritate cum omnibus adjacentibus & territoriis maritimis, biforibus, portubus ad supradictas Civitates & Insulas pertinentibus. Item in partibus Campaniæ, Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam & Patrimonia ad potestatem & ditionem nostram pertinentia, sicut est Patrimonium Beneventanum & Salernitanum, & Patrimonium Calabriæ inferioris & superioris, & Patrimonium Neapolitanum, & ubicumque in partibus Regni atque Imperii à Deo nobis commissi Patrimonia * nostra esse noscuntur.

* Vestra.

Has omnes supradictas Provincias, Urbes, Civitates, Oppida & Castella, Viculos & territoria, simulque & Patrimonia jam dictæ Ecclesiæ tuæ, Has

(1) La Date manque à cette Piece dans tous les Exemplaires. mais on la trouve par tout rangée sous l'an 817. L'Asterisque * marque la diversité des Leçons de *Baronius*, la Croix simple † celles de *Baluze* & la Croix double ‡ celles du Pere *Labbe* & de la Collect. Royale des Conciles. [DUM.]

ANNO 817.

beate Petre Apostole, & per te Vicario tuo Spirituali Patri nostro † Domno Paschali Summo Pontifici & universali Papæ, ejusque Successoribus usque ad finem Sæculi eo modo confirmamus, ut in suo detineant jure, Principatu, ac Ditione. Simili modo per hoc nostrum confirmationis Decretum, firmamus donationes quas piæ recordationis Domnus Pipinus Rex, avus noster, & postea Domnus & Genitor noster Carolus Imperator beato Petro Apostolo spontanea voluntate contulerunt. Nec non & censum & pensiones seu ceteras donationes, quæ annuatim in Palatium Regis Longobardorum inferri solebant, sive de Tuscia Longobardorum sive de Ducatu Spoletano, sicut in supradictis donationibus continetur, & inter Sanctæ memoriæ Hadrianum Papam, & Domnum & genitorem nostrum Carolum Imperatorem convenit, quando eidem Pontifici idem de supradictis Ducatibus, id est, Tuscano & Spoletano, suæ auctoritatis præceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annis singulis supradictus census Ecclesiæ Beati Petri Apostoli persolvatur, salva super eosdem Ducatus nostra in omnibus dominatione, & illorum ad nostram * partem subjectione.

† Domno deest. * Ditionem.

Ceterum, sicut diximus, omnia superius nominata, ita ad nostram * partem per hoc nostræ Confirmationis Decretum roboramus*, ut in * vestro, vestrorumque Successorum permaneant jure, Principatu, atque Ditione, ut neque à nobis, neque à filiis & Successoribus nostris per quodlibet argumentum sive Machinationem in quacumque parte minuatur * vestra Potestas, aut * † nobis de suprascriptis omnibus vel Successoribus vestris inde aliquid subtrahatur de suprascriptis videlicet Urbibus, Provinciis, Civitatibus, Oppidis, Castris, * Viculis, Insulis, Territoriis, atque Patrimoniis, nec non & pensionibus atque censibus, ita ut neque nos ea subtrahamus, neque quibuslibet subtrahere volentibus consentiamus; sed potiùs omnia quæ superiùs leguntur, id est, Provincias, Civitates, Urbes, Oppida, Castella, Territoria, Patrimonia atque Insulas, Census ac Pensiones, Ecclesiæ beati Petri Apostoli & Pontificibus in sacratissima illius Sede in perpetuum residentibus, in quantum possumus, defendere nos promittimus, ad hoc ut omnia ea in illius Ditione ad utendum & fruendum atque disponendum firmiter valeat obtinere: nullamque in eis nobis partem aut potestatem disponendi aut judicandi, subtrahendive aut minorandi vendicamus, nisi quando ab † illo, qui eo tempore hujus Sanctæ Ecclesiæ Regimen tenuerit, rogati fuerimus. Et si quilibet homo de supradictis Civitatibus ad vestram Ecclesiam pertinentibus ad nos venerit, subtrahere se volens de vestra jurisdictione vel potestate, vel quamlibet aliam iniquam machinationem metuens, aut culpam commissam fugiens, nullo modo eum aliter recipiemus, nisi ad justam pro eo faciendam intercessionem, ita dumtaxat si culpa quam commisit venialis fuerit inventa, sin aliter, comprehensum vestræ potestati eum trademus, exceptis his qui violentiam vel oppressionem potentium passi, ideò ad nos * veniant, ut per nostram intercessionem justitiam accipere mereantur, quorum altera conditio est, & à Superioribus valde disjuncta.

*Potestatem. * Nostro, nostrorumque. * Nostra. † Vobis. * Vobis. * Villis. † Ab eo qui illo. *venerint.

Et quando divina vocatione hujus Sacratissimæ Sedis Pontifex de hoc mundo migraverit, nullus ex Regno nostro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos aut publice, aut private veniendi, aut electionem faciendi, nullusque in Civitatibus vel Territoriis ad Ecclesiam beati Petri pertinentibus, aliquod malum propter hoc facere præsumat, sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine aliqua perturbatione honorificam Pontifici suo exhibere sepulturam, & eum quem divina inspiratione & beati Petri intercessione omnes Romani uno consilio † & una concordia sine aliqua promissione ad Pontificatus ordinem elegerint; sine aliqua ambiguitate & contradictione more canonico consecrari. Et cùm consecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad successores nostros Reges Francorum dirigantur qui inter nos * illum amicitiam & charitatem & pacem socient, sicut temporibus piæ recordationis Domni Caroli atavi nostri sive Domni Pipini avi nostri vel & Caroli Imperatoris genitoris consuetudo erat faciendi. Hoc autem ut * ab omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris firmum esse credatur, firmiusque per futuras generationes & Sæcula ventura custodiatur, propriæ manus Signaculo & venerabilium Episcoporum, atque Abbatum, vel Optimatum nostrorum sub jurejurando & subscriptionibus pactum istud nostræ Confirmationis roboravimus & per Legatum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Theodorum Nomenclatorem Domno Paschali Papæ direximus.

† Atque concordia. † Et illum. † Ab deest.

Ego Ludovicus misericordia Dei Imperator subscripsi.
Et subscripserunt tres filii ejus & Episcopi decem & Abbates octo, & Comites quindecim, & Bibliothecarius unus & Mansionarius unus & Ostiarius unus.

VI.

Pactus Legis SALICÆ. *Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi* 798. *Indictione VI. Domnus* KAROLUS MAGNUS *Rex Francorum inclitus hunc libellum tractati Legis Salicæ scribere jussit.* [BALUZII *Capitularia Regum Francorum* sub Anno Christi 798. Tom. I. col. 281. & seqq.] 798.

INCIPIUNT CAPITULA LEGIS SALICÆ.

1. *De mannire.*
2. *De furtis porcorum.*
3. *De furtis animalium.*
4. *De furtis ovium.*
5. *De furtis caprarum.*
6. *De furtis canum.*
7. *De furtis avium.*
8. *De furtis arborum.*
9. *De furtis apium.*
10. *De damno in messe vel in qualibet clausura.*
11. *De servis vel mancipiis furatis.*
12. *De furtis ingenuorum vel infracturis.*
13. *De furtis servorum vel infracturis.*
14. *De ingenuis hominibus qui ingenuas mulieres rapiunt.*
15. *De eo qui hominem ingenuum expoliaverit.*
16. *De eo qui villam alienam adsallierit.*
17. *De eo qui mortuum hominem expoliaverit.*
18. *De incendiis.*
19. *De vulneribus.*
20. *De eo qui hominem innocentem & absentem ad Regem accusaverit.*
21. *De maleficiis.*
22. *De eo qui mulieri ingenuæ manum strinxerit.*
23. *De eo qui navem sine permissu domini moverit aut furaverit.*
24. *De furtis in molino commissis.*
25. *De caballo sine permissu domini sui ascenso.*
26. *De his qui pueros vel puellas occiderint vel totonderint.*
27. *De adulteriis ancillarum.*
28. *De libertis dimissis.*
29. *De furtis diversis.*
30. *De locationibus.*
31. *De debilitatibus.*
32. *De convicÿs.*
33. *De via lacina.*
34. *De eo qui hominem ingenuum sine causa ligaverit.*
35. *De venationibus.*
36. *De sepibus.*
37. *De homicidis servorum vel ancillarum.*
38. *De quadrupedibus, si hominem occiderint.*
39. *De vestigio minando.*
40. *De caballis furatis.*
41. *De his qui aliena mancipia sollicitaverint.*
42. *De servo qui de furto fuerit interpellatus.*
43. *De homicidiis ingenuorum.*
44. *De homicidiis à contubernio factis.*
45. *De homicidiis in convivio factis.*
46. *De reippus.*
47. *De eo qui villam alienam occupaverit, vel si duodecim mensibus eam tenuerit.*
48. *De affatomiæ.*
49. *De filtortis, hoc est, qualiter homo furatas res intertiare debet.*
50. *De falso testimonio.*
51. *De testibus adhibendis.*
52. *De eo qui fidem factam alteri reddere noluerit.*
53. *De eo qui Grafionem ad res alienas tollendas injustè invitaverit.*
54. *De re præstata.*

Anno 798.

55. *De manu ab æneo redimenda.*
56. *De eo qui Grafionem occiderit.*
57. *De corporibus expoliatis.*
58. *De incendio vel expoliatione Ecclesiæ, sive homicidiis Clericorum.*
59. *De eo qui ad mallum venire contempserit.*
60. *De Rachinburgiis qui secundùm legem non judicant.*
61. *De chrenecbruda.*
62. *De alode.*
63. *De eo qui se de parentela tollere vult.*
64. *De charoena.*
65. *De compositione homicidii.*
66. *De homine in hoste occiso.*
67. *De eo qui alterum hereburgium clamaverit.*
68. *De caballo excoriato.*
69. *De eo qui hominem de bargo vel de furca dimiserit.*
70. *De eo qui filiam alienam quæsierit, & se retraxerit.*
71. *De terra condemnata.*

INCIPIT LIBER LEGIS SALICÆ.

TITULUS I.

De mannire.

I. SI quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit, & non venerit, si eum funnis non detinuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

Lib. III. Capitular. c. 45. & VI. 211.

II. Ille verò qui alium mannit, si non venerit, & eum funnis non detinuerit, ei quem mannivit similiter sexcentos denarios, qui faciunt solidos quindecim, componat.

III. Ille autem qui alium mannit, cum testibus ad domum illius ambulet, & sic eum manniat, aut uxorem illius, vel cuicunque de familia illius denuntiet ut ei faciat notum quomodo sit ab illo mannitus.

IV. Nam si in jussione Regis fuerit occupatus, manniri non potest.

V. Si verò infra pagum in sua ratione fuerit, potest manniri, sicut superiùs dictum est.

II. *De furtis porcorum.*

I. Si quis porcellum lactantem furaverit de chranne prima aut de mediana, & inde fuerit convictus, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur; excepto capitale & delatura.

II. Si verò in tertia chranne furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis porcellum de sude furaverit qui clavem habet, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis porcellum in campo inter porcos ipso porcario custodiente furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. Si quis porcellum furaverit qui sine matre vivere potest, quadraginta denariis, qui faciunt solidum unum, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. Si quis scrovam subbattit in furto, hoc est, porcellos à matre subtrahit, ducentis octuaginta denariis, qui faciunt solidos septem, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VII. Si quis scrovam cum porcellis furaverit, septingentis denariis, qui faciunt solidos decem & septem cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VIII. Si quis porcellum anniculum furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IX. Si quis porcum bimum furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

X. Si quis tertussum porcellum furaverit usque ad anniculatum, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XI. Si quis verò porcum post anniculatum furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XII. Si quis verrum furaverit, septingentis denariis, qui faciunt solidos decem & septem cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XIII. Si quis scrovam ducariam furaverit, septingentis denariis, qui faciunt solidos decem & septem cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

Anno 798.

XIV. Si quis maialem sacrivum, qui dicitur votivus, furaverit, & hoc cum testibus ille qui eum perdidit potuerit adprobare quod sacrivus fuisset, septingentis denariis, qui faciunt solidos decem & septem cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XV. Si quis maialem non sacrivum furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XVI. Si quis tres porcos vel ampliùs usque ad sex capita furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XVII. Si quis de grege quindecim porcos furaverit, & reliqui ibi remanserint, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XVIII. Si quis viginti quinque porcos furaverit, & de grege illo ampliùs non fuerit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XIX. Si autem aliqui ex iisdem porcis supra viginti quinque porcos remanserint, & non fuerint furati, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XX. Si verò quinquaginta porcos furaverit, & aliqui remanserint, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. *De furtis animalium.*

I. Si quis vitulum lactantem furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis anniculum animal aut bimam vitulam furatus fuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis vaccam cum vitulo furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis vaccam sine vitulo furaverit, mille & ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. Si quis vaccam domitam furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. Si quis bovem furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VII. Si quis taurum gregem regentem furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc est, trespellius, mille & octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VIII. Si quis taurum furaverit qui unum gregem regit, & junctus nunquam fuit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IX. Si quis bimum taurum furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

X. Si quis taurum Regis furaverit, ter mille sexcentis denariis, qui faciunt solidos nonaginta, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XI. Si quis duodecim animalia furaverit, ut nec unum quidem animal ex eis remanserit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XII. Si autem duodecim furaverit, & super aliqua remanserint, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura. Et usque ad viginti quinque uno judicio terminantur.

XIII. Si quis viginti quinque animalia furaverit, &

ANNO 798.

& super aliqua remanserit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. *De furtis ovium.*

I. Si quis agnum lactantem furaverit, septem denariis culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis anniculum vel bimum berbicem furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si verò duos aut tres furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura. Qui numerus usque ad quadraginta berbices observetur.

IV. Si quis quinquaginta berbices aut sexaginta vel ampliùs furaverit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. *De furtis caprarum.*

I. Si quis capritum sive capram aut duas capras vel tres furatus fuerit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si verò supra tres capras furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis buccum furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. *De furtis canum.*

I. Si quis canem seusium furaverit aut occiderit, qui magister sit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis verò seusium reliquum, aut veltrem porcarium, sive veltrem leporarium, qui & argutarius dicitur, furatus fuerit vel occiderit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis verò canem custodem domus sive curtis, qui in die ligari solet ne damnum faciat, post solis occasum solutum furatus fuerit vel occiderit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis verò canem pastoralem furatus fuerit vel occiderit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VII. *De furtis avium.*

I. Si quis acceptorem de arbore furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis acceptorem de pertica furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis acceptorem intra clavem repositum furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis sparvarium furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. Si quis anserem domesticam aut anetam furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. Si quis gallum aut gallinam furaverit, vel cignum aut gruam domesticam, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VII. Si quis turturem de rete alterius aut quamlibet aviculam de quolibet laqueo vel decipula furatus fuerit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VIII. *De furtis arborum.*

I. Si quis pomarium sive quamlibet arborem domesticam extra clausuram exciderit aut furatus fuerit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis verò pomarium aut quamlibet arborem domesticam infra clausuram exciderit aut furatus fuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Hanc quoque legem & de vitibus furatis observari jussimus.

IV. Si quis in silva alterius materiamen furatus fuerit, aut incenderit vel concapulaverit, aut ligna alterius furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IX. *De furtis apium.*

I. Si quis unum vas apium deintro clave aut sub tecto furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis unum vas cum apibus, ubi ampliùs non fuerit, furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis unum vas cum apibus inter alia vasa sub tecto aut sub clave furaverit, causam superiùs comprehensam convenit observare.

IV. Si verò unum vas cum apibus foris tecto, ubi ampliùs non fuerit, furaverit, causam superiùs comprehensam componat.

V. Si quis ex plurimis usque ad sex vasa foris tecto furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. Si verò septem aut ampliùs furaverit, & adhuc aliqua remanserint, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VII. Si autem septem aut ampliùs furaverit, ita ut nulla remaneant, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

X. *De damno in messe vel in qualibet clausura.*

I. Si quis animal aut caballum vel quodlibet pecus in messe sua invenerit, penitùs eum lædere non debet.

II. Quòd si fecerit, & confessus fuerit, capitale in locum restituat; ipsum verò debile, quod percussit, ad se recipiat.

III. Si verò confessus non fuerit, & inde fuerit convictus, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis animal aut caballum aut jumentum in furto punxerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. Si quis in messe sua pecora aliena invenerit, quæ pastorem non habeant, & ea inclauserit, & nulli penitùs innotescat, & aliqua ex ipsis pecoribus perierint, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. Si quis animal vel quodlibet pecus per suam negligentiam nocuerit, & hoc domino ejus confessus fuerit; capitale in locum restituat, & illud debile ad se recolligat.

VII. Si verò negaverit, sed tamen convictus fuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VIII. Si alicujus porci aut quælibet pecora, pastore custodiente, in messem alienam cucurrerint, & ille negando fuerit convictus, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IX. Si qua pecora propter damnum messis alienæ inclausa fuerint, aut minantur, qui ea excutere vel expellere præsumpserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

X. Si alicujus pecora propter damnum inclausa fuerint, damnum æstimatum reddat, & insuper decem denarios persolvat.

XI. Si quis propter inimicitiam aut propter superbiam sepem alienam aperuerit, aut in messem aut in pratum vel in vineam sive in quemlibet laborem qualibet pecora miserit, & testibus fuerit convictus, ei cujus labor est æstimationem damni reddat, & insuper mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

XI. *De servis vel mancipiis furatis.*

I. Si quis servum aut ancillam alterius furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt soli-

ANNO 798. dos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si servus aut ancilla cum ipso ingenuo de rebus domini sui aliquid portaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura, atque causam quam superiùs diximus.

III. Si quis servum alienum occiderit aut vendiderit, vel ingenuum dimiserit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis homo ingenuus alienum servum in texaga secum duxerit, aut aliquid cum eo negotiaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. Si quis servum aut ancillam valentem solidos quindecim aut viginti quinque furaverit aut vendiderit, seu porcarium aut fabrum sive vinitorem vel molinarium aut carpentarium sive venatorem aut quemcunque artificem, bis mille octingentis denariis, qui faciunt solidos septuaginta, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. Si quis puerum aut puellam de ministerio dominorum furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, in capitale restituat, & insuper mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

XII. *De furtis ingenuorum vel effracturis.*

I. Si quis ingenuus foris casa quod valet duos denarios furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si verò foris casa quod valet quadraginta denarios furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis ingenuus casam effregerit, & quod valet duos denarios furaverit, mille & ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si verò quinque aut supra quinque denarios furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. Si quis ingenuus clavem effregerit aut adulteraverit, & sic domum ingressus fuerit, & inde aliquid per furtum tulerit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VI. Si verò nihil tulerit, sed fugiens evaserit, propter effracturam tantùm mille & ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XIII. *De furtis servorum vel infracturis.*

I. Si quis servus foris casa quod valet duos denarios furaverit, & inde convictus fuerit, aut flagellis centum viginti ictus accipiat, aut pro dorso suo centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si verò furaverit quod valet quadraginta denarios, aut castretur, aut ducentos quadraginta denarios, qui faciunt solidos sex, reddat. Dominus autem servi qui furtum fecerit, capitale in locum restituat.

XIV. *De ingenuis hominibus qui ingenuas mulieres rapiunt.*

I. Si tres homines ingenuam puellam de casa aut de screona rapuerint, unusquisque eorum mille & ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

II. Illi alii qui super tres fuerint, unusquisque eorum ducentis denariis, qui faciunt solidos quinque, culpabilis judicetur.

III. Qui cum sagittis fuerint, unusquisque eorum centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

IV. Raptor verò bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

V. Si verò puella quæ trahitur in verbo Regis fuerit, propter fredum bis mille quingentos denarios, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, cogatur persolvere.

VI. Si verò puer Regis vel lidus ingenuam feminam traxerit, de vita componat.

VII. Si verò ingenua femina quemquam de illis sua voluntate secuta fuerit, ingenuitatem suam perdat. ANNO 798.

VIII. Si quis sponsam alienam tulerit, & sibi in conjugium copulaverit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

IX. Sponso autem ejus sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

X. Si quis puellam, quæ druchte ducitur ad maritum, in via adsallierit, & cum ipsa violenter mœchatus fuerit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

XI. Si quis ingenuus ancillam alienam in conjugium acceperit, ipse cum ea in servitio implicetur.

XII. Si quis uxorem alienam vivo marito tulerit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

XIII. Si quis cum ingenua puella per virtutem mœchatus fuerit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

XIV. Si quis cum ingenua puella desponsata ea consentiente in occulto mœchatus fuerit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XV. Si quis lidam alienam in conjugium sociaverit, mille & ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

XVI. Si quis sororem aut fratris filiam aut certè alterius gradus consobrinam, aut fratris uxorem, aut avunculi, sceleratis nuptiis sibi junxerit, huic pœnæ subjaceat, ut à tali consortio separetur. Atque etiam si filios habuerint, non habeantur legitimi heredes, sed infamia sint notati.

XV. *De eo qui hominem ingenuum expoliaverit.*

I. Si quis hominem ingenuum in superventu expoliaverit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

II. Si Romanus homo Francum expoliaverit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

III. Si verò Francus Romanum expoliaverit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

IV. Si quis hominem præceptum Regis habentem contra ordinationem Regis adsallire vel viæ laciniam ei facere præsumpserit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

V. Si quis hominem ingenuum dormientem furtu expoliaverit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XVI. *De eo qui villam alienam adsallierit.*

I. Si quis villam alienam adsallierit, ipse & omnes qui convicti fuerint quòd in ejus conturbernio fuissent, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, unusquisque ipsorum culpabilis judicetur.

II. Si quis villam alienam adsallierit, & ibidem ostia fregerit, canes occiderit, vel homines plagaverit, aut in carro aliquid inde abduxerit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur, & quicquid inde abstulerit in locum restituat.

III. Et quanticunque in ejus contubernio fuisse convicti fuerint, unusquisque illorum bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

XVII. *De eo qui mortuum hominem expoliaverit.*

I. Si quis hominem mortuum, antequam in terra mittatur, furtu expoliaverit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

II. Si quis hominem mortuum effodierit & expoliaverit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur. Et postea parentes defuncti judicem rogare debent ut inter homines non habitet auctor sceleris. Et qui ei hospitium dederit antequam parentibus satisfaciat, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

III. Si quis mortuum hominem aut in noffo aut in petra, quæ vasa ex usu sarcophagi dicuntur, super alium miserit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

IV. Si

ANNO 798.

IV. Si quis ariſtatonem ſuper hominem mortuum capulaverit, de unoquoque ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur.

XVIII. *De incendiis.*

I. Si quis caſam quamlibet intus hominibus dormientibus incenderit, ei cujus caſa fuit bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos & dimidium, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura. Et quanticunque intus fuerint & evaſerint, mallare eum debent. Et unicuique illorum bis mille & quingentos denarios, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos & dimidium, componat, & quicquid ibi perdiderint in locum reſtituat. Et ſi aliquis intus arſerit, ille qui incendium miſit, parentibus defuncti octo mille denariis, qui faciunt ſolidos ducentos, culpabilis judicetur.

II. Si quis ſpicarium aut maholum cum annona incenderit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis ſudem cum porcis, ſcuriam cum animalibus vel fenile incenderit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis concidam vel ſepem alterius capulaverit vel incenderit, ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur.

XIX. *De vulneribus.*

I. Si quis voluerit alterum occidere, & colpus ei fallierit, vel cum ſagitta toxicata eum percutere voluerit, & ei ictus fallierit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos & dimidium, culpabilis judicetur.

II. Si quis hominem in capite ita plagaverit ut ſanguis ad terram cadat, ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur.

III. Si quis hominem in capite ita plagaverit ut inde tria oſſa exeant, mille ducentis denariis, qui faciunt ſolidos triginta, culpabilis judicetur.

IV. Si quis hominem in capite ita plagaverit ut cerebrum appareat, & tria oſſa deſuper cerebro exierint, mille octingentis denariis, qui faciunt ſolidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

V. Si verò intra coſtas vulnus intraverit, & uſque ad intranea pervenerit, mille ducentis denariis, qui faciunt ſolidos triginta, culpabilis judicetur.

VI. Si verò plaga ipſa ſemper currit, & ad ſanitatem non perveneri, bis mille quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur; excepta medicatura, quæ eſt trecentorum ſexaginta denariorum, qui faciunt ſolidos novem.

VII. Si quis ingenuus ingenuum fuſte percuſſerit, & tamen ſanguis non exierit, uſque ad tres colpos, pro unoquoque ictu centum viginti denarios, qui faciunt ſolidos tres, ſolvat.

VIII. Si verò ſanguis exierit, ita componat veluti eum de ferramento vulneraſſet, id eſt, ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur.

IX. Si quis alterum clauſa manu, id eſt, pugno percuſſerit, trecentis ſexaginta denariis, qui faciunt ſolidos novem, culpabilis judicetur, videlicet ut pro unoquoque ictu tres ſolidos reddat.

X. Si quis alterum in via adſallierit & expoliare tentaverit, & ille fuga evaſerit, bis mille ducentis denariis, qui faciunt ſolidos triginta, culpabilis judicetur.

XI. Si verò ceperit eum & expoliaverit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

XX. *De eo qui hominem innocentem & abſentem ad Regem accuſaverit.*

I. Si quis hominem innocentem & abſentem de culpis minoribus ad Regem accuſaverit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos & dimidium, culpabilis judicetur.

II. Si vero tale crimen imputaverit unde mori debuiſſet ſi verum fuiſſet, ille qui eum accuſaverit, octo mille denariis, qui faciunt ſolidos ducentos, culpabilis judicetur.

XXI. *De maleficiis.*

I. Si quis alteri herbas dederit bibere, & mortuus fuerit, octo mille denariis, qui faciunt ſolidos ducentos, culpabilis judicetur.

II. Si verò biberit, & mortuus non fuerit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos cum dimidio, ille qui dedit pro aliquo maleficio, culpabilis judicetur.

III. Si quis alteri aliquod maleficium ſuperjactatus fuerit, ſive cum ligaturis in quolibet loco miſerit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

IV. Si quis mulieri herbas dederit ut infantes habere non poſſit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos & dimidium, culpabilis judicetur.

XXII. *De eo qui mulieri ingenuæ manum ſtrinxerit.*

I. Si quis homo ingenuus feminæ ingenuæ manum aut digitum ſtrinxerit, ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si verò brachium ſtrinxerit, mille & ducentis denariis, qui faciunt ſolidos triginta, culpabilis judicetur.

III. Si autem ſuper cubitum manum miſerit, mille quadringentis denariis, qui faciunt ſolidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

IV. Si ergo mamillam ſtrinxerit, mille octingentis denariis, qui faciunt ſolidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XXIII. *De eo qui navem ſine permiſſu domini moverit aut furaverit.*

I. Si quis ſine permiſſu navim alienam movere præſumpſerit, & cum ea flumen tranſierit, centum viginti denariis, qui faciunt ſolidos tres, culpabilis judicetur.

II. Si verò ipſam navem furaverit, ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis navem vel aſcum de intro clave furaverit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt ſolidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis aſcum de intro clave repoſitum & in ſuſpenſo pro ſtudio poſitum furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt ſolidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XXIV. *De furtis in molino commiſſis.*

I. Si quis ingenuus in molino alieno annonam furaverit, ei cujus molinus eſt ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur. Ei verò cujus annona eſt ſimiliter ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis ferramentum de molino alieno furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt ſolidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis ſcluſam de farinario alieno ruperit, ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXV. *De caballo ſine permiſſu domini ſui aſcenſo.*

I. Si quis caballum alienum ſine permiſſu domini ſui aſcenderit, & eum caballicaverit, ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur. Et pro eo quia deſcenderit, ſimiliter aliis ſexcentis denariis, qui faciunt ſolidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXVI. *De his qui pueros vel puellas occiderint vel totonderint.*

I. Si quis puerum infra duodecim annos ſive crinitum ſive incrinitum occiderit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt ſolidos ſexcentos, culpabilis judicetur.

II. Si quis puerum crinitum ſine voluntate parentum totonderit, mille octingentis denariis, qui faciunt ſolidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

III. Si verò puellam totonderit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt ſolidos ſexaginta duos & dimidium, culpabilis judicetur.

IV. Si quis feminam gravidam occiderit, viginti octo mille denariis, qui faciunt ſolidos ſeptingentos, culpabilis judicetur.

V. Si quis infantem in ventre matris ſuæ, aut natum antequam nomen habeat, infra novem noctes occiderit, quatuor mille denariis, qui faciunt ſolidos centum, culpabilis judicetur.

VI. Si quis puellam ingenuam infra annos antequam infantes poſſit habere occiderit, octo mille denariis, qui faciunt ſolidos ducentos, culpabilis judicetur.

VII. Si quis feminam ingenuam poſtquam infantes

ANNO 798. tes cœperit habere occiderit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

VIII. Si quis feminam postquam infantes habere non potuerit occiderit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

IX. Si quis puer infra duodecim annos aliquam culpam commiserit, fredus ei non requiratur.

XXVII. *De adulteriis ancillarum.*

I. Si quis ingenuus cum ancilla aliena mœchatus fuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si quis verò cum Regis ancilla mœchatus fuerit, septingentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

III. Si quis francus alienam ancillam sibi publicè junxerit, ipse cum ea in servitio permaneat.

IV. Si servus cum ancilla aliena mœchatus fuerit, & de ipso crimine ancilla mortua fuerit, servus ipse aut castretur aut ducentis quadraginta denariis, qui faciunt solidos sex, culpabilis judicetur. Dominus verò servi capitale in locum restituat.

V. Si autem ancilla propter hoc mortua non fuerit, servus ipse aut centum viginti ictus accipiat, aut centum viginti denarios, qui faciunt solidos tres, domino ancillæ cogatur persolvere.

VI. Si quis servus ancillam alienam sine voluntate domini sui sibi in conjugium copulaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, aut centum viginti ictus accipiat.

XXVIII. *De libertis dimissis.*

I. Si quis lidum alienum, qui cum domino suo in hoste fuerit, sine consilio domini sui ante Regem per denarium ingenuum dimiserit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur. res verò ipsius lidi legitimo domino restituantur.

II. Si quis servum alienum ante Regem per denarium ingenuum dimiserit, mille & quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, & capitale in locum restituat, & res servi ipsius proprius dominus recipiat.

XXIX. *De furtis diversis.*

I. Si quis tintinnum de porcina aliena furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si verò de pecoribus tintinnum furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

III. Si quis schillam de caballis furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IV. Si quis pedicam de caballis furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

V. Si caballi ipsi perierint, capitale in locum restituat.

VI. Si quis messem alienam per furtum metere aut ressare præsumpserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

VII. Si quis hortum alienum ad furtum faciendum ingressus fuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

VIII. Si quis impotos de melario aut de pirario tulerit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

IX. Si verò in horto fuerint, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

X. Si quis melarium aut pirarium decorticaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

XI. Si verò in horto fuerint, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XII. Si quis cultellum alienum furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XIII. Si quis in napinam, in fabariam, in pisariam, in lenticulariam, vel in his similia ad furtum faciendum ingressus fuerit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

XIV. Si quis in campo alieno linum furaverit, & hoc in caballo aut in carro duxerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XV. Si verò tantum tulerit quantum in dorso suo portare potuerit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur. ANNO 798.

XVI. Si quis in agro alieno arborem insertam exciderit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

XVII. Si quis campum alienum araverit & seminaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XVIII. Si verò tantum araverit, & non seminaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XIX. Si quis aratrum in campum alienum intrare prohibuerit, vel arantem foras jactaverit vel testaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XX. Si quis pratum alienum secaverit, laborem suum perdat, & insuper sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXI. Et si inde fœnum ad domum suam in carro duxerit, & discarricaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XXII. Si verò tantum tulerit quantum in dorso suo portare potuerit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XXIII. Si quis vineam alienam per furtum vindemiaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXIV. Et si inde vinum in carro ad domum suam adduxerit, & discarricaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XXV. De messibus autem similiter convenit observare.

XXVI. Si quis clausuram alienam ruperit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXVII. Si quis in silva materiamen alienum aut incenderit aut capulaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXVIII. Si quis materiamen de una parte dolatum furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

XXIX. Si quis arborem post annum quàm fuerit signata capulare præsumpserit, nullam exinde habeat culpam.

XXX. Si infra annum quis eam capulaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

XXXI. Si quis rete ad anguillas capiendas de flumine furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XXXII. Si quis statuam aut tremaclum vel vertivolum de flumine furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXXIII. Si quis screonam quæ clavem habet effregerit, & aliquid furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XXXIV. Et si inde nihil tulerit pro sola effractura sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXXV. Si verò screonam quæ sine clave est effregerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXXVI. Si quis cum servo alieno sine consensu domini sui aliquid negotiaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXXVII. Si quis mulieri brachile furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres; culpabilis judicetur.

XXXVIII. Si quis casam alienam sine permissu possessoris transierit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

XXX. *De locationibus.*

I. Si quis furtim aliquem locaverit ut hominem interficiat, & pretium propter hoc dederit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

II. Similiter & ille qui pretium accepit ut hominem occideret, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

III. Si

III. Si verò per tertium locatio ipsa fuerit transmissa, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

Sic dans, accipiens, portans, unusquisque illorum culpabilis judicetur.

XXXI. *De debilitatibus.*

I. Si quis alteri manum aut pedem truncaverit, vel oculum effodierit, aut auriculam vel nasum amputaverit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

II. Si verò manus ipsa ibidem mancata pependerit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

III. Si verò manus ipsa perexcussa fuerit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos & dimidium, culpabilis judicetur.

IV. Si quis pollicem de manu vel de pede excusserit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

V. Si verò ipse pollex mancatus pependerit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

VI. Si secundum digitum, quo sagittatur, excusserit, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

VII. Si quis tres sequentes digitos pariter uno ictu excusserit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

VIII. Si quis medium digitum excusserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IX. Si quis quartum digitum excusserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

X. Si minimum excusserit, similiter sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XI. Si quis pedem alterius capulaverit, & ibi mancatus remanserit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XII. Si verò pes ipse perexcussus fuerit, bis mille & quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

XIII. Si quis alteri oculum evellerit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

XIV. Si quis nasum excusserit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XV. Si quis auriculam excusserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XVI. Si quis linguam alterius amputaverit, ut loqui non possit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

XVII. Si quis dentem excusserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XVIII. Si quis ingenuus ingenuum castraverit, aut virilia truncaverit, ut mancus fiat, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

XIX. Si verò ad integrum tulerit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

XXXII. *De conviciis.*

I. Si quis alterum cenitum clamaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si quis alterum concagatum clamaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

III. Si quis alterum vulpeculam clamaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

IV. Si quis alterum leporem clamaverit, ducentis quadraginta denariis, qui faciunt solidos sex, culpabilis judicetur.

V. Si quæ mulier ingenua aut vir mulierem meretricem clamaverit, & non potuerit adprobare, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

VI. Si quis alteri imputaverit quòd scutum suum projecisset in hoste, vel fugiendo præ timore, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

VII. Si quis alterum delatorem clamaverit, & non potuerit comprobare, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

VIII. Si quis alterum falsatorem clamaverit, & non potuerit comprobare, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IX. Si quis compari suo pittum excusserit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, aut similem illi reddat, vel cum duodecim juret quòd similem illi restituisset.

XXXIII. *De via lacma.*

I. Si quis baroni viam suam obstaverit, aut eum impinxerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si quis mulieri ingenuæ viam suam obstaverit, vel eam impinxerit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

III. Si quis viam quæ ad farinarium ducit clauserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXXIV. *De eo qui hominem ingenuum sine causa ligaverit.*

I. Si quis hominem ingenuum sine causa ligaverit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

II. Si verò eum ligatum in aliquam partem duxerit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

III. Si Romanus Francum ligaverit sine causa, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

IV. Si autem Francus Romanum ligaverit sine causa, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

V. Si quis hominem noxium ligatum per vim tulerit Grafioni, vitam suam redimat.

XXXV. *De venationibus.*

I. Si quis de diversis venationibus aliquid aut furaverit aut celaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur. Quam legem tam de venationibus quàm & de piscationibus convenit observare.

II. Si quis cervum domesticum signum habentem aut occiderit aut furaverit, qui ad venationem faciendam mansuetus factus est, & cum testibus comprobare dominus ejus potuerit quòd eum in venatione habuisset, & cum ipso duas feras aut tres occidisset, mille octingentis denariis qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

III. Si quis verò cervum domesticum, qui in venatione adhuc non fuit, aut occiderit aut furaverit, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

IV. Si quis cervum quem alterius canes moverunt aut lassaverunt occiderit aut celaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

V. Si quis aprum lassum, quem alieni canes moverunt, occiderit vel furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

XXXVI. *De sepibus.*

I. Si quis tres virgas cum quibus sepis superligata est, vel retortas quibus sepis continetur, capulaverit, aut tres cambortas excervicaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si quis per messem alienam, postquam germina produxerit, herpicem traxerit, aut cum carro sine via transierit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

III. Si quis per messem alienam, postquam in culmum erigitur, sine via cum carro transierit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IV. Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in casam, vel ubicunque miserit aliquid quod furatum est, nesciente domino cujus possessio est, & ibidem inventum fuerit, ille qui per malum ingenium hoc miserit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

V. Si quis in curte alterius post solis occasum in furtum ingressus fuerit, & ibidem fuerit inventus, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XXXVII. De

ANNO 798.

XXXVII. *De homicidiis servorum vel ancillarum.*

I. Si quis servus servum aut ancillam sibi consimilem occiderit, homicidam illum domini inter se dividant.

II. Si quis ingenuus servum alienum adsallierit & expoliaverit, & convictus fuerit quòd ei plus quàm quadraginta denarii valeant tulisset, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

III. Si verò minus quàm quadraginta denarii valent tulerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim culpabilis judicetur.

IV. Si quis servum alienum flagellaverit, & in quadraginta noctibus operari non potuerit, quadraginta denariis, qui faciunt solidum unum & triente uno, quod est tertia pars solidi, culpabilis judicetur.

V. Si quis homo ingenuus lidum alienum expoliaverit, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

VI. Si quis servum alienum mortuum per furtum expoliaverit, & spolia ipsa plus quàm quadraginta denarii valeant, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

VII. Si autem spolia minus quàm quadraginta denarii valeant, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

VIII. Si servus ingenuum hominem occiderit, ipse homicida pro medietate compositionis hominis occisi parentibus tradatur, & aliam medietatem dominus servi se noverit solviturum. Aut si legem intellexerit, poterit se obmallare ut leudem non solvat.

XXXVIII. *De quadrupedibus, si hominem occiderint.*

Si quis homo à quolibet pecude domestico fuerit occisus, & hoc parentes illius testibus potuerint comprobare quòd dominus pecudis antea legem non adimpleverit, medietatem compositionis dominus ipsius quadrupedis cogatur exsolvere ; ipsum verò quadrupedem, qui est auctor criminis, pro medietate compositionis restituat requirenti ; eo videlicet modo, si dominus quadrupedis non intellexerit secundùm legem se defendere.

XXXIX. *De vestigio minando.*

Si quis bovem aut caballum vel quodlibet animal sibi furatum perdiderit, & eum per vestigium sequendo fuerit consecutus infra tres noctes, & ille qui eum ducit, se comparasse aut concambiasse dixerit vel proclamaverit, ille qui per vestigium sequitur res suas, debet per tertiam manum adhramire. Si verò jam tribus noctibus exactis, qui res suas quæsierit & invenerit, ille apud quem inveniuntur, si eas emisse aut concambiasse se dixerit, liceat ei adhramire. Quòd si ille qui per vestigium sequitur, quod se agnoscere dicit illo alio reclamante per tertiam manum adhramire noluerit, nec solem secundùm legem culcaverit, sed ei violenter quod se agnoscere dicit tulisse convincitur, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

XL. *De caballis furatis.*

I. Si quis caballum qui carrucam trahit furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis waranionem homini Franco furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

III. Si quis caballum spadatum furaverit, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis waranionem Regis furaverit, ter mille sexcentis denariis, qui faciunt solidos nonaginta, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

V. Si quis admissarium cum grege, hoc est, cum septem aut duodecim equabus furaverit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

ANNO 798.

VI. Si autem de grege minus fuerit usque ad sex capita, & pretium & causam superiùs intimatam convenit observare.

VII. Si quis poledrum anniculum vel bimum furaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

VIII. Si verò sequentem poledrum furaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IX. Si quis jumenta aliena tribatterit, & evaserint, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

X. Si autem mortua inde fuerint, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

XI. Si quis equam prægnantem furaverit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

XII. Si quis jumentum aut caballum furaverit, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XIII. Si quis admissarium alienum sine consensu domini sui spadaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur ; & per unumquodque jumentum, quæ ille continere consueverat, triens componat, quod est tertia pars solidi, id est, tredecim denarii & tertia pars unius denarii.

XIV. Si quis per superbiam aut per inimicitiam caballos aut jumenta aliena tribatterit vel debilitaverit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

XV. Si quis caballum alienum sine consensu domini sui excurtaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

XVI. Si quis caballum alienum excorticaverit, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

XLI. *De his qui aliena mancipia sollicitaverint.*

I. Si quis mancipium alienum sollicitaverit, & convictus fuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si quis servum alienum plagiaverit, id est, per circumventionem de servitio domini sui abstraxerit, & trans mare sive in quamlibet regionem ipsum duxerit, & ibidem à domino suo inventus fuerit, & ipsum à quo in patria plagiatus est in mallo publico nominaverit, & tres ibidem testes dominus habere debet, & iterum cùm servus ipse de trans mare vel de qualibet regione fuerit revocatus, in altero mallo debet nominare qui eum plagiaverit, & ibidem similiter tres testes debent esse. Ad tertium verò mallum similiter fieri debet, ut novem testes jurent quod servum ipsum æqualiter semper super plagiatorem dicentem audissent. Sic postea qui eum plagiaverit, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura. Ea tamen ratione, ut nomina hominum & villarum æqualiter per totos tres mallos debeat nominare.

III. Si quis hominem ingenuum plagiaverit vel vendiderit, & postea in patriam reversus fuerit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

IV. Si quis hominem ingenuum vendiderit, & postea in patriam ad propria reversus non fuerit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

XLII. *De servo qui de furto fuerit interpellatus.*

I. Si cujus servus de furtu fuerit interpellatus, si talis causa est unde ingenuus sexcentos denarios, qui faciunt solidos quindecim, componere debeat, servus super scamnum tensus centum viginti ictus accipiat.

II. Si verò antequam torqueatur fuerit confessus, & domino ejus ita placuerit, centum viginti denarios, qui faciunt solidos tres, pro dorso suo reddat, & capitale dominus servi in locum restituat.

III. Si autem talis culpa fuerit de qua ingenuus mille quadringentos denarios, qui faciunt solidos triginta quinque, componere debeat, similiter servus centum viginti ictus accipiat tensus.

IV. Et

ANNO 798.

IV. Et si in ipso supplicio fuerit confessus, aut castretur, aut ducentos quadraginta denarios, qui faciunt solidos sex, solvat; dominus verò servi capitale in locum restituat requirenti.

V. Et si servus confessus non fuerit, & ille qui eum torquet, adhuc ipsum servum torquere voluerit, etiam nolenti domino servi pignus donare debet, & ipsum servum ad majora supplicia retinere. Et si postea servus ad majora supplicia traditus confessus non fuerit, qui eum torquebat, ipsum habeat; dominus verò servi de quo jam pignus acceperat, pretium pro ipso servo suo suscipiat.

VI. Si verò supra dominum servus confessus fuerit, nunquam illi credatur.

VII. Si verò in majori crimine servus inculpatus fuerit, de quo ingenuus mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, posset culpabilis judicari, & inter supplicia confessus fuerit, capitali sententia feriatur.

VIII. Si autem servus de quolibet crimine inculpatus fuerit, & dominus servi ipsius præsens adfuerit, ab eo qui repetit admoneatur ut servum suum ad justa supplicia dare non differat. Et qui repetit, virgas paratas habere debet, quæ in similitudinem minimi digiti grossitudinem habeant; & scamnum paratum habere debet, ubi servum ipsum tendere possit.

IX. Quòd si dominus servi supplicia distulerit, & servus præsens fuerit, continuò ipse qui repetit, domino servi solem collocet, & ad septem noctes placitum concedat ut servum ad supplicia tradat.

X. Si infra septem noctes servum ad supplicia distulerit tradere, solem ei iteratò is qui repetit collocet, & sic iterum ad alias septem noctes placitum tribuat, id est, ut quatuordecim noctes à prima admonitione compleantur.

XI. Quod si impletis quatuordecim noctibus servum noluerit ad supplicia dare, omnem causam & compositionem dominus in se excipiat; hoc est, ut si talis causa fuerit de qua ingenuus sexcentos denarios, qui faciunt solidos quindecim, componere debeat, tantum ipse dominus servi reddat.

XII. Si verò major culpa fuerit, de qua ingenuus mille octingentos denarios, qui faciunt solidos quadraginta quinque, componere debeat, & dominus servum non repræsentaverit, ipsum numerum solidorum reddat, & capitale in locum restituat.

XIII. Quòd si adhuc major culpa fuerit quæ servo requiritur, dominus servi non ut servus, sed ut ingenuus, totam legem super se solviturus accipiat.

XIV. Si autem servus absens fuerit, dominum servi is qui repetit admonere debet secretiùs ut servum suum infra septem noctes præsentem faciat. Quòd si non fecerit, tunc repetens solem illi cum testibus collocet. Et si infra alias septem noctes ipsum servum non præsentaverit, iterum repetens cum testibus solem ei collocet, & tertia vice adhuc septem noctes placitum illi concedat; id est, ut totus numerus ad viginti & unam noctem perveniat. Quòd si post tria placita servum noluerit ligatum ad supplicia dare, & per singula placita solem ei collocaverit, tunc dominus servi omnem repetitionem, sicut superiùs diximus, non ut servus, sed quasi ingenuus hoc commisisset, talem compositionem repetenti restituat.

XV. Si verò ancilla in tali crimine inculpatur de quo servus castrari debuerat, ducentos quadraginta denarios, qui faciunt solidos sex, pro ipsa dominus reddat, aut ducentos quadraginta ictus accipiat flagellorum.

XLIII. *De homicidiis ingenuorum.*

I. Si quis ingenuus hominem Francum aut barbarum occiderit qui Lege Salica vivit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

II. Si verò eum in puteum aut sub aquam miserit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

III. Si autem de ramis vel de hallis aut de qualibet re eum cooperuerit aut incenderit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

IV. Si quis eum occiderit qui in truste dominica est, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

V. Si verò in puteum aut sub aquam miserit, aut de hallis vel de ramis eum cooperuerit aut incenderit, septuaginta duobus mille denariis, qui faciunt solidos mille octingentos, culpabilis judicetur.

ANNO 798.

VI. Si quis Romanum hominem convivam Regis occiderit, duodecim mille denariis, qui faciunt solidos trecentos, culpabilis judicetur.

VII. Si Romanus homo possessor, id est, qui res in pago ubi commanet proprias possidet, occisus fuerit, is qui eum occidisse convincitur, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

VIII. Si quis Romanum tributarium occiderit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

IX. Si quis hominem invenerit in quadruvio sine manibus & sine pedibus, quem inimici sui detruncatum dimiserint, & eum vita privaverit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

X. Si quis hominem ingenuum in puteum aut in pelagus aut in quodlibet præcipitium, ubi periculum mortis esse possit, impinxerit, & ille qui projectus est quolibet modo ab eodem periculo vivus evaserit, ille qui eum impinxerit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

XI. Si autem qui præcipitatus est mortuus fuerit, tota leude sua componatur. Atque ita unaquæque persona, quæ majori minoríve compositione componi debuerat, si de præcipitio periculum mortis evaserit, medietate leudis suæ componatur qua componi debuerat si mortuus fuisset. Nam & si mortuus fuerit, unusquisque secundùm modum leudis suæ componatur.

XII. Si quis hominem ingenuum cuilibet socio suo de quolibet crimine accusaverit, & per ejus commonitionem sive mendacium ille qui accusatus est occisus fuerit, si ei adprobatum fuerit, medietatem leudis ejus componat. Ille verò qui eum occidit, secundùm Legem pleniter eum componat.

XLIV. *De homicidiis à contubernio factis.*

I. Si quis collecto contubernio hominem ingenuum in domo sua adsallierit, & ibidem eum occiderit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

II. Si verò in truste dominica ille qui occisus est fuerat, septuaginta duobus mille denariis, qui faciunt solidos mille octingentos, culpabilis judicetur.

III. Quòd si corpus occisi hominis tres plagas vel ampliùs habuerit, tres qui inculpantur, & quòd in eo contubernio fuissent convincuntur, Legem superiùs comprehensam singillatim cogantur exsolvere. Alii vero tres de eodem contubernio ter mille sexcentis denariis, qui faciunt solidos nonaginta, unusquisque illorum culpabilis judicetur. Et tres adhuc in tertio loco de eodem contubernio, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, singuli eorum cogantur exsolvere.

IV. Si verò Romanus vel lidus in tali contubernio occisus fuerit, hujus compositionis medietas solvatur.

XLV. *De homicidiis in convivio factis.*

I. Si in convivio, ubi quatuor aut quinque fuerint homines; unus ex ipsis interfectus fuerit, illi qui remanent, aut unum convictum reddant, aut omnes mortis illius compositionem conjectent. Quæ Lex usque ad septem qui fuerint in convivio illo convenit observari.

II. Si vero in illo convivio plus quàm septem fuerint, non omnes teneantur obnoxii; sed quibus fuerit imputatum, illi secundùm Legem componant.

III. Si quis foris casa, sive iter agens, seu in agro positus, à contubernio fuerit occisus, & tres plagas vel ampliùs habuerit, tres de eodem contubernio qui convicti fuerint, singillatim mortis illius compositionem componant, & tres alii de ipso contubernio mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, unusquisque illorum culpabilis judicetur. Et tres adhuc alii de ipso contubernio sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, singuli eorum culpabiles judicentur.

XLVI. *De reippus.*

I. Si quis homo moriens viduam dimiserit, & eam quis

quis in conjugium voluerit accipere, antequam eam accipiat, Tunginus aut Centenarius mallum indicent, & in ipso mallo scutum habere debent, & tres homines causas tres demandare. Et tunc ille qui viduam accipere vult, cum tribus testibus qui adprobare debent, tres solidos æquè pensantes & denarium habere debet. Et hoc facto, si eis convenit, viduam accipiat.

II. Si verò ista non fecerit, & sic eam acceperit, illi cui reippus debetur bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

III. Si autem quæ superiùs diximus omnia secundùm Legem impleverit, & tres solidos & denarium ille cui reippus debetur acceperit, tunc eam legitimè accipiat.

IV. Hoc discernendum videtur, cui reippus debeatur.

V. Si nepos fuerit sororis filius senior, ille reippum accipiat.

VI. Si verò nepos non fuerit, neptis filius senior ille accipiat.

VII. Quòd si neptis filius non fuerit, consobrinæ filius qui ex materno genere venit, ipse accipiat.

VIII. Si autem neç consobrinæ filius fuerit, tunc avunculus frater matris reippum accipiat.

IX. Si verò avunculus non fuerit, tunc frater illius qui ipsam mulierem antè habuerat, si in hereditatem defuncti fratris, id est, mariti mulieris illius, venturus non est, ipse reippum accipiat.

X. Quod si nec ipse fuerit, tunc qui proximior fuerit post superiùs nominatos, qui singillatim secundùm parentelam dicti sunt usque ad sextum genuculum, si in hereditatem illius mariti defuncti non accedat, ipse reippum accipiat.

XI. Si autem nullus nisi post sextum genuculum proximus fuerit, in fiscum ipse reippus vel causa quæ inde orta fuerit colligatur.

XLVII. *De eo qui villam alienam occupaverit, vel si duodecim mensibus eam tenuerit.*

I. Si quis super alterum in villam migrare voluerit, & aliqui de his qui in villa consistunt eum suscipere voluerint, & vel unus ex ipsis extiterit qui contradicat, migrandi licentiam ibidem non habeat.

II. Si vero contra interdictum unius vel duorum in ipsa villa consedere præsumpserit, tunc interdictor testari debet illi cum testibus ut infra decem noctes inde exeat. Et si noluerit, iterum ad ipsum cum testibus veniat, & testetur illi ut infra alias decem noctes secedat. Quòd si noluerit, iterum tertio placito, ut infra decem noctes exeat, denuntiet. Si verò triginta noctes impletæ fuerint, & nec tunc voluerit exire, statim illum manniat ad mallum; & testes suos, qui ad ipsa placita fuerunt, secum præstos habeat. Si autem ipse cui testatum est venire noluerit, & eum aliqua sunnis non detinuerit, & secundùm Legem supradictam testatus fuerit, tunc ipse qui ei testatus est super fortuna sua ponat, & Grafionem roget ut accedat ad locum, & ipsum inde expellat. Et si ibi aliquid elaboravit, quia Legem noluit audire, amittat, & insuper mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

III. Si verò quis alium in villam alienam migrare rogaverit antequam conventum fuerit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

IV. Si autem quis migraverit, in villam alienam, & ei aliquid infra duodecim menses secundùm legem contestatum non fuerit, securus ibidem consistat sicut & alii vicini.

XLVIII. *De affatomiæ.*

Hoc convenit observare, ut Tunginus vel Centenarius mallum indicent, & scutum in ipso mallo habeant. & tres homines causas tres demandare debent in ipso mallo. & requiratur postea homo qui ei non pertinet, & sic festucam in laisum jactet; & ipse in cujus laisum festucam jactaverit dicat verbum de fortuna sua, quantum ei voluerit dare. Postea ipse in cujus laisum festucam jactaverit, in casa ipsius manere & hospites tres suscipere & de facultate sua, quantum ei datur, in potestate sua habere debet; & postea ipse cui creditum est, ista omnia cum testibus collectis agere debet. Postea aut ante Regem aut in mallo legitimo illi cui fortunam suam deputavit reddere debet; & accipiat postea festucam in mallo ipso ante duodecim menses ipse quem heredem deputavit, in laisum suum jactet, & nec minus, nec majus, nisi quantum ei creditum est. Et si contra hoc aliquid dicere voluerit, debent tres testes jurati dicere quòd ibi fuissent in mallo ubi Tunginus vel Centenarius indixerunt, & quòd vidissent hominem illum, qui fortunam suam dedit, in laisum illius quem jam elegerat festucam jactare, & nominare illum debent qui fortunam suam in laisum electi jactavit. necnon & illum in cujus laisum festucam jactavit, & heredem appellavit, similiter nominent. Et alteri tres testes jurati debent dicere quòd in casa illius hominis qui fortunam suam donavit, ille in cujus laisum festucam jactavit, ibidem mansisset, & hospites tres vel ampliùs collegisset & pavisset, & ei ibidem gratias egissent, & in beo de suo pultes manducassent, & testes collegissent. Ista omnia alii tres testes jurati dicere debent, quoniam in mallo legitimo vel ante Regem ille qui accepit in laisum suum fortunam in mallo publico, hoc est, ante Theada vel Tunginum, fortunam illam, quem heredem appellavit, publicè coram omnibus festucam in laisum ipsius jactasset. Et hæc omnia novem testes debent adfirmare.

XLIX. *De filtortis, hoc est, qualiter homo furatas res intertiare debet.*

Si quis qui Lege Salica vivit servum aut ancillam, caballum vel bovem, seu jumentum, seu quamlibet rem suam sub alterius potestate agnoverit, mittat eam in tertiam manum; & ille apud quem agnoscitur, debet adhramire. Et si intra Ligerim aut Carbonariam ambo manent, & qui agnoscit, & apud quem agnoscitur, in noctes quadraginta placitum faciant. Et in ipso placito quanticunque fuerint qui rem intertiatam vendiderint aut cambiaverint, aut fortasse in solutionem dederint, omnes intra placitum istum commoneantur ut unusquisque cum negotiatoribus suis alter alterum admoneat. Si quis verò commonitus fuerit, & aliqua sunnis eum non detinuerit, & ad placitum venire distulerit, tunc ille qui cum eo negotiavit, habeat tres testes quòd ei nuntiasset ut ad placitum venire debuisset, & alios tres similiter habeat quòd cum eo publicè negotiasset. Hoc si fecerit, exivit se de latrocinio. Ille autem qui admonitus non venerit, super quem testes juraverint, erit latro illius qui res suas agnoscit, & ei secundùm Legem ipsas componat, & insuper pretium illi reddat qui cum eo negotiavit. Ista omnia ubi suus hamallus est, super quem res primitus agnita fuerit aut intertiata, fieri debent. Quòd si trans Ligerim aut Carbonariam manet ille apud quem res agnoscitur, in noctibus octuaginta Lex ista custodiatur.

L. *De falsò testimonio.*

I. Si quis falsum testimonium præbuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Quòd si aliquis alicui imputaverit quòd se perjurasset, & non potuerit adfirmare, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

III. Si alicui fuerit imputatum quòd se perjurasset, & hoc qui imputaverit adfirmare potuerit, tres de ipsis conjuratoribus perjuri unusquisque illorum sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IV. Alii verò qui super ipsos tres fuerint, quivis solidis culpabiles judicentur.

V. Ipse verò cui imputatum fuerit, excepto causa vel capitale & delatura, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

LI. *De testibus adhibendis.*

I. Si quis testes necessarios habuerit, & fortasse ipsi ad placitum venire noluerint, ille qui eos necessarios habet, mannire illos debet cum testibus ad placitum, ut ea quæ sciunt jurantes dicant.

II. Si verò noluerint venire, & eos sunnis non detinuerit, unusquisque illorum sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

III. Si verò præsentes fuerint ad testimonium vocati, & noluerint jurando dicere ea quæ sciunt, & forbanniti fuerint, sexcentis denariis, qui faciunt soli-

ANNO 798.

solidos quindecim, unusquisque illorum culpabilis judicetur.

LII. *De eo qui fidem factam alteri reddere noluerit.*

I. Si quis ingenuus aut lidus alteri fidem fecerit, tunc ille cui fides facta est, quadraginta noctes, aut quomodo placitum fecit quando fidem ei fecit, ad domum illius cum testibus ambulare debet, vel cum illis qui pretium adpretiare debent. Et si noluerit fidem factam solvere, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

II. Si verò adhuc supradictum debitum solvere noluerit, debet eum sic admallare: *Rogo te, Judex, ut hominem illum denominatum, gasachionem meum, qui mihi fidem fecit de debito tali denominato, secundùm Legem Salicam mihi inde eum adstringas.* Tunc Judex dicere debet: *Ego gasachium tuum illum in hoc mallo quod Lex Salica habet.* Tunc ille cui fides facta est debet testificari fidejussori ut nulli alteri nec solvat nec pignus donet solutionis antequam ei impleat unde fidem fecit. Et sic festinanter ad domum illius qui ei fidem fecit cum testibus accedat, & roget eum solvere debitum suum. Quòd si noluerit, solem ei collocet. Et si ei solem culcaverit, tres solidos super debitum suum addat. Et sic usque ad tres vices per tres mannitas facere debet. Istis agitur omnibus factis, si adhuc noluerit debita componere, usque ad novem solidos debitum ascendat; id est, ut per singulas admonitiones, vel solem culcatum, terni solidi adcrescant. Si verò nec fidem factam in placito legitimo solvere noluerit, tunc ille cui fides facta est ambulet ad Grafionem loci illius in cujus pago manet, accipiàtque festucam, & dicat verbum istud: *Tu Grafio, rogo te quia ille homo denominatus, qui mihi fidem fecit, quem legitimè habeo adjactivum vel admallatum secundùm Legem Salicam, & ego super me & super fortunam meam pono quòd securus mitto in fortunam illius manum.* & dicat de quanta causa ei fidem fecerat. Tunc Grafio congreget secum septem Rachinburgios idoneos, & cum ipsis ad casam illius fidejussoris veniat; & roget eum, si præsens est, ita dicens: *Per voluntatem tuam solve homini isti de quo ei fidem fecisti, & hoc quod debes secundùm pretium legitimè adpretiatum satisfacere stude.* Quòd si tunc adimplere noluerit præsens, aut si absens fuerit, statim Rachinburgii pretium adpretiatum, quantum debitum quod debet valuerit, de fortuna illius tollant. Et si fredus antea de ipsa causa non fuerat datus, duas partes ille cujus causa est ad se revocet, & Grafio tertiam partem obtineat.

III. Si autem Grafio ibi invitatus non venerit, & sunnis eum aliqua non detinuerit, aut certa ratio dominica, & si distulerit ut ibi non ambulet neque mittat ut cum justitia exigatur debitum, aut se redimat, aut de vita componat.

LIII. *De eo qui Grafionem ad res alienas tollendas injustè invitaverit.*

I. Si quis Grafionem ad res alienas injustè tollendas invitaverit, antequam gasachium suum secundùm legem habeat admallatum, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

II. Si verò Grafio invitatus contra legem super debitum justum aliquid ampliùs tulerit, aut se redimat, aut de vita componat.

LIV. *De re præstata.*

Si quis alteri de rebus suis aliquid præstiterit, & ei reddere noluerit, sic eum debet mallare. Cum testibus ad domum illius cui res præstavit accedat, & sic contestetur ei. *Quia res meas noluisti reddere, quas tibi præstiti, in hoc eas tene nocte proxima quod Lex Salica continet.* & sic ei solem collocet. Si nec tunc voluerit reddere, adhuc super septem noctes similiter contestetur, sicut antea fecit, ut nocte proxima secundùm quod Lex Salica continet res suas tenere debeat. Quod si nec tunc voluerit reddere, iterum post alias septem noctes ad eum similiter cum testibus veniat, & roget ut debitum suum reddat. Ergo si tunc noluerit reddere nec fidem facere reddendi, supra debitum quod ei præstitum est, & super illos novem solidos qui per tres admonitiones accreverunt, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

LV. *De manu ab æneo redimenda.*

I. Si quis ad æneum mallatus fuerit, & forsitan convenerit ut ille qui admallatus est manum suam redimat & juratores donet, si talis causa est de qua legitimè, si convictus fuisset, sexcentos denarios, qui faciunt solidos quindecim, componere debeat, tunc centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, manum suam redimat.

II. Si verò plus ad manum suam redimendam dederit, fredus Grafioni solvatur tamquam si de ipsa causa convictus fuisset.

III. Si verò talis causa fuerit de qua, si convictus fuisset, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, debuisset solvere, & convenit ut manum suam redimat & juratores donet, novem solidis manum suam redimat.

IV. Quòd si ampliùs dederit, fredus Grafioni solvatur tamquam si de ipsa causa convictus fuisset.

V. Quòd si major culpa fuerit, de qua sexaginta duos solidos cum dimidio solvere, si convictus fuisset, deberet, & convenit ut manum suam redimat, cum solidis quindecim manum suam redimat.

VI. Et si ampliùs dederit, fredus Grafioni solvatur tamquam si de ipsa causa convictus fuisset. Ista redemptio usque ad leudem sic permaneat.

VII. Si autem leudem alter alteri imputaverit, & eum ad æneum admallatum habet, & convenit ut manum suam redimat & juratores donet, cum solidis triginta manum suam redimat.

VIII. Et si ampliùs dederit, fredum Grafioni persolvat tamquam si de ipsa causa convictus extitisset.

LVI. *De eo qui Grafionem occiderit.*

I. Si quis Grafionem occiderit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

II. Si quis sagibaronem, qui puer Regis fuerat, occiderit, duodecim mille denarios, qui faciunt solidos trecentos, culpabilis judicetur.

III. Si quis sagibaronem qui ingenuus est, & se sagibaronem posuit, occiderit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

IV. Sagibarones in singulis mallobergiis, id est, ubi plebs quæ ad unum mallum convenire solet, plus quàm tres esse non debent. Et si causa aliqua ante illos secundùm Legem fuerit definita, ante Grafionem removere eam non licet.

LVII. *De corporibus expoliatis.*

I. Si quis corpus hominis mortui, antequam in terra mittatur, per furtum expoliaverit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

II. Si quis tumulum super hominem mortuum expoliaverit vel dissipaverit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

III. Si quis aristatonem, hoc est, stapplum qui super mortuum missus est, capulaverit, aut mandualem, quod est ea structura sive selave, qui est ponticulus, sicut more antiquorum faciendum fuit, qui hoc destruxerit, aut mortuum exinde expoliaverit, de unaquaque de istis sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IV. Si quis hominem mortuum super alium in naufo vel in petra miserit, mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

V. Si quis corpus jam sepultum effodierit aut expoliaverit, wargus sit, hoc est, expulsus de eodem pago usque dum cum parentibus defuncti convenerit ut & ipsi parentes rogati sint pro eo ut liceat ei infra patriam esse. Et quicunque antea panem aut hospitalitatem ei dederit, etiamsi uxor ejus hoc fecerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

VI. Auctor verò sceleris hujus, si ipse hoc fecit, & comprobatus fuerit, vel alium ad istud faciendum locaverit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

VII. Si quis domum in modum basilicæ factam super hominem mortuum expoliaverit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

ANNO 798.

LVIII. *De incendio vel expoliatione Ecclesiæ, sive homicidiis Clericorum.*

I. Si quis Ecclesiam sanctificatam, vel ubi reliquiæ sanctorum reconditæ sunt, incenderit, vel infra ipsa Ecclesia aliquam expoliationem de altari aut infra Ecclesiam aliquid tulerit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.

II. Si quis Diaconem interfecerit, duodecim mille denariis, qui faciunt solidos quadringentos, culpabilis judicetur.

III. Si quis Presbyterum interfecerit, viginti quatuor mille denariis, qui faciunt solidos sexcentos, culpabilis judicetur.

LIX. *De eo qui ad mallum venire contempserit.*

Si quis ad mallum venire contempserit, & quod ei à Rachinburgiis judicatum fuerit implere distulerit, si nec de compositione nec de ulla Lege fidem facere voluerit, tunc ad Regis præsentiam ipsum mannire debet, & ibidem duodecim testes esse debent qui per singula placita jurando dicant quòd ibidem fuissent ubi Rachinburgii ei judicassent, & ille decretum Judicum contempsisset. Iterum alii tres jurare debent quòd ibidem fuissent post illam diem in qua ei Rachinburgii judicaverunt ut aut per æneum aut per compositionem se educeret; hoc est, de illa die in quadraginta noctes in mallo iterum solem culcaverit, & nullatenus Legem implere voluerit, tunc eum debet mannire ante Regis præsentiam in quatuordecim noctes; & tria testimonia jurando dicant quòd eum mannisset. Quòd si nec tunc venerit, & ista omnia novem testimonia conjurando quæ superiùs diximus vera esse dixerint, similiter ei iterum solem culcet, & illos tres testes ibidem habeat. Ubi culcaverit solem, & ista omnia compleverit, qui eum admallat, & ille qui admallatur, ad nullum placitum venire nec per Legem se educere noluerit, tunc Rex ad quem mannitus est extra sermonem suum eum esse dejudicet; & ita ille culpabilis & omnes res suæ erunt in fisco, aut cui fiscus dare voluerit. Et quicunque ei panem dederit, aut in hospitium collegerit, etiamsi uxor ejus propria sit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur, donec omnia quæ ei legibus imputantur, secundùm Legem componat.

LX. *De Rachinburgiis qui secundum Legem non judicant.*

I. Si quidem Rachinburgii in mallo residentes, cùm causa discussa fuerit inter duos causatores, admoniti ab eo qui causam requirit ut Legem Salicam dicant, & si legem dicere noluerint, tunc ab eo qui causam requirit sint iterum admoniti usque in tertia vice. Quòd si dicere noluerint, tunc dicat ille qui causam requirit: *Ego vos tangano usque dum vos inter me & contra causatorem meum Legem judicetis.* Et si tunc dicendi se legem distulerint, sole culcato septem de illis unusquisque centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

II. Et si adhuc tunc Rachinburgii despexerint, nec legem dicere voluerint, neque de tribus solidis compositionem facere, tunc unusquisque illorum septem culcato sole sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

III. Similiter si comprobati fuerint Legem non judicasse, septem ex eis unusquisque sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IV. Si autem Rachinburgii Legem judicaverint, & cui judicatum fuerit hoc sustinere noluerit, & dicit contra Legem judicasse sibi, & hoc comprobare non potuerit, contra unumquemque de septem Rachinburgiis sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

LXI. *De chrenechruda.*

Si quis hominem occiderit, & in tota facultate sua non habuerit unde totam legem implere valeat, duodecim juratores donet ut nec super terram nec sub terra amplius de facultate non habeat nisi quod donatum habet. Postea intrare debet in casam suam, & de quatuor angulis de terra illa in pugno suo colligere, & stare in durpilo, hoc est, in liminare, & intus captare, & cum sinistra manu de illa terra ultra suas scapulas jactare super quem proximiorem parentem habet. Quòd si jam pater aut mater vel frater solverint, tunc super sororem matris aut super suos filios debet illam terram jactare, id est, super tres de generatione matris qui proximiores sunt. Et postea in camisia discinctus, & discalciatus, cum palo in manu supra sepem sallire debet, ut pro medietate, quantum de compositione diger est, aut quantum Lex dicat, illi tres solvant. Idem illi alii, qui de paterna generatione veniunt, facere debent. Si verò aliquis ex illis pauperior fuerit, & non habet unde ad integrum debitum solvat, quicunque de illis amplius habet, iterum super illum chrenechruda ille qui pauperior est jactet, & ille totam legem componat. Quòd si nec ipse habuerit ut totam legem persolvat, tunc illum qui homicidium fecit, ille qui eum in fide sua habet, per quatuor mallos præsentem faciat. Et si eum nullus suorum per compositionem voluerit redimere, de vita componat.

ANNO 798.

LXII. *De alode.*

I. Si quis homo mortuus fuerit, & filios non dimiserit, si pater aut mater superfuerint, ipsi in hereditatem succedant.

II. Si pater aut mater non superfuerint, & fratres vel sorores reliquerit, ipsi hereditatem obtineant.

III. Quòd si nec isti fuerint, sorores patris in hereditatem ejus succedant.

IV. Si verò sorores patris non extiterint, sorores matris ejus hereditatem sibi vindicent.

V. Si autem nulli horum fuerint, quicunque proximiores fuerint de paterna generatione, ipsi in hereditatem succedant.

VI. De terra verò Salica nulla portio hereditatis mulieri veniat: sed ad virilem sexum tota terræ hereditas perveniat.

LXIII. *De eo qui se de parentela tollere vult.*

I. Si quis se de parentela tollere voluerit, in mallo ante Tunginum aut Centenarium ambulet, & ibi quatuor fustes alninos super caput suum frangat; & illas quatuor partes in mallo jactare debet, & ibi dicere ut & de juramento & de hereditate & de tota illorum se ratione tollat.

II. Et si postea aliquis de parentibus suis aut moritur aut occiditur, nihil ad eum de ejus hereditate vel de compositione pertineat.

III. Si autem ille occiditur aut moritur, compositio aut hereditas ejus non ad heredes ejus, sed ad fiscum pertineat, aut cui fiscus dare voluerit.

LXIV. *De charoena.*

I. Si quis alteri de manu aliquid per vim tulerit aut rapuerit, rem pro capitali restituat, & insuper mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

II. Si quis homini aliquid quod ei in tertia manu missum fuerat per vim tulisse convincitur, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

LXV. *De compositione homicidii.*

I. Si alicujus pater occisus fuerit, medietatem compositionis filii colligant, & aliam medietatem parentes qui proximiores fuerint tam de paterna quàm de materna generatione dividant.

II. Quòd si de una parte, vel paterna, vel materna, nullus proximus fuerit, portio illa ad fiscum perveniat, vel cui fiscus concesserit.

LXVI. *De homine in hoste occiso.*

I. Si quis hominem in hoste occiderit, triplici compositione componat, sicut in patria componere debuit; excepto si ex truste regali non fuerit ille homo.

II. Nam si ex truste regali fuerit, eadem compositione quam infra patriam facere debuit culpabilis judicetur, hoc sunt denariis septuaginta duobus mille, qui faciunt solidos mille octingentos.

LXVII. De

ANNO 798. LXVII. *De eo qui alterum hereburgium clamaverit.*

I. Si quis alterum hereburgium clamaverit, hoc est, strioportium, aut qui æneum portare dicitur ubi striæ concinunt, & convincere non potuerit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

II. Si quis mulierem ingenuam striam clamaverit aut meretricem, & convincere non potuerit, septem mille quingentis denariis, qui faciunt solidos centum octuaginta septem cum dimidio, culpabilis judicetur.

III. Si stria hominem comederit, & convicta fuerit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.

LXVIII. *De caballo excoriato.*

I. Si quis caballum alienum sine consensu possessoris decorticaverit, & interrogatus, fuerit confessus, caballum ipsum in capite restituat.

II. Si verò negaverit & convictus fuerit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, excepto capitale & delatura, culpabilis judicetur.

LXIX. *De eo qui hominem de bargo vel de furca dimiserit.*

I. Si quis hominem de bargo vel de furca sine voluntate Judicis demiserit, mille octingentis denariis, qui faciunt solidos quadraginta quinque, culpabilis judicetur.

II. Si quis hominem sine consensu Judicis de ramo ubi incrocatus est deponere præsumpserit, mille ducentis denariis, qui faciunt solidos triginta, culpabilis judicetur.

III. Si quis caput hominis, quod inimicus suus in palo miserit, sine permissu Judicis aut illius qui eum ibi posuit, tollere præsumpserit, sexcentis denariis, qui faciunt solidos quindecim, culpabilis judicetur.

IV. Si quis vivum hominem de furca dimiserit, quatuor mille denariis, qui faciunt solidos centum, culpabilis judicetur.

LXX. *De eo qui filiam alienam quæsierit, & se retraxerit.*

Si quis filiam alienam ad conjugium quæsierit præsentibus suis & puellæ parentibus, & postea se retraxerit, & eam accipere noluerit, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

LXXI. *De terra condemnata.*

Si quis terram alienam condemnaverit, & ei fuerit adprobatum, bis mille quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta duos cum dimidio, culpabilis judicetur.

In codice Mazarino Bibliothecæ regiæ sequens caput additur in fine Legis Salicæ.

LXXII. *De invictu stricto.*

I. Si quis pitto alterius excusserit invitu stricto, centum viginti denariis, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.

II. Si verò contra voluntatem domini, & negare voluerit, & ei fuerit adprobatum, capitale restituat, & insuper mille quadringentis denariis, qui faciunt solidos triginta quinque, culpabilis judicetur.

EXPLICIT LEX SALICA.

VI.

844. 20 Mai. *Instrumentum Donationis Comacli cum toto Territorio, factæ per Romanorum Imperatores* LOTHARIUM *&* LUDOVICUM OTTONI *Equiti Estensi. Datum die 20 Maji anno* 844. *Aquisgrani.* [LUNIG Teutsches Reichs Archiv. Part. Special. Continuat. 2. Abtheilung 4. Absatz 30. pag. 703.]

ANNO 844. IN CHRISTI NOMINE AMEN. Anno ab ejusdem Nativitate millesimo sexcentesimo, Indictione tertia decima, die vero decima mensis Martii.

Hoc est Exemplum Donationis Comacli factæ per Lotharium & Ludovicum Imperatores Othoni Estensi, tenoris, de quo infra.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, HLotharius, & HLudovicus Divina ordinante Providentia Imperatores Augusti, Dilecto, Equiti nostro Othoni Estensi, ob beneficia, & merita Henrici Patris, ac ipsius in Nos, Regnique nostri fidelem dilectionem, dedimus, damusque Comaclum cum toto Territorio, & Aquis, Paludibus, Sylvis & Piscariis ab uno capite ad Insulam Laureti, seu Canarioli, ab alio vero ad Insulam Lacus, & inde ad Territorium usque ad Aquas Ravennæ; inde ad Austrum per Padum ad Fluvium de Fine & Occidentem versus ad Territorium usque Episcopi Ferrariensis: Si quis autem hanc nostram Concessionis authoritatem irritam facere tentaverit, emunitatis mulctam, id est, argenti lib. XXX. prædicto Equiti persolvere cogatur, & ut hoc Concessionis præceptum diuturnis temporibus in suo robore permaneat, atque ab omnibus verius credatur, & diligentius observetur; manus nostræ Subscriptione subter annotavimus:

Ego HLotharius misericordia Imperator subscripsi.

Ego HLudovicus Imperator subscripsi.

Datum Mense Majo, die vigesimo, Anno Imperii Regnorum Quarto, Indictione undecima, Actum in Palatio Regis Aquisgrani.

VII.

12. Juin. CAROLI CALVI *Privilegia & Immunitates à teloniis, aliisque oneribus Civitati, & Comitatui* BARCHINONENSI *concessa, quod* SARACENORUM *se potestati subtrahens, Prædecessoribus suis atque ipsi liberâ sese, ac promptâ voluntate subjecit. Datum in Monasterio Sancti Saturnini prope Tolosam in Amne pridie Idus Junii Anno IV. regnante* KAROLO *glorioso Rege.* [FF. DIAGO *Historia de los Antiquos Condes de Barcelona* lib. 2. cap. 4. pag. 58. col. 2.]

HOc est exemplar præcepti translatum in Civitate Barchinona in anno primo quo obiit Odo Rex tempore Domini Borelli Comitis filii quondam Unifredi ejusdem nominis nuncupati post reversionem Barchinonensium. Karolus gratia Dei Rex, si ea quæ ob utilitatem Sanctæ Dei Ecclesiæ Imperialibus Edictis sunt constituta, magnificentiæ nostræ conservatione denuo instituentes corroboraverimus, ad diuturnam prosperamque Regni a Deo nobis collati stabilitatem attinere non dubitamus: quin etiam ad capescendum æternæ fælicitatis beatitudinem profuturum nobis liquido credimus. Itaque notum sit omni Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium atque nostrorum, præsentium scilicet & futurorum in partibus Aquitaniæ, Septimaniæ, sive Hispaniæ consistentium, quia progenitorum magnorum nostrorum hortodoxorum Imperatorum avi videlicet nostri Karoli seu Genitoris nostri Augusti Ludovici auctoritatem imitantes, Gothos sive Hispanos, intra Barchinonam famosi nominis Civitatem vel Terracium Castellum quoque habitantes, simul cum his omnibus qui infra eundem Comitatum Barchinonæ Hispanis extra Civitatem quoque consistunt, quorum progenitores crudelissimum jugum inimicissimæ Christiani nominis Gentis Sarracenorum evitantes, ad eos fecere confugium, & eandem Civitatem illorum magnæ potentiæ libenter condonarunt seu tradiderunt, & ab eorundem Sarracenorum potestate se subtrahentes eorum nostreque demum libera & prompta voluntate se subjecerunt, complacuit Mansuetudini nostræ sub immunitatis tuitione defensionisque munimine benigne suscipere ac retinere, & quoad habitationem necessitatibus eorum oportunum auxilium sicut & ab illis, progenitoribus eorum & ipsis constat per Imperialium apicum sanctionem concessum, clementer conferre, quatenus & nostra regalis conservatio constructa atque innovatio in eorum bene gestis operibus exaltationi Ecclesiæ glorioso Christi sanguine re-

ANNO 844. redemptæ & ministret augmentum & animabus eorum ac nostræ proficiat semper in emolumentum. Igitur sicut dictum est ad omnium nostrorum notitiam pervenire volumus, quia eosdem homines sub protectione & defensione nostra denuo receptos sicut in unitate fidei sic etiam in unanimitate pacis & dilectionis conservare decrevimus, eo videlicet modo ut sicut ceteri franci homines cum Comite suo in exercitum pergant, & in marcha nostra juxta rationabilem ejusdem Civitatis ordinationem atque admonitionem explorationes & excubias, quas usitato vocabulo Guaytas dicunt, facere non negligant, & missis nostris quos pro rerum oportunitate illas in partes miserimus, aut legatis qui de partibus Hispaniæ ad nostras missi fuerint, paratas faciant & ad subjectionem eorum veredos donent, ipsi videlicet & illi quorum progenitoribus, temporibus avi nostri Karoli ad ipsum facere institutum fuit. Si autem hi qui veredos acceperint, reddere eos neglexerint & eorum interveniente negligentia perditi seu mortui fuerint, secundum Legem Francorum eis quorum fuerunt secundum Legem Francorum restituantur vel restaurentur. Ecclesiarum vero census, id est, nec pascualia infra eorum terminos, vel eorum villas nec Thelonea infra Comitatum in quo consistunt, nec alia quelibet redibitio neque a Comite neque a junioribus aut ministerialibus ejus deinceps ab illis ullatenus exigatur. Et nisi pro his tribus criminalibus actionibus, id est, homicidio, raptu, & incendio, nec ipsi nec eorum homines a quolibet Comite aut Ministro judiciariæ potestatis ullo modo judicentur aut distringantur, sed liceat ipsis secundum eorum legem de aliis hominibus judicia terminare. Et propter hæc tria, & de se & de eorum hominibus secundum propriam legem omnia mutuo definire. Et si quispiam eorum in partem quam ille ad habitandum sibi excoluit, alios homines de aliis generationibus venientes adtraxerit & secum in portione sua, quam aprisionem vocant, habitare fecerit, utatur illorum servitio absque alicujus contradictione vel impedimento. Et si aliquis ex ipsis hominibus qui ab eorum aliquo adtractus est in sua portione collocatus, alium, id est, Comitis aut Vice Comitis, aut Vicarii aut cujuslibet hominis senioratum elegerit, liberam habeat licentiam abeundi. Veruntamen ex his quæ possidet, nihil habeat, nihilque secum ferat, sed omnia in dominium & potestatem prioris senioris plenissime revertantur. Placuit etiam nobis illis concedere ut quicquid de Heremi squallore in quolibet Comitatu ad cultum frugum traxerint aut deinceps infra eorum aprisiones excolere potuerint, integerrime teneant atque possideant: servitia tamen regalia infra Comitatum in quo consistunt faciant: & omnes eorum possessiones sive aprisiones inter se vendere, concambiare, seu donare, posterisque relinquere omnimode liceat, & si filios aut nepotes non habuerint, juxta legem eorum alii ipsorum propinqui illis hereditando succedant, ita videlicet ut quicunque successerint, servitia superius memorata persolvere non contemnant. Simul etiam præcipientes injungimus ut nullus hominum de sepe memoratis eorum aprisionibus vel villis cum propriis terminis, propriisque eorum finibus & adjacentiis injustam inquietudinem illis inferre præsumat aut aliquam minorationem contra legem facere audeat, sed liceat eis ipsis res cum tranquillitate pacis tenere & possidere, & secundum antiquam Consuetudinem ubique pascua habere, & ligna cedere & aquarum ductus pro suis necessitatibus ubicunque pervenire potuerint nemine contradicente juxta priscum morem semper deducere. Si autem illi propter levitatem & mansuetudinem Comitis sui, eidem Comiti honoris & obsequii gratia quippiam de rebus suis exhibuerint, non hoc eis pro tributo vel censu aliquo computetur, neque Comes ille aut successores ejus hoc in consuetudinem venire presumat, neque eos sibi vel hominibus suis aut memsionaticos parare aut veredos dare aut ullum censum vel tributum aut servitium præter id quod jam superius comprehensum est, præstare cogat. Sed liceat tam istis Hispanis qui præsenti tempore in prædictis locis resident quam his qui adhuc ad nostram fidem de iniquorum potestate fugiendo confluxerint & in desertis atque incultis locis per nostram vel Comitis nostri licentiam consedentes, ædificia fecerint & agros incoluerint juxta supradictum modum sub nostra defensione atque protectione in unitate fidei & pacis tranquillitate residere, & nobis ea que superius diximus tam cum Comite suo quam cum missis ejus pro temporis oportunitate alacriter atque fideliter exhibere. Noverint præterea idem Hispani, sibi licentiam a nobis esse concessam ut se in vassaticum Comitis nostri sicut alii Franci homines commendent, & si aliquod beneficium quisquam eorum ab eo cui se commendavit fuerit consecutus, sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent. Ut autem hæ nostræ regalis auctoritatis litteræ erga eosdem Hispanos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris inviolabiliter conserventur, manu propria nostra eas supter firmavimus & annuli nostri impressione signari decrevimus. ANNO 844.

Signum Karoli gloriosissimi Regis.

Deornavimus Notarius vice Ludovici recognovi.

Datum pridie Idus Junii anno quarto regnante Karolo glorioso Rege: actum in Monasterio Sancti Saturnini prope Tolosam in Amne feliciter. Amen.

VIII.

(1) *Donatio* LOTHARII I. *&* LUDOVICI II. *Romanorum Imperatorum* OTHONI *Equiti Estensi facta, de* COMACLO *ejusque toto Territorio. Datum in Palatio Regio Aquisgrani 20 Maii anno Imperii Regnorum IV. Indictione XI.* [Produite de la part de la Maison d'Est, dans la *Risposta pel diritto Imperiale.* Raportée & combatue de faux de la part de la Cour de Rome, dans le Livre intitulé: *Il Dominio temporale della Sede Apostolica sopra Comachio.* p. 279.] 854. 20 Mai

IN NOMINE DOMINI DEI, & Salvatoris Nostri Jesu Christi. HLOTHARIUS & HLUDOVICUS divinâ ordinante Providentiâ Imperatores Augusti, Dilecto Equiti nostro Othoni Estensi, ob beneficia & merita Henrici Patris, ac ipsius in nos, Regnique nostri fidelem dilectionem, dedimus damusque Comaclum, cum toto Territorio & Aquis, Paludibus, Silvis, & Piscariis. Ab uno capite ad Insulam Laureti, seu Canarioli. Ab alio verò ad Insulam Lacus, & indè ad Territorium usque ad Aquas Ravennæ. Indè ad Austrum per Padum ad Fluvium de Fine, & Occidentem versùs ad Territorium usquè Episcopi Ferrariensis. Si quis autem hanc nostram Concessionis Authoritatem irritam facere tentaverit, emunitatis mulctam, id est Argenti Libras XXX. prædicto Equiti persolvere cogatur. Et ut hoc Concessionis Præceptum diuturnis temporibus in suo robore permaneat, atque ab omnibus veriùs credatur, & diligentiùs observetur, manûs nostræ subscriptione subter annotavimus.

Ego HLOTHARIUS, misericordiâ Dei Imperator, [*Locus Monogrammi*] subscripsi.

Ego HLUDOVICUS Imperator [*Locus Monogrammi*] subscripsi.

Datum mense Majo, die vigesimo, Anno Imperii Regnorum quarto, Indictione undecimâ. Actum in Palatio Regio, Aquisgrani.

(1) C'est la même Piéce qui se trouve ci-dessus N. VI. tirée de *Lunig* où elle est rangée sous l'an 844.

IX.

OTTONIS I. *Imperatoris Pactum Confirmationis, quo Ditiones & Civitates Romanæ Ecclesiæ a Prædecessoribus suis donatas confirmat, nonnullasque de suo proprio Regno addit; salva tamen in omnibus potestate sua, & filii sui, posterorumque suorum; de modo insuper, & ordine in Electionibus Pontificum servando, atque de Justitia Populis recte administranda plura constituit. Datum 13 Februarii anno Incarnationis 962. Indictione V.* [*Collectio Regia Concilior.* Tom. 25. pag. 99. ex Autographo aureis literis exarato ac Romæ in Castello Sancti Angeli asservato. D'où cette Piéce a été tirée; elle se trouve aussi dans PHILIPPI LABBEI *Collectio Conciliorum.* Tom. 9. col. 643. dans GOLDASTI *Constitu-* 962. 13 Fevrier

ANNO 962.

stitutiones Imperiales. Tom. 2. pag. 44. & dans BARONII *Annales Ecclesiastici*. Tom. 10. ann. 962. pag. 752.]

In Nomine Domini Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

EGo Otto Dei gratia Imperator Augustus, una cum Ottone glorioso Rege Filio nostro divina ordinante Providentia, Spondemus atque promittimus per hoc pactum Confirmationis nostræ tibi beato Petro Principi Apostolorum, & clavigero Regni cœlorum, & per te Vicario tuo Domno Joanni summo Pontifici, & universali XII. Papæ, sicut à Prædecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate atque ditione tenuistis, & disposuistis Civitatem Romanam, cum Ducatu suo, & suburbanis suis, atque viculis omnibus, & territoriis ejus, montanis & maritimis; litoribus, atque portubus, seu cunctis Civitatibus, Castellis, Opidis, ac Viculis Tusciæ partibus, id est portum Centum Cellas, Cerem, Bledam, Marturianum, Sutrium, Nepem, Castellum, Gallisem, Ortem, Polimartium, Ameriam, Tudam, Perusiam cum tribus Insulis suis, id est Majore, Minore, Pulvensim, Narniam, & Utriculum cum omnibus finibus, ac Territoriis, ad suprascriptas Civitates pertinentibus. Nec non Exarchatum Ravennatem sub integritate, cum Urbibus, Civitatibus, Oppidis, & Castellis, quæ piæ recordationis Domnus Pippinus, & domnus Carolus excellentissimus Imperator, Prædecessores videlicet nostri, beato Petro Apostolo, & Prædecessoribus vestris, jamdudum per Donationis paginam contulerunt, hoc est Civitatem Ravennam, & Æmiliam, Bobium, Cesenam, Forum * populi, Torum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comiaclum, & Hadrianis, atque Gabellum, cum omnibus finibus, territoriis, atque Insulis, terra marique ad suprascriptas Civitates pertinentibus: Simul & Pentapolim, videlicet * Arminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Ausimum, Humanam, Hesim, Forum Sempronii, Montem Feltri, Urbinum, & Territorium Balnense, Calles, Luciolis, & Eugubium, cum omnibus finibus, & territoriis ad easdem Civitates pertinentibus.

* Forum Pompilii.

* Ariminum.

Eodem modo Territorium Sabinense, sicut à Domno Carolo Imperatore Antecessore nostro beato Petro Apostolo per Donationis scriptum concessum est sub integritate: Item in partibus Tusciæ Longobardorum Castellum Felicitatis, Urbem Veterem, Balneum Regis, Ferentum, Viterbium, Ortem, Martam, Tuscanam, Suanam, Populonium, Rosellas, cum Suburbanis, atque Viculis omnibus, & Territoriis, ac maritimis Oppidis, ac Viculis, seu finibus omnibus. Itemque Almus cum Insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in monte Bardonis, deinde in Berceto, exinde in Parma, deinde in Regio, exinde in Mantua, atque in Monte Silicis, atque Provincia Venetiarum, & Istriâ, nec non & cunctum Ducatum Spoletanum, seu Beneventanum, una cum Ecclesia Sanctæ Christianæ posita prope * Papiam juxta Padum quarto milliario.

* Paduam.

Item in partibus Campaniæ Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, & Capuam, nec non Patrimonia ad potestatem, & Ditionem vestram pertinentia, sicuti est Patrimonium Beneventanum, & Patrimonium Neapolitanum, & Patrimonium Calabriæ superioris & inferioris. De Civitate autem Neapolitana, cum Castellis, & Territoriis, & finibus, & Insulis suis sibi pertinentibus, sicut ad easdem respicere videntur, nec non Patrimonium Siciliæ, si Deus nostris illud tradiderit manibus. Simili modo Civitatem Caietam, & fundum cum omnibus earum pertinentiis.

Insuper offerimus tibi, beate Petre Apostole, Vicarioque tuo Domno Joanni Papæ & Successoribus ejus, pro nostræ animæ remedio, nostrique Filii, & nostrorum parentum, de proprio nostro Regno Civitates & Oppida cum Piscariis suis, id est, Reatam, Amiternum, Furconem, Nursiam, Baluam, & Marsim, & alibi Civitatem Interamnem cum pertinentiis suis.

Has omnes supradictas Provincias, Urbes, Civitates, Oppida, & Castella, Viculos, & Territoria, simulque & Patrimonia pro remedio animæ nostræ, & Filii nostri, sive parentum nostrorum, ac Successorum nostrorum, & pro cuncto à Deo conservato, atque conservando Francorum Populo, cum dictæ Ecclesiæ tuæ, beate Petre Apostole, & per te Vicario tuo spiritali Patri nostro Domno Joanni summo Pontifici, & universali Papæ ejusque Successoribus, usque ad finem sæculi, eo modo confirmamus, ut in suo detineat Jure, Principatu atque Ditione.

Simili modo per hoc nostræ Delegationis pactum confirmamus Donationes, quas piæ recordationis Domnus Pippinus Rex, & postea Domnus Carolus excellentissimus Imperator, beato Petro Apostolo spontanea voluntate contulerunt: nec non & censum vel pensionem seu cæteras dationes quæ annuatim in Palatium Regis Longobardorum inferri solebant, sive de Tuscia sive de Ducatu Spoletano, sicut & in suprascriptis donationibus continetur, & inter sanctæ memoriæ Hadrianum Papam, & Domnum Carolum Imperatorem convenit, quando idem Pontifex eidem de suprascriptis Ducatibus, id est, Tuscano, & Spoletano, suæ auctoritatis præceptum confirmavit: eo scilicet modo, ut annis singulis prædictus census ad partem Ecclesiæ beati Petri Apostoli persolvatur: salva super eosdem Ducatus nostra in omnibus dominatione, & illorum ad nostram partem & Filii nostri subjectione. Cæterum sicut diximus omnia superius nominata, ita ad vestram partem per hoc nostræ Confirmationis pactum roboramus, ut in vestro permaneant jure, Principatu atque Ditione, & neque à nobis, neque à Successoribus nostris per quodlibet argumentum, sive machinationem in quacunque parte vestra potestas imminuatur; aut à vobis inde aliquid subtrahatur de suprascriptis videlicet Provinciis, Urbibus, Civitatibus, Oppidis, Castris, Viculis, Insulis, Territoriis, atque Patrimoniis, nec non & pensionibus, atque censibus: ita ut neque nos ea facturi simus, neque quibuslibet ea facere volentibus consentiamus. Sed potius omnium, quæ superius leguntur, id est Provinciæ, Civitates, Urbes, Oppida, Castella, Territoria, & Patrimonia, atque Insulæ, Censusque, & pensiones ad partem Ecclesiæ beati Petri Apostoli, atque Pontificum in Sacratissima illius Sede residentium, nos in quantum possumus, defensores esse testamur, ad hoc, ut ea in illius Ditione, ad utendum, & fruendum, atque disponendum firmiter valeant obtineri, salva in omnibus potestate nostra, * & filii nostri, posterorumque nostrorum, secundum quod in pacto, & Constitutione, ac promissionis firmitate Eugenii Pontificis, Successorumque illius continetur, Id est:

* *Et filii nostri, posterorumque nostrorum.* Ces mots manquent dans la Copie de *Goldast*.

Ut omnis Clerus, & universa Populi Romani Nobilitas, propter diversas necessitates, Pontificum irrationabiles erga Populum sibi subjectum asperitates retundendas, Sacramento se obligent: quatenus futura Pontificum Electio (quantum uniuscujusque intellectus fuerit) canonice & juste fiat; & ut ille qui ad hoc Sanctum, atque Apostolicum regimen eligitur, nemine non consentiente, consecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præsentia Missorum nostrorum, vel Filii nostri, seu universæ generalitatis, faciat promissionem pro omnium satisfactione atque futura conservatione, qualem Domnus, & venerandus spiritalis Pater noster Leo sponte fecisse dignoscitur.

Præterea alia minora huic operi inserenda providimus, videlicet, ut in electione Pontificum, neque liber neque servus, ad hoc venire præsumat, ut illis Romanis, quos ad hanc electionem per Constitutionem Sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo aliquod faciat impedimentum.

Quod si quis contra hanc nostram Constitutionem ire præsumpserit, exilio tradatur.

Insuper, ut nullus Missorum nostrorum cujuscunque impeditionis argumentum componere in præfatam electionem audeat, prohibemus. Nam & hoc omnimodis instituere placuit, ut qui semel sub speciali defensione Domni Apostolici, sive nostra fuerint suscepti, impetrata juste utantur defensione. Quod si quis quemquam illorum, qui hoc promeruerunt violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ esse incursurum.

Illud etiam confirmamus, ut Domno Apostolico justam in omnibus servent obedientiam, sive Ducibus, ac Judicibus suis ad justitiam faciendam. Huic enim institutioni hoc necessario annectendum esse perspeximus, ut Missi Domni Apostolici seu nostri semper sint constituti, qui annuatim nobis, vel Filio nostro renuntiare valeant, qualiter singuli Duces, ac Judices Populo justitiam faciant. Hanc Imperialem Constitutionem quomodo observent, qui Missi, decernimus, ut primum cunctos clamores, qui

Anno 962.

bus per negligentiam Ducum, seu Judicum fuerint inventi, ad notitiam Domni Apostolici deferant. Et ipse unum è duobus eligat, aut statim per eosdem Missos fiant ipsæ necessitates emendatæ, aut misso nostro nobis renuntiante per nostros Missos à nobis directos emendentur.

Hoc ut ab omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris firmum esse credatur, propriæ manus signaculo, & Nobilium Optimatum nostrorum subscriptionibus hoc pactum Confirmationis nostræ roboravimus & Bullæ nostræ impressione obsignari jussimus.

✠ Signum Domni Ottonis Serenissimi Imperatoris, ac suorum Episcoporum Abbatum, & Comitum.
* Archi Episcopi. ✠ Signum Adalgagi Hammaburgensis Ecclesiæ * Episcopi.
✠ Signum Hartberti Curiensis Ecclesiæ Episcopi.
✠ Signum Druogonis Osnaburgensis Ecclesiæ Episcopi.
✠ Signum Votonis Argentinensis Ecclesiæ Episcopi.
✠ Signum Otuuini Hildesheimensis Ecclesiæ Episcopi.
✠ Signum Landwarti Mindonensis Ecclesiæ Epis.
✠ Signum Otgeri Nemetinensis Ecclesiæ Epis.
✠ Signum Gezonis Tortonensis Ecclesiæ Epis.
✠ Signum Hucberti Parmensis Ecclesiæ Episcopi.
✠ Signum Widonis Mutinensis Ecclesiæ Episcopi.
✠ Signum Attonis Fuldensis Monasterii Abbatis.
Signum Guntharii Hersfeldensis Monasterii Abbatis.
Signum Cherharti Comitis.
Signum Guntharii Comitis.
Signum Burgharti Comitis.
Signum Utonis Comitis.
Signum Cronratis Comitis.
Signum Ernustes.
Signum Thielheris, Richdages, Liupen, Harthwiges, Arnolves, Ingilthies, Burchartes, Retinges.

Anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo sexagesimo secundo, Indictione quinta, mense Februarii decimo tertio die ejusdem, anno verò Domini Ottonis Imperii invictissimi Imperatoris vigesimo septimo, facta est hæc Pactio feliciter.

X.

992. 19 Juillet. *Privilegium* OTTONIS III. *Romanorum Imperatoris pro* VENETIS. *Datum* 14. *Kal. Augusti Anno Domini* 992. *Regni sui IX. Indictione V.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. 3. pag. 311.]

OTto Dei favente clementia Rex. Ob petitionem & interventum honorandæ nostræ aviæ, Adeleidæ Augustæ, & pro statu ac incolumitate sacri Imperii, concessimus; Ne in riparum legibus, & transitibus aliquid novi statueretur: ut servi capti redderentur: ut bona Ecclesiæ Gradensis, & aliarum, itemque Monasteriorum posita in Regno, atque illis in Urbibus, Castris, montibus, campis, nemoribus, aquis, aquarum ductibus, molendinis, piscationibus, & venationibus, à Venetis ante triginta annos possessa, quiete tenerent, & amissa recuperarent. Ut nullus Princeps aliquem Venetorum coercere, aut fodrum exigere, aut banno mulctare posset. Lauretum, quo usque aqua salsa pertineret, in eorum potestate maneret. Dat. XIV. Kal. Augusti, Indictione V. Anno Domini DCCCCXCII. anno vero Regni nostri nono.

XI.

1013. 6 Juillet. *Investitura* BENEDICTI *Papæ VIII. pro* WIDONE *Abbate Beatæ Mariæ Virginis in* POMPOSA *de certis Terris in* MASSECELLA & MASSA *aliisque locis in territorio* COMACHIENSI *sitis, sub censu annuo trium argenteorum solidorum. Datum pridie Nonas Julii Pontificatus sui Anno II. Indictione XI.* [Produit & publié de la part de la Cour de Rome en 1709. dans le livre intitulé: *Il Dominio della Sede Apostolica sopra Comacchio.* pag. 280.

Anno 1013.

BENEDICTUS Episcopus, Servus Servorum Dei, Dilecto in Domino Filio Widoni Religioso Presbitero & Monacho, atque Coangelico Abbati venerabilis Monasterii Sanctæ & Superexaltatæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ Dominæ nostræ, quod dicitur in Pomposa, tuisque Successoribus Abbatibus, vestræque almæ Congregationi perhenniter in perpetuum. Cum magna nobis sollicitudinis insistat cura, pro universis Dei Ecclesiis ac piis Locis vigilandum, ne aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed magis propriæ utilitatis stipendia consequantur: Ideo convenit nos pastorali tota mentis aviditate eorumdem venerabilium Locorum maximæ rationabilitatis integritatem procurare, & sedulæ eorum utilitati subsidia illico conferre, ut Deo nostro omnipotenti id, quod ejus Sancti Nominis honore, gratia, & laude, atque gloria ejus Divinæ Majestatis iisdem venerabilibus nos certum est contulisse Locis; sicque acceptabilem nobiscum ad ejus locupletissimam misericordiam, dignam hujusmodi pii operis in sideriis conferatur arcibus remunerationem. Igitur quia petistis à nobis quatenus ex nostrûm largitate nostroque dono, concederemus vestræ Religiositati in Massecella, quæ vocatur Materaria, & in Massa, quæ dicitur Caput Bovi, terram & vineam, sicuti modo vos tenetis a JURE BEATI PETRI APOSTOLI, necnon & ripam Fluminis Alemonis juxta Massam, quæ dicitur Prata extendentem ipsa ripam à Bigacciolo usque ad Campobedulli, & terram & vineam juxta muros Civitatis cum Turre umbratica in integrum; & Massam integram, quæ vocatur Lacus Sanctus, cum omnibus rebus & pertinentiis suis, cum Plebe & Capellis ac Titulis ipsius, vocabulo Sanctæ Mariæ & Sancti Martini, Sancti Petri, Sanctique Venantii cum Piscaria quæ vocatur Tidini & Fossa Archipresbiteri, & Piscaria quæ vocatur Falce, cum Loco qui dicitur Monticello, Laci sico cum ripis Fluminis Padi, & Gauri ex utrisque partibus usque ad Mare, & à Loco Concæ Agathæ ex una parte usque in Mare cum Loco integro, qui dicitur Masinzatica inter affines de toto Loco ac Territorio Massæ, quæ vocatur Lacus Sanctus. Ab uno latere Fossa Molendini de Volta Lateroli descendente in Aquiliolo, & à Fluvio Tribba usque in Helliam, & per Paludem usque mediam Curbam, ultraque Curbam usque Padum, & ultra Padum usque Gazium Episcopi Sanctæ Comaclensis Ecclesiæ, indeque Fluvium, qui vocatur Cesi. Ab alio latere Cursu descendente in Concâ Agatulæ, & per ipsam in Gaurum. A tertio latere Palude, quæ pergit inter Rivum Angeli & Masinzaticæ usque Monticello, & Vederosa currente in Padum. A quarto latere Vacolino, & Argere malo, & Cale de Vincareto pergente in Laterolum. Insuper concedimus vobis Piscariam integram, quæ vocatur Volanum cum Rivo Baderino & Gavalina, majore ad ipsam Piscariam pertinente, cum Porticellis ex utrisque partibus, sicut olim intraverunt in Mare, eidem similiter pertinentibus. Cuncta prædicta Loca cum omnibus suis integritatibus, ac pertinentiis, quantum SANCTÆ ROMANÆ, cui, Deo Auctore, præsidemus ac deservimus, pertinere videtur ECCLESIÆ, vobis ad tenendum, emissa præceptione, concedimus, inclinati precibus vestris per hujus Præcepti seriem prædicta cuncta Loca cum omnibus suis integritatibus & pertinentiis, ut super legitur, à præsenti XI Indictione vobis, vestrisque Successoribus in perpetuum concedimus detinendum; ita sane ut a vobis vestrisque Successoribus singulis quibusque annis, PENSIONIS NOMINE rationibus in Sanctæ nostræ Ecclesiæ ✠ tres ✠ ARGENTEI SOLIDI, difficultate postposita, persolvantur, omnemque, quam indigent. . . . . vel sine dubio curante, efficiatur; nullæque præterea ad dandum, annuæ PENSIONIS, à vobis moræ proveniant, sed ultro ACTIONARIIS Sanctæ nostræ Ecclesiæ PERSOLVANTUR. Statuentes quippe Apostolica Censura ex auctoritate B. Petri Apostolorum Principis, sub divinæ obtestationis & anathematis interdictionibus, ut nulli unquam nostrorum Successorum Pontificum, vel aliæ cuilibet magnæ parvæque Personæ, ipsa prænominata Loca à potestate & ditione vestra, vestrorumque Successorum ac vestri Monasterii auferre, vel alienare quoquo-modo liceat. Si quis autem temerario ausu, magna parvaque Persona, contra hunc nostrum Privilegium agere præsumpserit, sciat se anathematis vinculo esse innodatum,

ANNO 1013.

tum, & è Regno Dei alienum, & cum omnibus Impiis æterno incendio, ac supplicio condemnatum. At verò qui pio intuitu custos & observator hujus nostri Privilegii extiterit, gratiam, & misericordiam, vitamque æternam à misericordissimo Domino nostro consequi mereatur in sæcula sæculorum, Amen. Scriptum per manum Benedicti Regii Notarii & Scriniarii Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in Mense Julio, Indictione undecima.

BENE VALETE.

Datum Prid. Non. Julii per manus, Dei gratia, Benedicti Episcopi S. Silvæ Candidæ Ecclesiæ, & Bibliothecarii Sanctæ Apostolicæ Sedis, anno, Deo propitio, Pontificatus D. N. Benedicti SS. S. VIII. PP. anno secundo, Ind. prædicta XI. Mense Julio, die sexto.

XII.

1014. *Confirmatio* HENRICI II. *Romanorum Imperatoris omnium Donationum & Privilegiorum, a Prædecessoribus suis* PIPINO *Rege*, CAROLO MAGNO, LUDOVICO *pio*, OTTONE I. *&* OTTONE *Filio ejus B.* PETRO *& S. Sedi Apostolicæ concessorum, salvâ in omnibus Dominatione Imperiali; ubi etiam de modo Pontifices Romanos eligendi, atque Justitiam Romæ administrandi juxta Pactum Confirmationis* OTTONIS I. *de novo constitutum est.* * [BARONII *Annales Ecclesiast.* Tom. XI. sub ann. 1014. pag. 47. num. 7. d'où cette Pièce a été tirée. On la trouve aussi dans *Conciliorum Collectio Regia* Tom. 25. pag. 276. dans PHILIPPI LABBEI *Concil. Collectio* Tom. 9. pag. 814. & dans GOLDASTI *Constitutiones Imperiales* tom. 1. pag. 217. Le même en ses *Statuta & Rescripta* pag. 42.]

PRIVILEGIUM HENRICI IMP. CONCESSUM R. E.
d deest.
d Amen.
d deest.

IN nomine d Domini Dei d Omnipotentis Patris & Filii & Spiritus Sancti. d Ego Henricus Dei gratia Imperator Augustus spondeo atque promitto per hoc Pactum Confirmationis nostræ, tibi beato Petro Principi Apostolorum d & clavigero Regni Cælorum, & per te Vicario d tuo d Donno Benedicto summo Pontifici d & universali Papæ, sicut à Prædecessoribus vestris usque nunc in potestate vestra, ac ditione tenuistis, & disposuistis, Civitatem Romanam cum Ducatu suo, & Suburbanis, atque Viculis omnibus, & Territoriis ejus, montanis, ac maritimis Litoribus, ac Portubus, seu cunctis Civitatibus, Castellis, Oppidis, d ac Viculis Tusciæ d partibus, id est Portum, Centumcellas, d Ceram, Bledam, d Maturianum, Sutrium, Nepem, Castellum d Gallicense, Orthem, Polimartium, b Ameriam, d Tudam, Perusiam cum tribus Insulis suis, id est, b majorem & minorem, Pulvensim & Lacu, Narniam & Utriculum, cum omnibus Finibus & Territoriis, ad supradictas Civitates pertinentibus; nec non & Exarchatum Ravennatem sub integritate, cum d Urbibus, Civitatibus, d Oppidis & Castellis, quæ piæ recordationis abc Dominus Pipinus, & Dominus Carolus, & Dominus Ludovicus, & Otto, & itidem Otto Filius ejus, Prædecessores videlicet nostri beato Petro Apostolo, & Prædecessoribus vestris jamdudum per Donationis d paginam contulerunt, hoc est Civitatem Ravennam, & Aemiliam, Bobium, Cesenam, Forum cd Populi, Forum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, d Comiaclum, d Adrianis atque Gabellum cum omnibus Finibus, Territoriis atque Insulis, Terra Marique ad supradictas Civitates pertinentibus: simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, d Pensaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, d Ausimum, Humanan, d Esim, Forum Sempronii, Montem Feltri, Urbinum, & Territorium d Baluense, c Callem, Luciolis, &

d seu.
d pertinentibus,
d Caram,
d Marturram
d Maturanum,
d Galisense,
b Ameliam,
d Tudertum,
b majore & minore,
d omnibus Urbibus,
d pertinentibus, necnon & Oppidis
abc omnus ubique.

d Paginam gratiam.
cd Pompilii.
d Comaclum,
d deest.

d Pisaurum,
d Auximum,
d Esium,
d Balnense,
ac Baluelsem,
c Callis, Tuecolos.

* La Date manque a ce Diplome. *Baronius* le range sous l'an 1014. & croit qu'il fut donné à Rome au même tems que cet Empereur y fut couronné, avec l'Imperatrice *Cunegunde* sa femme; c'est-à-dire vers le mois de Mars. Les leçons diverses qu'il y a mises en marge, sont à considerer. Elles marquent les differences des Exemplaires dont il s'étoit servi. *Contulimus illud*, dit-il, *cum quatuor diversis Manuscriptis atque ita ob nonnulla, in quibus variant distinximus, ut A. Codicem Cencii Camerarii, B. Volumen Privilegiorum Romanæ Ecclesiæ, C. Autographum molis Hadriani, D. nostrum Manuscriptum denotet.* (DUM.)

ANNO 1014.

Eugubium cum omnibus Finibus ac Territoriis ad easdem Civitates pertinentibus. Eodem modo Territorium Sabinense, sicut à prædictis Imperatoribus Antecessoribus nostris beato Petro Apostolo per Donationis Scriptum concessum est sub integritate, & est in partibus Tusciæ Longobardorum, Castellum Felicitatis, Urbem veterem, Balneum Regis, d Ferrenti, Viterbium, Orthem, Martam, d Bledam, Tuscanam, Suanam, Populonium, d Rosselles, cum Suburbanis atque Viculis, & omnibus Territoritiis, ac maritimis Oppidis, seu Finibus omnibus. Itemque c Almus cum Insula Corsica in Suriano, deinde in Montem Bardonis, d deinde in Berceto, exinde in Parma, deinde in Regium, exinde in Mantua, atque in Monte Silicis, atque Provincia Venetiarum, & Istria, necnon & cunctum Spoletanum Ducatum, seu Beneventanum, unà cum Ecclesia Sanctæ Christinæ posita prope Papiam juxta Padum IIII Milliario. Item in partibus Campaniæ, d Sora, Arces, Aquinum, d Arpinum, Theanum, Capuam, necnon & Patrimonium ad Potestatem d & Ditionem vestram pertinentia, sicut est Patrimonium Beneventanum, & Neapolitanum, atque Patrimonia Calabriæ Superioris & inferioris. De Civitate autem Neapolitana cum Castellis & Territoriis, ac Finibus & Insulis sibi pertinentibus, sicuti ad d easdem aspicere d videntur: necnon Patrimonium d Siciliæ, si Deus nostris illud tradiderit manibus. Simili modo Civitatem Caietanam, & Fundum, cum omnibus earum pertinentiis. Super hoc confirmamus vobis d Fuldense Monasterium, & Abbatis ejus Consecrationem, atque omnia Monasteria, Curtes & Villas, quas in d ultramontanis partibus Sanctus Petrus habere dignoscitur, d absque Aterna, Vumiteringa, sive Vuilmbach, quæ à Sancti Petri Ecclesia per Conventionis paginam Episcopo nostro Babembergensi collatæ sunt: pro quibus sæpedictæ Ecclesiæ Sancti Petri transcribimus, concedimus, & confirmamus omnem illam Terram, d quæ inter Narniam d Teramnem, vel Spoletum ex Regni nostri parte habuimus. Sub Tuitione præterea Sancti Petri & vestra vestrorumque Successorum prætaxatum abc Episcopum Babembergensem offerimus, unde sub d pensionis nostræ Equum unum album phaleratum ex ejusdem loci Episcopo d vos annualiter suscepturos d sancimus. Offerimus insuper, firmamus, & corroboramus tibi beato Petro ac Vicario tuo Donno Benedicto, & Successoribus ejus, prout bonæ mem. Papæ Joanni, suisque Successoribus à Prædecessoribus nostris Ottonibus bcd factum, Civitates & Oppida cum Piscariis suis, Reatem, Amiternum, d Furconem, Nursiam, Balvam, & Marsiam, & alibi Civitatem Teramnem cum pertinentiis suis. Has omnes supradictas Provincias, Urbes & Civitates, Oppida atque Castella, Viculos ac Territoria, simulque Patrimonia pro statu Regni d nostri, cunctoque Christianorum Populo conservando jam dictæ Ecclesiæ tuæ beate Petre, Vicarioque tuo Benedicto ac Successoribus ejus, usque in finem Sæculi eodem modo confirmamus, ut in suo detineant Jure, d Principatu, atque Ditione. Simili modo per hoc nostræ Delegationis Pactum confirmamus Donationes, quas piæ recordationis Pipinus Rex, & postea Donnus Carolus excellentissimus Imperator, ac deinceps Ottones piissimi beato Petro Christi Apostolo spontanea voluntate contulerunt; necnon & Censum, bcd vel Pensionem, seu ceteras b Donationes, quæ annuatim in abc Palatio Regis d Longobardorum inferri solebant, sive de Tuscia, sive de Ducatu Spoletano, sicut in supraſcriptis Donationibus continetur, d & inter Sanctæ memoriæ Hadrianum Papam, & Donnum Carolum Imperatorem convenit, quando idem Pontifex d eidem de supradictis Ducatibus, id est, Tuscano, & Spoletano suæ auctoritatis Præceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annis singulis prædictus Census ad partem Ecclesiæ Sancti Petri persolvatur, salva super eosdem Ducatus nostra in omnibus Dominatione, & illorum ad nostram partem subjectione. Ceterum sicut diximus, omnia supraſcripta nomina ita ad vestram partem per hoc nostræ Confirmationis Pactum d corroboravimus, ut in vestro permaneant Jure, Principatu, atque Ditione, & neque à nobis, neque à Successoribus nostris per quodlibet argumentum, sive machinationem in quacumque parte vestra Potestas imminuatur, aut à bd vobis inde aliquid subtrahatur. De supradictis verò Provinciis, Urbibus, Civitatibus, Oppidis, Castris, Viculis, Territoriis, ac Patrimoniis, necnon & Pensionibus, atque Censibus, ita ut nec nos facturi simus, neque d à quibuslibet ea facere volentibus consentiamus, sed potiùs omnia, quæ supe-

d Ferenti Castrum.
d Pledam,
d Roscellas,

c Alunis,
d seu alimentis.
d deest.

d Sitam,
d deest.
d nostram, & ditionem.

d Ecclesiam.
d videntur & tenentur:
d in Sicilia.

d Fundense,

d Ultramarinis.
d atque Amensua, Umixringa,

d quam d Interamnem&.

abc Episcopium.
d nostræ pensionisdebito.
d annualiter nos.
d Sanximus.

bc d factum est.
d Furconium.

d deest.

d deest.

bcd & b Dationes,
abc Palatium.
d deest.

d deest.

d pro tempore de supraſcriptis.

d corroboramus.

b d nobis.

d deest.

ANNO 1014.

ſuperiùs leguntur, id eſt Provinciæ, Civitates, Urbes, Caſtella, Oppida, Terræ, Patrimonia atque Inſulæ, Cenſusque & Penſiones ad partem Eccleſiæ beati Petri [d] Apoſtoli, atque Pontificum, in ſacratiſſima Sede illius reſidentium, nos in quantum poſſumus, Defenſores eſſe [abc] teneamur, ad hoc ut eam illi Ditionem ad [d] utendum, atque diſponendum firmiter valeant obtinere, ſalva in omnibus Poteſtate noſtra, Poſterorumque noſtrorum, ſecundum quod in Pacto & Conſtitutione, ac promiſſionis firmitate Eugenii Pontificis, Succeſſorumque illius continetur, ut omnis Clerus & univerſi Populi Romani Nobilitas propter diverſas neceſſitates, & Pontificum irrationabiles erga Populum ſibi ſubjectum aſperitates retundendas Sacramento ſe obliget, quatenus futura [d] Pontificum Electio, quantum uniuscujuſque Intellectus fuerit, canonicè & juſtè fiat, & ut ille, qui ad hoc [bc] Sanctum Regimen eligetur, nemine [d] conſentiente conſecratus fiat Pontifex, priuſquam talem in præſentia Miſſorum noſtrorum, ſeu univerſæ Generalitatis faciat promiſſionem pro omnium ſatisfactione, ac futura conſervatione, qualem Donnus & venerandus Spiritualis Pater noſter Leo ſponte feciſſe dignoſcitur. Præterea alia minora huic Operi [bc] inſerendum prævidimus, videlicet, ut in Electione Pontificum neque Liber, neque Servus ad hoc venire præſumat, ut illis Romanis quos ad hanc Electionem per Conſtitutionem Sanctorum Patrum [d] antiqua admiſit Conſuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quòd ſi quis contra hanc noſtram [bc] Inſtitutionem venire præſumpſerit, exilio tradatur. Inſuper etiam, ut nullus Miſſorum noſtrorum cujuſcumque impeditionis argumentum componere audeat in præfatam Electionem, prohibemus: nam & hoc omnimodo inſtituere placuit, ut qui ſemel ſub [bcd] Spirituali Defenſione Donni Apoſtolici, ſive noſtra fuerint ſuſcepti, impetrata juſtè utantur defenſione. Quòd ſi quis in quemquam illorum, qui hoc promeruerunt, violare præſumpſerit, ſciat ſe periculum vitæ ſuæ eſſe [bcd] incurſum. Illud etiam confirmamus, [d] ut Donno Apoſtolico juſtam in omnibus ſervent obedientiam, ſeu Ducibus, & Judicibus ſuis, ad faciendam juſtitiam. Huic enim Inſtitutioni [d] hoc neceſſariò annectendum eſſe perſpeximus, ut Miſſi Donni Apoſtolici, ſeu noſtri ſemper ſint conſtituti, qui annuatim nobis renuntiare valeant, qualiter ſinguli Duces ac Judices Populo juſtitiam faciant. Hanc Imperialem Conſtitutionem quomodo obſervent, qui Miſſi, decernimus ut primùm cunctos clamores, qui per negligentiam Ducum, vel Judicum fuerint inventi, ad notitiam Donni Apoſtolici deferant, & ipſe unum è duobus eligat, aut ſtatim per eoſdem [d] Miſſos fiant neceſſitates emendatæ, aut Miſſo noſtro nobis renuntiante per noſtros Nuntios à nobis directos emendentur. Hoc ut ab omnibus Fidelibus Sanctæ Dei Eccleſiæ, [d] & [c] veſtris firmum eſſe credatur, propriæ manus [b] Signaculo hoc Pactum Confirmationis noſtræ roboravimus, & [c] Sigilli impreſſione aſſignari juſſimus.

d deeſt.
a tenemur.
b c teſtamur.
d deeſt.
d deeſt.
b c Regimen Apoſtolicum.
d contrariante.
b c inſerenda.
d aliqua.
b c Conſtitutionem.
b c d ſpeciali.
b c d incurſurum.
d in Dominio.
d deeſt.
d Nuntios.
d deeſt.
c noſtris.
b Signaculo, & Nobilium Optimatum noſtrorum ſuſcriptionibus.
c Sigilli noſtri.

✠ Signum Donni Henrici glorioſiſſimi [d] Romanorum Imperatoris Auguſti.
Signum [d] Erchandildi Maguntini Archiepiſcopi.
Signum Heriberti Colonienſis Archiepiſcopi.
Signum Bobonis Trevirenſis Archiepiſcopi.
Signum Thiederici Metenſis Epiſcopi.
Ego Eberhardus Bambergenſis [d] Eccleſiæ Epiſcopus [d] Romanæ Sedis [d] Subditus ſubſcripſi.
Ego [d] Mazelinus Vuirceburgenſis Epiſcopus ſubſcripſi.
[d] Ego Vualterius Spirenſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego [d] Ricordardus Conſtantienſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego [d] Zodalricus Curienſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego [d] Adalberus Baſilienſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego Hemmo [d] Vuerdunenſis Epiſcopus ſubſcripſi.
[d] Ego Vualter Heichſtedenſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Signum [d] Richardi [b] Fuldenſis.
Signum Arnoldi Herſendenſis Abbatis.
Signum [d] Bruardi Abbatis.
Signum Gottifridi Ducis.
[d] Signum Beringardi Ducis.
[d] Signum Thiederici Ducis.
[abc] Signum Simonis Comitis.
Signum [d] Velphonis Comitis.
Signum Cunonis Comitis.
Signum [c] Kunzadi Comitis.
Signum Ottonis Comitis.
[d] Signum Adilbrahtis Comitis.
[d] Bobonis Comitis.

d Romani.
d Erkinbaldi Maguntinenſis.
d Eccleſiæ Apoſtolicæ.
d Apoſtolicæ.
d Subditus ſervus.
d Matelinus Vuirtemburgenſis Epiſcopus ſervus
d deeſt.
d Rodonardus.
d Joldaricus.
d Adelbertus.
d Verdunenſis.
d deeſt.
d Ricaldi Faldenſis.
b Fuldenſis Abbatis.
d Brucardi.
d deeſt.
a b c deeſt.
d Vulponis.
d Conrardi.
d deeſt.
d Boybonis.

Signum Frederici Comitis.
Signum Bezelini Comitis.
Signum Ezonis Comitis Palatini.
Signum Frederici Camerarii.
Signum [ac] Ezonis d in Fercore.
Signum a c d Heunzonis Pincernarii.
Signum d Huzis.
[d] Alimunbereger.
Adilman.
Adilbero.
Ego [abd] Vuicelinus Aſtrazburgenſis Epiſcopus.
Signum [abd] Ryodhois Fluvanenſis Abbatis.

ANNO 1014.

a c Mezonis.
d inſertorum
a c Heimo.
d Eunponis.
d Huctis.
d Alumnum Röriger.
abd deſunt.

Ejuſdem Confirmationis aliud Exemplum, vel potius Fragmentum ſatis diverſum, quod tamen DOMINICUS SEGNERUS *affirmat ſe deſcripſiſſe ex Originali aſſervato in Ælia Arce. Videatur ejus* Opus Dei admirabile *in* Bibliotheca Pontificia *Tom.* X. *pag.* 106.

IN Nomine Domini Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ego Henricus Dei gratia Imperator Auguſtus, ſpondeo, atque promitto per hoc Pactum Confirmationis Noſtræ Tibi B. Petro Principi Apoſtolorum, & Clavigero regni Cælorum, & per Te Vicario Tuo Domino Benedicto Summo Pontifici & univerſali Papæ, ſicut à Prædeceſſoribus veſtris uſque nunc in poteſtate veſtra & Ditione retinuiſtis, & diſpoſuiſtis Civitatem Romanam cum Ducatu ſuo & Suburbanis, & Vinculis omnibus, & Territoriis ejus Montanis, ac Maritimis Littoribus, ac Portubus, ſeu cunctis Civitatibus, Caſtellis, Oppidis, ac Vinculis Tuſciæ partibus, id eſt portum Centumcellas, Ceram, Bledam, Maturanum, Sutrium, Nepem, Caſtellum, Galleſium, Northen, Polymartium, Ameriam, Tudam, Peruſiam, cum Inſulis ſuis, id eſt, Majorem & Minorem, Picluenſem, & Lacum, Narniam & Utriculum, cum omnibus finibus & Territoriis ad ſupradictas Civitates pertinentibus, necnon & Exarchatum Ravennatem ſub integritate Urbibus & Civitatibus, Oppidis & Caſtellis, quæ piæ record. D. Pipinus, & D. Carolus, & D. Ludovicus, & Otto, Prædeceſſores videlicet noſtri, Beato Petro Apoſtolo, & Prædeceſſoribus veſtris jam dudum per Donationis Paginam contulerunt, hoc eſt Civitatem Ravennam, & Ameliam, Bobium, Ceſenam, Forum Pompilii, Forum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comiachum, atque Gabellum, cum omnibus finibus, Territoriis atque Inſulis terra, marique ad ſupradictas Civitates pertinentibus; ſimul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Piſaurum, Fanum, Senagalliam, Anconam, Auximum, Numan, Æſim, Forum Sempronii, Montem Feretri, Urbinum, & Territorium Balvenſe, Callem, Luculos, & Eugubium, cum omnibus finibus ac Territoriis ad eaſdem Civitates pertinentibus. Eodem modo Territorium Habinenſe, ſicut à prædictis Imperatoribus Anteceſſoribus noſtris B. Petro Apoſtolo per Donationis Scriptum conceſſum eſt ſub integritate, & eſt in partibus Tuſciæ Longobardorum Caſtellum Felicitatis. Urbem Veterem, Balneum, Viterbium, Nortem, Martam, Bledam. Tuſcanam Populonium, Roſellas cum Suburbanis, atque Viculis, & omnibus Territoriis ac Maritimis Oppidis, ſeu finibus omnibus; Itemque Almum cum Inſula Corſica in Suriano: deinde in Montem Bardonii, deinde in Verceto, exinde in Parma, deinde in Regium, exinde in Mantua, atque in Monte Silicis, atque Provincia Venetiarum, & Iſtria, nec non & cunctum Spoletanum Ducatum, ac Beneventanum, una cum Eccleſia Sanctæ Chriſtinæ poſita prope Paduam juxta Padum quarto Milliario. Item cum Campaniæ partibus Soræ, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam, nec non & Patrimonium ad Poteſtatem & Ditionem veſtram pertinentia, ſicut eſt Patrimonium Beneventanum, & Neapolitanum, atque Patrimonium Calabriæ Superioris & Inferioris. Civitatem autem Neapolitanam cum Caſtellis & Territoriis, ac finibus & Inſulis ſibi pertinentibus, necnon & Patrimonium Siciliæ, ſi Deus noſtris illud tradiderit manibus, ſimili modo Civitatem Cajetanam, & fundum cum omnibus earum pertinentiis ſuper hoc vobis Fuldenſe Monaſterium, & Abbatis ejus Conſecrationem, atque omnia Monaſteria, Urbes & Villas, quas in Ultramontanis partibus S. Petrus habere dignoſcitur abſque Aterna, Vumiteringa, ſive Wilmbach, alias Wilombruch, quæ à S. Petri Eccleſia per Conventionis paginam Epiſcopo Noſtro Bambergenſi collata ſunt, pro quibus

præ-

ANNO 1014. prædictæ Ecclesiæ S. Petri transcribimus, concedimus & confirmamus omnem illam Terram, quæ inter Narniam, & Spoletam ex Regni nostri partibus habuimus subjectione. Præterea S. Petri, & vestra, vestrorumque Successorum, præsentatum Episcopum Bamberg. offerimus, unde sub pensionis nostræ equum unum album phaleratum ex ejusdem loci Episcopo vos annualiter suscepturos sancimus; Offerimus insuper, firmamus & corroboramus Tibi B. Petro, ac Vicario Tuo D. Bonifacio, & Successoribus ejus, prout bon. mem. Papæ Joanni, suisque Successoribus, à Prædecessoribus Nostris Ottonibus factum, Civitates & Oppida cum Piscariis suis Reatem, Amiternum, Furcorum, Nursiam, Balvam & Marsiam, & alibi Civitatem Teramnem cum Pertinentiis suis, has omnes supradictas Provincias, Urbes, & Civitates, Oppida atque Castella, Viculos & Territoria, simulque Patrimonia pro statu Regni Nostri, cunctoque Christianorum Populo conservando jam dictæ Ecclesiæ tuæ, B. Petro Vicarioque tuo Bonifacio, ac successoribus ejus usque in finem sæculi, eo modo confirmamus Donationes, quas piæ record. Pipinus Rex, postea D. Carolus Excellentissimus Imperator ac deinceps Ottones piissimi B. Petro Christi Apostolo spontanea voluntate contulerunt, nec non & censum vel pensionem, seu cæteras Donationes, quæ annuatim in Palatio Regis Longobardorum inferri solebant, sicut de Thuscia, sive Ducatu Spoletano, sicut in suprascriptis Donationibus continetur, & inter Sanctæ mem. Adrianum Papam & D. Carolum Imperatorem convenit, quando idem Pontifex eidem de supradictis Ducatibus, id est Tuscano, & Spoletano suæ auctoritatis præceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annis singulis prædictus Census ad partem Ecclesiæ B. Petri persolvatur, salva super eisdem Ducatibus nostra in omnibus Donatione & illorum ad nostram partem subjectione. Cæterum, sicuti diximus, omnes suprascriptas Donationes ita ad vestram partem per hoc nostrum Confirmationis Pactum corroboravimus, ut in vestro permaneant jure, Principatu atque Ditione, sine machinatione a quacunque parte vestra potestas imminuatur, aut à vobis inde aliquid subtrahatur. De supradictis verò Urbibus, Civitatibus, Oppidis, Castris, Vinculis, Territoriis, ac Patrimoniis, nec non & pensionibus atque Censibus, ita ut nec nos facturi simus, neque quibuslibet ea facere volentibus consentiamus, sed potius omnia quæ superius leguntur, id est Provinciæ & Civitates, Urbes, Castella, Oppida, Terræ, Patrimonia, atque Insulæ, & Pensiones ad partem B. Petri Apostoli, ac Pontificum in sacratissima Sede illius residentium nos inquantum possumus Defensores esse teneamur, ad hoc ut eam Ditionem ad utendum atque disponendum firmiter valeant obtinere.

XIII.

1023. 2 Decembre. **HEINRICI** *Romanorum Imperatoris Præceptum, quo ad sedandum inveteratas Contentiones, homicidiaque inter Episcopum* Wormatiensem, *& Abbatem* Laurishamensem, *ac utriusque Ecclesiæ Familias perpetrata, sub pœna sublationis cutis & capillorum, ac combustionis maxillarum, severissimè prohibet, nè quis deinceps alterius domum infringat, aut eum oppugnet. Datum in Triburia regia villa 4. Non. Decembris anno* 1023. [FREHERI Germanicarum rerum Scriptores. pag. 74.]

IN Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Heinericus divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus, notum facio omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus tam præsentibus quam & futuris, qualiter assidua proclamatio nostras aures inquietabat ob inveteratas & frequentes contentiones, & ob inmarcidas inimicitias, quæ semper erant inter Wormaciensem Episcopum, & Laurishamensem Abbatem & inter familias utrarumque Ecclesiarum, quæ jam in tantum convaluerunt, ut etiam innumerabilia inter se fierent homicidia, & in hoc maximum detrimentum utraque pateretur Ecclesia: Quapropter cum consilio meorum fidelium id ordinare disposui, quomodo tantæ discordiæ temerariam præsumptionem inter utramque Ecclesiam & earum familias nunc & inposterum aut omnino dissolverem aut impunitam non relinquerem. Imprimis præcepi & ad hoc peragendum meos nuncios misi, ut omnis injustitia, quæ jam per multa tempora ex utraque parte incorrecta remanserat, ab Advocatis illorum utrimque pleniter corrigeretur, & de hinc prævideant, ne talia apud illos sic inveterescant, & si aliqua nova contentio inter illos exorta fuerit, volo, ut conveniant, & quam citissime possint, corrigant, & ne talis ac tantæ seditionis audacia sine digna ultione inter utrasque familias post remaneret, per hujus Cartulæ præceptum istud constitui Decretum. Siquis ex familia S. Petri Wormaciensis aliquem ex familia S. Nazarii, vel e contrario aliquis ex familia S. Nazarii quemquam servorum S. Petri insequitur, & ausu temerario & armata manu aliquem ad occidendum, vel ad deprædandum, ejus Curtem sive ejus domum infregerit, & eum oppugnaverit. Et si ille aut aufugerit, vel quoquo modo ab ejus potestate sive impugnatione se liberaverit, aut si forte domi non fuerit, illi qui hujus audaciæ & invasionis Dux & Princeps fuerit, tollantur capilli & corium, & insuper in utraque maxilla terro ad hoc facto etiam candenti bene carexetur & comburatur, reliqui ejus sequaces cute, & capillis priventur. Si autem ibi occiditur, omnes qui hujus homicidii vel invasionis participes sunt, cute & capillis perditis supradicta combustione signentur, ac Werigeldum occisi Domino suo auctor homicidii persolvat, & cum proximis ejusdem interfecti reconciliationem faciat, & in quocumque loco aliquis ex utraque familia ab utrisque innocens occiditur, homicidia supradictæ sententiæ subjaceat. Hanc Vindictam & illud meum Constitutum Advocatus, in cujus Advocatione hoc evenerit, cum scientia Episcopi & Abbatis in præsentia Nunciorum utrorumque fideliter adimpleat. Si vero Advocatus aut mercede conductus, aut gratia commotus, aliqua calliditate hæc Decreta avertere voluerit, gratia nostra & Advocatione carebit, nisi super sacras reliquias hoc jurare audebit, quod eum qui homicidii seu invasionis illius reus est, nusquam acquirere possit, tamen quam citissime poterit acquirat, & si homicida ex familia Episcopi est; & Advocatus eum acquirere non potuerit, tamen quam citissime poterit acquirat, vel si noluerit, fideles Abbatis, si possint illum acquirant, & prædictam pœnam præsentibus Nunciis utrorumque repræsentent. Similiter fiat ex parte Episcopi.

Et de servientibus Episcopi & Abbatis illud constituimus, ut siquis illorum tale aliquid fecerit, prædictæ pœnæ subjaceat vel 10. Libris denariorum redimatur. Unum autem est, quod volo, jubeo, & firmiter præcipio, ut rem semel bene ac recte definitam nullus revocare vel iterare audeat.

Si autem prædictus Episcopus aut Abbas hoc Decretum annullare cupiat, mihi vel meo successori duas libras auri persolvat; conatum tamen suum nequaquam perficiat. Et ut hæc Constitutio stabilis inconculsaque permaneat, Sigilli nostri impressione hanc Cartam insigniri jussimus. Signum Domini Heinerici Romanorum Invictissimi Imperatoris Augusti. Guntherius Cancellarius vice Arribonis Archicapellani recognovi.

Datum IIII. Non: Decemb. Indict. VI. anno Dominicæ Incarnat. MXXIII. anno Domini Heinrici Secundi regnantis XXIII. Imperii autem anno X. Actum in Triburia, Regia Villa. Amen.

XIV.

PAX *Publica in Conventu Alsatico sub* HEINRICO *III. Nigro Imperatore Augusto instituta, ut putatur, Hagenoæ Anno Domini* 1051. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. 2. pag. 47.] 1051.

NOTUM sit omnibus pacem cupientibus, qualiter Alsatienses cum suis Primatibus subnotatam Pacis editionem, juxta Comprovincialium suorum Decretum, conjuravere; & conjuratam perpetuo, prout homini licet, in hunc modum confirmavere.

1. Pacem verò præcipuè & semper ubique, omnibus Ecclesiis, & earum atriis; Pacem Clericis omnibus, & fœminis, mercatoribus, venatoribus, & causa orationis transeuntibus, & agricolis dum operantur in agris, vel in agrum exeuntibus, vel redeuntibus.

2. Hujus autem conditionis observantiam in dies & in tempora considerate distributam, à vespera scilicet quartæ feriæ usque ad ortum Solis feriæ secundæ, & in legitimis Vigiliis, & in canonizatis Sanctorum festivitatibus, & in quatuor Jejuniorum temporibus, & ab Adventu Domini usque ad octavam Epiphaniæ, & à Septuagesima usque ad octavam Pentecostes, ita jurejurando sanxere, ut nullus in hujus conditionis termino

ANNO 1051.

mino arma ferat, exceptis necessariò transeuntibus, exclusis omnibus publicis Regiæ Majestatis hostibus.

3. Quicunque autem in prænominatis diebus & temporibus aliquem suum * Conjuratorem aut rapina, aut incendio, aut captivitate, aut aliqua temeraria præsumptione infra curtis aut domus ipsius conseptum aut conclave invaserit, aut aliquem ad sanguinis effusionem temerè percusserit: Liber capitali summa puniatur; Servus autem manu privetur.

* i. e. Confœderatum, h. e. juramenti hujus fœdere conjunctum, Eydgenoß.

4. Si quis hujus conditionis reum occultaverit, vel occultatum aufugere fecerit, ipse rei damnationi subjaceat.

5. Et quisquis favore vel aliqua hostili occasione Conjuratores suos injustè acclamaverit, vel temerè evocaverit, & liber & servus præfata damnatione puniatur.

6. Et si quis aliqua intentione quasi reus acclamatus fuerit, & ipse innocentiæ suæ expurgationem appellaverit, liber vel personatus serviens, si infra patriam est, post septem dierum inducias cum totidem suæ comparitatis testibus: plebejus autem & minoris testimonii rusticus, aquæ frigidæ se expurget judicio.

7. Si quis ficli unius aut duorum pretii furtum aut prædam fecerit, * corium cum capillis perdat. Si secundò vel tanti vel quinque ficlorum furtum vel rapinam fecerit, manu privetur. Si tertiò, absque omni dubietate suspendatur.

* Videndus Cujacius ad Constit. Frider. de pac. publ. lib. 5. feud. ubi hunc locum adducit.

8. Si autem publica Imperatoris expeditione, aut conditionali excitati fuerint acclamatione, tribus diebus proprio pergant victu: si autem iter prolixius fuerit, caballorum tantùm cibaria, & ad vescendum sumant necessaria, & nihil præter herbam, olera, poma, ligna, & quæ ad venatoria pertinent exercitia, tollere præsumant. Equi autem admissarii, quod vulgariter Stuot vocatur, & vineæ, & segetes, sub hac Pacis conditione perpetuò permaneant; nisi forte aliquis ad pascendum equum suum in transeundo indigeat, sumat quod in pascendo sufficiat, in via tamen publicè.

9. Quod quisque ante hujus conditionis Decretum aliquo vel proprietatis vel regiminis jure possedit, & nunc eodem jure possideat.

10. Si quis autem se se ab hujus Pacis sacramento subduxerit, aut jurasse falsò confessus fuerit, prænotato testium numero, prædictoque testimonii judicio, si infra hujus Decreti terminum conversari voluerit, affirmet. Et si affirmare noluerit, vel aliqua occasione contradixerit, aut conditionali legi subjaceat, aut discedens discedat.

11. Summoperè autem omnibus hujus Decreti invigilandum est & providendum autoribus, ne quid in hac conditione temerè agatur & sine discretione.

12. Ad hujus sacramentum juniores semper inducantur, vel etiam cogantur, hoc attendentes, quia quanto juniores, tanto negligentiores.

13. Et ne tam utile tamque sacrosanctæ Pacis Decretum odiosè negligatur, à Sacerdotibus diligenter caveatur, & quia * LEONIS Papæ banno sancitum est, cunctis Dominicis diebus constanter doceatur. Et semper in quartæ feriæ vespera, Dei Pacis adventus, ut oportet, cum sonitu campanarum publicè indicetur.

* Ejus nominis IX. qui fuit natione Alsatus, ex familia Comitum Dagsburgiorum.

XV.

1059. *Constitutio* NICOLAI *Papæ II. de iis ad quos Electio Romani Pontificis pertinet. Edita in Concilio apud Lateranum habito. anno* 1059. [Ceremoniale Electionis Romani Pont. jussu GREGORII XV. editum pag. 16.]

IN Nomine Domini Nostri JESU CHRISTI, & Salvatoris, ab Incarnationis eius anno millesimo quinquagesimo nono, mense Aprili, Indictione duodecima, præpositis sacrosanctis Evangeliis, præsidente quoque Reverendiss. ac Beatissimo Papa NICOLAO in Basilica Lateranensis Patriarchii, quæ cognominatur Constantiniana: considentibus etiam Reverendissimis Episcopis, Abbatibus, Presbyteris, Diaconibus, idem venerabilis Pontifex auctoritate Apostolica decernens de electione Summi Pontificis inquit. Novit Beatitudo vestra, dilectissimi Fratres, & Coepiscopi, inferiora quoque membra non latuit, defuncto bonæ memoriæ D. Stephano prædecessore nostro, hæc Apostolica Sedes, cui auctore Deo servio, quot adversa pertulerit, quot denique per simoniacæ hæresis trapezitas repetitis malleis, crebrisque tunsionibus subjacuit: adeò quidem, ut columna Dei viventis iam penè videretur nutare, & sagena summi Piscatoris, procellis intumescentibus cogeretur in naufragii profunda submergi, unde si placet Fraternitati vestræ, debemus auxiliante Deo futuris casibus prudenter occurrere, & ecclesiastico statui, ne recidiva, quod absit, mala prævaleant præcavere. ANNO 1059.

Electio Papæ pertinet in primis ad Cardinales Episcopos, qui Metropolitani vice funguntur, deinde ad clericos Cardinales, reliquusquè Clerus, & Populus consensum tantùm electioni præstant.

§. Quapropter instructi Prædecessorum nostrorum, aliorumquè sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, atque statuimus, ut obeunte huius Romanæ Ecclesiæ universalis Pontifice, in primis Cardinales Episcopi diligentissimè simul de electione tractantes, mox Christi Clericos Cardinales adhibeant, sicque reliquus Clerus, & Populus ad consensum novæ electionis accedant, nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliqua occasione surrepat, & ideo religiosissimi viri præduces sint in promovenda Pontificis electione, reliqui autem sequaces. Certus verò, atque legitimus hinc electionis ordo perpenditur, si perspectis diversorum Patrum regulis, sive gestis, etiam illa Beati LEONIS Papæ Prædecessoris nostri sententia, recolatur. Nulla, inquit, ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprovincialibus Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati; sed quia Sedes Apostolica cunctis in Orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideò super se Metropolitanum habere non potest; Cardinales Episcopi proculdubio Metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum Antistitem, ad Apostolici culminis apicem provehant consecrandum.

Eligi debet Papa de gremio Ecclesiæ Romanæ si reperitur idoneus, alioquin ex alia Ecclesia eligendus est.

§. Eligatur autem de ipsius Ecclesiæ gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur, ex alia sumatur; salvo debito honore, & reverentia dilecti filii nostri HENRICI, qui in præsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator Deo concedente speratur, & jam sibi concessimus, sicut successoribus illius, qui ab hac Apostolica Sede personaliter hoc jus impetraverint.

Si non potest ob impedimenta eligi Papa in Urbe, potest alibi à Cardinalibus, & aliis, de quibus supra, licet paucis eligi.

§. Quòd si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, syncera, atque gratuita fieri in Urbe non possit electio, Cardinales Episcopi cum religiosis Clericis, catholicisque laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant eligendi Apostolicæ Sedis Pontificem, ubi congruerit.

Si electus Papa ob impedimenta, de quibus hic, non potest inthronizari, nihilominus est verus Papa, & potest regere Ecclesiam Romanam, & de omnibus facultatibus ejus disponere.

§. Planè postquam electio fuerit facta, si bellica fuerit tempestas, vel qualiscunque hominum conatus, malignitatis studio restiterit, ut is, qui electus est, in Apostolica Sede juxta consuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen sicut verus Papa obtinet auctoritatem regendi Romanam Ecclesiam, & disponendi omnes facultates illius, quod beatum Gregorium ante suam consecrationem cognovimus fecisse.

Electus Papa contra formam hujus Decreti, punitur ut hic cum suis fautoribus.

§. Quòd si quis contra hoc Decretum nostrum synodali sententia promulgatum, quasi per seditionem, vel præsumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit, auctoritate divina, & Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, perpetuo anathemate cum suis auctoribus, & fautoribus & sequacibus à liminibus Sanctæ Ecclesiæ separatus abjiciatur, sicut Antichristus, & invasor, & destructor totius Christianitatis, nec aliqua super hoc ei audientia reservetur, sed ab omni ecclesiastico gradu in quocunque fuerat prius sine retractatione deponatur, cui quisquis adhæserit, vel qualemcunque tanquam

ANNO 1059. quam Pontifici reverentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumpserit, pari sententia fit mancipatus, quòd si quis hujus nostræ Sanctæ Decretalis Sententiæ temerator extiterit, & Romanam Ecclesiam sua præsumptione confundere, & perturbare contra hoc Statutum tentaverit; perpetuo anathemate, & excommunicatione damnetur, & cum impiis qui non resurgent in Judicio, reputetur, Omnipotentis iram contra se sentiat, & Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, quorum Ecclesiam præsumit confundere, in hac vita, & in futura, furorem sentiat; fiat habitatio illius deserta, & in tabernaculis suis non sit, qui inhabitet: fiant filii ejus orphani, & uxor eius vidua, commotus commoveatur ipse, & filii eius mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis, scrutetur etiam fœnerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: Orbis terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa sint ei contraria, & omnium Sanctorum quiescentium merita illum confundant.

Observatoribus hujus Decreti, Papa præcatur Dei gratiam, & peccatorum veniam.

§. Observatores autem hujus nostri Decreti, Omnipotentis gratia protegat, & auctoritas beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ab omnium peccatorum vinculis absolvat.

XVI.

1061. 1 Decembre. *Decretum* BEATRICIS *Ducissæ, quæ fuit* GOTTIFREDI *Ducis Conjux, &* MATHILDIS *Comitissæ mater; quo probatur his temporibus,* FLORENTIA *Imperatori & Imperio paruisse. Dat. Kal. Decembris anno Domini* 1061. *Indictione XV.* [Nova eaque plena Assertio Juris, quod Cæsar. Maj. ac S. Imperio in magnum Tusciæ competit Ducatum *In append.* Pag. 63. Ex MS.]

DUM in Dei nomine, in Civitate Florentia, intus Palatium de domu S. Joannis in Judicio resedebat Dna. BEATRIX Ducissa & Marchionissa, uxor GOTTIFREDI gloriosissimi Ducis ad causas audiendas ac deliberandas intentiones ad vicem supra dicti Viri sui; residentibus cum ea Willelmus, qui Bulgatello vocatur; & Wido Comites Rothericis, & Ugo, & Gotefredus, & Petrus, & alius Petrus Judices, & Winibaldus qui Saracino vocatur filio b. m. Aezite, Alberico filio b. m. Joannis & Uberto filio b. m. item Uberti & Alberto filio b. m. Rodotsi, & Paganus filio b. m. Rolandi, & Ugo filio idem Ugonis, & Ildebrandus filio b. m. Gherardi & Rainerius filio Germizi & Theuderico filio Ildebrandi, & Wido filio Cunimundi, & reliqui plures ibique in eorum, & prædictorum praesentia PETRUS Abbas de Ecclesia, & Monasterio Beatissimae S. MARIAE sita in Civitate FLORENTIA, una cum Wido Advocato suo; & eidem Ecclesiae, & ceperunt dicere, habemus & tenemus, ad proprietatem & partem de supradicta Ecclesia & Monasterio S. MARIAE, integram una sorte, & res, quæ posita in loco, qui vocatur Mannozie, sicut recta est per Joannem Presbyterum, & Azo & Benedicto & Raimberto, & per eorum Consortes, una cum terris, vineis, hortis, & Dominicatis & Massaritiis, & universis rebus ad ipsam sortem sunt pertinentes, & sunt infra Territoria Plebium S. Mariae sita Ciliuaccolo, & S. Petri in Mercato; si est ullus homo qui adversum nos ad partem supradictae Ecclesiae & Monasterii aliquid exinde agere, aut causare vel intentionare mittere vult, parati sumus cum eo in ratione standum, & per legem finiendum, & quod plus est, quaerimus vestri mercede, ut vos faciatis pro Dei timore, & Animae DNI. REGIS, & vestrae remedium, ut mittatis BANNUM super nos, & super praenominatam sortem, & res, ut supra legitur, ad partem supradictae Ecclesiae, & Monasterii; & tunc ipsa BEATRIX Ductrix per consolationem supradictorum Judicum per FUSTEM, quem sua detinebat manu, misit bannum Domini REGIS supra praedictum Abbatem, & Advocatum ejus, & super jam dictam sortem, & res, qualiter supra leguntur ad partem jam dictae Ecclesiae & Monasterii S. MARIAE in Mancusos aureos duo millia, ut nullus quislibet homo, magna parvaque persona, jam dictum Abbatem & Advocatum ejus, vel eorum successores ad partem praenominati Monasterii de praenominata sorte, & rebus, sicut superius legitur, audeat eos divestire sine REGALI judicio. Qui hoc vero fecerit, praedictos duo millia Mancusos aureos compositurum se cognoscat, medietatem CAMERAE DNI. REGIS, & medietatem supra dicto ABBATI, & ADVOCATO ejus ad partem supradicti Monasterii, & de suis Rectoribus, & futura ostensione fieri ammoverunt. Quod quidem & ego Joannes Notarius ex jussione praedictae BEATRICIS Ductricis, . . . & Judicum admonitione scripsi An. ab Incarn. Dni. LXI. post mille Kal. Decembris, Indictione XV. ANNO 1061.

ROTECHERIUS *Judex interfui.*
UGO *Judex Domini Imperatoris interfui.*
PETRUS *Judex Sacri Palatii interfui.*

XVII.

Juramentum Fidelitatis a RICHARDO *Principe Capuæ,* GREGORIO VII. *Papæ præstitum.* [BARONIUS Annales Ecclesiast. Tom. XI. sub An. 1073. pag. 425. num. 56. d'où l'on a tiré cette Piece qui se trouve aussi dans *Collectio Regia Conciliorum.* Tom. 26. pag. 37. PHILIPPI LABBEI, & dans GABR. COSSARTII Conciliorum Collect. Tom. 10. col. 23.] 1073. 24. Sept.

EGO Richardus Dei Gratia & Sancti Petri Capuæ Princeps, ab hac hora & deinceps, ero fidelis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ Sedi, & tibi Domino meo Gregorio universali Papæ. In consilio, vel in facto, unde vitam aut membrum perdas, vel captus sis mala captione, non ero. Consilium quod mihi credideris, & contradixeris, ne illud manifestem, non manifestabo ad tuum damnum, me sciente. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tibique adjutor ero ad tenendum & acquirendum & defendendum regalia Sancti Petri, ejusque Possessiones recta fide contra omnes homines & adjuvabo te, ut secure & honorifice teneas Papatum Romanum, Terram Sancti Petri, & Principatus nec invadere nec acquirere quæram, nec etiam deprædari præsumam absque tua tuorumque Successorum, qui ad honorem Sancti Petri intraverint, certa Licentia præter illam quam tu mihi concedes, vel tui concessuri sunt Successores. Pensionem de Terra Sancti Petri, quam ego teneo, & tenebo, sicut statutum est, recta fide studebo, ut illam Sancta Romana annualiter habeat Ecclesia. Omnes quoque Ecclesias quæ in mea persistunt Dominatione cum earum possessionibus, dimittam in tuam potestatem, & defensor illarum ero ad fidelitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Regi vero Henrico cum à te admonitus fuero, vel à tuis Successoribus jurabo fidelitatem; salva tamen fidelitate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & si tu vel tui Successores ante me ex hac vita migraverint, secundum quod monitus fuero à melioribus Cardinalibus & Clericis Romanis & laicis adjuvabo, ut Papa eligatur & ordinetur ad honorem Sancti Petri. Hæc omnia suprascripta observabo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & tibi recta fide: & hanc fidelitatem observabo tuis Successoribus ad honorem Sancti Petri ordinatis, si mihi firmare voluerint investituram à te mihi concessam. Actum Capuæ, VIII. Kalendis Octobris, Indictione Duodecima.

XVIII.

Epistola GREGORII *VII. Papæ ad* SALOMONEM *Regem Ungarorum, ut pro Regno suo, quod à Teutonicorum Rege accepit, Sedem Apostolicam recognoscat. Datum Romæ 5. Kal. Novemb. Indictione XIII.* [BARONIUS, Annales Eccles. Tom. X. sub An. 1073. pag. 455. num. 62.] 1074. 28. Octob.

GREGORIUS servus Servorum Dei Salomoni Regi Ungarorum salutem & Apostolicam Benedictionem. Litteræ tuæ ad nos tardè propter moram Nuntii tui allatæ sunt: quas quidem multò benigniùs manus nostra suscepisset, si tua in causa condicio non adeò beatum Petrum offendisset. Nam sicut à Majoribus patriæ tuæ cognoscere potes, Regnum Ungariæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ proprium est, à Rege Stephano o-

ANNO 1074. lim B. Petro cum omni Jure & Potestate sua oblatum & devotè traditum. Propterea Henricus piæ memoriæ Imperator ad honorem Sti. Petri Regnum illud expugnans, victo Rege & facta victoria, ad Corpus B. Petri Lanceam, Coronamque transmisit, & pro gloria Triumphi sui illuc Regni direxit Insignia, quo Principatum dignitatis ejus attinere cognovit. Quæ cùm ita sint, tu tamen in ceteris à regia virtute & moribus longè discedens, Jus & honorem S. Petri, quantum ad te, imminuisti & alienasti, dum ejus Regnum à Rege Teutonicorum, in beneficium (sicut audivimus) suscepisti. Quod si verum est, qualiter gratiam B. Petri, & nostram benevolentiam sperare debeas, tu ipse, si justitiam vis attendere, non ignoras, videlicet, te non aliter eam habiturum, nec sine Apostolica animadversione diù regnaturum, nisi sceptrum Regni quod tenes, correcto errore tuo, Apostolicæ, non Regiæ Majestatis beneficium recognoscas. Neque enim nos timore, vel amore, aut aliqua personali acceptione (quantum Deo adjuvante poterimus) debitum honorem ejus, cujus servi sumus, jure quæsitum relinquemus. Verum si hæc emendare, & vitam tuam (ut decet Regem) instituere, & Deo miserante adornare volueris: proculdubio dilectionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut Matris dilectus Filius, & nostram in Christo amicitiam plenè habere poteris. Datum Romæ quinto Kal. Novemb. Indictione Decimatertia.

XIX.

1076. *Dictata* GREGORII VII. *Papæ admodum notabilia sive Sententiæ breviores de Potestate Pontificiâ.* [BARONIUS, Annales Eccles. Tom. XI. sub An. 1076. pag. 475. num. 24.

QUÒD Romana Ecclesia a solo Domino sit fundata.

Quòd solus Romanus Pontifex jure dicatur universalis.

Quòd ille solus possit deponere Episcopos vel reconciliare.

Quòd Legatus ejus omnibus Episcopis præsit in Concilio, etiam inferioris gradus, & adversus eos Sententiam depositionis possit dare.

Quòd absentes Papa possit deponere] quòd enim in absentem Regem & Episcopos Sententiam latam esse adversarii quererentur; cùm tamen ipsi in absentem Papam adeò portentosa decrevissent, ita voluit Pontifex declarasse: rursum verò.

Quòd cum excommunicatis ab illo, inter cetera nec in eadem domo debemus permanere.

Quòd illi soli licet pro temporis necessitate novas Leges condere, novas plebes congregare, de Canonica Abbatiam facere, & è contra, divitem Episcopatum dividere, & inopes unire.

Quòd solus possit uti Imperialibus insigniis.

Quòd solius Papæ pedes omnes Principes deosculentur.

Quòd illius solius nomen in Ecclesiis recitetur.

Quòd unicum est nomen in mundo, *Papæ videlicet.*

Quòd illi liceat Imperatores deponere.

Quòd illi liceat de sede ad sedem necessitate cogente Episcopos transmutare.

Quòd de omni Ecclesia quocumque voluerit, Clericum valeat ordinare.

Quòd ab illo ordinatus alii Ecclesiæ præesse potest, sed non militare, & quòd ab aliquo Episcopo non debet superiorem gradum accipere.

Quòd nulla Synodus absque præcepto ejus debet Generalis vocari.

Quòd nullum Capitulum, nullusque liber Canonicus habeatur absque illius auctoritate.

Quòd Sententia illius à nullo debeat retractari, & ipse omnium solus retractare possit.

Quòd à nemine ipse judicari debeat.

Quòd nullus audeat condemnare Apostolicam Sedem appellantem.

Quòd majores causæ cujuscumque Ecclesiæ ad eum referri debeant.

Quòd Romana Ecclesia numquam erravit, nec in perpetuum, Scriptura testante, errabit.

Quòd Romanus Pontifex si canonicè fuerit ordinatus, meritis B. Petri indubitanter efficitur Sanctus, testante Sancto Ennodio Papiensi Episcopo, ei multis Sanctis Patribus faventibus, sicut in Decretis beati Symmachi Papæ continetur.

Quòd illius præcepto & licentia subjectis liceat accusare.

Quòd absque Synodali Conventu possit Episcopos deponere & reconciliare. ANNO.

Quòd Catholicus non habeatur, qui non concordat Romanæ Ecclesiæ. 1076.

Quòd à fidelitate iniquorum subjectos potest absolvere] hactenus Gregorius de Privilegiis Romani Pontificis atque Apostolicæ Sedis.

XX.

HENRICI *Romanorum Regis Epistola ad Universæ S. Romanæ Ecclesiæ Clerum & Populum; Qua eos incitat & hortatur, quatenus* HILDEBRANDUM (*Papam* GREGORIUM VII. *sic nuncupatum*) *deponant, aliumque communi Episcoporum Consilio à se electum in Sedem Apostolicam recipiant.* CUM *Inserta alia ejusdem Regis Epistola ad dictum* HILDEBRANDUM *directa, qua ei omne Jus Papatus, Sedemque Apostolicam abrenuntiat.* [FREHERI Germanicarum rerum Scriptores pag. 122.]

HENRICUS Dei Gratia Rex, universæ S. Romanæ Ecclesiæ, Clero & Populo gratiam, salutem & omne bonum. Hæc fides firma & inconcussa creditur, quæ semper & eadem & præsenti servatur & absenti, nec diuturna ejus cui debetur absentia, nec longi temporis tædio immutatur: Quam talem vos nobis servare scimus, & gratias agimus, & ut eadem perseveret petimus: videlicet, ut (sicut facitis) amicis nostris amici, inimicis nostris inimici jugiter existatis. Inter quos scilicet Hildebrandum Monachum notantes, vos in ejus inimicitiam excitamus, quod hunc & Ecclesiæ invasorem & oppressorem & Romanæ Reip. vel Regni nostri insidiatorem comprehendimus, ut in subsequenti Epistola sibi à nobis directa pernoscere in promptu est.

HENRICUS Dei gratia Rex, Hildebrando. Quum hactenus ex te ea quæ patris sunt exspectarem, tibique in omnibus magna fidelium nostrorum indignatione obedirem, percepi à te vicissitudinem, qualem oportebat ab eo, qui vitæ Regnique nostri perniciosissimus hostis esset. Nam quum inprimis omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa Sede debebatur, superbo ausu rapuisses, longius inde progrediens Regnum Italiæ pessimis artibus alienare tentasti. Nec hac contentus in Reverendissimos Episcopos, qui nobis velut dulcissima membra uniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis injuriis, acerbissimisque contumeliis contra divina & humana jura, (ut ipsi ajunt) exagitasti.

Quæ omnia, quum ego quadam patientia dissimularem, tu hanc non patientiam sed ignaviam æstimans, in ipsum caput insurgere ausus es, mandans quæ nosti scilicet (ut tuis verbis utar) Quod aut tu morereris, aut mihi animam regnumque tolleres. Hanc inauditam contumaciam ego non verbis sed re confutandam dijudicans, generalem Conventum omnium Regni Primatum ipsis supplicantibus habui. Ubi quum ea quæ hactenus metu & reverentia tacebantur, in medium deducta fuissent, veris assentionibus illorum, quas ex ipsorum Litteris audies, palam factum est, te nullatenus in Apostolica Sede posse persistere. Quorum Sententiæ quod justa & probabilis coram Deo hominibusque videbatur, ego quoque assentiens, omne tibi Papatus jus quod habere visus es, abrenuncio atque ut & sede Urbis, cujus mihi Patriciatus Deo tribuente, & jurato Romanorum assensu debetur, descendas edico.

Hæc series nostræ Epistolæ ad Hildebrandum Monachum. Quam idcirco & vobis scripsimus ut & vobis nostra voluntas, & nobis, imo Deo & nobis vestra satisfaciat Caritas. Exsurgite igitur in eum fidelissimi, & sit primus in fide primus in ejus damnatione. Non aut ut sanguinem ejus fundatis dicimus: (quippe quum major sibi sit post depositionem pœna vita, quam mors) sed ut eum si nolit descendere, cogatis, & alium communi omnium Episcoporum & vestro Consilio à nobis electum in Apostolicam Sedem recipiatis, qui quid in Ecclesia vulneravit, curare, & velit, & possit.

XXI.

Literæ Circulares HENRICI IV. *Romanorum Imperatoris ad Episcopos Imperio fideles ut ad Comitia Wormatiensia veniant audituri, & judicaturi causam* HILDEBRANDI *dicti* GREGORII VII. *Papæ.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 235. Le même en ses *Statuta & Rescripta Imperialia.* pag. 45. sous l'an 1077.]

HENRICUS, Dei gratia Rex, gratiam, salutem, dilectionem non omnibus sed paucis eandem. In maximis negotiis, maximis maximorum opus est consiliis, qui & facultatem habeant exterius, & voluntate non careant interius, ut rei, cui bene cupiunt, bene consulere, & velint & possint. Quia in cujuslibet profectu nec facultas sine voluntate, nec voluntas sine facultate proderit. Quod utrumque Tu N. fidelissime, ut arbitramur, æqualiter possides: vel, ut veriùs dicamus, licet maximo tibi maxima non desit facultas, major tamen adhuc maxima facultate, si bene te novimus, & fidem tuam diligenter notavimus, in nostram & regni utilitatem exuberat voluntas. De præteritis enim fideliter exhibitis, in futuris crescit spes fidelius exhibendis. Tuæ autem dilectioni committimus, ne spei nostræ desit fides tua, quia de nullius regni Principum vel Episcoporum fidelitate, quàm de tua, majora speramus: sicut hactenus non modò in præteritarum rerum exhibitione, verùm etiam in sperandarum promissione tua gavisi sumus. Adsit ergo in tempore hoc opportuno tua cum facultate voluntas, quam non modò nostra, verùm etiam omnium Coëpiscoporum fratrumque tuorum, immò totius oppressæ Ecclesiæ exoptat necessitas. Non enim hanc oppressionem ignoras, tantùm vide ne oppressæ Ecclesiæ solatium subtrahas, sed Regno & Sacerdotio condoleas: quo utroque sicut hucusque Ecclesia est exaltata, ita nunc heu humiliatur utroque viduata. Nam unus dum utrumque sibi vendicavit, utrumque dissipavit: nec in uno profuit, qui in neutro prodesse voluit nec potuit. Et ne diutius notati nomine te suspendamus, accipe quem dicimus, Hildebrandum scilicet, Monachum quidem habitu, dictum Apostolicum, non Pastoris cura sed invasoris violentia; Apostolicæ Sedi præsidentem, & de sede Pacis Catholicæ, Pacis unicæ vinculum dissipantem, ut tibimet ipsi in promptu est scire. Ut enim de pluribus pauca referamus, Regnum & Sacerdotium Deo nesciente sibi usurpavit in quo piam Dei ordinationem contempsit, qui non in uno sed in duobus duo, id est Regnum & Sacerdotium principaliter consistere voluit: Sicut ipse Salvator in passione de duorum gladiorum sufficientia typica intelligi innuit. Cui cum diceretur: *Domine, ecce duo gladii hic*: respondet, *Satis est*; significans, hac sufficiente dualitate spiritualem & materialem gladium in Ecclesia esse gerendum, quibus omne nocivum foret amputandum; videlicet Sacerdotali, ad obedientiam Regis pro Deo; Regali verò gladio, ad expugnandos & expellendos Christi inimicos exteriùs, & ad obedientiam Sacerdotii interiùs, omnem hominem docens fore constringendum, ut ita de alio in alium charitate tenderetur, dum nec Sacerdotii Regnum, nec Sacerdotium Regni honore privaretur. Hanc Dei ordinationem qualiter Hildebrandica confuderit insania, tu ipse nosti, si scire novisti, vel voluisti. Nam nullum ejus judicio licet esse Sacerdotem, nisi qui hoc à fastu suo emendicaverit. Me quoque, quem Deus in Regnum, non autem illum vocavit ad Sacerdotium, quia me de Deo, & non de illo regnare velle vidit, quia ipse me Regem non constituit, Regno privare studuit, minitans Regnum animamque mihi se tollere, quorum neutrum concessit. Hæc & iis similia quum sæpius in nostram, ut ipse nosti, contumeliam struxerit, non tamen adhuc sufficere credit, qui de die in diem nova & exquisita confusionis genera nobis ingerit, ut in nostris Nunciis noviter argumentum dedit. Nam charta exponere non sufficit, qualiter eosdem nostros Nuncios tractaverit, quam indignis modis affecerit, quam crudeliter eos incarceraverit, & carceratos nuditate, frigore, fame, siti, ac plagis contriverit, sicque demum ad exemplum per medium civitatis circumductos omnibus spectaculum præbere jusserit, ita ut eundem cum Decio tyranno insanire, & Sanctos assare credas & dicas. Unde ne pigeat, Charissime, communi nostrum, scilicet meæ & Coëpiscoporum tuorum, petitioni satisfacere, ut in Heptacosten Wormaciam venias, & ibi plura, quorum pauca docet Chartula, cum centum Principibus audias, & quid agendum sit doceas, rogatus per dilectionem Coëpiscoporum, oratus per utilitatem Ecclesiæ, obligatus per vitæ nostræ & Regni totius honorem. Valete.

1076. *Placitum plurium Episcoporum Imperialium, quorum nomina hic infra leguntur adversus* GREGORIUM *Papam VII. quo vehementer in eundem invecti tanquam Romanæ Ecclesiæ invasorem, Signiferum Schismatis, Pacis perturbatorem perjurum, scandalosum, eidem præstare obedientiam in futurum recusant, & Papatum ipsius nullum declarant.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 237. Le même en ses *Statuta & Rescripta* pag. 47.]

Sigifridus Moguntinus
Udo Treverensis } Archiepiscopus
Wilhelmus Trajectensis,
Herimannus Metensis,
Henrichus Leodiensis,
Richardus Verdonensis,
Bibo Tullensis,
Huzmannus Spirensis,
Burcardus Halberstadensis,
Wernherus Strasburgensis,
Burkhardus Basiliensis,
Otto Constantiensis,
Adelbero Wirtzburgensis,
Rudbertus Babenbergensis, } Episcopus
Otto Ratisponensis,
Elingardus Frisingensis,
Udalricus Eystettensis,
Fridericus Monasteriensis,
Eilbertus Mindensis,
Hezil Hiltinesheymensis,
Beno Osneburgensis,
Eppo Neapolitanus,
Imardus Paderbrunnensis,
Thiedo Brandenabrugensis,
Burckhardus Losannensis,
Bruno Unensis,

HILDEBRANDO Fratri &c. Cum primum Ecclesiæ gubernacula invasisses, etsi bene nobis cognitum esset, quam illicitam & nefariam rem contra jus & fas familiari tibi arrogantia præsumpsisses, dissimulanda tamen, dispensatoria quadam taciturnitate, tam vitiosa introitus tui exordia putavimus, sperantes videlicet tam criminosa principia consequentis regiminis tui probitate & industria emendanda, & aliquatenus obliteranda. Verum nunc, ut lamentabilis universalis Ecclesiæ status clamat & deplorat, malis initiis tuis per pejores actionum decretorumque tuorum progressus, infœlici respondes tenore & pertinacia. Cum enim Dominus & Redemptor noster, pacis & charitatis bonum quasi singularem fidelibus suis characterem impresserit, cujus rei testimonia existunt plura, quam ut epistolari brevitate comprehendi valeant: tu è contrario, dum prophanis studes novitatibus, dum magis amplo quàm bono nomine delectaris, dum inaudita elatione distenderis, velut quidam signifer schismatis, omnia membra Ecclesiæ, quæ secundum Apostolum quietam & tranquillam vitam ante hæc tua tempora agebant, superba crudelitate, crudelique superbia lacerasti: flammasque discordiæ, quas in Romanam Eccl. diris factionibus excitasti per omnes Ecclesias Italiæ, Germaniæ, Galliæ, & Hispaniæ furiali dementia sparsisti. Sublata enim, quantum in te fuit, omni potestate ab Episcopis, quæ eis divinitus per gratiam Sp. S. qui maximè in ordinationibus operatur, collata esse dinoscitur, omnique rerum Ecclesiasticarum administratione plebejo furori per te attributa, dum nemo jam alicui Episcopus aut Presbyter est, nisi qui hoc indignissima assentatione à fastu tuo emendicaverit, omnem Apostolicæ institutionis vigorem, illamque pulcherrimam membrorum Christi distributionem, quam Doctor gentium toties commendat & inculcat, miserabili confusione miscuisti: sicque per hæc tua gloriosa Decreta (quod sine lachrymis dici non potest) Christi ferè nomen periit. Quis autem illud pro indignitate rei non stupeat, quod novam quandam indebitamque potentiam tibi usurpando arrogas, ut debita universæ Fraternitati jura destruas? Asseris enim, cujuscunque nostrum Parrochiani aliquod delic-

ANNO 1076. delictum ad te vel sola fama perveniat, ultra jam non habere quemquam nostrum aliquam potestatem vel ligandi vel solvendi, præter te solum aut eum, quem tu specialiter ad hoc delegeris. Quæ sententia quod omnem insaniam excedat, quis in sacris literis eruditus non videat?

Quia ergo per hos aliosque præsumptionum tuarum spiritus Ecclesiam Dei tam graviter periclitantem, imò ferè pessundatam, diutiùs tolerare omni malo deterius judicavimus, placuit, ut communi omnium nostrum consilio tibi, quod hactenus tacuimus, innotescat, quamobrem nec modò possis, nec umquam potueris Apostolicæ Sedi præesse: Tu ipse bonæ memoriæ HENRICO Imperatori teipsum corporali sacramento obstrinxisti, quod numquam vivente ipso Imperatore, aut filio ejus Domino nostro glorioso Rege, qui modo summæ rerum præest, Papatum aut ipse susciperes, aut alium, quantum in te est, suscipere patereris, absque assensu & laudamento vel patris, dum viveret, vel filii, dum ipse viveret. Atque hujus sacramenti sunt hodie testes plerique Episcopi, qui hoc tunc & oculis suis videre & auribus audiere. Illud etiam recordare, quomodo tu ipse aliquos ex Cardinalibus, cum ambitio Papatus titillaret, ad tollendam æmulationem hac occasione & conditione, ut ipsi hoc idem facerent, sacramento te obligasti, quod numquam Papatum habiturus esses. Utraque hæc sacramentorum quam sanctè, quam cautè observaveris, tu videris. Præterea cum tempore Nicolai Papæ Synodus celebraretur, in qua centum viginti quinque Episcopi consederant, sub anathemate id statutum & decretum est, ut nullus unquam Papa fieret, nisi per electionem Cardinalium, & approbationem populi, & per consensum & authoritatem Regis. Atque hujus Consilii seu Decreti tu ipse author & persuasor subscriptorque fuisti. Ad hæc quasi fœtore quodam gravissimi scandali totam Ecclesiam replesti de convictu & cohabitatione alienæ mulieris familiariori quam necesse sit. In qua re verecundia nostra magis quam causa laborat; quamvis hæc generalis querela ubique personuerit, omnia Judicia, omnia Decreta per fœminas in Sede Apostolica actitari, denique per hunc fœminarum novum Senatum totius Orbis & Ecclesiæ jura administrari. Nam de injuriis & contumeliis Episcoporum, quos fornicarios & filios meretricum, & cætera id genus indignissimè appellas, nulla querimonia sufficit. Quia ergo & introitus tuus tantis perjuriis initiatus est, & Ecclesia Dei tam gravi tempestate per abusionem novitatum tuarum periclitatur, & vitam per conversationem tuam tam multiplici infamia dehonestati, obedientiam, quam tibi nullam promisimus, nec de cætero ullam servaturos esse, renuntiamus. Et quia nemo nostrum, ut tu publicè declamas, tibi hactenus fuit Episcopus, ita tu quoque nulli nostrum amodò eris Apostolicus.

Literæ ENGELBERTI *designati Episcopi* Treverensis *quibus declarat se nullam amplius obedientiam præstiturum* GREGORIO VII. *Papæ*. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 236.]

FERRE Sententiam contra Apostolicum, non est tutum; imò insanum & omninò nefarium, aliquid audere in illum, qui in vice sancti Petri fungitur legatione ipsius Christi. Iste autem, qui invasit Sedem Apostolicam, qui inaudita elatione effertur, qui prophanis novitatibus studet, amplo nomine delectatur, quem neque Christianum appellem, quia non habet characterem, id est pacem & charitatem, quam Christus suis militibus impressit, qua Christus suos notavit: non occurrere contra hunc, non insurgere, magnum sanctæ Matris Ecclesiæ est periculum; & planè est contra Deum. Quis enim nescit, ex hoc quasi fonte omnis dissensionis, & capite omnis schismatis, exclusa pace Ecclesiæ, discordiam totius mundi emersisse? Quis, inquam, non videt, per hunc quasi signiferum, tantum sanguinem mundi effusum esse? De multis rationibus, qui non sequitur Christum, nequeo verè appellare Christianum: ita certè nec Papam, quem video toties & tam manifestum homicidam. En bonus & sanctus Papa, cujus consiliis, cujus instinctu & ductu, membra Christi tot & tam perditis modis sunt dilacerata. En bonus Pastor, qui in illos tanta crudelitate grassatur, pro quibus Christus in cruce pependit, quos ipse proprio sanguine redemit. En verus Pontifex, & justus Sacerdos, qui sicut dubitat, si illud quod sumitur in Dominica mensa sit verum corpus & sanguis Christi, ita non pœnitentibus etiam ea, quæ justè fracta sunt, condonat sacramenta. Nihil certè ita est impium & nefarium, nihil ita detestabile & execrabile, quod ipse curet, dum alios contra Regem armet; dum alios ad bellum, quod ipse omnibus intendit, excitet. Inter has multiplices calamitates & miserias, quas patitur & conqueritur sancta Ecclesia, mihi quoque illata est ab eo tam superba quàm violenta injuria. Cùm enim Treveris pari consensu tam Cleri quàm Plebis essem electus Episcopus, tamen eo impediente, nullam culpam obtendente, ferè per biennium consecrationem obtinere non potui, omnibus ejusdem Ecclesiæ filiis & Suffraganeis intercedentibus, & insuetam suæ Metropoleos viduitatem multum querentibus. Nihil mihi profuit syncerus introitus, & legitima mea electio apud illum, nihil valuit consona authoritas Episcoporum; & studiosa loci intercessio. Ut taceam mea, ut prætermittam privata: quia malus & non purus ejus introitus, quæ minatus est, pervenit ad perditissima exempla. Ne plus per hunc sancta, quæ modò extremum trahit spiritum, periclitetur Ecclesia, ex me dico, quod nullam ei obedientiam posthac servabo, nec meo judicio amplius sedebit in loco & in vice sancti Petri, quem ipse non sequitur obstupenda abusione novitatis suæ, & inauditi Decreti.

Literæ THEODORICI VERDUNENSIS *Episcopi ad Principes*, *Archiepiscopos*, *& Episcopos Imperii*, *quibus significat se adhærere Placito eorum contra* GREGORIUM *Papam VII. facto*. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 236.]

REGNI nostri perturbatio &, ut verius dicam, nisi Dominus avertat, proxima nimis annullatio, in maximum dolorem nos excitat, in lachrymas vocat, in miserabilem querimoniam coram Deo & hominibus nos animat. Hildebrandus, qui dicitur caput, jam est cauda Ecclesiæ: qui fundamentum, jam detrimentum est Ecclesiæ. Hic dispergit, qui dicebatur congregare: hic Ecclesiam odit, qui dicebatur diligere: jam usque ad omnimodam hæresim infirmat, qui dicebatur Ecclesiam Sanctam confirmare. O inaudita arrogantia hominis, supra omnem Ecclesiam in se gloriantis, supra omnem maliciam malè agentis, unitatem Ecclesiæ scindentis; quod inauditum est, Regnum & Regem Catholicum destruere præsumentis, impios justificantis, pios injustissimè damnantis, Decreta Patrum pervertentis, Regem adulterinum extollentis, Regem liberum & legitimum etiam cum memoria nominis Regii extinguere meditantis. Perjuria, fidelitatem dicit; fidem, sacrilegium facit, imoque ab initio fuit mendax pater ejus, per omnia mentitur, & in omnibus veritati contradicit. Videat Deus & judicet: videte vos, & judicate. Hominem impium, hominem abominatum, membra Ecclesiæ subvertentem, caput nostrum faceremus? Nos omni Ecclesiastico honore verissimè destituentem, patrem nobis constitueremus? Vita sua illum accusat, perversitas damnat, obstinatio maliciæ illum anathematizat. In qua re vobiscum esse, vobiscum facere, vobiscum laborem subire, assensum, consilium, auxilium vestrum non recuso. De eligendo autem Pontifice, qui errata corrigat, qui destructa restituat, qui hujusmodi fortia confundat, Deo cooperante vobiscum operabimur, Deo consentiente vobiscum sentiemus, & pro honore Ecclesiæ, & pro recuperatione Regis & Regni, in nullo vobis deerimus. Valete.

XXII.

Decretum Comitiorum Ticinensium ab HENRICO IV. *Romanorum Imperatore nec non Episcopis ac Principibus Germaniæ*, *Galliæ & Italiæ contra* GREGORIUM VII. *Papam alias* HILDEBRANDUM *dictum*, *latum*; CUM *Insinuatione per* RULANDUM *Sacerdotem Parmensem memorato* GREGORIO *facta*. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 314.] 1077.

HIldebrandus, qui se Gregorium nuncupat, primus sine consensu nostro adversus Imperatoris Romani, rerum Domini à Deo constituti, voluntatem, contra morem majorum, contra leges, contra auspicia, Pon-

ANNO 1077. Pontificatum maximum, quem pridem ambivit, & judicio convictus perpetuo abjuravit, invasit; Monachus desertor est, novis dogmatibus sacrosanctam Philosophiam adulterat, divinas Literas falso interpretando suæ causæ servire cogit, concordiam Collegii scindit, sacra prophana, divina humana commiscet, utraque juxta polluit. Diabolis, hoc est, acerbissimorum hostium spurcissimis criminationibus, iniquorum maledictis autem commodat & credit. Testis, judex, accusator, inimicus idem est. Maritos ab uxoribus separat: scorta pudicis conjugibus, stupra, incestus, adulteria, casto præfert connubio: populares adversus Sacerdotes, vulgus adversum Episcopos concitat. Neminem initiatum rite esse docet, nisi qui ab eo Sacerdotium emendicaverit: vili plebeculæ gratificari studet, vulgi imperiti auram captat, simulata religione decipit, defraudat, circumvenit: in senatulo muliercularum de sacratissimis Religionis mysteriis pertractat: supremi Numinis legem, qua se idem quoque ligavit, solvit: utrumque & Imperium & Pontificatum, sicuti Decii & falsorum Deorum cultores factitare consueverunt, usurpat.

Hasce ob causas Sanctissimus Imperator, Pontifices, Senatus, Populusque Christianus, illum Hildebrandum abdicandum, sibi eundem non placere, neque oves lupo committendas censent. Huicque Decreto Germaniæ Galliæque, & Italiæ Episcopi ac Proceres, Conventu in hac regia Urbe Papia acto, subscripsere, juraruntque, se nunquam Pontificem Maximum isthoc nomine recepturos.

DECRETI APUD PAPAM INSINUATIO.

RUlandus Sacerdos Parmensis Literas Imperatoris, & Concilii Decretum deferens, ædem sacram, ubi Pontifex Gregorius cum Schismaticis ad Conciliabulum convenerat, ingreditur, & absque omni salutationis honore: Tibi, ad Hildebrandum, inquit, Cæsar noster Christianissimus, sanctissimi Italiæ, Germaniæ, Galliæ Episcopi, & sacer ordo Christianus, præcipiunt, ut te munere, quod actu, pecunia, gratia occupasti, confestim abdices. Nec enim fas est, in vitiis illis te adversus authoritatem Imperatoris, contra Christianæ Ecclesiæ Decretum, ovili Dei ultra incubare. Deinde ad cæteros versus: Pientissimi, inquit, Fratres, Pastorem jure vestro deligite, deinde sacratissimus Consul, Tribunus & Princeps vester more majorum author fiat.

XXIII.

(1) *Confirmatio facta ab* HENRICO IV. *Germaniæ Rege* UGONI *&* FULCHONI *Germanis* ACZONIS *Marchionis Filiis in status & res omnes, quas Marchio* Aczo *jure tenuit.* [LUD. ANT. MURATORI, delle Antichità Estensi part. I. cap. 7. pag. 40.]

IN Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Henricus quartus divina favente clementia Rex. Si justis nostrorum fidelium petitionibus pietatis nostræ aures inclinaverimus, & eorum justa desideria Regali decentia compleverimus, & Regni gubernacula melius nos regere credimus, & eos fidelius in nostra fidelitate perseveraturos minime dubitamus. Quocirca omnium fidelium nostrorum, tam futurorum quam præsentium, noverit industria, qualiter nos pro Patris nostri, nostræque remedio animæ, interventu quoque Gregorii Vercellensis Episcopi Nostri Dilecti Cancellarii, Ugoni & Fulghoni, Germanis, Aczonis Marchionis Filiis, omnes res, quæ sunt positæ in Comitatu Gavelli, Rodigum Cedermano, Sarzano, Mardimago, & Comitatum, & Armaniam, & quicquid pertinet ad ipsum Comitatum. Abbatiam Bursedam, Abbatiam Vangaditiam. In Comitatu Pataviensi, Este, Arquada, Passo, Viguzolo, Surisini, Villa Finale, Ancaranum, Carmegnano, Villa prænominata Merendola, Montem Geniture, Triblanum, Corrigia, Olesia, Saletum, Milarina, Montagnana, Casale, Altadura, Urbana, Merlaria, & omnes Arimanias, que ad istas Curtes pertinent. In Comitatu Ferrariense Manezo, Baniolo, Sanctum Martinum, Villa Comeda, Arquadam. In Comitatu Vicentino Colugana, Albaretum, Arcule. In Comitatu Veronensi Insula Morori (aut Majori) Summacampagnam (aut Campagnam) In Comitatu Brisiensi Casale Majore, Videliana, Pomponesco, Pangunedum. In Comitatu Cremonense, Sanctum Paulum. In Comitatu Parmense Soragnam, Pairolam, Buscedum, Noxetum, Gunzanegulum Curtesella, Mairagum, Splelium. In Comitatu Lunense, Pontetremulum, Filateram, Casteulo, Verugula, Mazucasco, Venegla, Comanum, Panigalem, cum omni re Guidonis filii Dodonis, Abbatia Sancti Capratii, Martula, Abbatia Sancti Salvatoris in Linaria, Cervariam, Valeranam, Barderanam, Bucagnolam, Arcolam, Madragnanam, Ceulam, Monellam, Adarimum, Carcodamum, Vallem planam. In Comitatibus Aretino infra Civitatem, Lucensi, Pisensi, omnem terram quæ Obertenga vocatur. In Comitatu Placentino Abbatia Sancti Joannis de Vigulo, Castro Banciole, Sancto Martino in Strada. In Comitatu Mutinensi, Solera, Herbera, Campo Galiano. In Comitatu Terdonensi, Sale, Nazanum, Arquada. Et quicquid ipse Marchio Aczo jure possidet, & jure possidere debet; Et quicquid idem Marchio in omnibus supradictis Comitatibus, & locis jure tenet, & jure tenuit, Ugoni, & Fulghoni supradictis germanis ejusdem Marchionis Aczonis Filiis, per nostri præcepti traditionem, & Confirmationem concedimus, tradimus & confirmamus. Præcipimus igitur, ut nullus Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Castaldio, nulla prorsus nostri Regni magna parvaque persona prædictos germanos prædicti Marchionis Filios de omnibus prædictis rebus molestare, inquietare, disvestire, audeat, vel præsumat. Ubi autem aliquis, quod non credimus, hujuscemodi præcepti paginam & confirmationem fregerit, sciat se compositurum auri optimi libras mille, medietatem nostræ Cameræ, & medietatem præfatis germanis. Quod ut verius credatur, manu propria corroborantes, Sigillo nostro infra sigillari jussimus. ANNO 1077.

(1) C'est avec Mr. *Muratori* que nous rangeons cette Piece sous l'an 1077. (DUM.)

XXIV.

Lettre de GUILLAUME *le Conquerant Roi d'Angleterre au Pape* GREGOIRE VII. *au sujet de l'Hommage & Fidelité que ce Pape vouloit qu'il fit de sa Couronne au Saint Siége Apostolique.* [FR. D'EUDEMARE, Histoire du Roi WILLAUME le Bastard. Ann. 1079. pag. 431.] 1079.

WILLAUME, *par la grace de Dieu, Roi d'Angleterre & Duc de Normandie. Au tres excellent Pasteur de la Sainte Eglise,* GREGOIRE, *salut & amitié.*

Votre Legat Hubert Pere religieux venant à moi de votre part, m'auroit admonnesté, que je vous rendisses, & à vos Successeurs l'honneur de l'Hommage & Fidelité du Regne d'Angleterre & que je me disposasses d'une entiere affection à vous envoyer la pecune que mes Predecesseurs avoient accoûtumé adresser à l'Eglise Romaine. De ces deux points je lui en ai accordé un; je n'ai admis l'autre; je n'ai pas voulu (dis-je) rendre cet Hommage & cette Fidelité demandée, comme encore je ne veux pas la rendre, à raison que je n'ai pas jamais promis cela, & ne treuves pas que mes Predecesseurs y ayent esté obligez par promesse à aucun de vos Antecesseurs. Pour ce qui est de la pecune, elle a esté assez négligement recueillie ces trois ans derniers que je me voyois être en France: mais rendu & revenu maintenant par la divine grace en ce Royaume, ce qui est ja recueilli vous yra à Rome par vostre Legat; & ce qui reste encore à recueillir, vous sera fait tenir par les Legats de nostre fidele Archevesque Lanfranc quand il sera tems. Priez Dieu pour nous, & pour l'Estat de nostre regne, car nous aurions eu vos Predecesseurs en grande affection, & vous desirons sur tout sincerement affectionner, comme encore humblement recevoir vos Admonitions & Avertissemens.

XXV.

Fragmentum Decreti Comitiorum Brixinæ per HENRICUM IV. *Romanorum Imperatorem celebratorum; contra* GREGORIUM *Papam. VII. Quo omnis obedientia, ei tanquam sacrilego, impio, & Necromantico detrahitur, ipseque deponendus & expellendus judicatur Actum 7 Kalend. Julii feria quinta Indict. tertia.* [GOLDASTI 1080. 25 Juin.

ANNO 1080.

DASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 241. Le même en ses *Statuta & Rescripta Imp.* pag. 49.]

ANNO DOMINI MLXXX. cum apud Brixinam Noricam triginta Episcoporum Conventus, nec non & Optimatum exercitus non solum Italiæ, sed & Germaniæ, jussu HENRICI Regis congregaretur, factus est omnium consensus adversus Hildebrandum Papam, cognominatum Gregorium Septimum, quem Pseudomonachum, totiusque væsaniæ pestiferum Principem, & præcipuè sanctæ Romanæ Sedis invasorem affirmantes, ab Apostolica Sede depellendum, quamvis absentem, dijudicabant; & Wigbertum Ravennensem Archiepiscopum ipsi subrogandum eligebant.

Hujus Decreti conclusio hæc est: Quia, inquiunt, illum constat non à Deo electum, sed à seipso in fraude ac pecunia impudentissimè objectum: qui Ecclesiasticum subvertit Ordinem, qui Christiani Imperii perturbavit regnum, qui Regi Catholico ac pacifico corporis & animæ intentat mortem; qui perjurum defendit Regem; qui inter concordes seminavit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter conjuges divortia, & quicquid quiete inter piè viventes stare videbatur, concussit: nos, authore Deo, congregati in unum, Legatis ac Literis freti decem & novem Episcoporum, die sancta præteritæ Pentecostes Moguntiæ congregatorum contra eundem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, perjuria & homicidia defendentem, Catholicam & Apostolicam fidem de corpore & sanguine Domini in quæstione ponentem, Hæretici Berengarii antiquum discipulum, divinationum ac somniorum cultorem, manifestum Necromanticum, Phytonico spiritu laborantem, & idcirco à vera fide exorbitantem, judicamus canonicè deponendum & expellendum: & nisi ab ipsa Sede his auditis descenderit, in perpetuum condemnandum. Facta sunt hæc VII. Kal. Julii, feria V. Indict. III.

Edictum HENRICI IV. *Imperatoris ad Clerum Populumque Romanum ut a Papæ* GREGORII *obedientia recedant, eumque cogant a Sede Apostolica descendere, aliumque Papam communi Concilio electum recipiant.* CUM *Literis ejusdem* HENRICI IV. *ad eundem* GREGORIUM VII. *insertis, quibus jus omne & obedientiam antehac præstitam abrenuntiat, eique iterato mandat & edicit, ut à Sede Urbis, cujus Patritiatus sibi debetur, descendat. Dat. Ex Comitiis Brixinensibus. Ann.* 1080. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales. Tom. I. pag. 242. Le même en ses *Statuta & Rescripta Imper.* pag. 49.]

HENRICUS Dei gratia Rex, universæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Clero & Populo gratiam, salutem, & omne bonum.

Hæc fides firma & inconcussa creditur, quæ sempar & eadem & præsenti servatur & absenti, nec diuturna ejus, cui debetur, absentia nec longi temporis tædio immutatur. Quam talem vos nobis servare scimus, & gratias agimus: &, ut eadem perseveret, petimus, videlicet ut (sicut facitis) amicis nostris amici, inimicis nostris inimici jugiter existatis. Inter quos scilicet Hildebrandum Monachum notantes, vos in ejus inimicitiam excitamus, quod hunc & Ecclesiæ invasorem & oppressorem, & Romanæ Reipubl. vel Regni nostri insidiatorem comprehendimus, ut in subsequenti Epistola sibi à nobis directa pernoscere in promptu est.

HENRICUS DEI GRATIA REX, HILDEBRANDO.

QUum hactenus à te ea, quæ sunt Patris, expectarem, tibique in omnibus magna fidelium nostrorum indignatione obedirem; recepi à te vicissitudinem, qualem oportebat ab eo, qui vitæ regnique nostri perniciosissimus hostis esset. Nam quum primùm omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa Sede Apostolica debebatur, superbo ausu rapuisses; longiùs inde progrediens, regnum Italiæ pessimis artibus alienare tentasti. Neque hoc contentus, in reverendissimos Episcopos, qui nobis velut dulcissima membra uniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis injuriis acerbissimisque contumeliis contra divina & humana jura (ut ipsi ajunt) exagitasti. Quæ omnia quum ego quadam patientia dissimularem, tu hoc non patientiam sed ignaviam æstimans, in ipsum caput insurgere ausus es, mandans quæ nosti, scilicet (ut tuis verbis utar) quod *aut tu morereris, aut mihi animamque regnumque tolleres.* Hanc inauditam contumaciam ego non verbis sed re confutandam dijudicans, generalem Conventum omnium Regni Primatum, ipsis supplicantibus, habui. Ubi, quum ea quæ hactenus metu & reverentia tacebantur, in medium deducta fuissent, veris assertionibus illorum, quas ex ipsorum literis audies, palàm factum est, te nullatenus in Apostolica Sede posse persistere. Quorum Sententiæ, quòd justa & probabilis coram Deo hominibusque videbatur, ego quoque assentiens omne tibi Papatus jus, quod habere visus es, abrenuncio, atque ut à Sede Urbis, cujus mihi Patriciatus, Deo tribuente, & jurato Romanorum assensu, debetur, descendas edico.

HUCUSQUE EPISTOLA.

2. Hæc series nostræ Epistolæ ad Hildebrandum Monachum. Quam idcirco & vobis scripsimus, ut & vobis nostra voluntas, & nobis, immò Deo & nobis vestra satisfaciat caritas. Exurgite igitur in eum fidelissimi, & sit primus in fide primus in ejus damnatione. Non autem, ut sanguinem ejus fundatis, dicimus (quippe quum major sibi sit post depositionem pœna, vita quàm mors) sed ut eum, si nolit, descendere cogatis, & alium communi omnium Episcoporum & vestro consilio à nobis electum in Apostolicam Sedem recipiatis, qui, quod iste in Ecclesia vulneravit, curare velit & possit.

Literæ HENRICI IV. *Romanorum Imperatoris ad* GREGORIUM VII. *Papam de sua dejectione a Papatu decreta, mandans & imperans ei, ut a Sede Apostolica descendat, & meliori se locum faciat. Datum in Comitiis Brixinensibus. Anno* 1080. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales. Tom. I. pag. 241. d'où l'on a tiré cette Pièce qui se trouve aussi dans. BARONIUS, Annales Ecclesiast. Tom. XI. sub An. 1080. pag. 531. num. 19. avec quelque difference.]

HENRICUS non usurpativè, sed pia Dei ordinatione Rex, Hildebrando non jam Apostolico, sed falso Monacho.

1. Hanc talem pro confusione tua salutationem promeruisti, qui nullum in Ecclesia ordinem prætermisisti, quem confusionis non honoris, maledictionis non benedictionis participem non feceris. Ut enim de multis pauca & egregia loquamur: Rectores sanctæ Ecclesiæ, videlicet Archiepiscopos, Episcopos, vel Presbyteros, non modò tangere sicut Christos Domini, non timuisti, quin sicut servos, nescientes quid faciat Dominus eorum, sub pedibus tuis calcasti. In quorum conculcatione tibi favorem ab ore vulgi comparasti, quos omnes nihil scire, te autem solum omnia nosse judicasti. Qua utique scientia non ad ædificationem, sed ad destructionem uti studuisti: ut jure hoc beatum Gregorium, cujus nomen tibi vendicasti, de te credamus prophetasse, sic dicentem: *Ex affluentia subjectorum plerumque animus Prælati extollitur; existimat se plus omnibus nosse, cum se videt plus omnibus posse.*

2. Et nos quidem hæc omnia sustinuimus, dum Apostolicæ Sedis honorem conservare studuimus: sed tu humilitatem nostram timorem fore intellexisti; ideoque in ipsam Regiam potestatem nobis à Deo concessam exurgere non timuisti, quam te à nobis auferre ausus es minari, quasi nos à te regnum acceperimus, quasi in tua & non in Dei manu sit Regnum vel Imperium. Quia Dominus noster Jesus Christus nos ad Regnum, te autem non vocavit ad Sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendisti, scilicet astutia & fraude, quodque Monachica Professio abominatur, pecunia favorem, favore ferrum, ferro Sedem pacis adisti, & de Sede pacis pacem turbasti, dum Subditos in Prælatos armasti, dum Episcopos nostros à Deo vocatos tu non vocatus spernendos docuisti; dum Laicis ministerium eorum

ANNO 1080. eorum super Sacerdotes usurpasti, ut ipsi deponant vel condemnent, qui ipsos de manu Domini per impositionem manuum Episcoporum docendos acceperant.

3. Me quoque (licet indignus inter Christianos sim ad Regnum unctus) tetigisti, quem sanctorum Patrum traditio soli Deo judicandum docuit; nec pro aliquo crimine, nisi à fide (quod absit) exorbitaverimus, deponendum confeseruit. Ipse verò quid verus Papa beatus Petrus clamat? *Deum timete, Regem honorificate.* Tu autem, quia Deum non times, me constitutum ejus inhonoras. Unde beatus Paulus, ubi Angelo de cœlo, alia si prædicaverit, non pepercit, te quoque in terris alia docentem non excepit. Ait enim: *Si quis vel ego, vel Angelus è cœlo, præter id quod evangelizavimus vobis, evangelizaverit, anathema sit.* Tu igitur hoc anathemate, & omnium Episcoporum nostrorum & nostro judicio damnatus, descende, vendicatam tibi Sedem Apostolicam relinque; alius in solium beati Petri ascendat, qui nulla violentiam religione palliet, sed beati Petri sanam doctrinam doceat.

Ego Henricus Rex Dei gratia, cum omnibus Episcopis nostris, tibi dicimus; Descende, Descende.

Querimonia per Legatos RUDOLPHI *Pseudo-Regis Romanorum in Synodo Romana contra* HENRICUM IV. *Imperatorem facta. Anno* 1080. [GOLDASTI Constitution. Imperiales. Tom. I. pag. 240.]

NOS ex Legatione Domini nostri Regis RUDOLPHI, & Principum ejus, conquerimur Deo & Sancto Petro, vestræque Paternitati, & cuncto huic sanctissimo Concilio, quod ille HENRICUS, quem vos Apostolica auctoritate deposuistis à Regno, idipsum Regnum contra vestrum interdictum tyrannicè invasit, omnia circumquaque ferro, præda, incendio devastavit: Archiepiscopos, Episcopos, de Episcopatibus suis impia crudelitate expulit, & eorum Episcopatus suis fautoribus in beneficia distribuit. Per cujus etiam tyrannidem piæ memoriæ Werinharius Magdeburgensis Archiepiscopus occisus est: Adelbertus Wormaciensis Episcopus adhuc ab eo contra Sedis Apostolicæ præceptum in captione cruciatur. Multa hominum millia ejus factione sunt occisa; quàm plures Ecclesiæ, ablatis reliquiis, incensæ, ac penitus destructæ.

2. Innumerabilia quidem facinora sunt, quæ idem HENRICUS in Principes nostros perpetravit, eò quod sibi contra Sedis Apostolicæ Decretum, ut Regi, obedire noluerunt: & Colloquium, quod vos pro inquirenda justitia, & pace componenda fieri decrevistis, ex culpa HENRICI, & fautorum ejus, remansit.

3. Quapropter vestram humiliter imploramus Clementiam, ut nobis, imò sanctæ Dei Ecclesiæ, decretam sacrilego pervasori Ecclesiarum justitiam faciatis.

Actum Romæ, anno ab Incarnatione Domini MLXXX. Pontificatus verò Domini Gregorii Papæ Septimi anno VII. Indictione III.

XXVI.

1091. 28 Juin. *Donatio* URBANI II. *Papæ facta* DAIBERTO *Pisanorum Episcopo, ejusque Successoribus Canonicè electis, & approbatis de Insulâ Corsicâ, ea lege ut singulis annis Palatio Lateranensi persolvat Lucanæ monetæ libras quinquaginta. Datum Beneventi* 4. *Kalendas Julii Anno* 1091. *Indictione XIV. Pontificatus sui anno IV.* [PAOLO TRONCI, Memorie Istoriche della Città di Pisa pag. 31. dell'Original. Si conserva nell'Archivio delle Reformaggioni di Fiorenza.]

URBANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM Dei Dilecto fratri Daiberto Pisanorum Episcopo ejusque Successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

CUM OMNES Insulæ secundum Statuta legalia Juris publici habeantur, constat etiam eas religiosi Imperatoris Constantini liberalitate, ac Privilegio in B. Petri, Vicariorumque ejus jus proprium esse collatas. Intercidentibus autem plurimis Divinâ dispositione judiciorum calamitatibus, proprietatis hujus in quibusdam passa est Ecclesia Romana jacturam. Ceterum, & Canonicis & legalibus Institutis Romanæ dignitatis proprietas non prolixitate temporum, non divisione Regnorum ulla diuturnitate possessionis excluditur; licet igitur annis plurimis Romana Ecclesia, Corsicæ possessione caruerit, Prædecessoris tamen nostri Gregorii VII. in ejusdem jus noscitur auctore Domino rediisse. ANNO 1091. Nos igitur Dilectissimi fratris nostri Daiberti Pisanorum Episcopi, ac nobilium Civium & carissimæ B. Petri filiæ Matildæ Comitissæ postulationibus inclinati, quia multum jam dudum obsequii Pisanorum gloriosa Nobilitas Romanam sibi Ecclesiam fecit obnoxiam, prædictam Insulam vice nostra Pisanæ Ecclesiæ, consilio Clericorum, Cardinalium, aliorumque nostrorum fidelium committimus, & condonamus, ita videlicet, ut quandiu eadem Pisana Civitas Episcopum non invasione tyrannica, sed Cleri, & Populi electione Canonica per Romani Pontificis manus acceperit, quemadmodum Landulfum, Giraldum, & te, carissime frater Daiberte, accepisse dignoscitur, & quamdiu, in ea quam hodie exhibet Ecclesiæ Romanæ fidelitate perstiterit, hujus nostræ Donationis, locationisve gratia perfungatur, ea scilicet conditione interjecta, ut per annos singulos Lucanæ monetæ lib. 50. Lateranensi Palatio remota qualibet occasione persolvat. Hujus ergo nostræ locationis tenorem inconcussum omnino manere nostra Apostolica auctoritate sancimus, quamdiu ac ipsi præscriptæ fidelitatis, pensionisque tenorem debita devotione servaverint. Quocirca Successores nostros rogamus, ut tam pro Beatæ Mariæ semper Virginis reverentia, quam pro nobilissimæ Civitatis Pisanorum amore ac familiaritate; eamdem dilectionem, eamdem honorificentiam Pisanæ Ecclesiæ semper impendant; rogamus & Daiberti præsentis Episcopi Successores & universos Pisanæ Urbis Cives post præsentia tempora secuturos, ut eamdem fidelitatem eamdemque devotionem Romanæ Ecclesiæ semper exhibeant, ut firma inter utrosque fides, benignitas, amicitiaque Domino annuente, permaneat. Dat. Beneventi 10. Kal. Julii per manus Joannis S. Rom. Ecclesf. Diaconi Cardin. Indict. XIV. Anno Dom. Incarn. MXCI. Pontificatus autem Domini Urbani P. P. II. IV.

Loco ✠ Sigilli.

XXVII.

Testamentum WILHELMI *Ducis* AQUITANIÆ, *quô discessurus ad vitam Monasticam, Filias suas Regi* LUDOVICO CRASSO *commendat,* LEONORÆ *verò primogenitæ, cum* LUDOVICO *dicti Regis filio collocandæ, Aquitaniam & Pictaviam relinquit.* [JEAN DE LA HAYE, Origine des Poictevins. chap. 24. pag. 33.] Vers l'an. 1131.

IN Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, quæ est una Deitas, hoc est Testamentum, quod Ego Wilhelmus Dei gratia Aquitaniæ Dux, cum D. Wilhelmo Episcopo facio in honorem Salvatoris mundi, & beatorum martyrum, & omnium Confessorum, & Virginum, maxime Virginis Mariæ, Cogitans de meis innumerabilibus peccatis, quæ suadente Diabolo temerarie perpetravi, & timens tremendi Judicii diem, videns bona quæ videmur tenere, sicut fumum in aëre inter manus nostras evanescere: nosmet etiam in hac peregrinatione sine peccato una hora non posse vivere, & satis parvo tempore manere, & omnia quæ putamus possidere esse caduca, & suis possessoribus gravamen. Commendo me Deo, quem relictis omnibus sequi volo, filias meas Regis Domini mei protectioni relinquo, Leonoram collocandam cum Domino Ludovico Regis filio, si Baronibus meis placuerit, cui Aquitaneam, & Pictaviam relinquo. Peronellæ vero filiæ meæ possessiones meas, & Castella quæ in Burgundia, ut proles Gerardi Ducis Burgundiæ possideo. Itaque ne videar degenerare, sed imittari sancta vestigia parentum meorum in bono opere, & commendare me Deo & Sanctis ejus, & in bonis operibus societatem servorum Dei, & benedictionem accipere; Do omnibus Monasteriis Dominationis meæ mille libras terræ distribuendas prout Baronibus meis placuerit, & quicumque hoc nostrum Testamentum disrumpere tentaverit, excommunicatus

ANNO 1131. tus à Deo & hominibus exiſtat; qui vero in hoc Coadjutor fuerit, ſit in omnibus particeps. S. Wilhelmi S. Leonoræ. S. Comitis Alvernenſis. S. Domini de Thoarcio. S. Richeldi Baronis. S. Brocardi Comitis. S. Pontii.

XXVIII.

1142. 15. Martii. *Fœdus ſive Epiſtola Fœderis initi inter* CONRADUM III. *Romanorum Regem Germanicum, & JOANNEM COMNENUM Romanorum Imperatorem Conſtantinopolitanum, ita ut habeant Amicos communes & Inimicos, ſive in terra, ſive in mari. Datum Ratiſponæ* (1) *18 Kal. Aprilis anni* 1142. [GOLDASTI Conſtitutiones Imp. Tom. I. pag. 262. On trouve auſſi cette Piece dans OTTON. FRIS. Epiſcopi de reb. geſtis FRIDER. I. Imp. Lib. I. cap. 23. pag 206.]

CONRADUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Joanni eadem gratia Conſtantinopolitano Imperatori ſalutem & dilectionem fraternam, amicitiam, honorem, & gloriam.

1. Ut parentes noſtri, videlicet Romanorum Imperatores, Anteceſſores noſtri, ad Anteceſſores veſtros, ſcilicet Regnum & Populum Græcorum conſtituerunt, conſtituo: & ſicut ſervaverunt, conſervabo.

2. Non eſt Gens, Regnum, aut Populus, qui non noverit, noſtræ Romanæ Reipub. veſtram novam Romam & dici & fore filiam, ex hujusque radice ramos & fructus ejus proceſſiſſe. Propter quod hæreditatem, quæ à matre debetur filiæ, conſtituimus, æternamque volumus; & eò amplius, quod quæ matri debentur, filiam velle cernimus, ſcilicet ut auctoritas materna præcinat conſilio, auxilio; reſpondeat autem gloria & honore filiaſtina dilectio.

3. Sint ergo res utriusque communes, utriusque amicus idem, idem inimicus, ſive in terra ſive in mari: & cognoſcat ac timeat matris virtutem & valentiam, qui non honoraverit filiam, ſive Nortmannus, ſive Siculus, ſive quis alter quicunque, ubicunque. Neque enim obliti ſumus, vel ego vel Principes noſtri Imperii, quoscunque hoſtium noſtrorum incurſus vel invaſiones in Imperium & magnificentiam Romanam. Sed cùm divina clementia ſubveniet, retribuemus unicuique ipſorum ſecundum multitudinem ipſorum malitiæ. Videbit ergo & audiet univerſa regnorum latitudo, quàm facili manu proſternentur latrones, qui inſurrexerunt in utriusque Imperii noſtri Monarchiam: quia cooperante Deo, ſi alas excutiemus, hoſtem modò volitantem capiemus, & cordis ejus eviſcerabimus audentiam, quæ modò extollitur contra utriusque Imperii noſtri honorem & gloriam. Conſervamus igitur quæ juſta & amicabilia ſunt ad vos, eadem vos ad nos: & tanto ſtudioſius, quanto per conjugium ſororis dilectiſſimæ conjugis noſtræ, Imperatricis videlicet nobiliſſimæ, & filii tui confœderati ſumus propinquiùs.

4. Verum quia de noſtris hilareſcere ſucceſſibus, Dilectionis & Nobilitatis tuæ credimus experientiam, quid poſt diſceſſum prudentiſſimorum Apocriſiariorum tuorum, in generali & ſolenni Curia cum univerſis Imperii noſtri Principibus celebrata, cui eos intereſſe voluimus, Deo auxiliante actum ſit, tibi ſicut unico fratri noſtro & amico dilectiſſimo dignum duximus intimare. Noveris igitur, quòd omnes, qui Imperium noſtrum offendiſſe videbantur, cooperante Deo, potenter in noſtro Imperiali jure inclinavimus, eosque in plenitudinem gratiæ noſtræ ſuſcipientes, univerſas Imperii noſtri partes abundanti pace ditavimus. Ad hoc Francia & Hiſpania, Anglia, Dania, cæteraque regna Imperio noſtro adjacentia, quotidiana legatione ſua, cum debita reverentia & obſequio nos frequentant, ad ea, quæ Imperii noſtri mandata ſunt, ſe prompta eſſe tam obſidibus quàm ſacramentis affirmantes.

5. Nolumus etiam latere diſcretionis tuæ prudentiam, quòd Dominus Papa, totaque Apulia, Italia, & Longobardia, de die in diem adventum noſtrum deſiderant: & ut noſtra eis Imperiali ſubveniamus potentia, cum omni devotione expoſtulant. Hujus rei gratia dilectiſſimum & præcordialem Imperii noſtri Principem Embricονem, venerabilem Herbipolenſem Epiſcopum, amicum tuum, ad exquirendam Domini Papæ voluntatem Romam miſimus. Cognita verò ipſius circa nos voluntate, communicato Principum noſtrorum conſilio, ea quæ ad utriusque Imperii noſtri honorem ſpectant, per chariſſimos & prudentes Nuncios noſtros, Robertum ſcilicet Principem Capuanum, illuſtrem utique virum ac nobilem nobisque fidelem, nec non Albertum dilectum Capellanum noſtrum & in fide conſtantem, tuæ ſignificamus Nobilitati. ANNO. 1142.

6. Hos igitur tanquam nos audias, & quæ tibi dixerint, ſicut decet Excellentiam tuam, & ſicut de te ſperamus & credimus, ad effectum perducas, & honeſtos & idoneos Apocriſiarios tuos unà cum Nunciis noſtris ſine dilatione ad nos remittas.

7. Præstereà de Rutenis, qui ad contemptum Imperii noſtri occiſis hominibus noſtris, pecuniam noſtram ſibi uſurpaverunt, ſicut convenit in cauſa amici & propinqui tui, & ſicut nobis ſcripſiſti, ita facias.

8. Militibus quoque Imperii noſtri, Alemanis ſcilicet, qui apud te ſunt, ſicut decet Excellentiam tuam, benignus exiſtas.

9. Nihilominus etiam te rogamus, ut hominibus Imperii noſtri Teutonicis videlicet, qui Conſtantinopoli morantur, locum, in quem ad honorem Dei Eccleſiam ædificent, concedas, tum reſpectu divinæ remunerationis, tum & interventu & petitione noſtræ Dilectionis. Recordari quoque debet tua Diſcretio, quòd nos in Literis prioribus, per præfatum Capellanum noſtrum tuæ Nobilitati præſentatis, hoc idem à te pro Dei amore & honore petivimus: quia ſi ipſe, qui dat ſalutem Regibus, fuerit in medio noſtri, certum eſt quòd non gaudebunt inimici noſtri.

Datum XVIII. Kal. Aprilis, MCXLII. Ratiſponæ, in Chriſto feliciter, Amen.

XXIX.

Literæ ALFONSI I. *Regis Portugalliæ quibus ſe Regnum ſuum, Gentem & Succeſſores ejus, ſub Beatæ* MARIÆ DE CLAREVALLE *Ciſtercienſis Ordinis, Tutelam, Protectionem, Defenſionem, & Patrocinium ſubdit, cum obligatione eidem ſolvendi, ſingulis annis, in modum Feudi & Vaſſalitii quinquaginta Morabitinos auri boni & probati; ſalvo tamen Tributo jam Beato* PETRO *& Succeſſoribus ejus Pontificibus Romanis conſtituto. Datum in Eccleſia Lamecenſi 4 Kalend. Maii* (1) *Æra* 1142. [ANT. DE SOUSA DE MACEDO, Luſitania liberata. In Procemio II. pag. 138.] 28 Avril.

IN Dei Nomine: Quoniam quidem decet unumquemque fidelem de bonis ſibi collatis à ſuperno largitore Dei Miniſtros participes efficere, ut per eos cæleſtium bonorum particeps efficiatur. Ideo Ego Alphonſus miſeratione divinâ Portugallenſium Rex noviter Deo jubente creatus, quia me plus omnes debitorem ſentio, cupio me, & omnia mea Altiſſimo offerre, ut tam Ego quam Succeſſores mei in perpetuum regnaturi agnoſcant habere regnum de manu Domini, qui præſentialiter tradidit eum mihi, ut corde firmo, & Charitate perfectâ fidem Chriſtianam ab infidelium injuriis defenderem & Sanctam Eccleſiam de Regni reditibus ditarem, ut ſic eſſet Regnum Sanctum, Deo charum, & in perpetuum ſtabilitum. Et quia jam me, & omnia beato Petro, & ejus Succeſſoribus vectigalem conſtitui, cupiens & nunc beatam Dei genitricem apud Deum advocatam habere, de conſenſu Vaſſalorum meorum, qui abſque externo adjutorio me in Regium ſolium conſtituerunt, me ipſum, Regnum meum, Gentem meam, & Succeſſores meos ſub Beatæ Mariæ de Clarevalle tutellam, protectionem, defenſionem, patrocinium, conſtituo, & conſtituta fore decerno, ordinando, & mandando omnibus & ſingulis ſucceſſoribus meis in hæreditatem hujus Regni legi-

(1) Cette Date eſt fautive, les Calendes d'Avril ne ſe comptent que juſqu'à 17. & la Dixhuitieme qui ſeroit le jour precedent ſe dit *Idibus*. La Copie d'*Otton* de Friſingue, d'où *Goldaſt* avoit ſans doute tiré la piece, ne marque ni le mois ni l'année. Elle y eſt écrite en cette ſorte *Datum XVIII. Kal. Ratiſponæ, in Chriſto feliciter Amen.* (DUM.)

(1) *Æra* 1142. C'eſt une faute. Il faut lire *Anno Domini* 1142. ou bien *Æra* 1180. comme dans la Lettre du même Roi au Pape. Cette correction ne ſouffre point de difficulté, mais il y en a beaucoup à ſavoir ſi la Date du 4. des Kalendes de Mai doit ſubſiſter ou non. Tout ce que nous en pouvons dire eſt, qu'elle ne s'accorde pas avec celle des Ides de Decembre qui ſe lit dans la Lettre du même *Alfonſe* au Pape *Innocent II.* & que l'une ou l'autre eſt vicieuſe. Il eſt évident que ſi le Tribut à S. Pierre ne fut offert & conſtitué que le 13. Decemb. ce Prince ne pouvoit en parler le 28. Avril comme d'une choſe deja faite. (DUM.)

ANNO 1142. legitime intrantibus, ut singulis annis eidem Sanctæ Ecclesiæ Sanctæ Mariæ de Claravalle, quæ est Cisterciensis Ordinis, posita in Regno Franciæ in Diœcesi Lingonienſi, tribuant in modum Feudi, & vassalitii 50. Morabitinos auri probati, boni, & digni quod recipiatur. Si vero contigerit per nostrum Dominium aliquem ejusdem Monasterii, & Ordinis præfati intrare, vel transire, vel Monasterium inibi construxerit, personæ, & res talis Monasterii sub tutelâ, & patrocinio Regis erunt, taliter quod à nullo possint molestari, inquietari, perturbari vel a suis bonis defraudari, quod si contingat, in pristinam libertatem restituantur quacunque horâ temporis, vel momenti in quo majori commoditate id fieri quiverit: quapropter bona talium Monasteriorum, & personarum erunt tanquam bona Regalia, & de illis erit Regi eadem cura quam de suis debet habere. Si verò Rex aliquis, vel Tyrannus quem de lumbis nostris futurum non credimus, præfatas personas molestaverit, seu illarum bona surripuerit, non meam, aut earum, sed Virginis hæreditatem usurpare se credat, & tanquam Domino suo infidelis, sub cujus tutelâ Regnum constituimus, eodem privetur, & semen ejus non elucescat super terram, fratribus vero in dicto Monasterio de Claravalle, & in aliis sui Ordinis Domino famulantibus, cura erit Statum Regni nostri Deo devotè commendare & animam meam, & parentum meorum Missis, & vigiliis adjuvare, & de feudo seu vassalitio altare Beatæ Mariæ reparabunt. Abbas verò Dominus Bernardus, & ejus successores in perpetuum, hujusmodi Feudum annuatim habebunt in die Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis. Et ideo Virgo mater Domini mei Jesu Christi, in cujus laudem hic Ordo constitutus micat, ego humilis servus tuus Adelfonsus Rex Portugall. peto quatenus Regnum meum defendas a Mauris inimicis Crucis filii tui, & Coronam hanc ab omni externo Dominio liberam conserves & de prole meâ fideles servos, & Feudi largitores in Regni Sede corrobores. Si quis verò contra hoc vassalitium, & Feudi testimonium aliquid attentaverit, si vassalis fuerit, à Regno nostro expellatur; si verò quod Dominus non consentiat, Rex fuerit, sit à nobis maledictus, & in stirpe nostra non numeretur, & à Domino Deo qui nobis Regnum dedit, omni dignitate spoliatus, & a suis inimicis victus, & cum Juda traditore in Inferno sepultus. Factâ carta in Ecclesiâ Lamecensi 4. Kalend. Maii Æra 1142.

Ego ADELFONSUS Rex.

EGAS Curiæ Praeſes conf.	Condiſalvus DE SOUSA pro teſt.
PETRUS PELAIDES Curiæ Signifer conf.	VASOUS SANCIUS pro teſt.
FUAS POFINIUS Colimbriæ Præfect. conf.	ALFONSUS EGEA pro teſt.
PELAGIUS DE SOUSA confirmat.	

XXX.

1143. *Loix Fondamentales du Royaume de* PORTUGAL *faites dans la prémiere Convocation des Etats généraux tenue à* Lamego, *Ville ſituée dans la Province de Beira, ſous le regne* D'ALPHONSE, *prémier Roi de Portugal en l'année* 1143. [LEQUIEN DE LA NEUFVILLE, Hiſtoire générale de Portugal, à la tête du Tom. I. On trouve auſſi ces Loix dans ANT. DE SOUSA DE MACEDO, Luſitania Liberata. In Procemio II. pag. 134. Ex BRANDAO Monarch. Luſit. p. 3. lib. 10. cap. 43.]

AU nom de la très-ſainte Trinité du Pere, du Fils, & du S. Eſprit. Trinité inſéparable, & qui jamais ne peut être ſéparée. Moi Alfonſe, fils du Comte Henri, & de la Reine Thérèſe, petit-fils du grand Alfonſe, Empereur des Eſpagnes; & depuis peu par la miſericorde de Dieu, élevé à la dignité Royale.

Puis que Dieu nous a rendu le repos, & qu'il nous a fait remporter la victoire ſur les Maures nos ennemis, voulant profiter du tems & du calme qu'elle nous donne, Nous avons convoqué ceux, dont voici les noms & les qualitez.

L'Archevêque de Brague, les Evêques de Viſéo, de Porto, de Coïmbre, & de Lamégo, avec tous nos autres Conſeillers & Courtiſans, ayant leurs familles dans les villes de Coïmbre, de Guimaraés, de Lamégo, de Viſéo, de Barcellos, de Porto, de Trancoſo, de Chavés, du Château du Roi, de Bouzellas, de Paredés Velhas, de Sena, de Couilhan, de Mont-Mayor, d'Ifgueire, & de la Maiſon de campagne du Roi. ANNO 1143.

Laurent de Viégas, devant porter parole pour le Roi, en qualité de ſon Procureur général, en préſence du Roi, ſéant en ſon trône, mais ſans aucunes marques Royales; & du Clergé ſéculier & régulier, aſſemblez dans l'Egliſe de Sainte Marie d'Almaçave, Laurent de Viégas prit la parole & dit.

Le Roi Alfonſe, que vous avez élu & proclamé dans le camp d'Ourique, vous a aſſemblez ici, afin que vous entendiez la lecture des Brefs de notre ſaint Pere le Pape Eugene III. pour ſavoir, ſi vous voulez qu'Alfonſe ſoit votre Roi. Les Peuples répondirent unanimement, qu'ils vouloient qu'Alfonſe fût leur Roi. Si vous voulez, leur dit Viégas, qu'il ſoit votre Roi, comment ſera-t-il votre Roi? Sa Royauté finira-t-elle avec lui, ou bien ſes enfans ſuccéderont-ils à la Royauté. Les Peuples reprirent auſſitôt, Alfonſe ſera notre Roi tant qu'il vivra, & quand il mourra, ſes enfans mâles ſeront nos Rois. Si vous deſirez cela, répartit Viégas, donnez lui les marques de la Royauté, & les Peuples dirent, Nous les lui donnons, au nom du Seigneur. Pour lors l'Archevêque de Brague ſe leva, reçut de l'Abbé de Laurbano, une grande Couronne d'or enrichie de perles, & donnée à ce Monaſtére par les Rois Gots, qui s'en étoient toûjours ſervis, & la mit ſur la tête du Roi, qui tenoit ſon épée nuë à la main, & la même qu'il avoit portée à la guerre. En cet état, Alfonſe dit à haute voix; *Beni ſoit Dieu, qui m'a toûjours aſſiſté, quand je vous ai délivrez de vos ennemis, avec cette épée que je porte pour votre défenſe. Vous m'avez fait Roi, & je dois partager avec vous les ſoins de l'Etat. Je ſuis donc votre Roi, & puis que je ſuis tel, faiſons des Loix qui établiſſent la tranquillité dans notre Royaume.* Nous le voulons bien, reprirent les Peuples, faites telles Loix qu'il vous plaira; nous ſommes venus ici avec nos enfans & nos familles, pour apprendre & pour ſuivre ce que vous trouverez bon d'ordonner. Sur cette réponſe, le Seigneur Roi appella les Evêques, la Nobleſſe, & ceux qui étoient chargez de la Procuration des abſens, & ils convinrent que d'abord il falloit faire les Loix pour la ſucceſſion au Trône, qui furent telles qu'elles ſont exprimées ici dans les articles ſuivans.

I.

Que le Seigneur Alfonſe Roi vive pendant longues années, & qu'il régne ſur nous. S'il a des enfans mâles, qu'ils ſoient nos Rois, ſans qu'il ſoit néceſſaire de faire la cérémonie d'une nouvelle Election. Le fils ſuccédera au pere, puis le petit-fils, & enſuite le fils de l'arriére-petit-fils, & ainſi à perpetuité dans leur deſcendance.

II.

Si le fils aîné du Roi, meurt pendant la vie de ſon pere, le ſecond fils, après la mort du Roi ſon pere, ſera notre Roi; le troiſiéme ſuccédera au ſecond; le quatriéme au troiſiéme, & ainſi des autres fils du Roi.

III.

Si le Roi meurt ſans enfans mâles, le Frere du Roi, s'il en a un, ſera notre Roi, mais pendant ſa vie ſeulement, car après ſa mort, le fils de ce dernier Roi, ne ſera pas notre Roi, à moins que les Evêques & les Etats ne l'éliſent, & alors ce ſera notre Roi, ſans quoi il ne le pourra être.

IV.

Laurent de Viégas ſe leva pour dire aux Evêques & aux autres Seigneurs, le Roi demande, ſi vous voulez que les filles entrent dans la ſucceſſion de la Couronne, & ſouhaite que ſur cela on faſſe une Loi. Les Evêques & les Seigneurs, après une longue conteſtation, arrêterent, que les filles du Seigneur Roi régneroient, mais en cette maniére.

V.

Si le Roi de Portugal n'a point d'enfant mâle, & qu'il

ANNO 1143.

qu'il ait une fille, elle sera Reine après la mort du Roi, pourvû qu'elle se marie avec un Seigneur Portugais; mais il ne portera le nom de Roi, que quand il aura un enfant mâle de la Reine qui l'aura épousé. Quand il sera dans la compagnie de la Reine, il marchera à sa main gauche, & ne mettra point sur sa tête la Couronne royale.

VI.

Que cette Loi soit toûjours observée, & que la fille aînée du Roi n'ait point d'autre mari qu'un Seigneur Portugais, afin que les Princes étrangers ne deviennent point les maîtres du Royaume. Si la fille du Roi épousoit un Prince ou un Seigneur, d'une Nation étrangere, elle ne sera pas reconnuë pour Reine, parce que nous ne voulons point que nos Peuples soient obligez d'obéir à un Roi, qui ne seroit pas né Portugais, puis que ce sont nos Sujets & nos Compatriotes, qui sans le secours d'autrui, mais par leur valeur, & aux dépens de leur sang, nous ont fait Roi.

VII.

Ce sont les Loix, qui regardent la succession à la Couronne de Portugal, qu'Albert, Chancelier du Seigneur Roi, lut à haute voix. Les Peuples y applaudirent, répondirent qu'elles étoient bonnes & justes, & ajoûterent qu'ils n'en vouloient point d'autres, soit pour eux ou pour leurs descendans, qui comme eux les observeroient inviolablement & toujours.

VIII.

Laurent de Viégas dit aux Peuples, que le Seigneur Roi demandoit, s'ils vouloient aussi faire des Loix touchant la Noblesse & la Justice. Ils répondirent, qu'ils consentoient qu'on en fit, pourvû qu'elles fussent conformes aux Loix divines, & ce sont celles qui suivent.

IX.

Tous ceux qui sont du Sang Royal, ainsi que leurs descendans, seront reconnus Princes. Les Portugais qui auront combattu pour la personne du Roi, pour son fils, pour son gendre, ou pour la défense de l'Etendart royal, seront Nobles; mais les descendans des Maures, ni les fils des Juifs, ni les enfans des Infideles, ne pourront aspirer à la Noblesse. Si un Portugais a été fait prisonnier de guerre par les Barbares, & s'il meurt en captivité, sans avoir renoncé à la sainteté de son baptême, ni à celle de sa Religion, ses enfans seront Nobles. Celui qui aura tué un Roi ennemi, ou son fils, ou qui aura gagné leur Etendart royal, sera reconnu pour Noble. L'ancienne Noblesse sera toûjours estimée telle, & ceux qui ont porté les armes pour notre service dans la fameuse journée de la bataille d'Ourique, seront Nobles, & nommez nos anciens Vassaux.

X.

Si un Noble est assez lâche, pour fuir dans le tems qu'il faudra combattre: s'il a frappé une femme de sa lance ou de son épée; s'il n'a point exposé sa vie pour la liberté de la personne du Roi, pour celle du Prince son fils, & pour la défense de l'Etendart royal, s'il est convaincu de parjure, & d'avoir celé au Roi la vérité des choses qu'il aura voulu savoir; s'il a mal parlé de la Reine, ou de ses filles; s'il a deserté les armées du Roi pour aller servir chez les Maures; s'il a volé; s'il a blasphemé le saint nom de Dieu; enfin, s'il a attenté à la personne du Roi, cet homme noble sera dégradé de tout caractére de noblesse, ainsi que sa posterité.

XI.

Ce sont là les Loix, qui concernent la Noblesse, qu'Albert, Chancelier du Seigneur Roi, lut à haute voix. Les peuples y applaudirent, répondirent qu'elles étoient bonnes & justes, & ajoûterent, qu'ils n'en vouloient point d'autres, soit pour eux, ou pour leurs descendans, qui comme eux les observeroient inviolablement, & toûjours.

XII.

Les Regnicoles obéiront au Roi. Les Jugemens, & Ordonnances, que rendront *les Alguazils*, qui sont les Juges établis par le Roi dans le Royaume, pour juger selon les Loix de l'équité, seront executez, & nos Sujets obligez de s'y soumettre.

ANNO 1143.

XIII.

Celui qui sera convaincu de vol, sera exposé les épaules nuës, dans la Place publique, pour les deux prémieres fois; s'il récidive, on le marquera au front avec un fer chaud; s'il continuë à voler, on instruira son procès; mais s'il est condamné à la mort, les Juges ne feront point mettre leur Arrêt à éxecution, sans un commandement exprès du Seigneur Roi.

XIV.

Si une femme mariée commet un adultere, & que le mari fondé sur de bonnes preuves testimoniales, en porte sa plainte au Juge, & de-là au Seigneur Roi, les deux adultéres seront condamnez au feu; mais si le mari réclame sa femme, & s'il demande qu'il soit sursis à l'éxecution de ce jugement, celui qui aura commis l'adultére avec cette femme, ne sera point puni, parce que la Loi défend de faire mourir un coupable, lors que celui, ou celle qui aura été complice du même crime, sera absous.

XV.

Tout homicide, tel qu'il puisse être, sera condamné à la mort, aussibien que celui qui aura violé une fille noble, à laquelle appartiendra tout le bien du violateur. Si la fille n'étoit pas noble, l'homme, sans avoir égard à sa qualité, sera obligé de l'épouser.

XVI.

Quand quelqu'un aura pris par force le bien d'autrui, celui qui aura été volé, portera sa plainte au Juge; pour lors, il lui fera rendre ce qui lui aura été pris.

XVII.

Celui qui aura blessé quelqu'un d'un coup d'épée, d'un coup de pierre ou de bâton, sera condamné par le Juge, à payer au blessé dix marabitins.

XVIII.

Tout homme qui aura fait quelque injure à *l'Alvazil*, qui est le Ministre de la Justice, & à *l'Alcaid*, qui est celui de la guerre, tous deux établis par le Seigneur Roi, pour l'exercice & pour la fonction de leurs Charges, sera marqué d'un fer chaud, en cas qu'il ait osé le frapper, sinon, il sera condamné à payer cinquante marabitins.

XIX.

Ce sont là les Loix qui concernent la Justice qu'Albert, Chancelier du Seigneur Roi, lut à haute voix. Les peuples y applaudirent, répondirent qu'elles étoient bonnes & justes, & ajouterent qu'ils n'en vouloient point d'autres, soit pour eux, soit pour leurs descendans, qui comme eux, les observeroient inviolablement, & toûjours.

XX.

Laurent de Viégas se leva, & dit aux Peuples: Voulez-vous que le Seigneur Roi aille aux Assemblées du Roi de Léon, qu'il lui paye le tribut, ou à quelque autre personne étrangére, & commise par le Pape qui l'a fait Roi? Chacun se leva en tirant l'épée, & la tenant à la main, dit à haute voix, Nous sommes libres, & notre Roi l'est comme nous; nous devons notre liberté à notre courage, & si le Roi consentoit à faire quelque chose de semblable, il seroit indigne de vivre, & quoique Roi, il ne régneroit point parmi nous, ni sur nous. A ces paroles, le Seigneur Roi ayant la Couronne sur la tête, & l'épée nuë à la main, se leva & dit aux Peuples, *Vous savez les risques que j'ai courus, & les dangers ausquels je me suis exposé pour vous procurer cette liberté, dont vous jouissez aprésent dans mon Royaume. Je vous en prens à témoins, aussi bien que cette épée que je porte pour votre salut & pour votre défense.*

Vous

ANNO 1143. *Vous le dites bien, si quelque Roi consentoit à faire une action indigne de son caractére & de son rang, il ne mériteroit pas de vivre. Quoique ce fût mon fils ou mon petit-fils, je les déclare dès à présent indignes de régner, & de me succéder sur le trône que je remplis.* Les Peuples applaudirent à ces derniéres paroles, & répondirent, que de tels Successeurs devroient plutôt être mis à mort, qu'admis pour leur commander, & qu'ils ne prétendoient pas que leur Roi dût se soumettre à une autre Puissance; à quoi le Seigneur Roi ayant consenti, il leur repliqua, que tout seroit ainsi exécuté.

XXXI.

1155. *Rescriptum* FRIDERICI I. *Imperatoris Augusti de Jure Imperatorum in Urbem* Romam; *sive potius Responsum oretenus Legatis Populi Romani datum in Expeditione prima Italica.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 333. On trouve aussi cette Piéce dans OTTONIS FRIS. Episcopi de rebus Gest. Frid. I. Imp. lib. 2. cap. 21. pag. 249.]

MUlta de Romanorum sapientia seu fortitudine hactenus audivimus, magis tamen de sapientia. Quare satis mirari non possumus, quod verba vestra plus arrogantiæ tumore insipida, quàm sale sapientiæ condita sentimus. Antiquam tuæ proponis Urbis nobilitatem, divæ tuæ Reipub. veterem statum ad sidera sustollis. Agnosco, agnosco, ut & tui Scriptoris verbis utar, fuit, fuit quondam in hac Repub. virtus; quondam dico, atque ô utinam tam veraciter, quam libenter, nunc dicere possemus. Sensit Roma tua, imo & nostra, vicissitudines rerum: sola evadere non potuit æterna lege ab auctore omnium sancitam cunctis sub Lunari Globo degentibus sortem. Quid dicam? Clarum est, qualiter primo Nobilitatis tuæ robur ab hac nostra Urbe translatum sit ad Orientis Urbem regiam, & per annorum curricula ubera deliciarum tuarum Græculus esuriens suxerit. Supervenit Francus, vere nomine & re nobilis, eamque, quæ adhuc in te residua fuit, ingenuitatem fortiter eripuit. Vis cognoscere antiquam tuæ Romæ gloriam, Senatoriæ dignitatis gravitatem, tabernaculorum dispositionem, Equestris Ordinis virtutem & disciplinam, ad conflictum procedentis intemeratam ac indomitam audaciam? Nostram intuere Rempublicam, penes nos cuncta hæc sunt. Ad nos simul omnia hæc cum Imperio dimanarunt. Non cessit nobis nudum imperium; virtute sua amictum venit, ornamenta sua secum traxit. Penes nos sunt Consules tui, penes nos est Senatus tuus, penes nos est miles tuus. Proceres Francorum ipsi se consilio regere, Equites Francorum ipsi tuam ferro injuriam propellere debebunt.

2. Gloriaris, me per te vocatum esse: me per te primo Civem, post Principem factum: quod tuum erat, à te suscepisse. Quæ dicti novitas, quàm ratione absona, quàm veritate vacua sit, æstimationi tuæ prudentumque relinquatur arbitrio. Revolvamus modernorum Imperatorum gesta, si non Divi nostri Principes Carolus & Otto nullius beneficio traditam, sed virtute expugnatam, Græcis seu Longobardis Urbem cum Italia eripuerint, Francorumque apposuerint terminis. Docent hæc Desiderius & Berengarius Tyranni tui, in quibus gloriabaris, quibus tanquam Principibus innitebaris. Eos à Francis nostris non solum subactos & captos fuisse, sed & in servitute ipsorum consenuisse, vitam finisse, vera relatione didicimus. Cineres ipsorum apud nos reconditi evidentissimum hujus rei repræsentant indicium. Sed dicis: Vocatione mea venisti. Fateor, vocatus fui. Redde causam, quare vocatus fuerim. Ab hostibus pulsabaris; nec propria manu, Græcorumve mollitie liberari poteras: Francorum virtus invitatione adscita est. Implorationem potius quàm vocationem hanc dixerim. Implorasti misera felicem, debilis fortem, invalida validum, anxia securum. Eo tenore vocatus (si vocatio dicenda est) veni. Principem tuum militem meum feci, teque deinceps usque in præsentiarum in meam Ditionem transfudi. Legitimus possessor sum: eripiat quis, si potest, clavam de manu Herculis. Siculus, in quo confidis, forte hæc faciet? Ad priora respiciat exempla. Nondum facta est Francorum sive Teutonicorum manus invalida: Deo largiente, vitaque comite & ipse temeritatis suæ quandoque capere poterit experimenta.

3. Justitiam tuam, quam tibi debeam, exquiris. Taceo quod Principem populo, non Populum Principi Leges præscribere oporteat. Prætermitto, quod quilibet possessor possessionem suam ingressurus, nullum conditionis præjudicium pati debeat. Ratione contendamus. Proponis (ut mihi videtur) trium sacramentorum exactionem. De singulis respondeo. Dicis me debere jurare, ut Leges Antecessorum meorum Imperatorum eorum privilegiis tibi firmatas, & bonas consuetudines tuas observem. Apponis etiam, quod patriæ usque ad periculum capitis tuitionem jurem. Ad ista duo simul respondeo. Ea quæ postulas, aut justa sunt, aut injusta. Si injusta sunt, nec tuum erit postulare, nec meum concedere: si justa, recognosco hæc & debendo velle, & volendo debere. Quare superfluum erit voluntario debito & debitæ voluntati sacramentum apponere. Quomodo enim tibi tuam justitiam infringerem, qui quibuslibet infimis etiam quod suum est, servare cupio? Quomodo patriam, & præcipue Imperii mei Sedem usque ad periculum capitis non defenderem, qui & ipsius terminos non sine ejusdem periculi æstimatione, quantum est in me, restaurare cogitaverim? Experta est hoc Dania nuper subacta, Romanoque reddita Orbi, & fortasse plures Provinciæ, pluraque sensissent Regna, si præsens negotium non impedisset. ANNO 1155.

4. Ad tertium venio capitulum. Affirmas pro pecunia quadam juramentum præberi à mea debere persona. Proh nefas! à tuo, Roma, exigis Principe, quod quilibet lixa potius petere deberet ab institore. A captivis hæc penes nos exiguntur. Num in captivitate detineor? Num vinculis hostium urgeor? Nonne multo & forti stipatus milite inclytus sedeo? Cogetur Princeps Romanus contra suam voluntatem cujuslibet præbitor esse, non largitor? Regaliter & magnifice hactenus mea, cuilibet, & quantum decuit, & præcipue bene de me meritis dare consuevi. Sicut enim à minoribus debitum rite expetitur obsequium, sic à majoribus meritum juste rependitur beneficium. Hunc, quem alibi à Divis parentibus meis acceptum servavi morem, Civibus cur negarem, Urbemque meo introitu lætam non facerem? sed merito non justa injuste petenti cuncta juste negantur.

XXXII.

Epistola HADRIANI *Papæ ad* FRIDERICUM *Imperatorem, quâ de duplici injuriâ, Sedi Apostolicæ per ipsum illatâ, videlicet de antepositione proprii Nominis in Epistolis, & de homagio ab Episcopis exacto conqueritur, eundemque ad resipiscentiam minis adjectis hortatur.* [PHILIPPI LABBEI Concil. Collectio Tom. X. Col. 1149. Appendix vetusti Script. ad RADEVICI FRIS. de rebus gestis Frid. I. Imp. libros. Ex Chronicis NAUCLERI. GOLDASTI Constit. Imp. Tom. I. pag. 263. Le même en ses *Reichs Satzungen* 2. Theyl pag. 9. BARONII Annales Ecclesiast. Tom. XII. ann. 1159. num. 6. pag. 412.] 1158.

Voyez cette Piece dans notre *Premiere Collection* Tom. I. pag. 80. col. I. où elle a été rangée par abus sous l'an 1154.

Rescriptum FREDERICI I. *Romanorum Imperatoris ad* HADRIANUM IV. *Papam de antepositione Nominis proprii in Epistolis ad eum destinatis, tanquam justo titulo facta. Exprobrat ei superbiam suam & Cardinalium suorum, adhortaturque ad humilitatem Apostolicam.* [GOLDASTI Constitutiones Imp. Tom. I. pag. 263. Cette Piéce se trouve aussi dans L'APPENDIX vetusti scriptoris ad RADEVICI FRISING. de reb. gest. Frid. I. Imperatoris libros. Ex Chronicis Naucleri. & dans. BARONII Annales Eccles. Tom. XII. ann. 1159. pag. 412. Num. VII.]

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, Hadriano Romanæ Ecclesiæ Pontifici, omnibus illis adhærere, quæ cœpit Jesus facere & docere.

1. Lex justitiæ unicuique, quod suum est, restituit.

Non

ANNO 1156.

Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc Regno nostro debitum exhibemus honorem, à quibus & Regni dignitatem suscepimus & coronam. Numquid tempore CONSTANTINI Sylvester regalis aliquid habuisse dignoscitur? Sed ejus pietatis concessione libertas data est Ecclesiæ, pax restituta, & quicquid regale Papatus vester habere dignoscitur, largitione Principum obtinet. Unde cum Romano Pontifici scribimus, jure & ex antiquo nomen nostrum præponimus, & ad justitiæ normam eidem nobis scribenti concedimus. Revolvite Annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus, illic invenitur.

2. Ab hiis autem, qui Dii sunt per adoptionem, & regalia nostra tenent, cur homagium & regalia sacramenta non exigamus? cum ille noster & vester institutor, ab homine Rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, tamen pro se & Petro censum Cæsari persolvit, & exemplum vobis dedit, ut & vos ita faciatis. Docet itaque vos, dicens: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Aut igitur regalia nostra nobis dimittant, aut si hæc sibi utilia judicaverint, quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari persolvant.

3. Cardinalibus utique vestris clausæ sunt Ecclesiæ, & non patent Civitates; quia non videmus eos Cardinales, sed Carpinales; non prædicatores, sed prædatores; non pacis corroboratores, sed pecuniæ raptores; non Orbis reparatores, sed auri insatiabliles corrasores. Cum autem viderimus eos, quales requirit Ecclesia, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes causæ humilium in æquitate, necessariis stipendiis & commeatu eos sustentare non differemus.

4. Humilitati autem, quæ est custos virtutum, & mansuetudinis vestræ, non minimam notam inuritis, cum hujusmodi quæstiones, Religioni non multum conferentes, secularibus personis proponitis. Provideat itaque Paternitas vestra, ne, dum talia movet, quæ indigna ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem serotinum ori vestro aures suas arrigere festinant. Non enim non possumus respondere auditis, cum superbiæ detestabilem bestiam usque ad Sedem Petri reptasse videamus, paci Ecclesiæ bene semper providentes. Valete.

XXXIII.

Juin.

Pax inter WILHELMUM *Regem Siciliæ, &* HADRIANUM *Papam IV. quâ præfatus Rex Jura Ecclesiastica tam in Regno Siciliæ, quàm in Ducatu Apuliæ, & Calabriæ, aliisque locis promittit illibata conservare, prædictus verò Pontifex eundem manutenere ac defendere in omnibus supradictis, pro quibus illi fidelitatem juravit, & homagium ligium fecit. Datum ante Beneventum mense Junio Anno Incarnationis Dominicæ 1156. Regni* WILHELMI *Regis VI.* [BARONIUS Annales Eccles. Tom. XII. sub An. 1156. pag. 395, num. 3.]

IN NOMINE DEI ÆTERNI & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI. Amen.

Domino Hadriano Dei gratia S. R. E. Summo Pontifici charissimo Domino & Patri nostro reverendo, ejusque Successoribus Willelmus eadem gratia Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ.

Nostræ semper Consuetudinis extitit, animum nostrum in Triumphis & maximis humiliare Successibus, & tunc nos attentiùs ad Omnipotentis Dei obsequium, & cultum mansuetudinis exponere, cùm ad majorem prosperitatem & gloriam nos vidimus pervenire: tales in tranquillis & prosperis rebus erga nostri Redemptoris obsequium inveniri volentes, ut perceptorum à Rege omnium Regum beneficiorum non appareamus ingrati, & majores Successus atque Victorias de Brachio Virtutis Dei jugiter sperare possimus. Hujus quidem nostræ Consuetudinis consideratione inducti, cæsis & comprehensis in manu bellica ad laudem & gloriam Nominis Dei Græcis & Barbaris Nationibus, quæ Regnum nostrum nulla earum vi, sed Proditorum nostrorum dolositate intraverant, devictis & fugatis de Finibus Regni nostri Turbatoribus Pacis, & Proditoribus nostris, humiliandos nos sub omnipotenti manu Dei decrevimus, & ad cultum Humilitatis propensiùs intendendum.

Discordiis igitur illis, quæ inter Romanam Ecclesiam fuerant agitatæ, finem congruum imponere cupientes: cùm appropinquavissemus Civitati Beneventi, & Inimici nostri ante faciem indignationis nostræ fugissent, venerabiles Cardinales vestros Hubaldum Tituli Sanctæ Praxedis, & Julium Tituli Sancti Marcelli Presbyteros Cardinales, & cum eis Rolandum Tituli Sancti Marci Presbyterum Cardinalem & Cancellarium vestrum, quos ad nostram Præsentiam direxistis, eo quo decuit honore suscepimus, & desiderium ac Monita vestra de bono Pacis ex ore ipsorum libenti animo audientes, ipsis, & Majone magno Ammirato Ammiratorum dilecto fideli & familiari nostro, & Hugone Panormitano, & Romualdo Salernitano venerabilibus Archiepiscopis, & Willelmo Calano Episcopo, & Marino Cavensi Abbate fidelibus nostris mediantibus, in hunc vobiscum per eos Pacis devenimus Concordiæque tenorem; videlicet ut de Capitulis illis, de quibus inter Majestatem vestram & nos Controversia vertebatur, quod subscriptum est, observetur.

De Appellationibus quidem ita. Si aliquis Clericus in Apulia, & Calabria, & aliis Terris quæ Apuliæ sunt affines, adversus alium Clericum de Causis Ecclesiasticis querelam habuerit, & à Capitulo, aut Episcopo, vel Archiepiscopo suo, seu alia Ecclesiastica Persona suæ Provinciæ non poterit emendari: liberè tunc si voluerit, ad Ecclesiam Romanam appellet. Translationes in Ecclesiis fient, si necessitas, aut utilitas Ecclesiæ aliquem de una Ecclesia ad aliam vocaverit, & vos, aut vestri Successores concedere volueritis. Consecrationes & visitationes liberè Romana Ecclesia faciet Apuliæ vel Calabriæ Civitatum, ut voluerit, aut illarum partium quæ Apuliæ sunt affines, Civitatibus illis exceptis, in quibus Persona nostra vel nostrorum Heredum in illo tempore fuerit, remoto malo ingenio, nisi cum voluntate nostra nostrorumque Heredum. In Apulia, & Calabria, & Partibus illis quæ Apuliæ sunt affines, Romana Ecclesia liberè Legationes habebit. Illi tamen, qui ad hoc à Romana Ecclesia fuerint delegati, Possessiones Ecclesiæ non devastent. In Sicilia quoque Romana Ecclesia Consecrationes & visitationes habeat, & si de Sicilia Personas aliquas Ecclesiastici Ordinis vocaverit, Munificentia nostra nostrorumque Heredum pro Christianitate facienda, vel pro suscipienda Corona, remoto malo ingenio, retinebit quas providerit retinendas. Cetera quoque ibidem habebit Romana Ecclesia, quæ habet in aliis Partibus Regni nostri, excepta Appellatione & Legatione, quæ nisi ad petitionem nostram & Heredum nostrorum, ibi non fient. De Ecclesiis & Monasteriis Terræ nostræ, de quibus Romanæ Ecclesiæ quæstio mota fuit, sic fiat: Vos quidem & vestri Successores in eis habebitis eas, quæ in ceteris Ecclesiis, quæ sub nostra Potestate consistunt, solitæ sunt accipi Consecrationes & Benedictiones à Romana Ecclesia; & debitos insuper & statutos ei Census exsolvent. De Electionibus quidem ita fiat. Clerici conveniant in Personam idoneam, & illud inter se secretum habebunt, donec Personam illam Excellentiæ nostræ pronuntient, & postquam Persona Celsitudini nostræ fuerit designata, si Persona illa de Proditoribus aut Inimicis nostris vel Heredum nostrorum non fuerit, aut Magnificentiæ nostræ non extiterit odiosa, vel alia in ea causa non fuerit, pro qua non debemus assentire, assensum præstabimus.

Profecto vos nobis, & Rogerio Duci Filio nostro, & Heredibus nostris, qui in Regnum pro voluntaria Ordinatione nostra successerint, concedetis Regnum Siciliæ, Ducatum Apuliæ, Principatum Capuæ, cum omnibus Pertinentiis suis; Neapolim, Salernum, & Malphiam cum Pertinentiis suis; Marchiam, & alia quæ ultra Marsicam debemus habere, & reliqua Tenimenta, quæ tenemus, à Prædecessoribus nostris hominibus Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ jure detenta, & contra omnes homines adjuvabitis honorificè manutenere. Pro quibus omnibus vobis vestrisque Successoribus, & S. R. E. fidelitatem juravimus, & vobis Ligium Homagium fecimus, sicut continetur in duobus similibus Capitularibus, quorum alterum penes vestram Majestatem Sigillo nostro aureo, alterum verò Sigillo vestro signatum penes nos habetur. Et Censum sexcentorum Schifatorum de Apulia & Calabria, quingentorum verò de Marchia, vel æquivalens in auro vel argento nos ac nostros Heredes Romanæ Ecclesiæ statuimus annis singulis soluturos, nisi fortè impedimentum aliquod intercesserit, quo cessante, Census ex integro persolvetur. Omnia verò prædicta, quæ nobis concessistis, sicut nobis, ita etiam & Heredibus nostris concedetis, quos pro voluntaria Ordinatione nostra statuerimus, qui sicut nos, vobis vestrisque Successoribus & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere, &

ANNO 1156. & quæ præscripta sunt, voluerint observare. Ut autem quæ supra dicta sunt, tam vestro quàm vestrorum Successorum tempore obtineant perpetuam firmitatem, nec nostris aut nostrorum Heredum temporibus alicujus valeant præsumptione turbari: præsens Scriptum per manum Matthæi nostri Notarii scribi, ac Bulla aurea nostro Typario impressa insigniri, ac nostro Signaculo decorari jussimus. Datum ante Beneventum per manus Majonis magni Ammirati Ammiratorum, anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo-sexto, mense Junii, quartæ Indictionis; anno verò Regni Domini Willelmi Dei gratia magnifici & gloriosissimi Regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ sexto feliciter. Amen. ✠

Confirmatio Pacis prædictæ per HADRIANUM *Papam IV. Datum eadem die.* [BARONIS Annales Eccles. Tom. XII. sub An. 1156. num. 8.]

HADRIANUS Episcopus Servus Servorum Dei charissimo in Christo Filio Willelmo illustri & glorioso Siciliæ Regi, ejusque Heredibus, quos pro voluntaria Ordinatione sua statuerit in Regnum, in perpetuum.

Licet ex injuncto nobis à Deo Apostolatus Officio universos Christi Fideles paternæ charitatis brachiis debeamus amplecti, atque ad Pacem eos & Concordiam invitare: Reges tamen & sublimiores quasque Personas tanto ampliùs diligere & honorare debemus, atque de bono Pacis eos tanto studiosiùs commonere, quanto Ecclesiæ Dei & fidelibus Christianis major inde fructus spiritualiter ac temporaliter dignoscitur provenire. Constat, charissime in Christo Fili Willelme, gloriose Siciliæ Rex, te inter Reges & celsiores Personas Sæculi eximiis operibus, potentia, opibusque clarere, ita ut ex vigore Justitiæ, quam in Terra sub tua Ditione constituta conservas, ex securitate Pacis, qua omnes per eamdem constituti lætantur, & ex terrore, quem Inimicis Christiani Nominis per opera magnifica incussisti, usque ad extremos angulos fama nominis tui & gloria protendatur. Quod si quidem nos, dilectissime in Christo Fili Willelme eximie, diligentius attendentes, & inspicientes pariter, quantæ utilitates Romanæ Ecclesiæ valeant provenire, si Celsitudo tua per firmam Pacem ei & Concordiam conjungatur: dum in Civitate Beneventana securi & liberi cum Fratribus nostris essemus, ad Pacem tecum habendam diligenti studio decrevimus intendere. Misimus ergo ad Excellentiam tuam quosdam Fratrum nostrorum, scilicet, *ut suprà*, & proposuimus per eos nostrum de bono Pacis & Concordiæ desiderium, & invitavimus attentiùs, & monuimus Excellentiam tuam ad Pacem. Et illius inspirante virtute, qui ad Cœlum iturus Discipulis suis ait: Pacem meam do vobis, Pacem meam relinquo vobis: talem animum tuum invenimus, qualem Filii Pacis & Catholici Principis decuit inveniri. Et mediantibus præfatis Filiis nostris, &c. *ut suprà*. In hanc formam Pacis libera & spontanea voluntate nostra devenimus; Ut videlicet de Capitulis illis, de quibus inter nos & Excellentiam tuam controversia est, per omnia, &c.] *ut suprà in proximè scripta Regis est Conclusione*: pergit. Ut autem quæ supra diximus, tam nostro quàm Successorum nostrorum tempore perpetuam obtineant firmitatem, & nec tuis, nec tuorum Heredum temporibus alicujus valeant præsumptione turbari: nos ea de communi Consilio & voluntate Fratrum nostrorum Auctoritate Apostolica confirmamus, & valitura in perpetuum præsentis Scripti Pagina communimus, & tam à nobis quam à nostris Successoribus perpetuis temporibus statuimus observanda. Nulli ergo omnino liceat hanc Paginam nostræ Concessionis & Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare voluerit: Omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus indignationem incurrat. Amen, Amen, Amen. Datum *eadem die qua & superior.*]

XXXIV.

1157. *Epistola* ADRIANI IV. *Papæ ad* FREDERICUM I. *Romanorum Imperatorem qua memorat* Beneficium a Sancta Sede in eum collatum, *videlicet dum Coronam Imperialem de manu ejus susceperat.* [RADEVICI FRISING. Canon. de Reb. Gest. Frid. I. Imp. lib. I. cap. 9. pag. 265. ANNO 1157.

ADRIANUS Episcopus Servus Servorum Dei, Dilecto filio Friderico Illustri Romanorum Imperatori, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Imperatoriæ Majestati paucis retroactis diebus recolimus scripsisse, illud horrendum & execrabile facinus, & piaculare flagitium tempore nostro commissum, in Teutonicis partibus, sicut credimus, aliquando intentatum, Excellentiæ tuæ ad memoriam revocantes, non sine grandi admiratione ferentes, quod absque digna severitate vindictæ usque nunc transire passus sis tam perniciosi sceleris feritatem qualiter enim venerabilis frater noster E. Lundonensis Archiepiscopus, dum à Sede Apostolica remearet, à quibusdam Impiis & scelestis, quod sine grandi animi mærore non dicimus, in partibus illis captus fuerit, & adhuc in custodia teneatur. Qualiter etiam in ipsa captione prædicta, viri impietatis, semen nequam, filii scelerati, in eum & in suos evaginatis gladiis violenter exarserint, & eos ablatis omnibus, quàm turpiter atque inhonestè tractaverint, & tua serenissima Celsitudo cognoscit, atque ad longinquas & remotissimas Regiones fama tanti sceleris jam pervenit. Ad cujus utique vehementissimi facinoris ultionem, sicut is cui bona placere, mala verò displicere credimus, constantius exurgere debuisti, & gladium qui tibi ad vindictam maledictorum, laudem verò bonorum est ex divina provisione concessus, in cervicem desævire oportuit impiorum, & gravissime conterere præsumptores. Tu verò ad ipsum ita dissimulasse diceris, sævitiam neglexisse, quod eosdem non est quare pæniteat commisisse reatum: quia impunitatem Sacrilegii quod gesserunt, jamjam sentiunt invenisse. Cujus quidem dissimulationis & negligentiæ causam penitus ignoramus: quoniam nos in aliquo Serenitatis tuæ gloriam offendisse, Conscientiæ scrupulus nostrum animum non accusat: sed personam tuam sicut Charissimi & specialis filii nostri & Principis Christianissimi, quem in Apostolicæ confessionis petra non ambigimus per Dei gratiam solidatum, sincera semper dilexerimus charitate, & debitæ tractavimus benignitatis affectu. Debes enim, gloriosissime fili, ante oculos mentis reducere, quam grataneter & quam jocundè alio anno Mater tua Sacro-Sancta Romana Ecclesia te susceperit quanta cordis affectione tractaverit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit, & honoris: & qualiter Imperialis insigne Coronæ libentissime conferens benignissimo gremio suo, tuæ sublimitatis apicem studuerit confovere, nihil prorsus efficiens quod regiæ voluntati vel in minimo cognosceret obviare. Neque tamen pœnitet nos desideria tua voluntatis in omnibus implevisse, sed si majora beneficia Excellentia tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes quanta Ecclesiæ Dei & nobis per te Incrementa possint, & commoda provenire, non immerito gauderemus. Nunc autem quia tam immensum facinus quod in contumeliam universalis Ecclesiæ & Imperii tui noscitur etiam commissum, negligere ac dissimulare videris, suspicamur utique ac veremur, ne fortè in hanc dissimulationem & negligentiam propter hoc tuus animus sit inductus, quod suggestione perversi hominis Zizania seminantis, adversus Clementissimam Matrem tuam Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, & nos ipsos indignationem (quod absit) aliquam conceperis, vel rancorem. Ob hoc igitur, & ob alia omnia negocia quæ cognoscimus imminere, duos de melioribus & charioribus quos circa nos habemus, dilectos scilicet filios nostros, Bernhardum S. Clementis Presbyterum, Rolandum S. Marci Presbyterum Cardinalem, & Cancellarium nostrum, viros utique Religione, prudentia & honestate conspicuos, Serenitati tuæ de latere nostro ad præsens duximus destinandos, Excellentiam tuam rogantes attentius, quatenus eos tam honorificè quàm benignè recipias, honestè tractes, & ea quæ ipsi super hoc, & super aliis ad honorem Dei & Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ad decus etiam & exaltationem Imperii pertinentia, ex parte nostra Imperatoriæ proposuerint Dignitati, sicut si ab ore nostro procedant, absque ulla hæsitatione suscipias, & ipsorum verbis, tanquam si ea contingeret nos proferre, fidem non dubites adhibere.

XXXV.

ANNO 1157.

XXXV.

Edictum FRIDERICI *Romanorum Imperatoris, de Arrogantiâ* HADRIANI *Papæ erga Fastigium Cæsareum Regnumque universum Romano-Germanicum Literis ejus suprascriptis & verbis Legatorum satis superque declarata; necnon de Juribus & Dignitate Imperii a Tyrannide ejus & Cardinalium suorum vindicandis.* [RADEVICI FRISING. Canon. de rebus. gestis Frider. I. Imp. lib. I. cap. X. pag. 266. GOLDASTI Constit. Imp. Tom. I. pag, 263. On a tiré cette Piece de ce dernier.]

CUM divina potentia, à quo omnis potestas in cœlo & in terra, nobis, Christo ejus, Regnum & Imperium regendum commiserit, & pacem Ecclesiarum Imperialibus armis conservandam ordinaverit, non sine maximo dolore cordis conqueri cogimur Dilectioni vestræ, quòd à capite sanctæ Ecclesiæ, cui Christus pacis ac dilectionis suæ characterem impressit, causæ dissensionum, disseminarium malorum, pestiferi morbi venenum manare videntur. De quibus, nisi Deus avertat, totum corpus Ecclesiæ commaculari, unitatem scindi, inter Regnum & Sacerdotium Schisma fieri pertimescimus. Cum enim nuper in Curia Bisuntii essemus, & de honore Imperii & salute Ecclesiarum debita sollicitudine tractaremus, venerunt Legati Apostolici, asserentes se talem Legationem nostræ afferre Majestati, unde honor Imperii non parvum accipere deberet incrementum. Quos cum prima die adventus sui honorificè suscepissemus, & secunda (ut mos est) ad audiendam Legationem eorum cum Principibus nostris consedissemus, ipsi quasi de Mammona iniquitatis inflati, de altitudine superbiæ, de fastu arrogantiæ, de execrabili tumidi cordis elatione, Legationem Apostolicis Literis conscriptam nobis præsentaverunt, quarum tenor talis erat; quòd præ oculis mentis semper deberemus habere, qualiter Dominus Papa insigne Imperialis coronæ nobis contulerit: neque tamen pœnitentia moveretur, si majora Excellentia nostra ab eo beneficia suscepisset.

2. Hæc erat illa paternæ dulcedinis Legatio, quæ unitatem Ecclesiæ & Imperii consovere debuit, quæ vinculo pacis utrumque colligare. Ad vocem illam nefandam & omni veritate vacuam, non solum Imperialis Majestas debitam indignationem concepit, verùm omnes Principes, qui aderant, tanto furore & ira sunt repleti, quòd sine dubio illos duos iniquos Presbyteros mortis sententia damnassent, nisi hoc nostra intercepisset præsentia. Porrò quia multa paria Literarum apud eos reperta sunt, & Schedulæ sigillatæ ad arbitrium eorum scribendæ adhuc, quibus (sicut hactenus consuetudinis eorum fuit) per singulas Ecclesias Teutonici Regni conceptum iniquitatis suæ virus respergere, altaria denudare, vasa domus Dei asportare, cruces excoriare, nitebantur, ne ultra procedendi facultas eis daretur, eadem, qua venerant, via ad Urbem eos redire fecimus. Cumque per electionem Principum à solo Deo Regnum & Imperium nostrum sit, qui in passione Christi Filii sui duobus gladiis necessariis regendum Orbem subjecit; cumque Petrus Apostolus hac doctrina mundum informaverit, *Deum timete, Regem honorificate*; quicunque nos Imperialem Coronam pro beneficio à Domino Papa suscepisse dixerit, divinæ institutioni & doctrinæ Petri contrarius est, & mendacii reus erit.

3. Quia verò hactenus honorem ac libertatem Ecclesiarum, quæ jam diu indebitæ servitutis jugo depressa est, à manu Ægyptiorum studuimus eripere, & omnia eis dignitatum suarum jura conservare intendimus, universitatem vestram super tanta ignominia nobis & Imperio condolere rogamus; sperantes, ne honorem Imperii, qui à constitutione Urbis, & Christianæ Religionis institutione, ad vestra usque tempora gloriosus & imminutus extitit, fidei vestræ indivisa synceritas tam inaudita novitate, tam præsumptuosa elatione imminui patiatur: sciens omni ambiguitate remota, quòd mortis periculum antè vellemus incurrere, quàm nostris temporibus tantæ confusionis opprobrium sustinere. Valete.

1158. *Epistola* FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris ad Archiepiscopum* Trevirensem. *Probat Imperium non esse à Papâ, sed immediatè à Deo; addit multa de* HADRIANI IV. *Romani Pontificis Tyrannide, de usurpatione ejusdem in Imperio nec non Pseudovicariatu in Ecclesiâ reprimendis, nec non Primatu Sedis Trevirensis.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 264.]

ANNO 1158.

FRIDERICUS IMPERATOR ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

CUM Imperatoria Dignitas Imperialibus armis pacem Ecclesiarum ubique tueri debeat, Imperialem manum adversum se commovet, qui pacem Ecclesiarum disturbat. Judicium quippe portabit, quicunque est ille. Disturbat autem pacem Ecclesiarum, qui reus est Majestatis. Reus est Majestatis, qui Imperatoriæ derogat Dignitati. Cùm enim pax Ecclesiarum ex Imperatoria dignitate vigeat, paci Ecclesiæ studet, qui Imperatoriæ non derogat dignitati.

2. Itaque cum paria sint, pax scilicet Ecclesiarum, & Imperatoria Dignitas (quia unum absque altero non consistit: utpote nec Imperatoria Dignitas sine pace Ecclesiarum, neque pax Ecclesiarum sine Imperatoria Dignitate: qui unum offendit, offendit & aliud: quia qui dixit: *Deum timete*, idem statim subjunxit: *Regem honorificate*: ut per hoc clareesceret, quòd Dei timor, Regis esset honor, & è converso Regis honor Dei esset timor) qui Regem inhonorat, Deum non timet. Inhonorat autem, qui dicit, eum ab homine accepisse illud. Cum enim (juxta Apostolum) *Omnis potestas à Deo sit*, mendacii reus est, qui dogmatisat, ab homine esse, quod à Deo constat esse.

3. Pax itaque nostra, & Regnum à Deo est; qui etiam ante mundi constitutionem elegit nos, ut per nos administraretur pax Ecclesiarum. Sed quia vos plurima pars estis de numero lætantium in pace Ecclesiarum, ut pote columna & basis Ecclesiarum, quam S. Petrus aliquando suo ditavit baculo, sicut ipse post Deum, ita vos post Petrum gubernate res Ecclesiæ. Hoc mare magnum & spaciosum manibus, ubi reptilia, quorum non est numerus, animalia pusilla cum magnis, in baculo Petri remigetis, in tranquillum charitatis portum anchoram fidei vestræ figatis, innixique baculo Petri, non sitis arundo vento agitata, nec ut quidem ajunt vos esse baculum arundineum, cui si innixi fuerimus, perforabitis manum nostram.

4. Conquerimur Dilectioni vestræ, quòd nuper in Curia Bisantii, dum de stabilitate Regni & pace Ecclesiarum, debita solicitudine tractaremus, Apostolicus scripto nobis mandavit, quod præ oculis mentis haberemus, quomodo ipse nos in thronum Regni coronaverit, & neque inde pœnituerit eum, si majora etiam beneficia nostra Excellentia ab eo suscepisset. Ecce audistis blasphemiam. Recolite librarios, & percunctamini antiquarios vestros, & videte si auditum sit hujuscemodi verbum in diebus eorum, in diebus antiquis. Sed nec patres nostri annunciaverunt nobis, quod unquam Regnum alicui Augustorum ab aliquo Apostolicorum beneficiatum sit, sicut iste vesanæ mentis vir scripsit, se nos inbeneficiasse, pro eo solo, quòd solùm unctionem per reverentiam B. Petri ab eo accepimus.

5. Ecce schisma, quod, nisi Deus avertat, inficiet totum corpus Ecclesiæ, juxta illud; *Necesse est ut veniant scandala.* Sed quid sequitur? *Væ autem illi, per quem veniunt scandala.* Per nos igitur non veniunt, sed per illum, qui se dicit Vicarium Petri, & non est. quia si in viridi ligno hoc facit, quid in arido fiet? Tribus toxicatis nos de Mammona iniquitatis suæ appetiit, videlicet, quod nos in Regnum coronaverit, & neque inde pœnituerit eum, si majora beneficia ab eo suscepissemus. Videamus igitur si hæc vera sunt.

6. Certè nobis coronam per electionem Principum imposuimus: nihil nisi solam unctionem ab eo accepimus: & ubi est beneficium, quod ab eo consecuti sumus? Quæ est ergo illa pœnitentia? & ubi sunt majora beneficia? An potest esse majus beneficium, quam Romanum Imperium? Nos ipsi nobis coronam imposuimus, & quomodo tum coronavit, dum coronam Regni nobis ipsi imposuimus? Regnum non ab eo, sed à Deo suscepimus. Videte ergo, qualiter mentitus sit. Sed quia ipse sibi beneficia usurpavit, sine consensu nostro; & Viterbium, Cameram Regni, sibi fecit sedem, præponens caudam capiti, & ancillam præferens dominæ.

7. Et

ANNO 1158.

7. Et quia, te teste, nusquam pejus agitur divinum servitium, quàm Romæ, ubi domus Petri facta est spelunca latronum, & habitatio Dæmonum: & ubi ille alter Simon hæresiarcha, quærens sua non quæ Jesu Christi, cuncta spiritualia habet venalia: nos judicabimus eum in virga Regni nostri, & requiremus ab eo, quæ nostræ Ditionis sunt, Urbes & Castella, munitiones & Oppida, quæ in tota tenet Apulia, & videbimus, quis liberet de manu nostra.

8. Excommunicationem ejus non timebimus, quæ ter tantum apud suos vilipenditur, despicitur, negligiturque. Numquid potest nos excommunicare paries dealbatus? tumens in supercilio Pharisæorum, mortificans animas, quæ non moriuntur, & vivificans quæ non vivitant. Nonne magis secundum B. Gregorium ligandi solvendique potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus, non pro subjectorum meritis exercet? Quid ejus cis Alpes timemus excommunicationem? dum trans Alpes ipsi vulgares parvi pendunt suam excommunicationem. Romæ in sede sua vilipenditur cum sua excommunicatione; & nobis tam gravis est sua indignatio?

9. Ecce qualis subsannatio? Certè vos ipsi vidistis & audistis, quam derisui nos habuerint, vocantes nos stultos Allemannos, quod ad præceptum ejus staremus subjecti, quorum dexteras totus Orbis ferre non posset. Igitur quia vos Primas estis cis Alpes, & cor Regni, & Metropolis illa vestra, Treveris, inquam, inclyta, quæ inconsutili præpollet tunica Domini, vestro consilio & auxilio summam & mysterialem inconsutilem tunicam Domini, id est, Emath, de manu illius Amorrhæi, videlicet Apostolici, à quo hucusque scissa & divisa sorte, & in jus Ægyptiorum iterum vendita est, eruemus. Non enim per ostium, sed aliunde ascendit in ovile: fur quippe est & latro.

10. Nos in brachio Regni & arcu extento eam eruemus: & vobis, qui ideò secundæ Romæ præestis, ut si ille deviaverit, vos conversus confirmetis fratres vestros: quod & vobis in baculo suo Petrus tradidit, sicut ipse à Domino accepit, ut solus sitis inter omnes post Petrum, sicut ipse post Christum; Emath Dei regendam in vice Petri Imperiali authoritate committimus, ut omnes de Regno nostro cis Alpes, non Viterbii ad novam Romam, sed Treverim ad secundam Romam veniant, qui in causa sua secundum judicium & justitiam, non nummo cooperante, sicut Romæ, ubi nummus regnat & imperat, quæstiones suas exequantur, dum Deus tantum sit in causa; & ideò Deus merces operis.

11. Nonne & hoc Petrus factis ostendit, dum vobis baculum suum præscius futurorum tradidit? quod adhuc tota Dignitas Apostolici ad vos tantum Metropolitanum quasi hæreditario jure derivaretur. Nonne ideò adhuc Apostolicus sine baculo est, ut vos sitis in baculo ejus? Igitur hæres Petri contra eum, qui se dicit Vicarium Petri, & non est, insurgite, & Suffraganeos vestros, Metensem, Tullensem & Virdunensem, ut vobis & Regno subscribant, efficite: & vos columna Regni, pro Regno, quod jam titubat, viriliter state, & stando, quis & quid sitis, factis ostendite, ut per vos cæteri nobis fideliter assistant, & filiis Belial unanimiter, prout Dominus dederit, resistant.

XXXVI.

Edictum FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris in Comitiis Brixiensibus Procerum Germaniæ, Galliæ, & Italiæ ad* Mediolanenses *bello persequendum.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 334.]

IMperii Romani, cujus apud nos administratio, penes vos vero, qui Optimates Regni estis, auctoritas residet, nemo nos pro libidine bella gerere existimet, quæ & incertos eventus habent, & plurimis incommodis detrimentisque carere non possunt. Verum Dignitas Imperii, quæ impunitis rebellibus salva esse non potest, nos accendit. Non igitur ego vestris vos patriis laribus, sed [a] Mediolanum excivit. Quod cum à legitimo Imperio defecerit, justam belli causam effecit. Neque nos bellum victoriæ cupiditate, sed pacis amore suscepimus, ut malorum audacia coerceatur, & bonis fidei suæ merita præmia tribuantur. Nam si per desidiam nostram Mediolanensium injuriam gladio non persequemur, indigni erimus, qui eo accingamur, nec tam in hoc nostra erit patientia collaudanda, quàm negligentia improbanda. Quamobrem adeste animis, virtutemque, quam soletis, præstate, ut & adversariorum audaciam contundamus, & Imperii à Carolo & Othone ad vestra usque tempora deducti Dignitatem tueamur. Et quoniam non inferimus, sed propulsamus injuriam, justum bellum cum summa spe laudis, & certa fiducia præmiorum capessite, atque imperatis meis ad Reipublicæ utilitatem pro viribus obedite.

[a] Quæ ab Imperatore rebellaverat.

XXXVII.

Decreta FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris facta in Comitiis apud Roncalias habitis cum Proceribus Germaniæ, Galliæ & Italiæ super Regalibus Imperii, aliisque.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 334.]

QUoniam Deo placitum est, nos Imperii gubernacula administrare, ob eam rem, quæ ad dignitatem & salutem ejus pertinere videntur, curare ac moliri omnia summo studio ac singulari vigilantia convenit. Optime vero id actum iri arbitramur, si & metu suppliciorum improborum audaciæ resistemus, & spe præmiorum bonos ad partem capessendam Reipub. invitabimus, neque per socordiam aut inscitiam nostram aliquid de Imperii rationibus detrahi patiemur, sive armis sive legibus Reipub. fuerit opus. Quamobrem quando Dei beneficio armis detrectantes imperium nobis obedire coegimus, sequitur, ut eosdem in pace legibus etiam astringamus, & jura, quæ Lotharii & Conradi nostrorum decessorum incuria obliterata, atque ab Italicis usurpata sunt, repetamus, ac novis institutis stabiliamus. Quæ ut sint utilia, honesta, & temporibus convenientia, multo ante providere oportet. Quamobrem vos hortor, atque etiam oro, ut singuli quid expedire maxime Reipub. existimetis, in commune promatis.

2. Quæ ubi dixit, tum Archiepiscopus Mediolanensis, primus sententiam dicere jussus, improbata superiorum Regum multorum tyrannide, & collaudata Friderici justitia atque æquitate, potestatem novi condendi Juris ei tribuit, ac voluntatem Imperatoris pro lege habendam esse censuit. Post quem Episcopi & Abbates primum, deinde Principes ac Comites, tum Consules Civitatum rogati sententiam, omnes Archiepiscopo se assentiri dixerunt.

3. Tum de litibus appellationum componendis Imperator constituit, in singulis Diœcesibus Judices ordinarentur non ex ipsa Diœcesi, ne gratia aut odio corrumperetur judicium, sed aut ex hoc Conventu, aut ex aliis Civitatibus editi, eisque summum de omnibus rebus statuendi arbitrium dedit.

4. De Regni jure constituendo & regalibus imperii Decretum Imperatoris. *Extat Feudor. lib. 2. titul. 56.*

5. Judicatum est etiam, in singulis Urbibus Prætores, Consules, cæterosque Magistratus assensu populi per Imperatorem creari oportere, qui sacramentum ei dicerent, ac jus Civium Regumque tueri scirent.

6. Tum de pace stabilienda consultum, statutumque, ne Civitas Civitatem, privatus privatum oppugnaret injussu Regis: edictoque cautum, ut si qua Civitas hæc jura violaret, centenas marchas auri dependeret: si Marchio, quinquagenas; si Comes, quadragenas; si Capitaneus, seu alius Valvasor major, vicenas; alii vero denas, usque ad ternas. Quod si solvendo non essent, per quinquennium quinquaginta milibus passuum longe à patria exularent.

7. De jure Feudorum constitutum Imperatoris *Extat dicto lib. 2. Feudor. tit. 55.*

8. Lex Imperii de iis, qui studiorum causa publica gymnasia frequentant. *Exstat in Auth. Habita, C. ne filius pro patre.*

Hisce Comitiis interfuerunt ex Germania, Archiepiscopi, & eorum Legati, Coloniensis, Moguntinensis, Treverensis, Salisburgensis, Magdeburgensis, & Hammaburgensis: Episcopi, & eorum Legati, Curiensis, Constantiensis, Augustanus, Wirciburgensis, Aicheftetensis, Basiliensis, Ultrajectensis, Cameracensis, Argentinensis, Spirensis, Wormatiensis, Bambergensis, Metensis, Viridunensis, Tullensis, Havelburgensis, Segoviensis, Pataviensis, Frisingensis, Ratisbonensis, Paterbornensis, Verdensis, Leodicensis, Monasteriensis, Osnabrugensis, Mindensis, Michsnensis, Martispurgensis, Naumburgensis & Schleswicensis. Abbates, de Sancto Gallo, Augiensis, Stabulensis, Prumiensis, Campidonensis, Altorphensis, Elevacensis, Weissemburgensis, Fabariensis, Heresfeldensis, Fuldensis,

ANNO 1158.

ANNO 1158. sis, Morbacensis, Corbejensis, Werdensis, Tudensis, &c. Principes, Rex Bohemiæ, Dux Bavariæ, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgensis, Dux Sueviæ, Dux Dalmatiæ, Dux Austriæ, Conradus Palatinus Comes Rheni, Dux Meraniæ, Dux Carinthiæ, Marchio Stiriæ, Dux Lotharingiæ, Dux Brabantiæ, Marchio Histriæ, Dux Zaringiæ, Marchio Badensis, Comes de Lucemburg, Comes de Limburg, Comes de Holland, Comes de Wirtemberg, Dux Teccensis, Marchio Moraviæ, & innumeri alii Duces & Comites. Consules Civitatum & Communitatum, &c.

De Gallia Archiepiscopi & eorum Legati, Vesontinus, Lugdunensis, Arelatensis, Viennensis, Tholosanus. Episcopi & eorum Legati, Sedunensis, Lausannensis, Genevensis, Gratianopolitanus, Valentinus, Avenionensis, Luxoviensis, Segusianus, &c. Abbates, Clarævallensis & Cluniacensis. Principes, Otto Comes Palatinus Burgundiæ Dux, Ultrajuraniæ, Marchio Segusianus; Comes Moriennæ, Comes Cabillonensis, Comes Matisconensis, Comes Orbensis, Comes Novoburgensis Comes Viennensis, Comes Tholosanus, Comes Narbonensis, & alii innumeri Principes ac Comites.

De Italia, Patriarchæ, Aquileiensis & Ravennas. Archiepiscopi, Mediolanensis, &c. Episcopi, Taurinas, Albensis, Eporœdiensis, Hastensis, Novariensis, Vercellensis, Derthonensis, Papiensis, Comensis, Cremensis, Laudensis, Cremonensis, Placentinus, Parmensis, Regiensis, Mutinensis, Bononiensis, Mantuanus, Veronensis, Brixianus, Bergomensis, Concordiensis, &c. Principes & Comites, Marchio Montisferrati, Marchio Atestis, Marchio Salutiarum, Comes Carecti, Comes Malæspinæ, Comes Capitii, &c. Consules ac Potestates Civitatum, Ferrarienses, Bononienses, Patavini, Veronenses, Vicetini, Tarvisini, Ravennates, Mutinenses, Regienses, Parmenses, Mantuani, Cremonenses, Papienses, Laudenses, Comenses, Novarienses, Vercellenses, Hastenses, Bergomates, Blanderatenses, Mediolanenses, Insulani, Pisani, Genuenses, &c.

XXXVIII.

Epistola Monitoria HADRIANI IV. *Papæ ad Episcopos* Germaniæ, *ut* FRIDERICO I. *Romanorum Imperatori persuadeat, ut Edictum, ne quis de Regno eorum ad Apostolicam Sedem accedat, revocet, & satisfactionem exhiberi Romanæ Ecclesiæ curet ob blasphemias, quas* REINALDUS *præfati* FRIDERICI *Cancellarius & Palatinus Comes in Legatos Pontificios & prædictam Ecclesiam evomuerunt.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 265. On trouve aussi cette Piece dans RADEVICI Frising. Can. de Reb. gest. FRIDERICI I. Imp. lib. 1. cap. 15. p. 270.]

HADRIANUS IV. PAPA AD EPISCOPOS GERMANIÆ.

QUoties *aliquid in Ecclesia contra honorem Dei & salutem fidelium attentatur, Fratrum & Coepiscoporum nostrorum, & eorum præcipuè, qui Spiritu Dei aguntur, cura debet existere, ut ea, quæ malè gesta sunt, gratam Deo correctionem debeant invenire. Hoc autem tempore, quod absque nimio mœrore non dicimus, carissimus Filius noster* Fridericus *Romanorum Imperator, tale quid egit, quale temporibus antecessorum suorum non legimus perpetratum. Cùm enim nos duos de melioribus Fratribus nostris, Bernhardum tit. S. Clementis & Rolandum Cancellarium nostrum tit. S. Marci Presbyteros Cardinales ad ipsius præsentiam misissemus, ipse cùm primùm ad ejus præsentiam pervenerunt, alacriter visus est eos recepisse. Sequenti verò die cùm redissent ad eum, & Literæ nostræ in ejus auribus legerentur, accepta occasione cu usdam verbi, quod ipsarum Literarum series continebat,* insigne *videlicet* coronæ beneficium tibi contulimus, *in tantam animi commotionem exarsit, ut convicia, quæ in nos & Legatos nostros dicitur conjecisse, & quàm inhonestè ipsos à præsentia sua recedere, ac de terra sua velociter exire compulerit, & audire opprobrium & lamentabile sit referre. Eis autem ab ipsius præsentia excedentibus, facto Edicto, ne aliquis de Regno vestro ad Apostolicam Sedem accedat, per omnes fines ejusdem Regni custodes dicitur posuisse, qui eos, qui ad Sedem Apostolicam venire voluerint, violenter debeant revocare. Super quo facto licet aliquantulum perturbemur, ex hoc tamen in nobis ipsis majorem consolationem accipimus, quòd ad id de vestro & Principum consilio non processit. Unde confidimus eum à sui animi motu, consilio, & persuasione vestra facilè revocandum. Quocirca, Fratres, quoniam in hoc facto non solum nostra, sed vestra & omnium Ecclesiarum res agi dignoscitur, caritatem vestram monemus & exhortamur in Domino, quatenus opponatis vos murum pro domo Domini, & præfatum Filium nostrum ad viam rectam quàm citiùs reducere studeatis: attentissimam sollicitudinem adhibentes, ut à Reinaldo Cancellario suo, & Palatino Comite, qui magnas blasphemias in præfatos Legatos nostros, & Matrem vestram sacrosanctam Romanam Ecclesiam evomere præsumserunt, talem & tam evidentem satisfactionem faciat exhiberi, ut sicut multorum aures amaritudo sermonis eorum offendit, ita etiam satisfactio multos ad viam rectam debeat revocare. Non acquiescat idem filius noster consiliis iniquorum: consideret novissima & antiqua, & per illam viam incedat, per quam Justinianus & alii Catholici Imperatores incessisse noscuntur. Exemplo siquidem & imitatione illorum & honorem in terris & felicitatem in cœlis sibi poterit cumulare. Vos etiam, si eum ad rectam semitam reduxeritis, & beato Petro Apostolorum Principi gratum dependetis obsequium, & vobis & Ecclesiis vestris conservabitis libertatem, alioquin noverit antedictus Filius noster ex admonitione vestra, noverit ex promissionis Evangelicæ veritate, quod sacrosancta Romana Ecclesia super firmissimam petram, Deo collocante, fundata, quantocunque ventorum turbine quatiatur, in sua firmitate, protegente Domino, in seculum seculi permanebit. Nec autem, sicut nostis, deceret eum tam arduam viam absque vestro consilio attentasse. Unde credimus, quod auditis admonitionibus vestris facillimè poterit ad frugem sanioris studii, sicut vir discretus & Imperator Catholicus, revocari.*

Rescriptum Archi-Episcoporum, & Episcoporum Germaniæ *ad* HADRIANUM IV. *Papam, quo significant universam Germanorum Rempublicam vehementer commotam fuisse his Literis, quas per Nuncios Pontificios* FRIDERICO I. *Imperatori Romanorum misit; nec probare se ea posse, quæ his continentur; Imperatorem verò ab se monitum aiunt, cujus etiam Responsum Eidem mittunt, simulque Eundem rogant, ut priora Scripta sua suavitate condiat.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 266. Cette Piece se trouve aussi dans RADEVICI Frising. Can. de Reb. gestis FRIDERICI I. Imp. lib. 1. cap. 16. pag. 270.]

QUamvis sciamus & certi simus, quod Ecclesiam Dei fundatam supra firmam petram neque venti neque flumina tempestatum possint dejicere: nos tamen infirmiores & pusillanimes, si quando hujusmodi contigerint impetus, concutimur & contremiscimus. Inde nimirum graviter conturbati sumus, & conterriti super his, quæ inter vestram Sanctitatem & Filium vestrum devotissimum Dominum nostrum Imperatorem, magni mali, nisi Deus avertat, seminarium præbitura videntur.

2. Equidem à verbis illis, quæ in Literis vestris continebantur, quas per Nuncios vestros prudentissimos & honestissimos, Dominum Bernhardum & Dominum Rolandum Cancellarium, venerabiles Presbyteros Cardinales, misistis, commota est universa Respublica Imperii nostri: aures Imperialis potentiæ ea patienter audire non potuerunt, neque aures Principum sustinere: omnes ita continuerunt aures suas; quòd nos, salva gratia vestræ sanctissimæ Paternitatis, ea tueri propter sinistram ambiguitatis interpretationem, vel consensu aliquo approbare, nec audemus nec possumus, eò quod insolita & inaudita fuerunt usque ad hæc tempora.

3. Literas autem, quas nobis misistis, debita cum reverentia suscipientes & amplectentes, commonuimus Filium vestrum, Dominum nostrum, Imperatorem, sicut jussistis; & ab eo responsum, Deo gratias, accepimus tale, quale decebat Catholicum Principem, in hunc modum.

FRI-

ANNO 1158.

FRIDERICI IMPERATORIS RESCRIPTUM ad Episcopos Germaniæ.

DUo sunt, quibus nostrum regi oportet Imperium, Leges sanctæ Imperatorum, & usus bonus prædecessorum & patrum nostrorum. Istos limites Ecclesiæ nec volumus præterire nec possumus. Quicquid ab his discordat, non recipimus. Debitam Patri nostro reverentiam libenter exhibemus: liberam Imperii nostri Coronam divino tantùm beneficio ascribimus: electionis primam vocem Moguntino Archiepiscopo, deinde quod superest, cæteris secundum ordinem Principibus, recognoscimus. Regalem unctionem Coloniensi, supremam verò, quæ Imperialis est, Summo Pontifici: quicquid præter hæc est, ex abundanti est, à malo est. Cardinales in contemptum dilectissimi & reverendissimi Patris nostri & consecratoris, à finibus terræ nostræ coegimus non exire: sed cum his & pro his, quæ & scripta & scribenda ferebant, in dedecus & scandalum Imperii nostri, ultra eos prodire pati noluimus. Introitum & exitum Italiæ nec clausimus Edicto, nec claudere aliquo modo volumus peregrinantibus, vel pro suis necessitatibus rationabiliter cum testimonio Episcoporum & Prælatorum suorum Romanam Sedem adeuntibus: sed illis abusionibus, quibus omnes Ecclesiæ Regni nostri gravatæ & attenuatæ sunt, & omnes pene Claustrales disciplinæ emortuæ & sepultæ, obviare intendimus. In capite Orbis Deus per Imperium exaltavit Ecclesiam: in capite Orbis Ecclesia (non per Deum, ut credimus) nunc demolitur Imperium. A pictura cœpit: ad scripturam pictura processit: scriptura in auctoritatem prodire conatur. Non patiemur, non sustinebimus: Coronam antè ponemus, quàm Imperii Coronam unà nobiscum sic deponi consentiamus. Picturæ deleantur, scripturæ retractentur, ut inter Regnum & Sacerdotium æterna inimicitiarum monumenta non remaneant.

HUCUSQUE EPISTOLA.

4. Hæc & alia, ut puta de concordia Rogerii & Guilhelmi Siculi, & aliis, quæ in Italia facta sunt, conventionibus, quæ ad plenum prosequi non audemus, ab ore Domini nostri Imperatoris audivimus.

5. Absente autem Palatino Comite, & in præparatione expeditionis in Italiam præmisso, à Cancellario ibidem adhuc præsente aliud non audivimus, nisi quod humilitatis erat & pacis, præter quod eis pro periculo vitæ, quod à populo imminebat, pro viribus suis astiterit, cunctis, qui ibi aderant, hujus rei testimonium ei perhibentibus.

6. De cætero Sanctitatem vestram suppliciter rogamus & obsecramus, ut nostræ parcatis infirmitati, ut magnanimitatem Filii vestri, sicut bonus Pastor, leniatis scriptis vestris scripta priora suavitate mellita dulcorantibus, quatenus & Ecclesia Dei tranquilla devotione lætetur, & Imperium in suæ sublimitatis statu glorietur: ipso mediante & adjuvante, qui mediator Dei & hominum factus est, homo Christus Jesus.

XXXIX.

1159. *Edictum* FRIDERICI I. *Imperatoris de Rebellibus Imperii per Italiam in ordinem redigendis & de honore Germanici Imperii tutando, & conservando contra Papisequas.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 269.]

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, dilecto suo Alberto Frisingensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum. Cum Cœli stupeant, & totus Orbis contremiscat, & cuncta turbari constet elementa à facie scelestissimæ perfidiæ, à nece piacularis malitiæ, ab auditu nefandæ traditionis, quam quædam Civitates Longobardiæ, Mediolanum scilicet, Placentia, Cremona, Bergomum, Brixia, Parma, Mantua, & Marchia Veronensis, contra nostram Majestatem, contra Imperii honorem, sine causa, sine aliqua præcedenti culpa commiserunt, super re tam horrida credimus nimirum fidem tuam condolere, & omnia viscera tua conturbari. Non enim in nostram solummodo redundat rebellio personam, quia jugo dominationis nostræ projecto, Teutonicorum Imperium, quod multo labore, multisque dispendiis, ac plurimorum Principum & Illustrium virorum sanguine emptum, & hactenus conservatum est, refutare & exterminare conantur, dicentes; *Nolumus hunc regnare super nos, nec Teutonici amplius dominabuntur nostri.* Quia verò, antequam nostris temporibus Imperium destrui patiamur, & in posteros nostros tantæ confusionis & jacturæ dispendia transmittamus, malumus honestam mortem, ...

ANNO 1159.

XL.

Literæ FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris ad* HERIMANNUM *Episcopum* Brixinensem *de Concilio* Papiensi *ab se indicto ad tollendum schisma Papale, quibus eum simul hortatur ac rogat ut ibidem compareat. Datum Cremæ 10. Kalend. Novembris.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales. Tom. I. pag. 271.]

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, Herimanno Brixinensi Episcopo salutem & omne bonum.

1. Quod in passione sua Christus duobus gladiis contentus fuit, hoc in Romana Ecclesia & in Imperio credimus mirabili Providentia declarasse, cum per hæc duo rerum capita & principia totus mundus tam in divinis quam in humanis ordinetur. Cumque unus Deus, unus Papa, unus Imperator sufficiat, & una Ecclesia Dei esse debeat, quod sine dolore dicere non possumus, duos Apostolicos in Romana Ecclesia habere videmur. Defuncto itaque Adriano Papa in Kal. Sept. Cardinales, qui columnæ immobiles esse videbantur, quibus sancta & universalis firmissimè innitetur Ecclesia, non quæ Dei sunt sed sua quærentes, & unitatem Ecclesiæ scindentes, duos Pontifices elegerunt, & ambos consecraverunt. Pro tanta namque & tam perniciosa Ecclesiæ jactura, tota nimirum Italica Ecclesia conturbatur, & dissensionis schismate orto in capite, jam in inferiora membra defluxisset, & totum Ecclesiæ corpus defœdasset, nisi nos consilio & auxilio Religiosorum virorum, qui Spiritu Dei aguntur, tam impudicæ iniquitati justiciæ rigorem opposuissemus.

2. Ne itaque in tantæ discrimine discordiæ universalis Ecclesia periclitari possit, Romanum Imperium, quod ad remedium tam perniciosi morbi divina Clementia providit, universorum saluti debet sollicitè providere, & ne tanta mala in Ecclesia Dei præemineant, futuris casibus solerter obviare.

3. Coadunatis itaque in unum omnibus Episcopis, tam Italicis quàm Teutonicis, cæterisque Principibus ac viris religiosis, qui zelum Dei & Ecclesiæ habere videbantur, quod facto opus esset diligenter investigavimus, ex Decretis Romanorum Pontificum & Statutis Ecclesiæ veraciter accipientes, quòd exorto schismate in Romana Ecclesia ex duorum Apostolicorum dissensione, ambos vocare, & secundum sententiam & consilium orthodoxorum litem decidere deberemus.

4. Ex consilio itaque omnium, qui aderant, Episcoporum, cæterorumque Principum, curiam solennem & generalem Conventum omnium Ecclesiasticorum virorum, in octava Epiphaniæ, Papiæ, celebrandam indiximus: ad quam ambos, qui se dicunt Romanos Pontifices, vocabimus, omnesque Episcopos Imperii nostri, & aliorum regnorum, Franciæ videlicet, Angliæ, Hispaniæ, atque Ungariæ, ut eorum in præsentia nostra justo declaretur examine, quis illorum regimen universalis Ecclesiæ de jure debeat obtinere.

5. Quia verò ad unitatem Ecclesiæ reformandam sapientia admodùm nobis necessaria est, ut ea nequaquam carere valeamus, dilectionem tuam attentissimè rogamus, & rogando commonemus, quatenus pro fidelitate Ecclesiæ & Imperii ad prædictam Curiam omni occasione remota venias, ut in adventu tuo unitas & pax & tranquillitas Ecclesiæ reformetur. Interim autem prædictæ scissuræ in neutram partem assensum tuum declines, nec tanquam justam & rationabilem aliquatenus recipias. Data Cremæ, x. Kalend. Novembris.

XLI.

Mandatum FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris pro* ALEXANDRO III. *Papa, & Cardinalibus, qui eundem Romanum Pontificem elegerunt, ut se sistant Concilio Papiensi, ubi de justi-*

ANNO 1159.

justitiâ Electionis novi Papæ cognoscatur. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 272.]

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, Rolando Cancellario, exterisque Cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum Pontificem, salutem & omne bonum.

1. Quoniam divina præordinante Clementia, Romani Imperii gubernacula suscepimus, oportet ut in omnibus viis nostris ipsius Legem custodiamus, cujus munere, cujus voluntate Dignitatis nostræ apicem adepti sumus.

2. In hoc itaque sacratissimo proposito constituti, cum omnibus Ecclesiis in Imperio nostro constitutis debeamus patrocinari, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tantò propensius debemus providere, quanto ipsius cura & defensio à divina Providentia creditur nobis esse commissa specialius.

3. Ea propter de discordia, quæ in substituendo Romanum Pontificem inter vos suborta est, plurimum dolemus, timentes ne occasione hujus schismatis Ecclesia Christi sanguine redempta debeat dilacerari, præsertim cum robur Ecclesiæ foris titubare videatur, quoniam unitas ipsius scissurâ domesticâ interius dilaniatur.

4. Ut autem huic pesti competens & Deo gratum exhibeamus remedium, Religiosorum virorum consilio generalem Curiam & Conventum, in octava Epiphaniæ, Papiæ indiximus celebrandam. Ad quam evocavimus totius Imperii nostri & aliorum Regnorum, scilicet Angliæ, Franciæ, Ungariæ, Daciæ, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & viros religiosos ac Deum timentes, quatenus remoto omni seculari judicio hoc tam magnum Ecclesiæ negocium Ecclesiasticarum tantum personarum sententia ita sopiatur, ut & Deo debitus exinde honor deferatur, & Ecclesia Romana suâ integritate & justiciâ non possit à quoquam privari; vel status Urbis, quæ caput Imperii nostri est, inquietari.

5. Proinde eruditioni vestræ mandamus, & ex parte Dei omnipotentis & totius Ecclesiæ Catholicæ præcipimus, ut ad eandem Curiam sive Conventum veniatis, Ecclesiasticarum personarum sententiam audituri & recepturi. Testis enim nobis est Deus, quia in hac curia nec amore nec odio alicujus personæ quicquam aliud quærimus, quàm honorem Dei & Ecclesiæ suæ unitatem.

6. Quòd si ad tam celebrem Ecclesiæ Conventum examinationis causa venire volueritis, Carissimi Principes nostri & Ecclesiæ Catholicæ, Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, Patres & Episcopi venerabiles, quos de Palatio nostro ad vos transmisimus, unà cum Comite Palatino, consanguineo nostro, aliisque Legatis nostris, securum vobis conductum præstabunt.

7. Si verò justiciam Dei & Ecclesiæ in tam solenni Conventu recipere nolueritis, videat Deus & judicet. Nos autem ipsius favente gratia, qui dat salutem Regibus, justiciam Dei, quæ nullum magis quàm Imperatorem Romanum decet, prosequemur.

XLII.

Edictum Proscriptionis contra Cremenses, Mediolanenses, *&* Brixianos *per* FRIDERICUM I. *Romanorum Imperatorem latum.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 338.]

CUM ob defectionem Cremensium ipsum Castrum Cremæ obsideremus, & cum Principibus nostris in tentorio Ducis Henrici nepotis nostri consideremus, consilio & judicio Principum nostrorum, & omnium Lombardorum, qui nobiscum aderant, ipsos Cremenses hostes Imperii judicavimus, & de ipsis talem legem promulgavimus: Quoniam Crema, & omnes Cremenses nostro banno sunt illigati, statuimus, & Imperiali autoritate confirmamus, ut omnes Cremenses, Mediolanenses & Brixiani, & quicunque hoc tempore Cremæ sunt, tam feudum, quam allodium totum amittant, & feudum ad dominos redeat. Nos enim personas, & bona eorum publicamus. Atque idem de eorum bonis, qui de Ecclesiis sunt, fiat.

ANNO 1160.

XLIII.

Epistola FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris ad* ALEXANDRUM III. *Papam in Scissione electum, ut compareat in Concilio Papiæ proxime celebrando & à se indicto, ad terminandum Negotium duplicis Electionis* [RADEVICI Frising. Can. de reb. gestis FRIDER. I. Imp. lib. 2. Cap. 35. pag. 323. Cette Piece se trouve aussi dans BARONII Annales Eccles. Tom. XII. sub ann. 1159. pag 428. Num. 65.]

FRIDERICUS Dei Gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Rolando Cancellario, cæterisque Cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum Pontificem, Salutem, & omne bonum. Quoniam divina præordinante Clementia, Romani Imperii gubernacula suscepimus, oportet ut in omnibus viis nostris ipsius legem custodiamus, cujus munere, cujus voluntate Dignitatis nostræ apicem adepti sumus. In hoc itaque sacratissimo proposito constituti, cum omnibus Ecclesiis in Imperio nostro constitutis debeamus patrocinari, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tanto propensius debemus providere, quanto ipsius cura & defensio à divina Providentia videtur nobis esse commissa specialius. Eapropter de discordiâ, quæ in substituendo Romanum Pontificem inter vos suborta est, plurimum dolemus, timentes ne occasione hujus Schismatis Ecclesia Christi sanguine redempta debeat dilacerari, præsertim cum robur Ecclesiæ foris titubare videatur, quoniam unitas ipsius scissura domestica interius dilaniatur. Ut autem huic pesti competens & Deo gratum exhibeamus remedium, religiosorum virorum consilio generalem Curiam & Conventum in octava Epiphaniæ Papiæ indiximus celebrandam. Ad quam evocavimus totius Imperii nostri & aliorum Regnorum, scilicet Angliæ, Franciæ, Ungariæ, Daciæ, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & viros Religiosos, ac Deum timentes, quatenus remoto omni seculari judicio, hoc tam magnum Ecclesiæ negotium Ecclesiasticarum tantùm personarum Sententia ita sopiatur, ut & Deo debitus exinde honor deferatur, & Ecclesia Romana sua integritate & justitia non possit à quoquam privari, vel status Urbis, quæ caput Imperii nostri est, inquietari. Proinde eruditioni vestræ mandamus, & ex parte Dei omnipotentis, & totius Ecclesiæ Catholicæ præcipimus, ut ad eandem Curiam sive Conventum veniatis, Ecclesiasticarum personarum Sententiam audituri & recepturi. Testis enim nobis est Deus, quia in hac Curia nec amore, nec odio alicujus personæ quicquam aliud quærimus, quàm honorem Dei, & Ecclesiæ suæ unitatem. Quòd si ad tam celebrem Ecclesiæ Conventum examinationis causa venire volueritis, Charissimi Principes nostri & Ecclesiæ Catholicæ Hermannus Ferdensis, Daniel Pragensis, Patres & Episcopi venerabiles, quos de Palatio nostro ad vos transmisimus, una cum Comite Palatino, consanguineo nostro, aliisque Legatis nostris securum vobis conductum præstabunt. Si verò justitiam Dei & Ecclesiæ in tam solenni Conventu recipere nolueritis, videat Deus, & judicet. Nos autem ipsius favente gratia, qui dat salutem Regibus, justitiam Dei, quæ nullum magis quàm Imperatorem Romanum decet, prosequemur.

XLIV.

Infeudatio Comitatus Provinciæ, Civitatis Arelatensis *nec non Comitatus* Forocalcherii *per* FRIDERICUM I. *Romanorum Imperatorem* RAIMUNDO *Comiti* Barchinonensi *facta sub obligatione 15. Marcharum auri boni ad justum pondus Coloniæ singulis annis in Purificatione B. Virginis pendendarum. Datum apud Taurinum post destructionem Mediolani 15. Kal. Septembris Anno 1162. Regnorum Friderici X. Imperi VIII.* [F. F DIAGO Historia de los Antiquos Condes de Barcelona lib. 2. cap. 174 pag. 256. col. 2.] 1162. 18 Aout.

In

ANNO 1162.

IN Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Fredericus divina favente gratia Romanorum Imperator Augustus. Cum Romani Imperii Dignitatis, sicut nulli mortalium in dubium venit per se, principaliter, ac singulariter nullo nisi divino innixa podio, totius honestatis omniumque virtutum sit adornata fulgoribus: tanti comparatione Solis quam habet ad alia sidera excellentiori gloria & magnitudine omnia regna & reliquas potestates vel dignitates videtur præcellere, quanto Illustrium Principum ac sapientum virorum qui portant Orbem ampliori numero & merito decoratur. Unde nos qui divino munere Romani Orbis regimus habenas, præclara merita fidelium devotionem ac fidem amicorum præ oculis semper habentes, & imperialibus beneficiis quæ vel immeritis præstare consuevimus remunerare cupientes, sub taciturnitate & silentio velut ingrati nec debemus præterire nec possumus. Verum per præsentes apices ad notitiam universorum imperii fidelium deducere & dignum duximus palam omnibus declarare, quam sincera, quam diligens, quam prona & quam fervens circa gloriam & honorem Imperii & circa nostram Dilectionem fides & devotio nostri Charissimi Raimundi Barchinonensis Comitis & Illustrissimi Principis extiterit: & revera magnifica ejus obsequia & præclara opera subsequuta apertius declarassent, quantæ fidei ac devotionis circa nostram personam fuerit, nisi divina vocante gratia quæ aufert Spiritum Principum de medio ipse sublatus fuisset, de cujus indigno obitu non possumus in perpetuum non dolere. Huc accedit quod nostra præcordialis dilectio erga talem ac tantum amicum ociosa esse nullatenus potuit, præsertim cum ejus sincerum amorem & studium circa personam & honorem charissimæ neptis nostræ Richildis Hispaniarum Reginæ oculata fide perspeximus; & ipso rerum effectu veraciter ita esse probavimus. Ea propter cognoscant universi fideles Imperii præsentes & futuri, quod nos ob memoriam tantæ fidei ac dilectionis, quæ a nostro corde nunquam recedet, ejusdem præfati Comitis Charissimi amici nostri nepotem, Raimundum scilicet prædictæ neptis nostræ illustrem maritum vice patrui cum plenitudine dilectionis & gratiæ amplectimur & diligimus, eique sicut dilecto & fideli Principi nostro ejusque heredibus omnibus Comitatum Provinciæ concessimus & in feudum dedimus sicut tenuit eum Comes Barchinonensis, & prædecessores ejus incliti Principes tenuerunt, a Durencia scilicet usque ad Mare & ab Alpibus usque ad antiquum Rodanum, & sicut divisit cum Comite Amphoso, & quod habuit ultra Durentiam sive in Avinione seu aliis Castris cum omnibus pertinentiis suis & pertinentibus ad regale vel imperiale servitium. Insuper concessimus ei in feudum Civitatem Arelatensem, ita ut omnes Cives sint ad ejus fidelitatem & servitium, sicut esse deberent ad servitium nostrum; tam milites quam populares. Et quod omnia regalia, ipsius sint tam in Monetis quam Portubus, Ripaticis, Pratis, Pascuis, Salinis, & omnibus aquis, aquarumque decursibus, & omnia omnino hæc quæ ad jus Imperiale spectant: excepto eo quod Archiepiscopus & Ecclesia Arelatensis habet vel habuit a centum annis retro in eadem Civitate. Preterea damus ei in feudum Comitatum Forocalcherii cum omnibus regalibus suis pertinentibus ad Comitatum: ita quod idem Comes de Forocalcherio faciat Hominium & fidelitatem Comiti Provintiæ quemadmodum nobis deberet. Quod si facere noluerit, perdat Comitatum. Hoc ideo de Forocalcherii Comite fecimus, quoniam ex quo Romani Imperii diadema Divinitus adepti sumus, ad Curiam nostram venire & beneficium suum a manu nostra recipere contumaciter supersedit: cujus Comitatus justo judicio ita nobis adjudicatus est quod inde faciamus quicquid nobis placuerit. Prædictus vero Raimundus Illustris Comes Provintiæ juravit nobis fidelitatem contra omnes homines, & hominium præstitit, quod faciet servicium nobis & imperio pro prædicto feudo. Pro regalibus autem quæ concessimus ei tam in Arelate quam in supradicto feudo, dabit nobis seu successoribus nostris Regibus & Imperatoribus singulis annis in Purificatione S. Mariæ apud Arelatum tam ipse quam ejus successores legitimi hæredes cuncti quindecim Marchas auri boni ad justum pondus Coloniæ: & Comes faciet Legatum vel Legatos nostros nostrorumque Successorum secure conduci & ei vel eis prout decet & convenit honeste serviri per totam terram suam. Si autem placuerit nobis seu nostris successoribus aliquo tempore intrare Provintiam seu Civitatem Arelatensem, tam Comes quam Comitatus & Civitas & tota Terra erunt ad nostram fidelitatem & servitium & mandatum vel successorum nostrorum: Sane ne contra hanc nostram donationem vel confirmationem, quis temere venire presumat vel aliquod Rescriptum præsenti paginæ obviare vel refragari valeat, omni corroborationis munimine eam confirmamus. Veniens enim ad præsentiam nostram apud Taurinum Hugo de Baucio duo Privilegia aureis bullis signata attulit, unum videlicet divæ memoriæ Cunradi Regis dilectissimi patrui nostri, & aliud nostrum, in quibus continebatur quod patruus noster & nos concessimus ei omnem terram quam tenebat quondam Gislabertus avus ejus & ævia ejus. Occasione autem verborum illorum nitebatur probare Marchiam & totum Comitatum Provintiæ ab utroque sibi esse concessum. Cujus probationem utpote frivolam & omni veritate vacuam verborumque illorum injustam interpretationem, in præsentia Principum & totius Curiæ cassavimus: & quod Comitatus Provintiæ seu Marchia, prædictorum Privilegiorum autoritate nullo modo ad præfatum Hugonem de Baucio spectare deberet hac ratione promulgavimus. Ex uno quod Regem Cunradum dilectissimum patruum nostrum nunquam oculis suis vidit, nec corporalem investituram alicujus terræ ab eo unquam susceperit. Ex alio vero quia dum investituram terræ avi sui & aviæ suæ a nobis peteret, de Comitatu vel Marchia Provintiæ nullam mentionem fecit, neque nos eundem Comitatum neque Marchiam illo vel aliquo tempore ei concessimus. si ergo prædictus Hugo de Baucio eadem Privilegia ad reiterandam probationem suam pro obtinenda Marchia vel Comitatu Provintiæ aliquo tempore protulerit, frivola sit & omni carens vigore prædictorum Privilegiorum interpretatio, quem nos supradicto Illustri Comiti Raimundo specialiter & nominatim cum omni jure & honore concessimus & præsentis Privilegii authoritate confirmamus, adhibitis idoneis testibus, quorum nomina sunt hæc. Cunradus Maguntinæ Ecclesiæ electus. Vodalricus Aquilegensis Ecclesiæ electus. Hermanus Fardensis Episcopus. Heinricus Leodiensis Episcopus. Udo Cicensis Episcopus. Hermanus Hildenesheimensis Episcopus: Unicio Vercelensis Episcopus. Hermanus Herisfeldensis Abbas. Erlebold dus Stabulensis Abbas. Eridericus Dux Suevorum filius Regis Cunradi. Cunradus Palatinus Comes Rheni germanus Domini Imperatoris. Ladizlaus Dux Polonorum. Udalricus Dux Boëmorum. Albertus Marchio Saxoniæ. Otto Palatinus Comes Unitelinesbach. Burchardus Castellanus Magdeburgensis. Ulricus de Hurnigen. Wilelmus Marchio de Monteferrato. Menfredus Marchio de Unasto. Hugo Magnus Marchio de Vuasto. Heinricus Vuerze de Vuasto. Hubertus Comes de Blandrato. Marquardus de Grumbach. Gubeardus de Luchemberga. Cunradus de Balnhusen. Rudolfus. Dapifer. Hermanus Camerarius. Bertolfus Triscamerarius. Et alii quam plures.

Signum Domini Friderici Romanorum Imperatoris Invictissimi.

Ego Reinaldus Archicancellarius & Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus recognovi.

Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo secundo, indictione decima, regnante Domino Frederico Romanorum Imperatore gloriosissimo, anno Regni ejus decimo Imperii vero octavo. Dat. apud Taurinum post destructionem Mediolani quintodecimo Kalendas Septembris.

XLV.

Edicta HENRICI II. *Regis Anglorum pro tuitione Jurium regalium & regni, contra Clericos Papæ adhærentes, & eorum usurpationes; præsertim in materia Interdictorum, Excommunicationum, & Appellationum ad Papam.* [GOLDASTI Constitutiones Imp. Tom. III. pag. 346.] 1164.

Edictum contra Clericos Papæ adhærentes.

HEnricus Rex Angliæ singulis Episcopis in Anglia constitutis. Nosti quam male Thomas Cantuariensis Archiepiscopus operatus sit adversum me & Regnum meum, & quam male recesserit. Et ideo mando tibi, quod Clerici sui, qui circa ipsum fuerunt post fugam suam, & alii Clerici, qui detraxerunt honori meo & honori Regni, non percipiant aliquid de redditibus illis,

ANNO 1164.

illis, quos habuerunt in Episcopatu tuo, nisi per me, nec habeant aliquod auxilium vel consilium à te.

Edictum contra Appellantes ad Papam.

HEnricus Rex Angliæ singulis Vicecomitibus in Anglia constitutis. Præcipio tibi, quod si aliquis Clericus vel Laicus in Bailia tua Romanam Curiam appellaverit, eum capias & firmiter custodias, donec voluntatem meam præcipiam: & omnes reditus & possessiones Archiepiscopi saisias in manum meam, sicut Radulphus de Brock & alii Ministri tibi dixerint: & omnium Clericorum, qui cum Archiepiscopo sunt, patres & matres, fratres & sorores, nepotes & neptes, ponas per salvos plegios catalla eorum, donec voluntatem meam inde præcipiam. Et hoc breve tecum afferas, cum summonitus fueris.

Edictum contra eos, qui Litteras banni Papalis deferunt in Regnum.

TEnor Mandatorum, quæ Henricus Rex in Angliam misit: Scilicet ut omnis portus cautissime custodiatur, ne Litteræ interdictionis ullatenus illic deferantur. Et si aliquis Regularis illas attulerit, pedibus truncetur: si Clericus, oculos & genitalia amittat: si Laicus, suspendatur: si leprosus, comburatur. Et si quis Episcopus ejus interdictum metuens, recedere voluerit, nihil secum deferat præter baculum. Vult etiam, ut omnes Scholares repatriare cogantur, aut beneficiis suis priventur; & qui remanserint, sine spe remeandi remanebunt. Et Presbyteri, qui cantare noluerint, genitalia amittant, omnesque rebelles beneficiis priventur.

Consuetudines avitæ de juribus Regni, contra Cleri Papalis usurpationes, apud Clarendunam promulgatæ.

ANno ab incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo quarto, Papatus Alexandri anno quarto. Illustrissimi Regis Anglorum Henrici Secundi anno decimo, in præsentia ejusdem Regis facta recordatio & recognitio cujusdam partis consuetudinum & libertatum & dignitatum antecessorum suorum, videlicet Regis Henrici avi sui, & aliorum, quæ observari & teneri debent in Regno. Et propter dissensiones & discordias, quæ emerserant inter Clerum & Justitias Domini Regis & Barones Regni de consuetudinibus & dignitatibus, facta est ista recognitio coram Archiepiscopis & Episcopis & Clero & Comitibus & Baronibus & Proceribus Regni. Et easdem consuetudines recognitas per Archiepiscopos & Episcopos & Comites & Barones & per nobiliores & antiquiores Regni.

Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, &
Rogerius Eboracensis Archiepiscopus, &
Gileberdus Londoniensis Episcopus, &
Henricus Winctoniensis Episcopus, &
Nigellus Eliensis Episcopus, &
Willermus Norwicensis Episcopus, &
Robertus Lincolinensis Episcopus, &
Hilarius Cicestrensis Episcopus, &
Jocelinus Salesberiensis Episcopus, &
Richardus Cestrensis Episcopus, &
Bartholomeus Oxoniensis Episcopus, &
Robertus Herefordensis Episcopus, &
David Menenensis Episcopus, &
Rogerus Wigornensis Electus.

Concesserunt, & in verbo veritatis viva voce firmiter promiserunt tenendas & observandas Domino Regi & hæredibus suis, bona fide & absque malo ingenio, præsentibus istis:

Roberto Comite Lochcestriæ,
Reginaldo Comite Cornubiæ,
Conano Comite Britanniæ,
Johanne Comite de Haugo,
Rogerio Comite de Clare,
Comite Gaufredo de Mandeville,
Hugone Comite Cestriæ,
Willermo Comite de Arundel,
Comite Patricio,
Willermo Comite de Ferrariis,
Richardo de Leici,
Regniale de S. Walerico,
Rogerio Bigot,
Riginaldo de Warenner,
Richerio de Aquila.
Willermo de Bransa,
Richardo de Canivilla,
Nigello de Monbray,
Simone de Bello Caupo,
Hunfrido de Boun,
Mattheo de Herefordia,
Waltero de Meduana,
Manacer de Biseth Dapifero,
Willermo Maleth,
Willermo de Curci,
Roberto de Dunestavilla,
Jocelino de Baillolio,
Willermo Lawalis,
Willermo de Laisneto,
Gauffrido de Veu,
Willermo de Hastinga,
Hugone de Moravilla,
Alano de Newillis,
Simone filio Petri,
Willermo Malevit Camerario,
Joanne Malevit,
Johanne Mariscallo,
Petro de Mara,

& multis aliis Proceribus & Nobilibus Regni tam Clericis quam Laicis. Consuetudinum vero & dignitatum Regni recognitarum quædam pars præsenti scripto continetur. Cujus partis capitula sunt hæc.

Capitulum I.

DE advocatione & præsentatione Ecclesiarum si controversia emerserit inter Laicos, vel inter Laicos & Clericos, vel inter Clericos, in Curia Domini Regis tractetur & terminetur.

Capitulum II.

ECclesiæ de feudo Regis non possunt in perpetuum dari absque assensu & concessione ipsius.

Capitulum III.

CLerici citati & accusati de quacunque re, sive moniti à Justitia Regis, veniant in Curiam ipsius responsuri ibidem de hoc unde videbitur Curiæ Regis quid ibi sit respondendum; & in Curia Ecclesiastica, unde videbitur quid sit ibi respondendum; ita quod justitia Regis mittat in Curiam sanctæ Ecclesiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur. Et si Clericus convictus vel confusus fuerit, non debet eum de cætero Ecclesia tueri.

Capitulum IV.

ARchiepiscopis, Episcopis, personis Regni, non licet exire de Regno absque licentia Regis. Et si exire voluerint, si Domino Regi placuerit, assecurabunt, quod nec in eundo nec in moram faciendo, nec in redeundo, perquirent malum vel damnum Regi vel Regno.

Capitulum V.

EXcommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præstare juramentum, sed tantum vadium & plegium standi judicio Ecclesiæ ut absolvatur.

Capitulum VI.

CLerici non debent accusari, nisi per certos & legales accusatores & testes in præsentia Episcopi, ita quod Archidiaconus non perdat jus suum, nec quicquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod nec velit nec audeat aliquis eos accusare, Vicecomes requisitus ab Episcopo faciet jurare duodecim legales homines de visueto seu de villa coram Episcopo, quod inde veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

Capitulum VII.

NUllus qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum Ministrorum ejus excommunicetur, nec terræ alicujus illorum sub interdicto ponantur, nisi

ANNO 1164. nisi prius Dominus Rex, si in terra fuerit, conveniatur, vel Justitia ejus, si extra Regnum fuerit, ut rectum est de ipso faciat: & ita id, quod pertineat ad Curiam Regiam, ibidem terminetur, & de eo, quod spectabit ad Ecclesiasticam, ad eandem mittatur ut ibidem tractetur.

Capitulum VIII.

DE appellationibus, si emerserint, ab Archidiacono debent procedere ad Episcopum, & si Archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad Dominum Regem est perveniendum postremo, ut præcepto ipsius in Curia Archiepiscopi controversia terminetur, ita quod non debet ulterius procedere absque assensu Regis.

Capitulum IX.

SI calumnia emerserit inter Laicum & Clericum, vel è converso inter Clericum & Laicum, de nullo tenemento, quod Clericus ad elemosinam velit attrahere, Laicus vero ad laicum feudum, recognitione duodecim legalium hominum, per Capitalis Regis Justitiæ considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad elemosinam sive ad laicum feudum coram ipsa Justitia Regis. Et si recognitum fuerit ad elemosinam pertinere, placitum erit in Curia Ecclesiastica: si vero ad laicum feudum (nisi ambo de eodem Episcopo vel Barone advocaverint) erit placitum in Curia Regis. Sed si uterque advocaverit de feudo illo ante eundem Episcopum vel Baronem, erit placitum in Curia ipsius: ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui prius saisitus fuerat.

Capitulum X.

QUi de Civitate, Castello vel Burgio, vel dominico manerio Regis fuerit, si ab Archidiacono vel Episcopo de aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere, & ad citationem eorum noluerit satisfacere, bene licet eum sub interdicto ponere, sed non debet excommunicari priusquam Capitalis Minister Regis villæ illius conveniatur, ut justificet eum ad satisfactionem venire. Et si Minister Regis inde defecerit, ipse erit in misericordia Regis, & exinde poterit Episcopus ipsum accusatum Justitia Ecclesiastica cohercere.

Capitulum XI.

ARchiepiscopi, Episcopi, & universæ personæ Regni, quæ de Rege tenent in capite, & habent possessiones suas de dominio Regis, sicut Baroniam, & inde respondent Justitiis & Ministris Regis, & sequentur & facient omnes rectitudines & consuetudines Regias, & sicut Barones cæteri debent judiciis Curiæ Regis cum Baronibus interesse, usque dum perveniatur in judicio ad diminutionem membrorum vel mortem.

Capitulum XII.

CUm vacaverit Archiepiscopatus, vel Episcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus de Dominio Regis, debet esse in manu ejus, & inde percipiat omnes reditus & exitus sicut dominicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum Ecclesiæ, debet Dominus Rex mandare potiores personas Ecclesiæ, & in Capella ejus debet fieri electio assensu Regis & consilio personarum Regni, quas ad hoc faciendum vocaverit. Et ibidem faciet electus homagium & fidelitatem Regi, sicut ligio Domino suo de vita sua & membris & honore suo terreno, salvo ordine suo priusquam sit consecratus.

Capitulum XIII.

SI quisquam de proceribus Regni Archiepiscopo vel Episcopo vel Archidiacono de se vel suis justitiam exhibere renuerit, Rex debet justificare. Et si forte aliquis deforciaret Regi rectitudinem suam, Archiepiscopi, vel Episcopi, & Archidiaconi debent eum justificare ut Domino Regi satisfaciat.

Capitulum XIV.

CAtalla eorum, qui sunt in forisfacto Regis, non detineat Ecclesia vel cimiterium contra justitiam Regis, quia Regis sunt, sive in Ecclesiis sive extra fuerint inventa.

Capitulum XV.

PLacita de debitis, quæ fide interposita debentur, vel absque interpositione fidei, sint in justitia Regis. ANNO 1164.

Capitulum XVI.

FIlii rusticorum non debent ordinari absque assensu Domini, de cujus terra nati dignoscuntur.

Facta est prædictarum Consuetudinum & Dignitatum Regiarum recordatio ab Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Baronibus & Nobilioribus terræ, & ab antiquioribus Regni, apud Clarendoniam quarto die ante Purificationem Beatæ Mariæ, Domino Henrico filio Regis, patre suo ibidem præsente.

CONSTITUTIONES,

quas constituit Rex HENRICUS in Normannia, & mandavit Justitiis suis Richardo de Lucy, & duobus Archidiaconis G. & R. & omnibus Principibus & populis Angliæ, Normanniæ & Aquitaniæ jurandas & servandas. Latores earum fuerunt, Guimerus Presbyter & Galterus de Grimesby.

Capitulum I.

SI quis inventus fuerit ferens Litteras Domini Papæ, vel aliquod Mandatum Archiepiscopi Cantuariensis, continens interdictum Christianitatis, in Angliam, capiatur, & de eo sine dilatione justitia fiat sicut de traditore Regis & Regni.

Capitulum II.

PRæterea nullus Clericus, vel Monachus, vel Conversus, vel alicujus Conversionis, permittatur transfretare vel redire in Angliam, nisi de transitu suo habeat Litteras justiciæ, & de reditu suo Litteras Domini Regis. Si quis aliter inventus fuerit agens, capiatur & incarceretur.

Capitulum III.

NE aliquis appellet ad Papam vel ad Archiepiscopum.

Capitulum IV.

NE aliquod placitum teneatur de mandatis Papæ vel Archiepiscopi, vel aliquod mandatum eorum in Anglia ab ullo homine recipiatur. Si quis inventus fuerit aliter agens, capiatur & incarceretur.

Capitulum V.

GEneraliter quoque interdictum est, quod nullus ferat aliquod mandatum Clerici vel Laici Domino Papæ vel Archiepiscopo. Si talis inventus fuerit, capiatur & incarceretur.

Capitulum VI.

SI Episcopi, vel Clerici, vel Abbates, vel Laici, sententiam interdicti tenere noluerint, sine dilatione de terra ejiciantur, & tota eorum cognatio, ita quod de catallis suis nihil secum ferant.

Capitulum VII.

UT catalla omnium Papæ vel Archiepiscopo faventium, & omnes possessiones eorum, & omnium eis pertinentium, cujuscunque gradus sint vel sexus vel conditionis, capiantur, & dominica manu Domini Regis confiscentur.

Capitulum VIII.

UT omnes Clerici, qui redditus habent in Anglia, sint summoniti per omnes Comitatus, ut infra tres menses veniant in Angliam ad redditus suos: & si non venerint ad terminum statutum, redditus in manu Regis capiantur.

ANNO 1164.

Capitulum IX.

UT denarii B. Petri non reddantur ulterius Apostolico, sed diligenter serventur in Thesauro Regis, expendanturque ad ejus præceptum.

Capitulum X.

LOndoniensis & Norwicensis Episcopi sint in misericordia Regis, & summoveantur per Vicecomites & Bedellos, ut sint contra Justicias Regis ad rectum faciendum Regi & Justiciis ejus de eo, quod contra statuta de Clarendona interdixerunt ex mandato Papæ terram Comitis Hugonis, & excommunicationem, quam Dominus Papa in ipsum fecerat, per suas parochias divulgaverint sine licentia Justiciarum Regis.

XLVI.

1161. Avril. *Investitura per* FRIDERICUM I. *Romanorum Imperatorem Consuli & Legatis* Pisanorum *pro Communi eorundem data de omni eo, quod præfata Civitas tenet de Regno, Imperio, sive de Marchâ sive aliter, præsertim de Comitatu in eorum districtu nec non de litore maris à Civitate Vecchia usque ad Portum Veneris cum medietate* Panormi, Messanæ, Salerni, *&* Neapolis, *agrorumque his adjacentium ac totâ insuper* Gaieta, Mazari, Trapani, *atque omnibus agris earum.* CUM *Sacramento præstando à Principibus sive Ducibus Imperatoris prædicti, ituris in expeditionem contra Regem* GUILLELMUM, *de Pisanis servandis, & adjuvandis, nec Pace vel Treuga ineundâ sine consensu omnium Consulum Pisanorum aut majoris eorum partis.* NEC NON *Securitate à* FRIDERICO I. *Imperatore Pisanis promissâ, si ex præcepto suo bellum fecerint Januensibus.* UTI ET *Juramento duplici alterum quod* LAMBERTUS *Consul Pisanorum* FRIDERICO *Imperatori juravit de fidelitate à communi Pisanorum eidem servandâ, & eundem adjuvando ad debellandam Siciliam, Apuliam, & Calabriam.* ALTERUM *quod ipse unà cum Legatis promisit Pisanos Consules non præsentes vel alio tempore futuros prædicto Imperatori vel ejus successoribus esse facturos Datum Papiæ 8. Idus Aprilis Anno* 1161 *Indictione IX. regni illius X. Imperii VII.* [PAOLO TRONCI Memorie Istoriche della Città di Pisa pag. 96.]

HOc est exemplum, sive transumptum publicum cujusdam Imperialis Privilegii Friderici, Divina favente Clementia, Romanorum Imperatoris ex Originalibus Privilegiis existentibus in Archivio publico Pisani Communis cum Bulla aurea, & filis de Serico rubeo pendentibus, in qua Bulla ab uno latere est Imperialis Majestas cum Sceptro in manu dextera, & cum pallâ, & cruce in manu sinistra, cum his circum circa legitur: *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus*, & ab alio latere est *Civitas Romana* cum litteris in porta videlicet Roma, & cum aliis litteris circum circa, *Roma Caput Mundi regit Orbis frena rotundi*, non vitiatum, non cancellatum, non abolitum, nec abrasum, seu in aliqua sui parte suspectum, sed omni prorsus vitio, & suspicione carens, tenoris, & continentiæ infrascriptæ videlicet.

IN Nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis. Fridericus Divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus.

DEcet Imperialem Excellentiam votis omnium, ac petitionibus fidelium suorum clementer annuere, illorum præcipue quorum fides, & devotio circa sublimationem Imperii, & nostram ita liquido resplendeat, quod ipsorum præclara, & honesta servitia pro magnitudine & multitudine aliis imitanda proponantur. Congruum enim, & rationabile videtur, nos eorum fidelibus obsequiis ex nostra Imperiali Largitione, & ex beneficiorum gratuita collatione ita gratanter respondere, quod hujus nostræ pietatis exemplo minus fidelium animos ad serviendum fideliter Imperio alacrius provocemus, quanto enim potiora bene merentes à nobis beneficia recipiunt, tanto majorem coronæ nostræ gratiam accrescere credimus, & pervenire, unde quia universi Cives Pisani nostri fidelissimi, & Imperio semper devotissimi, pro suis magnificis & multiplicibus servitiis, quæ probationem, & commendationem fidei suæ nobis, & Imperio frequentius exhibuerunt, ampliorem dilectionis & gratiæ favorem apud nostram Majestatem sibi thesaurizaverunt; omnium fidelium tam præsentium, quam futurarum vi- ANNO 1161. derit ætas, & cognoscat, quanta benignitate, & quam largifica Imperiali munificentia Pisanorum merita, merito respeximus, præsertim, cum per suam industriam, & virium potentiam, honorem, & gloriam Imperii, atque statum Reipublicæ ipsi gloriosæ semper adauxerint, & semper augere proposuerint. Quanta enim fidelitate, & probitate Pisana Civitas à prima sui fundatione caput suum inter alias Civitates extulerit. Quanta etiam constantia Divis Antecessoribus nostris Regibus Romanorum, & Imperatoribus fidelissime serviendo, perseveranter adhæserit, nos per multa scripta, & Relationes sæpius audivimus, & insuper ex ipsa operum attestatione id ipsum luce clarius constat. Placet igitur nostræ Clementiæ, ut Pisanus Populus pro sua fide, & devotione honestissimum de nobis semper accipiat emolumentum, ut & ferventior ad promerendum honorem Imperii semper existat, fidem, & strenuitatem Patrum suorum honestis moribus, & perspicuis virtutum operibus æmulans. Inde est, quod nos siquidem Fridericus Dei gratia Imperator Augustus, damus, & concedimus in feudum vobis Lamberto Consuli Pisano, & Villano, Henrico, & Blosio, Sigerio, & Opizoni Legatis cum eo recipientibus pro Civitate vestra totum, quod præfata Civitas, vel quælibet persona habet & tenet de rebus Regni, & totum, quod Regno, & Imperio pertinet, sive de Marcha, vel alio quoque modo, vel consuetudine, vel pertinuit retro à triginta annis, vel pertinebit in Civitate Pisana, & ejus Districtu per terras, & Insulas. Et concedimus, & damus in feudum vobis Comitatum in vestro Districtu, sicut tenet turris Benni ad Arnum, & ad Cannetum & inde ad Barbiallem & sicut trahit ab Ebula ad Montem Tignosam, & ad Barianum & Quercetum, & ad Castrum Corniæ, inde ad Scherlinum, & sicut trahit marina ad Portum Herculis, ab alia parte fluminis Arni, sicut trahit Planesula, & comprehendit Curiam Cintoriæ, & sicut trahunt confinia inter vos, & Lucenses usque ad pontem Magioniæ, & inde sicut sunt confinia Districtus Pisanæ Civitatis, & ut Pisani, & ii, qui de eorum Districtu sunt, & eorum res, sint liberi etiam sub Consulatu, & Judicibus, & Potestatibus, sicut eis placuerit, & Pisana Civitas habeat plenam jurisdictionem, & potestatem faciendi justitiam, & etiam vindictam, & dandi Tutores, & Mundualdos, & alia, quæ Judex ordinarius vel quilibet potestate præditus ab Imperatore habere debet ex sua jurisdictione in suo Districtu, & in eos, quos concessimus, & concedemus, & Pisani, & qui de eorum Districtu sunt, nullam personam debeant fœderari, neque hospitari, & Pisani habeant potestatem ducendi eos in expeditionem ad omnem Districtum suum, & quicumque negotiator voluerit transire ad eos causâ negotiandi, sive per terram, sive per aquam, secure vadat, & a nullo aliquo ingenio impediatur, nisi sit in banno Domini Imperatoris. Negotiatores autem Pisani per Siciliam, Calabriam, & Apuliam, & Principatum, & per totum Imperium nostrum libere sint, & vadant per terram, & aquam absque omni pedagio, & dirictura, nec cogantur emere, vel vendere, ultra suum velle, nec ullus quilibet aliquo ingenio prohibeatur à Pisanis emere. Et concedimus, & damus vobis in feudum littus maris, & tantum jus hoc quod libere Pisani in eo facere Naves, & Galeras, & exercere suas Mercationes possint, & quod in eo nobis pertinet a Civitate Vecchia usque ad Portum Veneris, & quod nullus possit in eo, vel in faucibus aquarum infradictum terminum contentis facere portum, vel applicare cum Mercibus contra voluntatem Pisanorum. Præterea damus, & concedimus vobis similiter in feudum, medietatem Panormi, & Messanæ & Salerni & Neapolis cum medietate eorum Districtus, & cum medietate agrorum, & Portuum, & aliorum, quæ excoluntur ab ipsis Civitatibus, & totam Gaietam, & Mazari, & Trapani cum totis agris, & cæteris quæ supra scripta sunt

ANNO 1161.

sunt & in unaquaque Civitate, quam Gulielmus detinet rugam unam cum domibus convenientem Pisanis Mercatoribus. Volumus quoque & statuimus, & faciemus jurare Episcopum communem, & qui Investituram, Regalium, & Comitatus a nobis receperit, vel quicumque alius pro nobis tenuerit, ut faciat Pisanos securos per sacramentum, quod personæ, & res eorum salvæ sint in omni Districtu suo per se, & omnes suos, hæc supradicta omnia damus in feudum, & concedimus Communi Pisanorum, & per præsentis privilegii paginam confirmamus quam supter aurea Bulla nostra signari jussimus, & de supradictis investivimus Pisanos per ensem, quem manu tenebamus, Dantes etiam eis tertiam partem Thesauri Guglielmi dicti Regis, ut sit eorum. Hoc est sacramentum quod præstabunt Principes Domini Imperatoris Pisanis.

In Nomine Domini. Amen. Principes, qui ibunt, vel erunt in expeditione supra Regem Guglielmum, vel ejus successorem, vel aliquem, qui terram tenuerit, jurabunt quod vivam guerram facient sine malo ingenio, & dolo & Pisanos, & eorum res per bonam fidem servabunt, & eos non derelinquent, nisi justo Dei impedimento remanserint, sine fraude, & malo ingenio, & quod, nec Imperator, nec ipsi facient pacem, vel finem, vel treguam, sine parabola omnium Consulum Pisanorum, vel eorum majoris partis, qui in expeditione erunt, data, sive cum Rege Guglielmo, vel ejus successore, vel cum alio, qui illam terram tenuerit, & sine fraude, donec in Expeditione erunt. Præceptum, & conventum factum Pisanis a Dom. Friderico Romanorum Imperatore salvare jurabunt, & firmum tenebunt, nec erunt aliquo tempore in consilio, vel facto, ibi, vel alibi, ut rumpatur, immò ut salvum fiat, & omnes Rectores, quos Imperator, vel ipsi in partibus illis constituerit, jurabunt, quod totum, quod Imperator Pisanis dat, & concedit, ibi, sicut in præcepto continetur, firmum tenebunt, nec tollent, vel minuent per se, vel per alios, & si aliquis voluerit tollere, vel minuere, adjurabunt eos per bonam fidem, ita ut omnes Rectores quos Pisani ibi constituerint, jurent etiam adjuvare Rectores, quos Imperator ibi habuerit similiter.

Hæc, quæ sequitur est securitas, quam Dominus Fridericus Imperator Romanorum præstitit Pisanis per sacramentum fidelium suorum, & suo mandato facta in præsentia sua.

In Nomine Domini Amen. Imperator D. Fridericus, nec per se, nec per alium faciet finem, vel pacem, vel treguam, vel guerram recredutam sine concordatione omnium Consulum Pisanorum, vel eorum majoris partis facta sine vi, & quod Principes, qui ibunt in expedicionem, ante quam ad expedicionem moveantur, jurare faciet, ut dictum est, & faciet exercitum, & vivam guerram supra Regem Guglielmum, vel ejus successorem vel contra omnem hominem, qui eorum terram tenuerit contra ejus voluntatem, in quo exercitu erit ipse, & Magni Principes Alemanniæ cum suis bona fide, sine fraude & erit exercitus in Apulia ante Calendas Septembris proxime venientis, si nunciaverit Pisanis ab hodie usque ad proximum Pascha Pentecostes, eos velle facere hostem ad Calendas Septembris; Et si Pisanis ad prædictum terminum Pentecostes nunciatum non fuerit, tunc postea Pisani debeant præstare, si fieri debet, in sequenti æstate usque ad festum medii Augusti, & si tunc præsciverint Pisani movebunt per totum proximum Medium, & postea absque fraude quocumque aliorum mensium voluerit Dom. Imperator usque ad Calendas Septembris, ità quod ex tempore medii Augusti præsignet mensem, & si in sequenti æstate non fuisset, debent præstare per unum annum tempus motionis, & tunc in capite anni motio fieri debeat, dum tamen fiat a Calendis Maii usque ad Calendas Septembris, & Imperator per se, vel, ut dictum est, per suos Principes cum exercitu intrabit Apuliam, antequam Pisani movere debeant, & si Imperator non venerit in hostem, non exiet de Italia, donec Pisani erunt in Expeditione, & si opus fuerit eis, vel Civitati eorum, occurret, & hoc observabit nisi Dei impedimento remanserit, quo transacto, sine fraude recuperabit, nisi remanserit ex concordia utriusque Partis, & totum, quod dat, & concedit, sicut in præcepto continetur, firmum tenebit, nec tollet, vel minuet per se, vel per alium à vobis Pisanis, & si aliqui voluerint hoc facere, vos inde adjuvabit, & si de feudo, quod vobis dat, & concedit, litem, & molestiam a Guelfone, vel ejus filio, vel eorum successore, vel ab aliqua persona pro eis habueritis, vos, & vestram Civitatem inde adjuvabit

ANNO 1161.

per bonam fidem usque ad finem factam; & si vos stando in servitiis Imperatoris, vel faciendo guerram pro eo, vel pro ea occasione aliquis homo, vel Civitas fecerit vobis guerram, inde vos adjuvabit per bonam fidem usque ad pacem factam, nec faciet finem non assentientibus vobis; Et si Pisani fecerint guerram præcepto Imperatoris cum Januensibus, quoquo modo Imperator non faciet cum eis pacem, vel finem, vel treguam, vel guerram recredutam sine concordia omnium Consulum Pisanorum, vel eorum majoris partis, sine vi, & absque mala voluntate, & super eos faciet hostem, & ibit ad obsidionem, ità si Pisani viderint eum sine fraude, & sine gravissimo impedimento hoc facere non posse, tunc non teneatur, & eo tempore quo viderint, cum sine fraude facere posse teneatur, qui non faciet cum eis finem, quod Januenses Castrum Portus Veneris non dent ei, & tunc, vel si ante ceperit illud, ipse dabit Pisanis Disbrigatum cum suo jure, & pertinentiis in feudum & per præceptum suum confirmabit, & octo diebus ante quam exercitus Pisanorum esse debeat ad obsidionem, ipse etiam erit ad obsidionem Januæ & postea vivam guerram faciet Januensibus, & Pisanos, & eorum res salvabit, & eos non derelinquet, nisi justo Dei impedimento remanserit, remota fraude, & malo ingenio, & faciet jurare Marchiones de Monte Ferrato, & de Bari, & del Guasto, & de Busto, & Oppizzonem Malaspinam, & Comites de Lavania, quos poterit sine fraude, ut Pisani sint securi in eorum fortia cum suis rebus, & si Januenses fecerint Pisanis guerram, eos adjuvabunt usque ad pacem factam, & vivam guerram facient Januensibus, & si Imperator Januam ceperit, vel sine conditione se reddiderit ei Portus Veneris, Castrum distrigatum Pisanis in feudum dabit, eosque qui pro habitantia remanserint, vel in ejus Districtu juxta marinam & alios qui in castris, & villis juxta marinam pro habitantia fuerint usque ad Portum Veneris, Pisanis jurare coget ad hostem, & adjutorium, & guerram eorum, & non reddere malum meritum eis, etiam si solummodo guerram, vel hostem ex præcepto Domini Imperatoris Pisani fecerint. Hii vero sunt, qui hoc sacramentum fecerunt, sunt Dominus Curradus, videlicet Illustris Palatinus Comes Rheni, Ullericus Dux, Heberardus Comes de Lucemburgh, & frater ejus, Comes Marquardus, Bruccardus de Harenbrum.

Sequitur Juramentum Consulis Lamberti, hoc est Juramentum, quod Lambertus Consul Pisanorum facit, & quod facient omnes Consules Pisani, & Commune Civitatis Domino Friderico, scilicet Consules, qui modo sunt, & qui de cetero erunt debent facere. In Nomine Domini. Amen. Ego Lambertus Consul juro, quod ab hac hora in antea fidelis ero D. Friderico Romanorum Imperatori, sicut jure debeo D. & Imperatori meo, & non ero in facto, vel consilio, quod perdat vitam suam, vel membrum, vel Imperium, vel honorem suum, & curabo eum retinere Coronam suam, & Imperium, & honorem, quo navigio potero, & in illis terris, quæ sunt juxta marinam, & nominatam Civitatem Pisanam cum Comitatu suo, & Districtu contra omnes homines, & si perdiderit, juvabo eum recuperare bona fide, & juro, quod Commune Pisanorum faciet hostem, & expeditionem per mare cum sua fortia, postquam Imperatoris exercitus intrabit Apuliam, & manebit per illos terminos, qui statuti sunt in scripto facto inter Pisanos, & Imperatorem, & ibit ad exercitum illius, quanto citius poterit, sine fraude, & malo ingenio, & juvabit D. Imperatorem conquistare Siciliam, & Apuliam, & Calabriam, & Principatus Capuæ, quo suo poterit navigio, & in illis terris, quæ sunt juxta marinam, & si acquisita fuerit Sicilia, vel Apulia, vel Calabria, vel Principatus Capuæ juvabunt Pisani eum retinere, & si perdiderit, recuperare bona fide, & contra omnes homines, & nominatim contra Guglielmum Siculum, & ejus successores, vel quemcumque, qui aliquam harum terrarum occupabit, vel tenebit contra voluntatem Dom. Imperatoris, & vivam guerram facient, & non facient finem, neque pacem, neque treguam, neque guerram recredutam cum eodem Guglielmo Siculo, vel ejus successoribus absque licentia Imperatoris, & ejus parabola, & juro, quod faciam jurare Pisanos propria manu hoc sacramentum fidelitatis, & pacti, secundum quod Consules consueti sunt facere jurare Populum sub Consulatu, & quod jurabunt eum retinere, & si perdiderit recuperare totam marinam ab Azelate usque ad montem santi Angeli, & postquam exercitus Pisanorum se moverit ad hostem, & ad expeditionem, non derelinquet exercitum Imperatoris,

ANNO 1161. nisi justum Dei impedimentum intercesserit, & juro, quod quicumque Civis Pisanus jurabit, sub meo Consulatu, & Populus ipse jurabit. Quod ipsam fidelitatem, quam Consules Imperatori jurant, inde per se observabit, & faciam eum jurare, quod pactum, & concordiam quæ inter dictum Fridericum Romanorum, Imperatorem & Pisanos, facta est, similiter observabit bona fide absque fraude, & malo ingenio. Item juro, quod si Imperator præceperit Pisanis, ipsi facient guerram Januensibus. & non facient pacem, vel treguam, vel guerram retroductam cum eis sine parabola Dom. Imperatoris, & si Imperator præceperit, hoc anno Pisani venient in obsidionem Januæ cum fortia sua mensis Junii, Julii, vel Augusti, si fecerit eos præscire, usque ad octavam Pentecostes, & non derelinquent exercitum Imperatoris[1], nec movebunt se de obsidione, nec treguam facient, vel pacem cum Januensibus sine parabola Imperatoris vel ante captionem Januæ, & hæc supradicta omnia, ut dicta sunt, observabo toto tempore mei Consulatus, & non recipiam aliquem in Consulatum qui hoc sacramentum non faciat, hæc omnia observabo sine fraude, & malo ingenio, nisi justo impedimento remanserint, vel cum concordia utriusque Partis, illi jurarunt Lambertus Consul, Villanus, Henricus, Bosius, Sigerius, &, Opizo.

Hæc est Conventio facta inter Dom. FRIDERICUM *Imperatorem Romanum, &* LAMBERTUM *Consulem Pisanum.*

IN Nomine Domini. Amen. Ego Lambertus Consul cum Legatis Pisanis, qui mecum sunt pro Civitate nostra, paciscor, & convenio cum Dom. Friderico Romanorum Imperatore, quod fidelitatem, quam ei facio, & sacramentum omnes Pisani Consules, qui non sunt præsentes, jurabunt, unusquisque propria manu, & quicumque alio tempore futuri sunt, seu aliquis, qui regimen habebit Civitatis, & Pisani omnes, & eorum Consules semper facient, & observabunt omnibus successoribus ejus Regibus, & Imperatoribus, quando requisitum fuerit ab eis per Imperatorem, seu Regem, aut per se, aut per certos nuncios, & firmabunt præceptum factum à Dom. Friderico Imperatore Romano, sicut ab ipso factum, & confirmatum est, quod facere debent; si autem aliquis futurorum Regum, & Imperatorum expetierit à Pisanis hostem, vel eos guerram facere voluerit, secundum quod Dom. Friderico Roman. Imperatori dictum est, eos faciet securos, quemadmodum Dom. Fridericus Romanor. Imperator fecit. Testium, in quorum præsentia supradicta omnia hinc inde ordinata, & confirmata sunt juxta tenorem præsentis pagina nomina hæc sunt.

Dom. Reynaldus Coloniensis Archiepisc. Archicancellarius.
Ebehardus Bambergiensis Episcopus.
Henricus Leodiensis Episc.
Orihebus Basiliensis Episc.
Gero Halberstatensis Episc.
Erlebaldus Stabuli Abbas.
Udalricus Cancellarius.
Henricus Prothonotarius.
Stephanus Cappellanus.
Fridericus Dux Suevorum filius III. Regis Curradi.
Curradus Palatinus Comes Rheni.
Marchio Teodoricus de Saxonia.
Marchio Albertus de Saxonia.
Leopoldus Dux Boëmiæ.
Willelmus Marchio Montisferrati.
Manfredus Marchio del Vuasto.
Ugo Magnus Marchio de Vasto.
Opizo Marchio Malaspina. & alii multi Comites & Curiales.

Loco ✠ Signi Dom. Friderici Imperatoris Rom. Triumphatoris Invictissimi.

✠ Ego Reynaldus Rom. Imperii Archicancellarius recognovi subscr.
Ego Odalricus Cancellarius vice Reynaldi Coloniensis Archiepisc. & Archicancellarii recognovi subscr.
Acta sunt hæc. A. D. I. M. C. LXI. Indict. IX. Reg. D. Frider. Rom. Imper. gloriosissimi Anno regni ejus X. Imperii vero VII.
Datum Papiæ post destructionem Mediolani VIII. Idus Aprilis feliciter. Amen.

ANNO 1164.

XLVII.

Literæ HENRICI II. *Regis Anglorum ad* ALEXANDRUM III. *Papam de Controversiis inter eos agitatis, occasione data, per* THOMAM *Archiepiscopum* CANTUARIENSEM. [GOLDASTI Constitutiones Imp. Tom. III. pag. 345.]

ALEXANDRO Papæ Henricus Dei gratia Anglorum Rex, Dux Northmannorum & Aquitanorum, & Comes Andegavorum.

Sæpius Nuncios nostros ad pedes Paternitatis vestræ direximus, rogantes & supplicantes, quatenus querelis, quæ inter nos & Cantuariensem Archiepiscopum vertuntur, finem debitum justitia mediante poneretis: & tandem placuit Paternitati vestræ, ut juxta petitionem nostram de latere Legatos nobis mitteretis, cum potestatis plenitudine, ut omnes controversias nostras plene decidere & definire possent, remoto appellationis obstaculo. Qui cum in potestate sicut Nuncii vestri ad nos reportaverunt, & litteris vestris continebatur expressum, quas adhuc penes nos habemus, quod missi fuissent, sicut per eosdem Legatos, cum ad nos pervenissent, accepimus, potestas illa ad injuriam nostram illis subtracta est. Unde cum nos ad omnem coram eis emendationem offerremus, præfato Cantuariensi Archiepiscopo, qui ita inique & malitiose erga me se habet, sicut vobis & toti mundo innotuit, coram illis Justiciis parere omnino contempsit. Ob cujus delictum alios deinceps Nuncios ad Majestatem vestram transmisimus, per quos Litteras vestras recepimus, quas adhuc penes nos habemus, in quibus terram nostram & personas Regni nostri à potestate præfati Cantuariensis eximebatis, donec ipse in gratiam nostram rediisset. Quam cum ante restitutionem gratiæ nostræ nescimus ob quam causam immutaveritis, dum alii nostri adhuc in Curia nostra morarentur, & antequam novissimi Legati vestri ad nos pervenissent, Vivianus scilicet & Gratianus, ipse in personas Regni nostri & in quosdam familiares & servientes nostros, qui singulis diebus nobis assistebant, excommunicationis sententiam promulgavit. Cum vero prænominatos Nuncios debito honore suscepissemus, qui tam per Litteras vestras quam viva voce protestabantur, quod ad honorem nostrum & exaltationem Regni nostri venissent, primo loco de absolvendis excommunicatis tractavimus, qui non solum ad nostram, verum etiam ad vestram eorundem Legatorum injuriam excommunicati videbantur, petitionibus illis, quas ex parte nostra nobis proponebant, quantum poteramus ob reverentiam vestram & amorem vestrum pro assensu condescendebamus. Proponebant siquidem Litteræ vestræ quatenus sæpe dicto Cantuariensi Archiepiscopatum suum pacem & amorem nostrum redderemus: nos vero, proposito omnino honore vestro, communicato consilio

Burdegalensis & Rothomagensis Archiepiscoporum:

Cenomanensis, Redonensis, Bajocensis, Lexoviensis, Constantiensis, & Sagiensis,	Episcoporum:
Fiscavensis, Beccensis, Sancti Wandregisili, Cadomensis, Troactis, Cerisiaci, Rewalles, Mortui maris, Tironensis, Delbetensis,	& quorundam aliorum Abbatum:

Necnon & Gaufredi Antisiodorensis, & quorundam aliorum virorum Religiosorum, concessimus antedicto Cantuariensi (licet ipse, sicut vobis multotiens significavimus; absque conscientia nostra & coactione aliqua à Regno nostro exierit) *ut in bono & in pace rediret, & possessiones omnes haberet, sicut habuit quando à Regno exivit, & ipse & omnes, qui cum eo vel pro eo exierunt, ob amorem Dei & ob amorem vestrum, salva dignitate*

ANNO 1164.

gnitate Regni nostri. Cumque Nuncii vestri coram supra nominatis viris responsum hoc absque omni contradictione recepissent, excommunicatos illos, qui præsentes aderant, absolverunt. Convenit autem inter nos, ut alter eorum, Vivianus scilicet, pro hiis, qui in Anglia erant, absolvendis transfretaret: Gratianus vero ad verba hæc nominato Cantuariensi transportanda rediret: Mane autem facto cum ab eis, quibusdam negotiis nos (accepta prius ab eis licentia) trahentibus, recessissemus, nescimus, cujus instinctu, aut quo spiritu concessis stare recusaverunt, causantes verbum illud, quo nos *Dignitatem Regni nostri salvam* fore dixeramus, quod tam nobis quam illis, qui nobiscum aderant, nullo jure ab eis causari videbatur debere. Nos autem hujus rei ad conscientiam duximus, de vestra semper discretione præsumentes, quod vos in nullo honori nostro derogare velitis, vel Regni nostri dignitati, obnixe Serenitati vestræ supplicantes, quatenus attente considerantes honorem & utilitatem, quam vobis & Curiæ vestræ contulimus, & in futurum, nisi per vos steterit, conferemus, sic rem temperetis, ne tantum penes vos sint illius perfidi proditoris nostri malitiosæ blandiciæ, quantum evidentia tot & tantorum virorum testimoniis corroborata causæ nostræ merita: sed juxta petitionem nostram eos, qui excommunicati sunt, absolvatis, & ne in alios venenum suæ excommunicationis effundere possint provideatis: ne, si minus in hac justa petitione nostra exauditi fuerimus, tanquam de vestra benevolentia desperantes aliter securitati nostræ & honori prospicere compellamur. Et quoniam singula quæ à nobis dicta sunt & proposita, difficile scripto comprehenderentur, transmisimus ad pedes Paternitatis vestræ Clericos familiares nostros, Ricardum Archidiaconum de Salesberia, Ricardum Barre, qui plenius vobis cuncta, quæ hinc inde agitata sunt, exponent: quibus in cunctis, quæ ex nostra parte vestræ Sanctitati exponent, fidem indubitanter habeatis, de quorum reditu festinanter maturando, vestra precamur & consulimus sollicite provideat discretio, quoniam eorum mora diuturnior periculum & dampnum intolerabile Ecclesiæ posset afferre.

XLVIII.

3. Dec.

Literæ ALFONSI I. *Castellæ ac Toleti Regis* GASTONI *Bearnensi Vice-Comiti datæ, quibus eum, & successores illius liberat juramento fidelitatis & hominii ratione Vasconiæ præstare soliti, uti & omni alia pactione qua sibi aut Antecessoribus suis vel ipse, vel etiam prædecessores illius tenebantur. Datum apud Burg. exp. III. die Decembris Erâ MCII.* CUM *Confirmatione* ALFONSI VI. *Romanorum nec non Castellæ ac Toleti Regis. Datum apud Burgis* 13. *Maii Anno Domini* 1270. [PIERRE DE MARCA, Histoire de Bearn. liv. 7. chap. 8. pag. 601. *E Tabulario Palensi.*]

PER præsens Scriptum notum facimus universis quod nos Alfonsus Romanorum Rex semper Augustus, & Castellæ, Toleti, Legionis, Gallecicæ, Sibiliæ, Cordubæ, Murciæ, Giennii, & Algarbii, vidimus quandam Literam sigillo nostro sigillatam, cujus tenor talis est: Noverint universi quod nos Alfonsus Dei gratia Rex Castellæ, Toleti, Legionis, Galleciæ, Sebiliæ, Cordubæ, Murciæ, Giennii, quitamus & absolvimus Nobilem virum Gastonem Vicecomitem Bearnensem pro se & successoribus suis ab omni juramento fidelitatis & hominii, si quod ipse, vel antecessores sui nobis, aut prædecessoribus nostris ratione terræ Vasconiæ fecit, aut fecerunt. Quitamus etiam & absolvimus eundem Gastonem, ac prædecessores suos ab omni pactione, seu aliquo alio genere pactionis, si quam vel si quod ipse Gasto, vel prædecessores sui ratione, vel occasione Domini nostri nobis, vel alicui, aut aliquibus antecessorum nostrorum fecit, aut fecerunt. Et volumus ac concedimus quod ipse ac prædecessores sui per hujusmodi quitationem & absolutionem eidem a nobis factam sint omnino a prædictis liberi & soluti. In cujus rei testimonium præsentem chartam fecimus sigilli nostri munimine communiri. Datum apud Burg. Reg. per Archidiaconum S. Petri Notarium exp: 3 die Decembris. A. Ferrandi scripsit. Era millesima ducentesima secunda. Unde nos præfatus Rex ad preces, & ad instantiam dicti Nobilis viri Domini Gastonis prædictam literam fecimus innovari. Datum apud Burgis Rege imperante 13 die Maji, Anno Domini M. CC. LXX. Peregrinus scripsit mandato Magistri A. Garsiæ Archidiaconi Elepten.

ANNO 1164.

XLIX.

1165. 17 Avril.

Investitura per FRIDERICUM I. *Romanorum Imperatorem data Civitati Pisanæ de totâ Insulâ* SARDINIÆ *& pertinentiis in Feudum perpetuum. Revocat autem omnes præcedentes Concessiones aliis de eâdem Insulâ factas, & promittit nullas in futurum se alii, quiscunque demum fuerit, in contrarium esse facturum. Datum Franchfurti* 15. *Kal. Maji Anno Incarnationis* 1165. *Indictione XIII. Regni sui XIII. Imperii vero XI.* [PAOLO TRONCI Memorie Istoriche della Città di Pisa pag. 113. Dell' Archivio del Capitolo di Pisa.]

IN NOMINE SANCTÆ, ET INDIVIDUÆ TRINITATIS, Fridericus Divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus.

DIgnitas, & Excellentia Romani Imperii tanta bonitate, & pietate usque ad hæc nostra tempora semper exuberavit, quod suorum merita fidelium oculo clementiori respicere, & largitatis suæ beneficia eis potius augere, quam minuere consuevit. Ibi enim merito locantur beneficia, & præmia honoris, ubi & devota servitia refulgent, & fidelitas ipsa absque omni signo fallaciæ immobilis, & constans perseverat. Hujus rei causa Pisanam Civitatem, quæ inter alias Civitates per Principatum dignitatis caput extulit, quæ etiam ab Imperii fidelitate tempore adversitatis, sicut prosperitatis, nunquam recessit, titulo honoris, & ampliori beneficio largitatis dignam duximus honorandam, sicut in sequentibus evidenter declaratur.

Cognoscant igitur universi fideles Imperii per Italiam constituti præsentes, & futuri, quod nos ex nostra Imperiali gratia, & largitate, ex consilio Principum nostrorum damus & concedimus, atque tradimus in feudum tibi Uguccioni Pis. Civit. Consuli pro Comm. Pisanæ Civitatis recipienti totam Insulam Sardiniæ cum suo Districtu, & pertinentiis, & nominatim Turrira, Callarim, Arboream, & Calluriam, & damus, & concedimus, & confirmamus in feudum tibi pro Comm. Civitatis Pisanæ recipienti plenam, omnemque potestatem, atque jurisdictionem, & districtum, & totum quod in Sardinia est, & quod futurum est, & quod Regno, & Imperio pertinet, aut pertinuit, vel pertinebit. Quæ omnia tibi pro Communi Pisanæ Civitatis in feudum damus, concedimus, & tradimus per vos, & vestros successores in perpetuum, & nullum Jus alicui, vel dationem concedemus, aut faciemus in ipsa Insula, nec de ipsa Insula ullo tempore contra liberam voluntatem Universitatis Pisanæ, & si quam dationem alicui Civitati, aut Duci Guelfoni, vel alii inde fecimus, aut alicui personæ, cui nos dedissemus, eam nunc revocamus, & tibi pro Communi Civitatis Pisanæ in feudum concedimus, & damus tibi Consuli Pisano, & cæteris Consulibus Pisanis potestatem ingrediendi in possessionem omnium, quæ supra leguntur, & sic per Sceptrum nostrum, & Vexillum te Uguccionem Consulem Pisanum pro Communi Pisanæ Civitatis investimus, concedimus quoque tibi pro Communi Pisanæ Civitatis in feudum, & damus hæc omnia prædicta cum omni integritate, cum omni jure, & pertinentiis suis, cum montibus, vallibus, planitiis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, mercatis, Argenti Fodinis, Piscationibus, Paludibus, Cimetis, & Incimetis, Theloniicis, Ripaticis, divisis, & indivisis, & cum omnibus, quæ dici vel nominari possunt, & quod nos firmam tenebimus supradictam dationem, concessionem, sive traditionem, nec rumpemus per nos, nec per alium; Dilectus Princeps noster Uldericus Dux Boemiæ ex nostro mandato in nostra præsentia sacramentum prestitit. Statuentes igitur jubemus, ut de cætero nullus Archiepiscopus, nulla Civitas, nulla Potestas, nullum Commune, nullaque persona, magna, vel parva prædictos fideles nostros Pisanos molestare, vel inquietare in hac nostra datione aliquatenus præsumat, si quis autem hanc nostram auctoritatem invade-

ANNO 1165.

re præsumpserit, mille libras auri optimi pro pœna se compositurum cognoscat, dimidium fisco nostro & dimidium omnibus fidelibus nostris. Ut autem hoc verius credatur, & ab omnibus inviolabiliter observetur præsentem in paginam scribi, & aureo nostræ Majestatis sigillo jussimus eam insigniri, adhibitis idoneis testibus, quorum nomina sunt hæc.

Thrilinus Treverensis Archiepiscopus; Willelmus Bambergensis. Episcopus, Hermanus Hersfeldensis Abbas, Curradus Palatinus Comes Rheni; Fridericus Dux Suevorum Filius Regis Curradi, Uldericus Dux Boemiæ, *Marquardus de Brombach, Albertus Comes de Dihingen. Gerardus Comes de Neringen, Comes Otto de Ruberch. Ulricus de Hormingon, Vuercherius de Huden, Berdoldus de Scouvenbinch. Henricus Marifcalcus de Poppenheim........ Camerarius de Minnefnberch, Curradus Pincerna; Rodulfus Dapifer, Roderigus Camerarius. Vuernerus de Bombanch. Everardus de Reumburgh, Bertoldus de Scamperberch, & alii quam plurimi.

Loco ✠ Signi Dom. Friderici Romani Imperatoris Invictissimi.

Ego Christianus Cancellarius vice Dom. Rainaldi Coloniensis Electi Italiæ Archicancellarii recognovi.

Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis M. C. LXV. Indict. XIII. Regnante Domino Friderico Rom. Imperat. Invictiss. Anno Regni ejus XIII. Imperii vero XI. an. feliciter. Dat. in Regali Curte Franchfurti XV. Kal. Maii.

L.

1166. *Recessus sive Decretum Comitiorum* Herbipolensium *à* FRIDERICO I. *Romanorum Imperatore celebratorum super Schismate duorum Pontificum. Datum Wirtzburg Kalend. Julii* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 342.]

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus cunctis populis, quos Clementiæ nostræ regit Imperium.

1. Jamdudum innotuisse credimus, qualiter exorta quondam inter Ecclesiæ Romanæ Cardinales de Apostolatu discordia, inter Reges & Regna impetu pestifero est diffusa. Pro qua ad optabile bonum pacis revocanda quantos post beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem Catholicam Papiæ, Mediolani, Laude, atque in diversis Imperii finibus in corpore nostro labores tam nos quam invicti Principes nostri pertulerimus: quantas rerum copias zelo justitiæ impenderimus: in extremis quoque mundi partibus, jam auditum non dubitamus. Denique beatissimo Papa Victore in Paradisi gaudia feliciter assumpto, & in ejus locum ab Episcopis & Cardinalibus almæ Sedis Apostolicæ Domino Paschali viro Christianissimo in præsentia Episcoporum & Religiosorum Lombardiæ ac Tusciæ, Illustris quoque Urbis Præfecti Romæ, ac multorum Nobilium Romanorum Catholice substituto: ipsum etiam Dominum Paschalem & Ecclesiæ ac Principum Imperii judicio atque consilio in Papam & Patrem Catholicum solemniter recepimus, debitoque honore venerari semper intendimus. Proinde obstinata Schismaticorum perfidia mortem viri justi suis successibus aperta fronte adscribens, Siræneis suis blanditiis mentem quorundam fidelium nostrorum adeo molita est denuo immutare, ut nisi morbis novis nova remedia objicerentur, pars nostrorum non modica videretur ex fiducia nostræ lenitatis seducenda.

2. Igitur zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accensi, cum Regem Francorum, qui nulla nostra culpa præeunte, una cum Rolando imperii nostri hoste publico, ejusque sequentibus, Imperialem nostrum honorem manifeste molitur auferre, post multos nostros admonitus irrevocabilem persensissemus: universis Imperii Principibus in sancta Pentecoste Curiam Wirzburg generalem indiximus. Quorum cœtu celeberrimo ibidem solemniter præsente, Ecclesiæ Dei statum ac Domini Papæ Paschalis negotium serio ac magnifice duximus roborandum. Invocata igitur Spiritus sancti gratia, & universorum, qui aderant, consilio communicato, ad removendam pro parte nostra omnem ambiguitatem, prorsus ipsi nos manu propria super Sanctorum reliquias juramentum publice præstitimus, quod Rolandum Schismaticum, vel ejus successorem, quem pars ipsius elegerit, in Papam numquam recipiemus, nec ad eum recipiendum, assensum umquam alicui præbebimus. Nulli etiam fautorum ejus gratiam umquam nostram reddemus, nisi ab errore viæ suæ ad unitatem Ecclesiæ fuerit conversus. Dominum vero Papam Paschalem manutenebimus semper & promovebimus: eique tamquam Patri Catholico & universali Pontifici obedientiam, honorem & reverentiam exhibebimus: & ab ipso, ejusque parte, vita comite, numquam recedemus. Electos quoque, qui sub eo, aut ejus successore, quem pars ipsius elegerit, consecrationem receperunt, vel adhuc recipiunt, honore aut ordinibus suis per ejus obedientiam privari numquam permittemus: & hujus absolutionem sacramenti numquam requiremus, nec oblatam recipiemus.

ANNO 1166.

3. Præterea noster in Imperio successor, quem Principes universi elegerint, hunc honorem Ecclesiæ Dei & Imperii, & hanc partem nostram sub eodem juramento tuebitur semper atque tenebit.

4. Idem quoque juramentum Archiepiscopi, & omnes Episcopi, atque Electi, qui interfuerunt numero quadraginta, super sancta Dei Evangelia propria manu unusquisque sub stola sua præstiterunt, & publice firmarunt. Nihilominus universi Principes seculares, Dux videlicet Saxoniæ, & Brandenburgensis Marchio Albertus senior, Conradus Palatinus de Chevo, & Ludovicus Lantgravius, & reliqui omnes super Sanctorum reliquias id ipsum juraverunt. Repente autem Spiritus sanctus mentes omnium adeo unius effecit voluntatis, quod Electi omnes in sabbato Quatuor temporum ad laudem Dei & honorem Imperii sacros ordines devotissime susceperunt.

5. Firmiter quoque à nobis, & ab universis decretum est, ut quicumque supersunt ordinandi in primis Quatuor temporibus similiter exequantur, alioquin, dignitatis, ad quam electi sunt, honore, omni remota dilatione, priventur.

6. Ad hæc honorabiles Legati Illustris amici nostri Henrici gloriosi Anglorum Regis ad nos ab ipso transmissi, in totius Curiæ nostræ præsentia super sanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ publice juraverunt nobis, quod Rex ipse cum toto Regno suo in parte nostra fideliter stabit, Dominum Paschalem, quem nos tenemus, nobiscum semper tenebit. De Rolando autem Schismatico manutenendo, nullatenus se de cætero intromittet.

7. Quia vero justitiæ, quam hostes Ecclesiæ Dei & nostri sive ex superbia, sive ex causæ diffidentia devitarunt, nos semper hactenus stare parati, nunc tandem ad insolita sacramenta ex eorum manifesta obstinatione sumus impulsi: à Schismaticorum communione omnis homo omnisque ordo caveat. Furor enim eorum etsi hactenus aliquo modo visus est venialis, in posterum prorsus erit irremissibilis.

8. Ad perfectum quoque hujus negotii firmamentum, ex totius Herbipolensis Concilii Decreto firmissime præcipimus, ut si quis ad sui mandatum Antistitis sacramentum supra scriptum non præstiterit, si Clericus sit, aut Monachus, Ecclesiastico privetur honore ac beneficio: si Laicus, alodia & beneficia quæcumque possidet, nostra ipsi auctoritate à suo Judice vel Domino prorsus adimantur. Data Wirtzburg, Kalend. Julii.

Acta Comitiorum Herbipolensium *ex Archivo Vaticano.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 343.]

Alexandro Papæ quidam amicus suus.

IMPERATOR cum Principes suos ad Curiam, quam eis in festo Pentecostes indixerat, adunasset, & Principes ipsi Sabbatho ante festum, atque subsequenti secunda feria, de pace inter vos & eum reformanda tractare cœpissent, Reginaldus dictus Coloniensis Archiepiscopus advenit, publice asserens & proponens, quod nihil contra vos ad honorem sui labor & studium Imperatoris proficeret, nisi ejus tunc penitus assentiret consiliis. Dicebat enim, quod potior pars Imperii vobiscum erat, commemorans scilicet Salzburgensem, Maguntinum, & alios de Alemannia, qui vestræ obtemperant Sanctitati. Verumtamen ad magnificandum

ANNO 1166.

dum seipsum; plures, inquit, quam vos sumus; ad obedientiam Apostolici nostri conquisiti, quos ei Rex Anglorum numero quinquaginta, & plures, juxta Domini Imperatoris beneplacitum exhibebit. Cum igitur ei talia promittenti, & ad certitudinem hujus rei duos Nuncios prædicti Regis præsentialiter exhibenti, de prosequendo ejus consilio suum Imperator polliceretur assensum, in audientia cunctorum Principum hujusmodi consilium Imperatori formavit.

Quod ipse videlicet Imperator in conspectu totius Curiæ propria manu juraret, quod nullo umquam totius vitæ suæ tempore vos, vel aliquem qui ex parte vestra sit, in Pontificem Romanum reciperet, sed devotioni Papæ sui Paschalis inconcusse semper & inseparabiliter adhæreret: si verò mori illi ante contingeret, hoc ipsum juramentum sui successores observarent. Principes verò suos hoc ipsum jurare compelleret, adjecto in eorundem Principum juramento, quod si prius Imperator obiret, Principes ipsi nullum antea coronarent in Regem, quam is, qui coronandus esset, de tenendo & fovendo eodem Schismatico, & ejus successoribus idem faceret juramentum. Et quod Principes infra sex hebdomadas, postquam de Curia ad propria loca rediissent, omnes Abbates, Præpositos, & alios Ecclesiarum Prælatos, Milites quoque & alios omnes, qui in locis eorum aliquos honores obtinerent, hoc jurare compellerent, & eos, qui nollent hoc facere, rebus eorum penitus confiscatis, depositos, & honoris sui cingulo spoliatos; vel si privati homines fuerint, in membris propriis crudeliter mutilatos, à toto Imperio compellerent exulare. Placuit Imperatori forma Consilii.

Sed Archiepiscopo Magdeburgensi, & aliis, qui præsentes erant, Episcopis dura visa est admodum & molesta, ita quod idem Magdeburgensis nullum juramentum se præstare velle respondit, nisi prius Coloniensis Ordines & Consecrationem reciperet, per quam omnem dubitationem ab ejus & aliorum pectoribus removeret. Unde cum ille id promittere detrectaret, acriter eum aggressus Imperator, suamque ipsi malignitatem improperans, in eum verba ista est prosecutus; Ecce, inquit, manifeste apparet, quod sicut traditor & deceptor in periculum meum Papam mihi præfeceris ignoranti, cum etiam ante receptionem Litterarum mearum, ne de substituendi Pontificis electione tractares, tu statim cum *Te Deum laudamus*, & juxta beneplacitum tuum, novum mihi Pontificem elegisti, plus mihi proditor factus quam Maguntinus Electus, quem reum hujus criminis deferebas: præsertim cum ille dederit mihi salubre consilium, ut ex quo Deus me à prioris periculo liberavit, nullatenus me obnoxium facerem successori. Nunc vero necessario te noveris compellendum, ut laqueum, quem parasti, primus incurras, & aliis etiam id facere recusantibus, solus habebis subire periculum, quod in malitia tua noscitur cæteris præparatum.

Sic ergo ille vehementer astrictus non potuit evadere, quin primus juxta prædictam formam faceret juramentum, & susceptis ordinibus consecrationem quoque se promitteret recepturum. Exhibuit etiam prædictos Nuncios Regis Angliæ, qui in persona Regis Angliæ publice coram omnibus juraverunt, quod quicquid Imperator super hoc se servaturum juraverit ipse quoque tenebit firmiter & servabit. Sic ergo propria manu Imperator supradictum præstitit juramentum, eo tamen ad verbum Archiepiscopi Magdeburgensis determinato, ut si vos & Schismaticum illum eodem tempore obire contingeret & Cardinales utriusque Partis in aliquem unanimiter convenirent, liberum sibi esset, eum recipere, si tamen (quod quidem Coloniensis fecit apponi) de Imperatoris assensu eadem electio proveniret.

Deinde qui præsentes erant Principes, sicut supradictum est, suum præstitere singuli juramentum. Cum vero ad Episcopos ventum esset, dicerentque omnes, excepto Verdensi, velle se potius Regalibus cedere, quam hujusmodi sacramentum præstare, responsum est eis, oportere eos vellent nollent juramentum facere, & regalia retinere. Sicque juravit primus Magdeburgensis, sub ea tamen conditione, si omnes alii, qui aberant, essent juraturi, & quod solutus esset à juramento, quocunque tempore desineret regalia possidere. Babenbergensis vero Episcopus post multas & varias excusationes ita ipsi Imperatori juravit, quod quandiu voluerit regalia retinere, secundum quod ei proprius sensus dictaverit, eidem Imperatori super negotio auxilium & consilium ministrabit. Verdensis etiam intrusus & Halberstadensis absolute, sicut Coloniensis, juraverunt. Virdunensis, & Frisingensis, propter suorum Archiepiscoporum absentiam excusati, juramentum facere minime sunt coacti, sed habita licentia libere ad propria redierunt, usque ad festum beatorum Apostolorum Petri & Pauli sibi licentiam impetrantes.

Hi tantummodo Principes juraverunt, Dux Saxoniensis, Marchio Albertus, Comes Palatinus frater Imperatoris, & quidam sororius Imperatoris.

Hi sunt Archiepiscopi, qui juraverunt, Magdeburgensis & Babenbergensis, sub conditione tamen prænominata. Coloniensis autem, & duo suffraganei ejus absolute juraverunt.

Filius vero Conradi, qui ad Curiam cum mille quingentis militibus venit, ut audivit fieri mentionem de juramento, recessit. Patriarcha Aquileiensis non affuit, neque aliquis Suffraganeorum suorum. Similiter nec Salzburgensis, vel aliquis suorum, neque Trevirensis, vel aliquis suorum: & multi de Principibus non affuerunt.

Mandatum Friderici I. *Romanorum Imperatoris pro exsecutione Decretorum Herbipolensium.* [Goldasti Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 343.

Ipse cum omnibus Ecclesiæ tuæ fidelibus publice jures & observes, & singulis Dominicis diebus & festis in publica Missa, sicut edictum est & sancitum à nobis & à Principibus, publicam orationem pro Domino Papa Paschali nominatim & assidue intus & foris præcipias recitari. Edictum quoque & statutum est, ut hæc omnia juramenta infra sex hebdomadas ab omnibus compleantur. Quod si aliquis Monachorum, Clericorum, Laicorum, in Imperio nostro huic Confirmationi & Edicto nostro, aliquo modo se opponendo contradixerit, certum sit apud te, quod sicut publicus hostis Imperii, absque omni spe recuperationis judicatus est & damnatus, & ab omni officio & honore & beneficio destitutus. . . . .

LI.

Confirmatio Friderici I. *Romanorum Imperatoris super Privilegiis a* Carolo Magno *Civitati Aquisgranesi olim concessis. Datum Aquisgrani 6 Idus Januarii anno Domini* 1166. *Regni ejus XIV. Imperii vero XI. Indict. XIV.* 8 Janvier.

On trouvera cette Piece dans la page suivante Num. LIII. avec le Privilege de Charlemagne sous l'an 804.

LII.

Concordia per Romanorum Imperatorem Fridericum I. *Inter* Godefridum *Episcopum Trajectensem ab una, &* Florentium *Comitem Hollandiæ parte ab altera, de Comitatu Frisonum firmata. Datum anno* 1166. [Lunig, Teutsch Reichs Archiv. Part. Special. Continuat. 2. Abtheilung 4. absatz 24. pag. 492.]

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Fredericus divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus. Controversiarum quæ sententia vel concordia sopiuntur ratio suggerit, ut scriptis & testificationibus designentur, ne forte diuturnitate temporum discordia recidiva resurgat & habeat securα posteritas, quid de statu præcedentium, fraudibus malignantium convenienter opponat. Ea propter controversias, quæ inter Godefridum Venerabilem Trajectensem Episcopum & Florentium Comitem Hollandiæ de Comitatu Frisonum agitabatur, nos de Consilio Curiæ & fidelium nostrorum concorditer decidentes, eosque favorabili amicitia reconciliantes dignum duximus, ut universus tenor Concordiæ describeretur, quemadmodum subnixa videtur. Statuimus igitur, ut æque participent de prædicto Comitatu Frisonum, Episcopus videlicet & Comes & neuter eorum alio majus habeat in hoc commodum vel proficuum: Ambo concorditer eligent sibi Comitem, qui vices eorum gerat in prædicto Comitatu, qui præsentatus ab eis Domino

ANNO 1166. mino Imperatori Bannum & potestatem judicandi a manu Domini Imperatoris accipiat, & juramentum præstabit, quod pro dilectione, vel odio, vel pro argento, vel auro, vel alicujus rei gratia in prædicto Comitatu neutri faciant injuriam, nec unius magis promovebit commodum aut proficuum quam alterius.

Episcopus etiam & Comes ordinabunt de utilitate electi Comitis eorum in prædicto Comitatu. Quod si ipsi concorditer Comitem eligere non poterunt, Dominus Imperator pro consilio suo Comitem eliget, & illi dabit Bannum & ordinabit de sua utilitate. Si vero displicebit Episcopo vel Comiti vel utrique, Episcopus & Comes, quem vel ipsi eligerint, vel quem Imperator eis dederit, mutare possunt eum, quando voluerint. Cum vero intrandi in prædictum Comitatum & judicandi Maji tempus advenerit, Episcopus videlicet & Comes Hollandiæ simul intrabunt uterque cum XXX. militibus, vel si forte in majori vel minori numero convenerint, & postquam intraverint, æque divident omnes reditus Curtilium ad Comitatum pertinentium & omnia commoda & emolumenta, quæ de Comitatu vel judiciis Comitatus pervenerint, æqualiter quoque impartientur damna & defectus Comitatus & separatim uterque in hospitio sui faciet expensas pro voluntate sua; communi quoque consensu & dono investituras locabunt & ordinabunt officia sua. Uterque autem pro libitu suo accipiet sibi Advocatum communibus tamen negotiis idoneum. Si autem Advocatus Episcopi, Comiti displicuerit, ad nutum Comitis Episcopus illum deponet & substituet alium, qui Comiti placeat; Si vero Advocatus Comitis Episcopo displicuerit, deponet eum Comes, & alium qui placet Episcopo substituet. Ab introitu amborum Episcopi videlicet & Comitis exercebit Comes eorum judicia & justitias Comitatus, donec peragantur VIII. septimanæ; infra has octo septimanas Episcopus non exercebit aliqua Synodalia vel Ecclesiastica judicia. Transacto autem hoc spatio Comes Hollandiæ, si vult exire poterit, & si vult remaneat ad negotia, si quæ sint, plenius peragenda: Et Episcopus similiter remaneat ad Ecclesiastica Judicia facienda, ambo autem in Majo debent intrare, ut expeditis singularibus negotiis & Judiciis, Synodalia quoque negotia ante incommoditatem hyemis valeant promoveri. Verum si alter eorum Episcopus videlicet & Comes commonitus ab altero vel in servitio Imperii vel alterius Domini sui, vel gravi infirmitate occupatus, vel alterius qualibet inevitabili causa detentus, vel pro voluntate sua Comitatum non intraverit, mittet condictam militiam, vel quantam tunc opportunitas temporis exigit, & ipsi inter se convenerint, & æqualem portionem accipiet, & sicut supra dictum est, omnia simul bona & mala partientur. Si vero neuter eorum Comitatum intrare poterit, vel communi consensu intrare vitaverint, mittent Comitem suum ad exercenda judicia Comitatus, & cum illo mittent milites, quotquot voluerint vel nuncios. Et quicquid super sumptus illorum residuum fuerit, æqualiter divident inter se. Præterea Comes Hollandiæ juvabit Episcopum per Werram vel obsidionem, quam cum ipso faciet, vel per querimoniam, Castrum recuperare Benthem. Et si quocunque modo illud recuperaverit, concedet illud Comiti in feudum salva uniuscujusque justitia. Et Episcopus habebit in eodem Castro, domum & Capellam, granarium & coquinam & ponet in eodem liberum hominem suum, & duos Ministeriales suos & libere ingredietur & egredietur, quando voluerit; Comes autem habebit omnem Munitionem & fortitudinem Castri, & juvabit inde Episcopum. Si autem Episcopus Werram habuerit, cum aliquo amico vel homine Comitis, contra quem Comes salvo honore suo Episcopum juvare non potest, dabit Castrum in potestate Episcopi, ut habeat illud, quamdiu Werra duraverit, accepta tamen securitate, ut finita Werra restituat. Ut autem universam Concordiam Episcopus & Comes teneant & observent, fide data in manu nostra firmiter compromiserunt. Et nos ad majorem hujus Concordiæ firmitatem sub obtentu gratiæ nostræ, & sub pœna quingentarum Marcarum argenti eis injunximus, omni tempore observandam. Cæterum si alter ipsorum hanc Concordiam violaverit, & commonitus ab altero infra XII. hebdomadas non emendaverit, nos Comitem, qui Bannum a nobis habet in præsentiam nostram vocabimus, & ab ipso, & ab aliis sex, boni testimonii viris, tribus videlicet ex parte Episcopi, & tribus ex parte Comitis, quos ad hoc eligemus, quis in hujus violatione Concordiæ reus sit, investigabimus. Hi septem jurabunt, quod bona fide veritatem dicent; Qui autem ab iis 7. viris, vel, si discordes fuerint, a majori parte, reus esse censebitur, quingentas Marcas argenti intra XX. hebdomadas Cameræ nostræ persolvet, & reatum suum digne emendabit. Datum An. MCLXVI. ANNO 1166.

LIII.

Privilegium CAROLI *Magni Romanorum Imperatoris pro Civitate* Aquisgranensi *ut trans Alpes sit Caput Regni, & in ipsâ Successores & Hæredes Regni initientur.* CUM *Confirmatione* FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris. Datum Aquisgrani 6. Idus Januarii Anno Dominicæ Incarnationis* 1166 *Regni ejus XIV. Imperii verò XI Indictione XIV.* NEC NON FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris approbatione. Datum Pisis Mense Augusto Anno* 1244 *Imperii e us* 24. *Regni verò Siciliæ* 46. *Indictione II.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. II. pag. 6. Heiss, Histoire de l'Empire Tom. 4 pag 436. en François.]

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen.

FRIDERICUS SECUNDUS divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Jherusalem & Siciliæ Rex.

Justis fidelium nostrorum petitionibus condescendere cogimur, quas nisi favorabiliter audiremus, obaudire quod juste petitur per injuriam videremur. Eapropter per præsens Privilegium noverit tam præsens ætas quàm successura posteritas, quòd Wilhelmus Advocatus Aquensis, Henricus frater ejus Triscamerarius noster, & Theodoricus de Orlonesberg, fideles nostri, Nuncii Civium Aquensium pro parte universitatis Civitatis ejusdem nostrorum fidelium quoddam Privilegium Divi Augusti Imperatoris Friderici, avi nostri memoriæ recolendæ, universitati prædictæ liberaliter dudum indultum, nostro culmini præsentarunt: supplicantes humiliter & devotè, ut eis illud innovare, & omnia, quæ continentur in eo, confirmare de nostra gratia dignaremur. Cujus tenor per omnia sic est:

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

FRIDERICUS divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus.

Ex quo primitus divina ordinante Clementia Imperii Romani fastigia gubernanda suscepimus, voluntatis nostræ atque propositi summum desiderium fuit, ut Divos Reges & Imperatores, qui nos præcesserunt, præcipuè maximum & gloriosissimum Imperatorem Carolum, quasi formam vivendi, atque Subditos regendi sequeremur, & sequendi præ oculis semper haberemus. Ad cujus imitationem jus Ecclesiarum, statum Reipubl. & Legum integritatem per totum nostrum Imperium servaremus. Ipse enim tota cordis intentione ad æternæ vitæ præmia anhelans, ad dilatandam gloriam Christiani nominis & cultum divinæ Religionis propagandum, quot Episcopatus constituerit, quot Abbatias, quot Ecclesias à fundamento erexerit, quantis prædiis ac beneficiis illas ditaverit, quantarum largitate elemosinarum non solùm in Cismarinis sed etiam in Transmarinis partibus resplenduerit, ipsa ejus opera, & gestorum volumina, quæ plurima sunt & maxima, fide oculata plenius declarant. In fide quoque Christiana dilatanda, & in conversione Gentis Barbaricæ fortis athleta fuit & verus Apostolus, sicut Saxonia, Frisonia, atque Westfalia, Hispani quoque testantur & Wandali, quos ad fidem Catholicam convertit verbo & gladio. Et licet ipsius animam gladius non pertransierit, diversarum tamen passionum tribulatio, & periculosa certamina, ac voluntas moriendi quottidiana pro convertendis incredulis eum martyrem fecerunt. Nunc verò electum & sanctissimum Confessorem eum confitemur & veneramur in terris, quem in sancta conversione vixisse, & pura confessione ac vera pœnitentia migrasse, & inter sanctos Confessores sanctum Confessorem & verum, credimus coronatum in cœlis.

Inde est quod nos gloriosis factis & meritis tam sanctissimi Imperatoris Caroli confidenter animare, & sedula petitione charissimi amici nostri Henrici illustris Angliæ

ANNO 1166. Angliæ Regis inducti, assensu & auctoritate Domini Papæ Paschalis, & consilio Principum universorum, tam Secularium quàm Ecclesiasticorum, revelatione, exaltatione, atque canonizatione corporis ejus sanctissimi solemnem curiam in natali Domini apud Aquisgranum celebravimus, ubi corpus ejus sanctissimum pro timore hostis exteri vel inimici familiaris cautè reconditum, sed divina revelatione manifestatum, ad laudem & gloriam nominis Christi, ad corroborationem Romani Imperii, & salutem dilectæ consortis nostræ Beatricis Imperatricis, & filiorum nostrorum Friderici & Henrici, cum magna frequentia Principum, & copiosa multitudine Cleri & populi, in ymnis & canticis spiritualibus, cum timore & reverentia elevavimus & exaltavimus quarto Calendas Januarii.

His autem omnibus & gloriosè peractis, cum in prædicto loco, cujus ipse fundator extiterat, de ipsius loci libertate, institutis Legum & pacis atque justiciæ, quibus totum Orbem rexerat, diligenter quæreremus, ecce Fratres ejusdem Ecclesiæ privilegium sancti Caroli de fundatione & dedicatione ipsius Ecclesiæ nobilissimæ, & de institutionibus Legum humanarum & civilis Juris ejusdem Civitatis nobis in medium protulerunt: quod ne vetustas abderet, vel per oblivionem deperiret, nostra Imperiali auctoritate renovavimus. Ejusdem verò Privilegii tenor talis est.

Ego Carolus, Qui Deo favente curam Regni gero, & Romanorum Imperator existo, consilio Principum Regni nostri, Episcoporum, Ducum, Marchionum ac Comitum; rogatu verò tam liberorum quàm servorum, in plurimo generali Conventu in diversis locis Regni nostri habito, discussi prout justiùs ac meliùs cunctis videbatur: primum de Lege sanctarum Ecclesiarum, de reddendis justitiis Episcoporum, de vita & jure Presbyterorum & Clericorum. Et hæc omnia indicio & assensu nostro secundum instituta patrum meorum corroboravi, firmavi & auxi, nihil de hiis minuens, quæ Catholici viri ac rectè & legitimè vivere volentes ad observandum spirituali ac seculari Decreto bonum & utile contulerunt. Deinde, prout cunctis placuit prudentioribus Regni nostri, Legem Saxonum, Noricorum, Suevorum, Francorum, Ripuariorum, Salicorum, sicut mos & potestas Imperatorum est, & omnium antecessorum meorum semper fuit, distinxi, distinctam sub auctoritate Regia & Imperatoria stabilivi, non ex mea adinventione vel corde prolatam, sed communi consilio à me renovatam & auctam in melius, sicut patres & prædecessores mei fecisse perhibentur. Scitis enim, & neminem latet, quia quicquid ab Imperatoribus & Regibus præceptum & decretum est, semper ratum & pro Lege tenendum est, nedum quod ab universis sensatis & justa discretione vivere volentibus imperatum & actum est, & à nostra Imperatoria & Regia Majestate confirmatum & solidatum.

Nunc Patres, Fratres & amici, fautores & coadjutores gloriæ nostræ & Regni nostri, de omnibus Statutis patris mei Pyppini, quæ ad utilitatem & honorem sanctæ Ecclesiæ firmari ac renovari petistis, quæ ad defensionem secularium rerum & Legum stabiliri quæsistis, nihil minui nec abnui, sed in melius ampliavi, omnium sanis consiliis acquievi, ac fui in medio vestrum quasi unus de quærentibus & petentibus æquitatem Legis, nulli contradicens ac renitens dignæ & rectæ petitioni. Ego vestri Decreti & petitionis voluntarius extiti: vos quasi patres & fratres audivi: nunc quæso ut meæ petitionis & intentionis non solùm auditores, sed & benevoli factores fieri velitis, nec quod indecens aut intollerabile sit quæro, sed quod tota Gallia & universi Principes potius concedere quàm negare debent. Nostis qualiter ad locum, qui Aquis ab aquarum calidarum aptatione traxit vocabulum, solito more venandi caussa egressus, sed perplexione silvarum, errore quoque viarum, à sociis sequestratus veni, termas calidorum fontium & palatia inibi repperi, quæ quondam Granus unus de Romanis Principibus frater Neronis & Agrippæ, à principio construxerat, quæ longa vetustate deserta ac demolita, frutectis quoque ac vepribus occupata, nunc renovavi, pede equi nostri, in quo sedi, inter saltus rivis aquarum calidarum perceptis & repertis. Ibidem Monasterium sanctæ Mariæ Matris Domini nostri Jesu Christi labore & sumptu, quo potui, ædificavi, lapidibus ex marmore preciosis adornavi, quod Deo adjuvante & cooperante sic formam suscepit, ut nullum sibi queat æquiparari. Itaque tam egregio opere hujus eximiæ Basilicæ non solum pro voto & desiderio meo, verum etiam ex divina gratia ad virginem peracto, pignora Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & Virginum à diversis Terris & Regnis, & præcipuè Græcorum, collegi, quæ huic sancto intuli loco, ut eorum suffragiis Regnum firmetur, peccatorum indulgentia condonetur. Præterea à Domino Leone Romano Pontifice, hujus Templi consecrationem & dedicationem impetravi præ nimia devotione, quam erga idem opus habui, & Sanctorum pignora, quæ inibi recondita meo studio & elaboratu habentur. Decebat enim, ut idem Templum, quod cunctis Monasticis ædificiis in Regno nostro forma & structura præesse videtur, in honore sanctæ Dei Genitricis à nobis regali studio fundatum dignitate consecrationis præcelleret, sicut ipsa Virgo super omnes choros Sanctorum præcellens exaltata est. Et ideò Dominum Apostolicum, qui omnes præcellit Ecclesiasticos gradus, ad consecrandum & dedicandum idem Templum ex sola cordis mei consideratione elegi & accivi. Accivi etiam cum illo Romanos Cardinales, Episcopos quoque Italiæ & Galliæ quàm plures, simulque Abbates cujusque ordinis, Clerum multum, qui huic sacræ dedicationi interessent. Acciti sunt etiam Romani Principes multi Præfectura & qualicunque dignitate promoti ad hoc solempne; Duces, Marchiones, Comites, Principes Regni nostri, tam Italiæ quàm Saxoniæ, tam Bavariæ quàm Alemaniæ, & utriusque Franciæ tam Orientalis quàm Occidentalis, in omnibus voto & desiderio meo obsequentes.

Illic verò Domino Apostolico & omnibus prædictis Nobilibus & egregiis personis congregatis merui ab omnibus obtinere præ nimia devotione, quam erga ipsum locum & Matrem Domini nostri Jesu Christi habebam, ut in Templo eodem sedes Regia locaretur, & locus Regalis, & caput Galliæ trans Alpes haberetur: ac in ipsa sede Reges successores & hæredes Regni iniciarentur, & sic iniciati jure dehinc Imperatoriam Majestatem Romæ sine ulla interdictione planiùs exequerentur. Confirmatum & sanctum est hoc à Domino Apostolico Leone Romanorum Pontifice, & à me Carolo Romanorum Imperatore Augusto, primo auctore hujus Templi & loci, quatenus ratum & inconvulsum hoc Statutum & Decretum nostrum maneat, & hìc sedes Regni trans Alpes habeatur, sitque caput omnium Civitatum & Provinciarum Galliæ.

Decrevimus etiam ex assensu & benevolentia omnium Principum Regni, qui ad hoc Festum Dedicationis convenerant, ut locum & sedem Regiam pro murali præsidio contra omnes turbines, Episcopi, Duces, Marchiones, Comites, omnes Principes Galliæ fideles Regni tueantur, semper hunc locum venerantes & honorantes.

Decrevimus etiam, ut si qua injuria aut versutia contra Leges, quas statuimus, surrexerit, libero aut servo nocere temptaverit, Aquis ad hanc sedem Regiam, quam fecimus Caput Galliæ, veniat. Veniant Judices & Defensores loci, & cum æquitate Legis causæ discernantur, status Legis resurgat, injuria contempnatur: illic justitia reformetur.

Nunc ergo quia locum hunc Majestate Regiæ Sedis, Domini Apostolici Decreto, & nostra Imperiali potentia, nostro quoque assensu exaltavimus: honestate verò hujus Templi, & plurimorum Sanctorum veneratione magnificavimus: decet nec incongruum videtur quin adhuc meus figatur animus, ut petitio mea, cujus vos non solum auditores, sed & benevolos factores fieri exoravi, apud vos obtineat, quatenus non solum Clerici & Laici, loci hujus indigenæ, sed omnes incolæ & advenæ hìc habitare volentes, præsentes & futuri, sub tuta & libera Lege ab omni servili conditione vitam agant, ac omnes pariter ex avis & attavis ad hanc Sedem pertinentes, licet alibi moram facientes, ab hac lege, quam dictavero in præsentiarum à nullo successore nostro vel ab aliquo machinatore Legumque subversore infringantur, nunquam de manu Imperatoris vel Regis alicui personæ nobili vel ignobili in beneficio tradantur.

Acquieverunt universi Domini & Magni Imperatoris Caroli petitioni & voluntati, qui ad hoc solempne Dedicationis ex diversis Regnis confluxerunt, ac bonum & acceptum coram Deo & hominibus Domini Apostolici & Imperatoris Decretum astruxerunt: & omnium graduum, Episcoporum, Abbatum quoque, banno corroborari & confirmari hanc Imperatoris petitionem universi, magni & parvi, acclamaverunt.

Desunt nomina testium.

Lætetur igitur & exultet ineffabili gaudio Aquisgranum, Caput Civitatum, venerabilis Clerus cum devotissimo populo, quod in Diademate Regni aliis Principibus & gloriosis locis speciosissimo ornamento distinctis in capite Coronæ positum quasi prælucidarum gemmarum splendore choruscat, & illo singulari & corporali gaudet patrono, qui Christianæ fidei illustratione & legis, qua unusquisque vivere debeat, Romanum decorat Imperium. Hoc est enim mutatio dexteri Excelsi, quod pro Grano fratre Neronis fundatorem habet sanctissimum Carolum; pro pagano & scelesto Imperatorem Catholicum.

Cujus nos, quantum propria Divinitas concesserit, pietatis vestigiis inhærentes, venerabilem Clerum Aquensem, unà cum Ecclesia sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ, excellentissimo opere constructa, & omnibus prædiis ejus, nec non ipsam Civitatem Aquisgranum, quæ caput & sedes Regni Theutonici est, unà cum omnibus civibus ejus tam minoribus quàm majoribus, sub nostram Imperialem tuitionem suscepimus, & omnem libertatem & justitiam, quam sanctissimus Carolus ejusque successores eis dederunt, ipsis confirmamus, statuentes & lege perpetuò valitura confirmantes, ut omnes Cives nostri Aquenses per omne Romanum Imperium negociationes suas ab omni theolonei, pedagii, curadiæ, vectigalis exactione liberi absque omni impedimento liberè exerceant: & sicut sanctissimus Carolus Imperator instituit, indigenas hujus Civitatis sacræ & liberæ nemo de servili conditione impetat, nemo libertate privare præsumat: insuper omnes ad hanc sedem pertinentes nullus Regum vel Imperatorum, ubicunque morentur, alicui personæ in feudum concedendi habeat potestatem.

Cæterum ut omnes sacratissimæ Constitutiones beatissimi Caroli totius perhennitatis robur obtineant, præsentem inde paginam conscribi, & aurea bulla signique caractere nostri signari jussimus.

SIGNUM DOMINI FRIDERICI
Romani Imperatoris Clarissimi.

Ego Henricus sacri Palatii Protonotarius, vice Christiani Archicancellarii & Moguntinæ Sedis Electi, recognovi. Datum Aquisgrani, anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo sexto, Indictione quarta decima, sexto Idus Januarii: regnante Domino FRIDERICO Romanorum Imperatore gloriosissimo, anno Regni ejus quartodecimo, Imperii verò undecimo.

Nos igitur, qui fidem & obsequia nostrorum fidelium non patimur irremunerata transire, attendentes fidem puram & devotionem sinceram, quam prædicta universitas, fideles nostri, ad Majestatis nostræ personam & sacrum Imperium habent, pro gratis quoque servitiis, quæ nobis & Imperio exhibuerunt hactenus fideliter & devotè, & quæ exhibere poterunt inanteà gratiora, ipsorum supplicationibus favorabiliter inclinati suprascriptum Privilegium Divi Augusti, avi nostri prædicti, huic nostro Privilegio de verbo ad verbum inseri jussimus, omnia quæ continentur in eo de Imperialis præeminentiæ gratia confirmantes. Statuimus itaque Imperiali sancimus Edicto, quatenus nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nulla denique persona, alta vel humilis, Ecclesiastica vel mundana, universitatem prædictam contra præsentis Privilegii nostri tenorem ausu temerario inquietare, molestare seu perturbare præsumat. Quod qui præsumpserit, indignationem nostri culminis se noverit incursurum, & centum libras auri optimi pro pœna compositurum, medietate scilicet Cameræ nostræ & reliqua medietate passis injuriam applicanda. Ad hujus autem innovationis & confirmationis nostræ futuram memoriam, & robur perpetuò valiturum, præsens privilegium fieri, & bulla aurea typario nostræ Majestatis impressa jussimus communiri. Hujus rei testes sunt:

Raimundus Comes Tholosanus,
Emico Comes Silvester,
Bartholdus Comes Sacrimontis,
Richardus Comes Casertanus,
Magister Petrus de Vinia,
Theobaldus Francifcus,
Gebehardus de Bittengowen,
& alii quàm plures.

SIGNUM DOMINI FRIDERICI II.
Dei gratia invictissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti, Jherusalem & Siciliæ Rex.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, mense Augusto, secundæ Indictionis, imperante Domino nostro FRIDERICO SECUNDO gloriosissimo Romanorum Imperatore semper Augusto, Jherusalem & Siciliæ Rege: Romani Imperii ejus anno vicesimo quarto, Regni verò Siciliæ quadragesimo sexto. Datum Pisis, anno, mense, indictione præscriptis.

FRIDERICUS DEI GRATIA ROMANOrum Imperator semper Augustus, & Siciliæ &c. Rex Jherusalem.

ROMA CAPUT MUNDI REGIT ORBIS FRENA ROTUNDI.

LIV.

Testamentum GUINARDI *Comitis* Rossilionensis, *quo Comitatum prædictum, & quicquid ad eundem pertinet* ILDEFONSO *Regi* Aragonensium *relinquit, hac conditione, ut quæ Monasteriis, Templariis, Hospitalariis, Ecclesiis atque aliis per idem Testamentum suum legavit atque concessit, manuteneat, & frui ipsos in pace faciat. Actum 4. Nonas Julii Anno Incarnationis 1172. Regnante Lodoico Rege.* [PETRI DE MARCA Marca Hispanica in Appendice. col. 1360. Ex Archivo Regio Barcinonensi. On trouve aussi cette Piece dans la Catelogne Françoise pag. 197.] 1172. 4 Juillet.

IN Dei nomine. Notum sit cunctis præsentibus atque futuris quòd ego Guinardus Comes Rossilionensis, futuri timens discussionem judicii, & heres esse cupiens regni cælestis, in meo bono sensu & plena memoria condo meum Testamentum totius averi & honoris mei, testesque præsentes subscribere & confirmare illud præcipio. In primis dono Domino Deo & beatæ Mariæ Fontis frigidi me ipsum per vitam & per mortem, ita quòd si vivens seculum reliquero, ibi ad religionem veniam, ibique Monachus pauperque miles Christi Jesu efficiar; si autem citra mare mortuus fuero, ibidem corpus meum ad sepeliendum relinquo. Relinquo Monasterio Fontis frigidi mille centum morabatinos bonos, quos donent prædicto Monasterio Templarii pro mea laboratione quam relinquo eis in Pugols. Relinquo prædictis Templariis pro amore Dei & salute animæ meæ meum Castrum de Palatio cum omnibus terminis suis, cum ingressibus & egressibus suis, & cum omni jure suo, sicut ego possideo & possidere videor, sicut meliùs potest scribi & intelligi. Similiter relinquo Templariis furnos de Perpiniano, & ut in prædicta villa furnos vel furni fieri non possint sine licentia eorum. Relinquo etiam eis ipsas heminas de Perpiniano & molinos qui sunt juxta portale qui exit ad Maleolas. Relinquo hospitali de Jerusalem meum Castrum de Malpas cum omnibus terminis suis & cum omni jure suo, cum ingressibus & egressibus suis, sicut ego possideo & possidere videor, & cum terris tam eremis quàm condirectis, sicut meliùs potest scribi vel intelligi. Relinquo Guillielmo de Castro novo ipsum honorem, quem sibi clamabat in prædicto Castro, & teneat illum per prædictos Hospitalarios. Relinquo etiam eis Campum de Stagno qui est in adjacentia Sancti Johannis Perpiniani, de quo ejeci aquam, & molinos quos Bernardus Sancius habet in pignore pro mille solidis, qui sunt subtus domum leprosorum. Relinquo Monasterio Sancti Genesii albergam quam in eo habeo, & ut in valle Sancti Petri in proprio honore habeat proprium Custodem qui diligenter custodiat, ne bajulus meus de colligendis expletis aliquod damnum faciat prædicto Monasterio. Relinquo Monasterio Sancti Andreæ boscum quem habeo in adjacentia & in decimale Sancti Martini de Ripa cum omnibus terminis suis, cum ingressibus & egressibus, & cum omni jure suo, & albergam quam habeo in prædicto Monasterio per me & per omnes successores meos. Relinquo etiam prædicto Monasterio omne pignus quod Bernardus de Rocha habet per me in villa de Cabanas & in villa Sancti Martini de Ripa, & ipsius Abbas Monasterii trahat eam de pignore. Relinquo

ANNO 1172.

quo Ecclesiæ Sancti Johannis Perpiniani agrarium illorum hortorum qui sunt a Canonica juxta Regum qui vadit ad molendina nova, excepto illo quem dedi leprosis. Relinquo etiam prædictæ Ecclesiæ Sancti Johannis Perpiniani Condaminas quas habeo in adjacentia ejus. Relinquo leprosis Perpiniani agrarium de horto Johannis Roberti. Relinquo Guillielmo Sancti Laurentii & Petro Sancti Hippolyti Albergas quas mihi faciebant. Relinquo populo Perpiniani præsenti & futuro viduaticum quem in eis accipiebam. Relinquo hominibus de Albera omnes meas novas defensas. Relinquo illud quod supra miseram jugi donatico, excepto legitimo usatico. Relinquo Beatrici consobrinæ meæ meum Castrum de Mesova per alodium. Concedo Berengario de Orle unum locum in villa Perpiniani ante furnos ubi possit ædificare duos mansos ad recognitionem Poncii de Tacidone & Raymundi de Redorta & Guillielmi Sancti Laurentii. Ecclesiæ & Populo de Polestres pro malefacto quod eis feci restituo duo mille solidos Melgurienses bonos & mitibiles, ut dividant inter se justè consilio proborum hominum. Hominibus de Cereto aut heredibus aut propinquis eorum relinquo pro malefacto quod eis feci mille solidos Melgurienses bonos & mitibiles, ut dividant inter se justè consilio proborum hominum. Hominibus de Candel, quibus abstuli suum avere, restituo centum solidos Melgurienses. Heredibus Poncii de Baniuls & ceteris hominibus prædictæ villæ restituo trecentos solidos Melgurienses quibus malum feci. Petro Martino fœneratori de Perpiniano pro damno quod ei intulit quidam latro restituo centum quinquaginta solidos Melgurienses. Canonicis Sanctæ Mariæ de Campo restituo ducentos solidos Melgurienses pro malefacto quod eis feci. Restituo hominibus de villa Mulaca pro malefacto quod eis feci mille solidos Melgurienses, ut dividant inter se justè. Hominibus de Canomals restituo pro malefacto quod eis feci trecentos solidos Melgurienses. Pro parte latrocinii Poncii de Navaga quam ego habui, restituo mille solidos Melgurienses ex quibus induantur centum pauperes tunicis novis. Si quid residuum fuerit de illis mille solidis, in cibos pauperum totidem expendatur. Hominibus Maurelianis restituo pro malefacto quod eis feci quingentos solidos Melgurienses. Hominibus de Relon restituo pro malefacto quod eis feci ducentos solidos Melgurienses. Hominibus de Parietes tortas restituo pro maleficio quod eis feci ducentos solidos Melgurienses. Hominibus de domo nova restituo pro malefacto quod eis feci mille solidos Melgurienses. Hominibus de Rogis pro malefacto quod eis feci restituo centum solidos Biterrenses. Restitutionem istam quæ scripta est in hoc Testamento faciant Templarii & Hospitalarii de medietate expletorum illius eleëmosynæ quam eis facio, medium per medium, exceptis illis mille centum morabitinis quos soli Templarii debent persolvere Monasterio Fontis frigidi. Istam restitutionem prædictam faciant Templarii & Hospitalarii ad recognitionem Abbatis Fontis frigidi ad persolvenda debita mea, quæ sunt tria milia quingenti solidi. Relinquo ad recognitionem manumissorum meorum omnia expleta quæ habere debeo in Albera & in Pugols, excepta laboratione quam dono Templariis, & tabernam Perpiniani, & guidaticum vetulum, & expleta quæ exierint de condaminis Perpiniani quæ relinquo Ecclesiis Sancti Johannis Perpiniani. Omnia alia expleta quæ habere debeo in villa Perpiniani, excepto illo quod dedi Templariis & Hospitalariis & leprosis & Ecclesiæ Sancti Johannis, tamdiu teneant donec omnia debita sint persoluta. Quod si post hæc clamor venerit pro debitis vel damnis, secundùm recognitionem suam, tamdiu præfati manumissores prædicta expleta Alberæ & Pugols & Perpiniani teneant, donec omnia sicut justitia & ratio dictaverit sint persoluta. Omnem meum alium honorem, videlicet Comitatum Rossilionensem, & quicquid ad jus illius pertinet in Petralatensi & in Empuriensi Comitatu, sicut habeo vel habere debeo, & sicut in antiquis Cartis inter me & Comitem Impuriensium scriptum est, exceptis his qui in hoc Testamento expressè reliqui Monasteriis, Templariis & Hospitalariis & Ecclesiis & omnibus meis, totum integriter dono Domino meo Regi Aragonensium & successoribus ejus, si obiero sine infante de legitimo conjugio, tali convenientia & tali inspecta ratione ut ipse ea quæ in hoc Testamento pro salute animæ meæ religiosis & venerabilibus locis reliqui, manuteneat, & prædicta religiosa & venerabilia loca ea quæ illis reliqui in pace & quiete absque diminutione seu vexatione in perpetuum tenere ac possidere faciat. Rogo etiam Dominum meum Regem per illam fidem & per illum amorem quem illi demonstro in hoc Testamento, quando meum honorem, qui ad jus illius non pertinebat, illi dono, ut Berengarium de Orle meum parentem & meum carissimum amicum & Poncium de Tacidone & Guillelmum Sancti Laurentii & Raymundum Sancti Laurentii, & omnes meos amicos diligat & defendat ab omnibus hominibus & honoret & omnia quæ illius sunt. Si quis contra hoc meum Testamentum venire tentaverit, agere non valeat, sed in duplo componat. Factum est hoc Testamentum IV Nonas Julii anno Dominicæ Incarnationis MCLXXII. regnante Lodoico Rege. S. Guinardi Comitis, qui hoc Testamentum scribere jussit, firmavit, testibus firmarique rogavit. Testes hujus testamenti sunt Vitalis Abbas Fontis frigidi, & Petrus Abbas Sancti Andreæ, & Raymundus de Caneto, & Raymundus Catalanus, & Berengarius de Orle, & Poncius de Tacidone, & Raymundus de Redorta, & Guillelmus Sancti Laurentii, qui hoc Testamentum testificant, Arnaldus Levita & Monachus Sancti Andreæ, qui hoc Testamentum scripsit sub die & anno quo supra.

ANNO 1172.

LV.

Decemb.

Charta Conventionis habitæ inter ILDEFONSUM *Regem Aragonensem &* BERTRANDUM *Comitem Melgoriensem quâ dictis Comes donat Regi in perpetuum Castrum & Comitatum* MELGORII, *& iterum ab eodem in Feudum accipit. Actum apud Montem Pessulanum Mense Decembri Anno Incarnationis* 1172. [PETRI DE MARCA Marca Hispanica in Appendice col. 1358. Ex Archivo regio Barcinonensi.]

IN nomine Domini. Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXII. Mense Decembris. Notum sit omnibus hæc audientibus quòd ego Bertrandus Comes Melgorii filius Beatricis Comitissæ bono animo & mera liberalitate cum hac Carta, nulla vi coactus, sed spontanea voluntate, dono, laudo, & inter vivos transfero & in perpetuum concedo tibi Domino Ildefonso Regi Aragonensi, Comiti Barcheonæ, Marchioni Provinciæ, & cunctis heredibus tuis Dominis Barcheonæ, scilicet Castrum Melgorii & totum Comitatum Melgorii cum omnibus suis pertinentibus & quæ pertinere debent, salvis Domino Guillelmo Montispessulani tenesonibus suis. Ideoque ego Ildefonsus gratia Dei Rex Aragonensis, Comes Barcheonæ, Marchio Provinciæ, recipiens hanc supradictam donationem, bona fide & sine dolo cum hac Carta dono, laudo, & concedo in perpetuum ad feudum honoratum tibi Bertrando Comiti Melgorii & heredi tuo, scilicet prædictum Castrum Melgorii & totum Comitatum Melgorii cum omnibus suis pertinentibus & quæ pertinere debent, salvis Domino Guillelmo Montispessulani tenesonibus suis. Similiter dono & concedo tibi in hoc ipso feudo omne jus & quicquid habeo & habere debeo in Castro Melgorii & in Comitatu pro expensis quas pater & patravus meus ibi fecerunt & totum aliud jus quod ibi habeo vel habere debeo. Et pro hoc feudo tu, Bertrande Comes, & herus tuus Dominus Melgorii debetis mihi & cunctis heredibus meis Dominis Barcheonæ facere hominium & fidelitatem & sacramentum Castri Melgorii & Comitatus & forciarum quæ modò in toto Comitatu sunt vel inantea fuerint, & debetis mihi vel heredibus meis Dominis Barcheonæ reddere Castrum Melgorii & forcias de Comitatu quæ modò ibi sunt vel inantea fuerint, quotiens voluerimus infra quatuordecim dies postquam à nobis vel à nuntio nostro ammoniti fueritis. Et ego prædictus Bertrandus Comes Melgorii promitto & convenio tibi Domino Ildefonso Regi Aragonensi per stipulationem quòd totum hoc ut in hac Carta scriptum est, semper plenariè tenebo & observabo, & nunquam contra hæc aliquo modo vel ratione seu consuetudine vel cujuslibet rei occasione veniam, nec aliquis homo vel femina arte vel consilio seu ingenio meo, sed omnia ista firma & rata manere faciam. Et si aliquo jure vel ratione contra hæc modò vel in posterum venire possum vel potuero, illi juri vel rationi penitùs renuntio. Hæc omnia prædicta, ut in hac pagina continentur, plenariè tenebo & observabo sine dolo & fraude. Sic Deus me adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia. Et ego Ildefonsus Rex Aragonensis promitto & convenio tibi Bertrando Comi-

ANNO 1172. ti Melgorii quòd ego non dimittam nec dabo Dominium & Comitatum Melgorii alicui personæ nisi tantùm heredi meo Domino Barcheonæ; & injungo heredibus meis ut hoc similiter faciant, & Dominium & Comitatum Melgorii nulli personæ donent vel dimittant nisi tantùm Domino Barcheonæ. Acta hæc sunt apud Montempessulanum in domo Magistri Maurini in camera. Testes sunt Raymundus Fulco, Raymundus Comes de Paleriis, Raymundus de Montecateno, Guillelmus de Castro veteri, Poncius de Mataplana, Berengarius de Cerritania, Bernardus de Bleta, Raymundus Gaucelini de Lunello, Porcellus, Raymundus de Bocheto, Petrus de Marges, Berengarius Bertrandi de Amillavo, Carbonellus de Arlede, Bernardus Bisbe, & Silvester, qui hanc Cartam scripsit.

LVI.

1178. 13 Juin. *Instrumentum Pacis & Concordiæ inter* GUILLIELMUM *Marchionem* Montisferrati *ejusque Filios ex unâ, & Homines* Alexandriæ *ex alterâ parte. Actum in Territorio Appiani* 13. *Junii* 1178. *Indictione XI.* CUM *Transumpto* JACOBI DE CARREXANA. 7 *Novembris* 1620. *Indictione III.* [Authentique tiré des Archives Archi-Ducales de Mantoue.]

L. H. T. Anno Nativitatis Domini millesimo sexcentesimo vigesimo Indictione tertia die Veneris septimo mensis Novembris Dominus Almerius della Salla Potestas honorabilis Burgi Tridini præcepit mihi Jacobo de Carexana Notario publico Tridini quatenus infrascriptum Instrumentum autenticare & in publicam formam redigerem ita quod vim & robur publici & autentici Instrumenti perpetuo obtineat firmitatem & eidem plena fides adhiberi possit & hoc in præsentia testium ad hoc vocatorum, videlicet Jonaxii de Carrexana Notarii & Domini Bonifatii de Montellis de Hypporigia Juris utriusque periti, tenorem hujusmodi continentem. Anno Dominicæ Incarnationis millexinio centeximo septuagesimo octavo die Martii qui est XIII. Mensis Junii Indictione XI^ma^. Breve concordiæ & Pacis factæ & compositæ inter Dominum Guillielmum Marchionem Montisferrati, & ejus filios, & ex altera parte Homines Alexandriæ Civitatis per eorum missos Dominum Thebaldum de Roglerio Potestatem eorum, & Petrum Caneffum, atque Balernum eorum Consules. Quæ Pax & Concordia talis est. Ipse enim Dominus Marchio per se & per omnes homines suæ Partis, & prænominati Potestas, & Consules Alexandriæ per se, & Alexandrinos, & per omnes homines suæ Partis fecerunt invicem finem, & pacem de omnibus Malefitiis hinc inde usque modo perpetratis a quocunque, & qualitercunque facta forent. Insuper Dominus dictus Marchio juravit ad Sancta Dei Evangelia, quod bona fide sine fraude tenere habet amodò firmam pacem per se, & suos homines omnibus Alexandrinis, & omnibus hominibus suæ Partis in personis, & rebus eorum omnium, & quod bona fide salvare & guardare habet omnibus hominibus Alexandriæ omnes eorum rationes, & bonas usantias, quas habebant tempore, quo Dominus Fridericus Imperator Primus venit Terdonam & quod laudare, & confirmare habet Statutum Civitatis Alexandriæ, & quod bona fide & sine fraude & malo ingenio dabit operam ad suum posse ut Dominus & Imperator hæc omnia laudet & confirmet,& spetialiter Statutum Alexandriæ ut eam in Civitatem laudet, & confirmet, & quod omnes qui sunt vel fuerunt de VII. locis ex quibus Alexandria constat & est ædificata, sive Domino F. Imperatori fidelitate, vel carcerali custodia teneatur, penitus absolvet, & absolvi faciet usque proximum Festum Sti. Petri, nec de cetero aliquem Alexandrinum in habitatorem recipiet, nec fraudulenter abstrahet quatenus habitaculum Alexandriæ Civitatis unquam minuatur. Et quod Uberto de Fredova bona allodia, & feuda, quæ non à Marchione tenet quietè ubi relinquet, quæ non clara fuerint, & si dubium fuerit per Vassalos & per alios homines cognoscatur, de feudis vero quæ a Marchione tenet, si inde erit controversia sub Curia sua decidatur infra duos menses proximos & quod per eum non stabit quin causa illa finiatur. Guano vero Guillelmo de Belmonte, & eorum hominibus idem faciet, & observabit, quod faciet hominibus Portæ Gamundii, & Marentii. Consortes vero eorum cum suis hominibus redeant per eorum loca, salvis Justitiis eorum, & Marchionis. Item idem faciet Guillelmo Rogerio, & Consortibus ejus, & filiis Byoni & hominibus de Cassino, quod faciet hominibus Portæ Gamundii, & Marentii. Famulo verò omnem suam rationem dimittet faciente eo sibi rationem. Item juravit, quod faciet filios suos hoc idem sacramentum facere & tantos de sua Curia quantos Alexandrini voluerint, & Dominam Comitissam Uxorem suam nobili fide promittere sic attendere ex sua parte. Et addidit in sacramento: Si Dominus F. Imperator noluerit hoc confirmare nec treguam Alexandriæ tenere, Ipse Marchio bona fide sine fraude adjuvabit Alexandrinos sive alios suos homines, Alexandrini autem facient fidelitatem Marchioni, & Uxori, & filiis ejus, & jurabunt salvare, & guardare Marchionem, & Uxorem, & ejus filios contra omnes homines, & adjuvare eum pro posse ad tenendum omnia sua. Homines vero Gamundii & Marentii fori jurabunt fidelitatem Vassalli, ut Vassali, cæteri autem ut Pagisani, homines vero Bergulii, Roboren. Soler. Oviliarum Quargenti jurabunt fidelitatem contra omnes, salvis fidelitatibus & justitiis Dominorum suorum, & omnes Alexandrini jurare debent tenere firmam pacem Marchioni, & ejus filiis, & Marchioni Alberto de Incisa, & senioribus de Laverio, & omnibus aliis hominibus suæ Partis, scilicet Lombardis, & quod non recipient amodo aliquem Comitem, nec Marchionem, nec Castellanum in habitatorem, exceptis Marchione Malaspina & Marchione de Cravexana, & illo de Palolde & alios quos jam receptos habent, & quod nullum de terra Marchionis accipiant in habitatorem absque ejus parabola, & jurabunt quod non facient juramentum cum Ast, cum Terdona, nec cum Papia, & quod dabunt Marchioni suum quartum, & sua ficta, & omnes suas rationes & justitias & Pedagium, & Curadiam Civitatis, excepta decima Pedagii, & Curadiæ quæ est Archiepiscopi Mediolani, quinque vero placita concilia totius Civitatis habeat Marchio, & Pontaticum Pontis Tanari, excepta decima quæ est Archiepiscopi, & tertia parte, quæ est Marchionis Mallaspinæ. Et quod facient ei unum exercitum per annum pro communi eorum expensa, Imperatore non habente guerram cum Lombardia, vel eo non morante in Lombardia, excepto si Papienses essent in eo Exercitu pro Communi. Item facient ei Palatium unum in Alexandria Civitate & quod bona fide dabunt operam ut Dominus Apostolicus & Rectores Lombardiæ hæc omnia laudent, & confirment, & adjuvent illam partem quæ observare voluerit istam Pacem & cum Consules Alexandrini constituentur per singulos Annos, debent jurare, salvare, & custodire Marchionem, & Uxorem ejus & filios & omnia sua. Et si de aliquo Capitulo istorum aliqua oriretur discordia inter Marchionem, & Alexandrinos, reformetur, & decidatur per Magistrum Hospitalis Jherusalem, & per Abbatem Monasterii Stæ. Mariæ de Sto. Andrea de Sexto. Hæc omnia jurabunt Alexandrini salvis rationibus, & Justitiis, & Concordiis Archiepiscopi Mediolani, & salva Concordia Societatis Lombardiæ juraverunt & tenentur de statu, & unitate Lombardiæ & ejus Societatis, & salvis Conventis & Concordiis, quas habent cum Marchione Malaspina quia inter eos convenit quidem. Et ad hanc Pacem, & Concordiam confirmandam, & laudandam interfuerunt Malfiliotus de Ermenulfis & Vilielmus de Osa Consules Communis Mediolani, Obertus de Bonefatio Consul Communis Planc. & Gregorius Bouxatus Consul Communis Novariæ Legati Rectorum Lombardiæ, qui ad colloquium Mediolanense convenerant. Unde plures Cartas sunt rogati scribi uno tenore. Actum in Territorio Appiani Fel. Signa manuum infrascriptorum Marchionis & Potestatis, & Consulum Alexandriæ qui hanc Cartam ut supra fieri rogaverunt, & suprascriptorum Legatorum, Rectorum, qui consenserunt atque interfuerunt testes Bernardus Marchio de Occiniano, Albertus Marchio de Incisa Elemosina Archipresbiter de Quargento, Ugo de Parma filius Thebaldi, Pastronius de Vignale, Ferrarius de Valenza Accata. ANNO 1178.

Ego Stephanus Notarius sacri Palatii jussu prædictorum Marchionis, & Potestatis, & Consulum Alexandriæ rogatus scripsi, & interfui, & alii multi ibique de Curia Marchionis juraverunt idem sacramentum, quod fecit Marchio Pastronus, Jacobus Vescontus, Ferrarius de Valenza, Curtus Foncis Anricus de Caliano, Accata Pau. Mut. & Raymundus de Filizano, Manfredus Paniza, Guardalosus Oglerius de Castronovo, Nicolaus & Presbiter de Sto. Salvatore Guillelmus Scazosius Germanus de Camag. Jacob Pastro-

ANNO 1178. Pastronus, Obbus & Albertus, & Ascierius de Cortexella, Guillielmus Poccapalea, Guillelmus Zacca, Obertus de Orzano, Guido Putalia, Casul. de Solerio, Roffinus Guascus, Petrus Abbas, Johannes de Cerredana, Azus de Cazulino, Johannes de Monte Guimerii. Ex parte verò Alexandriæ juraverunt sic inter statutum esse, Petrus Canephus, Ballemus Obertus, Nacta, Accata, & alii plures.

L. H. T. Ego Fremosius Ferrarius Notarius Tridini prædictum Instrumentum vidi, audivi, & legi, & nihil dicto, quod fiat in ipso mutatum. Ideo me subscripsi, & signum meum consuetum apposui.

L. H. T. Ego Arduinus Trivella Notarius Tridini prædictum Instrumentum vidi, audivi, & legi, & nihil de eo, quod erat in ipso mutatum, & ideo me subscripsi.

L. H. T. Ego Jacobus de Carrexana Notarius publicus Tridini, hoc exemplum ex autentico Originali exemplavi, & sicut in eo continebatur sic & in isto continetur exemplo, nihil addito, vel dempto, quod sensum mutet, vel intellectum, & ideo me subscripsi.

Cum ejus Authentico in pergamena scripto sic ut supra expedito in secretiori Archiducali Archivio Mantuæ adservato præsens sumpta copia omnino conferre attestor.

Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ, Notarius ac dicti Archiducalis Mantuæ secretioris Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, solita attestatione, subscripsi factum hac die 12. Septembris 1720.

Ita verum esse affirmo Ego Joseph Maria Castileonus ejusdem Archivii Præfectus hac die 13. Septembris 1720.

LVII.

1180. 13 Juillet. *Decretum* FRIDERICI I. *Romanorum Imperatoris pro* ADILBERTO *Episcopo* Frisingensi *in solenni Curiâ Ratisbonæ datum, quo translatio Fori in Vergen cum Ponte per* HENRICUM DE BRUNSWICK *Ducem* Bavariæ, *&* Saxoniæ *in villam Munchen violenter facta, irrita pronunciatur, ipsumque Forum cum memorato Ponte præfato Episcopo restituitur, & confirmatur. Actum Ratisbonæ* 3. *Idus Julii Anno ab Incarnatione Domini* 1180. *Regni ejus XXIX. Imperii vero XXVI. Indictione XIII.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 284.]

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & Semper-Augustus.

1. Quæ Imperiali constituuntur authoritate, Literis competit annotari, ne vel transeuntium temporum antiquitate in oblivionem deveniant, vel pravorum hominum fraudulentis machinationibus indignam sui mutationem incurrant.

2. Noverint igitur universi, tam præsentes, quàm post futuræ ætatis, fideles Imperii, qualiter dilectus noster Adilbertus Frisingensis Episcopus, ad Majestatis nostræ præsentiam accedens, humiliter nobis conquerendo significavit, quòd Nobilis vir, Henricus de Brunswick, quondam Dux Bavariæ & Saxoniæ, forum in Vergen cum ponte, quod Ecclesia sua à longè retroactis temporibus quietè possederat, destruxerit, & illud in villam Munchen violenter transtulerit. Cujus siquidem rei veritas, etsi nostræ constaret Serenitati, ipse tamen eam septem legitimis testibus, in nostra comprobavit audientia. Sunt autem hi: Conradus Saltzburgensis Archiepiscopus, Chuno Ratisbonensis Episcopus, Berchtoldus Marchio Istriæ, Gebehardus Comes de Sultzbach, Otto Palatinus major, & frater ejus Otto minor, Fridericus Burggravius. ANNO 1180.

3. Consequenter igitur super eadem causa à Principibus Curiæ nostræ, requisita sententia, judicatum est, quòd præfati Henrici factum temerarium in irritum ducere Imperiales deberet autoritas.

4. Quocirca secundum juris tenorem, translationem prædicti fori in vacuum revocantes, ipsum forum cum ponte memorato, fideli nostro Episcopo Frisingensi, suisque successoribus, restituimus, & præsentis Scripti privilegio eis & suæ Ecclesiæ in perpetuum confirmamus.

5. Item ad instantem prætaxati venerabilis Episcopi postulationem ex indulgentia Imperialis Clementiæ permisimus & benevolo approbamus assensu, ut prædia quæcunque sumptibus suis ipse conquisivit, pro libitu suo Ecclesiis vel aliis religiosis locis, seu ad Altaria quælibet possit contradere, & de earundem præ aliorum reditibus pro suo arbitrio ordinare.

6. Et ut hæc nostra Constitutio in omne ævum rata permaneat & inconvulsa, per præsentem paginam in memoriam facti conscribi fecimus, & Majestatis nostræ bulla communiri. Testes hujus rei prædictus

Conradus Saltzburgensis Episcopus.
Chuno Ratisbonensis Episcopus.
Berchtoldus Marchio Istriæ.
Otto Palatinus Major. } sc. de Scheiren & Wittespach.
Otto Palatinus minor. }
Gebhardus Comes de Sultzbach.
Fridericus Burggravius.......
Item alii testes, qui eidem negotio intererant:
Diethpoldus Pataviensis Episcopus.
Henricus Curiensis Electus.
Geffiodonius Mantuensis Episcopus.
Gotefridus Cancellarius Imperialis.
Rudolphus Notarius Imperialis.
Romanus Præpositus Halberstattensis.
Henricus Burggravius.....
Siberto Comes de Nuiwenburg.
Heinricus Comes de Altendorff.
Degenhard Comes de Holenstain.
Conrad Burggravius de Nurmberg.
Amelbrecht de Lochhofen.
Heinricus Marschalch de Papenheim.
Burckhardus Camerarius.
Atzo Camerarius.
Regilo Camerarius.
Rudolphus de Waldecke.
Heinricus Felix Prior.
Adilold de Dombach.
Engelram de Achdorff, & frater ejus Heinricus.
Rudolphus de Ried.
Hartinus Malscadus.
Berchtholdus de Reihemhausen.
Sibot de Holtzhausen.

Ego Gottfridus Imperialis Aulæ Cancellarius vice Domini Christiani Moguntiæ Sedis Archiepiscopi, Germaniæ Archicancellarii, recognovi.

Signum Domini FRIDERICI Romanorum Imperatoris invictissimi.

Acta sunt hæc anno ab incarnatione Domini MCLXXX. indictione XIII. Regnante FRIDERICO Romanorum Imperatore gloriosissimo: anno Regni ejus XXIX. Imperii verò XXVI. Datum Ratisbonæ in solenni Curia, III. Idus Julii, feliciter: AMEN.

LVIII.

Confirmatio FREDERICI *Romanorum Imperatoris super sententiâ latâ in placito generali pro* ALBERTO, OBIZONE, *&* BONIFACIO *Marchionibus contra Communitatem de* Este. *Datum Maguntiæ.* 4. *Kal. Maji.* 1182. *Indict. XV.* [LUD. ANT. MURATORI delle Antichità Estensi part 1. cap. 35. pag. 349.] 1182. 28 Avril.

DEI gratia Romanorum Imperator Augustus fidelibus suis Al. O. & Bo. Marchionibus de Adeste gratiam suam. Didicimus quod sapientes vestri Arardus de Monticulo, & Bonus Johannes, & Albertus Judices talem de placito, quod erat inter vos & homi-

 nes

ANNO 1182. nes de Efte, dederunt fententiam. In nomine Domini. Cum Marchiones omnes de Efte, videlicet Al. O. & Bo. ex Prædeceflorum fuorum more in placito generali ad fingulorum hominum juftitias faciendas in Efte refiderent, adeffent cum eis Arardus, Bonus Johannes, Albertus, Girardus Auliverius Judices, Otolinus de Roca, Gerardus de Lufia, Calzollarius de Preffana, Frogerinus Montis fcilice, Artufinus de Noclezola, Mainentus de Rodigio & alii multi, grandem querimoniam jam dicti Marchiones fecerunt fupradictis Judicibus de hominibus de Efte, qui injufte tenebant Palludes in Curte Efte, quas dicebant fore Regales, & per Imperium ad fe pertinere, & alia Regalia tam in fluminibus publicis navigabilibus, quam in viis. Et dicebant, quod invaferant Communia tam in Montibus, quam in planitiis, & in nemoribus, quæ dicebant partim fua, partim Communitatis de Efte fore: quæ tota a juratis electis tam a Marchionibus, quam ab hominibus de Efte per facramentum fuum dicta fuerunt, qui omnes fingulariter coram Marchionibus, & vicinis, juraverant veritatem omnem dicere, & falfitatem totam tacere. Ob quam rem prædicti Judices, fcilicet Arardus, Bonus Johannes, Albertus, auditis & bene inquifitis juratorum allegationibus, videllicet Johannis de Bruno, Azonis de Ferrario, Roberti de Valle, Petri de Gifla, Manelmi, taliter protulerunt. Videlicet judicaverunt Palludes omnes de Curte Efte, quæ a longiffimo tempore fuerunt paludes, quarum non exftat ullius memoria non effe palludes, fore Regalia, & ad Marchiones per Imperium pertinere. Et fi quid in flumine publico navigabili, vel ex quo navigabile fieri poteft, hedificatum eft, ita ut navigii iter impediatur, prædicti Marchiones deftruant vel deftruere faciant. Similiter & fi in ripis fluminum aliquod hedificatum eft, ita quod ufus riparum deterior fit, a Marchionibus deftruatur. Pro invafionibus factis tam in aquis, quam in viis, ut unumquemque invaforem faciant dimittere quod invafit, & pro fingulis invafionibus VI. Solidos componat invafor. Set fi quis occupavit vel invafit commune in aliquo loco, in monte, feu in plano, dimittat Marchionibus, & Communitati, quod occupavit, & bannum perfolvat.

Actum eft hoc Anno Domini MC. LXXXII. die Mercurii, qui fuit quintus exeunte Menfe Januarii, Indictione XV. in Efte in Placito generali juxta Ecclefiam fanctæ Teclæ, in prefentiæ Communitatis de Efte, & aliorum fupradictorum, & Prioris de Carcere, Jordannis de Bufo, Vallariani de Urbana, Muffi, Coneti Montis fcilice, Schifati, Turmanni de Caftro novo, & aliorum multorum. A qua Sententia prædicti homines de Efte ad nos appellaverunt. Ob quam rem habito confilio fidelium & fapientum noftrorum, prædictam Sententiam laudamus, & Imperiali Auctoritate confirmamus, omnibus omnino precipientes, ne contra hanc Sententiam venire præfumant. Datum Maguntiæ IV. Kalendas Maii.

LIX.

1183. 25 Juin. *Pax publica per* FRIDERICUM I. *Romanorum imperatorem pro Partibus Lombardiæ fancita. Concedit Regalia quædam Civitatibus; cæteraque fibi retinet; Gratiam delicti facit* OPIZONI *Marchioni Malafpinæ. Dat. Conftantiæ in folemni Curiâ die 7 Kal. Julii anno Incarnationis* 1183. *Indictione I. anno Regni ejus* (1) 82. *Imperii vero* 39. ACCEDIT *Formula Sacramentorum per Civitates Imperatori, & per Nuncios Cæfareos Civitatibus refpective præftandorum.* CUM *Notitiâ illorum qui nomine Civitatum juraverunt.* [Corp. Juris Civilis. lib. de Pace Conftantiæ compofita.]

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis: Fridericus Divina favente Clementia Romanorum Imperator, femper Auguftus, & filius ejus Henricus, fextus Romanorum Rex, Auguftus. † Imperialis Clementiæ immenfa Serenitas manfueta, eam femper in Subditis fuis difpenfationem favoris & gratiæ habere confuevit, ut quamvis diftricta feveritate exceffuum Delicta debeat & poffit corrigere: magis tamen ftudeat propitia tranquillitate Pacis & piis affectibus mifericordiæ Romanum Imperium regere, & Rebellium infolentiam ad debitam fidem, & debitæ devotionis obfequium revocare. Ea propter cognofcat Univerfitas Fidelium Imperii tam præfentis Ætatis, quam fucceffivæ Pofteritatis, quod nos folita benignitatis noftræ gratia, ad finem & devotionem Lombardorum, qui aliquando nos & Imperium noftrum offenderant, vifcera nobis innatæ pietatis aperientes, eos & Societatem ac Fautores eorum in plenitudinem gratiæ noftræ recipimus, offenfas omnes & culpas quibus nos ad indignationem provocaverant, clementer eis remittentes: eosque propter fidelia devotæ finceritatis fervitia, quæ nos ab eis credimus certiffimè recepturos, in numero dilectorum noftrorum Fidelium computandos cenfemus. Pacem itaque noftram quam eis clementer indultam conceffimus, præfenti Pagina juffimus fubfcribi; & Auctoritatis noftræ Sigillo communiri: cujus eft hic tenor & feries.

Nos Romanorum Imperator Fridericus, & Filius nofter Henricus Romanorum Rex, concedimus vobis, Civitatibus, Locis & Perfonis Societatis, Regalia & Confuetudines noftras tam in Civitate quàm extra Civitatem, fcilicet Veronæ & Caftro ejus, Suburbiis etiam, & aliis Civitatibus & Suburbiis, Locis & Perfonis Societatis in perpetuum; videlicet ut in ipfa Civitate omnia habeatis ficut hactenus habuiftis, vel habetis. Extra verò, omnes Confuetudines fine contradictione noftra exerceatis, quas ab antiquo exercuiftis vel exercetis tam in Foro, vel in Nemoribus & Pafcuis, & Pontibus, Aquis & Molendinis, ficut ab antiquo habere confueviftis, vel habetis in Exercitu, in Munitionibus Civitatum, in Jurifdictione, tam in Caufis criminalibus, quàm in Caufis pecuniariis, intus & extra, & in cæteris, quæ ad commoditatem fpectant Civitatum.

Volumus ut Regalia quæ vobis non conceffimus, in hunc modum cognofcantur per Epifcopum Loci: & homines tam de Epifcopatu quàm de Civitate eligantur Viri bonæ opinionis, & qui ad hoc idonei effe credantur: tales qui nec contra Civitatem, nec noftram Majeftatem privato vel fpeciali odio teneantur: qui jurent quod bona fide & fine fraude perquirent, & inquifita confignabunt ea quæ fpecialiter ad noftram Excellentiam fpectant. Si autem huic inquifitioni fuperfedendum effe putaverint: Cenfum duorum millium Marcharum argenti per fingulos annos petimus. Attamen competenti moderatione moderabimur etiam quantitatem iftam, fi enormis vifa fuerit. Si quis autem fuper his quæ vobis conceffimus vel permifimus, five in Civitate, vel extra Civitatem, querimoniam apud Majeftatem ipfam depofuerit: ejus querimoniam non admittemus, & filentium ei imponemus.

Hoc quod nos vel nofter Anteceffor Rex vel Imperator Epifcopis, Ecclefiis, vel Civitatibus, vel aliis quibuscumque Perfonis, Clericis, vel Laïcis ante tempus Guerræ dedit, vel quolibet Conceffionis titulo conceffit, firmum & ratum habemus: falvis fuperioribus Conceffionibus, ut pro ea folita nobis fervitia exhibeantur: fed Cenfus non præftetur.

Commoditates quas pro bono Pacis Civitatibus conceffimus in Civitatibus, vel extra, illorum Regalium nomine non intelligimus, pro quibus Cenfus debeat præftari.

PRIVILEGIA omnia & data, & Conceffiones, quæ in Privilegium vel damnum Civitatum, vel Locorum, vel Perfonarum Civitatis occafione Guerræ in alicujus injuriam prædictorum à nobis, vel Nuntiis noftris indulta funt, caffentur, & in irritum deducantur. In Civitate illa in qua Epifcopus per Privilegium Imperatoris vel Regis Comitatum habet, fi Confules per ipfum Epifcopum Confulatum recipere folent, ab ipfo recipiant ficut confueverunt recipere: alioqui unaquæque Civitas à nobis Confulatum recipiat. Confequenter verò in fingulis Civitatibus Confules conftituentur à Nuntio noftro qui fit in Civitate vel in Epifcopatu: & Inveftituram recipient; & hoc usque ad quinquennium: finito quinquennio unaquæque Civitas à nobis recipiat, & intra quinquennium à Nuntio noftro, ficut dictum eft, nifi in Lombardia fuerimus: tunc enim à nobis recipiet. Eadem obferventur in Succeffore noftro. Et omnes Inveftituræ gratis fiant. Cum autem

(1) Cette Conftitution eft la même que nous avons-déja donnée dans notre Premiere Partie fous l'an 1177. Tom. I. pag. 98. tirée de *Cujas* qui en fut le premier Editeur; fans faire reflexion à celle qui fe trouve dans le *Corps de Droit*, & qui eft plus entiere & plus ample de la moitié. C'eft ce qui nous oblige de la redonner une feconde fois. Au refte il eft aifé de voir que les Dates du Regne & de l'Empire, y font corrompuës. L'Empereur *Frideric I.* fut élu le 5. Mars 1152. & couronné à Rome le 18 Juin 1155. Ainfi il faut lire *Regni ejus* 32, *Imperii vero* 39. la corruption vient de ce que les Copiftes ont fait un 8. d'un 3. & un 3. d'un 2. Cependant la même faute fe trouve dans toutes les Editions du *Corps de Droit*. [DUM.]

ANNO 1183. autem nos Imperator divina vocatione decesserimus, vel Regnum Filio nostro concesserimus, simili modo à Filio nostro, vel ejus Successore Investituram recipietis.

In Causis Appellationum, si quantitas viginti-quinque Librarum Imperialium Summam excesserit, Appellatio ad nos fiat, salvo Jure & Moribus Brixiensis Ecclesiæ in Appellationibus: ita tamen, ut non cogantur in Alemaniam ire: sed nos habebimus ut proprium Nuntium in Civitatibus, vel Episcopatu, qui de ipsa Appellatione cognoscat, & juret quod bona fide, & sine fraude Causas examinabit & definiet secundum Leges & Mores ipsius Civitatis, intra duos menses à contestatione Litis, vel à tempore Appellationis receptæ: nisi justo impedimento, vel consensu utriusque Partis remanserit. Consules qui in Civitatibus constituentur, tales sint qui fidelitatem fecerint nobis, vel faciant antequam Consulatum recipiant.

§. 1. Vasalli nostri à nobis Investituram recipiant, & fidelitatem faciant sicut Vasalli, cæteri omnes sicut Cives à sedecim annis usque ad septuaginta: nisi tales Personæ sint, quibus debeant & possint sine fraude Sacramenta remitti. † Vasalli, qui tempore Guerræ vel Treugæ non postulaverint Investituram, vel debita servitia nobis non exhibuerint, hac occasione Feudum non amittant. † Libellariæ & Precariæ in suo statu permaneant, secundum Consuetudinem uniuscujusque Civitatis, non obstante Lege nostra, quæ dicat, Imperatoris Friderici damna omnia & ablata: etiam injurias quas nos, per nos & per nostros ab universitate Societatis, vel ab aliquo de Societate, vel Coadjutoribus Societatis sustinuimus, per nos cum nostra parte remittimus gratis, & plenitudinem nostræ gratiæ eis damus. † Moram superfluam in Civitate vel Episcopatu pro damno Civitatis non faciemus. Civitates murare, vel extra Munitiones facere eis liceat. † Item Societatem quam nunc habent, tenere, & quoties voluerint, renovare eis liceat. † Pactiones timore nostro, vel per impressionem Nuntiorum factæ, cassentur, & pro infectis habeantur, nec pro eis aliquid exigatur. † Pacta Placentinorum, scilicet Pactum Pontis Padi, & fictum ejusdem Pontis, & Regalium, & Datium, & Pactum, quod Episcopus Hugo fecit de Castro Arquato, & si aliqua facta sunt similia ab ipso Episcopo, vel à Communi, vel ab aliis de Societate nobiscum, vel nostro Nuntio, ipso Ponte remanente cum omnibus suis utilitatibus Placentinis: ita tamen quod teneantur persolvere fictum Abbatissæ Sanctæ Juliæ de Brixia, & si quæ sunt similes.

§. 2. Sententiæ quoque quæ de Jure & secundum Leges & Consuetudines contra aliquem vel aliquos de Societate latæ sunt, teneant, sicut de jure contra eos tenerent, si gratiam nostram non habuissent. Quæ verò contra aliquem vel aliquos de Societate latæ sunt occasione Guerræ seu Discordiæ, in irritum deducantur. Possessiones omnes quas quisque de Societate tempore Guerræ tenebat justè, si per vim ablatæ sint ab eis qui de Societate non sint, cum fructibus & sine damno restituantur: vel si eas recuperaverit, quietè possideat: nisi per electos Arbitros ad cognitionem Regalium nobis assignentur. Opizoni Marchioni omnem offensam, quam nobis vel alicui Partis nostræ fecerit, postquam in Societate fuerit, vel per se, vel per aliquam Personam cum Societate, vel defendendo aliquem de Societate, Imperiali Clementia per nos & nostram partem remittimus, & in plenitudinem nostræ gratiæ eum recipimus: nec per nos, nec per interpositam Personam pro præteritis offensis sibi vel Parti ipsius aliquam inferemus injuriam, læsionem, vel coërcitionem. † Amplius eam Jurisdictionem quam Mediolanenses exercere consueverunt in Comitatibus Seprii, & Martexanæ, & Burgariæ, & in aliis Comitatibus, exceptis Locis quæ Pergamenses nomine nostro tenent inter Alduam & Oleum, excepto Romano veteri & Bariano, & eam quam modò exercent, liberè & quietè habeant & possideant, sine contradictione nostra, & Successorum nostrorum, salvis Pactis & Datis, & Concessionibus in suo robore durantibus, quæ Mediolanenses per Commune fecerunt Civitatibus Pergamo, Novariæ, & Laudo: nec per hanc Concessionem lædendis: nec ullum præjudicium fiat Juri aut Consuetudini alicujus Civitatis & Societatis præter dictas Concessiones. † Pacta inter Civitates & Societates quondam facta nihilominus firma & illibata permaneant: nec aliquid intelligatur acquisitum Mediolanensibus in Episcopatu Laudensi præter dictas Concessiones: salvo Jure Aquæ Lambri Mediolanensibus, si quod habent, vel in Pedagio. Omnes de Societate qui fidelitatem nobis jurabunt, in Sacramento fidelitatis adjicient, quod Possessiones & Jura quæ nos habemus in Lombardia, & possidemus extra Societatem, jurabunt bona fide nos manutenere, si opus fuerit; & cùm super hoc per nos, vel per certum Nuntium nostrum fuerunt requisiti: & si amiserimus, recuperare; ita videlicet quòd finitimæ Civitates obnoxiæ sint principaliter ad hoc faciendum: & si opus fuerit, aliæ teneantur ad competens auxilium præstandum. † Civitates quæ sunt extra Lombardiam in suo Confinio, similiter teneantur facere. Si qua verò Civitatum ea quæ in Conventione Pacis ex parte nostra statuta sunt, non observaverit; cæteræ Civitates eam ad id observandum bona fide compellant, Pace nihilominus in suo robore permanente. † Nobis autem intrantibus Lombardiam, Fodrum consuetum & Regale, quæ solent & debent, præstabunt: & vias & Pontes bona fide & sine fraude, & sufficienter reficient: in eundo & redeundo Mercatum sufficiens nobis & nostris euntibus & redeuntibus bona fide, & sine fraude præstabunt: in omni decimo anno Fidelitates renovabunt in iis qui eas nobis non fecerunt, cùm nos petierimus vel per nos, vel per nostrum Nuntium. Si qui ex parte nostra de suis justis Possessionibus expulsi sunt, restituantur sine fructibus & damno: nisi in Causa principali suæ Proprietatis Jure possit se tueri Possessor, salvis prioribus Concessionibus, & omnes offensæ eis remittantur: eodem jure servando iis qui sunt ex parte nostra circa restitutionem, nisi Civitas adstringatur Juramento, ut non restituant: quo casu Arbitrium boni viri volumus pro restitutione succedere; & si qua Controversia fuerit orta de Feudo inter nos & alium qui sit de Societate, per Pares illius Civitatis, vel Episcopatus in quo descendit, agetur: & secundum Consuetudinem illius Civitatis in eodem Episcopatu terminetur, nisi nos in Lombardia fuerimus: tunc enim in Audientia nostra, si nobis placuerit, agitabitur. † Item volentibus venire contra Pacta non per violentiam facta, & Juramento firmata inter Civitates & Civitates, Societates & Societates, & Civitatem & alias Personas, nos Audientiam denegabimus. † Item nos restituimus Stratam Veronensibus: & nominatim recipimus Ozolinum in plenitudinem gratiæ nostræ, & omnem offensam ei remittimus. Datum apud Constantiam solenni Curia, 7 Calendas Julii. ANNO 1183.

Sequentia desunt in Editione Cujac.

Hanc igitur secundum formam præscriptam, & ut per Mediatores Pacis, videlicet Guillelmum Episcopum Discensem, Henricum Marchionem Sarnensem, Fratrem Fridericum de Sylva-benedicta, & Rodolphum Camerarium nostrum, unà cum his bona fide intelleximus, & secundum tenorem, quo eandem Pacem & Concordiam jurari fecimus, & secundum quòd Lombardi eam bona fide intellexerunt, in perpetuum ratum haberi & conservari statuimus: & ut firma permaneat & inconcussa, præsentem Paginam nostri impressione Sigilli fecimus communiri.

Nomina verò Civitatum quibus sic gratiam nostram reddidimus, & præscriptam fecimus Concessionem seu Promissionem, hæc sunt: Vercellæ, Novaria, Mediolanum, Laude, Pergamum, Brixia, Mantua, Verona, Vicentia, Padua, Tervisium, Bononia, Faventia, Mutina, Rhegium, Parma, Placentia. Istis autem Civitatibus & Locis Pacem servari volumus, & gratiam nostram reddimus. Præscriptam autem Concessionem seu Promissionem his non facimus, videlicet Imolæ, Castro Sancti-Cassiani, Bobio, Pleti-de-Guarbadona, Ferotræ, Belutiæ, Tenetæ. Ferrariæ autem gratiam nostram reddimus, & præscriptam Concessionem facimus seu Promissionem, si intra duos menses post reditum Lombardorum à Curia nostra de Pace præscripta fuerint.

Hanc itaque Pacem & Concordiam, sicut præscriptum est, tam nos, quàm Filius noster Henricus Romanorum Rex, per Camerarium nostrum Rodolphum jurari fecimus in animam nostram.

Hi autem sunt Principes & Nobiles Curiæ, qui præscriptam Pacem & Concordiam per se firmam tenere juraverunt: Hermannus Monaster. Episcopus, Henricus Cirnensis electus, Citalinus Curiensis, Abbas Gotifredus Imperialis Aulæ Cancellarius, Otto Dux Bavariæ, Fridericus Dux Sunormæ, Filius noster Bertoldus Dux Zaermoez, Bertoldus Marchio Histriæ, Hermannus Marchio, Veron. Comes, Henricus Dux Spleten. Comes Theopobus de Lexchomienda, Comes Ludovicus, Frater Cancellarii de Olfestre, Ro-

dulphus

ANNO 1183. dulphus Camerarius, Guarnerius de Lombardia, Cano de Minabere, Corradus Pincerna.

Hi sunt Nuncii qui ex parte Longobardorum Pacem præscriptam & Concordiam receperunt, & in præsentia nostra Juramento confirmaverunt. † De Mediolano, Guido de Landriano, Pinamonte de Vicomercato, Adobatus Bultraffus, Guillelmus Burrus, Guercius de Buxolla, Aldericus de Bonate, Rogerius Marcellinus, Lotherius Medicus. † De Brixia, Obrandus de Martinengo, Gozed de Turbiado, Desiderius Judex, Rodulphus de Concipio, Boccatius de Manerbio, Albericus de Caprino. † De Placentia, Girardus de Artizone, Jacobus Strictus, Hermannus de Carnocampo, Judex. † De Pergamo, Albertus de Mapello, Attoficianus, Joannes de Piterigo, Lanfranchus de Monacha, Albertus Attonis, Albertus Albertonis. † De Verona, Corus, Judex; Ubertinus de Carcere, Valerianus de Castello, Martius de Castello, Theobaldinus de Nicaudo, Theobaldinus de Nascenguerra. † De Vincentia, Pileus, Judex; Ubertinus de Fonte-Vivo, Cardenarius Marchus de Pauliana. † De Padua, Jansuzellinus, Judex; Bugelescus de Fonte-Glina. † De Tervisio, Florius, Judex; Gumbertinus. † De Mantua, Alexandrinus, Jacobus de Amica, Angelus, Judex: Henricus de Angelo. † De Faventia, Bernardus, Judex; Hugolinus de Azo. †. De Bononia, Antonius, Potestas; Rolandus Guarini, Matthæus Rodulphi. †. De Mutina, Arlotus, Judex; Reinerius de Bucacabata. † De Rhegio, Albertus Cambiator, Rolandus de Charitate. † De Parma, Jacobus Petri Bravi, Mollobatus, Judex; Vetulus, Judex; Corradus Banzoni. † De Laude, Vincentius de Sisiraga, Anselmus de Summa-ripa. † De Novaria, Opizo de Briona, Tedixius Cabalacius, Gerardus de Bomprando. † De Vercellis, Meardus & Vercellinus. † Hæ autem sunt Civitates & Loca, quæ Pacem præscriptam sub Juramento Lombardorum nobiscum receperunt, & eandem per se juraverunt: Papia, Cremona, Communiterdona, Asta, Cæsarea, Janua, Alba, & aliæ Civitates & Loca, & Personæ quæ sunt, & quæ fuerunt in Pace nostra. † Hæc autem sunt nomina Nuntiorum, qui Investituram Consulatûs à nobis nomine Civitatum receperunt: De Mediolano, Adobatus. De Placentia, Gaardus Artizonus. De Laude, Vincentius Corno. De Vincentia, Pileus. De Padua, Jansus. De Tervisio, Florius. De Mantua, Alexandrinus. De Faventia, Bernardus. De Bononia, Antonius. De Mutina, Arlottus. De Rhegio, Rolandus. De Parma, Jacobus Petri Bravi. De Novaria, Opizo. De Vercellis, Meardus. De Pergamo, Attoficiarus. † Signum Domini Friderici Romanorum Inclytiss. Imperatoris. Ego Gotifredus Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Christiani Moguntinæ Sedis Archiepiscopi & Germaniæ Archicancellarii, recognovi. Acta sunt hæc anno Incarnationis millesimo centesimo octogesimo tertio, Indictione prima: regnante D. Friderico Romano Imperatore gloriosissimo, anno Regni ejus octogesimo secundo, Imperii verò 39. Datum apud Constantiam in solemni Curia 7. Calend. Julii. † In Christi Nomine juro ego quòd à modo ero fidelis Domino Imperatori Friderico, & ejus Filio Regi Henrico; non ero in consilio vel facto quòd ipsi perdant vitam, vel membrum, aut mentem, seu Coronam Imperii vel Regni, vel caput: & si scivero aliquem fecisse, vel facere volentem; per me, vel per alium Domino Imperatori, vel Regi, vel Nuntio ejus, sine fraude manifestabo eis, & adjuvabo honorem Coronæ tenere: & si perdiderit, recuperare bona fide in Exercitu & Comitatu adjuvabo. Insuper Pacem Domini Imperatoris Friderici, & Filii ejus Regis Henrici, & suæ Partis factam cum Societate Lombardiæ, & ejus Societatis, sicut scriptum est inde, sine fraude intra quindecim dies post jurata bono intellectu, & Sigillo Imperatoris sigillata observabo bona fide, & sine fraude, & hoc jurare faciam omnes Masculos mecum habitantes à decimo sexto anno supra usque ad septuagesimum, intra quindecim dies postquam juratum habuero; exceptis Servis: & qui per me jurare noluerint, intra tertiam diem Imperatori, vel Regi, vel suis Nuntiis manifestabo per Breve. Millesimo centesimo octogesimo tertio, Indictione prima. Ego juro omnibus Civitatibus Societatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ, & Locis, & Domino Opizoni Marchioni Malespinæ, & omnibus Personis prædictæ Societatis, Concessiones & Permissiones atque Pacta, sicut in Scripto Pacis inter Nuntios Domini Imperatoris, & Rectores & Nuntios Civitatum Societatis Lombardiæ facto continetur, firmas tenere: nec ero in consilio vel facto ubi aliquid prædictorum minuatur alicui de Societate: & si qua Persona, aut Civitas, vel Locus alicui Civitati, vel Loco, aut Personæ prædictæ Societatis, aut jam dicto Marchioni auferre, vel diminuere voluerit, eos vel eas manutenere, & defendere bona fide & sine fraude contra omnes adjuvabo: & omnia Præcepta quæ Rectores concorditer omnes, vel major pars mihi fecerint, sine fraude observabo: & omnia supradicta attendam, à Calendis Majis usque ad triginta annos; & in capite uniuscujusque quinquennii, scilicet si per majorem partem Rectorum requisitus fuero, renovabo: & hoc totum sine fraude jurare omnes homines meæ Civitatis à decimo-octavo anno usque ad septuagesimum faciam, & hæc omnia faciam jurare Consules vel Potestates meæ Civitatis, & Credentias usque ad illum terminum qui mihi constitutus fuerit per Rectores Lombardiæ & Marchiæ, & Romaniæ, in hoc Eloquio. ANNO 1183.

Die Lunæ undecimo Calendas Januarii in Placentia, in Ecclesia Sanctæ Brigidæ, in præsentia Mirabelli. Guillelmi, Garonii Notarii, ibique in eorum præsentia Rectores Lombardiæ, Marchiæ & Romaniæ fecerunt prædictum Sacramentum; nomina quorum sunt hæc: De Brixia, Aldericus de Salla. De Verona, Vozo, Judex. De Bononia, Prendeparte, Potestas. De Padua, Bazotus. De Novaria, Rogerius Marcellinus, Potestas. De Tervisio, Oldericus de Montelio. De Mantua, Guillelmus de Azo. De Placentia, Bonizo, Judex. De Pergamo, Albertus de Ossa, Potestas. De Plebe de Granatina, Petrus Collus, Judex. De Faventia, Guillelmus Botinus, Potestas. De Mediolano, Petrus Vicecomes.

Hæc sunt nomina eorum qui juraverunt, ut superiùs legitur, ut dicti Rectores juraverunt, eo excepto, quòd non fuerunt districti facere jurare homines suæ Civitatis. De Brixia, Desiderius, Judex; Martinus de Potenalupis, Pax Confalonerius. De Padua, Ganiphus Achalaone. De Verona, Cancellarius Crescenonum, & Vivianus Advocatorum. De Tervisio, Travisius de Gualperto. De Pergamo, Lanfrancus de Monacha, Oprandus, Judex, Joannes de Petengo. De Novaria, Fridericus de Bon., Michaël Capra. De Mutina, Rolandus de Baimonte de Garino, Bunalellus de Garbonensibus. De Plebe de Granatoria, Gregorius Consul ita juravit, suus Rector. De Faventia, Anteus, Judex: anno à Nativitate Domini millesimo centesimo octuagesimo tertio, Indictione prima: & postea sequenti die Martis 12. Calend. Januarii Armanus de Parma Rector idem Sacramentum fecit, ut pridem Rectores: & Albertus de Theobaldo similiter.

LX.

Investitura per FREDERICUM *Romanorum Imperatorem Marchioni* OBIZONI DE HEST *data de Marchiâ Genue & de Marchia Mediolani & de omni eo, quod Marchio* AZZO *habuit. Actum in Veronâ in Palatio Sancti Zenonis die Veneris* 13 *exeunte Octobris* 1184. *Indictione II.* 1184. 19 Octob.
[LUD. ANT. MURATORI delle Antichità Estensi part. I. cap. 6. pag. 35.]

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Anno Dominicæ Nativitatis MCLXXXIV. die Veneris, qui est Tertio Decimo exeunte Mense Octobris, Indictione secunda. Cum Fredericus Romanorum Imperator apud Veronam in Palatio sancti Zenonis cum maxima Curia esset, ibi in præsentia bonorum hominum nomina quorum hæc sunt: Conradus Archiepiscopus Magontie, Gotifredus Cancellarius, Gotifredus Patriarcha Aquilegie, Pistor Episcopus Vicentie, Drudus Episcopus Feltrensis, D. Wezello de Cammino, Wenzelletus de Prata, Tisolinus de Campo sancti Petri, Rodulphus Prothonotarius, Rodulphus Camerarius, Leonardus Judex Veronensis, Gerardus de Rocha, Aldrigetus filius Arardi. In istorum, & aliorum multorum Nobilium Curiæ præsentia, Dominus Imperator Fredericus investivit Marchionem Obizonem de Hest de Marchia Genue, & de Marchia Mediolani, & de omni eo, quod Marchio Azzo habuit, & tenuit ab Imperio, ita ut jam dictus Marchio habeat & teneat a prædicto Imperatore ad rectum Feudum cum omni honore illud totum, quod ad Imperium spectat & nominatim de eo quod fuit de Duce Henrico, ut jure Feudi ab Imperio habeat tantum. Jam dictus Mar-

ANNO 1184. Marchio tali conditione recepit investituram a prædicto Imperatore de feudo, quod olim a jam dicto Duce Henrico habebat. Quod si Dux, vel ejus heredes terram recupaverint, vel ipse Imperator ei, vel suis heredibus terram reddiderit, quod prædicta investitura nihil debeat ei Marchioni nocere, & insuper omnium rerum possessiones, quas ipse possidebat. Et si aliquis aliquid juris in prædictis rebus seu possessionibus occasione alicujus hereditatis habebat vel competebat, prædicto Marchioni Obizoni, Imperiali Auctoritate dedit, & concessit.

Actum in Verona in Palatio sancti Zenonis.

Ego Manfredinus sacri Palatii atque D. F. Imperatoris Notarius interfui, & scripsi & firmavi.

LXI.

1186. 17. Aout. *Diploma* OTTOKARI *Ducis Styriæ quo* LEOPOLDUM *Ducem Austriæ sibi Successorem nominat in Ducatu, si sinè herede decesserit, simulque Privilegia certa Styrensibus constituit. Actum* 16. *Calend. Septembris* 1186. *Indictione IV. Concurrentium II.* [R. Streinii Handfesten/ Fryheiten / Gerechtigkeiten; und brieflichen Urkunden de Erz-Herzogthums Oesterreich 1. buch.]

In Nomine Sanctæ Trinitatis & individuæ Unitatis.

OTtokarus Dux Stiriæ omnibus fidelibus in perpetuum. Divinis & humanis Legibus docemur ac propriæ naturæ disciplina commonemur, nostrorum saluti consulere, & eorum utilitati tam omnino quam in posteris providere, vita namque cujuslibet hominis divitis sive pauperis incerta, transit & instabilis. Ideoque quemlibet ante mortem deliberare decet, quid cui qualiter relinquat, quod post retinere non valet. Et quia Deus sola dignatione sive misericordia primo Parentibus nostris, deinde nobis magnam contulit in hominibus & rebus gloriam, sollicitudinem habuimus non minimam, cum non haberemus hæredem, cui nostra omnia cederent in hæreditatem. Communicato igitur meliorum nostrorum Consilio, nobilissimum, strenuissimum fidelissimumque Ducem Austriæ Leopoldum, Consanguineum nostrum, si sine hærede decesserimus, successorem nobis designavimus. Cujus Provincia cum nostra sit contigua, sub unius Pacis ac Principis facilius valeat utraque moderari Justitia. Quem quia nobis amicissimum fore credimus, quam diu vixerit, nihil mali in nos & nostros eum moliri satis confidimus. Veruntamen ne aliquis de successoribus suis, paterni moris simul & mutuæ familiaritatis oblivifcens, in Ministeriales & Provinciales nostros, impiè crudeliterve præsumat agere, jura nostrorum secundum petitionem ipsorum scripto statuimus comprehendere, ac privilegio munire, Imprimis, siquidem statuentes, ut si idem Dux & filius ejus Fridericus, quibus nostra designavimus nos supervixerint, nostros in sua potestate habeant. Adeo, quod si etiam regni gratiam amiserint, à nobis sibi collatos amittere non valeant. Postea quicunque de suis nepotibus sibi succedentibus, Ducatum tenuerit Austriæ, Ducatum quoque regat Styriæ, cæteris fratribus nullo modo super hoc litigantibus. Si Dux idem sine filio decesserit, Ministeriales nostri, ad quemcunque velint, divertant. Item Dux Petitiones Ecclesiarum, Advocatias Monasteriorum a parentibus nostris fundatorum sine sub-Advocatis manuteneat, sua Domicilia, Munitiones, terram, ministeriales integraliter possideat, nisi forte petitione parentum ex multis filiis unum contingat alias transferri, causa majoris emolumenti benigna permissione Domini. Item quicunque in Styria vel Austria contraxerint matrimonium, ejus Provinciæ Jus habeant, in qua habitant. Si Styrensis intestatus obierit, jure succedat hæreditatis, qui proximus fuerit sanguinis. Lis exorta vel altercatio super negotio inter Stirenses non Campione, sed probabilium & cæterarum personarum dirimatur credibili testimonio. Quandocunque querimonia de prædiis fuerit habita, ejusmodi quæstio terminetur coram Judicibus probatorum & credibilium testium fidei testimonio. In beneficiis nullam Molestiam, quæ vulgo *Annual* dicitur, sustinere cogantur, sed etiam qui filios non habuerint, filiabus beneficium dimittere non prohibeantur. Beneficia ab aliis Dominis acquisita, si à Duce Austriæ in proprietatem fuerint empta, ei non auferat qui Jure beneficii possideat. De prædiis, quæ Duci Austriæ post obitum nostrum designavimus, interim si ex his fidelibus Ministerialibus ac propriis nostris dederimus, ratum esse decrevimus. Quisquis ergo ille fuerit, qui rerum summam post nos habuerit, circa nostros videlicet Claustèrales, Ministeriales & Provinciales hanc formam petitionum earum conscripta modeste conservabit. Verumetiam ab infestationibus & exactionibus, quas per Præcones Austriæ fieri cognovimus, terram nostræ Ditionis sicut hactenus Ministerialis Stirensis alii Stirensi prædia sua vendat, vel etiam gratis tribuat. Similiter quicunque se convertere & de redditibus suis, quod conveniens fuerit Deo conferre dispposuerit claustris subter nominatis cum licentia nostra facere poterit, scilicet Traunkirchen, Parsten, Gleinek, Admundt Seckaw, Vitring, Sancti Pauli, Ossiach, Rune Vallis sancti Johannis, Seytz, Voraw, Hospitali in Cerwald, Lambach, Vorbach, sancti Lamperti ex quibus quædam Avi & parentes nostri fundaverunt, omnia autem in multis nobis ministraverunt. Quicunque de nostris super quærimonia sua justa sententia coram nobis non fuerit terminata, eam habet opinionem quatenus coram Duce Austriæ suam renovet causam. Dapiferi, Pincernæ, Camerarii, Marsalci quidem, nostræ sunt Styriæ partes, intranti Duci Austriæ singuli cum suis objectis per officia sua ministrent, ea disciplina, qua nobis & parentibus nostris ministraverunt, petenti Curiam Imperatoris, aut in expeditionem eunti, dicti Officiarii paribus hebdomatibus, paribus diebus, paribusque sumptibus serviant, sicut & hi qui de Austria serviunt. Tandem si quis spreta æquitate clementer gubernare contempserit, sed quasi Tyrannus in nostros se exerceret, appellandi & adeundi Imperatoris Curiam & prætendendi per hoc privilegium suam coram Principibus Justitiam irrefragabilem habeant licentiam. Præterea adjicimus de nostris, ut qui in feudo suo Ecclesiam construere velit, construat, vel parochiæ suæ aliquid conferre voluerit, conferat. Capellanos nostros & Clericos nostros sessionem nobis proximam in mensa, sicut à patre nostro habuerunt, habere volumus. Et ne per Marsalcum hospitiis suis expellantur interdicimus. Acta hæc sunt Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octuagesimo sexto indictione quarta, Concurrentium secundo, sexto decimo Calend. Septembr. die Dominica Lunæ vigesima octava, in Monte sancti Georgii apud Anesum Forum, ubi asciti in testimonium sunt, præsentesque fuerunt videntes & audientes, quorum nomina subjunguntur, Cunradus Comes de Peilstein. Sifridus Comes de Morlen. Heinricus & Sigchardus Comites de Schalach, Sigfridus & Otto de Leubenowe, Luipoldus & Heinricus Comites de Pleien, Conradus Comes de Dornbec. Albertus & Adalramus de Chambe, Wernherus de Haganawe, Wernhardus Comes de Schownberch, Engelbertus de Planckenberg, Hadmarus de Kuffarn, Wernherus de Grizboch, Fridericus de Perge, Ekebrechtus de Pereneke, Otto Comes de Chlame, Otto de Lengenbach, Heinricus de Wichselberg, Lyndolt de Gutenberch, Conrad & Rudolph de Chymenberch, Wichard de Carlsberch, Rudolph de Fluze, Eberhard de Erhach, & alii quam plures.

LXII.

Donatio Dominæ PISCIS *facta* BONIFACIO *Marchioni* Montis Ferrati *de* Castro Montis Berzarii *& ejus appertinentiis. Actum juxta Domum B. Mariæ de Rocca Medio Octobri* 1186. *Indictione IV.* [Authentique tiré des Archives Archi-Ducales de Mantoue.] Vers le 16 Octobre.

L. H. T. Anno Domini millesimo centesimo octuagesimo sexto in medio Octobris Indictione quarta, Placuit mihi Dominæ Pisci bona voluntate, & non coacte donare, & tradere tibi Domino Bonifatio Marchioni Montisferrati omne jus & rationem quam habeo vel habere visa sum in Castro Montis Berzarii & in tota ejus Curte, & in omnibus ejus pertinentiis, scilicet in Casis, & fædiminibus, & in omnibus hominibus ejusdem Castri, & suæ Curtis, & in omnibus redditibus annualibus ad me pertinentibus, & in omnibus servitiis annualibus hominum quæ ad me pertinere videntur, scilicet in watis, & scarwatis in fodero, & bannis, in albergariis, in rosis & carrigiis, & in annualibus fictis in angariis, & perangariis, in curadia, in Pedagiis, &

ANNO 1186.

& in omnino omnibus servitiis, quæ usque nunc sum solita, & visa habere in toto Castro prænominato, & in tota ejus Curte, & iterum dono omne jus, quod habere visa sum ego Domina Piscis in Terris arrabilibus prænominati Castri, & Curtis in Pratis, in gerbis, in nemoribus, in Pascuis, in Viis, in Molendinis, & in locis Molendinorum, in aquis, & in aquarum ductibus, in Fluminibus, in Ripis, & sub Ripis, & in omnibus venationibus Nemorum, sive aquarum, & in omnibus aliis, si quæ inveniuntur servitia prænominatorum mei juris, ut amodo in antea prænominatus Marchio Bonifatius, & vestri hæredes habeatis omne jus, & rationem secundum quod supra memoratur, quod habere visa sum in Monte Berzario, & in toto ejus Curte proprietario nomine, & teneatis, & usufruatis sine omni mea contradictione, & lite, in pace, & quiete, & sine requisitione mea vel alterius submissæ personæ. Et promitto Ego Domina Piscis tibi Marchioni Bonifatio, & tuis hæredibus præfatam Donationem pro posse ab omni homine deffendere, & neque per me, neque per submissam personam ullo tempore inquietare, sed semper tacita, & quieta me permanere. Et juravi ego Piscis tactis sacrosanctis Evangeliis omnia superius nominata semper firma tenere.

Facta est hæc Carta Donationis juxta Domum B. Mariæ de Rocca coram Henrico Marchione Incisæ, & Ferrario Valentiæ, & Tarano, & Guiella Villico de Rocca, & Behellehem testibus rogatis.

L. H. T. Ego Scopolus sacri Palatii Notarius hanc Cartam Donationis a Domina Pisce scribere rogatus scripsi, & complevi.

Cum ejus Authentico in pergamena scripto sic ut supra expedito in secretiori Archiducali Archivio Mantuæ adservato præsentem sumptam copiam omnino conferre attestor. Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ, Notarius ac dicti Archiducalis Mantuæ secretioris Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, solita cum attestatione, subscripsi hac die 12. Septembris 1720.

Ita verum esse affirmo Ego Joseph Maria Castileonus ejusdem Archivii Præfectus hac die 13. Septembris 1720.

LXIII.

1188. 7 Juillet. *Pax & Concordia inter* Pisanos *&* Januenses *per Cardinales Apostolicæ Sedis Legatos Arbitrio sententiata, in Lucana Civitate Non. Julii anno Incarnat. Dominicæ* 1188 *Indictione VI.* Cum Clementis *Papæ III. Confirmatione. Dat. Laterani* 2 *Idus Decemb.* 1188. [Paolo Tronci, Memorie historiche della Città di Pisa. pag. 15. *Sur l'Original qui se garde dans les Archives de la Reformation de Florence.*]

Clemens *Episcopus Servus Servorum Dei Dilectis filiis Consulibus & Populo Pisanæ Diocesis in perpetuum.*

INutiliter inter discordantes compositione sive Sententiæ proferrentur, si ad memoriam posterorum non redigerentur in scriptum, & ad recidivæ contentionis scrupulum evitandum eis omnis disceptandi aditus clauderetur. Ea propter, dilecti in Domino filii, paci vestræ, & tranquillitati inposterum providere volentes, compositionem, quæ inter vos, & dilectos filios nostros Consules, & Populum Januensem, & Civitates vestras, per dilectos filios Petrum tit. S. Ceciliæ Presbiterum & Sofredum S. Mariæ in via lata Diaconum Cardinales Apostolicæ Sedis Legatos, est provide confirmata, sicut in eorum Authentico continetur, & ipsa est à Partibus sine pravitate recepta & juramento firmata, devotioni vestræ duximus confirmandam auctoritate Apostolicâ, statuentes ut futuris temporibus inviolabiliter observetur, quam etiam juxta prædictorum Cardinalium Scriptum authenticum præsenti Paginæ duximus inserendam de verbo ad verbum, cujus tenor talis est, videlicet: ANNO 1188.

Petrus Dei gratia tit. S. Ceciliæ Presbiter & Sofredus sanctæ Mariæ in viâ latâ Diaconus, Cardinales Apostolicæ Sedis Legati, Universis Dei fidelibus in pace, & dilectione colen. pacis, & dilectionis amorem. Inter cætera, quæ summo Pontifici, ut pote Patri, & Pastori universalis Ecclesiæ, imminent ex officio pastoralis sollicitudinis exequenda, curam ad hoc tenetur gerere specialem, ut materia seditionis & scandali prorsus tollatur de medio, & tranquillitas inter Dei fideles per Christi gratiam, & ejus sollicitudinem confirmetur. Hac igitur consideratione inducti & specialiter habentes ad subventionem Terræ sanctæ respectum, fel: record. P. P. Gregorius primò, & subsequenter eidem substitutus Ven. P. universalis Ecclesiæ Clemens per se, & sibi subditos instantissime laborarunt, ut inter Pisanos & Januenses, quos iniqua & periculosa guerrarum seditio diutius non absque suo, & aliorum discrimine fatigaverat per bonum pacis ad plenum possent, auxiliante Domino reformari; instanter proinde commoniti Consules Pisanorum juraverunt, prout prædicto Domino P. P. Clementi placuit, super omnibus controversiis, quæ inter Januenses & Pisanos vertebant, stare mandatis ejus, quæcumque per se ipsum vel per certos Nuntios aut Literas suas eis imponeret. Et nobiles prudentesque viri Niccolonus & Picchius, Nuncii Januensium Consulum, continuo hoc idem in animam ipsorum Consulum juraverunt. Quo facto gratanter pacis osculum ad invicem sibi dederunt. Dominus P. P. autem de communi consilio suorum Fratrum incontinenti præcepit ipsis Januensibus, ut mille de Civibus suis, quos Pisani eligerent, ut unum hominem in animam totius populi eodem modo facerent pacem juramento firmare. Similiter etiam præcepit ipsis Pisanis, ut mille de Civibus suis quos Januenses eligerent, ut unum hominem in animam totius Populi eodem modo facerent juramento firmare. Quod per Dei gratiam feliciter adimpletum est, super hoc ergo solitam & paternam gerens sollicitudinem Sum. Pont. ad imponendum finem supradictis litibus, & controversiis, nos, licet insufficientes, & immeritos de communi Fratrum consilio specialiter destinavit, certam in nonnullis Articulis formam diffiniendi præfigens. De speciali itaque Apostolicæ Sedis mandato, mercandi, immo fœnerandi detestabile genus, quod Dominicalia consuevistis nomine palliare in Sardinia penitus irritamus, vobis & Januensibus præcipientes sub debito juramenti, ne præteritis hujusmodi contractibus aliquid addatis, ut ulterius de novo tales præsumatis inire. Licentiam, tamen habeatis, ea absque omni dolo, & fraude colligere, quæ vobis è tali mercatione debentur. Præcipimus etiam vobis Pisanis, ne quovis ingenio aliquod impedimentum præstetis, quominus Januenses universa pignora & possessiones, quas in Sardiniâ habent, vel habere debent, & præcipue pignora, Bariolumque Regis Arboreæ quiete, & pacifice teneant, quo usque ipsis de sorte plenaria fuerit satisfactum. Hoc ipsum vobis Januensibus de pignoribus, & possessionibus Pisanorum sub districtu simili præcipimus observandum. Vobis quoque Pisanis districte sub debito juramenti præcipimus, ne aliquod per vos, vel per alios præstetis impedimentum, quominus universi Judices Sardiniæ, & decem de Magnatibus, & potentioribus in uno quoque Judicatu, & interposito Juramento, promittant omnimodam securitatem Januensibus, & universis de eorum districtu in terra & aqua, & ubicumque habent posse, & facultatem, atque licentiam, ut de suis hominibus, quoties Januenses contra ipsos quærimoniam deposuerint, faciant eis justitiæ plenitudinem exhiberi, nec impedimento sitis, quominus prædicta juramenta securitatis in terra & aqua, & in mari, firma & illibata serventur. Vobis etiam tam Januensibus quam Pisanis in commune præcipimus sub debito juramenti, ut liberam vobis ad invicem promittatis habere facultatem atque licentiam per Pelagus quocumque volueritis navigandi, & ad portum quemcumque volueritis applicandi, & exinde mercimonia transvehendi. Præterea vobis Pisanis sub debito juramenti præcipimus, ne Januenses prohibeatis ad Civitatem & alia loca de districtu, & Fortia vestra libere accedere, & apud vos, sicut amicos negotiari. Hoc idem vobis Januensibus sub

ANNO 1188.

sub simili districto erga Pisanos præcipimus observandum, salvis Decretis ab utraque Civitate absque malitiâ factis. De cæteris autem Capitulis id statuentes præcipimus observandum, ut siqua Partium, se in aliquo senserit prægravatam, & voluerit justitiam postulare, illa Pars contra quam fuerit querela deposita, de plano sine omni dolo, & absque ulla malitiola dilatione & quolibet maligno subterfugio, coram Judicibus, sive Arbitris ab utraque Parte electis, ei Parti, quæ conquesta fuerit, exhibeat justitiæ complementum. Sententias quoque quas prædicti Judices sive Arbitri duxerint promulgandas, præcipimus utrique Parti, ut Consules suos faciant intra quadraginta dies à tempore latæ Sententiæ numerandos fideliter, & sine fraude executioni mandare. Et ut hoc, quod statuimus debitum sortiatur effectum, præcipimus, ut Januenses de Civitate Pisana & Pisani de Civitate Januense ab hodie intra menses duos vel plures, si voluerint, Judices, sive Arbitros eligant, qui interposito juramento promittant, se quod prædiximus de justitia facienda fideliter adimplere. Ut autem, quod in fine ponitur melius memoriæ commendetur, & tam hoc quam supradicta omnia firmius observentur sub debito juramenti vobis Januensibus, & Pisanis districte præcipimus, ut firmam ac perpetuam inter vos de cætero pacem teneatis, & ubique tam in terra quam in mari inconcusse servetis, & in nullo in personis vel rebus studiose vos præsumatis offendere. Hæc autem juramenta pacis per majores Consules Civitatis singulis annis, & per trecentos idoneos viros; quos Pisani de Civitate Januense & alios trecentos, quos Januenses de Civitate Pisana duxerint eligendos, qui tamen pacem istam specialiter non juratam habuerint, & per unum publicum hominem in animam totius Populi præsente & acclamante Populo de sexto in sextum annum præcipimus innovari. Statuimus quoque, ut Consules, sive Rectores, qui pro tempore fuerint in alterutra Civitate prædicta innovationis juramenta exigant, recipiant & faciant sine dolo & fraude præstari. Si vero quod Deus avertat, contra pacem supra firmatam pro commune alterutrius Civitatis contra alteram offendendo fuerit forisfactum, pace in suo robore permanente per Archiepiscopos utriusque Civitatis, & duos viros Jurisperitos, quos ipsi Archiepiscopi elegerint sine dolo & fraude & malitiosa dilatione in integrum emendetur offensa. Illi autem Jurisperiti, quos Archiepiscopi secum elegerint, statuimus, ut jurent, quod bona fide cum ipsis Archiepiscopis ad reformationem pacis laborabunt, & statuimus, atque præcipimus, ut Consules Civitatum, juxta quod Archiepiscopi ordinaverint fideliter, & bona fide studeant observare, adimplere & executioni mandare. Statuimus etiam ut Consules illorum Mercatorum qui ad diversas Provincias destinantur, jurent quod de querimoniis quæ ad eos deferentur, bona fide justitiam facient & executioni mandabunt, & ad pacem inviolabiliter observandam absque omni fraude studium adhibebunt, & operam efficacem. Hæc omnia supradicta ex parte Domini Papæ & auctoritate, qua de mandato ejus fungimur, in hac parte vobis Consulibus Pisanis & Januensibus, & per vos universitati Civitatum vestrarum, quarum vicem de Mandato ipsarum geritis, in hac parte mandamus, atque præcipimus, ut ad bonum & purum intellectum perpetuo & inviolabiliter observetis, ut autem hæc Deffinitio, & Statutum nostrum perpetuam firmitatem & irrevocabile robur obtineat, præsenti Scripto, & sigillorum nostrorum munimine vobis tradimus insignitum. Data & recitata est hæc Sententia in Lucana Civitate in Curia Domini Episcopi Lucensis, præsentibus eodem Domino Guillelmo Episcopo Lucense & Alcherio Vecchii Lucense Potestate & donato de Ricottis, & Locterio Bernardi ejus Consiliariis, & Bonfilio ejusdem Lucanæ Civitatis publico Cancellario, & Forte-guerra, & Rolando Guarmignani, & Jacobo de Cervasiis Jurisperitis, & Salamoncello, & Ildebrandino filio Malpilii, & Borcaino Alteminello de Alteminellis Batroso, Guidone Uberti de Tralmo, & Ildebrando de Gottellis Egregiis Lucensibus Consulibus, & Gargosso de Alica, & aliis pluribus Nobilibus Lucanæ Civitatis Concivibus, & multis aliis Lucani Populi, & præsentibus Pisanis Consulibus, videlicet Ugone Alde Vicecomite; Ildebrando Bambone, & Vitale Gattahianca, & Lamberto olim Rainerii Pandulphi, & Philippo olim Vernagalli; & Pipino olim Henrici Friderici, & præsentibus Viris Sapientibus Civitatis Pisanæ; scilicet Bulgherino Vice Comite Ugonis, & Uguccione olim Lamberti Bononis, & Gaetano Burgundi, & Bulso olim Petri Albitonis, & Guillelmo filio Gerardi Seretti, & Ugone olim Bernardi Marignani Judice, & Notario; præsentibus quoque Nicola Ebriaco Januense Consule, & Nuccelone Viro utique sapiente, & Guglielmo Caligopalli Publico Januense Cancellario. Anno autem Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo octuagesimo octavo, Indictione sexta, non. Julii, *Decernimus ergo*, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Constitutionis & prædictorum Fratrum nostrorum Sententiæ paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire; siqua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve Persona hanc nostræ Constitutionis paginam sciens contra eam temere venire præsumpserit, secundò, tertiòve commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat; & à sacratissimo Corpore & Sanguine Dei ac Domini Redemptoris Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ subjaceat ultioni. Cunctis autem prædictam compositionem, & pacem servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, benevalete.

✠ Loco Sigilli. *In rotunditate Sigilli impressum est.*

✠ Domine doce me facere voluntatem tuam.

Et in medio (Sanctus Petrus) (Sanctus Paulus.)

(Clemens PP. III.)

Ego Joannes tit. S. Marci Presbiter Cardinalis subscripsi.
Ego Laborans Presb. Card. S. Mariæ Transtiberim tit. S. Callisti subscr.
Ego Pandulphus Presb. Card. Basilicæ XII. Apostolorum subscr.
Ego Albinus tit. S. Crucis in Jherusalem Presb. Card. subscr.
Ego Alexander Presb. Card. tit. S. Susannæ subscr.
Ego Jacintus S. Mariæ in Cosmedia Diaconus Card. subscr.
Ego Gratianus S S. Cosmæ & Damiani Diaconus Card. subscr.
Ego Ottavianus Sanctorum Sergi & Bacchi Diaconus Card. subscr.
Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu. Diaconus Card. subscr.
Ego Joannes Felix S. Eustachii Diac. Card. juxta Templum Agrippæ subscr.
Ego Joannes S. Theodori Diaconus Card. subscr.
Ego Bernardus Sanctæ Mariæ novæ Diaconus Card. subscr.
Ego Gregorius S. Mariæ in Aquiro Diaconus Card. subscr.

Datum Laterani per manum Moysi S. Romanæ Ecclesiæ Subdiaconi vicem agentis Cancellarii secundo Id. Decemb. Anno M. CLXXXVIII. Pontificatus vero Clementis Papæ III. Anno primo.

Rescriptum Papæ ad Pisanos, *ut Pacem per Legatos ejus arbitrandam suscipiant & observent. Dat. Laterani 14. Kal. Junii ann.* 1188. [PAOLO TRONCI Memorie Istoriche della Citta di Pisa. pag. 101. *Sur l'Original qui se garde dans les Archives de la Reformation de Florence.*] 19 Mai.

Clemens Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilectis filiis Consulibus & Populo Pisano salutem, & Apostolicam benedictionem.

PRo sedandis injuriis, & contentionibus sopiendis, quæ inter vos, & Januenses instigante humani generis inimico, à longis retro temporibus, occasione Sardiniæ pullularunt Dilectos filios nostros P. Ecclesiæ S. Ceciliæ Presbiterum, & S. Marci in via lata Diaconum Cardinalem, Viros utique providos, & discretos, de consilio, & assensu Fratrum nostrorum ad partes

ANNO 1188. partes illas duximus destinandos. Ut igitur cujuslibet dissensionis scrupulus in hac parte de cætero sopiatur, & nulla possit auctore Domino, materia scandali suboriri, Universitati vestræ sub debito juramenti, quod nobis super hoc præstitistis mandamus, atque præcipimus, quatenus mandata, quæ prædicti Cardinales super omnibus & singulis Capitulis ex parte nostra vobis indixerint, sicut ex ore nostro prolata suscipiatis, & inviolabiliter sine contradictione qualibet observetis; scientes quod Januensibus sub simili districtione hoc idem dedimus in Mandatis.

Dat. Laterani XIV. K. Junii Pontif. nostri anno primo.

LXV.

1189. 21 Mars. *Mandatum* HENRICI VI. *Romanorum Regis pro Episcopis* Mindensi, Paderburnensi, Osnaburgensi, *eorumque Comitibus*, *Nobilibus*, *ac Subditis de* Argentifodinâ *in Episcopatu Mindensi repertâ tanquam Regalibus suis*, *& Imperii non adeundâ. Datum apud Nonnensteine* 12. *Kal. Aprilis Anno* 1189. *Indictione VIII. vel potius VII.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 362.]

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus, fidelibus suis Episcopis, Mindensi, Paderburnensi, Osnaburgensi, Comitibus quoque & Nobilibus, & universis hominibus in eisdem Episcopatibus constitutis gratiam suam & omne bonum.

Cum omnis argentifodina ad jura pertineat imperii, & inter regalia nostra sit computata, nulli venit in dubium, quin ea, quæ nuper in Episcopatu Mindensi dicitur inventa, ad nostram totaliter spectet distributionem. Unde in ea nulli hominum quicquam juris recognoscimus, nisi hoc à nostra liberalitate valeat specialiter impetrare. Mandamus igitur omnibus vobis & singulis sub obtentu gratiæ nostræ præcipientes, ut nullus vestrum se de prædicta Argentifodina intromittat, nec aliquid juris sine nostra licentia sibi in ea usurpet. Quod si quis temerario ausu forte attemptaverit, indignationem nostram se noverit incursurum. Punrium autem latorem fidelem Nuntium nostrum ad partes illas transmisimus, ut de eadem Argentifodina ordinet & disponat, prout nobis videtur expedire. Mandamus itaque Dilectioni vestræ attente rogantes, ut ei consilio & auxilio fideliter assistatis, grates affectuosas à Serenitate nostra recepturi. Datum apud Nonnensteine, anno Domini MCLXXXIX. Indictione VIII. XII. Kalend. Aprilis.

Donatio HENRICI VI. *Romanorum Regis Episcopo* Mindensi *facta de duabus partibus* Argentifodinæ *in ipsius Episcopatu repertâ*, *tertiâ parte sibi reservatâ. Datum apud Nonnensteine* 12. *Calend. Aprilis Anno Domini* 1189. *Indictione VIII. lege VII.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 363.]

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Henricus Sextus, divina favente Clementia Romanorum Rex Augustus. Cum Argentifodina, quæ est in Episcopatu Mindensi constituta, ad jura pertineat Imperii, & inter regalia nostra sit computata: notum fieri volumus universis Imperii fidelibus, præsentibus & futuris, quod nos fideli nostro Episcopo Mindensi & Ecclesiæ suæ, nec non & omnibus successoribus suis, in perpetuum concessimus, & regali auctoritate confirmamus, duas partes ejusdem Argentifodinæ, cum omni fructu, & jure exinde rationabiliter proveniente: tertiam vero partem totius Argentifodinæ & totius fructus sive juris exinde provenientis, sive ex divina, quæ in aliis locis recipi solet, sive ex jurisdictione vel judicio vel alio quocunque modo proveniat, nobis totaliter & integre salvam esse volumus & quietam conservari: Auctoritate regia firmiter præcipientes, ut nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nullus Nobilis, nulla denique persona humilis vel alta, Secularis vel Ecclesiastica, hujus nostræ Concessionis & Confirmationis paginam audeat violare. Si quis autem hoc temerario ausu attentaverit, in ultionem temeritatis suæ centum libras auri puri componat, medietatem Cameræ nostræ, reliquam vero prædicto Episcopo & Ecclesiæ. Testes hujus rei sunt

Henricus de Nernesen,
Arnoldus de Hornebert,
Hunifredus de Valckensteine,
Henricus de Litt,
Camerarius Waltherus;
Comes de Sano,
Godeboldus Comes Senegaliensis, & alii plures.

ANNO 1189. Datum apud Nonnensteine, Anno Domini MCLXXXIX. Indictione VIII. XII. Kalend. Aprilis.

LXVI.

Declaratio PHILIPPI *Coloniensis Archiepiscopi de Castro* Staheleke *&* Advocatia *in* Bacherache *a* CUNRADO *Comite Palatino susceptis*, *ac eodem momento ipsi &* IRMENGARDÆ *ejus Conjugi*, *in Feudum redditis. Actum Anno Incarnationis* 1189. [MARQ. FREHERI Origines Palatinæ. Part. 1. cap. XI. pag. 110.]

IN *nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.* PHILIPPUS *divina dispensatione sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, universis Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris in perpetuum. Scire volumus omnes in Christo renatos, quod Castrum Staheleke & Advocatiam in Bacherache, à manu Domini Palatini Comitis Cunradi, cum aliis quæ illic à nobis in beneficio tenuit, ipso rogante & hæc nobis resignante suscepimus, & in eodem momento ipsi & ejus jugali Dominæ Irmengardæ ejusque filiæ Agneti jure feodali concessimus, accepto ab ipsis Dominabus hominio statuentes, ut dum vixerint hæc pariter possideant: & si unus aut duo decesserint, quicunque illorum superstes fuerit, sine omni contradictione idem beneficium habeat. Quod quia piis eorum precibus annuentes sic instituimus, nec ab aliquo interitura revocari potuerit, in præsenti Carta conscribi, & hanc impressione Sigilli nostri muniri fecimus. Facta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis* MCLXXXIX. *Indictione* VII. *Clemente III. sanctæ Romanæ Sedis Antistite, regnante Frederico Romano Imperatore, ejusque filio Rege Heinrico, sub testibus his: Johanne Trevirorum Archiepiscopo, Brunone Præposito S. Mariæ in Colonia, ejusque fratre Everhardo Comite de Seine, Diodorico Comite de Widun, & filio Tiderico Clerico, Reginhero Comite de Froisbrecht, Ulrico Comite de Nurberg, & ejus filio; Gerhardo Comite de Are, Gerhardo Comite de Dietha, Bertholdo Comite de Kazenelnbogen, Ludovico Comite de Spanheim, Symundo Comite de Sareburgken, Heinrico Comite de Kessele, Reginboldo de Isenburg, Gerlaco de Couern, Friderico de Erenberg, & ejus filio Friderico, Heinrico de Milewalt, Wernhero de Brunneshorn, Heinrico de Dicke, ejusque filio Alexandro, Hermanno de Walebach, & ejus fratre Friderico, Vymando Hemethono, Hereberto confratribus de Sigenheim, Frederico de Kirberg, Humberto de Sconenburg, Cunrado de Boparde, Richardo de Duna, Gerbardo Pincerna Episcopi Coloniens. qui dicitur Suar, Hermanno Advocato Pinguensi, Tidorico de Clotceve, Johanne de Daleheim, & aliis quampluribus.*

LXVII.

Pax inter HENRICUM VI. *Romanorum Regem &* HUGONEM *Ducem Divionensem*, *per quam constituitur, ut ille Dux Imperatori homagium præstet de Comitatu* Albonii *aliisque Terris*, *& Allodiis in Imperio jacentibus.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 363.] 1190.

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, dilecto & fideli suo, Hugoni Duci Divionensi, gratiam suam & omne bonum. Discretioni tuæ significamus, & firmiter constare volumus, quod nos Pacem, quæ inter nostram Sublimitatem & tuam Dilectionem ordinata est, secundum eam formam, quæ in præsenti pagina subscripta est, sicut in tuis Litteris continetur, hominium nobis facies, & ligietatem de tota terra Comitatus Albonii, quæ infra Districtum Imperii continetur, quem modo possides, & in posterum possessurus es. Bona quoque fide & sano intellectu, secundum usus & consuetudinem Burgundiæ atque Provinciæ recipies, & à nobis recognosces, Allodium Urrici de Blangeio, & alia etiam Allodia, quæ infra terminos

ANNO 1190. minos Imperii sunt constituta. In hoc etiam voluntati tuæ consentimus, quod filius tuus, ille qui futurus est Dux Divionensis, salva fidelitate Regis Franciæ, nobis hominium faciet de Allodio memorati Urrici de Blangeio, & similiter de allodiis, quæ habet & quæ habebit infra Imperium. Hoc quoque ratum similiter & firmum volumus observare, quod si forte Rex Francorum insultum fecerit Imperio, tu in propria tua persona auxilium nobis præbebis de omni casamento, quod à nobis habeas. Et si nos Regi Franciæ & Regno ejus insultum fecerimus, tu similiter in propria tua persona præstabis auxilium de omni casamento, quod de eo habes. Contra omnem etiam hominem, præter Regem Franciæ, pacem & guerram facies ad mandatum nostrum de universo Comitatu Albonii, salvo jure Ecclesiarum Imperii, &c.

LXVIII.

13 Sept. *Bulla* CLEMENTIS IV. *ad* PHILIPPUM II. *de Regalibus quæ Regi* Francorum *in Regno suo pertinent super Beneficiis Ecclesiasticis. Datum Viterbii Idus Septembris Pontificatus sui anno tertio.* [Preuves d s Libertez de l'Eglise Gallicane. Tom. I. pag. 603.]

CLemens Episcopus Servus Servorum Dei, chariffimo in Christo filio Regi Francorum illustri, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius noster G. titulo Sancti Marci Presbyter Cardinalis auctoritate nostra sibi à nobis oraculo vivæ vocis commissa, Præbendam quæ in Remensi Ecclesia per promotionem venerabilis Fratris nostri J. Archiepiscopi Remensis tunc Canonici ejusdem Ecclesiæ olim dignoscitur vacavisse, dilecto filio Magistro Joanni de Villansico Remensi Canonico contulisset: Nos collationem hujusmodi ratam habentes & firmam, eam auctoritate Apostolica duximus confirmandam, certo super hoc per nostras Litteras executore concesso, qui eundem Magistrum in possessionem ipsius Præbendæ auctoritate dictarum Litterarum dicitur induxisse. Verùm quia tu ea ratione, videlicet quod vacantes confers in Ecclesia ipsa Præbendas, à tempore quo eandem Ecclesiam Pastoris regimine contingit destitui, donec substitutus illi Archiepiscopus Regalia recipiat à te; hujusmodi collationem in præjudicium tuum asseris esse factam: Nos qui à cujuscumque de pusillis quantumcumque minimis scandalo abstinere intendimus, te quem pro tuis clarissimis meritis interne complectimur brachio charitatis, super hoc scandalisare nolentes, dilecto filio Dionysio Canonico ejusdem Ecclesiæ damus sub certa forma nostris litteris in mandatis, ut à dicto Magistro Joanne consignationem ipsius Præbendæ Literam auctoritate nostra recipere non omittat. Verum cum eidem Dionysio per alias nostras Litteras injungamus, ut ab eodem Magistro Joanne juxta priorum Litterarum nostrarum tenorem libera ipsius Præbendæ consignatione recepta, eam vacantem postmodum præfato Magistro Joanni auctoritate nostra, per se vel per alium conferat & assignet, ac eum in possessionem illius inducat, & defendat inductum: contradictores, persona tua excepta, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Nos quòd per præmissa usui quo in præfata Ecclesia circa collationem Præbendarum ipsarum uteris, præjudicare nolumus, nec etiam intendimus; has Litteras nostras in testimonium Sublimitati Regiæ duximus concedendas. Datum Viterbii Idus Septembris, Pontificatus nostri anno tertio, *sub plumbo. Du Tresor layette* Regale II. *num.* 5.

LXIX.

1191. 12 Janv. *Privilegium* HENRICI VI. *Romanorum Regis* Bononiensibus *concessum de* Monetâ *cudenda. Datum Bononiæ pridie Idus Januarias.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. III. pag. 364.]

NOs Henricus Rex Romanorum, studio Bononiensium incitati jus concedimus pecuniæ signandæ in Urbe Bononiæ, atque Agnellum Prætorem hujus Concessionis munere investimus, ut, prout expedire putaverit Civitati, pecuniam percutiendam curet, modo ne monetæ Imperiali sit aut forma, aut pondere par. Datum Bononiæ, pridie Idus Januarias.

LXX.

ANNO 1191. 13 Feb. *Restitutio* OBIZONIS *Marchionis de* Este *per* HENRICUM VI. *Romanorum Regem in Tenutam* Rodigii, *& ejus Comitatus. Datum Bononiæ Idibus Februarii* 1191. *Indictione octavâ.* (*ou plûtôt IX.*) [LUD. ANT. MURATORI delle Antichità Estensi part. I. cap. 36. pag. 357.]

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus. Decet Regiæ Sublimitatis eminentiam fidelium suorum utilitatibus clementi benignitate providere, eisque secundum æquitatis tramitem jura sua illibata conservare. Notum igitur sit universis Imperii fidelibus tam præsentibus quam futuris, quod nos Consanguineum, & fidelem nostrum Obizonem Marchionem de Este Regia auctoritate restituimus in tenutam Rodigii & ejus Comitatus, & omnium honorum & jurisdictionum ad Rodigium, & ad ipsum Comitatum pertinentium, seu spectantium, & telonei atque Athesis, & Terræ, volentes ut hæc omnia, sicuti antea quam Azolinus captus esset a Veronensibus Marchio, & tota Domus ejus habebat, & tenebat, pro Imperio, sic de cetero habeat & quiete possideat. Statuentes & Regio precipientes Edicto, ut deinceps nec ulla Civitas, nec ullum Commune, nec ulla humilis vel alta Persona præmemoratum Marchionem vel ejus heredes, contra hanc Restitutionis nostræ paginam molestare, seu inquietare præsumat.

Datum Bononiæ Anno Domini MCXCI. Indictione IX. Idibus Februarii.

LXXI.

1192. Septemb. *Donatio per* ILDEFONSUM *Regem Aragonum facta* GASTONI *Vicecomiti Bearnensi, & heredibus illius tam masculis, quam feminis in Comitatum & Terram* Bigorritanam *eâ lege, ut Consanguineam suam, Filiam* BERNARDI *Comitis de Comenge, Neptem* CENTULLI *quondam Comitis Bigorritani in matrimonium ducat, ubi ad nubiles annos pervenerit, aut eâ etiam citius mortuâ, aliam ex eodem genere sibi accipiat. Factum Mense Septembris Anno* 1192. [PIERRE DE MARCA Histoire de Bearn. liv. 6. chap 9. pag. 495. E. Tabulario Barcin. in Reg. Ild. fol. 90.]

NOtum sit cunctis, quod Ego Ildefonsus Dei gratia Rex Aragon. Comes Barcinon. & Marchio Provinciæ, commendo & dono tibi Gaston Nobili Vicecomiti Bearnen. totum Comitatum meum, & Terram de Bigorra simul cum dilecta Consanguinea mea, filia Dilecti nostri Bernardi Nobilis Comitis de Comenge, Nepte Centulli felicis recordationis quondam Comitis Bigorritani quam ducas & habeas in uxorem cum prædicto Comitatu Bigorritano, statim cum ad nubiles annos pervenerit: hoc modo ut prædictum Comitatum & Terram, simul cum omnibus ad eundem Comitatum pertinentibus, villis scilicet, Castellis, munitionibus atque omnium generum possessionibus, cum Militibus etiam, & aliis hominibus a majori usque ad minorem, habeas & teneas per me & successores meos, ad meam meorumque fidelitatem & servitium, tu, *& filii & filiæ*, qui ex te & prædicta consanguinea mea fuerint procreati, & omnes eorum successores perpetuo. Verum si contigerit præfatam Consanguineam præmori, antequàm a te nuptialiter ducta fuerit in uxorem, concedo tibi ut possis ducere aliam quæ sit de genere memorati Comitis Centulli, quæ ei ut legitima jure succedere possit & debeat, cum qua similiter habeas prædictum Comitatum, & Terram per me & per successores, sicut prædictum est, ad servitium & fidelitatem meam successorumque meorum, tu, & filii, filiæque tuæ, qui ex te & illa fuerint progeniti, & eorum successores. Sciendum autem sit, quod ita actum est inter me & te, quia si præfata Consanguinea mea, vel illa secunda de qua supradictum est decederet non superstitibus liberis ex te, & altera ipsarum procreatis, vel deficiente quandocunque legitima prole ex te & altera mulierum descendente, prædictus Comitatus & tota Terra illa libere, & absolute, & absque omni impedimento, ad me meosque successores incontinenti pleno jure revertetur. Sed dabo tibi quinquaginta quin-

Anno 1192. quinque millia solidorum Morlanensium, aut permittam tibi habere omnibus diebus vitæ tuæ prædictum Comitatum & Terram, sub prædictis conditionibus & pactionibus, servata mihi electione ad alterum istorum faciendum. Ita quod si jam dictam Terram concessero tibi, in vita tua habere ad obitum tuum, ipso jure libere & in pace & absque omni impedimento ad me meosque successores prædictus Comitatus & Terra revertatur. Quod si præfata Consanguinea cum fuerit nubilis, non duxeris in uxorem, vel forte interim aliam acceperis conjugem, ex tunc totum prædictum Comitatum, & Terram simul cum sæpedicta Consanguinea mihi, meisque successoribus & in nostram potestatem sine aliquo ingenio & sine aliqua contradictione & dilatione integre & plenarie restitues. Similiter te mortuo non extantibus liberis ex te & ipsa Consanguinea mea vel ex alia secunda superius dicta procreatis, totus prædictus Comitatus & Terra simul cum Consanguinea vel alia secunda de qua dictum est, si uxor tua fuerit, in meam meorumque successorum potestatem revertatur. Excipio autem de prædicta Donatione, & expressim retineo mihi & meis, & proprietati meæ ac successorum meorum, *totam Vallem & Terram quæ dicitur Aran* cum omnibus vallibus suis, montibus, pronis, inclinis & ceteris omnibus simul cum suis habitantibus & ceteris omnibus ad usum hominis quoquomodo pertinentibus; cum constet *prædictam terram vallis Aran ad ipsum Comitatum nihil omnino pertinere*. Præterea certum sit & cognitum, quod tu Gaston Vicecomes Bearnen. & successores tui astricti mihi meisque successoribus tenemini hominio & juramento corporaliter præstito ad hæc omnia prædicta servanda & complenda in perpetuum. Et tu & successores tui dabitis mihi meisque successoribus in perpetuum potestatem *Irati & Pacati*, de Lorda, & de omnibus Castellis, munitionibus, & fortitudinibus ejusdem Comitatus & Terræ, quotiescumque a me vel a Nunciis meis inde requisiti fueritis. Nec vos inde vetabitis, vel vitabitis videri a me & successoribus meis, vel a nostris Nunciis & missis ullo ingenio vel mala arte. Ego itaque Gaston Vicecomes Bearnensis prædictus, bono animo & gratuita voluntate convenio & promitto tibi Domino meo supradicto Ildefonso Dei gratia Illustri Regi, & omnibus successoribus tuis perpetuo, bona fide, & absque fraude, & malo ingenio, atque sine omni tuo tuorumque enganno, per me & successores meos sub ominiatico & juramento corporaliter præstito, hæc omnia ut prædicta sunt complere & attendere. Sub quo etiam ominiatico & juramento promitto me facturum quod Magnates & Milites prædicti Comitatus & Terræ, & in unaquaque villa centum de majoribus Populi jurent vobis & successoribus vestris fidelitatem de prædicto Comitatu & Terra, & de servandis præscriptis conventionibus & pactionibus. Et promitto etiam per me ac successores meos tibi & successoribus tuis, quod adjuvemus vos semper integra fide & legalitate cum prædicto Comitatu & Terra *contra omnes homines & feminas perpetuo*. Hæc autem omnia quemadmodum superius scripta sunt & ad tuum commodum, Domine Rex, & sine tuo tuorumque successorum enganno, sano intellectu, intelligenda promitto, & convenio attendere & complere per me & per successores meos per secula cuncta. Sic Deus me adjuvet & hæc Sacrosancta quatuor Evangelia Dei. Item ego Rex præscriptus manutenebo te & defendam tanquam *Nobilem Magnatem meum* per bonam fidem. Factum est hoc mense Septembris anno Domini millesimo centesimo nonagesimo secundo.

LXXII.

1197. 27 Mai. *Impignoratio Comitatus* Meinevelde, *& Villarum* Engelstad, Hedensheim, *&* Sickenbach, *facta per* Henricum *Ducem, & Comitem Palatinum Rheni*, Henrico, Alberto, *&* Godefrido *Comitibus de Spanheim pro* 1300. *Marcis. Actum Stalecka VI. Kalendas Junii* 1197. [Marquardi Freheri Origines Palatinæ part. I. cap. XI. pag. 112.]

Heinricus *Dei gratia Dux, & Palatinus Comes Rheni. Omnia facta temporalium temporalem sequuntur motum, & pereuntibus hominibus ipsorum facta simul intereunt. Unde necesse est, ut quæ sua natura tendunt ad interitum, litterarum adminiculo fulciantur, & ab oblivionis interitu defendantur.* **Anno 1197.** *Notitiæ igitur tam præsentium quàm futurorum præsentis scripti testimonio transmittimus, quod cum ad implendum peregrinationis nostræ propositum pecunia nobis deesset, nos à Comitibus de Spanheim, Heinrico scilicet & Alberto, & Godfrido, sexcentas quinquaginta marcas mutuo accepimus: & pro hac pecunia Comitiam in Meinefelde ex illa parte Mosellæ, super petitione annonæ & denariorum, & aliorum quæstuum eis in pignore dedimus, sub hac forma, ut quandocunque nos jam dicta bona redimere voluerimus, libera nobis vel uxori nostræ, vel pueris nostris, vel aliis heredibus nostris redimendi detur facultas. Impignoravimus nihilominus eisdem Comitibus pro eadem pecunia sub eodem tenore villas quasdam, Engelstad & Hedeneshem, has duas villas cum Comitia pro D L. marcis, & villam Sikenbach pro C. marcis. Hujus rei testes sunt Præpositus* Geneno *de Revengeresburne, Emicko Irsutus Comes, Wernherus de Bruneshorn, Heinricus de Dicka, Algrandus filius Heinrici, Fridericus de Walbach, Gerlacus de Siebeneich, Diethmarus de Ulngelinge, Henricus de Uttesheim, Godefridus de Sumerschenberg, Ebirhardus Berre, Walpertus de Binge, Berteramus de Bickenbach, Fridericus de Erenberg, Godfridus de Enkerich, Wilhelmus de Glane, Enericus de Dille, Gerlacus de Bommenkirchen, & alii quamplures liberi & ministeriales nostri. Facta sunt hæc anno Domini* MCXCVII. *Indict.* XV. *Ne autem in posterum aliqua super hac inpignoratione oriatur dubietas, hac breve recordationis inde conscribi & sigillo nostro insigniri jussimus. Datum in Stalecka,* VI. *Kal. Junii.*

LXXIII.

Excommunicatio contra Raymundum *Comitem Tolosanum ob varia ipsius Crimina, hæresim, & homicidia, per* Innocentium III. *Papam pronunciata, qua Subditos ejusdem unà à sacramento fidelitatis liberat, ac Terram ipsius à quolibet justè occupandam, ac detinendam declarat. Datum Laterani 7. Idus Martii Pontificatûs sui Anno II.* [Catel, Hist. des Comtes de Tolose liv. 2. pag. 240.] 1199. 9 Mars.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis nobilibus viris Comitibus, Baronibus & universis Militibus per Narbonensem, per Arelatensem, Ebredunensem, Aquensem, & Viennensem Provincias constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Rem credulam audivimus, & in Communem luctum generalis Ecclesiæ deducendam, quod cum sanctæ memoriæ F. P. de Castronovo Monachus & Sacerdos vir inter viros utique virtuosus, vitâ, scientiâ & famâ præclarus ad evangelisandam pacem & confirmandam fidem, in Provincia Occitana cum aliis destinatus in commisso sibi ministerio laudabiliter profecisset, & proficere non cessaret, quippe qui plenè in schola Christi didicerat quod doceret, & eum qui secundum doctrinam & fidelem obtinendo Sermonem in sana poterat exhortari doctrina & contradicentes revincere, paratus omni poscenti reddere rationem ut poterat vir in fide Catholicus, in Lege peritus, in Sermone facundus, concitavit adversus ipsum Diabolus, Ministrum suum Comitem Tolosanum Raimundum qui cum pro multis & magnis excessibus quos in Ecclesiam commiserat, & in Deum, sæpe censuram Ecclesiasticam incurrisset, & sæpe sicut homo versipellis & callidus lubricum & inconstans pœnitudine simulatâ fuerat absolutus, tandem odium continere non prævalens quod ceperat contra ipsum eo quod noverat in ore ejus verbum veritatis, ad faciendam vindictam in Nationibus & increpationes in Populis, ac eo fortius in eodem Comite quo magis pro majoribus erat ipse facinoribus increpandus, tam eum quam collegam suum Apostolicæ Sedis Legatos ad villam Sancti Aegidii convocavit, promittens super cunctis quibus impetebatur Capitulis satisfactionem plenariam exhibere. Cum autem convenientibus illis in villam prædictam præfatus Comes, salutaria monita sibi facta modo velut verax & facilis promitteret se facturum, & modo velut fallax, & durus ea prorsus facere recusaret, volentibus illis demum ab eadem villa recedere mortem est publice comminatus, dicens quod quocumque vel per terram divertant vel per aquam vigilanter eorum observaret egressum: & confestim dictis facta compensans complices suos ad exquisitas insidias destinavit. Cumque

vero

ANNO 1199.

vero nec precibus Dilecti filii Abbatis Sancti Aegidii, nec instantia Consulum & Burgensium furoris sui mitigari insania potuisset, ipsi eos invito Comite nimiumque dolente cum armatæ manus præsidio prope ripam Rhodani fluvii deduxerunt, ubi nocte quieverunt instante, quibusdam ejusdem Comitis satellitibus ipsi prorsus ignotis hospitantibus cum eisdem, qui sicut apparuit in effectu sanguinem quærebant eorum. In Crastino itaque manè facto & Missa celebrata de more, cum innocui Christi milites ad transitum se fluminis præpararent, unus de prædictis Satanæ satellitibus lanceam suam vibrans prænominatum Petrum supra Christum Petram immobili firmitate fundatum tantæ proditionis incautum inter costas inferius vulneravit, qui prius ipsum respiciens percussorem & Christi Magistri sui cum Beato Stephano secutus exemplum dixit ad ipsum, Deus tibi dimittat quia ego dimitto, pietatis & patientiæ verbum sæpius repetendo, deinde sic transfixus acerbitatem illati vulneris spe cælestium est oblitus: & instanti suæ pretiosæ mortis articulo cum ministerii sui sociis qui fidem promoverent, & pacem non desinens ordinare post justas orationes in Christo feliciter obdormivit, qui profecto cum ob fidem & pacem quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad martyrium sanguinem suum fuderit, clàris tam ut credimus miraculis coruscasset nisi hoc illorum incredibilitas impediret, de quorum similibus in Evangelio legitur, *quia ibi Virtutes Jesus non faciebat multas propter incredulitatem eorum*, quia quamquam linguæ non fidelibus sed infidelibus sint in signum, Salvator tamen præsentatus Herodi qui, teste Luca, valde gavisus est viso ipso pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat, & facere dedignatus est signum & reddere interroganti responsum, sciens, quia incredibilitas signorum non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat. Licet autem ipsa prava generatio & perversa Provincialium non sit digna ut tam scito sicut forsitan ipsa quærit, de suo sibi martyre signum detur, expedisse tamen credimus ut unus ipse pro ipsa ne tota pereat moreretur, quæ contagio hæreticæ pravitatis infecta per interpellantem occisi sanguinem à suo melius revocatur errore. Hoc est enim vetus sacrificium Jesu Christi, hoc miraculosum ingenium Salvatoris, ut cum in suis esse virtus putatur, tunc vincat potius in eisdem & ea virtute qua ipse Mortem moriendo destruxit à superatis interdum famulis suis superatores eorum faciat superari: nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit ipsum solum manet, si autem mortuum plurimum fructum affert. Sperantes igitur quod de morte hujus fecundissimi grani sit fructus in Christi Ecclesia proventurus, cum profecto sit dure culpabilis & culpabiliter durus cujus animam ipsius gladius non pertransit, nec umquam penitus desperantes, cum utilitas tanta debeat in sanguine suo esse, quod suæ prædicationis nunciis circa memoratam Provinciam, pro qua ipse in corruptione descendit, ob tanta Deus tribuat incrementa; Venerabiles Fratres nostros Archiepiscopos, eorumque suffragantes monendos duximus attentius & hortandos per Spiritum sanctum in virtute obedientiæ districtæ præcipiendo ut verbum pacis & fidei seminatum ab eo suæ prædicationis irriguis convalescere facientes & ad pugnandam hæreticam pravitatem ac fidem Catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia & plantandas virtutes indefesso studio sedulitatis instantes jamdictum Dei famuli occisorem & universos quorum ope vel opere, consilio, vel favore tantum facinus perpetravit, receptatores quoque vel defensores illius ex parte omnipotentis Dei Patris, Filii & Spiritus Sancti, auctoritate quoque B. B. Apostolorum Petri & Pauli, & nostra excommunicatos & anathematisatos per suas Dioceses denuncient universis, & omnia loca prorsus ad quæ ipse vel aliquis ipsorum devenerint præsentibus eis interdicto faciant Ecclesiastico subjacere singulis diebus Dominicis & festivis pulsantibus Campanis & Candelis accensis, donec ad Sedem Apostolicam accedentes per satisfactionem condignam mereantur absolvi, sententiam hujusmodi solemniter innovantes: illi autem qui Orthodoxæ fidei zelo succensi ad vindicandum sanguinem justum qui de terra clamare non cessat ad cælum, donec ad confundendum subversos, & subversores de cælo descendat ad terram Deus ultionum, viriliter se accinxerunt adversus hos pestilentes qui simul in unum pacem & veritatem impugnant, suorum remissionem peccaminum a Deo ejusque Vicario securè promittant indultam: ut eis labor hujusmodi ad operis satisfactionem sufficiat: similiter illis offensis pro quibus cordis contritionem & veram confessionem oris obtulerint vero Deo, hujusmodi si quidem pestilentes Provinciales non tam nostra diripere, sed nos perimere moliuntur, nec solum ad perdendas animas linguas acuunt, verum etiam ad perdenda corpora manus extendunt, proditores animarum effecti & corporum peremptores. Licet autem præfatus Comes pro multis & magnis flagitiis quæ longum esset per omnia enarrare, jamdudum sit anathematis mucrone percussus, quia tamen certis indiciis mortis sancti viri præsumitur esse reus, non solum ex eo quod publice comminatus est ei mortem & insidias paravit eidem, verumetiam ex eo quod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit & magnis donis remuneravit eundem, ut de ceteris præsumptionibus taceamus quæ plenius innotescunt multis; ob hanc quoque causam idem Archiepiscopi & Episcopi publice nuntient anathematizatum eundem. Et cum juxta Sanctorum Patrum Canonicas Sanctiones ei qui fidem Deo non servat fides servanda non sit, à communione fidelium segregato, ut pote qui vitandus est potius quam fovendus, omnes qui dicto Comiti fidelitatis seu societatis, aut fœderis hujusmodi juramento tenentur astricti auctoritate Apostolica denuncient interim absolutos, & cuilibet Catholico viro licere, salvo jure Domino principali, non solum persequi personam ejusdem, verum etiam occupare & detinere terram ipsius, illius præsertim obtentu quod ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per illius nequitiam fuit hactenus turpiter sauciata & maculata: quia dignum est, ut manus omnium contra ipsum consurgant, cujus manus extitit contra omnes. Quod si nec sic vexatio dederit intellectum, manus nostras in eo curavimus aggravare; si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsum pœnitudinis suæ hæc signa præmittere opportebit: Ut de toto suo depellat pravitatis hæreticæ sectatores & se paci satagat conciliare fraternæ, cum principaliter propter culpam quam in utroque noscitur commisisse in eum Ecclesiastica fuerit prolata censura; quamquam si in suas iniquitates Deus voluerit observare, vix posset congruè satisfacere, non tantum modo pro seipso, sed pro alia multitudine quam in laqueum damnationis induxit. Quia vero secundum sententiam Veritatis timendi non sunt qui corpus occidunt, sed ille qui potest mittere corpus & animam in gehennam, confidimus & speramus in eo qui ut a fidelibus suis timorem mortis auferret mortuus die tertia resurrexit, quod præfati hominis Dei mors, Venerabili Fratri nostro Coseranensi Episcopo, & dilecto filio A. Abbati Cisterciensi Apostolicæ Sedis Legatis, aliisque Orthodoxæ fidei sectatoribus, non solum timorem non incutiet, sed amorem accendet ut ejus exemplo qui vitam æternam temporali morte fæliciter est mercatus, animas suas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit pro Christo ponere non formident. Unde Archiepiscopis & Episcopis consulendum duximus admovendo preces præceptis, præcepta precibus inculcantes ut Legatorum ipsorum salubribus monitis, & mandatis efficaciter intendentes, tamquam strenuissimi commilitones assistent, idem in omnibus quæ propter hæc ipsis duxerint injungenda; scientes quod sententiam quam ipsi non solum in rebelles, sed etiam in desides promulgaverint, nos ratam haberi præcipimus, & inviolabiliter observari. Eia igitur Christi milites, eia strenui militiæ Christianæ Tyrones, moveat vos generalis Ecclesiæ gemitus, succendat vos ad tantam Dei nostri vindicandam injuriam pius zelus, mementote quia Creator noster nostri non indiguit cum nos fecit, qui quamquam nostro servitio non indigeat, ut quasi per illud minus in agendo fatigetur, & sua omnipotentia minor sit obsequio nostro carens, occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter serviendi. Cum igitur post interfectionem præfati Justi Ecclesia quæ in partibus illis est absque consolatore in tristitia, & mærore sedente fides evanuisse, periisse pax, hæretica pestis & hostilis rabies fortius invaluisse dicatur, ac si potenter in ejus novitate procellæ non succurratur eidem penè penitus videbitur navis Ecclesiæ naufragari. Universitatem vestram monemus attentius & propensius exhortamur, ac in tantæ necessitatis articulo in virtute Christi confidenter injungimus, & in remissionem peccaminum indulgemus, quatenus tantis malis occurrere non tardetis & ad pacificandum gentes illas in eo qui est Deus pacis, & dilectionis intendere procuretis & quibuscumque modis revelaverit vobis Deus, hæreticam ibi studeatis perfidiam abolere, Sectatores ipsius eo quam Saracenos securius quo pejores sunt illis in manu forti & extenso bracchio impugnando. Prænominatum etiam Comitem quasi fœdus percussisset cum eadem morte,

ANNO 1199.

ANNO 1199. morte, propria non recogitat, si forte vexatio sibi tribuat intellectum & impleta facies ejus ignominia incipiat inquirere nomen Dei ad satisfaciendum nobis & Ecclesiæ, imo Deo, pondere non desinatis inducto super eum oppressionis urgere ipsum & fautores ejusdem de castris Domini depellendo, auferendo terras eorum in quibus relegatis hæreticis habitatores Catholici subrogentur, qui scilicet Orthodoxæ fidei nostræ disciplinam in sanctitate & justitia serviant coram Deo.

Datum Laterani 7. Idus Martii, Pontificatus nostri anno II.

LXXIV.

1204. *Charta Donationis Comitatus de* Muha, *per Comitem* ALBERTUM *Ecclesiæ Leodiensi libere & absolute facta. Actum anno Verbi incarnati* 1204. *Indictione VII.* [JOANNIS CHAPEAVILLI Annotationes, in Ægidii Aureæ Vallis Gesta Pontificum Leodiensium ad cap. 99.]

UT ea quæ geruntur in tempore non labantur cum tempore, scripti debent munimine perennari.

Innotescat igitur tam futuris quam præsentibus, quod Comes Albertus de Muha Allodium suum de Muha & de Waleve cum familia & omnibus appenditiis suis pro se & omnibus antecessoribus suis ad honorem Dei, & beatæ Dei Genitricis Mariæ, & beati Lamberti Ecclesiæ Leodiensi contulit libere & absolute, tali interveniente compositione, quod ipse in priori libera & legitima possessione quamdiu vivet jam dictum Allodium possidebit. Post mortem vero ejus, si decedat sine liberis, jure hæreditario, omni alio hærede excepto, ad jam dictam Ecclesiam Leodiensem libere & absolute cum omni integritate pertinebit. Alioquin si filius vel filia superstes fuerit, jure hæreditario supradictum Allodium possidebit hoc modo, quod ab Ecclesia præfata in feudum recipere & ligium homagium facere teneatur. Qui etiam filius scilicet vel filia, si sine liberis subinde decesserit usque in tertiam & quartam generationem & amplius ad prætaxatam Ecclesiam memoratum revertetur Allodium libere & absolute. Actum anno Verbi incarnati 1204. indictione 7.

Sequitur

Compromissum inter Ducem Lotharingiæ, *videlicet* inferioris, *& Episcopum* Leodiensem *mediante Abbate* Altæ Sylvæ, *de certa pecuniâ ex supra scriptâ Donatione Comitatus de Muha debitâ.* [JOANNIS CHAPEAVILLI Annotationes ibidem.]

EGo Henricus Dei misericordia Altæ Sylvæ dictus Abbas omnibus ad quos præsens scriptum, Salutem in salutis auctore.

Noverint universi quod cum inter Episcopum & Ecclesiam Leodiensem ex una parte, & Albertum bonæ memoriæ quondam Comitem de Muha ex altera, quæstio habita esset in vita ipsius super quadam summa pecuniæ, & rebus aliis quas idem Comes requirebat, post mortem ejusdem Comitis Episcopus ex una parte & Dux Lotharingiæ & Theobaldus filius ejus Mamburnus Gertrudis filiæ dicti Comitis ex altera, in nos compromiserunt voluntariè de his omnibus, & nos omnibus istis pacatis ordinavimus inter ipsos quod ipsi sibi invicem, ubi poterunt cum honore, auxilium & consilium facere & ferre de cætero tenebuntur. Et qui in his omnibus fuit eorum consensus, præsentem paginam Sigillo nostro, & Sigillis eorum in testimonium fecimus communiri.

LXXV.

11. Novembre *Juramentum Fidelitatis & Obedientiæ Summo Pontifici* INNOCENTIO III. *à* PETRO *Aragonum Rege, in Coronatione sua præstitum, cum obligatione annui Census ducentarum & quinquaginta Macemutinarum, Sedi Apostolicæ solvendarum Actum Romæ apud S. Petrum, tertio Idus Novembris, anno* 1204. [SURITA Indices rerum ab Aragoniæ Regibus gestarum. lib. I. pag. 87.] ANNO 1204.

EGo Petrus Rex Aragonum profiteor, & polliceor quod semper ero fidelis, & obediens Domino Papæ Innocentio: ejusque Catholicis successoribus: & Ecclesiæ Romanæ: Regnumque meum in ipsius obedientia fideliter conservabo: defendens fidem Catholicam & persequens hæreticam pravitatem: libertatem & immunitatem Ecclesiæ custodiam: & earum jura defendam. In omni Terra meæ potestati subjecta pacem & justitiam servare studebo: sic me Deus adjuvet: & hæc sancta Evangelia.

Deinde præfatus Rex cum multo laudis præconio, & favoris applausu coronatus rediit juxta Dominum Papam, ad Basilicam S. Petri: super cujus altare sceptrum, & diadema deposuit: & de manu ejusdem Domini Papæ militarem ensem accepit: Regnumque suum S. Petro Apostolorum Principi obtulit: illudque sibi constituit censuale per Privilegii paginam: quam eidem Domino Papæ tradidit super ipsum altare: cujus tenor est talis.

Cum corde credam, & ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui est beati Petri successor, Vicarius sit illius, per quem Reges regnant, & Principes principantur, qui dominatur in Regno hominum, & cui voluerit, donabit illud: Ego Petrus Dei gratia Rex Arragonum, Comes Barcinonensis, & Dominus Montis Pesulani, cupiens principaliter postea beati Petri, & Apostolicæ Sedis protectione muniri, tibi, Reverendissime Pater, & Domine summe Pontifex Innocenti, & per te Sanctæ Romanæ Ecclesiæ offero Regnum meum: illudque tibi, & successoribus tuis in perpetuum divini amoris intuitu, pro remedio animæ meæ, & progenitorum meorum constituo censuale: ut annuatim de camera Regis C. C. L. Macemutinæ Apostolicæ Sedi reddantur: ac ego, sicut & successores mei specialiter ei fideles, & obnoxii teneamur: ac lege perpetua serviendum fore decerno: quia spero firmiter, & confido, quod tu & successores tui me, ac successores meos, & Regnum prædictum auctoritate Apostolica defendetis: præsertim cum ex multo devotionis affectu, me ad Sedem Apostolicam accedente, tuis, quasi beati Petri manibus, in Regem duxeris solemniter coronandum. Ut autem hæc Regalis Concessio inviolabilem obtineat firmitatem, eam de consilio Procerum Curiæ meæ, præsenti venerabili Patre meo Arelatensi Archiepiscopo, & Sanctio Patruo meo, & Hugone de Baucio, & Arnalde de Jociano Baronibus meis Sigilli mei feci munimine roborari. Actum Romæ apud S. Petrum, Anno Dominicæ Incarnationis MCCIV. III. Id. Novembris. Anno Regni mei IIX.

LXXVI.

PHILIPPI II. Romanorum Regis Investitura de quibusdam Civitatibus in Episcopatu Vicentino sitis pro AZONE VI. *Marchione Estensi & ALISIA ejus Uxore nec non eorum Heredibus utriusque sexus nunc primum ab ipso in feudum erectis. Datum apud Argentinam* 14. *Kal. Julii Anno Incarnat.* 1207. *Indictione X.* [LUD. ANT. MURATORI delle Antichità Estensi. part. I. cap. 39. pag. 381.] 1207. 18 Juin.

PHilipus secundus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus. Regalis eminentiæ provida circumspectio eos in suis desideriis consueta est diligentius exaudire, per quorum sollicitudinis operam possunt utilitates & commoda Imperii beneficiis poscentibus interdum diligentius promoveri. Qua sane consideratione habita ad omnium Imperii fidelium præsentis ætatis, & posteritatis successuræ notitiam duximus perferendum. Quod nos intuentes sinceram fidem ac devotionem, quam erga progenitores nostros semper habuit, & circa nos incessanter gerit dilectus Consanguineus noster Azo Marchio Estensis, animadvertentes quoque obsequia fructuosa, quæ ipse Imperio & nobis imposterum poterit exhibere, regia liberalitate damus, concedimus, & confirmamus sibi, & uxori suæ Dominæ Alisiæ, & eorum heredibus in rectum & perpetuum feudum cum Imperiali & Regali per omnia jurisdictione, villas subnotatas in Episcopatu Vicentino sitas: Prexanam, Coloniam, Baldariam, Simellam & Bagnolum cum silvis, pratis, pascuis, agris, vineis, molendinis, piscationibus, & cum omnibus appen-

ANNO 1207. appendiciis earum, & tenimentis, sicut prædicta Matrona Alisia de Thesauro suo illas comparavit. Ut deinceps ipsa, & Maritus suus Azo Estensis Marchio, cum plenitudine totius potestatis eas habeant, & cum quiete exerceant, & exigant, non solum per se, sed etiam per Nuntios suos in hiis rationes & jura universa. Si vero sine heredibus masculis aut feminis simul procreatis prædictarum personarum alteram premori contingat; decernimus ut superstes Marchio, aut ejus Uxor Domina Alis, nec non heredes eorum masculi, seu feminæ, sine omni repulsa, in eadem succedant hereditate, & in prememoratis possessionibus plenam & omnimodam, sicut premissum est, pro voluntate sua disponendi habeant facultatem. Et licet Legum sanxit auctoritas, feminas a civilibus & publicis officiis posse removeri, ex certa tamen scientia indulgemus. Permittimus quoque, ut deficientibus masculis, femine, que ex ipso Marchione, & uxore sua progenite fuerint, pre aliis mulieribus eo gaudeant honore, & beneficio ut tanquam legitime hæredes in eisdem bonis succedant, & que personis feminei sexus jure regulari denegata sunt Officia, per se & suos Vicarios libere possint exercere. Statuimus itaque, & Regio Edicto firmiter precipimus, ut nulli persone humili, vel alte, Ecclesiastice, vel seculari licitum sit huic nostre Concessioni, & Confirmationi contradicere, vel ipsam aliquo improbitatis ausu in irritum revocare. Quod qui fecerit, in ultionem temeritatis sexaginta libras auri purissimi componat, dimidium fisco nostro, reliquum vero passis injuriam. Ad cujus rei evidentem in posterum notitiam hanc paginam, exinde conscriptam sigilli nostri munimine jussimus corroborari.

Testes hujus rei sunt Conradus Spirensis Episcopus, Henricus Argentinus Episcopus, Fridericus Dux Lotharingiæ, Comes Albertus de Tagispurth, Comes Sibertus de Werda, Comes Rodolfus de Hauspurc, Willelmus Viennensis & Masticonensis Comes, Henricus de Kuningispere, Henricus de Hiften, Conradus de Korburt, & fratres sui, Cono Mintinberc, Fridericus de Schovinbert, Sefridus Marescalus de Hagnove & alii quamplures.

Datum apud Argentinam Annô Dominice Incarnationis millesimo CCVII. XIIII. Kalendas Julii, Indictione Decima.

LXXVII.

1208. 5. Juin *Fœdus inter* Cremonenses *ex unâ, &* Ferrarienses *ac Marchionem* AZONEM VI. DE HEST *ex altera parte initum, quo hi se obligant* Cremonenses *defendere, contra quoslibet, & districtus eorum amissos recuperare. Actum Mantue 5. Junii Anno ab Incarnat.* 1208. *Indictione XI.* [LUD. ANT. MURATORI *delle Antichità Estensi part.* 1. *cap.* 39. *pag.* 387.]

ANno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo octavo, Indictione Undecima, die quinto intrante Junio; in Civitate Mantue. Concordium, & Societas, factum & facta inter Cremonenses, & Ferrarienses, & Marchionem Azonem de Hest cum illis de sua parte Ferrarie & Commune Ferrarie, tale est, videlicet quod Ferrarienses, & Marchio Azo de Hest cum illis de sua parte Ferrarie, & Commune Ferrarie, debeant guardare, & salvare, atque defendere, & manutenere per totam eorum terram & aquam in eorum Episcopatu & districtu, in eundo, stando, & redeundo, omnes homines Cremone & Episcopatus seu Districtus ejus in avere & personis & rebus. Et quod debeant ipsos Cremonenses adjuvare, & manutenere, & defendere, & recuperare, totam eorum terram & Districtum, seu Episcopatum, & totam illam terram, quam tenent, & habent, contra omnem gentem & personam seu personas, & omnem Civitatem, & Civitates, & locum & locos, & specialiter Cremam, & totam Insulam Fulcheriam, & omnes Terras, que sint citra Aduam, quas Cremonenses habuerunt vel tenuerunt aliquo tempore, & que tenentur, vel imbrigantur aliquo modo ab aliqua persona, loco vel locis, Civitate vel Civitatibus, Cremonensibus vel Communi eorum. Nec dictos Cremonenses per se vel per alium in eorum terra vel aqua offendent in avere vel in personis, & semel omni anno ibunt in servicio Communis Cremone cum Carozolo, & cum omnibus suis Militibus & Peditibus Civitatis & Episcopatus, & cum tota eorum forcia; & his in anno cum omnibus Militibus, & Archatoribus Civitatis & Episcopatus, stando in eorum servicio omnibus suis expensis & perditis per quindecim dies, postquam juncti fuerint ad exercitum Cremonensium; nec non recedent absque parabola Rectoris, vel Rectorum Cremone, qui per tempora fuerint data in Credentia communiter coadhunata, vel Concione, sine fraude. Et transactis dictis quindecim diebus, si Cremonenses voluerint expensas & damna, & perditas reficere rerum, quod teneantur stare per alios quindecim dies, nec non recedere absque parabola data, ut dictum est. Et hoc facient & attendent, quoties ei petitum fuerit per Rectorem, vel Rectores Cremone vel per Consules Justicie, vel per Litteras Sigillo Communis Cremone sigillatas. Nec fraude evitabunt Ferrarienses, & Marchio, quin eis peti possit. Et post petitionem vel amonicionem eis factam movebuntur infra quindecim dies cum Carozolo & cum Militibus & Peditibus Civitatis & Episcopatus, & cum Militibus, & Archatoribus tantum infra decem dies. Et postquam moverentur, citius quam poterunt ad exercitum Cremonensium ibunt; & omnibus inimicis Cremone vetabunt stratam succursum, & omnem negociationem per eorum terram & aquam, & Districtum, quibus Cremonenses vetuerint, postquam a Cremonensibus denunciatum fuerit, videlicet a Communi Cremone, per ejus Nuncium, vel Litteras infra octo dies; nec ire amplius permittent absque eorum parabola. Item si prædicti cum fuerint, in servicio Cremone, caperent aliquem, vel aliquot de inimicis Cremone omnes dabunt, & resignabunt Communi Cremone infra octo dies, postquam capti fuerint salvo Cambio, si de suis capti fuerint. Et hæc omnia attendent & observabunt bona fide & sine fraude usque ad annum novum, & ab anno novo usque ad viginti quinque annos completos. Hoc acto, quod omni anno Potestas vel Consul prædictarum Civitatum debeat jurare hæc omnia prædicta attendere & observare & in Statutis dictarum Civitatum debeat poni, & quod facient jurare Potestatem vel Consules, qui per tempora erunt, ita attendere & observare cum eorum exercitu. Et omnes de earum Civitate & districtu a quindecim annis supra, & a septuaginta infra, facient jurare omnia prædicta attendere & observare ad terminum inter Potestates locatum; & singulis quinquenniis Sacramenta debeant renovari infra unum mensem, postquam a Communi Cremone, vel ab ejus Nuncio nunciatum fuerit. Et quod bona fide amplificabunt Societatem dictam cum voluntate Cremone, eo salvo, si Ferrarienses, & Marchio, & illi de sua parte Ferrarie, vellent facere Concordium cum Salinguerra & sua parte Ferrariæ quod facere possint, dum tamen jurent Sacramentum prædicte Societatis Cremone coram Nuncio Communis Cremone, & aliter non possint cum eis concordare. Et si accideret, quod post Concordium Salinguerra, vel sua pars, ad discordiam cum Communi Cremone venirent, vel contra ipsum Commune facerent, quod Ferrarienses, & Marchio per prædictum Sacramentum teneantur adjuvare Commune Cremone contra ipsum Salinguerram, & ejus partem. Et hæc omnia attendent, salvo honore Imperii, & salvis Sacramentis factis Communi Verone, & Communi Mutine, & Communi Bononie. Et si accideret, quod Mediolanum pro Communi, vel diviso, per se, vel cum alio veniret in Episcopatu seu Districtu Brixiæ cum Exercitu quod dicti Ferrarienses, & Marchio teneantur succurrere Milites Brixiæ, qui facient dictum Sacramentum. Et si quid additum, vel mutatum, vel diminutum fuerit a Rectoribus dictarum Civitatum, qui per tempora fuerint, & a Marchione, in Concordia, voluntate, & consilio ipsarum Civitatum pulsato ad Campanam de addito teneantur, de diminuto sint absoluti. Ibique dictus Marchio Potestas Ferrarie juravit ad Sancta Dei Evangelia pro Communi Ferrarie attendere, & observare, ut in dicta Carta continetur, & quod facient omnes homines Ferrarie jurare ita attendere & observare, ut dictum est.

Actum fuit coram D. Asavito Sancti Nazarii Potestate Cremone, & D. Isacco de Dovaria, & de Guberto Multi Denariis, D. Piceno, & D. Poncio Amato, & Comite Narixio, & Comite Bonifacio, Sancti Martini, & Soperto de Forlio, & D. Johanne Bono de Surdo, & D. Johanne Frixono Testibus rogatis.

Ego Oldefredus Notarius Sacri Palacii interfui, & hanc Cartam rogatus scripsi.

ANNO 1208.

ANNO 1210.

LXXVIII.

20. Janvier. *Investitura per* OTTONEM IV. *Romanorum Imperatorem* AZZONI VI. *Marchioni Estensi in Marchiam* Anchone *concessa. Datum apud Clusinam Civitatem* 13. *Kal. Februarii, Indictione XIII. Anno Incarnat.* 1210. *Regni* 12. *Imperii I.* [LUD. ANT. MURATORI delle Antichità Estensi part. 1. cap. 39. pag. 392.]

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Ottho Quartus Divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus. Imperialis eminentie Celsitudo præclara suorum fidelium servitia præ oculis suæ Majestatis semper habere consuevit. Nobiles quoque viros, & eos, qui pro dilatando Imperialis Corone solio tempore Pacis, & Werre, fideliter, & strenue plurimos labores, & maximas angustias, & expensas toleraverunt, congruis honoribus & amplioribus & amplioris gratiæ beneficiis decorare, ut recompensatis obsequiis ad nostra magis inanimentur obsequia, & alii ad nostros libentius accedant famulatus. Quapropter universorum Imperii nostri fidelium tam præsens ætas, quam successiva posteritas noverit; quod nos attendentes fidelia & præclara servitia, quæ fidelis & cognatus noster Azzo Marchio Estensis nobis, & Imperio hactenus exhibuit, & in posterum exhibiturum non dubitamus, damus ei atque concedimus totam Marchiam Anchone, sicut Marchio Marquardus habuit, & tenuit eam tempore Serenissimi Antecessoris nostri Henrici Romanorum Imperatoris Divi Augusti, melius, & plus si inveniri potest, sicut Alpes Apenini tenditur inferius, scilicet Civitates, Castella, Villas, fideles, & servitia: videlicet Civitatem Asculi cum toto Comitatu & Episcopatu, Civitatem Firmanam cum toto Comitatu & Episcopatu, Camerinum cum toto Episcopatu & Comitatu, Humanam cum toto Comitatu & Episcopatu, Anchonam cum toto Comitatu, & Episcopatu, Ausemum cum toto Comitatu & Episcopatu, Esium cum toto Comitatu & Episcopatu, Senegalliam cum toto Comitatu & Episcopatu, Fanum cum toto Comitatu & Episcopatu, Pesarum cum toto Comitatu & Episcopatu, Fossainbronam cum toto Comitatu & Episcopatu, Callim cum toto Comitatu & Episcopatu, Saffum Ferratum, & Rocham Apenini. Damus etiam prænominato Marchioni aquas, silvas, prata, pascua, campos, vineas, colles, valles fructiferas, & infructiferas, Pedagia, Bandora, Tholonea, placita, portos, albergarias, foderos, fundos, exercitus, cavalcatas, & omnes res, & jurisdictiones ad Imperium pertinentes. Damus itaque prædicto Marchioni atque concedimus plenam potestatem, & licentiam omnium istorum prædictorum tenendi, & possidendi, & quicquid jam dictus Azzo Marchio de supradictis rebus disposuerit, & ordinaverit, apud eminentiam nostram perhenni gaudebit firmitate. Statuimus igitur, & Imperiali Edicto firmiter sancimus, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vice Comes, Capitaneus, nulla Civitas, nullum Commune, nulla denique personna alta, seu humilis, secularis, vel Ecclesiastica, dictum Marchionem contra hanc nostræ Serenitatis Concessionem perturbare audeat, vel molestare. Quod qui facere attemptaverit, in ultionem suæ temeritatis C. libras auri puri, medietatem Camere nostre, & reliquam medietatem injuriam passo solvere cogatur. Ad cujus rei certam imposterum evidentiam præsentem paginam inde conscribi jussimus, & nostræ Majestatis Sigillo communiri. Hujus rei testes sunt Wolferus Aquilegiensis Patriarcha, Gregorius Aretinus Episcopus, Heinricus Mantuanus Episcopus Vicarius Curie, Walfredus Clusinus, Episcopus Salinverra de Ferraria, Ezelinus de Tervisio, Bonus Comes de Montefeltrano, Heinricus de Ravensburc Camerarius, Albertus Strutius Monachus, Passaverra Presbyter, & Ruffinus Judices Curie, & alii quamplures.

Signum Domini Ottonis IV. Romanorum Imperatoris invictissimi.

Ego Conradus Episcopus Imperialis Aule Cancellarius Vice Domini Theederici Coloniensis Archiepiscopi Italie Archi-Cancellarii recognovi.

Acta sunt hæc anno Dominice Incarnationis MCCX. Glorioso Domno Othone Romanorum Imperatore imperante, anno Regni ejus XII. Imperii vero primo. Datum per manum Walterii Protonotarii apud Clusinam Civitatem, mense Januario, XIII. Kalendas Februarii, Indictione XIII.

ANNO 1210.

LXXIX.

Literæ FERRANDI *Comitis Flandriæ & Hannoniæ quibus fatetur se esse Hominem Ligium* PHILIPPI *Regis Francorum. Actum Vicennis* 5. *Januarii Anno* 1211. [FAVIN Theatre d'honneur & Chevalerie.] 1211. 5. Janvier.

EGo Ferrandus Comes Flandriæ & Hannoniæ notum facio universis, ad quos hæ præsentes Literæ pervenerint, quòd ego sum homo ligius Domini mei Illustrissimi Francorum Regis Philippi contra omnes homines & fœminas qui possunt vivere & mori. Et juravi eidem quòd ego faciam ei bonum servitium, & fidele, neque ab eo deficiam, quamdiu mihi voluerit facere rectum in Curiâ suâ. Si autem de bono & fideli servitio ei deficiam, volo, & concedo, quòd omnes homines mei tam Barones, quàm Milites, & omnes Communiæ, & Communitates Villarum, & Burgorum Terræ meæ contra me sint eidem Domino meo Regi in auxilium, & mihi sint in nocumentum ad posse suum, usque dum sit Domino meo Regi emendatum ad gratum suum. Et volo, & præcipio quod prædicti tam Barones, quàm Milites, & alii hanc Domino meo Regi jurent, & faciant securitatem. Si autem aliquis esset, qui nollet hoc jurare, omne malum, quod possum, faciam ei, nec Pacem, nec Treugam cum illo nunquam haberem, nisi per voluntatem, & beneplacitum Domini mei Regis esset, Quod ut non possit oblivione deleri, & ut prædicta perpetuam obtineant firmitatem, & securitatem præsentes Literas sigilli nostri munimine & testimonio corroborari fecimus. Actum Vincennis Anno Domini millesimo ducentesimo undecimo mense Januarii die quinta.

LXXX.

Homagium Ligium per ARTURUM *Ducem Britanniæ* PHILIPPO II. *Francorum Regi præstitum de* Feudo Britanniæ, *nec non de* Andegaviâ, Cenomaniâ, Turoniâ, *uti & de Dominio* Pictaviensi, *si illud acquisierint aliquando. Actum apud Gornacum mense Julio Anno* 1211. [D'ARGENTRE, Hist. de Bretagne, liv. 4. chap. 70. pag. 259.] Juillet.

ARTURUS Dux Britanniæ, Comes Andegaviæ, & Cenomaniæ, universis ad quos præsentes Litteræ pervenerint, salutem. Noveritis quod ego feci charissimo meo Domino PHILIPPO Regi Francorum illustri, HOMMAGIUM LIGIUM contra omnes qui possunt vivere vel mori, de Feudo Britanniæ, & de Andegavia, Cenomania, & Turonia, quando, Deo volente, ipse vel ego prædicta acquisierimus, salvis omnibus tenentiis, de quibus ipse Dominus Rex, & homines sui tenentes erant eo die, quo ipse diffidavit Joannem Regem Angliæ pro intercessionibus quas ei fecerat de hac ultima guerra, de qua ipse obsedit Houtavant, videlicet tali modo quando ego recipiam hommagia de Andegavia, Cenomania, & de Turonia, ego recipiam Hommagia illa salvis Conventionibus inter ipsum & me factis, ita quod si ego resiliierim à Conventionibus inter ipsum & me factis, ipsi cum Feudis suis ibunt ad Dominum Regem, & ipsum juvabunt contra me. Insuper autem de Dominio Pictavensi, feci eidem Domino meo Regi HOMMAGIUM LIGIUM, si Deus dederit, quod ipse, vel ego eum quocunque modo acquisierimus: Barones verò Pictavenses, qui in præsentia Domini Regis sunt, & alii quando ipsi voluerint, facient ei HOMMAGIUM LIGIUM de Terris suis contra omnes, qui possunt vivere vel mori, & de præcepto ipsius facient mihi Hommagium ligium salva fide ejus. Si autem illustris Rex Castellæ in Terra aliquid juris clamaverit, per judicium Curiæ Domini Regis Franciæ diffinietur: si ipse Dominus Rex Franciæ prædictum Regem Castellæ, & me de utriusque nostrum assensu non poterit pacificare. De Normania sic erit, quòd ipse Dominus Rex Franciæ hoc quod acquisivit, & de eis quæ Deus ipse dabit acquirere, ad opus suum retinebit quantum sibi placuerit,

ANNO 1211. rit, & hominibus suis, qui pro ipso Terras suas amiserunt, dabit id quod sibi placuerit, de Terra mea Normaniæ. Actum apud Gornacum, anno Domini M. CCX. mense Julio.

LXXXI.

1212. 1. Decembre. *Ordonnances de* SIMON *Comte de* MONTFORT *Général de la Sainte Eglise contre les* Albigeois, *faites de l'avis de plusieurs Evêques, Barons & autres Sages hommes, pour le Gouvernement de Terres conquises par lui sur les Heretiques, & pour l'entiere extirpation de l'Heresie. A Pamiez le premier jour de Decembre l'an de l'Incarnation de notre Seigneur* 1212. [CATEL Hist. des Comtes de Thoulouse liv. 2. pag. 268.]

AU nom de nostre Seigneur Jesus Christ. Nous acheminons tousjours tous nos Conseils, & tous nos Actes, parce que par luy, nous feusmes constituez, en Siege de Justice non petit, à fin que ce qui est attempté contre Dieu, l'Eglise Romaine & Justice, soit par nostre provision & solicitude, revoqué à la droicte voye, & estant revoqué soit maintenu en fermeté mesmement pour abolir la malice des Heretiques, & extirper celle des predateurs & tous autres malfacteurs. Pour ce nous Simon Comte de Licestre, Sieur de Montfort par la Providance Divine, Viscomte de Besiers & Carcassonne, Sieur d'Alby, & Rhodes: desirant accomplir toutes les choses, susdites, avoir & maintenir la terre en paix & repos, à l'honneur de Dieu & de la Sainte Eglise Romaine, de nostre Seigneur le Roi de France, & à l'utilité de tous nos Subjects, par le Conseil des venerables Seigneurs, sçavoir est les Archevesques de Bourdeaux, Evesques de Tolose, Carcassonne, Agen, Perigueux, Couserans, Commenge, & Bigorre, & des Sages hommes nos Barons & Principaux Vassaux, mettons en toute nostre terre telles generales coustumes, lesquelles commandons estre de tous inviolablement observées, & sont celles qui ensuivent.

Que tous Privileges des Eglises, & maisons de Religion octroyées de droict Canon ou Humain, & leurs Libertés soient de tous & par tout observées & entretenües: deffendons que les Eglises ne soient par les Lays converties en Chasteaux, ou Forteresses, ne reduittes en servitude; ainsi commandons, que celles qui l'ont esté soient desmolies; ou reservées à la volonté des Evesques, lesquels toutes fois, ne pourront retenir telles Eglises fortifiées en Chasteaux, & Villes des autres Seigneurs.

Item, toutes primities soient sans aucune difficulté rendües aux Eglises, selon que l'on a accoustumé les rendre en ce Païs, & toutes dixímes soient payées, comme il est écrit, & commandé par nostre Saint Pere le Pape.

Item, nul Clerc, soit taillé mesmes à cause de l'heritage qu'il a, s'il n'est marchant ou marié, & le semblable soit de la pauvre Vefve.

Item, nulle foire ou marché, soit doresnavant tenu le jour de Dimanche, & s'il s'en treuve aucun qui y ait esté institué, soit remis à autre jour, par la volonté du Seigneur de la terre & du Comte.

Item, quiconque aura prins un Clerc, en crime quel qui soit, ou en autre maniere, ores qu'il n'aye que la simple tonsure, le rende sans delay à l'Evesque, ou à l'Archidiacre, ou à autre par leur mandement, & s'il le retient soit incontinent excommunié, & par le Seigneur superieur constraint le rendre.

Item, chacune maison habitée de la commune terre conquise, soit tenüe payer chacun an trois deniers Melgoriens, à nostre Saint Pere le Pape, & à la Sainte Eglise Romaine en signe & memoire perpetuelle, que par son aide, elle a esté acquise contre les Heretiques, & donnée à tousjours audit Comte & ses Successeurs, & sera le temps pour lever ce devoir, despuis le commancement du Caresme jusques à Pasques.

Item, nuls Barons, ou Chevaliers, contraignent les hommes des Eglises, & Maisons de Religion à payer taille, sçavoir est, ceux qu'elles ont par don, ou concession des Roys, Princes, ou autres Seigneurs des terres, ou autre juste maniere jusques à present possedé libres & exempts de toute exaction, envers les Seigneurs & Terres ou Villes desquels s'ils demeurent, & si leur possession, en cest endroit a esté interrompüe par la malice des Heretiques, ou autres mauvais Princes, au moyen de quoy y ait doubte de leur exemption, la verité en soit enquise sans delay, & la preuve soit receüe sans demeure, & s'il est vrayement trouvé que la violence y soit intervenüe, desfors les Seigneurs des Chasteaux & Villes où lesdits hommes habitent, s'abstiennent de toute exaction & taille sur eux. ANNO 1212.

Item, soient constraincts les Paroissiens ès jours des Dimanches & Festes, esquelles on cesse des œuvres manuelles venir à l'Eglise, y ouyr la Messe entiere & le Sermon, & s'il advient que lesdits jours, le Seigneur, ou la Dame de chacune maison estans en la Ville ou Village, sans empechement de maladie, ou autre cause raisonnable, ne viennent à l'Eglise, ils soient tenus payer six deniers tournois monoye applicable, la moitié au Seigneur desdits Ville, ou Village, & l'autre soit divisée, entre l'Eglise & le Curé.

Item, en tous Villages, lesquels n'y a Eglise, & y a maisons d'Heretiques, la plus propre soit baillée, pour y faire Eglise, & l'autre au Curé, pour habiter, & s'il y a Eglise, & ledit Curé n'aye maison, la plus voisine de ladite Eglise, ayant esté aux Heretiques, soit donnée audit Curé.

Item, quiconque doresnavant, permettra sciemment l'Heretique habiter en sa terre, soit par argent, ou autre cause quelconque, le confessé ou convaincu, pour le seul fait, perdra à tousjours toute sa terre & son corps sera en la puissance de son Seigneur, pour le rançonner à sa volonté.

Item, sera permis à chacun, soit Chevalier ou Roturier, donner de son propre heritage en aumosne, jusques au quint, selon la coustume de France, & usage pres Paris, exceptés toutesfois les Baronies, & Forteresses, & droit d'autruy, & sauf l'entier service du Seigneur superieur, qui luy demeurera sur les parts appartenans aux Heretiques, par titre de succession.

Item, en office ou redition de Justice, nulle exaction soit faite sur les parties plaidantes par le Juge, soubs pretexte d'aucune coustume, ou occasion de Conseil d'Advocats ou Assesseurs, mais soit la Justice, du tout gratuitement administrée, & l'Advocat distribue par la Cour au pauvre, qui n'en aura.

Item, nul Heretique croyant encore qu'il soit reconcilié à l'Eglise, soit fait Prevost, Bailly, Juge, ou Assesseur en Jugement, ou receu tesmoing, ou Advocat, & le semblable du tout soit du Juif, fors qu'il pourra estre tesmoing contre autre Juif.

Item, nul Heretique vestu ores qu'il soit reconcilié à l'Eglise, ait licence demeurer en la Ville, en laquelle il auroit conversé, durant sa perverse profession, mais puisse habiter hors en tel lieu que le Comte permetra.

Item, tous les Clercs, Religieux Pelerins, & Chevaliers passent par toute nostre terre, francs & exempts de tous peages, s'ils ne sont Marchans.

Item, les Barons de France, & Chevaliers, soient tenus servir le Comte, quant & en tout lieu qu'il aura guerre contre sa personne à cause de cette terre conquise, & celle qui y reste à conquerir, & ce avecque le nombre des Chevaliers, à la charge desquels ledit Comte, leur a donné leursdites terres & revenus, pourveu que lesdits revenus, leur ayent entierement & suffisament esté assignés, selon que leur avoit esté promis: car le Chevalier, auquel l'assignation plainement n'auroit esté faicte, selon la Convention precedente, ne seroit tenu servir de l'entier nombre des Chevaliers promis, mais selon la raison, & quantité de l'assignation faicte, devroit estre determiné le nombre des Chevaliers pour servir, & si ledit Comte, sans necessité de deffendre sa personne, ou ladite terre, ains de sa propre volonté vouloit secourir en guerre aucun, ou aucuns de ses voisins, ou autres, ne seroient ces Chevaliers susdits, tenus en ce cas le suivre, ou servir de leurs personnes, ou par autres, s'ils ne le faisoient d'amour, ou leur bon plaisir.

Item, les Chevaliers François, devans servir au Comte seront tenus le servir avecques Chevaliers François, d'icy à vingt ans, sans que il leur soit loisible, durant iceux, au lieu desdits Chevaliers François, mettre en son service Chevaliers de cette terre, mais les vingt ans passés chacun les servira, avecque tels Chevaliers idoynes, qu'il pourra trouver en ladite terre.

Item, les Chevaliers qui auront congé d'eux en aller

ANNO 1212.

ler en France, n'y devront demeurer, sans legitime empefchement, que jusques au terme a eux prefix par ledit Comte, lequel neantmoins, leurs devra attendre, sauf son service jusques à quatre moys, après ledit terme efcheu, & iceux paffés luy fera loisible, nonobftant oppofitions, ou appellations quelconques faifir & mettre leur terre en fa main, & en difpofer en fa volonté, s'ils ne luy peuvent monftrer plainement la caufe inevitable, pour laquelle ils n'ont peu revenir pluftoft.

Item, tous Barons, Chevaliers, & autres Seigneurs de la terre dudit Comte feront tenus luy rendre foit courroucé, ou appaifé fans aucun delay ne contradiction, leurs Chafteaux, & Forteresfes, tenus de luy, toutes fois & quantes qu'il voudra, auffi fes affaires parachevées, il les leur devra, comme bon Seigneur, rendre en l'eftat & valeur qu'ils eftoient, lors qu'il les aura receus fans diminution ne dommage.

Item, tous les Barons, & Gens de guerre, Maieurs & moindres appellés feront tenus aller à la Bataille de la Compagnie, ou nommer journée, affignée pour fecourir ledit Comte auffi s'il eft affiegé, ou à fa retraicte: & fi aucun Baron, Chevalier, ou autre Seigneur de terre, eft bien prouvé avoir deffailly, à donner ayde audit Comte, en celle fupreme neceffité, s'il ne fe peut excufer de caufe fuffifante, la terre qu'il tient dudit Comte fera en fa puiffance & volonté, & les autres Gens de guerre moindres, fçavoir Bourgeois & Laboureurs des champs feront tenus, ez cas fusdits, s'ils ont efté fuffifamment appellés d'aller de chacune maifon, deux des meilleurs, fi tant y en a, & s'il n'y en a qu'un, il y devra aller, & de celuy qui deffaudra, s'il ne fe peut excufer de caufe raifonnable, les biens, meubles, & immeubles, feront par moitié, à la volonté, & puiffance dudit Comte & du Seigneur, foubs lequel il fera demeurant.

Item, les Barons, Chevaliers, & autres Seigneurs des terres qui doivent fervice audit Comte, appellés à quinzaine, s'ils ne fe rendent au lieu affigné à l'Armée, pour ledit Comte, ou ne s'y foient dedans ladite quinzaine acheminés, le quint des revenus d'un chacun pour un an de la terre qu'ils tiennent dudit Comte fera pour l'amende en fa puiffance & volonté, s'ils ne fe peuvent excufer d'exonie fuffifant, & s'ils y viennent accompaignés de moindre nombre de Chevaliers, qu'ils doivent, bailleront pour chacun Chevalier, qui deffaudra, double gage, jufques à ce qu'ils ayent le nombre deu des Chevaliers: femblable peine fera aux Barons & Chevaliers, nays de cette terre, s'ils ne rendent audit Comte le fervice qu'ils lui doivent.

Item, nul Subjet dudit Comte entreprenne en fa terre, fans fon confentement fortifier de nouveau aucune place, ou redifier Forterefle desmolie.

Item, les Chevaliers Catholiques nays de cette terre ayant jusques icy perfeveré en la foy, foient quittes, en faifant le fervice à leurs Seigneurs, foit ledit Comte ou autres, tels qu'ils doivent faire à leurs propres Seigneurs de cette dite terre, auparavant que les Croifés y vinffent. Mais ceux qui ont efté croyans aux Heretiques, feront tenus fervir ledit Comte, & les Barons à leur volonté.

Item, nul Baron, Chevalier, ou autre quelconque Seigneur qui ayt terre en ce Païs par don dudit Comte, pourra exiger, outre la mefure de la taille ftatuée, & confirmée par les Lettres de leurs Seigneurs, & dudit Comte, foit foubs nom de taille ou quefte, bonté, ou autre quelconque caufe, fauf toutes fois les centz & autres revenus des terres, vignes, maifons, & autres heritages, & les juftices, car cette taille, a efté conftituée, moderée & arbitrée pour toute autre taille, foit quefte ou amande, afin que outre icelle par aucun ne foit plus chofe quelconque exigée ou extorquée, & fi aucun eft convaincu avoir fait du contraire, & la plainte en foit faite, ledit Comte fera tenu envoyer en la Ville ou au Seigneur d'icelle, à laquelle l'exaction aura efté faite, & conftraindre ledit Seigneur à rendre, ou quitter ce qu'il aura exigé ou impofé outre fa chartre, laquelle il fera tenu obferver.

Item, fera loifible à tous hommes taillables, fe retirer de la fubjection d'un Seigneur en la Seigneurie de la autre a leur bon plaifir & fans aucune contradiction à la charge toutes fois, que ceux qui font de condition libre, n'emporteront que leurs meubles, & lairront à leur precedant Seigneur leurs heritages tant tenus d'eux que d'autruy. Et ceux qui font de ferve condition, que l'on appelle propres hommes, lairront leurs meubles & immeubles à leur Seigneur precedant, lequel ne leur pourra plus rien demander en quelque lieu qu'ils foiênt, aptes qu'ils auront demeure foubs autre Seigneur, foit pour raifon des meubles, quefte, ou autre chofe, pourveu qu'ils ne fe transferent en la domination des Clercs, ou Gens d'Eglife, qui ne leur fera loifible, jufques à ce que de leur confentement, ayent efté baillé Lettres aufdits Comtes & Barons.

ANNO 1212.

Item, nul homme foit emprifonné, ou pris, retenu, tant qu'il pourra donner fuffifants pleiges, d'efter à droit.

Item, nul Seigneur reçoive pleige, ou autre caution de fes hommes, qu'ils ne fe retireront en la domination d'autruy, pour la forme deffus efcrite.

Item, les Seigneurs reçoivent de leurs hommes les courvées felon l'ancienne couftume des Terres, Villes, & Villages, & felon icelle les nourriffent.

Item, les Subjets des Princes, & Seigneurs, nays en cette terre, font trop grevés de tailles, & exactions, & s'en plaignent audit Comte, il fera affembler les Seigneurs & Chevaliers à fin qu'ils gardent mefure competante & raifonnable, à impofer & lever lefdites tailles, & fubfides, & fi befoin eft les y pourra conftraindre, à fin que lefdits Subjets ne foient grevés, par la trop grande malice des Seigneurs.

Item, les hommes des Villes, & Villages ayent léur ufage en bois, eaux, & paffages, tels qu'ils ont eu depuis trente ans, jufques à prefent & fi fur ce ford aucun different entre le Peuple, & le Seigneur, qui aura la jouïffance y demeure jufques à ce que la verité foit enquife par le ferment des Anciens d'icelle terre ou autrement.

Item, nul Subjet foit pris pour le debte de fon Seigneur, s'il n'eft pleige, ou debteur.

Item, nul Baron, ou Chevalier, Bourgeois, ou Rural foit fi ofé de gaiger ou prendre par violence les chofes d'autruy, ne celui auquel tort aura efté fait, fe venger fans licence du fuperieur, auquel ils ayent recours, & faffent leurs plainctes. Quiconque aura confeffé, ou fera convaincu avoir fait le contraire, l'amandera au Seigneur Superieur, s'il eft Baron, de vingt livres, s'il eft Chevalier de dix livres, s'il eft Bourgeois de cent fols. Et outre rendra par le commandement dudit Seigneur, à celuy auquel il a fait tort, tout ce qu'il aura prins, & luy fatisfera entierement de ces dommages s'aucuns à eux. Qui fe fera vengé de fon authorité, l'amandera audit Sieur fon fuperieur, & davantage payera l'amende de foixante fols, à celuy duquel il s'eft vengé, luy reftituera tout ce qu'il luy a prins, & les dommages & interefts. De ce toutesfois eft excepté, qu'a chacun eft loifible repeller incontinent la force par force.

Item, nuls Barons, Bourgeois, ou Ruraux, foient tant ofés de faire en aucune maniere obligeance par foy ou ferment en aucune conjuration, mefmes foubs pretexte de confraire ou autre bien fi ce n'eft du confentement & vouloir dudit Seigneur, & fi aucuns font prouvés avoir ainfi conjuré contre luy, ils feront de leurs corps & biens en fa puiffance & volonté, ains au dommage de quelques autres, les conjurateurs, qui en feront confés ou convaincus, s'ils font Barons, chacun l'amandera de dix livrres, fi fimples Chevaliers de cent fols, fi Bourgeois de foixante fols, fi Ruraux de vingt fols: de cette peine font exceptés Negotiateurs, & Pelerins qui jurent les uns aux autres garder leurs Compagnies & Societé.

Item, quelconques d'oresnavant fans le sceû & vouloir dudit Comte, conduira vivres, ou autres chofes quelconques hommes aux Tolofains, ou autres fes ennemis, & en fera confez ou convaincu, perdra pour ce feul faict fon heritage à tousjours, avecques tous fes autres biens, & fi ceft un Sergent ou Baillif qui l'ait faict fans la volonté & fceu de fon Seigneur, il confifquera tous fes biens, & fon corps fera en la mifericorde dudit Comte, & tous les hommes, & chofes prifes en telle conduite, feront à celuy qui les prendra fans diminution ne reclamation.

Item, quiconques aura pouvoir prendre en la terre dudit Comte, les ennemis de la foy & les fiens, & ne l'aura fait, s'il en eft convaincu, fa terre fera confifquée, & fon corps en la mifericorde dudit Comte: autant fera de celuy qui les aura veus, n'aura voulu crier contr'eux, & les pourfuivre de bonne foy felon la couftume de ladite terre.

Item, les Boulangers faffent & vendent le pain felon la maniere, mefure, & poix à eux donnés par le Seigneur; s'ils ne l'obfervent, autant de fois qu'ils y con-

ANNO 1212. contre viendront perdront tout le pain, & le semblable soit fait des Taverniers.

Item, les Putains publiques, estans ez Villes, soient mises hors les murs d'icelles: les peages institués par les Princes & autres Seigneurs, depuis vingtquatre ans, soient du tout, & sans aucune dilation ostés.

Item, les possessions tenues à cens, ne soient données ne vendües, avecques diminution de la Seigneurie superieure.

Item, les cens soient rendus & payés aux Seigneurs ausquels ils sont deubs, ez termes constitués, & en leurs maisons, & toutesfois & quantes que les debteurs n'auront payé dedans le jour, pour chacun terme passé payeront cinq sols au Seigneur pour l'amande, & s'ils cessent le payement du cens par trois ans continuels, ledit Seigneur pourra sans reclamation du debteur, donner ou vendre l'heritage à autre, s'il le retient en sa main, sera tenu le rendre en luy payant pour chacune année, es termes escheus, comme dit est, la peine de cinq sols.

Item, tant entre les Barons & Chevaliers que Bourgeois, Ruraux les heritiers succederont à leurs heritages, selon la coustume, & usage de France près Paris.

Item, toutes les femmes des traistres, & ennemis dudit Comte, sortiront de sa terre, encores qu'elles soient treuvées Catholiques, à fin qu'aucune suspitation ne tombe sur elles; & neantmoins elles auront leurs terres & revenus de leurs mariages, en jurant qu'elles n'en feront aucune part à leurs maris, tant qu'ils seront en guerre contre la Chrestienté, & ledit Comte.

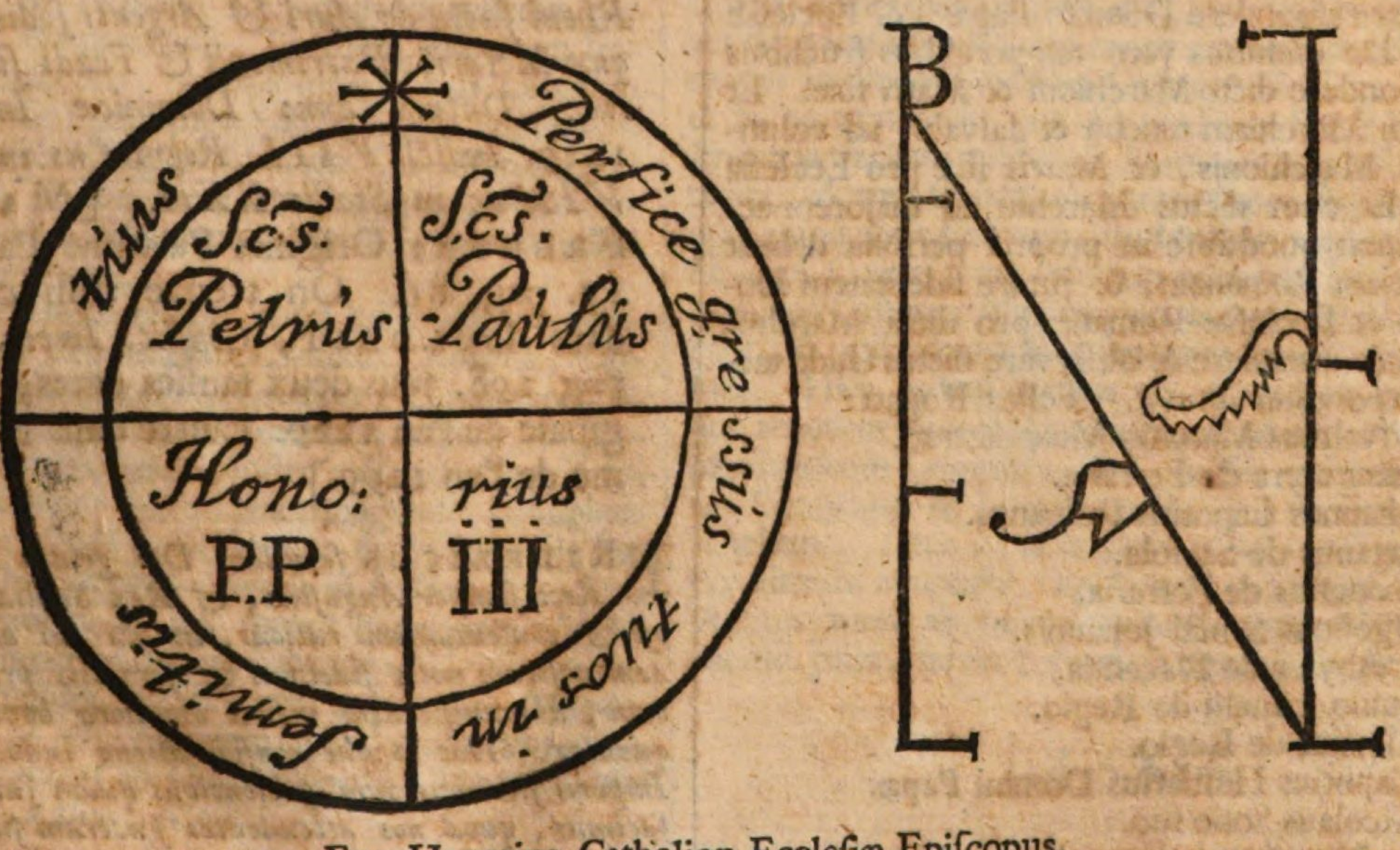
Item, nulles vefves qui soient grandes Dames ou heritiers Gentil-femmes ayant Forteresses & Chasteaux, soient si osées se marier à leur volonté, à hommes de cette terre, sans la licence dudit Comte d'icy à dix ans, pour esviter le peril, qui en pourroit advenir à ladite terre, mais se marient à tels François qu'elles voudront sans congé dudit Comte ne autres, & lesdits dix ans passés, à qui bon leur semblera, soit François, ou nay de cette terre.

Donques ces coustumes generales cy-dessus escrites, moy Simon Comte de Licestre, Seigneur de Montfort par la Providance de Dieu, Viscomte de Besiers, Carcassonne, Alby, & Rhodez, ay juré garder de bonne foy & semblablement tous mes Barons ont juré les garder, sauf le mandement & melioration de sainte Eglise, & de nosdits Barons, sauf aussi les conventions & privileges octroyés & confirmés par serment à aucuns lieux, & autres coustumes constituées, non contraires à ces presentes. Fait à Pamies en nostre Palais le premier jour de Decembre, l'an de l'Incarnation de nostre Seigneur mil deux cens.

LXXXII.

1217. *Investitura Marchiæ* Anconitanæ *per* HONORIUM III. *Papam* AZZONI VII. *Anconitano & Estensi Marchioni collata sub censu annuo centum librarum Pruviniensis monetæ, & centum militum per mensem in campum educendorum.* [LUD. ANT. MURATORI, delle Antichità Estensi. part. 1. cap. 42. pag. 424. ANNO 1217.

HOnorius Episcopus Servus Servorum, Dei dilecto filio Nobili Viro Azoni Anconitano, & Estensi Marchioni, salutem, & Apostolicam benedictionem. Sinceritas devotionis, & fidei quam ad Nos, & Romanam Ecclesiam, claræ memoriæ Azzo Marchio Pater tuus probatus est habere, promeruit, ut ad tuum commodum & honorem efficaciter intendamus, cum per illius discretionis prudentiam, & strenuitatis virtutem eidem Ecclesiæ commoda magna provenerint, & per tuæ quoque probitatis industriam multa sperentur auctore Domino proventura. Ut ergo te ad ejus obsequium fortius astringamus, de Communi fratrum nostrorum consilio Marchiam Anconitanam in rectum tibi feudum concedimus, in quæ istæ sunt Civitates cum Comitatibus sive Diœcesibus suis, Ancona, Asculum, Humana, Firmum, Camerinum, Auximum, Hesis, Senogallia, Fanum, Pensaurum, Callis, & Forum Sempronii. Quæ omnia, sicut prædictum est, cum jurisdictione, districtu, honore, ac Dominatu, & aliis ad nos temporaliter pertinentibus, in rectum tibi feudum concedimus, sub annuo censu centum librarum Pruviniensis monetæ Sedi Apostolicæ persolvendo. Ita quod quandocumque ac ubicumque, per totum ipsius Ecclesiæ patrimonium a Mari usque ad Mare & a Radicofano usque ad Ceperanum requisitus fueris, nobis cum centum Militibus sumptibus tuis uno integro mense per annum, tempore veniendi, & recedendi minime computato ipsamque Marchiam a Sede dumtaxat Apostolica recognosces cujus juris & proprietatis existit, & de illa contra omnem mortalem facies pacem & guerram ad mandatum ipsius. Nos ergo dilectum filium Nobilem Virum Ottonem Ramberti Procuratorem tuum ad hoc specialiter destinatum pro te de Marchia ipsa solemniter investivimus per vexillum. Ita quod tempore congruo ad nostram accedas presentiam, ligium nobis in manibus nostris facturus hominium, & fidelitatis juramentum personaliter prestiturus. Ne igitur hæc nostra Concessio in dubium revocetur, sed debitam potius obtineat firmitatem, eam per presentis Privilegii paginam confirmamus, statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Concessionis & Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Ego Honorius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Nicolaus Tusculanus Episcopus.
Ego Peregrinus Albanensis Episcopus.
Ego C.th. Portuensis, & Sanctæ Rufinæ Episcopus.
Ego Leo tit. Sanctæ Crucis in Hierusalem Presbyter Cardinalis.
Ego Petrus Sanctæ Pudentianæ tit. Pastoris Presbyter Cardinalis.
Ego Robertus tit. Sancti Stephani in Celio Monte Presbyter Cardinalis.
Ego Stephanus Basilicæ XII. Apostolorum Presbyter Cardinalis.

Ego

* La date manque à cette Piece. Nous suivons l'arrangement de Monsr. *Muratori* en la donnant sous l'an 1217. [D. V. M.]

ANNO 1217. Ego Gregorius tit. Sanctæ Anastasiæ Presbyter Cardinalis.
Ego Thomas tit. Sanctæ Sabinæ Presbyter Cardinalis.
Ego Guido Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis.
Ego Octavianus Sanctorum Sergii & Bacchi Diaconus Cardinalis.
Ego Gregorius Sancti Theodori Diaconus Cardinalis.
Ego Rainerius S. Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis.
Ego Romanus Sancti Angeli Diaconus Cardinalis.
Ego Stephanus Sancti Adriani Diaconus Cardinalis.
Ego Aldobrandinus Sancti Eustachii Diaconus Cardinalis.
Ego Egidius Sanctorum Cosmæ & Damiani Diaconus Cardinalis.

LXXXIII.

14. Avril. *Investitura Marchiæ* Guarnerii *per* HONORIUM III. *Papam Marchioni* AZZONI VI. Estensi *concessa. Actum in Palatio Lateranensi in Consistorio* 14. *Aprilis* 1217. *Indictione V.* [LUD. ANT. MURATORI delle Antichità Estensi part. I. cap. 42. pag. 423.]

IN nomine Domini Amen. Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo CCXVII. Pontificatus Domini Honorii Papæ Tertii primo, die XIII. intrante Mense Aprilis, Indictione Quinta, in præsentia & testimonio rogatorum testium infrascriptorum, coram Cardinalibus, scilicet Dominis G. Prænestino & P. Albanensi, & C. Portuensi Episcopis, nec non Domino L. tituli sanctæ Crucis, in Hierusalem, Domino P. Sanctæ Potentianæ, Domino S. Basilicæ XII. Apostolorum, Domino R. tit. Sancti Stephani in Celio monte, Domino Thom. tit. Sanctæ Sabinæ, & Domino I. de Columna tit. Sanctæ Praxedis, Presbyteris Cardinalibus, & Domino G. Sancti Nicolai in Carcere, Domino G. Sancti Theodori, Domino S. Sancti Adriani, Domino R. Sancti Angelli, Dom. Ildebrandino Sancti Eustachii, Dom. Egidio Sanctorum Cosmæ & Damiani Diaconis Cardinalibus: Dominus Honorius Papa Tertius de Consensu & Consilio fratrum suorum prædictorum Cardinalium investivit per Vexillum Beati Petri Oddonem Ramberti de tota Marchia Guarnerii, nomine & vice Marchionis Azzonis Estensis recidentem pro eo procuratorio nomine, sicut investiti fuerunt Pater, & Frater dicti Azzonis per Ecclesiam Romanam, cum omnibus rationibus, & libertatibus, juribus, & honoribus ejusdem Marchiæ, scilicet ad voluntatem dicti Marchionis & Matris suæ Comit.... De spiritualibus ab eadem Marchia perceptis debeat respondere Domino Papæ, & Ecclesiæ Romanæ. De omnibus vero temporalibus fructibus debeat respondere dicto Marchioni & Matri suæ. Et quod dictam Marchiam tenebit & salvabit ad voluntatem dicti Marchionis, & Matris suæ pro Ecclesia Romana. Et cum dictus Marchio ad majorem accesserit ætatem quod ipse in propria persona debeat visitare Curiam Romanam, & jurare fidelitatem Domino Papæ & Ecclesiæ Romanæ pro dicta Marchia. Et hæc omnia attendere & observare dictus Oddo tacto libro corporaliter juravit. Testes Rogati:
Dom. Wilielmus Marchio Montisferrati.
Dom. Salinguerra de Ferraria.
Dom. Johannes Capotius Romanus.
Dom. Paganus de Saviola.
Dom. Saxinellus de Ferraria.
Dom. Ugolinus Sancti Johannis.
Dom. Presbyter de Placentia.
Dom. Guido Lisnelli de Regio.
Dom. Alvizius de Regio.
Petrus Capotius Hostiarius Domini Papæ.
Petrus Nicolaus Sotio suo.
Zapulinus Notarius de Ferraria.
Actum in Palatio Lateranensi in Consistorio feliciter.
Ego Thomas, qui vocor Rizardus, Domini Ottonis Imperatoris Notarius interfui, audivi, & scripsi.

LXXXIV.

ANNO 1218. *Literæ* EUDONIS DE RUPE DERIANI, *quibus Hierosolymam proficiscens* GAUFRIDO *Vicecomiti de* Rohan *terram suam in minori* Britannia *pro sexcentis libris cursualis monetæ pignori tradit, & tam hujus terræ, quàm* Castelli de Rupe *hæredem instruit, si in eâ peregrinatione moriatur, & Filius Avunculi sui pariter decesserit cum conditione, ut alter Fratrum* GAUFRIDI *ducat Filiam ipsius in uxorem. Actum Anno* 1218. [LOBINEAU *Histoire de Bretagne* aux preuves du 3. liv. pag. 160. tiré des Titres de Bon Repos sous num. 15.]

NOverint universi præsentes Litteras inspecturi quod ego Eudo de Rupo Deriani tradidi universam terram meam in minori Britannia sitam Gaufrido Vicecomiti de Rohan super sexcentis libris cursualis monete quas mihi tradidit Jerosolymam proficiscenti exceptis dotalicio & maritagio Vilanæ meæ uxoris, filium quoque & filiam Eudonis de Quemper avunculi mei & Castellum de Rupe dicto Vicecomiti tradidi tali conditione quod ipse Vicecomes ponat in eodem Castello servando quemdam servientem, & dictis filiis fideliter consulat. Si vero me contigerit in peregrinatione decedere & si filius decedat, ad hoc tenetur quod alter fratrum suorum ducat filiam in uxorem. Omnes autem redditus & exitus terræ meæ ad solutionem prædictarum librarum coram locato meo mittentur exceptis expensis quas sepe fatus Vicecomes vel etiam locati fecerint rationabiliter circa negotia mea & terram meam tenendam & servandam. Cum autem de Jerosolymitanis partibus Deo favente rediero, nisi summa librarum prædicta Vicecomiti fuerit integre persoluta, ego super residuo ipso satisfaciam nummis vel pignore competenter priusquam habeam terram meam. Si quid vero ultra solutionem completam dictarum librarum superfuerit, inde mihi Vicecomes dimidium reddens sibi dimidium reliquum retinebit quod volo. Dicta igitur pecunia integre persoluta sepe fatus Vicecomes terram meam & castellum & filios dictos pacifice mihi reddet. Testamentum autem meum prout ipsum composuero tenetur fideliter adimplere. Et ut hoc ratum & firmum permaneat in futurum sigilli mei apposui testimonium & munimen, actum anno gratie MCCXVIII.

LXXXV.

Donatio FREDERICI II. *Romanorum Regis,* LUDOVICO *Duci Bavariæ, Comitique Palatino Rheni facta de Auri & Argenti fodinis omnibus quæ in Terris Patrimonii & Feudi sui reperiuntur. Datum anno Dominicæ Incarnationis* 1219. *Indict. VIII. Regni ejus in Germania VII. ac in Sicilia XXII.* [MARQUAR. FREHERI Origines Palatinæ Part. 2. cap. 17. pag. 81. On trouve aussi cette Piece dans GOLDAST, *Constit. Imper.* Tom. I. pag. 298. sous deux fausses dates; l'une marginale de l'an 1229. l'autre dans la Piece même de l'an 1299.] 1219.

FRIDERICUS *secundus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, & Rex Siciliæ. Dignum est & consentaneum rationi, ut hii qui ad exaltationem nostram votis fidelibus & servitiis preclaris aspirant, à munificentia nostra ampliora beneficia consequantur. Hac itaque consideratione inducti universis Imperii fidelibus tam presentibus quàm futuris notum facimus, quod nos attendentes sinceram fidem & devotionem, nec non & obsequia, quæ dilectus consanguineus noster Ludovicus Dux Bavarie, Palatinus Comes Reni, majestati nostræ frequenter exhibuit, & in antea poterit exhibere, ex vera scientia & de mera liberalitate nostra donavimus sibi & heredibus suis & in rectum Feudum concessimus, omne genus metalli tam in auro & argento quàm in aliis, quod in terris patrimonii & Feudi sui fuerit repertum, cum omni jure & utilitate exinde perveniente, & quàm nos & Im-*

ANNO 1220. *Imperium percipere deberemus. Statuimus igitur & auctoritate regia districtè precipimus, ut nulla unquam persona alta vel humilis, Ecclesiastica vel secularis, contra hanc nostram Concessionem venire presumat; quod qui presumserit, offensam nostram & gravem indignationem incurret, & pro pœna temeritatis suæ centum libras auri componat, quarum medietas Camere nostre, altera verò passis injuriam persolvatur. Ad hanc autem nostræ Donationis & Concessionis memoriam præsens privilegium inde scribi & sigillo magnificentiæ nostræ jussimus communiri. Hujus rei testes sunt Cunradus Ratisponensis Episcopus, Otto Frisingensis Episcopus, Otto Dux Moravie, Palatinus Comes Burgundie, Comes Cunradus de Sosburch, Gebehardus Landgravius de Luikenberg, Diepoldus frater ejus, Anshelmus Marescalus de Finstingen, Ramungus de Swabach, Albertus Lupus, Albertus Rindesmul, & alii quam plures. Ego Cunradus Metensis Episcopus & Spirensis, Imperialis Aule Cancellarius, vice Domini Sifridi Moguntinensis Sedis Archiepiscopi & totius Germanie Archicancellarii recognovi. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis* MCCXIX. *Indict. VIII. regnante Domino nostro Friderico Dei gratia illustrissimo Romanorum Rege semper Augusto & Rege Sicilie, anno regni ejus in Germania septimo, & in Sicilia vicesimo secundo, feliciter.*

LXXXVI.

17. Avril. *Edictum* FRIDERICI II. *Romanorum Regis ad universos Archiepiscopos aliosque Prælatos, Marchiones, Comites, Capitaneos, Valvasores, Nobiles, Civitates & Populos per totam Italiam constitutos, de Fidelitate ei & Imperio debita, atque juranda in manibus Legati ejus Cæsarei. Datum in Francfort in Curia solemni* 15. *Kalend. Maii anno* 1220. [GOLDASTI Constitut. Imp. Tom. 3. in prætermissis pag. 657.]

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Rex, & Siciliæ: Archiepiscopis, Abbatibus, cæterisque Ecclesiarum, Prælatis, Marchionibus, Comitibus, Capitaneis, Valvasoribus, & Nobilibus, Potestatibus, Consulibus seu Rectoribus, & Communitatibus omnium Civitatum, & Oppidorum, simul & Rectoribus, atque Populo, & universis per Lombardiam, Romaniolam, & Tusciam, atque per totam Italiam constitutis, gratiam & bonam voluntatem suam.

1. Post multas Imperii perturbationes, post obitum HENRICI patris nostri Imperatoris, sedatis Teutonicis seditionibus, & pace ubique constituta, cum jam simus accepturi benedictionem Imperialem, ut inde propositum reformandæ pacis, & unitatis, & concordiæ nobis & Imperio admodum necessariæ per Lombardiam, Romaniolam, Tusciam, seu totam Italiam firmiter habeatis, præmittimus ad vos Legatum nostrum à latere Episcopum Spirensem & Metensem Conradum, nostræ Imperialis Aulæ Cancellarium, ut ipse fidelitates, & alia jura à vobis recipiat, & discordiis tollendis nobis viam planam faciat, quatenus adire ad Coronam possimus.

2. Notum facimus vobis, quod huic legalem dedimus potestatem supponendi Civitates, Burgos, Castra, Villas, Marchiones, Comites, Capitaneos, & Valvasores, seu quoslibet universam Italiam, & partes ejus constitutos banno nostro: & extrahendi: faciendi concessiones: pœnas etiam exigendi: conficiendi tabelliones: dandi possessiones, & restituendi: habendi etiam jus animadvertendi in facinorosos: nec non vicibus nostris agendi, prout commodum & honestum erit Imperio: ratum habituri quidquid ille statuerit, decernimus, ne ab eo fiat appellatio. Mandamus etiam, ut ei, tanquam nobis, obtemperetur. Datur in Francfort in Curia solemni, Anno Domini MCCXX. 15. Kalend. Maii.

LXXXVII.

7. Juillet. *Literæ* AGNETIS *Ducissæ* Lotharingiæ *super Infeudatione sibi factâ per Comitem de* Lutzelbourg *de Castello* Sethenaio. *Nonis Julii* 1220. [G. LEIBNITII *Codex Juris Gentium* in Mantissâ part. 2. pag. 195.]

INnotescat præsentibus, etiam posteris, quod Ego *Agnes Ducissa Lotharingiæ recepi in feodo Castellum de Sethenaio cum omnibus appendiciis à Comite de Lutzelbourg, & modo sicut Pater meus Th. bonæ memoriæ quondam Comes Barrensis habuit, à Domino Henrico quondam Comite Namurcensi, & Luxemburgensi*; si autem propter decessum meum, hæc hæreditas ad hæredem meum, qui sit Dux in Lotharingia pervenerit, ipse Dux dictum Castellum cum appendiciis eo modo à Comite de Lutzelburg recipiet, sicut ipse à Comite Campaniæ alia sua feoda recipere consuevit, si verò alter hæres meus, qui non sit Dux vel hæres Ducis, qui Dux non erit, memoratum Castellum in hæreditatem habuit, ille, si credant & voluntas Ducis fuerit, supradictum Castrum cum appendiciis recipiet in feodum à Comite de Luxembourg, & de eo homo suus efficietur. Præterea de omni querimonia, de qua Ego, & hæredes mei Sethenaium possidebunt, coram prædicto Comite de Luxembourg stare jure voluimus, ipse Comes, si quis inde nos impetere voluerit, mihi & meis potenter teneri [tenebitur] astare & consilium suum impendere & conferre. Hoc autem ut firmum, & stabile permaneat, Sigilli nostri munimine feci roborari. Actum Anno Dominicæ Incarnationis 1220. Nonas Julii.

LXXXVIII.

30. Juillet. *Literæ* MATHEI II. *Ducis* Lotharingiæ *& Marchionis, quibus fatetur se à* BLANCA *Comitissa* Trecensi *&* THEOBALDO *Comite* Campaniæ *Castrum novum & totam Castellaniam prædicti Castri in feudum accepisse. Actum anno ab Incarnatione Domini* 1220. *mense Julio III. Kalend. Augusti.* [GODEFROI, en ses Notes sur *l'Hist. de Charles VI. Roi de France*. In 4. pag. 591. On trouve aussi cette Piece dans MARTENE *Thesaurus novus Anecdotorum* Tom. 1. col. 880.]

EGo Matheus Dux Lotharingiæ & Marchio. Notum facio universis præsentibus & futuris, quod novum Castrum in Lotharingia, quod de alodio meo erat, & totam Castellaniam ejusdem Castri, cum omnibus appendiciis quæ de alodio meo erant, recepi in feodum, & homagium de charissima Domina mea Blancha, Comitissa Trecensi, & de charissimo Domino meo Theobaldo Comite Campaniæ nato ejus, in augmentum feodi quod de ipsis tenebam, & eis juravi bona fide, & sine malo ingenio, quod quandocunque, & quotiescunque fuero requisitus ab ipsis, vel ex parte ipsorum, tradam eis, vel eorum mandato dictum castrum fortheritiam videlicet & burgum, ut ibi ponant de suis gentibus ad voluntatem suam. Ipsi autem infra quadraginta dies, postquam de essonio vel de guerra sua liberati erunt, tenentur mihi reddere per juramentum suum Castrum illud ita munitum & in eo puncto in quo eis traditum fuerit bona fide. Preterea faciam milites & homines universos de dicto castro, & tota Castellania jurare super sanctos, quo si ego, quod absit Castrum, illud nollem tradere Comitissæ, vel Comiti, vel ipsorum mandato ipsi milites & homines Castrum illud eis vel eorum mandato traderent, & ipsos bona fide juvarent tanquam Dominos suos. Hæc eadem juramenta, & easdem conventiones tenentur facere & observare ad invicem hæredes prædictorum Comitissæ, & Comitis, qui erunt Comites Campaniæ & hæredes mei, qui novum Castrum tenebunt. Quæ ut nota permaneant & firma teneantur litteris annotata, sigilli mei munimine roboravi. Actum anno ab Incarnatione Domini M. CC. XX. mense Julio, tertio Calend. Augusti.

LXXXIX.

22. Novemb. FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris, Constitutiones quibus Statuta omnia & Consuetudines editæ per Civitates, Potestates, aut Consules contra libertatem Ecclesiæ cassantur; Immunitates Personarum & Locorum Religiosorum confirmantur; Jus hospitii Naufragis Peregrinisque quibuscunque in Imperio asseritur; Gazari verò, Pataveni, Lenonistæ, Speronistæ omnes-

ANNO 1220.

omnesque alii hæretici Banno Imperiali damnantur, cum HONORII III. *Papæ Approbatione & Confirmatione.* [Corp. Jur. Civil. Tit. Constitution. FRIDERICI II.]

FRidericus Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus, Marchionibus, Comitibus, cunctisque Populis, quos Clementiæ nostræ regit Imperium, salutem, & gratiam.

In die *, qua de manu Sacratissimi Patris nostri summi Pontificis recepimus Imperii Diadema. Curavimus ad Dei, & Ecclesiæ suæ honorem edere quasdam Leges, quas in præsenti pagina jussimus annotari, per totum nostrum Imperium publicandas. Per Imperialia vobis scripta, præcipiendo mandamus, quatenùs eas quisque Litteras in suo Districtu irrefragabiliter, & inconcussè servet.

Et sunt hæ Leges.

Ad decus, & honorem Imperii, & laudem Romani Principis nihil omnino magis videtur accedere: quàm ut expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorumdam statutis penitus destitutis, de cætero Ecclesia Dei plena quiete vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorumdam, & injustorum iniquitas abundavit, ut non dubitent contra Apostolicam Disciplinam, & sacros Canones statuta sua confingere contra Ecclesiasticas Personas, & Ecclesiæ libertatem. Cùm ergo dispositione Divina favente nihil velit Ecclesia (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu, & eadem non placeat voluntate.

1. Nos Fridericus, Romanorum Imperator semper Augustus, hac edictali Lege irritamus, & irrita nunciamus omnia statuta, & consuetudines, quæ Civitates, vel Loca, Potestates, Consules, vel quæcumquè aliæ Personæ contra libertatem Ecclesiæ, vel Ecclesiasticas Personas edere, vel servare adversùs Canonicas, vel Imperiales Sanctiones præsumpserint: & ea de capitularibus suis mandamus intra duos menses post hujus publicationem Edicti penitus aboleri: et si de cætero similia attentaverint, ipso jure decernimus esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos, superiori protinùs applicanda: nec non locum, ubi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille marcarum præcipimus subjacere: Potestates verò, Consules, Rectores, Statuarii, & Scriptores dictorum Statutorum, nec non & Consiliarii locorum ipsorum, qui secundùm statuta, vel consuetudines memoratas judicaverint sint ex tunc ipso jure infames: quorum sententias, & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quòd si per annum hujus nostræ Constitutionis inventi fuerint contemptores; bona eorum per totum nostrum Imperium mandamus impunè ab omnibus occupari, salvis nihilominus aliis pœnis contra tales in generali Concilio promulgatis.

2. Item nulla potestas, vel Persona publica, vel privata collectas, sive exactiones, angarias, vel perangarias Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut Ecclesiasticis Personis imponere, aut invadere bona Ecclesiastica præsumant: quod si fecerint, & requisiti ab Ecclesia, vel ab Imperio emendare contempserint, triplum refundant: & nihilominus Banno Imperiali subjaceant: quod absquè satisfactione debita nullatenus remittatur.

3. Item quæcumque Communitas, vel Persona per annum in communicatione facta propter libertatem Ecclesiæ perstiterit, ipso jure Imperiali Banno subjaceat: à quo nullatenus extrahatur, nisi prius ab Ecclesia absolutus fuerit.

4. Item statuimus, ut nullus Ecclesiasticam Personam in Criminali Quæstione, vel Civili trahere ad judicium sæculare præsumat contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas Sanctiones. Quòd si fecerit, actor à suo jure cadat, & judicatum non teneat: & Judex sit ex tunc judicandi potestate privatus. Statuimus enim, ut siquis Clericis, vel Personis Ecclesiasticis justitiam denegare præsumpserit tertiò requisitus, suam jurisdictionem amittat.

5. Gazaros, Patarenos, Lenonistas, Speronistas, Arnaldistas, Circuncisos, & omnes Hæreticos utriusque Sexus, quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus: præcipientes, ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulteriùs revertantur: ita quòd filii ad successiones eorum pervenire non possint, cùm longè gravius sit æternam, quàm temporalem offendere Majestatem. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, juxta considerationem suspicionis, ac qualitatem personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, tanquàm infames, & banniti ab omnibus habeantur, ita quòd si sic per annum manserint, ex tunc eos sicut Hæreticos condemnamus.

6. Statuimus etiam hoc Edicto in perpetuum valituro, ut Potestates, Consules, seu Rectores, quibuscunque fungantur officiis, pro defensione fidei præstent publicè juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subjectis universos Hæreticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quodammodò quandocunque fuerit quis in potestatem sivè perpetuam, vel temporalem assumptus, hoc teneatur Capitulum juramento firmare: alioquin nec pro Protestatibus: nec pro Consulibus habeantur: & eorum sententias irritas ex tunc decernimus, & inanes.

7. Si vero Dominus temporalis requisitus, & admonitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab Hæretica pravitate: post annum à tempore admonitionis elapsum, terram illius ipsis exponimus Catholicis occupandam: qui eam exterminatis Hæreticis absquè ulla contradictione possideant, & in fidei pietate conservent: salvo jure Domini Principalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod aliud impedimentum opponat: eadem nihilominus Lege servata contra eos, qui non habent Dominos Principales.

8. Credentes prætereà, Receptatores, Defensores, & Fauctores hæreticorum bannimus, firmiter statuentes, ut si postquàm quilibet talium fuerit ab Ecclesia excommunicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum, ex tunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu consilia, vel ad eligendum aliquos ab hujusmodi, neque ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis Successionem accedat. Nullus prætereà ei super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si Judex extiterit, ejus Sententia nullam habeat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiam proferantur. Si fuerit Advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si Tabellio Instrumenta per eum confecta, nullius penitus sint momenti.

9. Navigia quocumque loco pervenerint, si quo casu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram pervenerint, tam navigia ipsa, quàm navigantium bona illis integra reserventur, ad quos spectabant, antequam navigium illud periculum incurrisset, sublata omnium locorum penitus consuetudine, quæ huic adversatur Sanctioni: nisi talia sint navigia, quæ piraticam exerceant pravitatem, aut sint nobis, vel Christiano nomini inimica. Transgressores verò hujus nostræ Constitutionis, bonorum suorum publicatione mulctentur: & si res exegerit, eorum audacia juxta mandatum nostrum modis aliis compescatur.

10. Omnes Peregrini & Advenæ liberè hospitentur ubi voluerint: & hospitati, si testari voluerint, de rebus suis ordinandi liberam habeant facultatem: Quorum ordinatio inconcussa servetur. Si qui verò intestati decesserint, ad hospitem nihil perveniat, sed bona ipsorum per manus Episcopi loci tradantur hæredibus, si fieri potest: vel in pias causas erogentur. Hospes verò si aliquid de bonis talium contra hanc Constitutionem nostram habuerit, triplum Episcopo restituat, cui visum fuerit assignandum: nonobstante Statuto aliquo, seu Consuetudine, seu Privilegiis, quæ hactenus contrarium inducebant. Si qui autem contra præsumpserint, eis de rebus suis testandi interdicimus facultatem, ut in eo puniantur in quo deliquerint: aliàs prout culpæ qualitas exegerit, puniendi.

11. Agricultores, & circa rusticitatem occupati, dum villis insident, dum agros colunt, securi sint quacunque parte terrarum: ita ut nullus inveniatur, tam audax, qui personas, vel boves, agrorum instrumenta, aut siquid aliud sit, quod ad operam rusticalem pertinet, invadere, capere, aut violenter auferre præsumat. Siquis autem hujusmodi Statutum ausu temerario violare præsumpserit, in quatruplum ablata restituat, infamiam ipso jure incurrat, Imperiali animadversione nihilominùs puniendus.

Nos verò Honorius Episcopus, Servus Servorum Dei,

* Frederic II. fut couronné à Rome le 22 Novembre 1220, & comme c'est la seule date qui paroisse en cette Piece, on a cru devoir s'y arrêter. [DUM.]

ANNO 1220. Dei, has leges à Friderico Romanorum Imperatore Filio nostro Charissimo pro utilitate omnium Christianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus, tanquam in æternam valituras: Et si quis ausu temerario, inimico humani generis suadente, quocunque modò has infringere tentaverit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum se noverit incursurum.

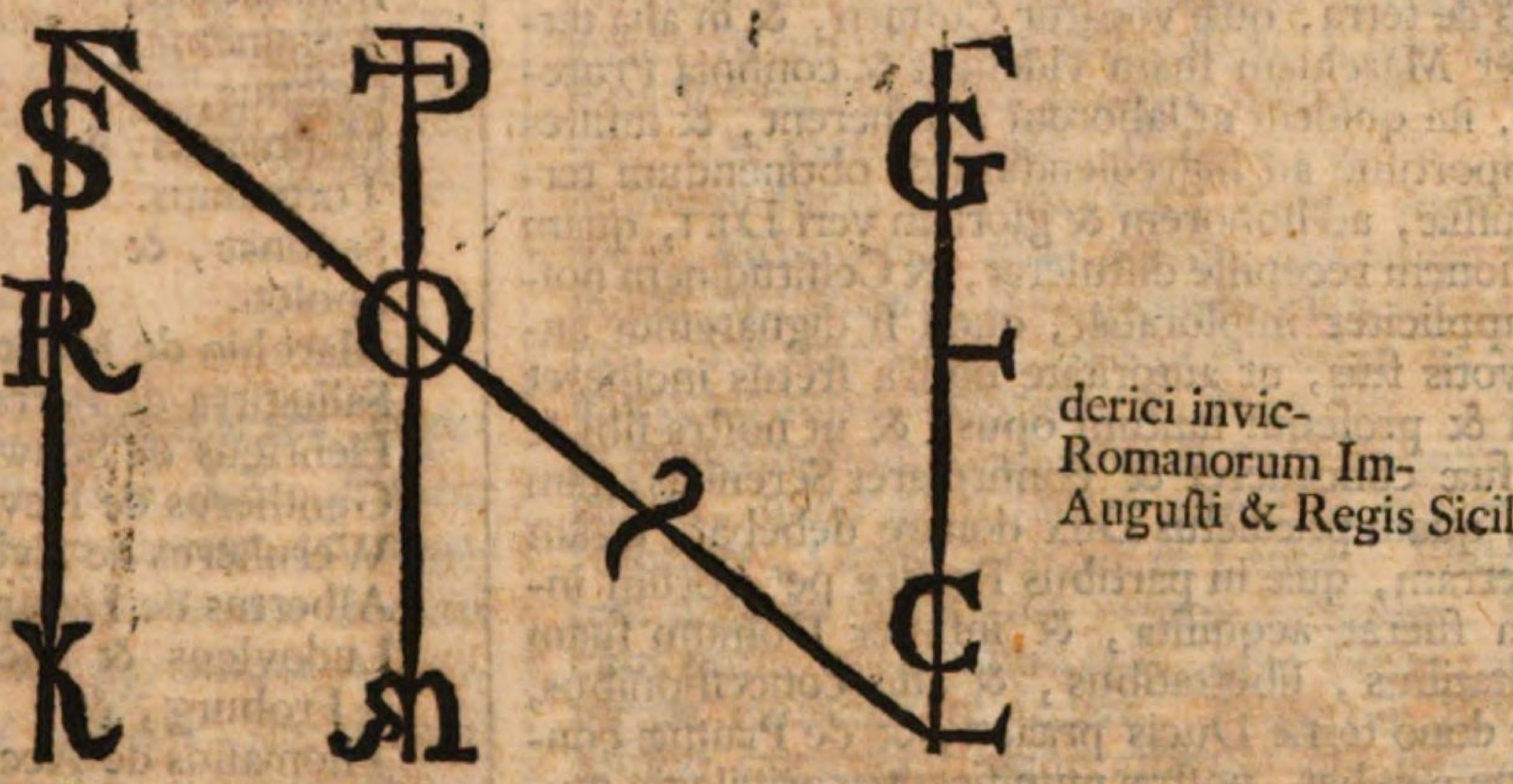
XC.

1221. Mars. *Investitura per* FRIDERICUM II. *Romanorum Imperatorem*, AZZONI VII. *Marchioni Estensi collata, de bonis omnibus Estensibus, de Comitatu* Rodigi, *nec non de* Adria & Adriano *cum adjacentiis & pertinentiis. Dat. apud Brundysium mense Martii anno* 1221. *Regni ejus in Germania IX. in Sicilia XXIII. Imperii vero I. Indictione IX.* [LUD. ANT. MURATORI delle Antichità Estensi. part. 1. cap. 42. pag. 426.]

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Fridericus Secundus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Rex Siciliæ. Imperialem decet clementiam justis postulationibus suorum fidelium benivolum præbere assensum, illorum maxime, quorum fidei puritas, & sincera devotio, & præclara obsequia nobis & Imperio exhibita plurimum recommendant. Ea propter notum facimus universis Imperii fidelibus tam præsentis ætatis quam futuræ posteritatis, quod nos attendentes multimoda & accepta beneficia, quæ Progenitores dilecti fidelis nostri Azzonis Marchionis Estensis & Anconensis Prædecessoribus nostris claræ memoriæ hactenus exhibuerunt fideliter & devote; & illa præsertim ad memoriam reducentes, quæ quondam Azzo Pater Marchionis prædicti, & Aldobrandinus frater ejus ad nostram Excellentiam fidelissime habuerunt, ad instar Progenitorum nostrorum, & eorum vestigia imitando, dictum Marchionem cum omnibus bonis suis stabilibus & mobilibus sub Imperii & nostra protectione ac defensione suscipimus speciali, & præsentis Scripti Privilegio communimus. Concedentes eidem Marchioni, suisque heredibus, & Imperiali auctoritate, ex certa scientia, perpetuo confirmantes ea, quæ certis vocabulis inferius duximus nominanda. Videlicet Estum, Calaonum, Cerum, Baonum, Soleginum, Villam cum ejus curte, Montagnanam, Meradinam, Urbanam, Merlariam, Villam quæ vocatur Plagenza, Coloniam cum ejus curte, Villam Saleti, Casalem, & Viguzolum. Insuper concedimus, donamus, & largimur, & Imperiali auctoritate perpetuo confirmamus prædicto Marchioni & suis heredibus Comitatum Rodigi cum omnibus adjacentiis & pertinentiis suis in integrum. Ad hæc etiam concedimus, & donamus, & confirmamus eidem Marchioni, suisque heredibus integraliter Adriam & Adrianum cum omnibus adjacentiis & pertinentiis eorumdem. Hæc autem omnia de certa scientia, & plenaria voluntate concedimus prædicto Marchioni, & heredibus suis donamus, & Imperiali auctoritate perpetuo confirmamus cum jurisdictione plenaria, cum omni honore, districtu, & dominatu, & omnibus publicis functionibus cum angariis & perangariis, cum jure mercati, pedagiis, & teloneis tam in aqua quam in terra, cum potestate animadvertendi in facinorosos, cum pratis, silvis, pascuis, venationibus, piscationibus, molendinis, terris cultis & incultis, aquis, aquimoliis, salictis, aquarumque decursibus, paludibus, & cum omnibus quæ ad integram & plenariam jurisdictionem pertinent, & pertinere videntur, sicut ea omnia Azzo Pater Marchionis prædicti, & Obizo Marchio Avus prænominati Azzonis olim temporibus nostrorum Prædecessorum Imperatorum vel Regum Divorum Augustorum juste habuisse, & tenuisse ac possedisse noscuntur, vel alii nomine eorumdem. Et generaliter omnes Terras, possessiones, & bona omnia quæ nunc idem Marchio, vel alii nomine suo tenent juste & possident ubique concedimus, ipsi Marchioni, & suis heredibus in perpetuum, & Imperiali auctoritate concedimus & confirmamus. Statuentes, & Imperiali Edicto firmiter præcipientes, ut de cætero nulla Civitas, nullum Commune, nullus Dux, nullus Comes, Vicecomes, nulla Potestas, nulla unquam persona magna vel parva, Ecclesiastica, vel Secularis, hujus nostri Privilegii paginam audeat infringere, vel ei aliquo temerario ausu contraire, sed rata permaneant prædicta omnia & perpetuo penitus inconvulsa. Quicumque autem hoc attentare præsumpserit, indignationem nostram se noverit graviter incursurum, & pro suæ temeritatis pœna quingentas libras auri optimi compositurum, medietatem Cameræ nostræ reliquam Marchioni prædicto & heredibus suis. Ut autem hæc omnia vera credantur, & perpetuam obtineant firmitatem, præsens Privilegium scribi, & Sigillo nostræ Celsitudinis jussimus inferius communiri, non obstantibus aliquibus Legibus, Consuetudinibus, vel Constitutionibus alicujus Civitatis. vel Communitatis, quæ contra prædicta facere viderentur. ANNO 1221.

Hujus rei testes fuerunt Ulricus Patavensis Episcopus, Albertus Tridentinus Electus, Diupoldus Marchio de Foburg, Bertoldus, Comes de Monte Sacro, Envardus Comes de Fefteme, Gotifredus Comes de Blandrato, Anselmus de Justingen Marescalcus, Conradus de Werde Camerarius, Fridericus de Stopho Pincerna & alii quamplures Nobiles & Barones.

Signum Domini Fridérici invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti & Regis Siciliæ.

Acta sunt hæc apud Brandysium Anno millesimo ducentesimo XXI. mense Martii Indictione VIIII. Regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore semper Augusto, & Rege Siciliæ glorioso. Anno Regni ejus in Germania VIIII. in Sicilia XXIII. Imperii vero ejus anno primo feliciter. Amen.

XCI.

1225. Aoüt. *Carta* HELISSENDIS *Comitissæ* Barri *quâ se vendidisse* TH. CAMPANIÆ & Briæ *Comiti totum suum dotalitium testatur. Actum mense Augusto Anno Domini* 1225. [MARTENE *Thesaurus novus Anecdotorum.* tom. 1. col. 934. Ex cartario Campaniæ Colbertino.] 1225.

EGO HELISSENDIS Barri-super-Sequanam Comitissa, notum facio universis, tam præsentibus, quàm futuris, me vendidisse Carissimo Domino meo TH. Campaniæ & Briæ Comiti Palatino totum dotalitium meum Comitatus Barri-super-Sequanam, quod scilicet dotalitium movet de feodo Comitatus Campaniæ, & omnes conquestus meos, quos feci tempore bonæ memoriæ M. Comitis Barri mariti mei, quos habebam & tenebam tempore venditionis, excepto feodo ROBERTI militis de *Fonteter*, & excepto Bardino qui erat in contentione post dictam venditionem: de qua quidem contentione prædictus TH. Co-

ANNO 1225. mes, & ego, promisimus in Dominum Hugonem Presbyterum de Barro, & Guillelmum *Putemonoie*, qui bonâ fide, & per juramentum suum secundum veritatem quam inde sciunt, & secundum legitimam inquestam quam inde facient, proferrent dictum suum. In hujus rei gratia, &c.

Actum anno Domini MCCXXV. mense Augusto.

XCII.

1226. Mars. *Literæ* FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris, quibus Donatio terræ Culmensis à* CONRADO *Duce Mazoviæ & Cujaviæ* HERMANNO A SALTZA *Magno Magistro Ordinis Teutonici pro præfato Ordine suo oblata confirmatur, eidemque potestas conceditur, Terram Prussiæ cum omnibus suis pertinentiis & juribus oppugnandi, ipsáque & quæcunque alia per eum acquisita, & acquirenda terra dicto* HERMANNO *ejúsque Successoribus in perpetuum cum omnibus Regalibus confertur. Datum Arimine mense Martio Anno Incarnationis Dominicæ* 1226. *Imperii VI. Regni Hierosolymitani I. Siciliæ verò XXVI. Indictione XIV.* [GOLDASTI **Copeylicher Begrif der Reichs-Handlungen.** pag. 168.]

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. FRIDERICUS II. divina clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Jerusalem, & Siciliæ Rex.

Ad hoc Deus Imperium nostrum præ Regibus Orbis terræ sublime constituit, & per diversa mundi climata nostræ ditionis terminos amplificavit, ut ad magnificandum in seculis nomen ejus, & fidem in gentibus propagandam, prout ad prædicationem Evangelii sacrum Romanum Imperium præparavit, sollicitudinis nostræ cura versetur, ut non minus ad depressionem, quàm ad conversionem gentium intendamus, illius provisionis gratia indulgente, per quam viri Catholici pro subjugandis Barbaris Nationibus & divino cultui reformandis, instantiam diuturni laboris assumant, & tam res quàm personas indeficienter exponant.

Hinc est igitur, quod præsentis scripti serie notum fieri volumus modernis Imperii, & posteris universis, qualiter Frater Hermannus sacræ domus Hospitalis sanctæ Mariæ Theutonicorum in Hierusalem venerabilis Magister, fidelis noster, devotam sui animi voluntatem attentiùs referando proposuit coram nobis, quod devotus noster CONRADUS Dux Mazoviæ & Cujaviæ promisit, & obtulit ei providere & Fratribus suis de terra, quæ vocatur Culmen, & in alia terra, inter Marchiam suam videlicet & confinia Prutenorum, ita quidem ut laborem assumerent, & insisterent opportunè ad ingrediendum & obtinendum terram Prussiæ, ad honorem & gloriam veri DEI, quam promissionem recepisse distulerat, & Celsitudinem nostram suppliciter implorabat, quod si dignaremur annuere votis suis, ut autoritate nostra fretus inciperet aggredi & prosequi tantum opus, & ut nostra sibi & domui suæ concederet & confirmaret Serenitas, tam terram, quam prædictus Dux donare debebat, quàm totam terram, quæ in partibus Prussiæ per eorum instantiam fuerat acquisita, & insuper Domum suam immunitatibus, libertatibus, & aliis concessionibus, quas de dono terræ Ducis præfati, & de Prussiæ conquisitione petebat, nostræ munificentiæ privilegio muniremus, ipse oblatum donum dicti Ducis reciperet, & ad ingressum & conquisitionem terræ continuis & indefessis laboribus bona Domus exponeret & personas.

Nos igitur attendentes promptam & expositam devotionem ejusdem Magistri, qua pro terra ipsa suæ Domui acquirenda ferventer in Domino æstuabat, & quod terra ipsa sub Monarchia Imperii est contenta: confidentes quoque de prudentia Magistri ejusdem, quòd homo sit potens opere & sermone, & per suam & suorum Fratrum instantiam potenter incipiet, & conquisitionem terræ viriliter prosequetur, nec desistet inutiliter ab inceptis, quemadmodum plures multis laboribus in eodem negotio frustrà tentatis, cùm viderentur proficere, defecerunt: autoritatem eidem Magistro concessimus, terram Prussiæ cum viribus Domus & totis conatibus invadendi, concedentes & confirmantes eidem Magistro, successoribus ejus, & Domui suæ in perpetuum, tam prædictam terram, quam à præscripto Duce recipiet, ut promisit, & quamcunque aliam dabit, nec non totam terram, quam in partibus Prussiæ conquiret, Domino favente, velut vetus & debitum jus Imperii, in montibus, planicie, fluminibus, nemoribus, & in mari, ut eam liberam ab omni servitio & exactione teneant & immunem, & nulli respondere proinde teneantur. ANNO 1226.

Liceat insuper eis de Concessione nostra per totam terram conquisitionis eorum, sicut acquisita per eos & acquirenda fuerit, ad commoda Domus, passagia, & theolonea ordinare, nundinas & fora statuere, monetam cudere, talliam & alia jura taxare, directuram per terram in fluminibus, & in mari, sicut utile viderint, stabilire; fodinas, mineras auri, argenti, ferri, ac aliorum metallorum, ac salis, quæ fuerint, & invenientur in ipsis terris, possidere perenniter & habere.

Concedimus insuper eis Judices & Rectores creare, qui subjectum sibi populum, tam eos videlicet, qui conversi sunt, quàm omnes alios in sua superstitione degentes, justè regant & dirigant, & excessus maleficiorum animadvertant & puniant, secundum quod ordo exegerit æquitatis. Præterea civiles & criminales causas audiant, & dirimant secundum calculum rationis.

Adjicimus insuper ex gratia nostra, quòd idem Magister, & successores sui, jurisdictionem & potestatem illam habeant & exerceant in terris suis, quam aliquis Princeps Imperii meliùs habere dinoscitur in terra sua, quam habet, ut bonos usus & consuetudines ponant, assisias faciant, & statuta, quibus & fides credentium roboretur, & omnes eorum subditi pace tranquilla gaudeant & utantur.

Cæterum autoritate præsentis Privilegii prohibemus, ut nullus Princeps, Dux, Marchio, Comes, Ministerialis, Scultetus, Advocatus, nullàve persona sublimis vel humilis, Ecclesiastica vel mundana, contra præsentis Concessionis & Confirmationis nostræ paginam audeat aliquid attentare. Quòd qui præsumserit, pœnam mille librarum auri se noverit incursurum, quarum medietas Cameræ nostræ, reliqua passis injuriam persolvetur.

Ad hujus itaque Concessionis & Confirmationis nostræ memoriam, & stabilem firmitatem, præsens Privilegium fieri, & Bulla aurea typario nostræ Majestatis impressa fecimus communiri.

Hujus rei testes sunt
Magdeburgensis, Ravennensis, Turensis, Panormitanus, & Reginus. } Archiepiscopi.
Bononiensis, Ariminensis, Cesanus, Mantuanus, & Tortosanus. } Episcopi.
Saxoniæ, & Spoleti. } Duces.
Marchio de Monte Ferraro, Salingirra de Ferraria, Henricus de Schwartzburg, Guntherus de Keverenburg, Wernherus de Kyburg, Albertus de Habspurg, Ludovicus & Hermannus de Froburg, & Thomasius de Acerris. } Comites.
Albertus de Arnstein.
Gotfridus de Hohenloe. Rucardus Marscalcus, & Ricardus Camerarius Imperialis Aulæ, & alii quàm plures.

Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis millesimo, ducentesimo, vicesimo sexto, mense Martii, decima quarta Indictione, imperante Domino FRIDERICO Dei gratia Serenissimo Romanorum Imperatore semper Augusto, Hierusalem & Siciliæ Rege, Romani Imperii ejus Anno sexto, Regni Hierosolymitani primo, Regni verò Siciliæ vigesimo sexto, fœliciter, Amen. Datum Ariminæ, Anno, mense & Indictione præscriptis.

XCIII.

ANNO. 1226.

XCIII.

Octobre. *Literæ* LUDOVICI VIII. *Francorum Regis quibus* NUNNONI SANCIO *Comiti Rossilionis & heredibus suis concedit Vicecomitatum Fenoleti; & Petræpertusæ in Feudum ligium & perpetuum, sub certis conditionibus. Actum in Castris juxta Bellumpodium, mense Octob. anno Incarnationis* 1226. [PETRI DE MARCA, *Marca Hispanica.* in Appendice Col. 1411. Ex Authentico Bibliothecæ Colbertinæ.]

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex. Noverint universi præsentes pariter & futuri quòd nos donamus & concedimus dilecto & fideli nostro Nunnoni Sancii Comiti Rossilionis, Confluentis, Vallespirii, & Carritaniæ & heredibus suis in perpetuum Vicecomitatum Fenoleti & Petræpertusæ cum pertinentiis & juribus eorundem. Et ipse Comes Nuno fecit nobis de hiis homagium ligium contra omnes homines & feminas qui possunt vivere & mori; & ipse & heredes sui similiter facere tenentur heredibus nostris, salva fidelitate Regis Aragonum. Ita tamen quòd si aliquo tempore, quod absit, guerra inter nos & dictum Regem Aragonum moveretur, ipse Nuno vel heredes sui non juvarent dictum Regem Aragonum contra nos vel hæredes nostros, de eo quod tenent de nobis, sed totum illud nobis vel heredibus nostris durante guerra redderent, & illud teneremus quousque guerra finiretur; qua finita, totum illud ad ipsum vel heredes suos sine contradictione aliqua revertetur. Quod ut perpetuæ stabilitatis robur obtineat, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate præcepimus confirmari. Actum in castris juxta Bellumpodium anno Dominicæ Incarnationis M. ducentesimo vicesimo sexto, mense Octobris.

Literæ LUDOVICI IX. *Francorum Regis de eâdem re. Actum apud Meledunum mense Julio Anno Domini* 1228. [PETRI DE MARCA, *Marca Hispanica* in Appendice. col. 1411.] Ex authentico ejusdem Bibliothecæ.

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex universis ad quos Litteræ præsentes pervenerint salutem. Noveritis quòd nos dilectum & fidelem nostrum Nunonem Comitem Rossilionis in hominem nostrum ligium recipimus de terra illa quam claræ memoriæ Ludovicus genitor noster quondam Rex Francorum illustris dedit eidem. Concessimus etiam prædicto Comiti, ut dictam terram teneat & possideat sicut in Carta ejusdem genitoris nostri super hoc confecta, quam idem Comes habet, pleniùs continetur. Actum apud Meledunum anno Domini MCCXXVIII., mense Julio.

XCIV.

1227. *Edictum* FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris contra* GREGORIUM IX. *Papam & Cardinales jus sibi in Imperatorem, & Imperium usurpantes, quo simul præfatum Papam seriò monet, ut revertentem ad gremium Matris Ecclesiæ benignè recipiat Filium singularem, præsertim cum petat instanter veniam absque culpâ.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales. tom. 3. pag. 372.]

FRIDERICUS IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS REGIBUS ET PRINCIPIBUS MUNDI. *Collegerunt Pontifices & Pharisæi consilium in unum adversus* Principem & Romanorum Imperatorem. *Quid faciamus*, inquiunt, *quia hic homo* de hostibus sic triumphat? *si sic eum dimittimus, omnem sibi* subjiciet gloriam Lombardorum, & more Cæsareo veniens non tardabit, ut posse nobis *& locum auferat, & destruat gentem nostram.* Vineam autem Domini Sabaoth aliis locabit agricolis, & nos absque judicio judicabit, & male perdet. Obstemus ergo principiis, ne forte scintilla tenuis in flammam transeat destructivam, & morbus quidem fistulare incipiens, non abscissus usquequo perveniat in medullas. Sæpe enim vix fumus ignis extinguitur, & morbo Chronico salubris serò parabitur medicina. Nullos igitur hujusmodi sermones Principis attendentes, percutiamus acriter (ajebant) ipsum lingua, nec sagitta nostra plus lateat, sed procedat: sic procedat, ut feriat; sic feriat, ut lædat; sic lædatur, quod jaceat; sic prosternatur, ut amplius non resurgat; & tunc clare videbitur, si sua somnia prosint illi.

ANNO 1227.

2. Super cathedra Moysi sedentes hoc tempore Pharisæi sic moti sunt contra Romanorum Principem oberrantes, quod actores malitiæ facti, simul & Judices, aperte judicium perverterunt. Tandem illos sui cordis malitia sic intus & extra penitus obcæcavit, quod una prorsus errante clavium potestate insontem & justum Principem ligaverunt. Sed audite mirabilem tam gloriosi Principis ligaturam. Iste Pater Patrum, qui dicitur *Servus servorum Dei*, omni prorsus exclusa justitia, factus est aspis surda, non admittens Romani Principis allegata; & velut lapis qui de funda jacitur, sic emisit subito verbum malum; ac velut omnino respuens in perturbatione consilium, *Quod scripsi scripsi*, vociferans, respuit viam pacis. Sed qui Christi Vicarius diceris, & Petri successor etiam humilis piscatoris, cur accensus furore refugis id, pro quo Rex omnium induit formam servi? Dic rogo, quid resurgens à mortuis dixit primo discipulis ille Magister omnium Magistrorum? Non, inquit, arma & scutum sumite, nec sagittam vel gladium, sed *Pax vobis.* Ad quid gloriaris in malitia, qui solus in orbe diteris fraude & dolo? Quid aliud nisi pacem ympnus dicit Angelicus, & tertius Agnus Dei? vel quid ille mirabilis Regis æterni filius, corporali præsentia discessurus, tunc reliquit discipulis, cum rediit unde venit? Certe pax & dilectio sunt principaliter illa duo, quæ teneri voluit post discessum. Ergo si Christi Vicarium, & Petri te asseris successorem, à Christi prorsus & Petri tramite non discedas: sed actus concordent actibus, & Campanus inhæreat Galilæo.

3. Istud autem satis & merito turbat Christi fidelium puritatem, quod Petrus relictis omnibus & rete, sequi Christo vocante voluit viam vitæ, qui tamquam omnia possidens & nihil habens ad thesaurum cælestis patriæ semper ardentius aspirabat. Tu vero tamquam nihil prorsus habens, omnia autem possidens, quæris semper quid derodas, devores & deglutias, nec sedare potest aliquando totus mundus tui ventris ingluviem, quia tibi non sufficit orbis terræ. Petrus autem Apostolus, ut legitur, ad portam veniens Speciosam; *Nec aurum nec argentum habeo*, dixit Claudo: tu vero, si forsan incipit acervus pecuniæ, quem adoras, minui, statim cum claudo claudicas, quærens anxie quæ sunt mundi. Sed qui, Christo jubente, prædicas tamquam pastor Ecclesiæ paupertatem, cur refugis quod hortaris, & quæris semper ut copules aurum auro? In hiis ergo non restat aliud, si non dormis, nisi ut Summi Pontificis prorsus prædicatio contempnatur. De cælo namque, si bene recolis, descendit lintheum supra Petrum, cui; *Surge, macta, & comede*, dictum est, dum oraret, qui tamen immunda noluit manducare, dira quamvis esset esurie stimulatus. Tu vero ad hoc vivis ut comedas, in cujus vasis & cyphis aureis scriptum est, *Bibo bibi.* Cujus verbi præteritum sic frequenter in mensa repetis, & post cibum, quod quasi raptus usque ad cœlum tertium Hebraice, Græce loqueris & Latine. Postquam autem impleta fuerit vino ventris ingluvies, & stomachus usque ad summum ejus, tunc super pennis ventorum existimas te sedere. Tunc tibi Romanorum substat Imperium, tunc afferunt tibi munera Reges terræ; tunc vinum mirabiles cito facit exercitus, & tibi subserviunt omnes gentium nationes.

4. Ploret igitur mater Ecclesia, quod pastor gregis Dominici factus est lupus rapax. Crassum quidem de grege comedens, confractum non alligat, & dissolutum ad propria non reducit, sed velut amator schismatis, caput & auctor scandali, pater doli, contra jura Romani Principis & honorem tuetur Hæreticos, Dei quidem & omnium Christi fidelium inimicos, omni prorsus Altissimi timore postposito, & hominum verecundia retrojecta. Sed ut possit hic melius sui cordis malitiam occultare, prædictos Crucis hostes & fidei fovet, & protegit, sub quadam specie pietatis, adserens se Lombardis ad hoc tantum ferre subsidium in hac parte, ne Cæsar illos cædat, aut judicet plus, quam requirit series sui juris. Sed dolosæ vulpis astu-

ANNO 1227. tia numquam in hoc fallet ingenium venatoris: ac qui regis Israel, intende singularis gregis Dominici pastor: dic, rogo, quid est hoc, quod *curabat*, ut legitur, *infirmos à morbis validis umbra Petri?* Tu vero, tamquam vir sanguinum, ad hoc solum invigilas, ut facta strage viventium sanguis innoxius effundatur: & de te, Sacerdos male, optime dici potest, qui tuo tempore Deo displicere proponis, & per excellentiam tuam iracundiæ turpis es imitator, dicens; Guerram veni mittere in terram, & quid aliud volo, nisi ut inter se homines prælientur? Non enim est hoc Romani Pontificis, cui *Pasce*, dictum est, *oves meas*, ut illas quidem mortifices, quarum pastor & caput diceris, dux etiam & servator. Istud quidem consideres, ut nec voluntas vel furor opprimat jus & verum, quod ille Rex terrestrium & cœlorum, in terris diutius conversatus, nil prorsus habere voluit cum terrenis, sed docendo discipulos, *beatos pauperes Spiritu* tunc vocavit. Tu vero tantum in terris habens proprium & commune terrenis, in terris orrea thesaurizas. Sed, proh dolor, quod thesauros Ecclesiæ raro vel nunquam in usus erogas egenorum: sed, ut testatur Anagnia, mandasti statim domum fieri mirabilem, sicut regia Solis erat, oblitus prorsus Petri inopiæ, qui dudum non habuit nisi rete: &, quod pejus est, etiam illa nostra Hierusalem, in qua Christus effuso sanguine pati voluit & occidi, jacet ancillata canibus, & tributaria Sarracenis. Et tu Christi Vicarius in hoc dormis, nec curas, quod nostra deletur hæreditas ad alios devoluta. Sedet enim deserta civitas, olim plena populo & gentibus speciosa, Romani quidem Antistitis omni prorsus solatio destituta, fundens rivos amaritudinis, quæ lac olim & mel fundere consuevit. Vox cujus vox turturis, quæ pro cantu dat gemitum, viduata plorat anxie, velut filios suos, quos non vidit in templo sancto suo sabbata venerari, assidue Regem Regum Romanum expectans Principem, captivitatis suæ fiduciam & sui exterminii redemtionem. Sed tu hostes Herodes impie, illuc ire times, lapis offensionis & petra scandali, maris & terræ semitas conturbasti, ne Cæsar iste mirabilis, mundi lumen & speculum sine ruga, succurrat more Cæsareo terræ Dei. Sed defendens Hæreticos perditionis filios & errorum, audire potes merito verbum illud; *Error tui non resistitur, approbatur.* nec est mirum: non enim cares occultæ societatis scrupulo, cum manifesto facinori desinis obviare.

5. Ad cor ergo revertere, nec opponas te Principi matris Ecclesiæ defensori; sed cogita & attende, quod Silvestro dudum Papæ pauperrimo, latenti tunc temporis in cavernis, respondit, ut decuit tantum virum, sacri magnificentia Constantini, qui curatus à lepræ vitio dedit Ecclesiæ quicquid habet libertatis hodie vel honoris. Sed Silvestri Vicarius male respondet Friderico. Nunquid enim dimittis septuagesies septies, sicut æterni Regis filius dixit Petro, qui non vis insonti semel parcere, sæpe & instanter veniam postulanti? Aut cum dicat Apostolus; *Omnis potestas à Domino Deo est: qui potestati resistit*, divinæ potentiæ contradicit. Revertentem ergo ad gremium matris Ecclesiæ benigne recipias filium singularem, præsertim cum petat instanter veniam absque culpa: alioquin leo noster fortissimus, qui simulat hodie se dormire, rugitu solo terribili trahet omnes à terræ finibus tauros pingues, & plantando justitiam, Ecclesiam diriget, evellens prorsus ac destruens cornua superborum.

Edictum secundum ejusdem FRIDERICI *contra Sententiam Excommunicationis à* GREGORIO IX. *Papa adversus ipsum latam.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales tom. 3. pag. 373.

FRIDERICUS Imperator Cardinalibus. Cum sit Christus caput Ecclesiæ, & in Petri vocabulo suam fundaverit Ecclesiam super petram, vosque Apostolorum statuerit successores, ut Petro pro omnibus ministrante vos, qui estis candelabra Ecclesiæ supra montem non sub modio constituti, revera omnibus, qui sunt in domo domini, ex effectu bonorum operum luceatis, nec à publica mundi, vel conscientia generali veritatis, vos subtrahere intendatis, cum ad singula, quæ Præsidens Sedi Petri proponit statuere, vel denunciando decreverit, æqua participatio vos admittat, nisi ipsius religionis Ecclesiasticæ status & zelus effervens evitandi scandalum generale, cautelam vobis suggesserit ob futura. Quis enim non miretur & stupeat, quod tot venerabilium Patrum aggregatione munitus Ecclesiæ generalis sedens in solio (utinam justus judex) inconsulte velit procedere, ac suis moribus excandescens, in Romanum intendat Principem, Advocatum Ecclesiæ, ad præcipitationem omnium, Sententiam depositionis statuere, & ob favorem Lombardorum rebellium exercere spiritualem gladium, si dici liceat, minus juste; cum alias quicquid ex objectis Ecclesiarum gravaminibus, quæ vel dicuntur objecta, vel quæ ut species à genere per individuum deriventur, vel emendationem ceperint, vel ad deliberationem vestri consilii sit in proximo, prout jussio jam præcessit debita, & integra emendatio secutura. ANNO 1227.

2. Nam ecce per patentes Litteras Prælatorum, per quas mandatum Apostolicum nos præstitit monituros, evidens testimonium declaratur, & præcedens nostra Constitutio super vocatione Prælatorum damna passorum, & de eisdem præstanda integra satisfactione Prælatis, tum per Litteras venerabili Archiepiscopo Messanensi vocato ad hoc Assessori nostro transmissas, evidens testimonium exhibetur veritatis. Propter quod non indigne dolemus, si pater Apostolicus offendere tam graviter nos intendit, ut nos, dum in constantem virum, tam vehemens cadat injuria; & si patienter ferre voluerimus, immanitas negotii non permittit, quin ad ultiones, quibus Cæsares uti solent, facti violentia nos compellit. Verumtamen dum consideramus impotentiam dominantis vel procedentis, & difficultatem attendimus defensorum, si ex quo liceret privatas exercere vindictas, quas in hominem, per quem scandalum venit, & in sui participes sanguinis compensare possemus, ut in ipsum & suos attentata nostræ Sedis injuria redundaret, tolerabilius duceremus: sed cum nec ipse, nec tota ejus successura progenies tanta foret, ut Imperii culmen zelaret in ultionem ipsorum, cumque Apostolicæ Sedis Antistes audaciæ sibi frena relaxet, & tot venerabilium Fratrum suorum moles cum eo concurrere in concepta furorum pertinacia videatur, angit nos altiori mente turbatio, quod dum nos intendimus à persequente defendere, oportet nos defendendo gravius offendere satagentem, salva in omnibus Ecclesiæ sanctitate, quam cultu sacro, debita reverentia corde & opere veneramur.

3. Quapropter venerandum vestrum cœtum affectuosius deprecamur, quatenus motus Summi Pontificis, quos ex causis evidentissimis, tam ministros quam voluntarios mundus agnoscit, ex deliberata modestia compescatis, generali statui Ecclesiæ præsertim & quieti mentium ac scandalis providentes. Nam cum ad salutem & honorem omnium vestrum favorabiliter alligemur, & sic principiis obstare non possumus, licite liceat nobis injurias, quas revocare non possumus, injuriis propulsare. Datum Paduæ.

Edictum tertium ejusdem FRIDERICI *contra Romanos quod se Papæ non opposuerunt quando Excommunicationis in ipsum Sententiam protulit, quo simul ipsos monet ad injuriam illatam ulciscendam.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales tom. 3. pag. 374.]

FRIDERICUS Imp. Romanis. Cum Roma sit nostri caput & auctrix Imperii, & Romanus Imperator à Romæ vocabulo nuncupetur, ut sibi nostri nominis & honoris processus & auspicia debeamus, in ammirationem ducimur vehementem, si, ubi promovendus est honor, & injuria propulsanda inter eos, qui tenentur & debent pro culmine nostro se murum defensionis opponere insurgentibus ex adverso, ipsis audientibus & dissimulantibus contrarium patiamur. Propter quod dolore compellimur, quod Romanus Antistes contra Romanum Principem, quod alibi non auderet, sicut dicitur, in Urbe præsumpsit sic Romanum Imperatorem, auctorem Urbis, & benefactorem Populi Romani, ipsis non resistentibus impie blasphemare, dum beneficiorum nostrorum, tam Proceres quam Populum Romanum, quibus specialiter & communiter studuimus & liberali ac spontanea munificentia providere, & eorum intendimus continuatis augmentis commoda promovere, recte monemur immemores extitisse, ac inerti sompno detentos, ut de tribu Romulea non esset vir de tot Proceribus & tribu Qui-

ANNO 1227. Quiritum, vel de tot Romani Populi milibus, qui pro nobis exurgeret, & verbum unicum loqueretur, quique nostræ injuriæ condoleret, cum nos Urbem triumphorum titulis insignitam nostræ victoriæ successibus honoremus, & ad reformandum nomen, sicut in diebus antiquis, & sedandum statum Romani Imperii, continuis laboribus intendamus.

2. Quapropter necessario decrevimus vos requirere, instanter monere, pariter & hortari, quatenus quod omissum est aliqua negligentia vel torpore, nunc instanter resumere debeatis, inducentes alios monitis & exemplo, ut omnes & singuli prompta voluntate concurrant ad nostrum & vestram injuriam ulciscendam: ne idem blasphemator noster, qui ausus est in nostri nominis blasphemiam prorumpere, de tanta præsumptione gloriari se possit, quod volentibus & nolentibus Romanis contra nos talia perpetrarit, quia cum post id posset vestræ magnitudini imputari, si quod autem impedire laudabiliter potuistis, post factum nostram & vestram injuriam postponatis inultam. Nam cum alter ad alterutrum teneamur, & nos Romanorum honorem, & vos Romanum defendere nomen nostrum, si ad hoc vos segnes & negligentes invenerimus, cum nullus timor nos coegerit ad beneficia Romanorum, sed gratia induxerit specialis, per ingratitudinem istam, licet inviti, cogemur ab universis & singulis exhibitam gratiam revocare.

XCV.

1228. Avril. *Pax inter* LUDOVICUM IX. *Regem Francorum & RAIMUNDUM Comitem Tolosanum; quâ Comes prædictus tanquam devotus jam Romanæ Ecclesiæ Filius omnem eidem obedientiam, fidem, & obsequium promittit, cum Restitutione universorum damnorum tam Ecclesiæ, quàm Ecclesiasticis hominibus in bonis mobilibus, & immobilibus factorum. Conventum ad hæc inter ipsos est, ut præfatus Comes tradat Filiam suam uni è Fratribus prænominati Regis in Uxorem, qui solus, post mortem* RAIMUNDI, *ceteris omnibus ipsius posteris vel Consanguineis exclusis hæres sit. Actum Parisiis, Mense Aprili Anno Domini* 1228. *Regni Ludovici Regis III.* [CATEL, Hist. des Comtes de Thoulouse liv. 2. chap. 6. pag. 332.]

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Noverint universi præsentes pariter & futuri, quod cum Raimundus filius Raimundi quondam Comitis Tolosani diu in excommunicatione persistens, Ecclesiæ & Dei volens esse longo tempore contumax & rebellis ad cor tamen rediens Domino faciente ad mandatum Ecclesiæ & charissimi amici nostri Romani Sancti Angeli Diaconi, Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legati, & nimium venit humiliter, & devote absolutionem suam petens gratiam & misericordiam Ecclesiæ & nostram, & non judicium postulando: promisit autem dicto Legato nomine Ecclesiæ Romanæ & nobis, quod Ecclesiæ, & nobis & hæredibus nostris de cætero erit devotus & usque ad mortem fideliter adhærebit, & quod Hæreticos & eorum credentes, fautores, & receptatores, in terra quam ipse, & sui tenent & tenebunt semper totis viribus expugnabit, non parcens in hoc proximis Vassallis, Consanguineis nec amicis, & terram tandem purgabit ab Hæreticis & Hæretica fœditate & juvabit etiam purgare & deffendere terram quam nos tenebimus & promisit quod justitiam debitam faciet sine mora de Hæreticis manifestis, & fieri faciet per Bailivos suos viriliter & potenter. Inquiret etiam diligenter & inquiri faciet de inveniendis Hæreticis, credentibus, fautoribus & receptatoribus eorundem secundum ordinationem quam super hoc faciet dictus Legatus: & ut facilius & melius Hæretici valeant inveniri promisit, quod solvet usque ad biennium duas marchas argenti & exinde in perpetuum unam & qui Hæreticum ceperit & per Episcopum loci vel alium qui potestatem habeat ille qui captus erit & fuerit de hæresi condemnatus, ita quod si plures ceperit pro singulis dabit vel dari faciet tantumdem. De aliis non manifestis & credentibus & receptatoribus & fautoribus Hæreticorum servabit & servari faciet secundum quod dictus Legatus vel Romana Ecclesia ordinabunt. Item servabit & servari faciet pacem in terra quam ipse & sui tenebunt & juvabit servari in terra quam nos in manu nostra tenebimus & Ruptarios expellet & puniet animadversione condigna & debita & receptarios eorum: Ecclesias & viros Ecclesiasticos deffendet & deffendi faciet a suis, & jura libertates & immunitates quas habent conservabit eisdem, & faciet firmiter conservari: & ne de cætero in terra ista Claves Ecclesiæ contemnantur, Sententias excommunicationis servabit & à suis servari faciet & per suos. ANNO 1228.

Excommunicatos vitabit vel vitari faciet. Sicut in Sacris Constitutionibus continetur: & si aliqui in excommunicatione per annum contumaciter permanserint, ex tum idem Raimundus ad mandatum Ecclesiæ ipsos ad sinum Matris Ecclesiæ redire compellet, occupando omnia bona sua, mobilia & immobilia, & tenebit ea donec ad plenum satisfaciant de causa pro qua fuerunt excommunicationis vinculo innodati, & de damnis datis occasione excommunicationis prædictæ, faciet omnes Baglivos suos institutos & instituendos in ipsa institutione jurare quod omnia supradicta fideliter observabunt ita quod si negligentes in his reperti fuerint pro modo delicti punientur, & si culpabiles extiterint, omnium puniantur amissione bonorum.

Instituet etiam Baglivos non Judæos sed Catholicos in terra, & nullius hæresis suspicione notatos, & tales prohibiti non possunt admitti ad emendum reditus Civitatum & Villarum vel castrorum vel pedagiorum, & si fortè talis ignoranter institutus fuerit, expellet eum & puniet dum super hoc fuerit certificatus.

Item, promisit idem Raimundus quod omnia bona immobilia & jura Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum ad præsens restituet, & restitui faciet ad plenum à suis in tota terra quam ipse & sui tenebant, illa videlicet quæ Ecclesiæ vel personæ Ecclesiasticæ tenebant ante primum adventum Cruce Signatorum, vel de quibus constabit eos spoliatos. De aliis autem stabit juri coram ordinariis, vel coram dicto Legato vel à Sede Apostolica delegatis.

Promisit etiam quod ipse solvet imposterum integrè decimas, & solvi faciet integrè à suis bona fide, & quod Milites & alii Laici non habeant decimas in terra quam ipse & sui tenent & tenebunt, nec permittet eos habere, sed ad Ecclesias juxta dispositionem ipsius Legati vel Ecclesiæ Romanæ integrè revertentur: pro damnis vero illatis à se vel à suis, Ecclesiis vel viris Ecclesiasticis super rebus mobilibus vel destructione Castrorum vel Villarum, vel aliarum rerum exceptis immobilibus de quibus fieri debet restitutio, sicut superius dictum est, solvet decem millia marcharum argenti assignanda bonis personis idoneis & fidelibus quos ipse Legatus eliget vel Ecclesia Romana quæ quantitatem prædictam de bonorum virorum consilio proportionaliter & fideliter divident, juxta quantitatem damnorum, nec poterunt ipse vel ipsi pro damnis mobilium vel destructione domorum vel villarum, sicut expressum est superius, ultra summam illam amplius conveniri.

Item, solvet Abbatiæ Cistercienſi duo millia marcharum argenti ut emantur inde reditus pro refectione Abbatum & Fratrum in Capitulo generali. Abbatiæ Clarevallis quingentas Marchas ad emendos reditus pro refectione Abbatum & Fratrum qui conveniunt in festo Nativitatis B. Virginis Abbatiæ Grandis Silvæ mille Marchas: Abbatiæ Bellæ-perticæ trecentas Marchas, Abbatiæ Candelli ducentas Marchas, ad dicta Monasteria construenda, tam pro damnis eisdem illatis in rebus mobilibus, quam pro salute animæ suæ.

Item, sex millia Marcharum solvet, quæ retinebuntur ad muniendum, infortiandum, & custodiendum Castrum Narbonense, & alia Castra, quæ nos pro Ecclesiæ & nostra securitate tenebimus usque ad decennium prout inferius continetur, & sicut visum fuerit expedire: supradicta vero viginti millia Marcharum solvet hinc ad quatuor annos.

Item, quatuor millia Marcharum deputabuntur ab ipso Raimundo duobus Magistris Theologiæ, duobus Decretistis, sex Magistris liberalium Artium, & duobus Magistris Grammaticis regentibus Tolosæ quæ dividentur hoc modo. Singuli Magistrorum Theologiæ habebunt singulis annis quinquaginta Marchas, usque ad decennium, scilicet annuatim, uterque Magistrorum Decretorum habebunt triginta Marchas usque ad decennium, singuli Magistri Artium habebunt viginti Marchas usque ad decennium.

Item, statim post absolutionem suam assumet pro penitentia Crucem de manu Domini Legati contra Sar-

Sarracenos, & ibit ultra mare infra biennium, ibidem per quinquennium integrè continuum moraturus illos autem qui adhæserunt Ecclesiæ nobis, Patri nostro, Comitibus Montisfortis, & adhærentibus eis occasione hujusmodi quod adhæserunt Ecclesiæ nobis, Patri nostro, Comitibus Montisfortis & adhærentibus eis, non gravabit, sed benignè tractabit idem Raimundus eos tanquam amicos, ac si ei contrarii non fuissent exceptis hæreticis & credentibus ipsorum; & Ecclesia & nos humiliter faciemus illud idem de illis qui ipsi Raimundo contra nos & Ecclesiam adhæserunt, exceptis illis qui ad pacem Ecclesiæ & nostram non veniunt cum eodem Raimundo.

Nos autem attendentes humilitatem ejusdem Raimundi, & sperantes quod in devotione Ecclesiæ & fidelitate nostra perseveret fideliter, volentes sibi facere gratiam, filiam suam quam nobis tradet, trademus in uxorem uni de fratribus nostris per dispensationem Ecclesiæ, & dimittemus eidem Raimundo totum Episcopatum Tolosanum, excepta terra Marescalli, quam Marescallus tenebit à nobis: post mortem autem ejusdem Raimundi, Tolosa & Episcopatus Tolosanus erit fratris nostri qui habebit filiam suam in uxorem, & filiorum susceptorum ex ipsis duobus: si autem frater noster, quod absit, moreretur sine filiis ex ipsa, Tolosa & Episcopatus Tolosanus revertentur ad nos & hæredes nostros, & filia, vel alii filii, vel filiæ, vel hæredes ipsius Raimundi nihil juris in ipsis poterunt reclamare: & si ipsa filia sine filiis ex fratre nostro moreretur, Tolosa similiter & Episcopatus Tolosanus ad nos & hæredes nostros revertentur. Ita quod omni casu contingente, ad nos & hæredes nostros Tolosa & Episcopatus Tolosanus revertentur, & nulli poterunt ibi jus aliquod reclamare, nisi filii, aut filiæ descendentes ex fratre nostro & filia ejus, sicut est supradictum.

Item, dimittimus eidem Raimundo Agennensem & Caturcensem Episcopatus: de Episcopatu Albiensi dimittimus eidem Raimundo quicquid de Episcopatu Albiensi citra fluvium de Tarn, videlicet ex parte de Gaillac: & Civitas Albiensis remanebit ex parte nostra, & quicquid est ultra fluvium illum versus Carcassonam in eodem Episcopatu Albiensi, & nos habebimus ripam & aquam ex parte usque ad medium flumen, & idem Raimundus similiter habeat ripam & aquam ad medium flumen ex parte sua, salvis juribus & hæreditatibus aliorum, dummodo de iis qui ex parte Raimundi faciant quod debebunt, & similiter ex nostra. Episcopatum Caturcensem dimittimus eidem Raimundo, excepta Civitate Caturcensi & Feudis & aliis quæ habuit in eodem Episcopatu Rex Philippus avus noster tempore mortis suæ: & si dictus Raimundus sine filiis de legitimo matrimonio procreatis decesserit, tota terra remanebit filiæ suæ, quam habebit frater noster in uxorem & hæredibus susceptis ab ea, ita quod dictus Raimundus ut verus Dominus habeat plenum jus, & liberum Dominium in supradictâ terrâ, quæ dimittitur ei, salvis conditionibus supradictis, tam de Civitate Tolosæ, & Episcopatu Tolosano, quàm de terrâ aliâ superiùs nominatâ, ut in morte pias eleemosynas facere possit, secundùm usum, & consuetudines aliorum Baronum Regni Franciæ: supradicta omnia dimittimus ei salvo jure Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum virorum, sicut superiùs est expressum. Unde Viridifolium cum pertinentiis suis, & villam de Lasbordes cum pertinentiis suis dimittimus secundùm ordinationem bonæ memoriæ Patris nostri Ludovici Regis, & Comitis Montisfortis, Episcopo Tolosano, & Filio O. de Luers, ità tamen quòd Episcopus Tolosanus pro Viridifolio faciat Raimundo, quod debebat facere Comiti Montisfortis, & Filius ejusdem faciat quod debebat facere bonæ memoriæ Regi Ludovico Patri nostro, donationes aliæ à nobis vel à Patre nostro, vel à Comitibus Montisfortis factæ non teneantur, nec idem Raimundus vel sui ad eas teneantur in terrâ, quæ ipsi Raimundo dimittitur. De omnibus supradictis dictus Raimundus faciet nobis homagium ligium, & fidelitatem secundùm consuetudinem Baronum Regni Franciæ. Totam aliam terram, quæ est citra Rhodanum in Regno Francorum, & omne jus siquid ipsi Raimundo competit, vel competere in ea præcisè, & absolutè quitavit nobis, & hæredibus nostris in perpetuum.

Item, omnes indigenæ, qui Fayditi fuerunt de terrâ illâ pro Ecclesiâ, pro Patre nostro, & Comitibus Montisfortis, & adhærentibus eis, vel propriâ voluntate recesserunt ab eâdem terrâ nisi inveniantur Hæretici ab Ecclesiâ condemnati, integrè restituantur in statum pristinum quoad hæreditates, & possessiones, propter illa, si qua ex causa Donationis à Patre nostro, vel à nobis, vel à Comitibus Montisfortis habuerunt. Si verò aliqui hominum, qui remanebunt in terrâ, quæ dimittitur Raimundo, noluerint redire ad mandatum Ecclesiæ & nostrum specialiter Comes Fuxensis, & alii, idem Raimundus faciet eis vivam guerram, nec pacem cum ipsis faciet, nec treugas sine assensu Ecclesiæ, & nostro, & si terræ eorum occupabuntur, remanebunt eidem Raimundo, destructis tamen prius omnibus munitionibus, & fortalitiis, muris, & fossatis, nisi vel pro securitate Ecclesiæ & nostra voluerimus ea retinere usque ad decennium post acquisitionem, & tunc cum reditibus & proventibus ipsorum castrorum retinebimus ipsa.

Item, idem Raimundus faciet dirui muros Civitatis Tolosæ omnino, & fossata impleri juxta mandatum, voluntatem, & ordinationem Legati.

Item, diruentur funditus, & replebuntur fossata, triginta Villarum, & Castrorum per ipsum Raimundum videlicet de Fano Jovis, de Castronovo, de la Besseda, de Avinioneto, de Podio Laurentii, de Sancto Paulo, de Vauro, de Rabastentiis, de Gaillaco, de Monte-acuto, de Podio-celsis, de Verduno, de Castro Sarraceno, de Moyssaco, de Monte Albano, de Monte-acuto, de Agenno, de Condomio, de Saverduno, de Altâ Ripâ, de Cassanolio, de Pugeolis, de Alta Villar, de Villa Petrutii, de Layrac, & de quinque aliis ad voluntatem ipsius Legati, nec poterunt reædificari sine voluntate Ecclesiæ, & nostra, nec alibi fient novæ fortiæ. Villas tamen non infortiatas bene poterit facere idem Raimundus si voluerit in terrâ quæ dimittitur ei: si verò aliqua Villarum, vel Castrorum, quæ debent dirui, ut dictum est, essent hominum suorum, & nollent, quod diruerentur, idem Raimundus faciet eis vivam guerram nec pacem vel treugas sine assensu Ecclesiæ & nostro cum eis faciet donec diruantur muri, & impleantur fossata omnia supradicta. Promisit & juravit nobis & dicto Legato præfatus Raimundus se firmiter, & perpetuo servaturum bonâ fide, & sine fraude, & malo ingenio, & quod faciet bonâ fide ab hominibus, & vasallis, & fidelibus suis firmiter observari: faciet etiam illud idem jurare omnes cives Tolosanos, & alios homines terræ, quæ dimittitur ei, & addet juramento illorum, quod ipsi dabunt operam efficacem, quod ipse Raimundus servet ea, & si idem Raimundus venit contra prædicta, vel aliquod prædictorum ipso facto de voluntate ejus sunt absoluti, & ex nunc ipse eos absolvit à fidelitate, & hommagio, & omni aliâ obligatione quibus ipsi tenentur ei, & adhærebunt Ecclesiæ & nobis contra ipsum nisi infra quadraginta dies, postquam fuerit monitus hoc emendaverit, vel juri steterit coram Ecclesiâ, de iis, quæ ad Ecclesiam pertinent, & juri coram Rege de his, quæ ad Regem pertinent, & tota terra ipsa quæ dimittitur ei incidet in commissum Regis, & erit idem Raimundus in eo statu in quo nunc est quoad Regem, & quoad excommunicationem & omnia alia, quæ fuerunt statuta contra ipsum, & Patrem suum in Concilio Generali vel postea. Addetur etiam in juramento ipsorum quod juvabunt Ecclesiam contra Hæreticos, credentes, fautores, & receptatores eorum, & contra omnes alios, qui occasione Hæresis vel contemptus excommunicationis Ecclesiæ contrarii existerent in terrâ quæ dimittitur eis, & in terris aliis supradictis, & Regem juvabunt contra omnes, & eis facient vivam guerram donec ad mandatum Ecclesiæ revertantur, & Regis; renovabuntur autem prædicta juramenta de quinquennio ad quinquennium ad mandatum Regis.

Ut autem omnia supradicta adimpleantur & Ecclesiæ & nobis pleniùs & meliùs observentur, tradet pro securitate Ecclesiæ, & nostra in manibus nostris Castrum Narbonense, quod tenebimus usque ad decennium, muniemus, & infortiabimus, si visum fuerit expedire.

Item, tradet nobis pro securitate Ecclesiæ, & nostrâ manibus nostris caput Castri Vauri, Castrum de Monte acuto, Penam de Agenesio, Rupeperusii, Castrum de Cordis, Castrum de Verduno, Castrum de Villo Muri, & usque ad decennium tenebimus ea, ita quod primis quinque annis solvet idem Raimundus nobis pro expensis custodiæ quolibet anno mille quingentas libras Turonenses non computatis in iis sex millibus Marcharum supradictis: in aliis quinque annis si voluerimus tenere faciemus expensis propriis custodiri; nos tamen poterimus si placuerit Ecclesiæ & nobis diruere quatuor Castra de prædictis, videlicet Castrum

ANNO 1228.

Caſtrum Vauri, caput Caſtri Novi, de Villo Muro, & Verdunum, & propter hoc non diminuetur prædicta ſumma mille, & quingentarum librarum Turonenſium reditus, & proventus Caſtrorum & omnia, quæ jure Dominii percipiuntur erunt Raimundo, & nos ad ſumptus noſtros tenebimus capita ipſorum Caſtrorum, & Corduam, & dictus Raimundus habebit ibi Baylivos ſuos non ſuſpectos Eccleſiæ & nobis, qui faciant juſtitiam hominibus, & recipiant reditus & proventus prædictos. Poſt decennium autem reſtituemus dicta capita Caſtrorum, & Corduam dicto Raimundo libere ſalvis conditionibus ſupradictis: & ſi prædicta omnia quantum ad Eccleſiam & nos fuerint obſervata, Penam autem de Albigeſio tradet nobis infra Kalendas Auguſti proximas cum aliis Caſtris detinendam a nobis uſque ad decennium. Si verò illam non poterit habere uſque ad terminum illum, tunc obſideri faciet, & vivam guerram fieri tamdiu quouſque eam habeat, nec pacem, nec treugam cum ipſo faciet, qui tenet eam, vel tenebit, donec ipſam habeat; non tamen propter hoc retardetur à peregrinatione tranſmarinâ de quâ ſuperiùs eſt ordinatum, & ſi uſque ad annum integrum poſt ipſas Kalendas Auguſti tradiderit nobis prædictam Penam de Albigeſio, erit in conditione ſupradictorum Caſtrorum, ſcilicet quod reddemus ei quando reddemus alia Caſtra: ſi verò poſt annum prædictum ipſam Penam de Albigeſio non poterit aſſignare, tunc eam tradet Templariis, vel Hoſpitalariis, ſive aliis Religioſis in Eleemoſynam perpetuò ſalvis hæreditatibus eorum qui ſe tenent ex parte noſtrâ poſſidendam ad voluntatem Legati vel Eccleſiæ Romanæ, tali conditione quod ipſi non alienent ipſam de manu ſuâ, nec de eâ faciant guerram dicto Raimundo, niſi de mandato Eccleſiæ. Et ſi non poterunt aliqui Religioſi inveniri qui velint eam habere, diruatur omnino, nec poſſit reædificari ſine voluntate Eccleſiæ Romanæ, & noſtrâ, & ipſius Raimundi. Item donec dictam Penam de Albigeſio tradat nobis, vel Templariis, vel Hoſpitalariis, vel aliis Religioſis, ſicut dictum eſt, tenebimus propter hoc obligatam Penam de Ageneſio & Caſtrum Narbonenſe. Et ſi etiam infra decennium det Penam de Albigeſio Templariis vel Hoſpitalariis vel aliis Religioſis, ut dictum eſt, tanto tempore poſt decennium ſumptibus noſtris tenebimus ſi voluerimus illa duo Caſtra prænominata, quanto tempore diſtulerit tradere Penam. Et ſi poſt decennium Pena de Albigeſio non eſſet acquiſita, tamdiu poſt tempus memoratum tenebimus poſt decennium illa duo Caſtra, quouſque ipſa eſſet reſtituta, & eſſet aſſignata, ſicut ſuperius eſt expreſſum.

Et nos abſolvimus quantum ad nos pertinet Cives Toloſanos, & alios homines terræ, quam ipſi Raimundo dimittimus, à juramento, & aliis obligationibus factis nobis, & Patri noſtro & Comitibus Montisfortis vel aliis pro eis à pœnâ & incurſibus, quibus nobis, vel Patri noſtro, vel Epiſcopo Toloſano, vel aliis Prælatis vel aliis Comitibus Montisfortis ſe obligaverant, ſi unquam in Dominium ipſius Raimundi, vel Patris ejus reverterentur ſalvis in omnibus & per omnia conditionibus ſupradictis. Ut autem prædicta omnia rata maneant, præſentem paginam Sigilli noſtri auctoritate, & Regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Pariſiis Anno Domini 1228. Menſe Aprilis, Regni verò noſtri anno tertio; aſtantibus in Palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt, & ſigna, Dapifero nullo, ſignum Roberti Buticularii, ſignum Bartholomæi Camerarii, ſignum Matthæi Conſtabularii, datum vacante Cancellariâ, explicit.

Declaratio LUDOVICI IX. *Regis Francorum de voluntariâ* RAYMUNDI *Comitis Toloſani in captivitate ſuâ Pariſiis apud Luparam remanſione pro majori Eccleſiæ ac Regis ſecuritate, donec Filiam ſuam cum quinque Caſtris in Inſtrumento Pacis denominatis Nunciis Regiis in poteſtatem tradiderit & Toloſæ muros dejecerit. Actum Pariſiis Menſe Aprili Anno Domini* 1228. [CATEL, Hiſtoire des Comtes de Toloſe. liv. 2. chap. 7. pag. 338.]

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex, univerſis ad quos præſentes Literæ pervenerint ſalutem. Noverit univerſitas veſtra quod Raimundus filius quondam Raimundi Comitis Toloſani remanſit in priſione noſtra Pariſiis apud Luparam ad petitionem ſuam & de propria ipſius voluntate pro pleniori Eccleſiæ ſecuritate & noſtra, donec idem Raimundus filiam ſuam in poteſtate noſtra apud Carcaſſonam Nunciis noſtris tradiderit, & quinque Caſtra, videlicet Caſtrum Narbonenſe, Penam in Agenenſi, Rupemparvæ, Cordam & Verdunum noſtris ſimiliter Nunciis aſſignaverit, ita quod cum filiam ſuam & dicta Caſtra, ſicut præmiſſum eſt, tradiderit & de hoc nobis & Romano Sancti Angeli Diacono, Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato conſtiterit, idem Raimundus libere revertetur, & cum eo revertentur Claudius de Cavaillone, Raimundus de Caſtronovo, Bertrandus Deſcalquens, Pontius Molanus. A. Barraux. Raimundus Yſarnus. B. de Villanova. Petrus de Toloſa. Mauran R. filius Ægidii Hugonis de Alſario & filius Hugonis Joannis, qui ad majorem ſecuritatem Eccleſiæ & noſtra remanſerant obſides cum eodem penes nos, in oſtagio remanebunt donec nobis & eidem Legato conſtiterit, quod de muris Toloſanis dirutum ſit uſque ad quingentas Tayſias raptales in parte illa videlicet quæ circuit Caſtrum Narbonenſe. Ita quod ad ipſum Caſtrum liber pateat acceſſus & repleta ſint item ad plenum foſſata. Quod cum factum fuerit & de hoc nobis dicto Legato conſtiterit iidem obſides libere revertantur. In cujus rei teſtimonium Sigillum noſtrum præſentibus Litteris duximus apponendum. Actum Pariſius anno Domini 1228. menſe Aprilis.

Declaratio LUDOVICI *Regis Francorum ſuper Homagio per* RAIMUNDUM *Comitem Toloſanum ſibi præſtito ac ſub conditione recepto, ſi nempe præfatus Comes articulis in Inſtrumento Pacis contentis ſatisfecerit. Actum Pariſiis Menſe Aprili Anno Domini* 1228. [CATEL, Hiſtoire des Comtes de Toloſe. liv. 2. chap. 7. pag. 339.]

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex, univerſis præſentes Literas inſpecturis ſalutem in Domino. Noverit univerſitas veſtra quod cum Raimundus filius quondam Raimundi Comitis Toloſani venit ad mandatum Eccleſiæ atque noſtrum, nos ipſius homagium ſub conditione recepimus: Videlicet ſi ipſe omnia ſervaret quæ inſtrumento Pacis factæ inter Eccleſiam, nos & ipſum continentur. Si autem prædictus Raimundus dicta omnia quantum ad nos & Eccleſiam, non ſervaret, vel in aliquo contraveniret, nos ipſum ex tunc de voluntate ſua in eo ſtatu reponimus in quo fuit antequam homagium reciperemus ipſius, & ipſo facto ex tunc in eo ſtatu omnimodo erit quoad nos & regnum noſtrum in quo tunc fuit, ita quod pro nullo habeatur homagium præſtitum, & nos & noſtri facere poſſemus currere contra eum & occupare terram quam per pacem dimiſimus ei. Noveritis etiam quod nos Caſtra ipſius quæ uſque ad decennium tenere debemus, tenebimus per memoratum ſpatium pro Eccleſiæ ſecuritate & noſtra: Ita quod ſi dictus Raimundus conventiones quas habet erga Eccleſiam non ſervaret & læderet vel damnificaret eandem, infra decem annos quibus Caſtra tenebimus antedicta, ſi ipſe infra quadraginta dies emendare noluerit, & tunc nos infra duos menſes emendare faciemus. Quod ſi prædicta Caſtra omnia, Eccleſia ea habere voluerit, trademus Eccleſiæ tenenda, ita quod fructus eorundem Caſtrorum interim percipiet donec ſit ſatisfactum eidem. Et cum fuerit ſatisfactum Caſtra nobis reſtituet memorata, nec illa Caſtra vel aliquid ex ipſis dicto Raimundo tradet, vel alicui qui noſtrum eſſet vel Regni Francorum inimicus. Et ſi forte vellet Eccleſia ipſa Caſtra retinere vel à nobis recipere, nos ipſa tenebimus donec ſit ipſi Eccleſiæ plenarie ſatisfactum. Si vero poſt decennium contra Eccleſiam idem Raimundus de terra illa quæ incidet in commiſſum noſtrum cum veniet ad manus noſtras, reſtituemus Eccleſiis poſſeſſiones & libertates, & jura rerum immobilium quæ in terra illa dictus Raimundus Eccleſiis abſtuliſſet, ſeu etiam ipſa Eccleſia amiſiſſet. Ut autem præmiſſa omnia rata & inconcuſſa permaneant præſentes Literas Sigilli noſtri munimine fecimus roborari. Actum Pariſius, anno Domini 1228. menſe Aprilis.

XCVI.

24. Août. HENRICI *Romanorum Regis Confirmatio de omnibus & singulis Privilegiis Austriæ & Styriæ per Reges & Imperatores antehac concessis; hoc insuper addito, ut* LEOPOLDUS *tunc temporis Austriæ & Styriæ Dux, uti & Successores ejus omnes Feoda sua quæcunque in Equo residentes recipere, & in Principatus Pileo Regalis Coronæ Diadema solemniter ferre possint. Datum apud Eselingen 9. Kalend. Septemb.* 1228. *Indictione prima.* [Tiré des Archives Imperiales du petit Tresor de la Regence & de la Chambre à Vienne.]

IN Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Amen. Heinricus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, dignum est nimirum & consentaneum, possibilibus rogatibus Regiam Majestatem omni tempore annuendo, largissimè subvenire, ipsosque benigniter adimplere. Noverit igitur omnium Christi nostrique Regni Fidelium etas & successura posteritas, quòd nos Principum, quorum jure quemque Romanorum Regem est eligere, bene placito consilio & favore, omnia jura, gratias & libertates cunctasque bonas consuetudines, Nobilium terrarum scilicet Austriæ & Styriæ, quæ usque ad nos, ab antiquis Imperatoribus, Romanorumque Regibus plænariè devenerunt, de quibus etiam ritè & rationabiliter noster & sacri Regni dilectus Leopoldus Dux Austriæ & Styriæ, Antiquorum Imperatorum, Romanorumque Regum Literis, quas certitudinaliter, lesione qualibet procul mota, vidimus, plenius nos instruxit. Et cum divina gratia, Regia perfectissimè perfruimur potestate, procul dubio nostram Regalem bene condecet largitatem, ut nostros & sacri Regni Principes, eorumdemque terras Juribus, & gratiis specialibus sublimemus: è quibus specialiter Magnificum & Sacro Regno fidelissimum summum nostrum Principem Leopoldum Ducem Austriæ & Styriæ easdemque suas terras sequentibus juribus, gratiis & libertatibus, volumus honorare, primò quod si aliquis, alicui Ducum Austriæ & Styriæ, quacunque censeretur dignitate, suarum terrarum Provincias, & talia cetera quocunque nomine nuncupationeque censeantur, quæ aut à Regali Magnificentia, seu à Principibus spiritualibus, Concessionis, collationisve officio derivaretur, legare, dare, obligare, vendere contingeret, eosdemque venditores, siveobligatores hujusmodi regalis nostra Majestas, nec aliquis hominum aliqualiter valeat impedire. Quòd si autem eadem vendicio, obligatio, datio, legatio evenire contingeret tam repente, quod nec Regia Sublimitas, nec horummodi Collatores possent aliquatenus requiri, Ducibus Austriæ & Styriæ prædictis in eorum Juribus, ob hoc nullum eveniat penitus detrimentum; etiam idem Generosus Princeps Leopoldus Dux Austriæ & Styriæ, coram nostræ Majestatis oculis & Electorum Romani Regni culminis, inquisitione & sententia obtinuit, ut secundum suarum Antiquarum Literarum recitationem, omnia sua jura, seu feoda cujuscunque sint conditionis, in Equo residens recipiat, talibus Collationibus magnifice præditatus; præterea eidem Illustrissimo Principi Leopoldo Duci Austriæ & Styriæ, cunctisque suis sequacibus, hanc largiter concedimus dignitatem, ut in sui Principatus pileo nostre Regalis Corone diadema solenniter ferre possit; volentes largius, omnes suas Terras, seu Ditiones, Districtus & cetera, ad hujusmodi pertinentia, vel quæ in posterum poterint obtinere, habere cuncta Jura, libertates, gratias, bonasque consuetudines, quas Duces olim terrarum jam dictarum pie recordationis in commendabilem ex antiquis consuetudinem perduxerunt, aut quæ recenter à nostræ manibus Excellentiæ, susceperunt, quibusvis impedimentis inviolabiliter procul motis, ... demum mandantes, & sub interminatione gratiæ nostræ districtè precipientes, ut nullus sit, qui ausu ductus temerario strenuissimum Principem Leopoldum Ducem Austriæ & Styriæ præfatum, suosque sequaces . . . . . audeat impedire, vel alicujus ingenii scrupulo molestare. Quod qui facere præsumserit offensam nostræ Celsitudinis se noverit incursurum, ad quarum etiam gratiarum concessarum perhennem memoriam, præsentem eis Literam conscribi, & Sigillo nostro jussimus insigniri. Testes hii sunt Ludovicus Dux Bavariæ Palatinus Comes Rheni, Ulricus & Ludovicus Comites de Ferreto, Conradius Purgravius de Nurnber, Fridericus de Trubendingen, Eberhardus Dapifer de Walpurc, Conradus Pincerna de Wintersteten, Cunradus de Schmrdelfeld & alii quam plures. Actum apud Eselingen Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo octavo nono Calendas Septembris; Indictione prima.

XCVII.

1230. Juin. *Sententia per Pares Franciæ aliosque Judices in Curiâ sedentes contra* PETRUM *Comitem Britanniæ lata; qua propter Defectionem ejus & Forisfacta, de Comitatu suo ejicitur. Datum in Castris juxta Ansenix Anno Domini* 1230. *mense Junii.* [ANNALES DE BELLEFOREST. Tome I. fol. 645.]

GAlterus Dei gratia Senonensis Archiepiscopus, Galterus eadem gratia Carnotensis, & Guillielmus Parisiensis Episcopi, Ferdinandus Comes Flandriæ; Theobaldus Comes Campaniæ, Comes Nivernensis, Comes Blesensis, Comes Carnotensis, Comes Montisforti, Comes Vindocinensis, Comes Rouciacensis: Matthæus de Montemorencio Franciæ Costabularius, Joannes de Suessione, Matthæus de Sacrocæsaris, Vicecomes Bellimontis, & alii Barones & Milites, quorum præsenti scripto supposita sunt sigilla: universis tam præsentibus quàm futuris ad quos pervenerit præsens scriptum salutem in perpetuum. Notum facimus quod nos, coram charissimo Domino nostro Ludovico Rege Francorum illustri indicavimus unanimiter quod Petrus quondam Comes Britanniæ propter ea quæ Domino Regis forisfecerat, quæ pro majori parte coram nobis omnibus ibi dicta fuerunt Balium Britanniæ per justitiam amisit: & quod Barones Britanniæ & alii, qui eidem fecerunt homagium, vel fidelitatem ratione illius Balli, sunt penitus absoluti, & quicti ab illa fidelitate, & illo homagio: nec tenentur ei obedire, vel aliquid pro eo facere quod pertineat ad rationem illius Balli. In cujus rei testimonium præsens scriptum fecimus consignari nostrorum impressionibus Sigillorum. Datum in Castris juxtà Ansenix, Anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo, mense Junio.

XCVIII.

1231. *Traité de Paix* (1) *entre* LOUIS IX. *Roi de France, &* PIERRE DE DREUX, *dit* MAUCLERC, *Duc de Bretagne, par lequel ledit* PIERRE *se soumet lui, & son Duché, au Roi* LOUIS, *& à ses Successeurs Rois de France, pour le tenir d'eux à Foi & Hommage, sous la reservation de ses Droits Royaux, Superiorités, Prerogatives, Noblesses, & Franchises, selon qu'elles y sont exprimées. Donné à Angers l'an du Seigneur* 1231. [D'ARGENTRE, Histoire de Bretagne. liv. 5. chap. 17. pag. 291.]

LOYS PAR LA GRACE DE DIEU ROY DE FRANCE, A tous ceux qui ces presentes Lettres verront & orront, Salut en celuy qui est le vray salut de tous. Nous voulons estre notoire à ceux qui sont à advenir, que comme autrefois notre aymé cousin PIERRE DE DREUX, autrement de Brenne, Duc de Bretagne, par l'instigation & exhortement de Henry Roy d'Angleterre, eust encommencé guerre à l'encontre de nous, & desia gasté plusieurs parties de nostre Royaume, & mesme par puissance d'armes eust pris nostre Chasteau de Belesme, & iceluy longuement detenu de sa saisine, affirmant avoir droict audict Chasteau, pour raison de certaines demandes à nous

(1) *D'Argentré* en donnant cette Piéce, avertit que ce n'est qu'une Traduction du Latin, qui peut être vicieuse. Le Pere *Lobineau* la rejette entierement, comme fausse, & il soupçonne qu'elle a été fabriquée par l'Auteur du *Chronicon Briocense*, qui la donne sous l'an 1231. Les raisons du Pere *Lobineau* se peuvent voir au 14. Livre de son Histoire, & aux Preuves, Col. 835. & 1355. [DEM.]

ANNO 1231.

nous autresfois exhibées, & par nous pour partie desniées, tant pour cause de la succession de bonne memoire Messire Robert son pere, & nostre frere germain, comme autrement. Nous pour ce desirans à ses malices obvier, & le peuple à nous subjet deffendre des oppressions d'icelle necessité, à ce nous contraignant & interpellant mesme sur puissante Armée encontre de luy, & pour les injures par luy inferées reformer, & obvier à celles qu'il pourroit au temps advenir inferer, & mesmes pour les droicts de nostre heritage conserver & garder, vinsmes en nostre Ville d'Angers, voulans mieux au secours & ayde de nos Subjets & adherens à l'encontre de luy aller, & manifestement recourir, que les perils par luy encommencez & continuez attendre à nos portes. Et comme illec en l'expedition de nostre guerre longuement benissions la grace de Dieu aydante, & moyennant la supplication de plusieurs Comtes & Barons, nous & nostre dit Cousin aux choses soubscrites admonestans, & nous considerans les inconveniens & dommages irreparables, lesquels non pas seulement à nous & à nos Subjets, ou au Duc dessusdit & à ses Subjets, mais à moult d'autres sont advenus, & pourroient avec le temps advenir plus griefs, si par la providence de Dieu par paix & concorde n'estoient estaints: & non voulans si grand bien comme le bien de paix, à la desplaisance de nostre Redempteur empescher, ainçois à ce nous rendre de toutes parts appareillez, afin que Dieu vueille addresser & conduire nos affaires, & par la beatitude de paix les Subjets de nous & du dessusdict Duc, puissent vivre & demeurer en seureté & nous & iceluy Duc, par lequel entiere paix est dediée à ceux de bonne volonté plus franchement servir, & à la rage de batailles cesser, eux delecter en la tranquillité & bonté de paix: & que les entreprises d'aucuns forcenez, & comme serpens venimeux decourans par les terres les cornes eslevées, & sans aucun frein, en furent par le vouloir de Dieu extirpées du tout en tout, le peuple Chrestien uni en prosperité, & nous & ledict Duc de Bretagne corps & biens & Subjets sans empeschement contraire, puissions contre les mescreans & blasphemes du nom Chrestien, ou passage outre mer exposerons en la guerre de Dieu entendre: laquelle las! est maintenant contemnée en la honte non pas petite de la Chevalerie Chrestienne. Icelles choses & autres qui ensuivent de chacune partie diligemment considerées pour concorde de paix, & perpetuelle memoire & confederation & amitié entre nous & ledict Duc encommencée, sommes convens & accords en ceste maniere.

C'EST A SÇAVOIR, premierement ledict Duc de toutes ses demandes tant à cause de sa succession devant dicte, comme autrement, nous quittera du tout, ainsi comme de fait IL A QUITTE' ET SUBMIS LEDIT DUC SOY ET SONDIT DUCHE' A NOUS ET NOS SUCCESSEURS ROYS DE FRANCE, de cy en avant soubs certains poincts à declarer cy dessous: & pour ceste cause NOUS A FAIT L'HOMMAGE & submission. En outre en bonne foy a promis pour luy & ses successeurs Ducs de Bretagne, nous & nos successeurs contre toutes personnes de quelque dignité, estat, ou preéminence qu'ils soient, ayder & conseiller loyallement selon son pouvoir, sauf & excepté nostre sainct Pere le Pape, & l'Eglise saincte de Dieu: lesquels ledict Duc a exceptez & voulu excepter: lesquelles submissions & hommages dessusdicts, nous considerans & attendans, euë sur ce meure deliberation, avons promis en bonne foy, & pour nous & nos successeurs Roys de France: & par ces presentes promettons les dessusdict Duc, & ses successeurs Ducs de Bretagne, perpetuellement és temps à advenir loyallement ayder, conseiller, & conforter de sa partie tenir contre tous ses adversaires quelconques qu'ils soient, EXCEPTEZ l'Eglise de Rome, & son Vicaire, nostre S. Pere le Pape, ET TOUS SES DROICTS ROYAUX, ET SON DUCHE', ET SUPERIORITEZ, Prerogatives, Noblesses, & Franchises quelconques cy dessoubs plus à plein declarées. Promettons en bonne foy tenir, garder au temps advenir, entierement & sans aucune diminution selon nostre pouvoir. C'EST A SÇAVOIR, son Parlement, de droict de Regale, lequel és Eglises Cathedrales de son Duché luy compete, & appartient d'ancienneté, ainsi qu'on disoit communement la garde ou sauvegarde dessusdictes Cathedrales, & des autres Eglises, de gens d'Eglise, de veufves, & d'orphelins, la cognoissance & tuition des chemins publics de son Duché, DE MOUVOIR ET FAIRE GUERRE à ses ennemis, si & entant comme besoin seroit: De deffendre ports d'armes en son Duché; DE FORGER ET FAIRE FAIRE SES MONNOYES BLANCHES ET NOIRES, ainsi comme à luy & à ses autres successeurs plaira. De punir & deputer à execution faux Monnoyeurs: D'avoir & exercer toute maniere de justice par luy & ses Seneschaux, Baillifs, & autres ses Justiciers, ainsi comme iceux constituer, & deputer comme luy plaira; DONNER SAUVEGARDES, d'avoir ports de mer, romptures de nefs, avec forfaictures, amendes, & emolumens, tant pour raison de nefs pareilles, comme des brevets, ou seaux de mer, prendre, percevoir, avoir, & lever és villes, havres, & ports de son Duché, & en la mer, toutes & quantes fois le cas esdicts lieux, ou aucun d'iceux adviendra, CONFISCATION DE BIENS des condamnez à mort à cause de l'heresie, biens vacans par exheredation, thresors mucez & trouvez, pescheries en mer, & ez fleuves doux de son Duché, desiccations en terre, poissons Royaux pris en la mer de Bretagne, brevets, ou seaux de brevets: c'est à sçavoir de salvations & saufconduicts de vivres pour les marchans & passans par la mer de Bretagne, en la salvation & faveur d'iceux marchans d'ancienneté par certaine composition pour ce ordonnez, tant aux ports, havres, & villes de son Duché, comme aussi à Bordeaux & à la Rochelle, & de deposer & forbannir les malfaicteurs, de leur pardonner, & eux absoudre de tous crimes: les deposez & forbannis rappeller comme au Duc dessusdict, & à ses successeurs Ducs de Bretagne semblera de faire. Tous lesquels Droicts Royaux, Prerogatives, Superintendences, Noblesses, & Franchises dessusdictes, & chacune d'icelles audict Duc, & non autre d'ancienneté appartenans, & par ledict Duc reservez à luy & à ses successeurs, specialement en nostre presence & specifiez, comme dict est. NOUS PAR LA TENEUR de ces presentes, promettons en bonne foy, & sommes tenus pour nous & nos successeurs Roys de France, sans enfraindre en aucune dimunition observer & loyallement garder, comme dict est. Lesquelles choses ainsi faictes, reservées, specifiées, & d'un costé & d'autre permises, LE DICT DUC EN SIGNE DE LADICTE SUBMISSION, & en icelle declarant, voulant alors que de son Parlement de Bretagne d'oresenavant on appelleroit, où par ressort seroit devolu en notre Parlement de France, EN DEUX CAS, TANT SEULEMENT qui s'ensuivent, JAÇOIT QUE LEDIT DUC ET SES PREDECESSEURS n'eussent onques accoustumé jusqu'alors hommage ou submission avoir faict à nous & à nos Predecesseurs (ainsi comme notoirement & publiquement on disoit.) C'est à sçavoir. LE PREMIER CAS, que de faux & mauvais jugement ou sentence inique en sondict Parlement de Bretagne au temps à advenir données, on appellera d'oresnavant en nostre Parlement, LE SECOND QUE DUDICT DUC semblablement on appellera par faute, ou denegation de droict, ledict Duc toutesfois en personne, si bonnement & en lieu seur il peut estre trouvé par trois fois, & par intervalle de temps, premierement sommé & requis suffisamment: & iceluy Duc (qui ia ne face) ledit droict premier refusant, ou desniant, & pour cause de ressort des deux cas dessusdits & non autrement. LE DUC NOUS A FAIT LE PREMIER HOMMAGE ou submission, & obeyssance du Duché de Bretagne, & serment de fidelité pour luy, ses successeurs, sauvez & exceptez tous ces devant dicts droicts, superioritez, & prerogatives quelconques à chacun d'iceux par ledict Duc ainsi comme dict est, reservées, & entierement retenues en la forme & maniere que dessusdict: & ainsi comme luy & ses Predecesseurs de toute ancienneté les souloient avoit devant ceste submission. Lesquels aussi nous de ceste auctorité Royale, & de certaine science, audit Duc & à ses successeurs Ducs de Bretagne, par la teneur de ces presentes, en tant comme besoin seroit, nous reservons. EN OUTRE FUT declaré & specifié entre nous & ledict Duc, afin d'eviter toutes dissensions, lesquelles pour ce pourroient (que Dieu ne vueille) sourdre au temps à advenir, que les appellans du dessusdit Duc, en demandant ou en deffendant, ne doivent jouyr d'aucune exemption soubs la protection Royalle, fors és cas, esquels ils seront appellans tant seulement, a ainçois en toutes leurs autres causes, tant en demandant comme en deffendant, demeureroient justiciables dudict Duc, ainsi comme ils estoient, & avoient accoustumé estre

ANNO 1231.

ANNO 1231. paravant ceſt hommage & ſubmiſſion. ET FUT ENCORE APPOINTE', & accordé entre nous & ledit Duc, que leſdicts appellans de quelque condition qu'ils ſoient, ne puiſſent ledict Ducs ou ſes Subjects, par ſimples adjournemens, ou autrement, devant nous ou les gens de noſtre Parlement, adjourner & convenir FORS EN CAS D'APPELLATION par faute de droict à noſtre Cour juſtement interpoſée, ou de mauvais & faux jugement ou ſentence unique au Parlement dudict Duc donnée, comme deſſus eſt plus àmplement declaré ſeulement & non autrement ET SI (QUE ja à Dieu ne plaiſe) le contraire advenoit, en ce cas ledict Duc, ny ſes Subjects, ne ſeroient point tenus à nous, ny aux gens de noſtre dit Parlement aucunement obeir: & nous ou nos ſucceſſeurs ne pourront pour ceſte cauſe iceux ou aucun d'eux, au temps à advenir reprendre, corriger, ny punir. Toutes leſquelles choſes devant dictes, & chacunes d'icelles en nos preſentes Lettres contenues, tant d'un coſté comme d'autre, avons fermes & agreables: & icelles d'un commun accord & conſentement avons voulu & voulons, louons, approuvons, confirmons, & à l'encontre d'icelles avons juré, & de chacune part jamais au temps à advenir, aucunement non venir. Leſquelles choſes afin qu'elles obtiennent force de fermeté, nous avons fait ces preſentes ſceller de noſtre ſeau. Donné en noſtre Ville d'Angers, l'an de noſtre SEIGNEUR, MCCXXXI.

Signé,

LOUYS.

PIERRE. Et DE CREVECOEUR.

XCIX.

1232. 10. Mai. *Privilegium* FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris* HEINRICO *Seniori*, *&* HEINRICO *Juniori Dominis de Plauen conceſſum de metallis fodiendis*, *& moneta cudenda quo ſimul ipſis Oppida* Aſchk *&* Selb *cum omnibus eorum pertinentiis donat. Datum ad Portum Naonis in Carinthiâ* 10. *Mai: Anno ab Incartione Domini* 1232. *Indictione V.* [GOLDASTI Conſtitutiones Imperiales. Tom. I. pag. 298.]

FRIDERICUS II. Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Hieruſolimitanæ & Siciliæ Rex, Dilectis ac Nobilibus ſibi Heinrico ſeniori, Regni noſtri Advocato, & exercitus noſtri Capitaneo, Domino de Plauen, & Heinrico Juniori, ſtrenuo militi ejus filio, ſalutem in perpetuum.

Conſideratâ devotione veſtrâ quam geritis circa Deum, propter quem non tantùm laborum & rerum, verùm etiam proprii ſanguinis effuſione & prodigi mortibus vos indifferenter expoſuiſtis ad propulſandum & evacuandum Gentilitatis errorem, tum maximè cum circa Ratisbonam Civitatem noſtram, ſanctæ Mariæ & matris Eccleſiæ inimicos & campo expuliſtis & occidiſtis, ad laudem Dei noſtri & ſacri Imperii, veſtræque ſtirpis ad honorem, propter quam veſtram ſtrenuitatem, multa commoda nobis & Eccleſiæ evenerunt. Comperta igitur fidelitate ſingulorum & omnium veſtrorum progenitorum ex nobiliſſima proſapia veteranorum Romanorum oriundorum, quam in obſequiis noſtris & Imperii indefeſſam invenimus & probatam. Operæque pretium judicamus veſtris expenſis & laboribus Imperiali noſtra munificentia ſubvenire. Proptereà vobis Heinricis ſeniori & juniori de Plauen, & omnibus veſtris hæredibus facultatem concedimus: & poteſtatem quærere & fodere aurum & argentum, aliaque omnia metalla uti debeatis & poſſitis. Et ſi quæ in præſenti vel in poſterum aurifodinæ vel argenti ad cujuſcunque æris commoda, vel utilitates in territorio diſtricti Dominationis veſtræ ſupervenerint, hæc vobis & hæredibus cedant cum proventu omnimodo, Nobis nec alicui ulli aliquid inde teneri debere. Inſuper indulgentes vobis & hæredibus veſtris maſculis, ut debeatis & poſſitis aureos Groſſos & Denarios monetare, quæ ab omnibus Chriſti fidelibus, ut bona moneta tanquam noſtra accepta debet eſſe & rata. Donamus etiam Oppida Aſchk & Selb cum omnibus eorum requiſitis, quatenus per amborum veſtram vitam de noſtro beneplacito & conſenſu ea poſſideatis, & deinceps ſemper frui poſſitis. Et ſi quando contingat, nos ex hac vita decedere præ omnibus aliis hæredibus noſtris oppignorari debent. Ad evidentiam autem & perpetuitatem omnium promiſſorum præſentem paginam noſtri Sigilli appenſione munitam vobis decernimus indulgendam. Datum ad Portum Naonis in Carinthia, Anno ab Incarnatione Domini 1232. 10. Maji, Indictione quinta. ANNO 1232.

Ad mandatum Cæſareæ Majeſt.

C.

Arnhemium Oppidum in Civitatem erectum, *& Privilegia eidem per* OTHONEM *Comitem Gelriæ conceſſa. Actum Altenæ* 3. *Idus Julii Anno* 1233. CUM *Ratificatione* REINALDI *dicti* OTHONIS *Filii*, *Regiâ*, *& ſpeciali licentiâ* HENRICI VII. *Romanorum Regis factâ. Datum & actum Brummen feriâ tertiâ in craſtino* BONIFACII *Martyris Anno* 1312. [J. J. PONTANUS, Hiſt. Gelriæ lib. 6. pag. 182.] 1233. 13. Juillet.

IN nomine Sanctæ ac Individuæ Trinitatis, Amen. Reinaldus Comes Gelrienſis omnibus harum Literarum inſpectoribus ſalutem & pacem æternam. Omnia facta mortalium temporalem ſequuntur motum, & pereuntibus hominibus ipſorum ſimul facta intereunt. Quare neceſſe eſt, ut quæ ſua natura tendunt ad interitum, Literarum adminiculo fulciantur, & ab oblivionis interitu defendantur. Cum itaque anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo feriâ ſextâ ante nativitatem beatæ Virginis excellentiſſimo Principe Domino noſtro Henrico Romanorum Rege in Spira pro Tribunali ſedente in communi Sententiâ per Principes videlicet venerabiles Colonienſem ac Magontinenſem Archiepiſcopos & Spirenſem Epiſcopum, nec non Illuſtrem Thybaldum Ducem Lotharingiæ, Principem & Nobilem virum Dominum Gerhardum Comitem Juliacenſem, noſtrum conſanguineum ac perplures alios Nobiles aſtantes quæſitum & obtentum fuerit, quod nullus Princeps aut Dominus poteſt alicui Opido conferre vel concedere aliquas libertates, vel privilegiare aliqua Opida abſque manu & expreſſo conſenſu Regis in cujus Regno Dominium ipſius Domini ſitum exiſtit; & cum etiam eodem modo per dictos Principes & Nobiles quæſitum & obtentum fuerit, quod cum nos & noſtri Prædeceſſores conceſſerimus quibuſdam noſtris Opidanis & præcipuè Opido Zutphanienſi, quod ſine ſolutione telonii ſolvendi apud Lobede (quod telonium ab Imperio habemus) debeant liberè tranſire: & cum ex hujuſmodi conceſſione ipſum feudum diminuatur in præjudicium ac gravamen Imperii, talem Conceſſionem ac Libertatem per nos & noſtros Prædeceſſores factas illegitimè carere viribus & nullius exiſtere firmitatis. Præterea cum Sereniſſimus Dominus noſter Henricus Romanorum Rex prædictus motu Regiæ libertatis nobis liberaliter conceſſerit, quod omnes Libertates & Privilegia data noſtris Opidis per nos aut per noſtros Prædeceſſores ſine etiam manu & conſenſu Imperatorum & Regum Prædeceſſorum ſuorum & ſuo, Opidis, quibus voluerimus, poterimus inviolabiliter & inconvulſa tenere, & quod etiam nobis & noſtris hæredibus licet imponere & inſtituere in Opidis noſtris ubi expedire viderimus, telonia & nundinalia & hebdomadalia & illa recipere tanquam juſta, ſecundum quod præmiſſa omnia & ſingula, in Literis Domini noſtri Romanorum Regis prædicti nobis datis plenius & expreſſius continetur. Cæterum etiam quia dilectus Dominus & parens noſter Dominus *Otho*, quondam Comes Gelrenſis piæ recordationis, Opidum de Arnhem olim libertavit, dicens ex parte Regis Romanorum ſe poſſe habere (quod bene credimus, licet nondum vidimus Literas ei à Rege ſuper hoc datas,) viſoque quod Literæ ſive Chartæ dicto Opido ſuper Libertatibus & Privilegiis per Dominum Patrem noſtrum prædictum & per nos datæ, eſſent annihilatæ & penitus deſtructæ; notitiæ igitur præſentium & poſterorum præſentis ſcripti teſtimonio tranſmittimus, quod nos Reinaldus Comes Gelrienſis prædictus, attendentes grata & multimoda obſequia a dicto Opido noſtro de Arnhem nobis impenſa & in poſterum impendenda, ex præhabito Conſilio amicorum noſtrorum nobilium & miniſtralium, authoritate Regiâ & ſpeciali licentiâ Opidum de Arnhem prædictum de novo libertamus & eidem omnes antiquas Libertates tam per Dominum Patrem noſtrum prædictum, quàm per nos pſi olim datas concedimus & innovamus. Quarum Liber-

Anno 1233. Libertatum sive Privilegiorum, prout ex Instrumentis & relatu fide dignorum didicimus, tenor talis est:

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Amen. Otho Comes Gelrensis & Zutphaniensis omnibus harum Literarum inspectoribus salutem & pacem æternam. Omnia facta mortalium temporalem sequuntur motum, & pereuntibus hominibus ipsorum simul facta intereunt: quare necesse est ut quæ naturâ suâ tendunt ad interitum, Literarum adminiculo fulciantur, & ab oblivionis interitu defendantur. Noticiæ igitur præsentium & futurorum præsentis Scripti testimonio transmitto; quod ego Otho Comes Gelriensis & Zutphaniensis ex præhabito consilio amicorum meorum, nobilium & ministerialium meorum, authoritate Imperiali & Regiâ & speciali licentia de Opido Arnhem Civitatem condidi, & ei omnem libertatem cum integritate rerum suarum contuli, ut hæc Civitas gaudeat eâdem libertate & homines in ea manentes & mansuri, quâ libera Civitas fruitur & nostra Civitas Zutphaniensis, & nullam faciam in eâ exactionem, nec accreditum præter Civium voluntatem, instituens etiam ut duodecim Scabinorum consilio, qui ibidem eligentur, eadem Civitas regatur, ut si quæ in ea inordinata fuerint, ipsorum maturiori consilio pertractentur & ad integrum statum reformentur, & omnia in eâ fiant secundum jus & bonas consuetudines Civitatis Zutphaniensis, judicio solùm excepto, cujus emolumentum meus Judex capiet sicut ante, qui tamen per sententiam & consilium Scabinorum præjudicabit: Præterea nullum Burgensem in eâ degentem infra terminos Comitiæ & Terræ meæ duello volo posse convinci; quin actione adversus ipsum habitâ actor recurrat ad Judicem & Scabinos de Arnhem, ut causâ coram eis ventilatâ ipsi super hoc judicent & negotium fine debito exequantur. Ipsi vero Burgenses ab omni exactione telonii & solutione in Terrâ & Comitiâ meâ sint immunes nec domorum nec armorum dabunt hæreditatem. Si qui verò fuerint advenæ inhabitantes, cujuscunque conditionis fuerint, qui nec dominos nec parentes habeant, quod cônstet Civitati, si decesserint, nec ego, nec villicus meus hereditatem invadet, sed Scabini inter se occupatam detinebunt ad annum & sex septimanas, quod si intra annum vel Dominus vel hæres ipsorum comparauerint, qui de hæreditate ipsorum proposuerint actionem, Scabini omnem sibi justitiam facient: si verò nec Dominus nec hæres intra annum venerit, qui jus habeat in hæreditate illâ, tunc liberè Comes percipiat. Accedentes autem cum curris & carrucis propter forum rerum venalium Sabbato, si sextâ feriâ præcedente venerint & Sabbato expediti non fuerint die Dominicâ recedant, & nullo onere telonei premantur, quin salvis rebus eorum salvi recedant. Naves quoque ascendendo & descendendo ibidem applicantes cum mercibus suis, si eadem via revertantur, quâ venerint, & nullum transitum fecerint, absque teloneo recedant. Et ne per me, vel per aliquem hæredum meorum præsentis facti memoria aboleatur, & tanti beneficii gratia, juramenta meo cum nobilibus & ministerialibus meis, quos subsequens testimonium declarabit, tactis sacrosanctis reliquiis, confirmavimus. Nobilium meorum nomina, qui juraverunt Libertatem prædictam, sunt hæc: *Hermannus* de Lohen, *Henricus* de Kuick; *Henricus* de Kloute, & *Adam* filius ejus; *Gyselbertus* de Bronchorst; *Arnoldus*, *Fredericus* & *Gerhardus* fratres de Reden, *Gerardus* de Oye, *Florentius* de Batenburch; nomina vero Ministerialium & hominum meorum, qui juraverunt eandem Libertatem, sunt hæc: *Christianus* & *Jacobus* filius ejus, milites de Arnhem, *Helbertus* de Dolre, *Jacobus* de Driele, *Henricus* de Langerache, *Arnoldus* Clericus, *Reinerus* de Meinersdyck, *Arnoldus* de Dolre, *Wilhelmus* de Benthem, *Gerlacus* Luceus, *Giselbertus* de Stochoven, *Henricus* de Helberge, *Theodoricus* Doys & alii multi. Hanc verò Concessionem & donationem Libertatis imperialis & regiâ potestate & meâ feci Civitati & Civibus de Arnhem, anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo trigesimo tertio, tertio idus Julii apud Altenis, præsentibus testibus subscriptis, *Arnoldo* de Walhem, *Henrico* de Monte, *Gerbardo* de Loen, *Jacobo* de Arnhem, *Conrado* de Altenis militibus, *Giselberto* Magistro coquinæ, *Everhardo* Boehenoghe, Clerico & Notario & aliis quamplurimis. Et hanc paginam Sigilli mei impressione feci roborari.

Præmissa omnia & singula authoritate regia & speciali licentia Domini *Henrici* Romanorum Regis prædicti dicto Opido de Arnhem ratificamus. Et ut præmissarum Libertatum donatio sive Privilegiorum innovatio & confirmatio per nos factæ ratæ inconcussæque & stabiles perseverent, & ne etiam per nos aut per aliquem hæredum nostrorum prædictæ Libertates seu Privilegia Opidanis Arnhem manentibus & mansuris quoquo modo in posterum violari valeant vel infringi, præsentem paginam duximus nostri Sigilli munimine roborandam. His quidem præmissis omnibus & singulis interfuerunt tanquam testes, videlicet Dominus *Theodoricus* dictus Loyff de Clivo, Comes de Heylherade, *Giselbertus* Dominus de Bronchorst, *Stephanus* Dominus de Wysche, *Theodoricus* Dominus de Bylant, *Walterus* Dominus de Keppel, & Dominus *Baudechinus* de Avesaet Milites ac fideles nostri, nec non quam plures alii nostri fideles fide digni. Datum & actum Brummen, anno Domini MCCC. duodecimo feria tertia in crastino Bonifacii Martyris. Anno 1233.

CI.

Novembre. *Literæ Feudales* LUDOVICI IX. *Regis Francorum pro* GUALTERO DE AVESNIS *Comite Blesensi de Feudo de* Andeignies *& de* Villaribus. *Actum Peronæ mense Novembri Anno* 1233. [MARTENE *Thesaurus novus Anecdotorum Tom.* I. *col.* 974. *Ex Ms. Cl. V.* Petr. Menard *Urbis Turonensis Præfecti.*]

LUdovicus &c. Noverint &c. quòd cùm Renerus de Sanis teneret de nobis ligiè feodum de *Andeignies* & de Villaribus quod videlicet feodum Baudricus de *Roisin* tenebat de dicto Renero, ideo quòd Renerus feodum illud in manu nostra dimisisset, nos de voluntate ipsius Reneri recepimus in hominem ligium de prædicto feodo dilectum & fidelem nostrum Galterum de *Avesnin* Comitem Blesensem, salvo jure alieno, ita quod tam idem Comes quam heredes sui tenentur reddere nobis & heredibus nostris feodum prænominatum ad magnam vim & ad parvam, quoties super hoc ex parte nostra & heredum nostrorum fuerunt requisiti; & sciendum quod sicut de hoc feodo fecit nobis hommagium per se, ita & heredes ejus tenentur nobis & heredibus nostris facere hommagium de dicto feodo per se. Quod ut &c. Actum Peronæ anno Domini MCCXXXIII. mensis Novembris.

CII.

1235. 15 Août. *Dotalitium* BLANCHÆ *Filiæ Regis Navarræ, per P. Ducem Britanniæ constitutum, cùm* JOANNES *Filius ipsius eandem* BLANCHAM *in uxorem duceret. Actum apud Castrum* Theodorici *die Mercurii post festam B. Laurentii.* [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum tom. I. col. 991. Ex Cartario Campaniæ Bibliothecæ Regiæ.]

EGo P. Dux Britanniæ, Comes Richemontis, & ego JOHANNES filius ejus, notum facimus universis præsentes Litteras inspecturis, quod cum JOHANNES filius meus duceret in uxorem BLANCHAM filiam nobilis viri THEOBALDI Dei gratia Regis Navarræ, Campaniæ & Briæ Comitis Palatini; dictus JOHANNES filius meus dotavit eam de tertia parte terræ suæ Britanniæ, & de medietate terræ quam teneo in Regno Franciæ, & in Comitatu Campaniæ post decessum meum, & de castro de Fara, sito infra partum de Fara. De hiis conventionibus tenendis requiremus bonâ fide carissimam nostram Comitissam Drocarum, quod Litteras suas patentes tradat Domino Regi Navarræ, de eo quod pertinet ad feodum suum de rebus prædictis: Et si ipsa nollet facere hoc pro nobis, faceremus pro posse nostro, quod JOHANNES filius ejus super hoc Litteras suas patentes daret Regi prædicto, quando venerit ad ætatem. Hæc autem omnia supradicta juravimus fideliter adimplere; & quia ego JOHANNES Sigillum non habebam, rogavi patrem meum, ut pro se & pro me præsentes Litteras roboraret.

Actum apud Castrum-Theodorici, anno Domini MCCXXXV. die Mercurii post festum beati Laurentii.

ANNO 1236.

CIII.

25. Mai. *Emptio Villæ* Gronloe *ſive* Grollæ *de* HENRICO DE BURCKULOE *per* OTHONUM *Comitem Gelriæ facta. Actum Zutphaniæ* 8. *Calendas Junii Anno* 1236. [J. J. PONTANI Hiſt. Gelricæ lib. 6. pag. 139.]

IN nomine Sanctæ individuæ Trinitatis, OTHO Dei gratiâ Comes Gelriæ & Zutphaniæ, univerſis has Literas lecturis notum eſſe cupimus, quod nos erga Dominum Henricum de Burckuloe titulo emptionis comparavimus villam Grunloe, juriſdictionem, firmentum & monetam, areas, aquam & montem, curtem voce *Grunloe*: Molendinum cum una area eidem Molendino attinenti à nobis tenet in feodo, & firmentum (ſive id *frumentum* eſt) quantum in ſua domo Burckuloe ſibi fuerit neceſſarium, nec proinde aliquid ab eo nec à ſuis nunciis requiretur. Aqua verò noſtrum erit allodium tali conditione, ut cum nos Grunlo non fuerimus, aqua erit in cuſtodia Henrici: ità quod in ea poterit piſcari ad uſus ſuos. Nullum etiam ibi Molendinum à nobis vel alio locabitur, per quod ſuo Molendino videatur ingeri detrimentum. In montem autem cujuſcunque caſtrum operis (excepto ædificio lapideo) poterit ſine noſtra contradictione collocare. Quicunque verò exceſſerit infra indicium Grunloe, quique maleficio confugerit ſupra montem, in ipſo non obligabitur nec accipietur quamdiu in eo manſerit, ſed cum à monte receſſerit juri ſuo, prout poterit, innitatur. In bonis etiam dicti Henrici non habebimus largius jus hoſpitii quam habuit pater nec petitionem faciemus largiorem. Item homines Domini Henrici non recipientur in villam Grunloe nec ibidem manebunt ſine ſuo conſenſu & liberâ voluntate. Si verò Dominus Henricus propter hanc noſtræ emptionis cauſam ab aliquo fuerit impulſatus vel gravatus, Nos eidem conſilio & auxilio fideliter aſſiſtemus, ut autem harum conditionum articuli in perpetuum obſerventur, præſentes Literas Sigilli noſtri munimine roboramus. Huic Inſtumento & ordinationi interfuerunt iſti, Henricus Dominus de Monte, Rutgerus Dominus de Brempt, Andreas Capellanus, frater Godefredus, Peregrinus, Canonicus Zutphanienſis, Stephanus de Lantdorpe, Gerlacus Lucenſhert, Henricus de Burckloe, Hermannus Wulff, frater ſuus Henricus Caſtel, Milites, Bartoldus Lappe de Borckloe & alii. Actum & datum Zutphaniæ anno Domini milleſimo ducenteſimo triceſimo ſexto, octavo Calend. Junii.

CIV.

1237. Avril. *Confirmatio Privilegiorum Ducatûs* Styrenſis *Miniſterialibus, & Comprovincialibus ab* OTTOCARO *Styriæ &* LEOPOLDO *Auſtriæ, ac Styriæ Ducibus datorum per* FRIDERICUM II. *Romanorum Imperatorem facta. Datum apud Anaſum Menſe Aprili* 1237. *Indictione X. Imperii ſui Anno* 18. *Regnorum Jeruſalem* 12. *Siciliæ* 38. [R. STREINII Hand-veſten Freyheiten/ Gerechtigkeiten/ briſliche Urkunden/ des Ertzhertzogtums Oeſterreich/ 1. buch.]

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Fridericus Secundus, Divina favente Clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus. Hieruſalem & Siciliæ Rex. Ad Romani Decus Imperii provenit, & Auguſtalis exigit officium dignitatis, ut Subjectorum Statui benigne proſpiciens, ipſos à jugo deprimentium eruat, approbatas conſuetudines, & eorum jura reſtauret, ac ea, quæ ſuis proviſa ſunt commodis proſequatur & approbet gratia generali. Hinc eſt igitur, quod præſentis Privilegii ſerie notum fieri volumus, modernis ac poſteris univerſis Imperii fidelibus, quod cum Miniſteriales & Comprovinciales Styriæ fideles noſtri, Celſitudini noſtræ humiliter ſupplicarint, ut eos in noſtram & Imperii Ditionem perpetuo recipere ac tenere, nullique alii concedere, nec non jura & conſuetudines approbatas, quæ per Ottocarum Styriæ, & per Leopoldum Auſtriæ Duces, ex illorum Privilegiis obtinuiſſe noſcuntur, noſtri proſequentes approbatione favoris de noſtra confirmare gratia dignaremur. Nosque attendentes immenſam fidem & devotionem ſinceram, quibus Miniſteriales Styriæ ſupradicti, jugum oppreſſionis & injuſtitiæ declinando, quod Majeſtatem noſtram & imperii enormiter offendebat, noſtrum & Imperii juſtum & dulce dominium ſunt affectibus totis amplexi. Univerſos & ſingulos tam Miniſteriales quam ceteros in eodem Ducatu Styriæ conſtitutos, fideles noſtros, ſub noſtram & Imperii recepimus ditionem, ut non niſi a nobis Imperatoribus & Regibus ſucceſſoribus noſtris perpetuo teneantur. Si autem prædictorum Miniſterialium Styriæ favorabilis inſtantia, noſtram providentiam pulſaverit, ut eundem Ducatum, de manibus noſtris & Imperii, alicui Principum, quem noſtra viderit dignum ad hoc Sublimitas, porrigamus, non Principi Auſtriæ, ut hactenus fuit conſuetum, qui pro tempore fuit, ſed ſpecialiter ſpeciali Principi, eundem Ducatum Styriæ porrigi promittimus, per nos vel noſtros ſucceſſores Imperatores ſive Reges, hanc prærogativam noſtræ ſpecialis gratiæ, dictis Miniſterialibus, pro ipſorum merito ſpeciali per nos factam, hujus noſtri Privilegii auctoritate, benignius confirmantes. Confirmamus inſuper eis omnes conſuetudines approbatas, & jura, quæ prædicti quondam Ottokar Styriæ & Leopoldus Auſtriæ & Styriæ Duces, ipſis liberaliter confirmarunt, prout in eorum Privilegiis continentur, quæ propriis Capitulis duximus exprimenda, videlicet, quod quicunque fidelis noſter de Styria, cum aliquo de Auſtria, vel Auſtralis cum Styrienſi contraxerit, utatur & gaudeat conſuetudinibus & juribus Provinciæ, in qua degit, & ſuam elegit manſionem, cum pro perſonis ſingularibus, ſpecialis conſuetudo non debeat excipere generalem. Inimicam quoque juſtitiæ conſuetudinem, quæ memoratos Styrienſes indebite, per Principes eorum in eo premere videbatur, quod filiæ ac filii eorum coactim quodammodo matrimonio copulabantur. Nos ut Zelatores æquitatis penitus ſemovemus hanc eisdem dantes, ac imperiali juſtitia confirmantes Libertatem, ut libere filios ac filias eorum cui voluerint copulare debeant in futurum. Quicunque autem Styrienſis ab inteſtato deceſſerit, hæres ejus, vel qui in conſanguinitatis linea ei proximus fuerit, ſuccedere debeat bonis ſuis. Si inter Styrienſes quæſtionem oriri contigerit, duellum locum non habeat, vel probatio per Campionem, ubi teſtes idonei producentur, ſecundum quorum teſtimonium quæſtio dirimatur. Querimonia vero ſuper prædiis habita, coram ſtatutis Judicibus, auditis aſſertionibus teſtium, ordinario judiciario, ſecundum juſtitiam terminetur. In beneficiis autem moleſtiam, quæ *Anſel* vulgo vocatur, tanquam bonis & honeſtis conſuetudinibus adverſantem penitus amovemus. Ex innatæ quoque Clementiæ noſtræ gratia, præſentis Privilegii auctoritate ſancimus, ut filiæ in bonis patrum ſuccedant, eis herede carentibus maſculino, per quas patrum memoria in filiis propagatur. Statuimus inſuper, ut beneficia ab aliis acquiſita, etiamſi a Domino terræ in proprietatem fuerint empta, ei qui jure beneficii poſſidet, dimittantur. Concedimus inſuper eisdem Miniſterialibus noſtris, & aliis Comprovincialibus Styriæ, ut liceat eis eorum prædia vendere vel donare. De affluentiori quoque gratia noſtra eximimus Ducatum Styriæ, & habitatores ipſius ab exactionibus & gravaminum moleſtiis, quæ per præcones Auſtriæ fieri & inferri ſolebant. Concedimus eis licentiam videlicet, cuicunque de Styria in fundo ſuo, ſi voluerit, Eccleſiam conſtruendi vel conferendi de prædiis eorum Eccleſiis, intuitu pietatis. Ad hæc ſtatuimus auctoritate, qua fungimur, confirmantes, ut ſæpedictis Miniſterialibus ac Comprovincialibus Styriæ homines ipſorum proprietatis vel in prædiis eorum modo quolibet poſitos, qui ad Civitates vel villas forenſes, quæ erectæ per omnem ipſam terram fuerint, & libertati deditæ, occaſione hujus Libertatis confugiunt, ſine licentia Dominorum, ad quos pertinent, propriis Dominis ipſorum reſtituantur, cum rebus, occaſionibus quibuslibet prætermiſſis. Volentes etiam noſtræ noſtrorumque ſucceſſorum ſaluti ac ſæpedictis Styrienſibus ſalubriter providere, ſtatuimus, ut omnes mutæ per Styriam, quæ ultra debitum fuerant in ſuis redditibus aggravatæ, in ſummam reddituum, quam ſolverunt prædicti Ducis Leopoldi tempore, revertantur, nullique Principi ejuſdem Terræ licet eas præter quod dictum eſt, quibuslibet exactionibus aggravare. Monetam quoque, quæ ſingulis annis, avaritia expoſcente, ſolebat renovari, in præjudicium commune habitatorum ejusdem Terræ, ex nunc volumus ſine conſilio communi Miniſterialium majorum Styriæ nullatenus renovari, & renovatam in pondere primo per quinquennium perdurare. Statuimus igitur, & imperiali ſancimus Edicto, ut nulla perſona alta vel humilis,

ANNO 1236. milis, publica vel privata, Ecclesiastica vel Secularis, contra præsentis Privilegii confirmationem, ausu temerario venire præsumat. Quod qui venire præsumserit, centum libras auri puri componat, medietate Fisco nostro, reliqua passis injuriam persolvenda. Ut autem hæc nostra Confirmatio robur obtineat, in posterum perpetuæ firmitatis præsens Privilegium fieri, & Sigillo nostro Typario Majestatis impressio jussimus insignari. Hujus rei testes sunt hi: Sifridus Moguntinus, & Eberhardus Salzburgensis Archi-Episcopi, Ekbertus Bambergensis, Sifridus Ratisbonensis, Imperialis Aulæ Cancellarius, Rugerus Pataviensis, Conradus Freysingensis, Episcopi, Otto Palatinus, Comes Rheni, Dux Bavariæ, Henricus Landgravius Turingæ, Comes Palatinus Saxoniæ; Bernhardus Dux Carinthiæ, Hermannus Marchio de Baden, Conradus Burggravius de Nürmberg, Gottfried de Holenhoh, Fridericus de Truhendingen. Comes Hermannus de Orttenburg. Comes Hartmannus de Tylingen. Comes Wilhelmus de Hunenburg. Comes Conradus de Hardeckh. Heinricus de Schauenburg. Heinricus de Prunne. Irenundus de Hintperch. Hadmarus de Sunnenberg, & alii quam plures.

Actum Domini nostri Friderici secundi, Dei gratia invictissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti Jerusalem & Siciliæ Regis.

Acta sunt hæc Anno dominicæ Incarnationis, millesimo, ducentesimo, tricesimo septimo, mense Aprilis, decimæ Indictionis, imperante Domino nostro Friderico secundo, Dei Gratia Romanorum Imperatoris, semper Augusti, Jerusalem & Siciliæ Regis. Imperii ejus anno octavo decimo, Regni Jerusalem duodecimo, Regni vero Siciliæ tricesimo octavo feliciter Amen.

Datum apud Anasum Anno, mense & Indictione præscriptis.

CV.

1237. Juin. *Compositio inter* PETRUM *Ducem Britanniæ &* ANDREAM DE VITRIACO *de Terris quas Dominus* VITRIACUS *Dominus de* COMBOR *& D.* ALANUS DE ACIGNEIO, *habent in Britannia; videlicet quod dictæ Terræ ipsis, & eorum hæredibus in perpetuum liberæ dimittuntur ac* Foresta Redon. *ad eundem* VITRIACUM *pertinens pro aliis bonis permutatur. Datum apud Cresfeium Anno* 1237. *Mense Junii.* [LOBINEAU, Hist. de Bretagne, aux Preuves du 6. liv. *col.* 334. tiré des tit. du Chasteau de Vitré.]

UNiversis, &c. P. Dux Britanniæ, Comes Richemondiæ, &c. Noveritis quod cum inter nos & Andream de Vitriaco super pluribus contentio verteretur, tandem ad hanc formam pacis devenimus, videlicet quod Terræ Domini Vitriaci, Domini de Combor, & D. Alani de Acigneio quas habebant in Britannia in feodis & in dominicis, remanent eis & hæredibus suis liberæ & immunes in perpetuum de nobis & hæredibus nostris, & de omnibus ballis & rachatis & gardis. Item pro maritagio quod D. Vitriaci habebat in forestis Red. cum Katerina uxore sua, nos excambiavimus dicto Andreæ & hæredibus suis de dicta Katerina in perpetuum habendum totum jus quod Dominus Fulco Paganelli & uxor sua & hæredes sui habebant in Albigneio, pro quo nos assignavimus dicto Fulconi CV. lib. annui redditus in Terra quam D. Guido Malivicini habebat in Normannia de D. Rad. de Fougeriis per pacem quam dictus Guido fecit cum eodem Radulpho. Item de Terra & hæreditate D. Vitriaci quam nos occupavimus apud S. Albinum & apud Redones per Fortericias nostras, nos faciemus excambium dicto Andreæ pro ut milites qui positi fuerunt ad hoc dixerunt; de residuis vero dampnis de quibus illi nihil dixerunt, nos faciemus legitimum excambium ad dictum D. Dolensis Episcopi & Alani de Acigneio militis. Item de mercato de S. Albino quod statueramus ad diem Martis, quo die mercatum de Chevreio erat ab antiquo, removebimus illud mercatum de S. Albino ad aliam diem. Item de Terris istius Andreæ quas vertimus ad forestas nostras, ita fuit ordinatum, &c. Quoniam autem propter minorem ætatem Johannis filii nostra plena securitas de hoc non poterat fieri, nos tradidimus Domino nostro Regi Franciæ omnes Terras quas de eo tenemus in Francia, Normannia & in Terra Castricelsi & Montis Falconis, excepta Fortericia Castricelsi, & etiam terram hæreditariam fratris nostri Archiepiscopi Remensis, si interim nobis excideret, tenendas in manu sua à tempore legitimæ ætatis dicti filii nostri, si pacem istam nollet tunc jurare, & exitus inde redderet D. Rex præfatis Andreæ de Vitriaco, Domino de Combor, & A. de Acigneio. Nos autem tenemur dare plegios D. Regi de MM. marcarum argenti quod si dictus filius noster pacem suprad. non juraret, D. Rex gagiaret plegios de dictis MM. marcis argenti quas solvi faceret D. Andreæ de Vitriaco. Item nos jurabimus pacem istam tenere, & Johannes filius noster idem jurabit intra festum Assumpt. B. M. coram Allocato D. Regis, & quando ad ætatem legitimam pervenerit, eam iterum jurabit & Litteris suis patentibus confirmabit. Item si D. Rad. de Fougeriis eamd. pacem jurare & per suas patentes Litteras confirmare voluerit, concedimus ei eamd. pacem & libertatem de rachatis, ballis, & gardis, in terris suis de Britannia, tam in feodo quam in dominicis, &c. Datum apud Cresfeium. Anno Dom. MCCXXXVII. mense Junii. ANNO 1237.

Ratificatio JOANNIS *Ducis Britanniæ postquam ætatem legitimam attigit. Datum Parisiis die Lunæ post Festum B. Martini Hyemalis Mense Novembri Anno* 1237. [LOBINEAU, Hist. de Bretagne aux Preuves du 6. livre col. 335. Ibid. Le même Acte se trouve au Ch. de Nantes arm. F. Cass. A. n. 20.]

JOhannes Dux Britanniæ, Comes Richemondiæ, &c. Ut hæc omnia quæ superius exprimuntur perpetuum robur obtineant, nos in ætate legitima constituti & probata coram excellentissimo Domino nostro Ludovico D. G. Francorum Rege, & ab eodem in hominem recepti, hanc Compositionem concessimus, &c. & proprii Sigilli munimine roboravimus. Datum Parisius die Lunæ proxima post festum B. Martini Hyemalis. Anno Dom. MCCXXXVII. mense Novembris.

CVI.

Rescriptum FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris ad Principes Imperii de superbia* GREGORII IX. *Papæ ejusdémque iniquitate contra Imperatorem & Imperium.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. 3. pag. 392.] 1239.

FREDERICUS Imp. Principibus suis. Æmula Regum & Principum Orbis Terræ, ac consortium impatiens, dudum in superbiam secularium liberaliter adducta Romana Sedes, propter illius, qui Princeps esse dicitur Sacerdotum, in suum adversus nos præconceptum odium, ad universale scandalum sic exarsit, adeo adverso Ecclesiasticæ Religionis ordine, præter Mandata Legis, quorum lator & Pater esse debuerat, quæ prævertit, dum se hostilibus rebus immiscens dubios bellorum eventus, cædes hominum, obsidiones Urbium & universitatum procurat, & undique pericula populorum: sponsam Christi Ecclesiam, matrem nostram, cujus auctoritate libitum pro licito sequitur, è sanctuario Dei suarum vindictam inimicitiarum exercens, reddit (proh dolor!) mundo notabilem, ut sub tam inconstanti, & volubili rerum actore, qui præsidet, & nomine Ecclesiæ diversa variat & confingit, experientia facti singulos edocente non immerito ab Ecclesia, pro ejus præside ac patre mendacii, meticulosa suspicio cordibus hominum inferatur.

2. Quapropter devotionem tuam contingentia non patimur ignorare. Nuper enim per quosdam de majoribus Fratribus suis, & Religiosos alios viros, aspirantes ad quietum Ecclesiæ statum, & piis zelantes desideriis bonum pacis, adhibita est cura propensior intuendi modum, & habendi tractatum, per quem inter nos & Pontificem Pharisæum istum, contra nostri honorem nominis prava consilia colligentem, ad certum tempus Treugarum compositio fieret, infra quod per te, quem habemus in omni dilectione præcipuum, & alios Principes Orbis Terræ, ad integræ pacis reformationem opportunitas commodior haberetur. Cumque

ANNO 1239. que nos iisdem viris, inventoribus hujus viæ, præter spem & creditum, pro Ecclesiæ reverentia condescendere dignaremur, Gregorius dictus Papa petebat Lombardos rebelles nostros & nostri bannitos Imperii Treugis ipsis debere muniri; quibus exclusis Treugas ipsas non poterat acceptare, ut evidentiorem daret omnibus intellectum; quod negotium rebellium Lombardorum fovit, & fovet in nostrum odium manifestum, illud gerens & reputans velut suum: quanquam hactenus alias palliarat, quod non in favorem ipsorum, sed ob transgressiones nostras alias, quas fingebat, contra nos ad excommunicationis Sententiam processisset. Quod intolerabile visum est nobis, ut rebellibus nostris diutino guerrarum discrimine fatigatis, & in majori parte depressis, Treugas concedere deberemus: ad quorum persecutionem & vindictam accincti vexilla necessaria & præpotentia castra nostra triumphaliter duximus educenda. Et licet nobis in confinio castra metatis Campaniæ, suggereretur instanter ad ingressum illius Provinciæ, data plena fiducia de obtentu, super quo doloris gladius ad injuriatoris nostri animam pertransiret, nos tamen ad præsens ob honorem Dei, & reverentiam BB. Apostolorum Petri & Pauli, quibus, utpote qui sacrum Imperii Diadema de ara B. Petri suscepimus, esse volumus non ingrati, ab ingressu & receptione ipsius terræ destitimus, expectantes interim, si nostrum injuriatorem omissa vexatio revocet ab offensis.

3. Præterea non patimur te latere, qualiter homo iste dictus Papa in obsidione Ferrariæ civitatis Imperii, & Salinguerræ fidelis nostri, Bononiensibus, Venetis, & aliis convicinis nostris rebellibus convocatis, Legatum suum cum Mediolanensibus fecerit convenire, Ducem ibidem exercitus & rectorem: qui adeo cum suis complicibus eundem Salinguerram & Ferrariam in exhæredationem Imperii coarctavit, quod à suis proditus, receptis tamen promissionibus & pactis de indemnitate personæ suæ ac rerum suarum & de salubri mora sua in eadem Civitate, nec non per eundem Legatum, Ducem Venetiarum, Potestates, Rectores, Capitaneos exercitus, & generaliter per totum exercitum juramento firmatis, nomine Ecclesiæ juramentum impendit, ac sæpe dictam Civitatem assignavit Ecclesiæ specialiter possidendam, commissa fide sua fidei Legati Ecclesiæ, quod præstita & jurata sibi securitas plenarie servaretur. Sed post deditionem Civitatis & suam Legatus idem eadem celebritate, qua præstiterat juramenta, cum prædictis omnibus dejerando, demolitis domibus & bonis ejusdem Salinguerræ, ipsum simul duxere fide mentita Venetias captivatum. Ecce qualis invenitur in Legato fides? qualis de patre Legati mentiendi prodeat auctoritas? ut fidem reputent, fidei juramenta non servare. O quam pestiferum ab Ecclesiæ rectoribus emanat exemplum: quam evidens omissa veritate deceptio: ut Regibus & Principibus Orbis, quibus propter impatientiam invident, sint præcipue præcavendi, ne de facili se præbeant in manus eorundem, qui semper intercipere conantur incautos, & pium reputant innocentiam condemnare. Nos autem qui omnes & singulos eorum tum ex vicinitate, tum ab experto, intus & in cute jam novimus, taliter te per imaginem rerum ab eorum fallaciis cautum volumus observari, ut vobis intendamus præcavere, sperantes in eo, qui Reges & Regna constituit, quod juste injuriam propulsantes, violentiam nobis illatam nostrarum virium conamine propellemus, & in gladio justitiæ, quem auctore Domino bajulamus, Sacerdotum gladios, quibus abjecta stola lumbos suos inhoneste præcingunt, justius retundemus.

4. Dignum insuper duximus ad tuam notitiam perferendum, quod idem Papa, sicuti est suis motibus præceps, & inconstans in omnibus viis suis, strenuis viris de Francia, Crucesignatis, & pro voti executione ad iter accinctis, prohibuit Censura Ecclesiastica, ne transeant in præsenti, non attendens necessitatem Christiani exercitus in Ultramarinis partibus commorantis, cui in emergentis casus articulo nedum de Crucesignatis, sed de noviter consignandis deberet in auxilium subvenire. Unde ab operibus ejus, quæ suo testimonio profitetur, auctorem potes agnoscere, quod duplicitas viarum suarum scandalum generet, & totius universitatis incommodum subministret.

Rescriptum FREDERICI II. *Romanorum Imperatoris ad Senatores, & Populum Romanum de Potestate* Imperatoris, *& Obedientiâ Urbis* Romæ *Imperio contra Papam debitâ* [GOLDASTI *Constitutiones Imperiales* Tom. 3. pag. 393.] ANNO 1239.

FRIDERICUS Imp. Senatoribus & Populo Romano. Præteritæ culpæ vestræ convicium, quod sub patientiæ hactenus regulariter duximus, factionum vestrarum faciente protervia, cum tolerantia pati ulterius non valemus: sed in hoc motus nostros restringimus, & audaciæ refrenamus instinctum, ne posset ultio culpam excedere, & à quo trames juris oritur, inde justitiæ limites deviarent. Quanquam etenim Serenitati nostræ; quam divina potentia servare non cessat, subjacet omne quod volumus, nostræ tamen voluntatis Imperium de rationis fonte colligimus & de virtutum puteo temperamus. Dudum etenim si sub testa, nucleus non celatur, dum victrix Aquila nostri processus prævia, in Romanis prædiis victricia signa pandebat: dum castrorum stabilitate micantium angulos vestræ perfidiæ cingebamus: dum nostræ victoriæ gladius, qui vinci nescit, per vicinitatis instantiam vobis hactenus cuspide minabatur, dum nostræ potentiæ fremitu terror & strepitus sic gressus vestros præcluserat, sic pusillanimitatis affectus oppresserat, sicut in experientiæ libro legere potuistis, quod cordis cogitatio non palpitabat intrinsecus, nedum quod in modum audaciæ imo insipientiæ (ut loquela sit proprior) Cæsaream incitaretis victoriam ad ultionis meritæ funera, sicut improvide nuper attemptastis, non attendentes, quod licet nostra non sit ubique corporalis præsentia, nostræ tamen ad longinquos Orbis terminos laxantur habenæ, potati de calice Babylonis. Nam posse vestrum, quod contra nostram potentiam non posse putatur, fecistis in partibus Tyburtinis, ova rumpentes aspidum, ex quibus jam prodii regulus, telas araneas texuistis. Cum itaque omnis subita rerum mutatio non sine quodam quasi conflictu proveniat animorum, iniquæ temeritatis eventibus, potentiæ nostræ proposito mutante judicium, vestra dissolvetur Babylon; Damascus deficiet, sufflatorium consumetur in igne, sedes ab Aquilone posita corruet, & lumbare vestrum circa lumbos appositum computrescere faciet nostræ Serenitatis industria, quam divinus intuitus non desinit illustrare. Et quæ livorem cujuslibet tenebrositatis obducit, cuique se totus fere Orbis inclinat, faciente divina clementia, per locum à genere Urbem sibi sentiet emolliri, ut à quo Romanum Imperium meruit nominari vere nobis Roma subjaceat, quibus terra servit, mare favet, & ad motum omnia desiderata succedunt.

CVII.

Compositio inter JOHANNEM *Comitem Britanniæ &* RADULPHUM *Dominum* FOUGER, *quâ Comes promittit* RADULPHUM *tueri in juribus suis de Feodo de* Porrehoet, *terrisque ipsius liberas & immunes de ballis, & rachatis pronunciat, nec non jurisdictionem in Judæos confirmat;* RADULPHUS *verò prædicto Comiti spondet se illi facturum homagium pro Feodo de* Fouger. *Actum apud Andeg. Mense Martio Anno* 1239. [LOBINEAU, Hist. de Bretagne aux Preuves du 8. livre. col. 391. Tiré des ch. de Nantes Arm. L. Cassette A. n. 23. Mars.

HÆc est forma pacis factæ inter Johannem Comitem Britanniæ & Radulphum Dominum Fouger. Concessit idem Comes predicto Radulpho in fidelitate & homagio quod recepit à dicto Radulpho, quod ipse Comes tenebit firmam justitiam & fidelem dicto Rad. de Domino Petro de Chemilleio, & de aliis, quos dicit, sive dicet, tenere jura ipsius Rad. de feodo de Porrehoet, de quibus dictus Rad. conquerebatur. De ballis autem & rachatis concessit idem Comes quod terræ ipsius Rad. & hæredum suorum quitæ erunt & immunes, salva assisia Comitis Gauffredi quondam Comitis Britanniæ. De Judæis autem concessit prædictus Comes quod usuræ essent à tempore principii guerrarum. Quantum vero ad justitiam debitorum Judæorum, quæ ipsi Judæi sibi dicent deberi, concessit idem Comes quod

ANNO 1239. quod prædictus Rad. eandem jurisdictionem habeat omnino quam habet Dominus Vitreii. De firmatura autem Castri de Marcilleio concessit prædictus Comes quod ipse Rad. firmet ipsum Castrum, secundum quod sibi melius placuerit. Hæc autem pax facta est, salvis aliis juribus ipsius Comitis & ipsius Rad. Promisit autem dictus Rad. quod ipse veniet ad homagium ipsius Comitis de feodo de Fouger, ex quo licentiam Domini Regis Franciæ, ore ad os, vel per litteras pendentes habebit. In cujus rei testimonium & firmitatem perpetuam nos dictus Johannes Dux Britanniæ & Comes Richem. præsens scriptum sigillavimus. Actum apud Andeg. anno gratiæ MCCXXXIX. mense Martio.

CVIII.

Mars. *Transactio inter* HERVEUM *Vicecomitem de Leonia &* JOHANEM *Ducem Britanniæ, quâ Duci Villa, Castrum, & Portus de* Brest *remanent contra excambium centum librarum annui reditus, & Herveus eidem homagium facit pro Feodis suis. Actum apud Kemperlé Mense Martio Anno* 1239. [LOBINEAU, Hist. de Bretagne aux preuves du 8. liv. col. 392. tiré des Ch. de Nantes Arm. L. cassette F. n. 6.]

UNiversis, &c. Herveus Vicecomes de Leonia, Noveritis quod cum contentio verteretur inter me ex una parte, & nobilem virum Johannem Ducem Brit. & Com. Richem. ex altera, tandem compositum fuit inter nos & ipsum sub hac forma: quod Villa de Brest, & Castrum & Portus, remanerent dicto Comiti & hæredibus suis in feodo & hæreditate, faciendo mihi excambium C. lib annui redditus; & ego feci homagium Domino Comiti de feodis meis. Omnes milites & alii homines qui de me tenebant in Villa de Brest, dicto Comiti remanent; & feoda sua quæ habent in terra mea & hominum meorum extra Villam de Brest, de me & hæredibus meis tenebuntur, sicut antea tenebant, legitimos redditus suos mihi & hominibus meis persolvendo; & homines qui extra Villam de Brest ante guerram manebant in feodis meis & hominum meorum, & habebant Plateas & Grangias in dicta Villa, mihi & hominibus meis remanent, & Plateæ & Grangiæ dicto Comiti & hæredibus suis remanent ad voluntatem suam plenarie faciendam. Hæc omnia ego juravi quod fideliter observabo. In cujus rei testimonium præsentes Litteras Sigillo meo sigillavi. Actum apud Kemperlé anno Dom. MCCXXXIX. mense Martii.

CIX.

1240. 4 Juin. *Lettres de* PHILIPPES *Comtesse de Bar portant Donation de la Terre de Ligney avec ses dependances à sa Fille* MARGUERITE *en faveur de son Mariage avec* HENRI *Comte de Luxembourg, contenant aussi toutes les autres conditions matrimoniales dudit Mariage, tant à l'égard du Douaire qu'autrement. Fait le lendemain de la Pentecoste au Mois de* (1) *Juillet* 1240. [Van den Haer, Chatelains de l'Isle. Liv. 2. chap. 4. pag. 240.]

JE Philippe Comtesse de Bar, fay sçavoir à tous ceux qui ces presentes Lettres verront, que j'ay donné a Monsieur Henry Comte de Luxembourg en mariage avec Marguerite ma fille, Liney & ses appendices, & ly doy faire valoir sept cents livres de terre à fors, en telle maniere que Messire Henry ne peut ceste Terre repeinre d'autre, ne mettre en autruy main, & c'il advenoit que Marguerite ma fille morist sans hoir de son corps, ou li hoir de son corps morist sans hoir d'oir en hoir, Linei, & les appendices revenront au S. de Bar, & Madame Ermensens Comtesse de Lutzembourg a devise à Monsieur Henry son Fils, Lutzembourg & les appendices, Erlons & les appendices, la Roiche & les appendizes apres son decés, saulf cen qu'elle peut donner a Gerrard son Fils, se elle veut deux cents livres de terre a Metaius en la Chastellerie de Lutzembourg ou de la Roche, fors le fortresse, & Messire Henry ses fils a drée Marguerite sa femme de Erlons & de la Chastellerie, & des appendices, & c'est doaire doibt on faire valoir sept cents livres de terre à fors à plus preis que on porra de Erlons par ledit de deulx preudommes dont je paieray ung, & li autre partie ung autre, Et cil' aduenoit que acuns de ces mortoit celle partie cui li siens morut repenroit un aultre, saulf ce que Madame Ermensens le tenra toute sa vie: Et de ce li ferons Madame Ermensens la Comtesse & Messieurs Henrys ses fils avoir la fealté des Chevaliers & Bourgeois, & des hommes des villes: & pour cen que Marguerite ma fille ne peult en douaire devant dict, viens paure a la vie Madame Ermensens la Comtesse pour celi assennent il Esternay & Biedbourch & les appendizes, & ly doit on faire valoir sept cents livres de terre à fors: & se aucune chose en defaloit on li asseroit à plus pres que on porroit denqui par ledit de deulx preudhommes qui sont devantdits: & cil mesavenoit paraventure de Monsieur Henry ainçois que de Madame Ermenses la Comtesse que ja n'aviegne, Marguerite ma fille tenroit son douaire d'Esternay & de Biedbourch & toutes les appendices, & lors quand cil d'Erlons escherra de Madame Ermensens, la Comtesse Marguerite revenra à son douaire qui est devant dis, & cil d'Esternay & de Biedbourch sera neans: & pour en ce que ce soit ferme chose & estable, j'ay faict l'endemain de Pentecouste quand li miliaires courroit par mil deux cents & quarante ans au mois de Jullet.

(1) Il faut lire ici *Juin* au lieu de *Juillet*. La Pentecôte ne peut jamais écheoir en Juillet, & en 1240. elle tomba au 3 Juin. [DUM.]

ANNO 1240.

CX.

1242. Janvier *Declaration de* LOUIS *Roi de France, touchant l'hommage lige qui lui a été rendu par* ROGER *Comte de Foix, avec les obligations reciproques. Donnée à Montargis l'an* 1242. *au mois de Janvier.* [PIERRE DE MARCA, Histoire de Bearn liv. 8. chap. 23. pag. 764.]

LOUÏS par la grace de Dieu Roi de France, à tous ceux auxquels ces Lettres parviendront, salut. Nous faisons savoir que nostre amé & feal Roger Comte de Foix nous a fait homage lige contre tous hommes, & femmes, qui peuvent vivre & mourir, de tout ce dont il estoit Homme de nostre Cousin, & feal Raimond Comte de Tolose, au temps de cette derniere guerre meuë entre nous, & ledit Comte de Tolose. Et avons accordé au mesme Comte de Foix que nous ne le metrons point, ni ses heritiers en l'homage de ce Raimond Comte de Tolose, sinon avec le gré & consentement du mesme Comte de Foix, & de ses heritiers. Comme aussi ledit Comte de Foix, ni ses heritiers ne pourront se mettre en l'homage de Raimond Comte de Tolose, sinon de nostre volonté, & celle de nos heritiers. Nous avons aussi octroyé au mesme Comte de Foix, que lui & ses heritiers tiennent ces choses a perpetuité, en la mesme liberté, en laquelle le Comte de Foix les tenoit du Comte de Tolose. Le mesme Comte de Foix nous a juré aussi, & à nos heritiers sur les Sacrosaincts Evangiles qu'il nous servira fidelement, & à nos heritiers, contre tous hommes & femmes qui peuvent vivre ou mourir. Donné à Montargis l'an 1242. au mois de Janvier.

CXI.

Lettres de ROGER *Comte de Foix à* RAIMOND *Comte de Toulouse lui declarant que pour les raisons y contenuës il se croit libre de la Foi & hommage qu'il lui devoit auparavant, & qu'il a transporté l'un & l'autre au Roi de France dont il est presentement Vassal; & qu'il est resolu de rendre audit Roi & à l'Eglise tout le service qu'il pourra contre lui en Guerre. A Pamiés le 3 des Nones d'Octobre* 1242. [PIERRE DE MARCA, Histoire de Béarn liv. 8. chap. 23. pag. 763.] 5 Octobre

A l'Illustre & Tres-noble homme le Seigneur Raimond par la grace de Dieu Comte de Tolose, Marquis de Provence, Duc de Narbonne, Roger par la mesme grace Comte de Foix, Vicomte de Castelbon, salut, & travailler en tout & par tout à retenir sa grace, s'il le pouvoit sans le danger de l'ame, & du corps,

ANNO 1242. corps, & sans la crainte imminente & evidente de son exheredation, & la perte de sa reputation. Nous ne croyons pas qu'il soit echapé de la memoire de vostre Altesse, comment vous ne laissâtes pas seulement en guerre nostre pere de louable memoire Roger Bernard Comte de Foix, par la paix que vous fites à Paris avec le Seigneur Roi de France, mais aussi que vous promites de lui faire vive guerre. Et enfin vous donnâtes congé à nostre pere, qu'il fit telle paix & acord qu'il aviseroit avec le Roi susdit, & l'Eglise. Laquelle paix il fit, comme il peut, & non pas comme il voulut, obligeant & soi & ses heritiers à plusieurs pactes & conventions, qui empeschent en cet endroit nostre bonne volonté pour vostre secours, & pour vostre profit. En outre nous croyons, que vous vous resouvenez, comme vous avez baillé nostre pere caution pour vous à l'Eglise, & l'avez absous de tout lien de fidelité, homage, & serment, auquel il pouvoit vous estre obligé, & l'avez fait jurer d'estre du parti de l'Eglise contre vous, si vous faisiez jamais la guerre contre le Roi, ou l'Eglise. Et vostre Noblesse ne doit point se fascher, si pour nostre excuse evidente & veritable, nous ramentevons l'exheredation que vous avez fait à nostre pere, &, à nous de la Terre de S. Felix avec ses appartenances, & de plusieurs autres Terres; & neanmoins vous y avez ajouté depuis peu l'invasion des autres Chasteaux, que le Roi nous avoit donnez en la Terre de Carcasses, encore que vous n'eussiez aucune jurisdiction en iceux; & que ces Chasteaux nous eussent esté baillez en recompense de la Terre, que nostre pere avoit perdue pour vous, & pour vostre guerre. C'est pourquoi attendu que le Seigneur Roi de France, auquel nous avons presté homage, & serment de fidelité, avec vostre consentement, qui meme nous a honorez de plusieurs bienfaits, non seulement en la restitution de nos Chasteaux, qu'il nous a rendus reparez, & fortifiez, sans nous precompter aucuns fraix, lesquels peut-estre il eust pu demander raisonnablement; mais aussi en plusieurs autres choses, Nous presse avec tres-grande instance par tous les moyens qu'il peut, nous signifie & nous requiert, que nous lui baillions secours contre vous, sans aucun delai, & que nous ne puissions obtenir aucune treve, ni resister à ses commandemens sans estre coulpables de parjure, & sans encourir le dommage d'exheredation, avec note d'infidelité, & perte de la reputation: Nous signifions par les presentes à vostre Altesse, que nous voulons & deliberons de nous attacher fidelement, au mesme Seigneur Roi, & à l'Eglise, leur baillant nostre secours, & conseil, comme nous pourrons, estimans que nous sommes en cet endroit entierement absous de vostre fidelité, & homage. Et que vostre esprit ne soit point indigné, si estans mus & contraints par lesdites raisons, nous vous attaquons à l'avenir. C'est pourquoi nous vous signifions, que nous ne vous sommes aucunement obligez d'homage ou de fidelité en la guerre que nous vous ferons ci-apres pour le Roi, ou pour l'Eglise. Donné à Pamiés le troisiesme des Nones d'Octobre l'an 1242.

CXII.

1245. *Literæ* FRIDERICI II. *Romanorum Imperatoris, ad Reges & Principes mundi ut Romanæ ac Papalis præsumtionis exemplum ex ipso capiant, contra quem* INNOCENTIUS IV. *Papa, tametsi nec vocatum nec auditum ausus est Sententiam depositionis statuere; simul ipsos hortatur ut nimias Clericis divitias subtrahant, & ad statum primævum reducant.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales tom. 3. pag. 374.]

FRIDERICUS Imperator Regibus & Principibus mundi. Illos felices describit antiquitas, quibus ex alieno præstatur cautela periculo. Status namque sequens formatur ex principio præcedentis, & ut impressionem cera recipit ex sigillo, sic humanæ vitæ formatur mortalitas ab exemplo. Hanc utinam felicitatem nostra Serenitas prægustasset, ut cautelæ solertiam, quam vobis, ô Christiani Reges & Principes, ex nostræ Majestatis nimia læsione relinquimus, nobis potius Christiani Reges & Principes læsi reliquissent.

2. Porro quia Clerici censentur pauperum eleemosynis impinguati, filios opprimunt: ipsique nostrorum filii Subditorum paternæ conditionis obliti, nec Imperatorem nec Regem aliqua veneratione habere dignantur, quotiens in Patres Apostolicos ordinantur. ANNO 1245. Quod autem circumlocutionibus nostris innuitur, ex Innocentii Papæ IIII. præsumptione probatur, quia vocata Synodo, ut asserit, generali contra nos non vocatos, nec super aliqua fraude vel pravitate convictos, ausus est Sententiam depositionis statuere, quam præter omnium Regum enorme præjudicium non poterat stabilire. Quid enim vobis, & singulis Regibus singularum regionum, à facie tanti Principis Sacerdotum timendum non immerito superest, si nos & Principum electione solempni, & adprobatione totius Ecclesiæ, ac in Christianæ fidei religione viventium, Imperiali diademate divinitus insignitos, & alia Regna nobilia magnifice gubernantes, ille deponendos adgreditur, & cujus, quoad Imperiale Diadema, non interest aliquid in nos exercere rigoris, etiamsi causæ legitimæ probarentur. Verum id propter quod Sacerdotalis sic infestat abusio potestatis, & à summo nos conatur præcipitare deorsum, nec primi fumus nec ultimi.

3. Et hoc quidem vos facitis obedientes religionem simulantibus sanctitatis, quorum sperat ambitio, quod totus mundus influat in os suum. O si vestræ credulitatis simplicitas à Scribarum & Pharisæorum fermento, quod est hypocrisis, juxta sententiam Salvatoris, sibi curaret attendere: quot illius Curiæ turpitudines execrari possetis? quas inhonestas & pudor prohibet nos effari. Sane redditus copiosi, quibus ex plurium depauperatione Regnorum ditantur, quemadmodum ipsi nostis, ipsos faciunt insanire. Apud vos Christiani mendicant, ut apud eos Patareni manducent: ibi vestras domos obstruitis, ut illic adversariorum Oppida construatis. Sicque de vestris elemosynis impinguati tales Christi pauperes sustentantur, qui beneficii compensatione, ea saltem gratitudinis exhibitione vobis se præbent obnoxios, quidem quanto manus eis indigentibus largiores ostenditis, tanto non solum manus, sed etiam m nus & cubitos avidius adprehendunt, suo vos laqueo detinentes, sicut aviculam, quæ quanto ad evasionem fortius nititur, tanto firmius alligatur.

4. Hæc vobis in præsens scribenda curavimus mittere, insufficienter exprimentia votum nostrum. Cætera vero secretius intimanda decrevimus omittere: videlicet in quos usus divitias pauperum expendit prodigalitas avarorum. Quid super Imperatore comperimus eligendo, nisi pax, quam per magnos mediatores intendimus reformare inter nos & Ecclesiam saltem superficialiter reformetur: Quid de Regum omnium communibus specialibusque negociis disponere intendatur. Quid super Insulis Oceani fuerit ordinatum. Quid contra Principes universos quibusdam consiliis vel negotiis, quæ nos qui nonnullos ibidem habemus familiares & Subditos, licet clamdestine, latere non possint, illa Curia machinetur. Quantis viribus, quot virorum insidiis, qualiter instructorum ad bella, in hoc ipso vere, quod instat omnes, qui nos opprimunt, opprimere posse speremus, etiamsi se nobis opponeret totus mundus. Quicquid autem tales & tales fideles nostri, latores præsentium, vobis retulerint, certe credatis, ac etiam si sanctus Petrus jurasset, firmissimum habeatis, nec per hoc quod à vobis petimus, videatur vobis, quod propter in nos latam Sententiam depositionis, nostræ magnanimitas Majestatis aliquatenus incurvetur. Habemus enim conscientiæ puritatem, ac per consequens, Deum nobiscum: cujus testimonium invocamus, quia semper fuit nostræ voluntatis intentio, Clericos cujuscunque Religionis ad hoc inducere, & præcipue maximos ad illum statum reducere, ut tales perseverent in fide, quales fuerant in Ecclesia primitiva, Apostolicam vitam ducentes, & humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque Clerici solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mortuos suscitare, & sanctitate non armis sibi Principes subjugare. At isti seculo dediti, & inebriati deliciis Deum præterponunt, quorum ex affluentia divitiarum Religio suffocatur. Talibus ergo subtrahere nocentes divitias, quibus damnabiliter onerantur, opus est charitatis potius quam erroris. Ad hoc vos omnes Principes una nobiscum, ut cuncta superflua deponentes, modicis rebus contenti, Deo serviant, cui serviunt omnia, omnem, quem potestis, debetis diligentiam adhibere.

Anno 1245. ou 1246.

CXIII.

Diploma FRIDERICI II. Romanorum Imperatoris FRIDERICO II. Duci Austriæ *indultum, quo* Ducatus Austriæ *& Styriæ ad* honorem Regium *promovet*, Ducemque in Regem *evehit, salvis tamen Juribus Imperatoris & Imperii; & ita quidem ut natu major ex generatione dicti Ducis in Regno succedat. Insimul facit ei potestatem erigendi Provinciam* Carniolæ *in Ducatum.* [R. STREINII Hand-vesten Freyheiten/ Gerechtigkeiten/ brifliche Urkunden/ des Ertzhertzogthums Oesterreich/ 1. buch. FUGGER Spiegel der Herrn des Ertzhauszes Oesterreich/ 2. buch. 3. Capitel. pag. 180. col. 2. d'une copie plus mauvaise que celle-ci. GOLDAST. Constitut. Imper. Tom. I. pag. 305. LIMNÆUS. Juris publ. Imp. Romano-Germanici lib. 5. cap. 2. Num. 31.

NB. Toutes ces Copies diferent en quelque chose l'une de l'autre. Cependant *Streinius*, *Fugger* & *Limnæus* citent ègalement les Epitres de *Pierre* de *Vineis* qui étoit Secretaire de l'Empereur *Frideric II.* *Limnæus* cite aussi en second *Cuspinianus in Austria* pag. 35. Là Date manque entierement à toutes ces Copies. *Cuspinien* croit que le Diplome fut donné en 1245. & *Streinius* en 1246. [DUM.]

FRIDERICUS II. Divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, Friderico II. Duci Austriæ & Styriæ suo Dilecto Principi & Comiti Carniolæ, Gratiam suam & omne bonum. De fulgore Throni Cæsarei velut ex sole radii sic cæteræ prodeunt Dignitates, ut primæ lucis integritas minorati Luminis non sentiat detrimenta, tantòque magis Imperiale Sceptrum extollitur, & tanta cura regiminis à solicitudinibus relevatur, quantò Tribunal ipsius Digniores in circuitu circumspicit consimiles Regiones. Hac igitur consideratione commoti; qui cœlesti providentia Romani Imperii moderamur habenas, solii nostri Decus tam veterum Dignitatum ornatibus confovemus, quam novis honoribus ampliamus. Tuis, igitur, Devotissime Princeps noster, supplicationibus favorabiliter inclinati nec minus ad exaltationem honoris Sacrii Imperii Nostri respectum habentes de infra Scriptorum Principum nostrorum consilio videlicet C. Ratisponensis Episcopi, L. Wormatiensis Episcopi, O. Bambergensis electi, P. Brixiensis electi, A. Abbatis Campidunensis C. Abbatis Cluniacensis, F. Ducis Brabantiæ, R. Ducis Bavariæ, Ducatûs Austriæ & Styriæ cum pertinentiis suis & terminis quos hactenus habuerunt ad Nomen & honorem regium transferentes te hactenus prædictorum Ducatuum Ducem de potestatis nostræ plenitudine & magnificentiâ speciali promovemus in Regem; eisdem Libertatibus, Immunitatibus & Juribus prædictum Regnum tuum præsentis epigrammatis authoritate Donantes, quæ deceant regiam authoritatem; ut tamen ex honore, quem Tibi libenter addicimus nihil honoris & Juris nostri Diademmatis aut Imperii subtrahatur, quin immo sicut hactenus tanquam Dux Princeps & Fidelis noster extiteras; sic imposterum regio decoratus honore tu & successores tui legitimi Principes fideles & devoti nobis & successoribus nostris in Imperio perpetuo persistatis, nihilque propterea Juri & honori Imperii in prædictis regno & terris suis omnino depereat vel decrescat, & quæ hactenus in eisdem, eo specialiter & nominatim expresso quod Successores tui non per Electionem Prælatorum, Ducum, Comitum aut quorum Nobilium eligantur in Regem, sed semper major natu seu senior ex generatione tua ex te & ex Successoribus tuis legitime descendentes in Regno succedant, nullúsque in eis coronam & consecrationem à prædicto tuo Regno de manu cujusquam accipiat, sed à nobis vel successoribus nostris tantum in Curia nostra vel ab his qui speciale mandatum à nobis super hoc habeant coronationis & consecrationis munus & decus pro tempore consequentur. Alii vero Hæredes minores natu non habeant aliud nisi quod ex Regis gratia poterunt obtinere. Illud etiam Juri regio & honori conjungimus, ut si aliquis Comes, Nobilis aut Ministerialis; vel miles de regno tuo contra te & successores tuos & terram tuam forsitan excesserit & pro suo Excessu Castrum vel munitationes suas ab excedente per te vel per nuncios tuos peti contigerit, ipseque negaverit assignare, ipsum ex Jure Regiæ Dignitatis per Sententiam Curiæ tuæ bannire & forbannire valeas ipsumque extra legem facere omnis Juris suffragio prout est moris Imperii carcerari. Cæterum ut pacem & Justitiam, quæ sunt regnorum omnium fundamenta, possis in prædicto regno tuo constantius confovere, præsentium tibi autoritate concedimus, ut si quis in prædicto regno tuo manifestus extiterit malefactor tuo videlicet justo judicio aut Curiæ tuæ condemnetur, cumque aliquis de prædicto regno tuo tenuerit, foverit, vel defenderit eundem, & requisitus tuo judicio noluerit assignare, eadem pœna puniri debeat receptator, eadem Defensor, quâ malefactor ipse puniri debet & transgressor. Ad decus præterea regni tui præsentis Privilegii auctoritate permittimus, ut de Provincia Carniolæ Ducatum facias immediate Tibi subjectum & per te nobis, & successoribus nostris & Imperio responsurum, & ut in Ducatu ipso cognatum tuum fidelem nostrum in Ducem valeas promovere plenam tibi concedimus potestatem ad cujus rei memoriam, & robur perpetuò valiturum præsens Privilegium fieri & Bulla aureo typario nostræ Majestatis impressa jussimus communiri.

Anno 1246. ou 1246.

CXIV.

Literæ Recognitionis HENRICI DE HOMBORCK. *Quod de communi suorum Hæredum voluntate, castrum* Lowenstein *Duci Brunovicensi & ejus hæredibus in proprium dederit, illudque ab eo pro se suisque hæredibus in feudum receperit. Actum Tsellis in commemoratione Sti. Pauli anno* 1247. [LUNIG Teutsch Reichs Archiv. Part. Spec. Continuat. 2. abs. 4. p. 380.] 1247. 30. Juin.

HENRICUS Dei gratia Miles dictus de Homborck, Omnibus quibus hoc scriptum fuerit præsentatum in perpetuum. Quoniam omnia simul cum tempore a memoria evanescunt, facta digna memoriæ scriptis non immerito committuntur ad cautelam. Ad notitiam ergo omnium, tam futurorum quam præsentium, volo pervenire, quod ego de communi omnium hæredum meorum voluntate pariter & assensu, castrum Lewenstein dedi Illustri Domino meo Duci de Brunsuic & suis hæredibus, in proprium & ab ipso recepi in Pheodo: similiter & mei hæredes, dictum Castrum a Duce de Brunsvic in pheodo perpetuo recipient & tenebunt. Sane ut hoc factum meum à nullo possit processu temporis immutari, præsens scriptum inde confectum, Sigillo meo ad veritatis judicium communivi.

Hujus rei testes sunt, Hermannus Laicus, Gerhardus de Houvardessen, Baldejoinus de Blanckenborch, Henricus Advocatus de Tsellis, Henricus de Csinge, Herwicus filius suus, Hartmannus de Osbernehusen, Thidericus de Arca, Everhardus de Oden, & alii quam plures. Acta sunt Tsellis, Anno Dominicæ Incarnationis 1247. in Commemoratione Pauli.

CXV.

Capitulatione delli Zarattini *colla Republica di* Venetia, *per laquella essi gia vinti e scacciati della loro Sede di* Zara *si sommettano al Doge ed alla detta Republica, cedendo a essa là Città col suo Territorio, e promettendogli perpetua fideltà.* [JOANNIS LUCII Dalmatini de Regno Dalmatiæ & Croatiæ. Lib. 4. pag. 168.] Vers l'an 1248.

1. CHe Zarattini ciedono, & danno liberamente la Città e territorio di Zara al Dose, & al Comun di Venetia & promettono perpetua fidelità & obediensa.

2. Che i Zarattini habiano l'elettion de l'Arcivescovo di Zara, il qual deba esser presentado al Patriarcha de

ANNO 1248.

de Grado, & confirmado, & consagrado da lui.

3. Che al detto Arcivescovo siano preservade tutte le jurisdition, & privilegii consueti possessi da i Arcivescovi predecessori.

4. Che Chierizi debiano ogni anno in la festa della Natività, & della Ressurettione del Nostro Signor. cantar le laude della solennità del Dose di Venetia, & Patriarcha, e Conte, & Arcivescovo per il che recevano la benedittion consueta nella messa solenne della Chiesa Cathedral pregando Dio per la conservatione del Comun di Venetia promettendo essi prima, & poi i sudditi della Citta per nome di tutto il popolo perpetua fede & obedienza.

5. Che i Zarattini accettino per suo governo un Conte mandato, & eletto dal Consejo de Venetia, il qual stia in quel rezimento quanto tempo ghe sara limitado dal Dose, el qual Conte habbia il governo libero di quella Citta in ogni negotio amministrando Giustitia cosi nella roba come nelle persone, & in tutte le cose occorrenti per salute di quella Citta, & per honor, & conservation del Comun di Venetia; Reservando però i patti compresi in quelli Capitoli, dovendo quella Citta haver li suoi Offitiali consueti senza pregiuditio de alcuna sorte del detto Conte.

6. Che mandino i Venetiani appresso il Conte doi Consigleri per governo di quella Citta.

7. Che per salario del detto rezimento debano dare ogni anno li Zarattini lire do mille Venetiane.

8. Che il Conte debba haver tutte le sue ragioni & honoranze consuete come li altri Conti solevano havere.

9. Che il Conte debia haver per sua habitation la casa che fu de quond. Damian Varicassi con tutte le sue habentie & pertinentie, & sia assegnada a f. Angelo Moresini eletto Conte di quella Citta.

10. Che se accadesse che il Dose per qualche occorenza andasse a Zara, possa volendo abitar nell' Arcivescovado, overo siano obligadi de darghe una casa honorevole, e conveniente alla Dogal dignità.

11. Che accadendo à Venetiani de far armada che debba passar il numero de trenta galie, le quali passino Ragusi, debano i Zarattini dar un homo per casa, che stiano di continuo à servir su la detta armada fin che ella starà fuora per li occorrenti bisogni di Venezia.

12. Che fazando esercito li Venetiani non possino i Zarattini dar ne ajuto ne favor, ne in palese, ne occulto à i nemici de i detti.

13. Che à ogni richiesta del Dose debano li Zarattini mandar a Venetia 90. homini à zurar fedelta, & à renovar il sagramento à i quai sia fatto le spese del Comun di Venetia.

14. Che non possano i Zarattini resar le mura della Citta, ne refabricar le cose rovinate nella presente guerra senza licenza espressa del Dose.

15. Che per il Comun di Venetia sia mandado un Castellan à Zara il quale habiti nel Castello e lo custodisca & habia in guardia anche tutta la munition.

16. Che quindeci Zarattini, che sono sta capi, & autori de questa ultima rebellion debbano personalmente vegnir ad habitar à Venetia, e starghe cinque anni continui à i quali sia fatto salvocondotto, essendo pero obligadi tegnir le sue famete dentro della Citta de Zara.

17. Che per honor, & reverenza del' Altezza Dogal debbano li Zarattini mandar 200. homini armadi 100. de i quali siano eletti à volontà del Dose, li quali per nome de tutta la Citta genuflessi, & prostrati in terra dimandino perdonanza dell' error commesso.

18. Che a Zuanne Michiel ultimo Conte de Zara, & descazzado da quella per la rebellion siano dadi per la sodisfation dell' inzuria ogni anno dal Comun di Zara, fin che il detto viverà lire 200. Venetiane.

ANNO 1248.

19. Che al detto Zuanne siano restituidi tutti li suoi beni, & possessioni che l'haveva nel territorio de Zara.

20. Che li Zarattini de bano dar in quattro anni ai heredi del quondam Zuanne Erizzo che fu ammazato in Zara lire 4250. Venetiane.

21. Che i Zarattini, che condurranno legne da Nona à Zara debbano tegnirle, & venderle a voluntà del Dose i vero del Comun de Zara.

22. Che li Zarattini predetti, che intraranno in la Citta de Zara ogni volta che saranno rechiesti dal Dose, e dal Commun de Venetia, e li Nontii de tutta Zara a mazor conformità, & à piu piena deliberation come in la predetta publica convention, patti, promision, obligation, & condition approveranno, & prometteranno per essi, & suoi heredi, & successori col zuramento per ciaschedun de tutte, & cadaune cose fare, & conservare in perpetuo & non controvegnir per alcun modo.

Et cosi tutte le sopradette cose noi Papo de Petroni, e Grisogono de Mauro Nontii, Sinici, Procuratori, & Auditori delli predetti Zarattini promettemo a voi Dose nostro, & nostri successori per el Commun de Venetia, & hiuramo per li Santi Evangelii de attender, adempir, & osservar fermamente in perpetuō, & in niun tempo controvenir in alcun modo & causa.

CXVI.

Literæ WILHELMI *Regis Romanorum quibus* AELIDI *Sorori suæ, ac* JOHANNI DE AVESNIS *Marito ipsius concedit in connubium Terram, quam à Scotiæ Regibus tenuerant Comites Hollandiæ. Datum apud Maguntiam V. Cal. Maji Anno* 1248. *Indictione VI.* [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1032. lig. 14. Ex Cartario Hasnoniensi Dominorum de Avesnis.] 27. Avril.

WILHELMUS Dei gratia Romanorum Rex semper augustus, universis hanc Litteram inspecturis salutem & omne bonum.

Significandum duximus, tam præsentibus quàm futuris, quod nos ex deliberatione Feudum ac Terram quam progenitores nostri Comites Hollandiæ à Domino illustri Scotorum Rege & suis progenitoribus hactenus tenuerunt; Karissimæ sorori nostræ AELIDÆ, ac illustri viro JOHANNI de Avesnis filio Comitissæ Flandriæ & Haynnoniæ marito ejus in connubium duximus conferendum. Volentes quod ipsa soror nostra & heres suus, etiamsi dictum JOHANNEM præmori contingeret, prælibatam Terram liberè tenere debeat, & perpetuò possideret, hoc scilicet pacto interposito & condicto, ut non liceat eis vendere ipsam Terram, aut aliqualiter alienare, nisi manu nostra, & assensu super hoc pleniùs requisito. Igitur ne super his quæstio aliqua possit in posterum, aut alicujus dubitationis scrupulus suboriri, præsentes Litteras Sigillo nostræ Serenitatis jussimus communiri.

Datum apud Maguntiam, anno Domini MCCXLVIII. v. Cal. Maji. Indict. VI.

Mandatum WILHELMI *Regis Romanorum ad homines Comitatus* Namurcensis, *ut accipiant* JOHANNEM DE AVESNIS *in Dominum, & debitum ei proinde homagium faciant. Datum apud Maguntiam 5 Cal. Maii Anno Domini* 1248. *Indictione VI.* [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1034. Ex Hasnoniensi Cartario Dominorum de Avesnis.]

WILLELMUS Dei gratia Romanorum Rex semper augustus dilectis fidelibus suis universis Paribus, Nobilibus, Castellanis, hominibus censualibus ac aliis hominibus omnibus cujuscumque conditionis fuerint, Comitatui & castro Namurcensi attinentibus, gratiam suam

Anno 1248. ſuam & omne bonum. Cùm per Principum & Magnatum & Nobilium Imperii quorum intererat ſententiam generalem ab omnibus approbatam BALDUINO Imperatori Conſtantinopolitano Comitatus & caſtrum Namurcenſe & omnia his attinentia abjudicata ſunt, ex eo quod ab ipſo à quo eadem bona titulo feodo poſſidere debebat, ſcilicet de cariſſimo ſororio noſtro JOHANNE de Aveſnis primogenito Comitiſſæ Flandriæ & Haynnoniæ infra annum & diem, prout moris & juris eſt, requirere noluit & contemſit, ad hæc quod ipſum Comitatum & caſtrum cum omnibus pertinentiis ſuis abſque conſenſu & voluntate ejus à quo tenere debebat, & alia bona cariſſimo fratri noſtro & amico L. illuſtri Regi Franciæ pignori obligavit. Mandamus igitur prudentiæ univerſitatis veſtræ, noſtra & Imperii auctoritate, firmiſſimè præcipientes, quatinus prædicto ſororio JOHANNI de Aveſnis cui adjudicatus eſt prædictus Comitatus & caſtrum Namurcenſe cum attinentiis eorumdem, ſicut in Inſtrumento ſuper hoc confecto plenius continetur, ad quem ſunt devoluti ejuſdem reditus, prævia ratione tamquam domino vero intendatis & reſpondeatis ad plenum recipientes ab eo feoda noſtra, officia & honores ſeu quæcumque alia bona, quæ uſque nunc à Namurcenſi Comite tenuiſtis, debitum ei proinde homagium facientes quod qui facere neglexerit de noſtra & Imperii licentia ſaiſire poterit & ſuis uſibus vendicare feodum ſuum, poſtmodum ſi requiſitus fuerit, ei juſtitiam feodalem de eodem teneatur exhibere. Datum apud Maguntiam anno Domini MCCXLVIII. v. Cal. Maii, Indictione VI.

Judicium WILHELMI *Regis Romanorum ac Principum Imperii in favorem* JOHANNIS DE AVESNIS *latum contra* BALDUINUM *Imperatorem Conſtantinopolitanum ſuper Comitatu Namurcenſi. Actum apud Maguntiam 5. Cal. Maji Anno* 1 48. *Indictione VI.* [MARTENE, Theſaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1032.]

WILLELMUS Dei gratia Romanorum Rex ſemper auguſtus univerſis Imperii fidelibus hanc Litteram inſpecturis gratiam ſuam & omne bonum. Ad notitiam ſingulorum volumus pervenire, quos ſcire fuerit opportunum, quod conſtitutus coram nobis ac Principibus & Magnatibus Imperii cariſſimus ſororius noſter JOHANNES de Aveſnis, primogenitus Comitiſſæ Flandriæ & Haynoniæ, propoſuit noſtræ Celſitudini graviter conquerendo, quod cùm ipſe nobis in ſublimatione electionis noſtræ cum aliis Principibus & Magnatibus de Comitatu Namurcenſi quem ab Imperio & à nobis titulo feudi poſſidet, legium & debitum fecerit homagium, BALDUINUS Imperator Conſtantinopolitanus qui eundem Comitatum ab ipſo tenere debuit, poſtquam idem JOHANNES nobis de ipſo fecit homagium & ipſi JOHANNI tale homagium facere quale dictum feudum requirebat, illud feudum, ſcilicet dictum Comitatum Namurcenſem infra annum & diem, prout moris & juris eſt, nec per ſe nec per alium requiſivit, nec de ipſo fecit quod debuit. Ad hæc tam Principibus, quam nobis gravius conqueſtus eſt præfatus JOHANNES, quod BALDUINUS imperator Caſtrum Namurcenſe, & omnes fortacias ac poſſeſſiones eidem caſtro & Comitatui attinentes, ſine aſſenſu & voluntate ipſius JOHANNIS, qui præfati Comitatus hæres erat, ſicut ille à quo teneri debebat, cariſſimo Fratri & amico noſtro LUDOVICO illuſtri Regi Franciæ per mutuum & cuſtodiam obligavit, caſtri & Comitatûs prædictorum eum conſtituens poſſeſſorem. Quæ omnia ut prædicta ſunt dictus JOHANNES manu propria, & per teſtes idoneos legitimè comprobavit, & ſuper hoc petiit à nobis ut eidem per Principes & homines noſtros de imperio quod jus exigit, faceremus. Nos enim qui vidimus & inſpeximus quod HENRICUS bonæ memoriæ anteceſſor noſter, & nos numquam habuimus alium hominem de prædicto Comitatu præter dictum JOHANNEM, Principes & homines noſtros de Imperio requiſivimus, ut ipſi de jure dicerent quid eſſet dicto JOHANNI ſuper hoc faciendum. Principes autem, Magnates & Nobiles Imperii, quorum intererat, a noſtra Celſitudine requiſiti hoc tulerunt judicium, & dederunt quod ab omnibus communiter exivit approbatum, quod idem JOHANNES qui dominus eſt feudi auctoritate noſtra & auctoritate judicii per Principes & homines noſtros & Imperio prolati, caſtrum, Comitatum, fortacias, & omnia bona prælibato feudo attinentia de pleno jure ſuis poteſt & debet uſibus vendicare, & tamquam ſua propria perpetuò poſſidere. Anno 1248. Et hoc de jure dicentes dictum Comitatum præfato B. Imperatori & ſuis hæredibus abjudicaverunt, & ſæpedicto JOHANNI adjudicaverunt.

Quapropter mandamus univerſis & ſingulis infeudatis tam nobilibus quàm miniſterialibus & caſtellanis ac hominibus cujuſcumque conditionis fuerint, ſæpedictis Comitatui & caſtro attinentibus, noſtra & Imperii auctoritate diſtricte præcipientes, ut quemadmodum Principum, Magnatum & Nobilium dictavit judicium coram nobis ſæpefato JOHANNI de Aveſnis, tanquam veſtro Domino intendatis, & reſpondeatis ad plenum, recipientes ab ipſo feuda veſtra, officia & honores ſeu quæcumque alia bona, quæ quondam à Comitibus Namurcenſibus hactenus tenuiſtis, tale ſibi homagium quale debent facientes. Quod qui facere recuſaverit, ex jure lati judicii, ac de noſtra licentia & mandato, ſaiſire poterit & habere & ſingula univerſa feuda, quæ, à caſtro & Comitatu prænominatis hactenus poſſediſtis. Et poſtquam ipſe ſaiſitus fuerit, omnes infeudati in dicto Comitatu debent ab ipſo requirere feuda ſua infra annum & diem; quod ſi non fecerint, ex tunc ipſa tamquam ſua propria licitè poterit poſſidere. Ut autem hoc judicium rationabiliter latum & ab omnibus approbatum ratum permaneat in poſterum & inconvulſum, præſentem Litteram conſcribi & Sigillo noſtræ Serenitatis juſſimus inſigniri, Teſtes hii ſunt. Venerabilis Trevirenſis Archiepiſcopus, H. venerabilis Spirenſis electus imperialis Aulæ Cancellarius, HERMANNUS Comes de Henneberg, EMICO Comes de Linigen, EMICO Comes Silveſter, CONRADUS Comes Irſutus, nobiles viri GODEFRIDUS de Eppenſtein, REINHARDUS de Hawogen, ANSELMUS Mareſcallus de Juſtingin, WERNHERUS Dapifer de Bonlandia, WERNHERUS Pincerna filius ejus, WOLRICUS Camerarius de Miſemberg, GODEFRIDUS de Biegen, & alii quam plures. Actum apud Maguntiam anno Dom. MCCXLVIII. v. Cal. Maii, indictione VI.

CXVII.

Teſtamentum (1) FREDERICI II. *Romanorum Imperatoris.* CONRADUM *Filium ejus primogenitum, atque in Regem Romanorum jam electum pro hærede principali inſtituit, eidemque* HENRICUM *Secundo-natum & huic* MANFREDUM *Nothum ſubſtituit. Præcipit inſuper ut* HENRICUS *Regnum Jeroſolymitanum vel Regnum Arelatenſe,* MANFREDUS *Principatum Trentinum cum Baliatu Regni Siciliæ, &* FREDERICUS *Nepos Ducatum Auſtriæ & Stiriæ habeant; relictis præterea unicuique eorum certis pecuniæ ſummis. Actum apud Florentinum in Capitanate die Sabbati* 17 *Decembris Anno ab Incarnatione Domini* 1250. *Imperii ſui* 32, *Regni Jeruſalem,* 28 *Siciliæ vero* 51 *Indictione* IX. [MARTENE, Theſaurus Novus Anecdotorum. Tom. III. in Chronica Siciliæ. col. 13.] 1250. 17. Decembre.

„ IN nomine Domini & Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI. Anno ab Incarnatione ejus „ milleſimo ducenteſimo quinquageſimo, die ſabbati, „ ſeptimo decimo menſis Decembris, VIIII. Indictio„ ne. Primi parentis incauta transgreſſio ſic poſteris „ legem conditionis indixit, ut eam nec dil . . . pro„ clivis ad pœnam effuſio effre . . . adduceret, nec „ baptiſmatis tam ſabcis uadi liniret, quin fatali„ tatis

(1) Mon Livre ayant été partagé en deux Parties, & imprimé à deux fois, je n'ai pu retirer de la Premiere le petit Extrait de ce Teſtament qui s'y trouve Tom. I. pag. 198. tiré de *Goldaſt* & de *Matthieu Paris*. Le voici maintenant tout entier, d'une Copie paſſablement bonne pour ces tems-là, dont il ne nous reſte gueres de Documens qui ne ſoient corrompus. La date du Samedi 17 Decembre 1250 eſt juſte, car ce jour-là fut effectivement un Samedi, & celle de l'Indiction peut auſſi ſe ſoutenir en la comptant du 24. Septembre; mais pour celles des Années des Regnes, elles ſont abſolument fauſſes. L'Empereur *Frederic II.* fut couronné à Rome le 22 Novembre 1220. à Jeruſalem le jour de Paſques 1229 & à Palerme en 1200. ſelon l'Auteur qui nous fournit ce Teſtament, c'eſt à dire trois ans après la mort de ſon pere, arrivée le 4 Octobre 1197. Ainſi les Années des Regnes doivent être corrigées & lues en cette maniere *Imperii ſui 31. Regni Jeruſalem 22. Siciliæ vero 54.* [DUM.]

Anno 1250.

„ tatis eventus mortalibus ſeneſcentis, cui præſentis
„ laſcivia tranſgreſſionis in pœnam culpa transfuſa
„ tamquam cicatrix ex vulnere remaneret. Nos igitur
„ Fredericus II. divina favente clementia Roma-
„ norum Imperator ſemper auguſtus, Jeruſalem &
„ Siciliæ Rex, memores conditionis humanæ, quam
„ ſemper comitatur innata fragilitas, dum vitæ nobis
„ inſtaret terminus, loquelæ & memoriæ in nobis in-
„ tegritate vigente, ægri corpore, ſani mente, ſic a-
„ nimæ noſtræ conſulendum providimus. ſic de Impe-
„ rio & Regnis noſtris duximus conſulendum, ut rebus
„ humanis abſumti vivere videamur & filiis noſtris,
„ quibus nos divina clementia fœcundavit: quos præſenti
„ diſpoſitione noſtra ſub pœna benedictionis noſtræ vo-
„ lumus eſſe contentos, ut indignatione ſublata, omnis
„ materia ſcandali ſopiatur. Statuimus itaque Conra-
„ dum Romanorum in Regem electum & regni Jeroſoly-
„ mitani heredem, dilectum filium noſtrum nobis he-
„ redem imperio & hominibus aliis emtitiis & quoquo
„ modo acquiſitis, & ſpecialiter in Regno noſtro Sici-
„ liæ, quem ſi decedere contigerit ſine liberis, ei ſuc-
„ cedat Henricus filius noſter. Quo defuncto ſine
„ liberis, ſuccedat ei Manfridus filius noſter. Con-
„ rado autem manente in Alemania vel alibi extra
„ regnum, ſtatuimus prædictum Manfredum ba-
„ lium dicti Conradi in Italia & ſpecialiter in regno
„ Siciliæ, dantes ei plenam poteſtatem omnia faciendi,
„ quæ perſona noſtra facere poſſet ſi viveremus, vi-
„ delicet in concedendis terris, caſtris, villis, paren-
„ telis, dignitatibus, beneficiis & omnibus aliis juxta
„ diſpoſitionem ſuam, præter antiqua domania regni
„ Siciliæ: & quod Conradus & Henricus prædi-
„ cti filii noſtri, & heredes eorum, omnia quæ ipſe
„ fecerit, firma & rata teneant & obſerventur. Item,
„ concedimus & confirmamus dicto Manfredo filio
„ noſtro Principatum Tarenti, videlicet à porta Roſe-
„ ti uſque ad ortum fluminis Brandani, cum Comitati-
„ bus Montis Caverſi, Tibi, Cavei & Gravinæ, prout
„ Comitatus ipſe protenditur à maritima Terræ Bari uſ-
„ que ad Pallinarium, & ipſum Pallinarium cum Terris
„ omnibus à Pallinario per totam maritimam uſque ad
„ prædictam Terram Roſeti, ſcilicet Comitatibus, ca-
„ ſtris, & villis infra contentis, cum juſtitiis, & per-
„ tinentiis, & rationibus omnibus, tam ipſius Princi-
„ patus, quàm Comitatuum prædictorum. Concedi-
„ mus etiam eidem Civitatem Montis S. Angeli cum
„ toto honore ſuo, omnibus Civitatibus, caſtris, &
„ villis, terris, pertinentiis, & juſtitiis, & rationibus
„ eidem honori pertinentibus, ſcilicet quæ de domanio
„ in domanium, & quæ de ſervitio in ſervitium. Con-
„ cedimus etiam & confirmamus eidem quicquid ſibi
„ in Imperio eſt à noſtra majeſtate conceſſum; ita ta-
„ men quòd prædicta omnia à prædicto Conrado te-
„ neat & etiam recognoſcat: Cui Manfredo judi-
„ camus ſibi pro expenſis decem millia unciarum au-
„ ri. Item, ſtatuimus, quòd Fredericus nepos
„ noſter habeat Ducatus Auſtriæ & Stiriæ, quòd à
„ prædicto Conrado teneat & recognoſcat. Cui
„ Frederico judicamus pro expenſis decem millia
„ unciarum auri. Item, ſtatuimus, ut Henricus
„ filius noſter habeat Regnum Jeroſolymitanum, vel
„ Regnum Arolacenſe, quorum alterum dictus Con-
„ radus prædictum Henricum habere voluerit; cui
„ Henrico judicamus pro expenſis ſuis centum mil-
„ lia unciarum auri. Item, ſtatuimus & mandamus,
„ ut centum millia unciarum auri expendantur pro ſa-
„ lute animæ noſtræ in ſubſidio terræ ſanctæ ſecundùm
„ ordinationem dicti Conradi & aliorum nobilium
„ cruce-ſignatorum. Item, ſtatuimus, quòd omnia
„ bona militiæ domus Templi, quæ Curia noſtra tenet,
„ reſtituantur eidem, ea ſcilicet quæ de jure debent
„ habere. Item, ſtatuimus, ut omnibus Eccleſiis &
„ Domibus religioſis reſtituantur jura eorum, &
„ gaudeant ſolita libertate. Item ſtatuimus, ut
„ homines regni noſtri Siciliæ ſint liberi & exemti
„ ab omnibus generalibus collectis, ſicut conſueve-
„ runt eſſe tempore Regis Guillelmi II. conſobrini
„ noſtri. Item, ſtatuimus, quòd Comites, Barones,
„ & milites, & alii pheudatarii Regni noſtri gaudeant
„ juribus ſuis & rationibus omnibus quæ conſueverunt
„ habere tempore Regis Guillelmi in collectis & a-
„ liis. Item, ſtatuimus, Luceriæ & Soz. & ſi quæ
„ aliæ læſæ ſunt, per Officiales noſtros reſtituantur. I-
„ tem, ſtatuimus, quòd tota maſſaria noſtra, quam
„ habemus apud S. Nicolaum de Auſido, & omnes
„ proventus ipſius deputentur ad reſervationem & re-
„ parationem pontis ibi constructi vel conſtruendi. I-
„ tem, ſtatuimus ut omnes captivi in carcere detenti
„ liberentur, præter illos de Imperio, & præter illos
„ de Regno, qui capti ſunt ex proditionis nota. Item
„ ſtatuimus quòd præfatus Manfridus filius noſter
„ omnibus benemeritis de familia noſtra [vice noſtra]
„ in terris, caſtris, & villis, ſalvo de domanio Regni
„ noſtri Siciliæ; & quòd Conradus & Henricus filii
„ noſtri & heredes eorum ratum & firmum habeant
„ quicquid idem Manfredus ſuper hoc duxerit fa-
„ ciendum. Item, volumus & concedimus quòd
„ nullus de proditoribus Regni aliquo tempore reverti
„ audeat in Regnum, nec aliqui de ipſorum genere
„ ſuccedere poſſint: immo heredes noſtri teneantur
„ vindictam de eis ſumere. Item, ſtatuimus quòd
„ Mercatoribus creditoribus noſtris debita ſolvantur.
„ Item, ſtatuimus quòd ſacroſanctæ Romanæ Eccle-
„ ſiæ Matri noſtræ reſtituantur omnia jura ſua, ſalvis
„ in omnibus & per omnia juribus & honore Imperii,
„ & heredum noſtrorum, & aliorum fidelium noſtro-
„ rum, ſi ipſa Eccleſia reſtituet jura Imperii. Item,
„ ſtatuimus quòd ſi de præſenti infirmitate nos mori
„ contigerit, in majori Eccleſia Panormitana, in qua
„ divi Imperatoris Henrici & divæ Imperatricis Con-
„ stantiæ parentum noſtrorum memoriæ recolendæ
„ tumulata ſunt corpora, corpus noſtrum debeat ſe-
„ peliri. Cui Eccleſiæ dimittimus uncias auri quin-
„ gentas pro ſalute dictorum noſtrorum parentum
„ animarum & noſtræ per manus Berardi Panormi-
„ tani Archiepiſcopi, familiaris & fidelis noſtri, in re-
„ paratione ipſius Eccleſiæ erogandas, prædicta au-
„ tem omnia quæ acta ſunt in præſentia prædicti Archie-
„ piſcopi, Bertoldi Marchionis de Bonburgio di-
„ lecti conſanguinei & familiaris noſtri, Richardi
„ Comitis Caſertani dilecti generi noſtri, Ruffi de
„ Calabria Mareſcalli noſtri magni, Richardi de
„ Monte-nigro magnæ Curiæ noſtræ Juſtitiarii, Magi-
„ ſtri Johannis Yeronno, Fulconis Ruffi, Jo-
„ hannis de Ocrea, Magiſtri Johannis de Pro-
„ cida, Magiſtri Johannis de Panormo, Imperii
„ & Regni Siciliæ & magnæ Curiæ Judicis, & Magiſtri
„ Nicolai de Brundusio publici Tabellionis Impe-
„ rii & Regni Siciliæ, & Curiæ noſtræ Notarii noſtro-
„ rum fidelium, quos præſenti diſpoſitioni noſtræ man-
„ davimus intereſſe per prædictum Conradum filium
„ & heredem noſtrum, & alios ſucceſſivè fideles no-
„ ſtros ſub pœna benedictionis noſtræ tenaciter volu-
„ mus obſervari, alioquin hereditate noſtra non gau-
„ deant. Idem autem univerſis fidelibus noſtris præ-
„ ſentibus & futuris ſub ſacramento fidelitatis, quo
„ nobis & heredibus noſtris tenentur, injungimus,
„ quòd prædicta omnia illibata teneant & obſervent.
„ Præſens autem Teſtamentum, noſtrum & ultimam
„ voluntatem noſtram, quam robur firmitatis volu-
„ mus obtinere, per prædictum Magiſtrum Nicolaum
„ ſcribi, & ſigno ſanctæ crucis propriæ manus no-
„ ſtræ, ſigillo noſtro, & prædictorum ſubſcriptioni-
„ bus juſſimus communiri. Actum apud Florentinum
„ in Capitanata, anno, menſe, die, & indictione præ-
„ miſſis, anno imperii noſtri XXXII. regni Jeruſa-
„ lem XXVIII. regni Siciliæ quinquageſimo primo.

CXVIII.

Sententia Innocentii *Papæ IV. de Natalibus* Joannis *&* Balduini de Avesnis Margaretæ *Comitiſſæ Flandriæ Filiorum, qua declarantur legitime thoro noti. Datum Lugduni* 15. *Calend. Maij, Anno Pontificatus VIII.* Cum *Literis Executoriis* Nicolai *Cameracenſis Epiſcopi. Datum feria* 2 *poſt Quaſimodo Anno Domini* 1252. [Martene, Theſaurus novus anecdotorum Tom. I. col. 1047. Ex Cartulario Dom. de Aveſnis.] 17 Avril. 1251.

N. Dei gratia Cameracenſis Epiſcopus viris diſcretis in Chriſto chariſſimis Attrebatenſi, Morinenſi, Tornacenſi & Cameracenſi Officialibus ſalutem in Domino.

Noverit univerſitas veſtra nos Litteras Domini Papæ vidiſſe ac recepiſſe in hæc verba: Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili Fratri Epiſcopo Cameracenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Lecta

Anno 1251. Lecta nobis dilectorum filiorum nobilium virorum Johannis de Avesnis & Balduini fratrum natorum nobilis mulieris Margaretæ Comitissæ Flandriæ & Haynoniæ petitio continebat, quod, cùm olim super eo quod quidam, ut processu temporis à bonis ad eos hereditario jure spectantibus possent excludi, eis illegitimatis maculam impingebant, id occasione quarumdam litterarum super hoc à Sede apostolica obtentarum, plurimorum auribus instillando: venerabili Fratri nostro Episcopo Catalaunensi, & dilecto filio Abbati sancti Sepulchri Cameracensis nostris dedimus Litteris in mandatis, ut super ipsorum causa natalium, non obstante quod super hoc inter eos ex parte una & nobiles viros Guillelmum Guidonem & Johannem fratres ipsorum ex altera litigatum fuerat, aliquando tamen liti finis impositus, coram nobis inquirerent, sicut magis de plano possent diligentius veritatem; & quod canonicum esset, appellatione remotâ, statuerent, quæstione bonorum principali Domino reservata. Idem Episcopus & Abbas Lessiensis cui super hoc dictus Abbas commiserat vices suas, Mandati apostolici forma servata, de Jurisperitorum consilio, natalia dictorum Johannis & Balduini legitima eosque legitimos ac legitimè natos esse, per diffinitivam Sententiam ratam habentes & gratam, illam auctoritate apostolica duximus confirmandam.

Quocirca fraternitati tuæ per apostolica Scripta mandamus quatinus dictos Nobiles non permittas contra Confirmationis nostræ tenorem super his ab aliquibus indebitè molestari. Molestatores hujusmodi per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Datum Lugduni. xv. Calendas Maji. Pontificatus nostri anno viii.

Hujus igitur auctoritate Mandati vobis mandamus, quatinus in locis vobis subditis, de quibus fueritis requisiti; in generali inhibeatis & inhiberi faciatis, ne aliquis super præmissis dictos Nobiles indebitè contra Confirmationem Domini Papæ molestare præsumat, intimantes publicè simul cum inhibitione prædicta quod nos juxta formam Mandati apostolici ad nos directi molestatores hujusmodi per censuram ecclesiasticam compescemus.

Datum anno Domini MCCLII. feria II. post Quasimodo, quid inde feceritis nobis quilibet vestrum rescribat. Datum ut supra.

CXIX.

Octobre. *Literæ* Ludovici IX. *Regis Francorum ad* Blancham *Reginam Matrem suam, ut Compositionem factam cum Abbate Crassensi adimpleat. Actum in Castris juxta Cæsaream Palæstinæ mense Octobri Anno Domini* 1251. [Martene, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I col. 1047. Ex autographo.]

Ludovicus Francorum Rex ad excellentissimam & carissimam Dominam & matrem suam B. Dei gratia Francorum Reginam illustrissimam.

Rogamus vestram Serenitatem quatinus secundùm quod videbitis in Litteris patentibus datis apud Aquas mortuas, quibus, secundum quæ mediante B. de Cane-suspenso inter nos & Monasterium Crassæ intervenit, quædam feuda dicti Monasterii cum feidimentis & hæresibus ipsi restituimus, ipsam compositionem seu ordinationem, nec non concessionem à nobis factam ipsi Monasterio faciatis & mandetis firmiter observari, & ea quæ in prædictis Litteris continentur adimpleri. Actum in castris juxta Cæsaream Palestinæ anno Domini MCCLI. mense Octobri.

CXX.

Anno 1252. Ley II. *Como el Fijo mayor ha adelantamianto & Mayoria ssobre los otros ssus ermanos.* [Las Siete Partidas. Partida 2. Tit. 15. Ley 2.]

C'est à dire,

Une Loi par laquelle la succession à la Couronne de Castille est reglée en faveur des ainez de Ligne en Ligne, & en faveur des Filles, au defaut des Mâles.

Mayoria en nascer primero, es muy grand Señal de amor, que muestra Dios a los fyos de los Reges, aquellos que le da entre los otros ssus ermanos, que nascen despues del. Ca agl aquien esta onrra erre fazer, bien da a entender que lo adelanta, & lo pone ssobre losotros: por que le deven obedescer, & guardar; assi como a padre, & a Señor. Eque esto ssea verdad, pruevasse por tres razones. La primera naturalmente. La ssegunda por Ley. La tercera por costumbre. Ca ssegund natura, despues que el padre, & la madre, cobdician auer linaje que crede lo suyo, o quel que primero nasce, & llega mas ayna, para complir lo que dessean ellos: aquel por derecho deue sser mas amado dellos, & lo ha de auer. E ssegund Ley sse prueua, por lo que dixo nuestro Señor Dios a Abraham quando le mando, como prouando le, que matasse ssu fyo Ysac el primero, que mucho amava, & le degollasse por amor del. E esto le dixo por dos razones. La una por quea quel era el fyo que mas amava, assi como assi mesmo por lo que de ssuso diximos. La otra, por que Dios le auia escogido por ssanto, quando quiso que nascieste primero, & por esso le mando, que de aquelle fiziesse Sacrificio. Ca ssegund el dixo a Moysen en la vieja Ley: todo masculo que nasciesse primeramente, sseria llamado cosa ssanta de Dios. E que los ermanos, le deuen tener en lugar de padre sse muestra, por que el ha mas dias que ellos, & vino primero al mundo. E que le han de obedescer como a Señor: sse prueua por las palabras, que dixo Ysac a Jacob ssu fyo, quando le dio la bendicion, cuydando que era el mayor: tu sseras señor de tus ermanos, & ante ti sse encoruaran los fyos de tu madre. E aquel que bendixieres ssera bendito: & aquel que mal dixieres caer le ha la maldicion. Onde, por todas estas palabras, sse da a entender, que el fyo mayor, ha poder ssobre los otros ssus ermanos, assi como padre, & señor, & que ellos en aquel lugar le deuen tener. Otrossi ssegun antigua costumbre como quier que los padres, communalmente, auian piedad de los otros fyor, non quisieron que el mayor lo ouiesse todo: mas que cada uno dellos ouiesse ssu parte. Pero con todo esso, los omes ssabios, & entendidos, catando el procomu nal de todos, & conosciendo que esta particion, non sse podria fazer en los regnos, que des truidos non fuessen, ssegund nuestro Señor Jesu Christo, dixo, que todo regno partido sseria estragado, touieron por derecho que el Señorio del regno, non lo ouiesse ssi non el fyo mayor, despues de la muerte de ssu padre. E esto usaron ssiempre, en todas las tierras del mundo, do el Señorio ouieron por linaje: & mayormente en España. E por escusar muchos males que acaescieron: & podrian aun sser fechos pusieron que el Señorio del regno, eredassen ssiempre a quellos, que viniessen por la liña derecha. Eporede establecieron, que ssi fyo varon, y non ouiesse, la fya mayor eredasse el regno. E aun mandaron, que ssi el fyo mayor muriesse, ante que eredasse, ssi dexasse fyo a fya, que quedasse de ssu muger legitima, que aquello, o aquella lo ouiesse, & non otro ninguno. Pero ssi todos estos fallesciessen, deuen eredar el regno, el mas propinco pariente, que ouiesse, sseguendo ome para ello: & no auiendo fecho cosa, por que lo deuiesse poder. Onde todas estas cosas es el pueblo tenudo de guardar, ca de otra guisa, non podria el Rey sser complidamente guardado ssi ellos assi non guardassen el regno. Epor ende, qual quier que contra esto fiziesse, faria traycion conoscida, & deue auer tal pena, como de ssusoes dicha, de aquellos que desconoscen Señorio al Rey.

Anno 1252.

LEY V. *Como El Rey* (de Eſpana) *& todos los del Regno, deven guardar, que el Señorio ſſea ſſiempre uno, y no lo enajen en lo departir & como & quienes le deven aſſi jurar.* [Las Siete Partidas. Part. 2. Tit. 15. Ley 5.]

FUero & eſtablecimiento fizieron antiguamente en Eſpaña, que el Señorio del Regno non fueſſe departido, nin enajenado. E eſto por tres razones. La una por fazer lealdad contra ſſu Señor, moſtrando que amauan ſſu onrra, & ſſu pro. La otra, por onrra de ſſi miſmos, por que quanto mayor fuere el Señorio, & la ſſu tierra, tanto ſſerien ellos mas preciados, & onrrados. La tercera, por guarda del Rey & de ſſi miſmos, por que quanto el Señorio fueſſe mayor, tanto pornian ellos mejor guarda al Rey & aſſi. E porende, pu ſieron que quando el Rey fueſſe finado, & el otro nuevo entraſſe en ſſu lugar, que luego juraſſe ſſi fueſſe el de edad de catorze años, o dende arriba, que nunca en ſſu vida departieſſe el Señorio, nin lo enajenaſſe. Eſſi non fueſſe deſta edad, que fizieſſen la jura por el, aquellos, que dixiemos en la Ley ante deſta, que le han de guardar. Eel, que la otorgaſſe deſpues quando fueſſe de la edad ſſobredicha & todos los que ſſe acertaſſen con el, que juraſſen dos coſas de guardar. La una, aquellas que tañe a el miſmo: aſſi como ſſu vida, & ſſu ſalud, & ſſu onrra, & ſſu pro. La otra de guardar ſſiempre, que el Señorio ſſea uno, & que nunca en dicho nin en fecho, conſientan, nin fagan por que ſſe enajene, nin parta. E deſto deven fazer omenaje los mas onrrados omes del Reyno, que y fueren aſſi como los perlados, & los ricos omes, & los cavalleros, de los fyos dalgo, & los omes buenos de las cibdades, & las viellas. E eſto miſmo deven venir a fazer los otros que ſſe non acertaſſen y. Fueras ende, ſſi algunos ovieſſen enfermedad: o otro tal embargo por que non podieſſen y ſſer. Ca eſtonce, deven lo reſcebir dellos, aquellos que el Rey embiare, ſſeñaladamente para eſto. E por que todos non podrian venir al Rey, nin ſſeria guiſado, para fazer omenaje, deven lo fazer en cada viella, en eſta manera. Primeramente ayuntando todo el concejo apregon ferido. & deſpues dando omnes ſſeñalados que lo fagan, por todos los otros, tan bien en omes, como en mugeres, grandes & pequeños, aſſi por los que eſtonce ſſon bivos, como por los otros que han de venir. E eſte omenaje, ſſe de e tomar, ementando y que el que lo non touieſſe, cayeſſe por ello en tal pena, como ſſi fizieſſe la mayor traycion que podieſſe ſſer fecha. E deſque el omenaje deſta guiſa fueſſe fecho, deue todo el pueblo, alcar las manos, & otorgarlo. Pero eſte omenaje que dezimos, non ſſe entiende ſſino de aquellos lugares que ſſon del Rey, mas de los otros que los otros omes ouieſſen por eredamiento, en ſſu ſſeñorio, los Señores miſmos lo deven venir a fazer por ſſi & por los ſſuyos, ſſegund deximos de ſſuſo, en las otras leges. E a on por mayor guarda del Señorio, eſtablecieron los ſſabios antigos, que quando el Rey guiſieſſe dar eradamiento a algunos, que non lo podieſſe fazer de derecho, amenos que non retouieſſe y aquellas coſas que perteneſcen al Señorio, aſſi como que fagan dellas guerra & par por ſſu mandado, & que le vayan en hueſte: & que corra y ſſu moneda, & gela den ende, quando gela dieren en los otros lugares de ſſu Señorio: & que le ſinque y juſticia en teramente: & las alcadas de los pleytos, & mineras, ſſi las y ouiere. E maguer en el priuillejo del donadio, non dixieſſe, que tenia el Rey eſtas coſas, ſſobredichas para ſſi, non deue por eſſo entender aquel aquien lo da, que gana derecho en ellas. E eſto es, por que ſſon de tal natura, que ninguno non las puede ganar, nin uſar derechamente dellas. Fueras ende, ſſi el Rey gelas otorgaſſe todas, o algunas dellas, en el priuillejo del donadio. Ea un eſtonce non las puede auer, nin deue uſar dellas, ſſi ſſolamente en la vida de aquel Rey, que gelas otorgo, o del otro que gelas quiſiere confirmar. Eporende, todas eſtas coſas que dichas auemos, deue el pueblo guardar que el Señorio ſſea toda via uno: & non conſientan en ninguna manera que ſſe enagene, nin eſſe departa. Ca los que lo fizieſſen, errarian en muchas maneras. Primeramente contra dios, departiendo lo que el ayuntara. E deſpreciandolo, teniendolo en vil, lo que les el diera por contra. Eyendo contra la palabra, que el dixo por Yſayas Profeta, non enajenaras tu onrra nin la daras a otri. Ea un contra ſſi miſmos errarian, ſi ellos conſejaſſen al Rey, & le dieſſen carera para eſto fazer: o no lo eſtoruaſſen quanto podieſſen que non fueſſe fecho. E los que aſſi non lo fizieſſen, errarian en traycion: & deuen auer tal pena, como aquellos aquien plaze, & guiſan que ſſu Señor ſſea deſeredado.

Anno 1252.

CXIX.

1253. 15 Fevrier

Jugement de HENRI *Evêque de Liege, & Seigneur Feodal de Haynaut portant que nonobſtant la Donation du Comté de* Haynaut *faite par la Comteſſe* MARGUERITE *au Comte d'*ANJOU *neanmoins le Droit en apartient à* JEAN DE AVESNES *ſon Fils comme heritier naturel, & que les Sujets dudit Comté doivent lui faire hommage. Donné à Malines le Samedi apres les Octaves de la Chandeleur l'an* 1253. MARTENE, Theſaurus Novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1051. Ex Haſnonienſi Cartario Dominorum de Aveſnis.]

NOus HENRIS par la graſſe de Diu eſlius dou Liege, faſons ſavoir à tous chiaus qui ces Lettres veront, que le Juedy apries les octaves de la Candeler, nous fumes à Mallines, en la preſenſe de mout de nos homes, & la nous mouſtrames unes Lettres leſqueles la Conteſſe de Flandres avoit à nous envoiies, qui contenoient ces paroles: Qu'ele avoit donet au Conte d'Anjo la conté de Haynau, à lui & à ſes oirs à tous jors, & nous prioit & requairoit que nous le Conte d'Anjo reteniſiens à home de la contet de Haynau. Et le mouſtra li quens de *Luſeleborg* unes autres Lettres pendans, qui contenoient teles paroles: Que la Conteſſe de Flandres faiſoit ſavoir au Conte de *Luſembore*, qu'ele avoit donet au Conte d'Anjo le Contet de Haynau, & li mandoit & commandoit qu'il feſiſt homage au Conte d'Anjo de tou qu'il tenoit en la conte de Haynau. Et unes autres Lettres nous au teles: Qu'ele avoit envoijet au ſegnor de *Mortagne*, & là vint li quens de *Luſenborc*, & nous requiſt que nous li feſiſſiens par droit dire, à cui il devoit faire homage de tou qu'il tenoit en la Contet de Haynau. Et dont vint JEHANS d'Aveſnes fiuls le devant dite Conteſſe, en la preſenſe de nous & de nos homes, & diſt à nous: Sire, je ſuis venu à vous, come à mon ſigneur & voſtre home ſui de la Contet de Haynau, & drois hoirs de la terre, & ma mere l'a donet au Conte d'Anjo, & miſe hors de ſa main, & en main d'eſtrenges gens, dont je vos pri, Sire, & requier come à mon ſegneur, ke vous me facies dire par droit, ſi li home de la Conte de Haynau me doive faire homage par droit. Et nous HENRIS par la graſſe de Diu eſlius dou Liege, recouneumes bien le devant dit JEHAN a home en la preſenſe de nos homes, & qu'il eſt drois hoirs de la contet de Haynau, & ſour chou ke nos mouſtrames à nos homes, & ſour chou ke li devant dis JEHAN monſtra pardevant nos, & pardevant nos homes, & li cuens de *Luſſenborc* auſſi, nous meiſmes le jugement ſour WILLAUME de Hornes, ſegneur de Thenay, noſtre gentilhome: & li conjurames ſour le foit qu'il nous devoit, qu'il nos en defiſt droit. Et il WILLAUMES devant dis & noſtre gentilhome furent à conſeil, & il WILLAUMES nos diſt par jugement que tot li home de Haynau ki tenoient lor fies en la Conte de Haynau dou ſegneur de la terre, devoint faire houmage au-devant dit JEHAN d'Aveſnes como à ſegneur, & à droit hoir de la terre. Et nous HENRIS par la graſſe de Diu eſlius dou Liege, tel jugement loons & approuvons, & voulons qu'il ſoit tenus, & mandons & coumandons à tous les homes de Haynau, qui fies tienent de la Contet de Haynau, qui facent homage au devant dit JEHAN d'Aveſnes come à ſegneur, & à droit hoir de la terre, enſi qu'il eſt jugiet en noſtre cort. Et à ce jugement furent come noſtre home gentilhome OTHES cuens de Gelres, HENRY cuens de Luſſenborc, ERNOUS cuens de Los & de Cigny, OTHES provos d'Ays, GODEFROY arcedya kenes de Liege, ENGLEBIERS doiens d'Utreth, ENGLEBIERS arcedya kenes de Liege, THIERIS Sires de Faukemont, HENRIS Sires de Huſaliſe, WATIERS Biertaus, GOSSUINS de Bome, WILHAUME d'Ohena,

la

ANNO 1253. GOSSEVINS de Mile, & cuenes d'Heire. Et por con que toutes ches choses devant dites soient fermes & estables à tous jors, nos avons fait saieler ces presentes Lettres de nostre propre saiel.

Che fut donnet à Mallines nostre ville, le Samedy aprés les octaves de Candeler en l'an del Incarnation nostre Segneur MCC. & ciuncquante trois.

Confirmation de WILLAUME *Roi des Romains sur le Jugement rendu par* HENRI *Evêque de Liege contre la Donation du Comté de* Hainaut. *Donné à Malines le Samedi après les Octaves de la Chandeleur l'an* 1253. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1053. Ex eodem Cartario.]

WILLAUMES par la grasse de Diu rois des Romains, & toudis acroissans à tous chiaus qui ces Lettres veront sa grasse & tout bien.

Nos fasons savoir à tous, que nous fûmes à Mallines le Juedy apres les octaves de la Candeler, en la presense de mout de nos Princes; & là fu dit par droit, & par jugement ke li home qui tenoient terres & fies en la Conté de Haynau dou signeur de Haynau, devoient faire homage à nostre chier Prince & nostre chier serouge JEHAN d'Avesnes, fil la Contesse de Flandres, come à lor segnor, & à droit hoir de la terre, & tel jugement qui là fu fais, nous le loons & approuvons, & volons qui soit tenus à tous jors fermes & estables, ensi qu'il est contenu es Lettres nostre chier Prince & nostre cousin HENRY par la grasse de Diu eslius dou Liege, lesqueles Lettres li devant dit JEHANS a dou devantdit eslius. Et toutes ces choses devantdites nous les confermons come souvrains sires par l'auctorité roial de nostre propre saiel. Che fu donnet à Mallines l'an de l'Incarnation nostre Segneur MCC. ciunquante-trois, le Samedy apries les octaves de la Candeler.

CXXII.

1 Septembre. *Allodium* OTHONIS *Comitis Benthemiensis, quod habet in terrâ Gelriæ, infeudatum per* OTHONEM *Comitem Gelriæ. Actum Zutphaniæ Mense Septembri Anno* 1253 Jo. IS. PONTANUS, Hist. Gelricæ lib. 6. pag. 144.

NOs Otho de Benthem notum facimus universis præsens scriptum inspecturis, quod nos bonâ nostrâ voluntate, nobili viro Domino Othoni Comiti Gelriensi contulimus totum Allodium nostrum, sicut jacet ab Asperen superius, quam longè terra ejusdem Comitis tendit & durat, videlicet mansionem cum omnibus suis attinentiis; tum in hominibus, tum in ministerialibus cum omnibus juribus suis in perpetuum habendam: Similiter contulimus eidem Comiti Gelriensi totum nostrum Allodium, ubicunque illud jacet in Terra sua. Prædictum autem Allodium nos & successores nostri in feudum tenebimus à dicto Comite & suis successoribus, & proinde effecti sumus Ligius homo, quod Teutonicè dicitur *Ledigman*, ejusdem Comitis Gelriensis contra quoslibet, præterquam contra Dominos nostros Archiepiscopum Bremensem, Episcopum Trajectensem, Episcopum Monastariensem & Osnabrugensem: in cujus rei testimonium præsens Scriptum Sigilli nostri munimine roboravimus. Actum & datum Zutphaniæ 1253, mense Septembri.

CXXIII.

ANNO 1254. 15. Juin. *Lettres de* HENRI *Roi d'Angleterre & Duc d'Aquitaine en faveur d'*ESQUIVAT *Comte de Bigorre nouvellement receu par lui à foi & hommage. Lui promettant de le proteger & le defendre comme son Vassal & homme lige. Donnée à St. Macaire le* 15. *Juin de l'année* 38. *de son Regne.* [PIERRE DE MARCA, Histoire de Bearn, liv. 9. chap. 12. pag. 829.

HENRI par la grace de Dieu Roi d'Angleterre, Seigneur d'Irlande, Duc de Normandie, & d'Aquitaine, Comte d'Anjou, à tous ceux, qui ces presentes Lettres verront, Salut. Comme ainsi soit que nostre cher & feal Esquivat de Cabanes, Comte de Bigorre, ait receu de nous le Comté de Bigorre avec ses appartenances, pour le tenir lui, & ses hoirs, de nous & de nos successeurs à perpetuité; & que du consentement expres de l'Evesque & Chapitre du Puy, ci-devant Seigneurs directs dudit Esquivat, & de ses predecesseurs Comtes de Bigorre, qui ont cedé, quité, & transporté entierement à nous & à nos hoirs, la Seigneurie qu'ils avoient sur ledit Comté, ledit Esquivat nous ait fait homage lige d'icelui pour lui, & ses hoirs. Nous promettons de bonne foi, octroyons & protestons par ces presentes, que nous, ni nos successeurs n'exigerons du dit Esquivat, ni de ses hoirs, autres coustumes, ni services, que ceux que ses predecesseurs Comtes de Bigorre avoient acoustumé de rendre à l'Eglise du Puy: sauf toutefois à nous, & nos heritiers l'homage dudit Esquivat, & de ses hoirs, pour raison dudit Comté. Et lui promettons de lui faire tous les devoirs, que l'Eglise du Puy faisoit aux Comtes de Bigorre. Et assisterons & defendrons ledit Esquivat Comte de Bigorre, & ses hoirs, comme notre homme lige. En tesmoignage dequoi nous avons fait expedier ces Letres patentes. Tesmoin moi mesme. A. S. Macaire le 15 de Juin, l'année 38 de notre regne.

CXXIV.

Renunciatio Juris in totam Gasconiam vel partem illius facta ab ALFONSO VI *Rege Castellæ in favorem* EDUARDI, HENRICI III. *Regis Angliæ heredem & primogenitum, Affinem & sororium suum. Factum apud Burgos* 1. *Novembris Anno Domini* 1254. [PIERRE DE MARCA, Histoire de Bearn liv. 7. chap. 8. pag. 601.] 1 Novembre.

CUm Regalis Celsitudo viros claræ propaginis diligere ac honorare teneatur, illis tamen præcipuè qui sibi ex consanguinitate, vel affinitate sunt conjuncti, & inveniuntur in beneplacitis promptiores. Idcirco, Nos Alfonsus Dei gratia Rex Castellæ, Toleti, Legionis, Galliciæ, Sibiliæ, Cordubiæ, Murciæ, & Jahin, inclitum & charissimum affinem; & sororium nostrum Edwardum illustris Regis Angliæ primogenitum & hæredem, *quem cingulo accingimus militari*, inter ceteros Orbis Principes, affectione multiplici diligentes, ac affectantes eundem dignis meritis honorare, ipsum speciali gratia prosequimur & favore, Ea propter nos memoratus Rex Castellæ & Legionis per præsens Scriptum notum fieri volumus universis, quod nos præfatum Edwardum amplecti quadam prærogativæ gratia cupientes damus, dimittimus, cedimus & quitamus pro nobis & heredibus nostris; eidem Edoardo & hæredibus, & successoribus suis libere & absolute omni exceptione remota, quidquid juris habemus, vel quasi habemus, vel habere debemus in *tota Gasconia, vel in parte*, in terris, possessionibus, hominibus, viribus vel quasi, Dominiis vel quasi, actionibus & rebus aliis; *ratione donationis quam fecit vel fecisse dicitur, Dominus Henricus quondam Rex Angliæ, & Aleonora uxor sua Aleonoræ filiæ suæ & bonæ memoriæ Alfonso Regi Castellæ*, & quidquid juris, vel quasi ibidem habemus, vel habere debemus per successionem supradictorum, *vel per collationem Regis Ricardi, seu Regis Joannis*, vel per collationem nobis, vel alii cujus jus ad nos pertineat, factam *à Reginâ Berengaria filia Alfonsi Regis & Reginæ Aleonoræ*, & omnes Chartas quas habemus super hoc a præ-

ANNO 1254. prædictis, vel aliquibus eorum promittimus bona fide dicto Edwardo restituere vel debere, & volumus quod si inventæ fuerint ex hac hora inantea sint vacuæ & cassæ. Facta Charta apud Burgos Reg. Christo 1. die Novemb. anno Domini M. CC. LIV. Et nos prænominatus Rex Alfonsus una cum uxore nostra Regina Yoland, & cum filia nostra Infante Berengaria regnans in Castella, Toleto, Legione, Gallicia, Sibilia, Corduba, Murcia, Jahin, Badollocio, & in Algarbe, universa quæ in hoc Privilegio sunt expressa, volumus pro nobis & heredibus nostris in perpetuum valitura. Et ad majoris roboris firmitatem, hoc Privilegium communitum *nostro sigillo aureo* roboramus. Infans Alfonsus Dominus Molin. confirmat. Infans Ericus conf. Infans Fridericus conf. Infans Manuel conf. Infans Ferrandus conf. Infans Philippus electus Hispalen. conf. Infans Sancius electus Ecclesiæ Toletan. Joannes Compostell. Archiepiscopus conf. Alvarus Garsiæ de Fromesta scripsit.

CXXV.

1255. Juillet. *Hommagium ligium* LUDOVICO IX. *Regi Francorum præstitum, ab* AYMERICO DE THOARTIO *pro Castellis* Bugonii *&* *de* Rocha *super* Oyon. *Actum apud Meledunum Mense Julio. Anno Domini* 1255. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum Tom. I. col. 1062. Ex Mſ. Cl. V. Petri Menard Urbis Turonensis Præfecti.]

EGo AYMERICUS de Thoartio, notum facio universis præsentes Litteras inspecturis, quod ego carissimo Domino meo LUDOVICO Regi Franciæ illustri hommagium feci ligium contra omnem creaturam quæ possit vivere & mori de feodis illis quæ teneo de eodem, videlicet de portione illa quam habeo in castellis Bugonii & de Rocha super *Oyon*, & pertinentiis eorumdem; & tactis sacro-sanctis Evangeliis, juravi quod eidem Domino Regi & ejus hæredibus de cetero fideliter serviam contra omnes, & quod dicta castra eidem Domino Regi, sicuti Domino meo ligio, vel ejus heredibus, seu eorundem mandato reddam, ut magnam vim & parvam, quoties ex parte ipsorum fuero super hoc requisitus. In cujus rei testimonium, præsentes Litteras feci Sigilli mei munimine roborari.

Actum apud Meledunum, anno Domini MCCLV. mense Julio.

CXXVI.

1256. 18 Mars. *Instrumentum publicum quô* Pisani, *nomine suo & universi Imperii, agnoscunt & eligunt* ALPHONSUM *Regem Castellæ in Romanorum Regem & Imperatorem cum Clausulâ Investituræ dicti Imperii per vetus & novum Testamentum, per Crucem & Ensem; dicto* ALPHONSO *præsente & acceptante. Actum in Soria de Hispania die* 15. *Kal. Aprilis Anno* (1) 1256. *Indict. XIV.* [PAULO TRONCI, Memorie Historiche delle Citta di Pisa. pag. 302.] *Sur la Copie qui se garde dans les Archives de la Reformation de Florence.*

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen.

QUia Vos Excellentissimum, & invictissimum, & triumphatorem Dominum Alphonsum Dei gratia Regem Castellæ, Toleti, Legionis, Galletiæ, Sibiliæ, Cordubæ, Murciæ, & Giene, Commune Pisanorum & tota Italia & totus fere mundus cognovit excelsiorem super omnes Reges, qui sunt vel fuerunt unquam temporibus recolendis, præsertim gratia Spiritus sancti Vobis divinitus inspirata vos dote multiplici decorante, & vos etiam sciverit præaliis pacem, veritatem, misericordiam, & justitiam diligere, & esse præ aliis Christianissimum, & fidelem, & cognoverit etiam vos ad ampliationem honoris Matris Ecclesiæ Romanæ, & bonum ejus statum, nec non etiam Romani Imperii toto animo aspirantem, & Imperium nimis vacasse, & ab æmulis dilaniatum, & nos cognoverint esse natum de progenie Domus Ducum Sueviæ, ad quam de Privilegio Principum, & de concessione Romanæ Ecclesiæ Pontificum, Imperium juste & digne dignoscitur pertinere, & successione ad vos, qui ex ea domo descenditis recta Linea, & per vos cum succedatis Excellentissimo Manueli olim Rom. Imperatori, Imperia abusive divisa in unum videantur posse colligi, & in vobis diviniter couniri, sicut tempore Cæsaris, & Constantini Christianissimi fuit unum, & propter prædicta mot. animorum & oculi Sanctorum & discretorum hominum & Principum, & Baronum & Dominorum, & Communium, & totius populi Italici, & etiam Teutonicorum, & aliorum de imperio in habendo vos dignum, & Romanorum Regem, & Imperatorem sunt directi; Idem ego Bandinus Lancea filius quondam Domini Guidonis Lanceæ de Casa Lei de Pisis Missaticus; Ambassiator Sindicus, & Procurator Communi Pisanorum Sindicat. nomine proprio Communi, & ex Baliis, & Potestatibus, & mandatis mihi concessis per publicum Instrumentum ad gloriam Dei, & ad honorem Gloriosissimæ Virginis Mariæ Matris Christi Dei viventis, & omnium Sanctorum, & Sanctarum Dei, & ad honorem Sanctæ Matris Ecclesiæ Romanæ, & ejus Antistitis, suorumque Fratrum, & ad honorem & bonum Statuum, Principum, Baronum, Comitum, Marchionum, Procerum, & aliorum omnium Dominorum, & Civitatum, Terrarum, & omnium Communium, & totius Populi Christiani, & Imperii Romanorum invocata gratia unius Dei & individuæ Trinitatis, Vos Dominum Alphonsum prædictum præsentem pro toto Imperio Romanorum, & ejusdem Imperii nomine & totius Populi de Imperio, ejus negotium utiliter gerendo, in Romanorum Regem & Imperatorem Romani Imperii nunc vocantis eligo, & assumo, promoveo, atque voco. Quare nos prædictus Alphonsus Rex prædictam assumptionem, promotionem, & vocationem & omnia prædicta Spiritus Sancti gratia invocata, ad gloriam Dei, & honorem Virginis Sanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum & Sanctarum, & ad honorem Sanctæ Matris Romanæ Ecclesiæ & ejus Antistitis, suorumque Fratrum, & ad honorem & bonum statum Principum, Baronum, Comitum, Marchionum, Procerum, & aliorum omnium Nobilium, & Civitatum, Terrarum & omnium Communium, & totius Populi Christiani & Imperii Romanorum Acceptamus, percipimus, volumus, & firmamus; & in signum, & Investituram dicti Imperii, Ego jam prædictus Bandinus Sindicus, Sindicorum nomine pro Communi Pisanorum, & pro omnibus suprascriptis, ut servus Jesu Christi per vetus, & novum Testamentum, & Crucem, & Ensem Vos prædictum Dominum Alphonsum investio, & flexis genibus osculum pacis & fidelitatis pedi vestro porrigo, & ex nunc pro Communi Pisanorum, & pro omnibus prædictis pro Rege Romanorum & Imperatore recipio, & ab hac hora in antea habebo, & tenebo, & ut modo Legitimo Imperatori adhæreo, toto tempore adhærebo, etiam vestris filiis, & hæredibus vobis in hoc honore succedentibus, & sic ad Sancta Dei Evangelia juro. Quam Investituram & omnia prædicta nos prædictus Alphonsus Rex, sicut dictum est, recipimus, & ad veritatis memoriam, de prædictis perpetuo conservandam, & prædictus Dominus Rex me Matthæum Notarium filium quondam Salvii de Civitate Pisarum de prædictis omnibus ut supra scripta sunt, Cartam, & Cartas publicas, unam & plures, & semel & plures scribere, & firmare & in publicam scripturam redigere rogaverunt. Acta sunt hæc omnia in Villa de Soria de Hispania Regni Castellæ in palatio Regali supradicti Domini Regis in præsentia mei Matthei Notarii supradicti & in præsentia DD. fratris Stephani de Ordine Fratrum Prædicatorum Archiepiscopi Turritani (*alii dicunt Treccani*) Fratris Laurentii de Portugallia de Ordine Fratrum Minorum Pœnitentiarii Dom. Papæ, & prosecutoris negocii, cujus in tota Hispania, & Suerii Petri Episcopi de Zamorra, jam d. Dom. Regis Notarii, & Garziæ Petri Archidiaconi Marrochitani, testium adhuc specialiter vocatorum & electorum d. 1. Anno MCCLVI. secundum Cursum Pisarum Indict. XIV. XV. Kal. Aprilis. ANNO 1256.

Ego Mattheus Salvii quondam filius, Serenissimi Romano-

(1) Cette piece est curieuse à tous égards. Elle sert entre autres à prouver contre la plûpart des Historiens Modernes, que la double élection de *Richard* & d'*Alphonse* se fit en 1256. & non en 1257. ou 1258. Ceux qui alleguent le temoignage de *Mathieu Paris* pour l'an 1257. n'ont pas bien pris garde à ses dates & à sa Narration. Il commence toujours l'année au jour de la Nativité, & c'est ce qui les a trompés. Voyez ce que nous en avons dit dans nos Prolegomenes sur la premiere partie. [DUM].

manorum Imperatoris Notarius prædictis omnibus interfui: & hæc omnia rogatu præsentis Dom. Alphonsi in Romanorum Regem, & Imperatorem electi, & præfati Sindici ad veritatis memoriam perpetuo conservandam scripsi, & meo signo firmavi.

Literæ Promissionis per ALPHONSUM *in Romanorum Imperatorem electum Communi Pisarum factæ: uti & de Investiturâ eidem concessâ de Comitatu, Districtu, Civitatibus, Castris & Locis omnibus, ad eam pertinentibus. Actum in Soria de Hispaniâ 15 Kal. Aprilis Anno 1256. Indictione XIV.* (PAOLO TRONCI, Memorie Historiche della Citta di Pisa. pag. 204. *Sur la Copie qui se garde dans les Archives de la Reformation de Florence.*]

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

NOs Alphonsus Dei gratia in Romanorum Regem, & Imperatorem electus, Rex Castellæ, Toleti, Legionis, Galletiæ, Sibiliæ, Cordubæ, Murciæ, & Gienuæ, Cognoscentes devotionem sinceram, & fidei puritatem, quam Commune Pisarum erga Romanum Imperium, & antecessores nostros Romanorum Imperatores, & Majestatem nostram semper habuit præ ceteris clariorem, & servitia, & excelsa, quæ hactenus præstitit, & in antea, dante Domino, habebit, & affectuose præstabit nobis, & nostris filiis, qui honore Imperii fuerint decorati. Convenimus, & promittimus tibi Nobili viro Bandino Lancea filio quond. Dom. Guidonis Lanceæ de Casa Lei de Pisis Missatico Ambassiatori, Sindico, & Procuratori Communis Pisarum, Sindicatus nomine pro ipso Communi, & Civitate Pisanorum recipienti, quod faciemus & jurabimus pro toto conamine, & posse nostro quod dante Domino, ejusque favente Clementia, Imperium Romanum consilio, & auxilio Communis Pisarum, & aliorum nostrorum fidelium obtinebimus, & manutenebimus universum, & quod tempore nostræ coronationis Romanæ vel ad DD. PP. secundum quod alterum magis de consilio nostro ipsius Communi Pisarum, & aliorum fidelium Imperii & Regnorum nostrorum præcesserit utile, veniemus magnifice, ac potenter, ut nostram decet Majestatem, & quod ad Imperium manutenendum, & augendum erimus studiosi pro posse nostro, & operam dabimus efficacem. Et quod Imperii fideles nostros manutenebimus justitia, commodo, & honore, & infideles subjugabimus nobis juxta divinam providentiam nobis datam, & præcipue Pisanos, ut fidelissimos honorabiliter tractabimus, & eos ex nunc sub nostra custodiâ, tutelâ, protectione, omnimodaque defensione recipimus contra omnem personam, & locum, & omnes suos honores, & jura, dignitates, possessiones, privilegia, bona, consuetudines Comitatum & Districtum eis servabimus, & servari faciemus, & mandabimus per Officiales nostros, prout nunc habent, & tenent, & eisdem à divis Romanorum Imperatoribus sunt concessa, & ex nunc ea omnia authoritate qua fungimur, confirmamus, & tempore nostræ Imperialis Coronæ per Privilegium promittimus confirmare, & ex nunc Comitatum, Districtum, Civitates, Castra, Villa, Loca, & Insulas pro ut Communi Pisarum a Divis Rom. Imperatoribus sunt concessa, tibi pro Communi Pisano, & ipsi Communi Pisano in feudum, & nomine feudi damus, concedimus, & largimur, & ea auctorizzare, & defendere ab omni persona, & loco, tibi pro dicto Communi, & ipsi Communi Pisarum promittimus; Et inde te per vexillum quem in manu tenemus de nostris armis investimus, & tempore nostræ Coronationis ensem, & vexillum eidem Communi concedemus. Quare Ego supradictus Bandinus Sindicatus nomine pro dicto Communi Pisarum, & omnibus adhærentibus de Communi convenio, & promitto vobis supradicto D. Alphonso Dei gratia in Romanorum Regem, & Imperatorem electo, quod Commune Pisarum Majestatem vestram, & personam vestram, & filiorum vestrorum & omnium Nuntiorum, qui pro vobis fuerint, salvabit & custodiet in Terra, & Mari, & ubique juxta suum posse, & scire, omni tempore, bona fide; & quod Commune Pisarum non erit in consilio, consensu vel facto quod vestra Majestas, vel filii vestri, vel Vicarius vester in Italia, vel Capitaneus vester in Tuscia, sive Nuntii, atque Officiales perdant vitam, vel membrum, vel capiantur mala captione, aut perdant imperium, vel honorem, Regnum, vel Terram, quam nunc habetis, vel in ante dante Domino, acquisiveritis, & si sciret, Vos, & ipsos inde defendent juxta suum posse, & si non posset, vestræ Majestati, & filiorum vestrorum, & cuilibet prædictorum citius, quam poterit nuntiabit, & vos, & ipsos recipiet honorabiliter debitis reverentia, & honore, & quod omnia, & singula consilia, quæ vos, vel alii pro vobis petieritis a dicto Communi fideliter, & recte dabit, prout divina gratia ministrabit, & quod omnes credentias, quas sibi mandaverit, vel Vicarius vester in Italia sibi mandaverit, sive Capitaneus in Tuscia, servabit, & tenebit, & ad damnum credentiæ non manifestabit, & quod operam & studium, & juvamen dabit Comune Pisanorum juxta suum posse, ut antecessoribus Imperatoribus fecit, vel facere consuevit, quoad Imperium universum in tranquillitate, & pace habeatis & possideatis in perpetuum, Vos & vestri filii Legitimi, qui vobis in hoc honore successerint bona fide, sicut Romanorum antecessores Imperatores, etiamsi aliqui de Imperio, vel pro Imperio contradixerint. Et quod omnia, & singula, quæ alicui Romanorum Imperatorum antecessorum vestrorum dictum Comune fecit, vel tenet facere, seu consuevit, faciet vobis & vestris filiis legitimis, qui vobis in hoc honore successerint, tam per mare quam per terram bona fide, sine fraude, & remota omni malitia. Et quod Sacramentum fidelitatis Imperatoribus consuetum, tam per Potestatem, quam per Capitaneum Populi, & Antianos & Senatores, & Capitaneos militum, & Consules ordinis maris, & Consules Mercatorum terræ, & Consules Artium, & omnes Officiales, & Populum universum, tam de Civitate, quam de Districtu, & Insulis per Sacramentum Populi Pisis præstare consueverunt dictum Comune præstabit ad vestram, vestrorumque Nunciorum requisitionem, & ex nunc Ego dictus Bandinus Sindicatus nomine pro dicto Communi invocata Christi Gratia, & auxilio, ad gloriam Dei omnipotentis, & ad honorem Gloriosissimæ Virginis sanctæ Mariæ & Archiepiscopi, & Archiepiscopatus Pisani, & Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Majoris, ejusque Capituli, & aliarum Ecclesiarum, & dictorum Potestatis, & Capitanei, Antianorum & aliorum omnium prædictorum in animas dicti Communis, & omnium & singularum Pisanorum, ex licentia, & potestate mihi data per publicum Instrumentum bullæ ceræ Pisis Communis bullatum, Sacramentum fidelitatis facio, sicut Pisani consueti sunt facere Imperatoribus Romanorum Vobis Dom. Alphonso prædicto excellentissimo & invictissimo Romanorum Imperatori & juro ex nunc Comitatum, Districtum, Civitates, Castra, Villas, Loca & Insulas prout Comuni Pis. à divis Imperatoribus sunt concessa à M. V. pro Comm. Pisar. Sindicatus nomine me in feudum fateor recepisse; & ad veritatis memoriam de prædictis in perpetuum conservandam præfatus Dominus Imperator, & dictus Syndicus me Matheum Notarium filium quond. Salvii de Civitate Pisarum de præfatis omnibus, ut superius dicta sunt, Cartam, & Cartas publicas, unam, & plures, semel, pluries scribere, & firmare & in publicam redigere, rogaverunt. Acta sunt hæc omnia in Villa de Soria de Hispania regni Castalle in Palatio Regali supra scripti D. Regis in præsentia mei Mathei Notarii supradicti & in præsentia Dominor. fratris Stephani de Ordine fratrum Prædicatorum, Archiepiscopi Trevani, & Fratris Laurentii de Portugalia de Ordin. fratrum Minorum, Pœnitentiarii Dom. Papæ & prosecutoris Negotii Crucis in tota Hispania; & Suerii Petri Episcopi de Zamorra jam d. Dom. Regis Notarii & Garziæ Petri Archidiaconi Marrochitani testium ad hæc specialiter vocatorum, & electorum D. J. Anno MCCLVI. secundum Cursum Pisanorum, Indict. XIV. 15. Kal. Aprilis.

Anno 1256. Octobre.

CXXVII.

Lettres de MARGUERITE *Comtesse de Flandres & de Haynau par lesquelles elle assûre le Comté de Haynau à son Fils* JEAN D'AVESNES *& ses Heritiers aprés lui. Donné au Mois d'Octobre l'an* 1256. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum Tom. I. col. 1078. Ex Hasnoniensi Cartario Dominorum de Avesnis.]

NOUS MARGUERITE Contesse de Flandres & de Haynau fasons savoir à tous chiaus ki ces Lettres veront & oront, que nos avons en couvent a JEHAN d'Avesnes nôtre chier fil, & a ses oirs, que tant que nous vivrons ne ferons, ne ne porchacerons, ne par nous, ne par autrui, par quoy li devant dis JEHAN, ne si oir, soient eslongiés apriés nous de la Contet de Haynau: que le ne viengne a lui, & a ses oirs apriés nôtre dechies, ne par don, ne par vendenge, ne par escange, ne par nulle autre maniere d'alienation, sauf çou que ce nos avons aucunes choses donees, u donrons en la terre de Haynau par l'assentement de nostre fil JEHAN devant dit, estable doivent iestre, & sans les dis le Roy de France en toutes choses. Et s'il avenoit par avanture que nous venissions en contre chouque deseure est dit, nos otroions & volons que li evesque de Cambray & de Tournay, puis que ce seroit couneu par aus de plein, sans debat de plait, nos puisse excumenier, & entredire nostre Terre, ne relaiscier ne doivent ces sentences, jusques adont que nous auriens amandè souffisanment çouque nous auriens entrepris contre ceste convenance deseuredite. Et de ce nous metons nous en la juridiction des Evesques deseuredis, & volons & leur requairons que il a ces choses faire, tout ensi que il est devisé, nos puissent destraindre, & destraignent par justice de sainte eglise, ce metier estoit, & en toutes ces choses renonçons nous apressement a toutes exceptions, & a toutes barres, & a toutes aires de loy de crestienté, & de loy mundaine, & a tous previleges donnes & a donner a nous, au croisies, u a autrui, de par nous & a toutes choses qui aidier nos i poroient, ne a nostre fil JEHAN d'Avesnes, ne a ses hoirs deseuredis nuire ne faire damage, ne grevance tant come a çou. Et proumetons en bonne foy & loiaument, que nous en contre la destrainte des Evesques deseurdis, se il le voloient faire, u faisoient ensi que deseure est devisé, ne ne metrons nul debat, ne par nous, ne par autrui de par nous. Et toutes ces choses deseuredites avons nous jureès solempnement a tenir & a garder loiaument, & requairons à tous nos homes de Haynau, & de toutes nos bones viles de Haynau, que si nous aliens encontre ceste convenence deseuredite par nous ne par autrui de par nous qu'il soient en laide dou devant dit JEHAN nostre fil & de ses oirs, & en nôtre grevance dusques adont que nous auriens amendé çouque nous auriens entrepris contre cete convenence & leur en prions qu'ils en doinsent lor lettres au devantdis JEHAN, & volons que por ce ne meffacent riens encontre leur homage, ne encontre la fianche que il nous doivent, & devront il & lor oir: & porchouque ces choses deseuredites soient fermes & estables, nous avons fait ces Lettres saieler de nôtre saiel, lesqueles furent donées en l'an de l'Incarnation nostre Signeur MCCLVI. el mois d'Octobre.

Lettre de BAUDOUIN D'AVESNES *portant renonciation en faveur de son Frere* JEAN *à tous les Droits, qu'il pourroit avoir sur le* Comté de Haynau. *Donné au mois d'Octobre l'an* 1256. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum Tom. I. col. 1079. Ex Hasnoniensi Cartario Dominorum de Avesnis.]

JOU BAUDUINS d'Avesnes fius a la contesse MARGHERITE de Flandres & de Haynau fac sçavoir à tous chiaus qui ces lettres veront ke je par l'asent & par la volenté de Madame ma mere devant dite, por mi & por mes hoirs, de ma bonne volente, sans nule destrece, ai renonchié à la Conté de Haynau & a tous les droits, que je & mi oir i poons avoir de leseance Madame ma mere la Contesse devantdite, & si le wel es otrois por mi & por mes oirs, que la Contes de Haynau devantdit demeure a mon Signeur JEHANS d'Avesnes mon aisne frere, & a ses oirs apries le dechies de Madame la Contesse devantdite, & si voel & otroie & requier, que tous li home & totes les bones viles de la Conté de Haynau asseurent Monseigneur JEHAN mon frere & ses oirs devant dis, & le recoivent & le tiengnent por Signeur & por Conte de Haynau, & ses oirs apries lui, apries le deces de madame la Contesse ma mere: jaçoi ce chose que de mon Signeur JEHAN devant defaile devant madame la Contesse ma mere devant dite, & apres, & si requier que tout li home & les bones viles de Haynau soient aidant & consellant a mon Signeur JEHAN & a ses oirs devantdis encontre mi & encontre mes oirs, s'il avenoit que je & mi hoir, venissiens encontre conke deseure est dit. Et ce ai je fais por souffisant par con de terre que je en ai encontre mon Signeur JEHAN mon frere devant dit dedans la Conté de Haynau, dont je me tieng bien a paijet por mi & por mes hoirs, & s'il avenoit que Mesire JEHANS ne si hoir devantdit vosissent, que je fesisse, & desisse autre chose por plus grant seurté faire, le dois sans le mien doner a leur requeste, & mi hoir autre si. Et s'il avenoit que je venisse encontre ce que deseure est dit, & mi hoir, je wel & otrioe por moi & por mes hoirs, que li Evesque de Cambray & de Tornay, & si uns d'aus puisque ce seroit conneut par aus, & par l'un d'aus, de plein sans forme de droit, me puissent excumeiner, & ma maisnie & ma Terre entredire, & mes hoirs autreli ne relascier ne doivient ces sentensces dusques adont que jou u mis hoir ariens amandet souffisanment çouque jou, & mi hoir ariens mesfait encontre chouque deseuredit est, & de ce mai je mi & mes hoirs en la jurisdiction des Evesques devant dis, & voel & lor requier pour moi & pour mes hoirs, que il a ces choses faire tout ainsi com il est deviset puissent moi & mes hoirs destraindre & destrangnent, se mestiers estoit, & toutes ces choses devantdites renoncent jou espressement pour moi & pour mes hoirs, a toutes exceptions de boisdie, a toutes barres & toutes ajuwes de loi, & de crestienté, & de loi mundaine, a tous Previleges dounes & a doner a moi & a mes hoirs, a crosiés, a autrui & a toutes choses qui aidier poroient a mi u a mes hoirs ne a mon Signeur JEHAN d'Avesnes mon frere, ne a ses hoirs devantdis nuire ne faire damage, u grevance, & proumet a bone foi por moi & por mes hoirs kencontre la destrainte des evesques devant dis, se il le voloient faire, u faisoient, si com deseure est dit, je ne mi ou metrons nul debat, ne por nous, ne por autrui, & tutes ces choses devant dites; ai je jurées solempneument a tenir & a warder loiaument, por moi & por mes hoirs. En thiesmougnages de ces choses devant dites, ai je fait saieler ces lettres de mon saiel; lesqueles furent données l'an del Incarnation MCCLVI. el mois d'Octembre.

Anno 1256.

Declaration du Prevôt, des Jurez & Echevins &c. de Valenciennes *par laquelle en se conformant à la disposition de la Comtesse* MARGUERITE *leur Dame ils reconnoissent* JEAN D'AVESNE *son Fils, pour son Heritier après elle dans le Comté de Haynaut, & lui promettent toute aide, conseil, & obeissance. Donné au mois d'Octobre. Le Dimanche devant le jour Toussaints l'an* 1256. [MARTENE, Thesaurus Novus Anecdotorum Tom. I. col. 1081. Ex Cartario Hasnoniensi Dominorum de Avesnis.

NOus Provost, Juret, Eskievin, & li communs de Valenchienes, fasons savoir à tous chiaus ki ces Lettres veront & oront, que nous en la presense nostre chiere Dame MARGUERITE Contesse de Flandres & de Haynau, & mon Signeur BAUDUIN son fil, de lor assens, & à lor requeste, avons asseuret mon Signeur JEHAN d'Avesnes sen fil & ses hoirs de quele eure qu'il defalle de Madame la Contesse devantdite se mere, nous le tenrons por Signeur, & por Conte de Haynau, & ses oirs apries lui, ja fusse cose qu'il defalist de mon Signeur JEHAN devantdit devant madame le Contesse se mere devantdite, ou apries. Et s'il avenoit que nus se vosist mettre contre lui, ne encontre ses oirs des

cose

ANNO 1256. coses qui defeure l'ont dites, ne faire anvi, ne destourbier, nous proumetons que à lui & à ses oirs nous seront aidant & conseillant de toutes nos forces, & de tous nos pooirs, & à chou obligons nous, nous & nos oirs, ne autrui ne devons, ne poons tenir por Signeur ne Conte de Haynau, que mon Signeur JEHAN d'Avesnes, & ses oirs, apres le decies madame se mere devantdite. Et toutes ces coses nos li avons juret sour sains en la presence nostre evesque, l'evesque de Cambray, à tenir bien & loiaument. Et por ce que ce soit fermement tenut & wardet, si avons nous ces lettres saielées del saiel de no vile de Valenchienes, & livrees à mon Signeur JEHAN d'Avesnes devantdit par le requeste de no Dame le Contesse devant noumée, & de mon Signeur Bauduin sen fil.

Ce fu fait l'an del Incarnation JESU-CHRIST MCCLVI. le diemence devant le jour Toussains; el mois d'Otembre.

CXXVIII.

1257. Août. *Echange de quelques Terres fait entre* THOMAS DE COUCY *de Vrevin*, *&* *Messires* BALDUINS DE AVESNIS *Sires de Biaumont. Au Mois d'Aout* 1257. [MARTENE, Thesaurus Novus Anecdotorum. Tom. I. col. 1091.]

JE THUMAS de Coucy de Vrevin, fac savoir à tous chiauls ki ces presentes Lettres veiront & oront, ke cum mes chiers freres mesires BAUDUINS d'Avesnes, Sires de Biaumont, tenist & euist Terre en la Conté de Retest; c'est à savoir à Lausnoit, à Bleton, & à Rocourt, dont il estoit homs mon Signeur mon oncle GAUCHER Conte de Retest pour tote cele Terre devantdite, laquelle il m'a quitée; je li ai donné en escange sis vins livrées de Terre ke je tenoie en la Conté de Haynnau, c'est à savoir de Madame la Contesse de Flandres soissante livrées, & soissante livrées de Monsigneur JEHAN d'Avesnes, fil madame la Contesse devantdite: & de ces sis vins livrées de Terre devantdite, je l'en doi faire mettre en possession, selonc l'usage dou païs. Du thesmongnage de laquel chose iou en ai ces presentes Lettres donnees saielées de mon saiel.

Ce fut fait en l'an del Incarnation nostre Signeur mil deux cent ciuncquante & siet ou mois d'Aoust.

CXXIX.

8 Septembre. RICHARDI *Romanorum Regis Constitutio continens inter alia, ne bona ad Ecclesiam devoluta à consuetis tributis eximantur. Datum Moguntiæ* 8. *Septembris Anno Domini* 1257. *Regni sui I. Indictione XV.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 308.]

RICHARDUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, Consulibus & Civibus de N. &c.

1. Specialiter duximus indulgendum, ne aliquis civium filiam vel neptem sive consanguineam in uxorem alieni tradere per nos absque suo pleno consensu aliquatenus compellatur.

2. Insuper quod nullus Civium per nos vel per aliquem alium nostro nomine pro aliqua pecunia extorquenda singulariter ab ipso aliquatenus capiatur.

3. Ad hæc statuimus & mandamus, ut omnia bona & prædia, quæ hactenus cum civibus precariam Imperio persolvebant, quomodocunque, ad loca Religiosorum vel personas alias Ecclesiasticas vel mundanas prædicta bona devolvi & transferri contingat, bona ipsa ad solvendam precariam, sicut antè, nihilominus teneantur.

Datum Moguntiæ die VIII. Septembris, Indict. XV. anno Domini MCCLVII. Regni verò nostri anno primo.

CXXX.

22. Novembre. *Literæ* GUIDONIS *Flandriæ Comitis*, *&* JOANNIS DE DOMNA-PETRA *Fratris sui*, *quibus post secundam Compromissionem pro se & Matre suâ ex unâ*, *nec non* JOANNE *&* BALDUINO *Fratribus uterinis ex alterâ parte factam*, *ratam habent sententiam* LUDOVICI IX. *Francorum Regis* *&* ODONIS *Episcopi Tusculani Apostolicæ Sedis Legati pronunciatam apud Peronam*, *vel ibi potius confirmatam super divisione hæreditatis* MARGARETÆ *Flandriæ Comitissæ Matris ipsorum. Datum Mense Novembri in die Beatæ Cæciliæ. Anno* 1257. CUM *Literis Regis & Legati de Compromisso in se facto*, *& Sententiâ per ipsos latâ. Actum Parisiis Mense Julio Anno* 1246. NEC NON *Quitatione* JOANNIS *&* BALDUINI *quarundam terrarum*, *quas in præfatâ Sententiâ contenderunt haud esse conclusas*, *Januario Anno* 1248. QUIBUS ACCEDIT *Alterum Compromissum*, *& Sententiæ prioris Confirmatio. Actum apud Peronam Mense Septembri Anno Domini* 1256. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1092. Ex Hasnoniensi Cartario Dominorum de Avesnis.] ANNO 1257.

NOS GUIDO Comes Flandriæ, & JOHANNES Dominus Domnæ-petræ fratres milites filii illustris Dominæ MARGARETÆ Flandriæ & Haynoniæ Comitissæ, notum fieri cupimus universis, tam præsentibus, quàm futuris, quod nos in præsentia Illustrissimi Domini LUDOVICI Dei gratiâ Francorum Regis, Prælatorumque plurium, ac Baronum & multorum aliorum, fide interpositâ, & corporali præstito sacramento, publicè & solemniter juravimus, quod nos dictum Domini Regis prædicti, ac venerabilis Patris Domini ODONIS Dei gratiâ Episcopi Tusculani, tunc Apostolicæ Sedis Legati, quod inferiùs est insertum tenebimus & servabimus inviolabiliter in futurum.

Tenor autem dicti Dominorum Regis ac Legati prædictorum talis est:

Compromissum.

LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex & ODO eâdem gratiâ Tusculanus Episcopus Apostolicæ Sedis Legatus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino.

Notum facimus, quod cùm inter liberos nobilis MARGARETÆ Comitissæ Flandriæ & Haynoniæ, quos de nobili viro BORCHARDO de Avesnis susceperat ex una parte, & eos quos de nobili viro GUILLELMO de Domna-petra eadem Comitissa susceperat ex altera, mota esset contentio super eo quod utraque Partium prædictarum Comitatus Flandriæ & Haynoniæ, & totam Terram quam tenet dicta Comitissa, dicebat ad se post obitum ipsius matris eorum jure hereditario pertinere. Tandem de voluntate & assensu præfatæ Comitissæ & utriusque Partis, amicorum consilio supradicti liberi in nos duos unanimiter compromiserunt tali modo, quod secundum formam juris vel judicii non esset in hoc arbitrio procedendum, cùm tota Terra prædicta per viam juris Parti alteri debere cedere dinosceretur: sed de Terra prædicta debebamus taliter ordinare, quod utrique Partium de dicta hæreditate partem assignaremus, secundum quod nobis videretur bonum esse; ita videlicet, quod ambo capita dictorum Comitatuum uni eorum dare, vel alteram uni; & reliquum alii, vel partem alteri in Comitatu altero, vel utroque, prout nobis bonum videretur, possemus assignare.

Condictum etiam fuit & concessum quod si Comitatu Flandriæ alteri Parti per dictum nostrum assignato, alii vellemus in eodem Comitatu partem terræ assignare; ille qui partem illam haberet, Comitatum habenti de ea homagium faceret, & partem illam teneret de eodem. Similiter si à Comitatu Haynonense per dictum nostrum alicui eorum assignato in Comitatu illo alii partem assignaremus; ille qui partem illam in Comitatu haberet, comitatum habenti homagium faceret, & partem suam de illo teneret, nisi Terræ consuetudo in contrarium se haberet. Quod si esset, homagium faceret, & partem suam teneret secundum quod Terræ requireret consuetudo. Insuper est sciendum, quod Partes in hoc unanimiter convenerunt, quod si sine liberis de uxore sua desponsata procreandis contingeret aliquem prædictorum decedere: frater ejus germanus, vel soror ejus germana, si decedens fratrem non haberet germanum, eidem decedenti succederet in tota Terra quam haberet. Fuit etiam concorditer concessum, quod si nos, ODONEM Legatum hiis exequen-

ANNO 1257.

dis contingeret non adesse: vir nobilis ROBERTUS Comes Attrebatensis, frater Domini Regis ad hæc exequenda reciperetur sine contradictione aliqua loco nostri. Voluerunt autem Partes & concesserunt, quod illud quod ordinaretur, fieret, salvo honore utriusque Partis: ita tamen quod propter hoc non remaneret, quin partes & divisiones Terrarum & totius hereditatis prædictæ manerent stabiles & firmæ, prout à nobis esset ordinatum. Concesserunt etiam Partes, quod contentæ essent divisionibus illis & partibus quas eis assignaremus, nec contra ordinationem nostram venirent aliquo modo, nec unus in parte alii assignanda, sive in proprietate, sive in possessione, aliquid per se, vel per alium reclamaret; nec moveret quisquam eorum contra alterum super hiis in Ecclesiastica, vel Sæculari Curia, quæstionem aliquo modo, vel aliquâ ratione juris aut facti. Concessimus autem nos Rex, quod nos reciperemus in hominem de Comitatu Flandriæ, vivente dictâ Comitissâ, si ipsa hoc petierit, illum qui per ordinationem nostram dictum Comitatum haberet, salvâ vitâ Comitissæ, & salvo in omnibus jure nostro. Propter absentiam autem utriusque Partis, vel alterius, non dimitteremus, quin si vellemus in eodem arbitrio procederemus; & quidquid fieret vel ordinaretur per nos duos, tantum valeret, & ita tenerentur Partes firmiter observare, ac si ipsis Partibus præsentibus factum esset. Hæc autem omnia facta fuerunt & concessa, eo salvo quod Comitissa prædicta, non obstantibus dictâ compromissione, vel arbitrio nostro, aut ordinatione, quam supra his faceremus, plenam quàmdiu vixerit habeat potestatem, & administrationem prædictorum Comitatuum, & totius Terræ suæ; & de ipsis possit pro voluntate sua facere, sicut poterat ante compromissionem prædictam. Salvo eo quod prædicta Comitissa nulli prædictorum liberorum suorum possit Terram aliquam, seu redditum dare, præter partes quæ per nos eis essent assignatæ, nec alicui eorum aliquid dare supra partem alteri assignatam. Supradicta autem omnia & singula promiserunt nobis & sibi invicem dictæ Partes se firmiter servaturas, & contra nullo umquam tempore quocumque modo venturas, præstito coram nobis super his corporaliter juramento.

Li dis à Paris.

Nos autem in Nomine Patris, & Filii, & Spiritûs-Sancti. Amen.

In negotio præfato taliter ordinamus, & per dictum nostrum assignamus JOHANNI de Avesnis militi totum Comitatum Haynoniæ cum omnibus pertinentiis: ita quod BALDUINO fratri suo militi tenetur de eodem Comitatu in portione hereditaria providere. GUILLELMO verò de Domna-petra militi assignamus totum Comitatum Flandriæ cum omnibus pertinentiis: ita quod fratribus suis germanis GUIDONI scilicet & JOHANNI, tenetur de eodem Comitatu in portione hereditaria providere. Hæ autem provisiones fient secundum consuetudines Comitatuum prædictorum. Hæc siquidem pronuntiamus, retentâ nobis potestate declarandi & exponendi ea quæ in dicto nostro continentur, si fortè inter Partes super eo aliqua dubietas oriretur. Prænominatæ autem Partes dictum nostrum sicut prolatum est approbaverunt, & ratum & gratum habuerunt: promittentes se dictum istud fideliter servaturas, & nullo umquam tempore contraventuras; & ad majorem securitatem Litteras suas super his nobis dederunt Sigillis suis sigillatas. In cujus rei testimonium, præsentibus Litteris Sigilla nostra duximus apponenda.

Actum Parisius, anno Domini MCCXLVI. mense Julio.

Tenor autem Declarationis quam super præmissis aliàs fratres nostri Dominus JOHANNES & BALDUINUS de Avesnis supradicti fecerunt in Gallico, talis est in Latino.

Li reclamations apries le dit.

Nos JOHANNES de Avesnis, & BALDUINUS, fratres milites, filii illustris Dominæ MARGARETÆ Comitissæ Flandriæ & Haynoniæ, notum facimus universis præsentes Litteras inspecturis & audituris, quod quando Dominus Rex Francorum, & Episcopus Tusculanus, tunc Legatus in Francia, protulerant dictum suum de compromisso facto in ipsos a nobis ex parte una, & fratribus nostris, GUILLELMO, GUIDONE, & JOHANNE de Domnapetra ex altera, nos post illud dictum posuimus in calengia, sive reclamavimus Terram de Waveres, de *Zubeveland*, de *Norbeveland*, de *Berfele*, & omnes Insulas Zelandiæ cum pertinentiis earum: Quatuor etiam Officia, Waisiam & Terram de *Alost*, Geraldi-montem, & omnes dictarum Terrarum pertinentias, & omnes Terras quas Domini Flandriæ tenebant ac tenuerant de Imperatore, temporibus illis in quibus Comites Flandriæ non tenebant Haynoniæ Comitatum, & dicebamus quod prædicta non pertinebant ad dictum Regis & Legati prædictorum, nec erant de pertinentiis Flandriæ. ANNO 1257.

Li quitations.

Et nos post dictam reclamationem, ad preces & requisitionem karissimæ Dominæ ac Matris nostræ supradictæ, dimittimus calengiam, seu reclamationem prædictam totaliter, & quitamus in perpetuum, pro nobis & heredibus nostris, fratribus nostris supradictis, & eorum heredibus Terras antedictas & earum pertinentias tali modo, quod neque nos, neque alius ex parte nostra de cetero possumus aliquid reclamare in dictis terris, aut earum pertinentiis, neque in feodis, neque in demaniis, neque in allodiis, neque in hereditatibus de quibuscumque teneantur, & renuntiamus expressè pro nobis & nostris successoribus, omnibus juribus, & omnibus legibus, omnibusque consuetudinibus, & usagiis, quæ valere nobis in his possent, aut nostris heredibus, contra fratres nostros prædictos, aut eorum heredes. Recognoscimus etiam, quod omnia supradicta, & feodum Angliæ, atque Castellania de Cameraco, & Gavalus de Cambresis, sunt de pertinentiis Flandriæ, & pertinent ad fratres nostros prædictos, & eis debent ac eorum successoribus permanere. Promisimus insuper, fide & sacramento præstitis, quod numquam ab hac die, & deinceps contra hanc quitationem, & contra prædicta, per nos, vel per alium veniemus; sed ea servabimus, & tenebimus bene & fideliter omnibus diebus. Et in testimonium & securitatem prædictorum, fecimus præsentes Litteras fieri, & Sigillis nostris sigillari.

Actum anno ab Incarnatione Domini nostri MCCXLVIII mense Januario.

Li autres Compromis au Roy.

Cùm autem postmodum, defuncto GUILLELMO fratre nostro Comite Flandriæ supradicto, & Illustrissimo Domino LUDOVICO Francorum Rege præfato existente in partibus transmarinis, inter dictos fratres nostros JOHANNEM & BALDUINUM, & suos ex parte una, & dictam Dominam Matrem nostram, & nos ac nostros ex altera, gravis esset iterum orta dissensio; tandem mediantibus bonis viris salubri ducti consilio, in dictum Dominum Francorum Regem dicti fratres nostris JOHANNES & BALDUINUS, pro se & suis successoribus, & dicta Domina Comitissa mater nostra pro se & pro nobis, ac nostris heredibus, compromiserunt de alto & de basso.

Li dis a Pierone.

Qui Dominus Rex apud Peronam, anno Domini MCCLVI. mense Septembri, dicta Domina Matre nostra pro se & pro nobis ex parte una, & dictis fratribus nostris JOHANNE & BALDUINO ex altera, coram ipso præsentibus, dictum suum protulit, ac solemniter publicavit, & in ipso dicto suo expressit, quod ipsi fratres nostri prædicti dictum & ordinationem ab ipso Domino Rege & venerabili Domino ODONE Tusculano Episcopo, tunc in partibus Franciæ fungente Legationis officio, factam inter ipsos JOHANNEM & BALDUINUM de Avesnis ex una parte, & GUILLELMUM de Domna-petra defunctum, & nos GUIDONEM & JOHANNEM fratres ex altera, ipsi JOHANNES & BALDUINUS de Avesnis perpetuò tenerent & firmiter observarent cum declaratione facta postmodum ab ipsis, prout in Litteris eorum super hoc confectis continebatur: hoc salvo quod feodum de *Crievecuer* & de *Allues*, cum pertinentiis eorumdem, & *Boucaing* & *Lostrevant*, sicut eadem Domina Comitissa Mater nostra tenebat ea, antequam Comitissa fuisset, ego GUIDO Comes Flandriæ, & heredes mei ac successores deinceps haberemus, possideremus & teneremus hereditariè à Dominis à quibus ipsa tenentur, aut movent.

Com-

Comment li Quens de Flandres rendit à ses freres Lostrevant.

Nos igitur GUIDO Comes Flandriæ, & JOHANNES Dominus Domnæ-petræ prædictam compromissionem factam apud PERONAM à dicta Domina Matre nostra, pro se & nobis in dictum Dominum Francorum Regem ratam & gratam habentes pro nobis & successoribus nostris, dictum istud Domini Regis Francorum grato recipientes animo & concordi assensu, ac per omnia approbantes: prædicta omnia & singula, quæ in dicto præfatorum Domini Regis Francorum, ac Domini Episcopi Tusculani, atque in præmissis Declarationis dictorum fratrum nostrorum Litteris continentur, cum præfato Domini Regis dicto, seu arbitrio, solemniter ac publicè juravimus, ac promisimus pro nobis & nostris successoribus, nos in perpetuum firmiter & inviolabiliter servaturos, & nullo umquam tempore per nos, aut per alium contraventuros: hoc expresso & salvo, quod ego GUIDO Comes Flandriæ de præfato Domini Regis Francorum dicto seu arbitrato, *Boucaing* & *Lostrevant*, sicut dicta Domina Mater nostra tenebat ea, antequam fuisset Comitissa, & sicut ad Comitatum seu Comites Haynoniæ pertinebant, amicabiliter remitto & remisi, ac pro me & meis heredibus, atque successoribus dicto Domino JOHANNI de Avesnis fratri meo, & suis heredibus ac successoribus Comitibus Haynoniæ, liberè, spontaneè, ac voluntariè quitto in perpetuum & quitavi: ita tamen quod feodum de *Crievecuer* & de *Allues*, cum omnibus pertinentiis suis, ego GUIDO, & heredes, ac successores mei Comites Flandriæ in perpetuum habebimus, possidebimus, & hereditariè tenebimus à Domino à quo movet & tenetur, & ad Comites Flandriæ sine contradictione & calengia dictum feodum cum suis feodis perpetuo pertinebit dicto Domini Regis & arbitrato super aliis omnibus per omnia salvo remanente.

Li Cuens reconnoist que jamais il, ne si oir ne puent rien demander à Haynaut.

Nos igitur Comitatum Haynoniæ cum suis pertinentiis pro nobis ac nostris successoribus quitamus & concedimus, in quantum ad nos ac nostros successores pertinere potest, Domino JOHANNI de Avesnis fratri nostro & ejus heredibus ad ipsum JOHANNEM post obitum dictæ Matris nostræ jure perpetuo devolvendum, & ad heredes ipsius dicti JOHANNIS, sive ante decessum dictæ Dominæ Matris nostræ, sive postea ipsum Johannem decedere vel obire contingat, pro nobis ac nostris successoribus: promittentes fide, & corporali sacramento publicè ac solemniter præstito, quod nullum jus per nos vel per alium reclamabimus in prædictis, vel in aliquo prædictorum, salvis mihi GUIDONI & meis heredibus feodo de *Crievecuer* & de *Allues* cum suis pertinentiis, sicut superius est expressum, & salva Domino BALDUINO de Avesnis fratri nostro & ejus heredibus portione sua in dicto Comitatu Haynoniæ, prout inter ipsum & dictum Dominum Johannem specialiter est conventum, & in eorum Litteris super hoc confectis plenius continetur.

Li Cuens esclaire li quel fief apiertienent a le Conte de Haynau en ce Marce.

Declaramus etiam & expressè recognoscimus, tenore præsenti profitentes, quod homagium de Comitatu seu Marchionatu Namurcensi, & feoda de *Poilevake*, de *Durbuis* & de *la Roche* cum suis pertinentiis sunt de attinentiis Haynoniæ, & ad Haynoniæ Comitatum seu Comites pertinent, nec aliquid juris in eis nos aut heredes nostri in perpetuum poterimus reclamare.

Promisimus insuper & juravimus, quod faciemus fideliter posse nostrum, sine nostro dando, ad hoc quod Dominus Rex Alemanniæ qui fuerit pro tempore institutus & electus, seu Episcopus atque Ecclesia Leodiensis, Episcopus Cameracensis & Domini quicumque de quibus prædictus Comitatus Haynoniæ seu pertinentiæ supradictæ tenentur aut movent, prædicta omnia ac singula rata & grata habebunt, & quantum ad ipsos pertinebit, per suas Litteras confirmabunt; & quod omnia Judicia, si qua facta sunt in dictis Curiis vel aliqua seu aliquibus dictarum Curiarum, quæ sint vel esse possint contra prædicta vel aliquod prædictorum, vel quæ possint esse in dictorum Domini JOHANNIS & BALDUINI fratrum nostrorum vel successorum suorum, quantum ad prædicta præjudicium & gravamen, revocabunt & penitus adnullabunt.

Promisimus etiam ac juravimus, quod faciemus fideliter totum posse nostrum, sine nostro dando, ad hoc quod dicti Dominus Rex Alamanniæ Electus atque Ecclesia Leodiensis, Episcopus Cameracensis, & Domini quicumque de quibus prædicta movent, recipiant ad homagium de Comitatu Haynoniæ, & de homagio Marchionatus Namurcensis, & de omnibus illis quæ supra diximus esse de pertinentiis Comitatus Haynoniæ, dictum Dominum Johannem post obitum dictæ Dominæ Matris nostræ, vel etiam ante ejus obitum si ipsa Domina Mater nostra hoc voluerit, & duxerit requirendum, salvo nobis & nostris successoribus feodo de *Crievecuer* & de *Allues* cum pertinentiis eorumdem.

Promisimus insuper & juravimus pro nobis & nostris successoribus, quod nullo umquam tempore faciemus aliquod homagium per nos aut per alios Domino Regi Alamanniæ, Electo, seu Episcopo vel Ecclesiæ Leodiensi, seu Dominis quibuscumque de Comitatu Haynoniæ, sive de Terris illis, seu de Marchionatu Namurcensi, seu feodis aut homagiis, seu aliquibus, aut aliquo eorum quæ superius declaravimus esse de Comitatu vel pertinentiis Comitatus Haynoniæ, & ad fratres nostros prædictos perpetuo pervenire, præterquam de feodo de *Crievecuer* & de *Allues* ac eorum pertinentiis. Et ego GUIDO Comes Flandriæ prædictus pro me & meis successoribus omnes abjudicationes & adjudicationes seu omnia judicia, si qua facta sunt, aut dicuntur fuisse facta, in Curia Domini Regis Alamanniæ; vel Electi Leodiensis, sive alibi contra dictam Dominam Matrem meam, aut dictum JOHANNEM de Avesnis fratrem meum & ejus successores, aut quæ possent in eorum detrimentum vergere seu gravamen, facientia scilicet mentionem de Comitatu Haynoniæ, sive de Marchionatu, aut homagio Namurcensi, sive de terris, feodis, homagiis, aut aliis supradictis, vel aliquo eorum quæ supra declaravimus esse de pertinentiis Haynoniæ, & ad fratrem nostrum Dominum JOHANNEM de Avesnis & ejus successores Comites Haynoniæ pertinere, & omnia homagia, si qua dictis Dominis fecissem de prædictis vel aliquo prædictorum; & omnes Litteras, sive Cartas, aut Instrumenta, si qua essent super dictis judiciis vel abjudicationibus & adjudicationibus, aut homagiis confecta, seu de ipsis facientia mentionem à Domino Papa vel ejus Legatis aut Delegatis seu Subdelegatis, vel Rege Alamanniæ, seu Electo Leodiensi, aut alio quocumque data vel danda, impetrata vel impetranda ex tunc reddo, irrito, casso, renuntio penitus, & annullo, renuntio pro me, heredibus & successoribus meis omnibus singulis Sententiis, Privilegiis, & aliis Litteris Apostolicis, regalibus & imperialibus & aliis Litteris & Privilegiis quibuscumque super præmissis, & eorum quolibet promulgatis, impetratis, obtentis, & quæ possent in posterum impetrari, & modo quolibet obtineri contra prædicta vel aliquod prædictorum.

Renuntio pro me, heredibus meis, & successoribus, omni juri, & juribus realibus & personalibus, utilibus, directis & mixtis, quod, & quæ mihi, heredibus & successoribus meis competierant, & competere poterant, competunt, & possent competere in futurum, contra prædicta, vel aliquod prædictorum, ex juribus & auctoritate prædictæ Sententiæ, & Sententiarum, Privilegii & Privilegiorum, & Litterarum Apostolicarum, Imperialium & regalium, & aliarum quarumcumque Litterarum, & processuum quorumcumque, & alio quoquo modo. Volens & concedens dicta Judicia, homagia ac instrumenta ex nunc irrita & inania esse, & nullius omnino roboris aut valoris, & ipsa instrumenta reddo ex nunc & resigno, & quandocumque aliqua eorum apparuerint, teneor ea reddere dicto JOHANNI fratri meo, aut ejus mandato ad requisitionem ejus, vel ipsius fratris mei heredibus, ad eorum requisitionem.

Ego etiam JOHANNES Dominus Domnæpetræ, pro me & successoribus meis expressè renuntio omnibus supradictis judiciis, seu abjudicationibus, homagiis ac instrumentis, quibus dictus Dominus GUIDO Comes Flandriæ frater meus abrenuntiat & abrenuntiavit, & ea omnia & singula irrita & inania esse consentio atque volo, & quantum ad me, vel meos successores pertinere potest, irrito & annullo.

Promisimus etiam nos dicti GUIDO & JOHANNES de Domna-petra, sub præstiti vinculo Sacramenti, quod prædicta omnia faciemus bene & ad legem, secundum

ANNO 1257.

legitimum posse nostrum, sine nostro dando, & recognoscemus ea in Curia Domini Regis Alamanniæ, cùm fuerit institutus, & in Curia Domini Electi, & Ecclesiæ Leodiensis, prout verbo vel scripto mandaverit, aut ordinaverit dicta Domina Mater nostra,

Promisimus insuper ac juravimus, quod si Imperator Romanus, seu Rex Alamanniæ, qui pro tempore fuerit, vel illi Domini de quibus movent, seu tenentur, aut tenebuntur Comitatus Haynoniæ; aut ejus pertinentiæ supradictæ, & Marchionatus Namurcensis, quâcumque occasione dictæ Dominæ Matri nostræ, vel Domino JOHANNI de Avesnis fratri nostro, aut ejus heredibus de dicto Comitatu, vel ejus pertinentiis, & Marchionatu prædicto, de terris scilicet illis, tenuris seu Dominiis, aut aliis quæ Comites Haynoni de dictis Rege vel Electo, aut aliis Dominis quibuscunque tenuerunt, seu tenere consueverunt, prout superius expressimus, voluerint ire ad malum per ablationem videlicet dictarum Terrarum, Dominiorum, aut tenurarum in toto vel in parte aliqua, seu per abjudicationem quamcunque de facto vel de jure factam aut faciendam, contra dictam Dominam Matrem nostram, aut Dominum JOHANNEM de Avesnis fratrem nostrum, seu ejus heredes de Terris prædictis, Dominiis, aut tenuris: nos, vel heredes nostri, aut successores, neque ratione doni, vel excambii, neque alio modo quocumque prædictas Terras, Dominia, vel tenuras, vel aliquid prædictorum recipere poterimus per nos, vel per alium: nec juris aliquid in eis, vel aliquo eorum, per nos, aut per alium reclamare, neque reclamantibus præstabimus auxilium, quoad ea, seu consilium, aut favorem: salvo mihi GUIDONI & meis heredibus feodo de *Crievecuer* & de *Allues*, cum eorum pertinentiis, & salvâ Domino BALDUINO de Avesnis, & ejus heredibus, portione suâ in Comitatu Haynoniæ, prout inter dictum Dominum JOHANNEM & ipsum specialiter est conventum.

Et quia prædicta omnia & singula quæ sequuntur, firmissimè cupimus observari; volumus, consentimus, & à sacro-sanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifice humiliter requirimus instanter, quatenus pro tanto bono pacis & concordiæ conservando, & ne quis de cetero contraire, aut tam periculosa guerrarum discrimina, quæ hactenus inter nos habita sunt, movere, aut excitare præsumat, prædicta omnia & subscripta confirmare, & Litteras suas inde dare dignetur: in quibus de verbo ad verbum tenor præsentium sit insertus. Supplicantes summo Pontifici, ac venerabilibus Patribus Cameracensi & Tornacensi Episcopis, ut ad prædicta & sequentia omnia & singula firmiter & inviolabiliter in perpetuum observanda, nos & successores nostros de plano, ac sine strepitu judicii procedendo per excommunicationis in personas nostras, heredum, successorum, & adjutorum nostrorum, & interdicti in terras nostras habitas, & habendas Sententias coërceant & compellant: quibus Episcopis, & eorum successoribus, à Domino Papa supplicamus humiliter, & cum instant a requirimus, id committi & eosdem Prælatos ad prædicta exequenda fideliter & sine dilatione per Censuram Ecclesiasticam ejusdem summi Pontificis auctoritate compelli.

Volumus autem & concedimus, à Domino Papa cum instantia requirentes, quatinus ut provideat paci Comitatuum Flandriæ & Haynoniæ prædictorum, & multarum regionum ex hoc dispendiis, corporumque ac animarum periculi innumerabilibus occurratur in personas nostras, heredum, vel successorum & adjutorum nostrorum excommunicationis Sententiam ex nunc ferat in casibus specialiter infrascriptis. Videlicet si (quod absit) aliquo fortè tempore nos contingat, aut nostros successores, eundo contra prædicta, vel aliqua prædictorum, movere guerras & arma per nos vel per alium, aut moventibus opem dare contra dictum Dominum JOHANNEM de Avesnis fratrem nostrum, aut ejus in posterum successores, aut si contingat nos, vel Successores nostros, aut aliquos ex parte nostra, vel auxilio nostro occupare in toto vel in parte, vel invadere, eundo contra prædicta, vel aliquod prædictorum, seu etiam reclamare Comitatum Haynoniæ, Marchionatum Namurcensem, aut ejus pertinentias supradictas, videlicet feodum de *Poilevake*, de *Durbuis*, & de *le Roche* in Terris, Dominiis seu tenuris, excepto feodo de *Crievecuer* & de *Allues*, cum pertinentiis suis: aut si contingeret nos super præmissis in aliqua Curia sæculari vel ecclesiastica contra dictum Dominum JOHANNEM de Avesnis fratrem nostrum, aut ejus successores movere aliquam quæstionem, aut homagium aliquod facere de prædictis, seu homagio aut homagiis uti factis aut faciendis super prædictis vel aliquod prædictorum contra ipsum Dominum JOHANNEM de Avesnis fratrem nostrum aut ejus in posterum successores. In quibus casibus volumus, consentimus, ac requirimus, quod Dominus Papa sit contra nos, & heredes, seu successores nostros, ac nostrorum successorum in prædictis adjutores excommunicationis ferat sententiam, quod ipso facto quo nos, heredes, vel successores, & adjutores nostri, aut successorum nostrorum iremus contra prædicta, vel aliquod prædictorum in casibus memoratis, nos, heredes, vel successores, & nostri, aut successorum nostrorum in prædictis adjutores, dictam excommunicationis sententiam incurramus, & dictam sententiam dictus Dominus Papa jam à se in dictis casibus esse latam per totas Remensem, Coloniensem, Senonensem, & Rothomagensem Provincias, ac alibi ubicumque dicto Domino JOHANNI, aut ejus heredibus expedire videbitur, denuntiari faciat, ac dictis Prælatis per se, ac per alios denuntiandum committat; & nihilominus committat ac injungat eisdem Prælatis, ut in personas nostras, heredum, vel successorum, & adjutorum nostrorum in prædictis sententiam excommunicationis aggravent: ac nos ipsam incurrisse per dictas Provincias ac alibi, ubi dicto JOHANNI, aut ejus heredibus visum fuerit expedire, per se & per alios denuntient ac promulgent, & Terras nostras habitas & habendas supponant Ecclesiastico interdicto, & omnia loca in quibus nos, aut familiæ nostræ erunt, postquam de plano sine strepitu judicii cognitum fuerit ab eis, nos venisse contra præmissa, vel aliquod præmissorum in casibus antedictis: nec prædictæ sententiæ relaxentur, donec quod factum erit contra præmissa, plenariè fuerit emendatum.

Prædicta autem supplicamus à Domino Papa dictis Prælatis ac eorum successoribus sic committi: ut de Sententiis prædictis, sive à Domno Papa, sive ab ipsis Episcopis latæ fuerint, absolvere valeant ac relaxare easdem, ac dispensare cum Clericis, qui post latam occasione prædictâ in eos sententiam ingesserint temerè se divinis, post satisfactionem debitam & condignam.

Volumus etiam & concedimus, quod si dictos Episcopos, aut eorum alterum non superesse, aut legitimo impedimento detineri contingat, Decanus Ecclesiæ Cameracensis loco Cameracensis: Decanus verò Tornacensis Ecclesiæ loco Tornacensis Episcoporum auctoritate Apostolicâ interim per omnia admittantur, & prædicta exequi sine dilatione fideliter teneantur. Præfatis autem Episcopis, dictisque Decanis, & eorum successoribus in forma præscripta instanter requirimus à summo Pontifice prædicta committi, & ad ea exequenda ipsos Ecclesiasticâ censurâ compelli.

In omnibus autem & singulis supradictis renuntiamus expresè pro nobis, heredibus, & successoribus nostris, omnibus Privilegiis & Instrumentis, seu Litteris Papalibus, vel Imperialibus, seu regalibus, & aliis quibuscumque impetratis, & impetrando concessis, & quæ possent in posterum impetrari, & Privilegiis cruce signatis & cruce signandis indultis, vel indulgendis, & singulis indulgentiis, gratiis, & Litteris à Domino Papa, Imperatore, Rege, vel alio quocumque impetratis, vel impetrandis, concessis & concedendis, & etiam de quibus de verbo ad verbum, & de toto tenore ipsarum & nominibus impetrantium generalem, vel expressam, & specialem oporteat fieri mentionem.

Promittentes sub præstiti vinculo sacramenti, quod nec impetrabimus à Domino Papa, Imperatore, Rege, vel alio quocumque, nec utemur impetratis contra prædicta, vel aliquod prædictorum; & specialiter renuntiamus indulgentiæ quæ nobis concedi potest, ne in nos possint excommunicationis, nec in terram nostram interdicti Sententia promulgari: nisi in Litteris Apostolicis de hujusmodi indulgentia mentio habeatur: & juri quo cavetur, quod re integra, mortuo mandatore, expirat mandatum.

Renuntiamus etiam beneficio restitutionis in integrum, & omnis juris auxilio, tam canonici, quàm civilis, & omni consuetudini, usuagio, & statuto: & specialiter usuagio, & juri illius loci, vel patriæ, sive terræ, in qua pro usuagio & jure habetur, vel haberi dicitur: quia qui non est adheredatus de terra aliqua feodali, seu alia quacumque, non potest se exheredare de ea, vel ei renuntiare, sive alii concedere ipsam, vel in alium aliquo modo, seu aliqua ratione transferre, sive se ad hoc obligare, vel suos successores, seu de ipsa transfigere aut pacisci.

Con-

ANNO 1257.

Constitutioni etiam de duabus Dietis Concilii generalis, & ceteris Constitutionibus factis & faciendis, & omni appellationi ad quamcumque Curiam, & ceteris omnibus quæ possent objici contra præsens Instrumentum, vel factum, & contra prædicta, seu aliquod prædictorum.

Renuntiamus etiam omnibus actionibus personalibus & realibus, utilibus, directis & mixtis, quæ nobis, heredibus, & successoribus nostris competunt & competierint, quibus possemus in toto, vel in aliqua sui parte, nos, heredes, & successores nostri contra præmissa venire & quodlibet præmissorum; & si quod jus, vel jura, nobis, heredibus, & successoribus nostris, propter quod, vel quæ possemus, vel possimus venire contra præmissa in aliquo, vel in parte nobis competant, & possint competere in futurum contra dictos fratres nostros, heredes & successores eorum, contra prædicta videlicet, aut aliquod prædictorum, illi juri & juribus renuntiamus expresse, & prædictum jus & jura quæ nobis competunt, & possent competere in futurum, contra prædicta scilicet, vel aliquod prædictorum paciscendo prædictis fratribus nostris, heredibus & successoribus eorum, & ad opus eorum remittimus & quittamus. Dictos autem Prælatos qui dictas ferent & publicabunt, seu facient publicari Sententias, & omnes alios cujuscumque conditionis existant, à quibus, vel per quos dictæ Sententiæ publicabuntur, aut deferentur, assecuramus ubicumque fuerint, de nobis, & de nostris, & in nostra eos custodia recipimus, & conductu per omnes Districtos nostros, atque Terras nostras habitas & habendas. Promittentes sub præstito Sacramento, quod eis, nec in personis per nos, aut per alium nocebimus, nec in rebus, neque per nos, aut per alium impediemus, seu faciemus, quominus dictæ Sententiæ valeant publicari.

Hoc etiam specialiter & expresse hic ducimus inserendum, quod nec nos de Comitatu Flandriæ, & Flandriæ pertinentiis, sicut sunt in dictorum Domini JOHANNIS & BALDUINI de Avelnis fratrum nostrorum Litteris declaratæ, neque de terris, feodis, Dominiis, & homagiis supradictis, nec dicti fratres nostri de Comitatu Haynoniæ, & Haynoniæ pertinentiis, sicut superius sunt expressæ, neque de Terris, feodis, Dominiis, homagiis supradictis, ponimus nos sub judicio Domini Papæ, vel Episcoporum, seu Decanorum supradictorum, ad hoc quod cognoscant utrum ad nos & heredes nostros, an ad ipsos, & heredes eorum debeant pertinere: cùm ex præmissis dictis & arbitris, ac ex nostris & dictorum fratrum nostrorum Litteris, prædicta finita sint & sopita, & evidens est & clarum, quis Comitatus, & quæ pertinentiæ, & quæ Terræ ac Feoda, Dominia, & homagia ad nos & heredes nostros, & quis Comitatus, & quæ pertinentiæ, & quæ Terræ ac Feoda, Dominia, & homagia ad dictos fratres nostros & heredes eorum debeant pertinere: sed nos dictorum Domini Papæ & Episcoporum ac Decanorum jurisdictioni & potestati supponimus nos & successores nostros ad hoc, quod nos & nostros in posterum successores, ad omnia & singula supradicta tenenda, & nullo tempore veniendum contra in toto, vel in parte Ecclesiastica censurâ compellant, secundum quod suprà pleniùs est expressum.

Renuntiamus insuper specialiter & expresse, ne nos, vel heredes nostri, seu successores possimus dicere, vel prætendere, quod non teneamur, nec teneremur ad observationem omnium & singulorum quæ superiùs continentur: pro eo quod dicti fratres nostri JOHANNES & BALDUINUS, vel alter eorum, vel heredes ipsius JOHANNIS & successores omnia præmissa & singula non servassent, nisi priùs id esset judicialiter cognitum, & per Sententiam definitum.

Prædicta autem omnia & singula delato nobis juramento super observatione omnium prædictorum & singulorum, & de non veniendo, vel faciendo per nos, nec per heredes, aut successores nostros contra in posterum ex certa scientia, tactis Sacro-Sanctis Evangeliis, juravimus & juramus, nos in omnibus & singulis servaturos pariter & facturos, & contra in aliquo non venturos, ad hoc nos, & nostros heredes & successores, & bona nostra omnia habita & habenda, mobilia & immobilia prædictis JOHANNI & BALDUINO fratribus nostris obligantes stipulatione solemni.

In præmissorum autem omnium & singulorum testimonium & munimen perpetuum nos GUIDO Comes Flandriæ & JOHANNES Dominus Damnæ-petræ fratres milites supradicti præsentibus Litteris Sigilla nostra duximus apponenda. Datum anno Domini MCCLVII. mense Novembri in die beatæ Ceciliæ.

ANNO 1258.

CXXXI.

1258. 8. Juin.

Pax & Concordia inter RICHARDUM *Regem Romanorum &* LUDOVICUM *IX. Regem Francorum de Dominiis in Gallia sitis quæ dicto* RICHARDO *jure Successionis paternæ vel fraternæ competere possint. Datum Parisius die* 8 *Junii* 1258. CUM *Ratihabitione* RICHARDI *Regis.* [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum Tom. I. col. 1105.]

RICHARDUS Dei Gratia Rex Romanorum semper Augustus Universis ad quos præsentes pervenerint salutem.

Noveritis nos vidisse formam Conventionum & Pacis quas Magister Arnaldus Wet Flaviensis Præpositus noster Protonotarius & Procurator nomine nostro fecit cum Illustri Rege Francorum, quarum tenor hic est: NOTUM sit omnibus præsentibus & futuris, quod ego Magister Arnaldus Wet Flaviensis Præpositus, Protonotarius & Procurator serenissimi Domini RICHARDI Romanorum Regis Illustris Semper Augusti visa est diligenter perlecta forma pacis ordinatæ inter Illustres Franciæ & Angliæ Reges & per juramenta Procuratorum dicti Regis Augusti confirmatæ, eandem pacem ex auctoritate & plenaria potestate mihi data à prædicto Domino meo Rege Richardo, gratam & ratam habeo, & ejusdem Domini mei nomine & heredum quitto penitus & remitto dicto Domino Regi Franciæ præsenti & recipienti pro se, fratribus, necnon & antecessoribus suis, heredibus, ac successoribus, omne jus & omnem actionem, quod vel quæ dicto Domino meo Regi jure successionis vel hereditatis paternæ vel fraternæ seu alio quocumque jure competit vel poterit competere in futurum in terris infra nominatis, videlicet in Ducatu & tota Terra Normaniæ, in Comitatu & tota Terra Andegaviæ, Turoniæ, & Cenomaniæ in Comitatu & tota Terra Pictaviæ, in Ducatu & tota Terra Aquitaniæ, & generaliter in omnibus Terris, & Feodis & de .... & de possessionibus in Terra regni Franciæ constituta, quas vel quæ dictus Rex Franciæ vel fratres ejus habent vel tenent, vel aliquid ex parte ipsorum vel antecessorum suorum ex causa donationis vel permutationis, seu alia quacumque causa: ab hac quitatione excipio nominatim jus quod eidem Domino meo competit in Comitatu Angolismensi, vel alibi ex successione materna, hoc excepto, quod si forsitan, quod Deus avertat, successio Regis vel Regni Angliæ devolvetur ad ipsum Dominum meum, jus quod tunc ex illa successione competeret in Terris & rebus illis, quæ secundum formam pacis inter Reges Franciæ & Angliæ remanerent vel debent assignari eidem Domino meo RICHARDO Romanorum Regi, salvum sit, non obstante quittatione prædicta: ita tamen quod pro eisdem Domino Regi Franciæ faceret quæ Dominus Rex Angliæ facere tenebatur. Ex eadem etiam potestate Procuratoris nomine pro ipso Domino meo Rege Romanorum & jure ipsius quitto penitus & expresse eumdem Regem Franciæ & fratres ejus, necnon antecessores, heredes, & successores eorum ex omnibus arreragiis & pertinentiis perceptis, & quæ percipi potuerint in omnibus supradictis, & de omni rencore, & contestatione hinc inde habitis, & de omnibus sumtibus, & misiis, & damnis occasione guerrarum irrogatis. Promitto insuper Procuratoris nomine pro ipso Domino meo RICHARDO & jure ipsius Regi Franciæ præsenti & recipienti, quod dictus Dominus meus non nocebit ipsi Regi Franciæ, ducendo vel mittendo milites, vel dando seu mittendo pecuniam ad faciendam ei guerram, vel Litteras aut Nuntios dirigendo ad guerram ei movendam, vel alias contra visum, & quod ipse Dominus meus personaliter faciet quittationes prædictas, & jurabit omnia prædicta quantum ad ipsum pertinet bona fide servare, nec contra venire per se vel per alium in futurum. Et quoniam de his omnibus Domino Regi suas patentes Litteras, quando Rex Angliæ faciet quittationes & alia in pace sua contenta, vel si fortè tunc commodè non possit quamcito, postmodum poterit bona fide. Quod autem prædictus Dominus meus hæc omnia rata habeat & compleat, & bona fide quantum ad ipsum pertine-

ple-

Anno 1258. bit, observet, in anima jusjuravi tactis Sanctis Evangeliis & ejusdem Domini mei mandato, & auctoritate plenaria ab eodem super hoc mihi data, in quorum omnium testimonium & evidentiam pleniorem, tam viri venerabilis mansueti prædicti Capellani Pœnitentiarii Sigillo, quam meo procuratorio feci præsentem Litteram communiri.

Actum Parisius VIII. die Junii anno Domini MCCLVIII. Nos vero dicta forma Conventionum & Pacis visa, & diligenter perlecta, quittationes & juramentum in anima nostra ab eodem Procuratore nostro præstitum, & hæc omnia & singula in dicta forma pacis contenta rata & firma habemus & præsentis Scripti patrocinio communimus. Hoc adverto dumtaxat quod si ad nos successio Regis vel Regni Angliæ devolvatur, jus quod tunc nobis ex illa successione in Terris & rebus illis quæ secundum formam pacis Regi Angliæ remanent, nobis salvum manet, eodem modo heredibus nostris salvum sit, si ad eos contingat successionem ejusdem Regis vel regni Angliæ pervenire, dummodo ipsi Reges Franciæ faciant quod Rex Angliæ facere tenebatur. In cujus rei test. &c. Datum &c.

CXXXII.

25. Juillet. Verzicht-Brief Graf Reinhards von Hanau / auf die Burg Königstein und alles was darzu gehöret / wie auch auf alle Lehen / die da ruhren von denen Graffen von Nassau / beschehen in favorem Herrn Ulrichs von Müntzenberg / und Philipps zu Falckenstein. Geben zu Müntzenberg am St. Jacobstag anno 1258. [LUNIG Teutsch Reichs Archiv. Part Special. Continuat. Z. Abtheilung. C, Absatz. pag. 36.]

C'EST A DIRE,

Renonciation de REINHARD *Comte de Hanau au Chateau de Königstein & à ses Dependances, comme aussi à tous les Fiefs de la Maison de Nassau, en faveur d'*ULRIC *de Muntzenberg & de* PHILIPPE *de Falkenstein. A Muntzenberg le jour de St. Jaques* 1258.

DIe Ding / die da geschehen in der Zeit / daß die mit der Zeit nit henefallen / so geziemet es wohl / daß man sie dem Gedächtniß befele / und mit Warnungen der Briff befestige / diß ist / daß ich Reinhard von Hanau verzehen / und an diesem gegenwärtigen Brieff öffentlich erkenne / daß ich und Alheit / mein Hauß-Frau / mit gemeiner Hand offenbarlich han verziehen alles Rechten / das wir hatten / und han an der Burg Königstein / und an allen dem / daß darzu gehöret / als mein Schweher Ulrich / und mein Schwager Ulrich / Herren zu Müntzenberg / dieselbe Burg / und daß darzu gehöret / besassen / und wir verjehen auch / daß wir verzehen han aller der Lehen / die da rühren von dem Edlen Mann / dem Graffen von Nassau / die vorgenanden mein Schweher / und mein Schwager besassen / und verlassen alle unser Recht in dem vorgenanten / mit Namen an der Burg / und an allen dem / daß dazu gehöret / und die Lehen von Nassau / unserm lieben Magen / Philippsen von Falckenstein / Philippsen und Wernern seinen Söhnen / und ihren Erben / und vermessen uns / unserm Kindern oder unsern Erben vordinne keines Rechten zu den vorgenanten Gütern / als es auch in den Briffen / die darüber gemacht seynd / ist beschrieben / und wir wollen diese Verzeyhung stetun fest halten / und ander werde verzehen wir / und zuletzt ernewen wir es mit diesem Briff / auch verzehen Ich / daß ich in gutem Treuen gelobt han und geschworen / daß ich den vorgenantem meinem Magen / und ihren Erben / ich meine Kinder und meine Erben / sie nimmer bemühen / oder kein Sach gehaben sollen wider das Erb / daß ihnen gebürt / von ihren wegen / in der Herrschafft Muntzenberg / sondern ich soll ihnen getreulich beystehen nah allem meinem Vermogen / mit Rath / mit Hülff und mit Gunst / wieder jegl. Ansprecher / und Anvertiger zu dem vorgen Erbe / daß ich und die vorgenandte meine Mage / jetzund mit einhaben / oder von GOttes gaben hernach mögen haben / in Behaltniß der vorgenanten Gelobt und Eyde / so han ich gebeten den Edlen Mann / Herrn Werner / Propst zu Mains / Einnichen von Leuninge / Eberhard von Dietz / Henr. von Wilnau / Diether von Catzenelenbogen / seinen Bruder Conrad Ruhen / Graffen Gottfrieden von Eppstein / Gottfrieden seinen Sohn / Werner vou Rolandem / und sein Sohn Phiiipps von Höhenfelß / und sein Sohn Werner Reingraff: and alle unsere Burgmanne zu Müntzenberg / zu Assenheim / und zu dem Hain / ob ich licht und mein Kind alle diese vorgeschriebene Dinge an keinen Stücken letzeten / oder brechen / daß GOtt nit wölle / so in sollen sie mir keinen Rath noch Hulff thun / sondern sie solsen offenbarlich mich kündigen / treuloß und meineydig mit diesem gegenwärtigen Brieff / und sollen mein Magen offenbarlich widert mich mit allem ihrem Mugen / mit Rath / mit Hulff / mit Gunst beystehen / alle diese Ding haben wir die vorgen. Edlen / und Burgmanne / durch beede Willen / des vorgen. Reinharts von Hanau / gelobt / und in guten Treuen getreulich zu erfüllen / doch also bescheidentlich / wer es / daß er keine Ding brecht / und daß in einem Mond / nach Rath zweyer oder dreyer Edler Mann / und Burgmann / der vorgen Reinhard / oder die seine nit in besserten. In dieses Dings Zeugniß und stetige Vestigkeit ist dieser gegenwärtige Brieff mit unsern und des vorigen Reinharts Insiegeln besiegelt Geschehen und gegeben zu Müntzenberg / nach GOttes Geburt zwolff hundert Jahr / in acht und fünfftzigsten Jahr / an St. Jacobs Tage.

CXXXIII.

Ratification des Seigneurs d'Angleterre sur le Traité fait entre le Roi & SIMON *Comte de* MONTFORT *touchant le Comté de Bigorre. Donné à Londres le Samedi après la Magdeleine* 1259. [MARTENE, Thesaurus Novus Anecdotorum Tom. I. col. 1108. Ex Cartario Campaniæ Regio.] 1259. 26. Juillet.

A Tous cels qui ces Lettres verront & orront, VAUTIER par la grace de Dieu Esvesque de Vicestre, RICHARS DE CLARE Cuens de Gloceistre & d'Erfort, ROGIER DE BRIGOT Cuens de Monffort & Marechaus d'Angleterre, HUNFROIS DE BOM Cuens de Elfort & de Essex, WILLAUME DE FORT Cuens d'Albemar, HUGO LE BIGOT Justice d'Angleterre, PIERRE DE SAVOIE, JEAN MANSEL Tresorier d'Esurvic, ROGER DE MORTEMAR, PHILIPPE BLASET, RICHART DE GREI & PIERRE DE MONFORT salut en nôtre Seignor. Sachés que nos les convenances faites antre seignor lo Roy d'Angleterre d'une part, SIMON DE MONFORT Conte de Leycestre d'autre part, d'androit la Comté de Bigorre; que li devandis conte a baillé au devandis Roy selon la forme qui est contenuë en l'ecrit qui en est fais antre aus parti par cirographe, loons & consoillons, & avons promis en bonne foy que nos les tanrons, & ferons tenir & accomplir quant à nos an apartient. Et en tesmoinance de ce avons mis nos sceauxs an cestes Lettres overtes, qui furent donées à Londres l'an de l'Incarnation nôtre Seignor MCC. & LIX. lo samedy apres la Magdeleine.

Anno 1260.

CXXXIV.

13. Octobre. *Instrumentum de Investiturâ Civitatis* ALEXANDRINÆ *facta Civibus ejusdem per* GUILLIELMUM *Marchionem Montisferrati. Datum* 13. *Octobris die Mercurii, Anno* 1260. *Indictione III.* CUM *Procuratione Civitatis pro* PAPARINO GUASCO *die Lunæ* 2. *exeuntis Augusti* 1260. NEC NON *Pactis super quæ Marchio, & Procurator præfatus jurârunt ipsoque juramento. Datum die* (1) *Dominica* 4. *exeuntis Septembris eodem anno* 1260. UTI ET *Transumpto* LEONIS DE PRATO *Judicis Clavasii. Datum Clavasii* 26. *Maji* 1,21. *Indictione IV.* [Autentique tiré des Archives Archiducales de Mantoüe.]

L.H.T. In Christi Nomine Amen. Anno Nativitatis Eiusdem millesimo trecentesimo vigesimo primo, Indictione quarta die vigesimo sexto mensis Madii. In Clavas. Præsentibus Dominis Henrico de Cocconato, Germano de la Salla, Oddone de Crapil. Judic. Fratre Vincentio Converso Stæ Mariæ de Lozed. & pluribus aliis testibus ad hæc vocatis. Dominus Leo de Prato Judex Clavas. sedens pro Tribunali sub Portic. Ecclesiæ Sti. Michaelis dicti Loci ubi jus redditur, præcepit mihi Notario infrascripto ad instantiam & requisitionem Domini Lanceæ de Cortexellis Generalis & Ordinarii Judicis Illustrissimi Viri Domini Theodori Marchionis Montisferrati quatenus infrascriptum Instrumentum autenticarem, & autenticare deberem in formamque Instrumenti redigerem sic quod, robur & vim obtineat publici Instrumenti, Tenor cujus talis est. In Nomine Domini Nostri Jesu Christi Amen. Anno Eiusdem millesimo ducentesimo sexagesimo Indictione tertia die Mercurii decima tertia intrantis Octobris. In Alexandria inter domos Domini Bonifatii de Pontis Testes Allamar . . . . Ruffinus Bazanus, Carandus de Corticellis, Jacobus de Sto. Sebastiano, Robaudus Faxolius, Arius Ast. & alii multi in quorum præsentia Dominus Paganus de Putheo, Ruffinus Guasta . . . . Tress. Bonellus Rubeus, Occagna de Montecastello, Mussius Gatti, Frigosius Taurus, Brigonus Tarcus, Guardus Muscardus, Nichola Nauonus, Henriottus Baxolius, Ruffinus . . . . Dominus Albanus, Opicius Guascus Amelinus de Bosco Palodius, Vicciatus, Gullielmus Florius, Gullielmus Gambarinus, Jacobus Gorzonus, Jacobus Pettinarius, Peroija Clarus, Jacob Moycius, Jacob Spanteadenar . . . . Manfredus Spanteadenar. Belengius Lourastus, Obertus de Alleriam, Gullielmus Milanus, Jacob Coveram. Beccius Squarzaficus, Ruffinus Guastarinus Caxicius Gastaldus, Obertus de Epo. Macharius Pasto . . . . Fredericus Rubeus, Bonellus Merlanus, Antonius Trottus, Jacob Stracha Symon Moycius Guerius de Trottis, Frexineria de Casalug., Lanfrancus Mazona Anselmus Pilus, Melanus Squarzaficus, Stordellus Rubeus, Peruccius de Ritiis Ruffinus de Putheo, Ottacius Vicciatus, Manfredus Tranchedus . . , . . , . Judex, Jorius Pellatus, Martinus de Putheo, Bosus Clarus, Albertus Vacca, Ruffinus Galea, Besaccha Inviciatus, Bergognonus de Putheo, Balbus Blancardus, Jacob Viciatus, Petrus . . . . Ruffinus Bulfus, Guertius de Putheo, Borgognonus de Pylo, Ruffinus Pecollus, Ruffinus Saccus, Belengius Guascus, Paganinus de Putheo, Ruffinus de Jacob. Ottacius Orabona Ansuss . . . . Jacob Asinarius, Obertus Muscardus, Henricus Viragius, Perotus Spanteadinar. Nicolaus Rubeus, Jacob Grillus, Baldezonus Scappacaza, Palodius Viciatus Pattinerius Bucca de latte, Buzanus Virardus, Ruffinus de Putheo & Manuel Gastaldus, eorum sponte non metu, vel dolo ad hoc inducti dederunt Domino Gullielmo Marchioni Montisferrati ibi præsenti & recipienti Dominium Civitatis Alexandriæ & insuper dederunt ei omnia ea bona quæ habent & possident vel habere visi sunt, & tenere titulo donationis ad præsens inter vivos ubi in continenti dictus Dominus Marchio supradictis omnibus omnia eorum bona titulo donationis data uti supra præter Dominium Civitatis, quod in se retinuit, restituit, & eis Nobilis recti, antiqui, paterni, & aviti Feudi investivit ut deinceps ex hiis ratione feudi ut supra faciant quicquid eis utile fuerit sine contradictione dicti Domini Marchionis & ejus heredum & cum ejus defensione. Qua Investitura facta prædicti omnes Cives Alexandriæ juraverunt fidelitatem dicto Domino Marchioni recipienti pro se & heredibus suis, ita quod amodo erunt veri & fideles dicto Domino Marchioni & suis heredibus & observabunt eidem omnia quæ in forma fidelitatis continentur. Item præscripti omnes nomine suo & nomine totius Comunitatis Alexandriæ, tactis Evangeliis Sacrosanctis jurarunt dicto Domino Marchioni stipulanti observare, & attendere omni tempore pacta infrascripta quæ sic incipiunt. In Nomine Domini Amen. Dicit Dominus Paganus de Putheo, quod ipse & ejus socii & Amici ipsius de Alexandria volunt facere Domino Marchioni fidelitatem & ipsum ubique & ejus heredes juvare tanquam Dominos & Amicos in rebus, & personis & havere & ipsi & . . . . . præstare consilium & juvamen cum Amicis ad suam voluntatem cum suo honore & utilitate. Item quod volunt tenere dictum Dominum Marchionem tamquam Dominum, & Capitaneum in Civitate Alexandriæ, & in Civitate Terdon. & Aquis pro suo posse si placuerit dicto Domino Marchioni. Item, quod facient, & curabunt pro suo posse suo loco, & tempore quod omnia jura quæ habuit dictus Marchio vel ejus Prædecessores in Villis & Castris, quæ modo tenentur per Civitatem Alexandriæ ut restituantur dicto Domino Marchioni, hoc est quam cito haberent Dominium & Bayliam in sua Civitate, & quod etiam facient & curabunt pro posse suo quod eligatur Potestas in Civitate Alexandriæ cum Consilio ipsius Domini Marchionis. Item dicunt, quod habebunt coloquium cum dicto Domino Marchione & si quid videbitur Marchioni addendum, vel minuendum prædictis Capitulis, quod fiat, prout melius videbitur eidem Marchioni, & ipsi Domino Pagano, & quod Castrum Genz. perveniet in ipsum Dominum Marchionem per Comune, & Consilium Alexandriæ. Item dicunt & petunt à prædicto Domino Marchione, quod volunt, quod ipse, & ejus heredes teneatur, & teneantur ex debito Sacramenti juvare & manutenere prædictum Dominum Paganum & ejus sequaces, & Amicos de Alexandria, Terdon. & Aquis cum armis, & sine armis, in personis, & rebus, & havere specialiter in Civitate Alexandriæ, si opus fuerit, & facere jurare Consilium Villarum, & Castrorum suorum venire in Alexandriam in succursum, & auxilium dicti Domini Pagani. Item quod dabit eis reductum in Castris, & Villis, & locis suis, & patietur quod ipsi faciant guerram de ipsis locis, & Villis inimicis suis tam de Alexandria quam de alia parte, si opus fuerit, quod nollit. Item quod faciet guerram omnibus illis, quibus Dominus Paganus, & Amici ejus, facient, ad voluntatem dicti Pagani & ejus Amicorum, & quod teneatur ipse Marchio, & ejus heredes venire in Alexandriam cum toto suo exfortio per se & homines suos, ad hoc ut possit habere Dominium & Bayliam in Civitate Alexandriæ. Item quod non faciet conventionem, nec contrahet Amicitiam cum aliqua persona, vel personis de Alexandria, quæ non sunt Amici ipsius Pagani & ejus Amicorum. Quæ pacta, ut supra jam firmata fuerint per dictum Dominum Marchionem ex una parte, & Paparinum Guascum Procuratorem, Sindicum, Actorem, & certum Nuntium dicti Domini Pagani, & ceterorum qui in Carta Procurationis continentur vel continetur in Carta hinc infra denotata quæ sic incipit, Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo Indictione tertia die Dominico quarto exeuntis Septembris. In Agris Turicule, & præsentibus Dominis Manfredo & Conrado de Bono, Domino Bon. de Sto. Civo. de Comunitate Blandratæ. Amedeo Cattaneo & Domino Buldessen Judic. testibus ad hæc rogatis. Ad honorem Dei & Beatissimæ Virginis Mariæ & omnium Sanctorum, & ad bonum, & utilitatem Illustris Viri Domini Gullielmi Marchionis Montisferrati & suorum omnium Amicorum & fidelium dictus Dominus Marchio per se & heredes suos, & Vassallos cum consilio prædictorum Testium ex una parte & Paparinus Guascus Actor, Procurator & Sindicus & certus Nuntius Dominorum Pagani de Putheo, Bonelli Rubei, Dulii Gambarini, & ceterorum qui in Carta Sindicatus continentur, eorum omnium, & suo nomine facta eodem anno & Indictione die Lunæ secundo exeuntis Augusti per manum Amati de Nigro tactis Sacrosanctis Evangeliis juraverunt attendere, & observare, ut

(1) *Die Dominicâ 4. exeuntis Septembris.* Il y a faute en cette Date. Le 4. *exeuntis Sept. Anno* 1260. fut un Lundi & non pas un Dimanche la date du Mois d'Août est juste. [DUM.]

ANNO 1260. ut in prædictis Capitulis continetur. Carta Sindicatus sic incipit: Anno Nativitatis millesimo ducentesimo, sexagesimo, Inditione tertia, die Lunæ secundo exeuntis Augusti. In Alexandria Dominus Paganus de Putheo, Dominus Bonellus Rubeus, Dominus Dulius Gambarinus, Dominus Guillielmus Milanus, Albertus de Putheo, Fultius Paualionus, Simon Moyoeius, Peronus Taurus, Stordellus de Rubeis, Niger de Bosco, Palodius Vicciatus, Dominus Ruffinus Rugerius, Cafitius Gastaldus, Dominus Facius Visagius Kall. Canestrus, Gerardus de Occiniano, Ruffinus Notarius, Volmanus de Occimiano, Dominus Antonius Notarius. Andreas Sterza, Dominus Bonellus Milanus, & Ruffinus Vastamalia, eorum nomine & nomine omnium de parte ipsorum fecerunt, constituerunt & ordinaverunt Paparinum Gualcum suum Actorem & Procuratorem, Sindicum, & certum Nuntium specialem ad faciendum Ligam & Conjurationem cum Domino Gullielmo Marchione Montisferrati & cum Domino Ug. Erix. Potestate Calialcatæ & quam plurium aliorum Militum & quolibet ipsorum communiter & divisim, secundum quod ipsi Procuratori videbitur, dando prædicto Procuratori, Sindico, & Actori plenam, & integram facultatem & Bayliam faciendi ipsam Ligam, & conjurationem cum prædictis Domino Marchione & Ug. & quolibet ipsorum ad voluntatem & arbitrium, & electum ipsius Procuratoris, & promittendi eis & cuilibet eorum quicquid ei placuerit, & videbitur. Promittentes mihi Notario infrascripto recipienti nomine, & vice prædictorum Domini Marchionis & Ug. & cujuslibet eorum se ratum & firmum habituros quicquid dictus Procurator & Sindicus fecerit in prædictis, & aliquo prædictorum vel circa prædicta, obligantes indemihi jam dicto Notario prædicto nomine pignori omnia. Et inde hanc Cartam fieri rogaverunt infrascripti, Jac. de Putheo, Raynerus Bucca de lacte. Ego Amatus de Nigro Notarius Sacri Pallatii hanc Cartam tradidi, & scripsi. Ego Henricus de Trezo Pallatii Notarius prædictis omnibus tam fidelitate quam Pactis aliis ut supra firmandis interfui & Instrumenta prædictæ Procuræ vidi & legi & de dictis omnibus de voluntate dicti Marchionis & dictorum Civium Alexandriæ, hanc Cartam scripsi. L. H. T. Et Ego Antonius de Bayla de Clavax. Notarius dictum Instrumentum ad autenticum fideliter exemplavi prout in ipso Originali continebatur & ipsum una cum dicto Domino Judice & infrascriptis Notariis auscultavi, & legi, & quia utrumque concordare inveni me subscripsi & Signum meum consuetum apposui.

Cum ejus Authentico in pergamena scripto sicut supra expedito in secretiori Archiducali Archivio Mantuæ adservato præsentem sumptam copiam omnino conferre attestor. Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ Notarius ac dicti Archiducalis Mantuæ secretioris Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, solita cum attestatione, subscripsi hac die 11. Julii. 1720.

Ita verum esse affirmo Ego Joseph Mariæ Castileonus ejusdem Archivii Præfectus hac die 12. Julii 1720,

CXXXV.

20. Novembre. *Donatio Castri Montispulciani Vallis Clanæ, cum tota sua Curte, & Districtu, facta per* MANFREDUM *Regem Siciliæ, Civitati & Communi Senensi. Datum Foggiæ 20. Novembris anno 1260.* [ORLANDO MALAVOLTI, Historia di Siena. Part. 2. Lib. 2. fol. 25.]

MAnfredus Dei Gratia Rex Siciliæ, Cedit ad titulos Principis, & spectat ad excellentiam præsidentis servitiorum magnitudinem, & devotorum constantiam, condignis beneficiis compensare, ut dum remunerata laborum suorum servitia, devotorum accenditur sinceritas ad continuanda devotionis obsequia, cujus fructum gustavit, & meritum, fortius, & studiosius accendatur, ea propter per præsens Privilegium notum fieri volumus universis tam præsentibus quam futuris quod nos puritatem fidei, & devotionis constantiam attendentes, quam Commune, & homines Civitatis Senensis fideles nostri ad divæ memoriæ Dominum patrem, & omnes progenitores nostros continua semper successione habuerunt, considerantes quoque præclara satis, & grata servitia quæ dictis progenitoribus nostris, & nobis post eos jugiter præstiterunt, indefessoque studio præstant assidue, ut præstare melius possint in futurum, Castrum Montispulciani Vallis clanæ, cum tota sua Curte, & Districtu, hominibus feudatis, & non feudatis, Terris cultis, & incultis, silvis, pratis, pascuis, nemoribus, aquis, & aquarum decursibus, Domibus, tenutis, possessionibus, affictis, servitutibus, Censibus, redditibus, usibus, & omnimodam ac plenissimam jurisdictionem, nec non cum omnibus nobis competentibus, & in posterum competituris, & quæ ad Imperium pertinent, & pertinere videntur, & omnibus juribus, & actionibus quocunque modo quæsitis, in omnibus supradictis eidem Comuni Senensi in devotione nostri nominis existenti, in perpetuum de speciali gratia, & ex certa scientia duximus concedendum dantes eidem Comuni liberam & plenam potestatem apprehendendi propria authoritate corporalem possessionem, & quasi, dicti Castri, & omnium prædictorum, ad hujus autem Gratiæ, & Concessionis nostræ memoriam ac robur perpetuo valiturum, presens Privilegium per Magistrum Joannem de Brundisio Notarium, & fidelem nostrum scribi, & Sigillo Majestatis nostræ jussimus communiri. Datum Foggiæ per manus Gualterii de Oera Regni Siciliæ Cancellarii, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo mense Novembris, vigesima ejusdem quartæ indictionis, Regnante Domino nostro Manfredo Dei gratia Serenissimo Rege Siciliæ, Regni ejus anno tertio feliciter. Amen.

CXXXVI.

Instrumentum duplex: Primum de Ratificatione pactorum inter GUILLIELMUM *Marchionem Montis Ferrati ex una, & Cives* Alexandriæ *ex altera parte, quibus Marchioni præfato jura, rationes, & fidelitates in Civitatem prædictam, & homines illius remanent, Dominio & fidelitate* MANFREDO *Regi Siciliæ reservatis; secundum de pactis inter eundem Marchionem, &* MANFREDUM *Regem Siciliæ de se mutuo juvandis, & defendendis. Datum in Pertinentiis Cellæ 31. Julii 1261. Indictione IV.* CUM *alio Instrumento de Juramentis præstitis tam à dicto Marchione de fidelitate, & pactis Regi servandis, quàm* BERNARDO ARNARIO *Regio Capitaneo in Lombardiâ de pactis pariter per Regem adimplendis. Actum 22. Octobris 1261. Indictione IV.* [Authentique tiré des Archives Archi-Ducales de Mantoue.] 1261. 31. Juillet.

L. H. T. Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo primo, Indictione quarta die Dominico ultimo Julii. In Pertinentiis Cellæ in præsentia Domini Gilfredi de Rouemburch Marescalchi Domini Regis, Manfredi Berardi de Aquilen. Domini Henrici de Slegital. Comestab. Domini Sall. de Drua, Bastardini de Monteferrato & Ruffini de Putheo testium ad hoc specialiter rogatorum, & vocatorum. Nobilis Vir Dominus Berardus de Arnario Regius Capitaneus in Lombardia a Papia superius promisit & convenit & ratificavit & acceptavit Domino Guillelmo Illustri Marchioni Montisferrati pacta & promissiones factas nomine, & pro parte ipsius Marchionis prudentibus Viris Sup. Gambarino, Gullielmo Merlano, Milano Squarzafico & Andreæ Strachæ, videlicet quod reservabit eidem Marchioni omnia jura, rationes & fidelitates quæ & quas ipse Marchio habet in Civitate, & Hominibus Alexandriæ & districtu, salvo & re-

Anno 1261. reservato Dominio, & fidelitate Illustris Domino Manfredi Dei Gratia Excellentis Regis Siciliæ, de quibus omnibus prædicti D. D. Berardus Capitaneus & Dominus Gullielmus Marchio rogaverunt me Henricum de Trezo publicum Notarium duo consimilia facere Instrumenta: Unum, nomine, & pro parte dicti Marchionis & reliquum ad cautelam dicti Capitanei suum cuilibet tribuendum. Eodem die, & loco & præsentibus suprascriptis Pacta, & Conventiones factæ inter Dominum Guillielmum Illustrem Marchionem Montisferrati ex una parte, & Nobilem Virum Dominum Berardum de Arnar. Regium Capitaneum in Lombardia a Papia superius pro parte & nomine Domini Manfredi Excellent. Regis Siciliæ ex altera, videlicet. quod dictus Marchio promisit eidem Capitaneo recipienti pro parte & nomine prædicti Domini Regis, & assecuravit eundem Capitaneum cum gente sua per totam fortiam, & districtum ejusdem Marchionis, & ipsum, & gentem suam, & fideles Regios ipsarum Partium a Papia superius juvare totis viribus suis, deffendere, & manutenere contra omnes volentes ipsos offendere, & guerram, & pacem facere cum eisdem pro honore & servitio prædicti Domini Regis, donec Nuntii ipsius Marchionis, & ipsius Domini Capitanei vadunt, & redeunt super certis Tractatibus, & conditionibus habitis inter eos, ad prædictum Dominum Regem, qui Dominus Capitaneus e converso promisit, & convenit eidem Marchioni salvare ipsum Dominum Marchionem & suos juvare, & deffendere, & manutenere cum tota gente sua & fidelibus dicti Domini Regis dictarum Partium contra omnes volentes ipsum offendere, & guerram, pacem cum eodem, donec prædicti eorum Nuntii vadunt & redeunt a Domino Rege cum conditionibus supradictis de quibus omnibus prædicti Dominus Marchio, & Dominus Capitaneus rogaverunt me Henricum de Trezo publicum Notarium duo exinde consimilia conficere Instrumenta, unum ipsi Marchioni & reliquum eidem Capitaneo assignandum.

Ego Henricus de Trezo publicus Notarius rogatus interfui & scripsi.

L. H. T. Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo primo, Indictione quarta, die Sabbathi XXII. Mensis Octobris Testes Bastardinus de Monteferrato, Dominus Baldesser Judex, Dominus Paganus de Putheo, Dominus Sitrel. de Drua, Perettus Alex. Ruffinus Bazanus, Dominus Gandinus, Dominus de Cocconato, & plures alii, in quorum præsentia Dominus Gullielmus Montisferrati Marchio habito consilio suo Curiæ promisit, & tactis Sacrosanctis Evangeliis corporaliter juravit in manibus Domini Berardi de Arnario Regii Capitanei a Papia superius in Lombardia recipientis nomine, & vice Seren. Domini Manfredi Dei Gratia Regis Siciliæ, quod attendet & observabit omnia Pacta & Conventiones habita & habitas inter prædictum Dominum Berardum, & Dominum Jacobum Marchionem de Busca pro parte Regia ex una parte, & dictum Dominum Marchionem ex alia, tam super fidelitate facienda ipsi Domino Regi & Matrimonio cum eo contrahendo, quam super omnibus aliis pactis, & conventionibus habitis inter eos, prout patent per publica Instrumenta facta per me Notarium infrascriptum, dummodo ipsi Domino Marchioni per prædictum Dominum Regem prædicta pacta integrè observentur. Ibidem supradictus Dominus Berardus Capitaneus promisit & tactis Sacrosanctis Evangeliis corporaliter juravit se facturum, & curaturum pro toto posse suo, quod dicta pacta, tam super Matrimonio, quam aliis per dictum Dominum Regem dicto Domino Marchioni integraliter attendantur & observentur. Et de prædictis omnibus prædicti Dominus Marchio, & Dominus Berardus Capitaneus rogaverunt me Henricum de Trezo publicum Notarium pro ipso Domino Marchione hoc componere Instrumentum, & Petrum de Cap. ad cautelam Domini Regis Manfredi prædicti simile componere Instrumentum.

Ego Henricus de Trezo publicus Notarius hiis omnibus interfui, & hanc Cartam pro parte ipsius Domini Marchionis scripsi.

Cum ejus Authentico in pergamena scripto sicut supra expedito in secretiori Archiducali Archivio Mantuæ adservato præsentem sumptam copiam omnino conferre attestor. Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ Notarius ac dicti Archiducalis Mantuæ secretioris Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, solita cum attestatione, subscripsi hac die 11. Julii. 1720. Anno 1261.

Ita verum esse affirmo Ego Joseph Maria Castileonus ejusdem Arvii Præfectus hac die 12. Julii. 1720.

CXXXVII.

Rinovamento di Pace e Capitula'ione di Commercio fatta per XX Anni tra Elmir -Mommini Buabi *Re di Tunis e la Citta di Pisa, per laquale molti Privilegii si concedono assai avantagiosi a la Natione Pisana, e a quelli chi sotto la sua Protetione verrano fare Commercio a Tunis, a Buggea, e per tutte le Terre Affricane de la Domination del detto Re. Datum a die* 14. *del mese de Sciavel anno* 662 *secondo l'corso delli Saracini, a* 3 *Idus Augusti* (1) 1265. *Indict. VII. secondo il corso delli Pisani.* [Paulo Tronci, Memorie Istoriche della Citta di Pisa pag. 215.] 1264. ou 1265. 11 Août.

SANCTI SPIRITUS ADSIT NOBIS GRATIA. AVE MARIA GRATIA PLENA DOMINUS TECUM.

Questa este la Pace facta inter Dominum Elmirum Momini Regem Tunichi, & Dominum Parentem Vesconte Ampasciadore dello Comuni di Pisa.

Prologus Pacis.

In Nomine Domini. Per lo comandamento dello Sign. Califfo grande, & alto per la grazia di Dio Elmire Mommini Buabi delle filio de lo alto, e de lo potente, e gentile, cui Dio mantenga, e diale la sua buona voluntade, e rimanga a li Saracini la sua benedittione. In de la presentia delli Testimoni di questo scritto, che questo Testimonio di rinovamento die questa pace la quale este formata per lo comandamento altissimo, che Dio guardi cum Domino Parente Vesconte filio quondam Domini Galgani Frossi Vesconte Imbasciadore mandato da la Potestade de Pisa in de la Indit. subscritta da Domino Guillelmo da Cornassano Potestade de Pisa, e da li Sucha, e de lo Comuno di Pisa, dimandando, e fermando la lor parte. Unde giungendo lo sopradetto Imbasciadore, e domandando dalla parte di culoro, che l'havevano mandato carta di pace, de la quale elli haueua Imbasciata, alli patti che elli domandone, e pregone, e piacqueli, e comandolo l'Altissimo, & lo magno, cui Dio mantenga che li fusse datolo suo dimandamento, e la sua voluntade.

Terminus Pacis.

E fermossi questa pace con lui per anni XX. la quale pa-

(1) 1265. C'est à dire de l'Incarnation, qui depuis le 25 Mars revient à l'an de la Nativité 1264. & correspond jusqu'au 22. Octobre à l'an 662 de l'Hegire, de même qu'à l'Indiction VII. [Dum.]

ANNO 1264.

pace sempre sia ferma in dello sottoscritto termino a die XIIII. de lo mese de Sciavel anni LXII. & D. C. de secondo lo corso delli Saracini, & sub annis Dom. MCCLXV. Indictione VII. tertio Idus Augusti secondo lo corso delli Pisani, secondo che si contiene anco la Inditione di sotto tutti li Capitoli infrascritti.

Quod Pisani sint sani & salvi.

Et che tutti li Pisani, che verranno in tutta la terra di Affrichiam, & in tutta quella di Buggea, & in delle altre contrade, & XX. de lo d. D. Elmira, lo quale Dio guardi, e difenda siano, & esser debbano salvi, sani, e figuri in persona, & havere, & in fine che questa pace durerane, chome ditto este disopra.

De l'Isule de li Pisani.

Lo quale Dominus Parente disse, e ricordone le confine de le terre loro, le quale messe sono in questa pace & le quale sono in terra ferma, & grande cio este, dallo Corbo in fine a Civitavecchia, & l'Isule le quale sono in Mare, ciò este tutta l'Isula de Sardigna, & Castello di Castro, & l'Isula di Corsica, & l'Isula di Pianosa, e l'Isula d'Elba, l'Isula Capraia, e l'Isula di Gorgona, & l'Isula de Gilio, e l'Isula di Monte Christo.

Di non far male.

Et che nullo delli legni de la forza nostra vegna in de le predette Terre per fare alchuno male, in fin che questa pace durerane.

Delli Fondachi.

Et che dobbiate havere Fondaco in ciascheduna Terra delle predette Terre di Affrichia, e di Puggia, cio este in della Cittade, e non debbia in questo stare alcuna altra persona, ne alcuno altro Christiano, set non quelli che li Pisani vorranno, e debbia a loro esser fatto in ciascheduno Fondaco una Ecclesia, & uno Cimiterio, & debbia havere in ciascheduna Terra un bagno, lo quale uno die in ciascheduna Septimana havere debbiano, e che debbiano havere in ciascheduna Terra un forno.

De lo Decino e de lo Diritto.

Et che di tutte le merci le quali venderanno debbiano pagare il decino in de lo loro partimento, quelli che partire si vorranno, è quelli, che partire non si vorranno, e vorranno dimorare, debbiano lo detto Diritto pagare da inde a treie anni, che elli quine, o vero la giunti fino, & de loro, & de lariento debiano pagare mezzo diritto quando elli giungeranno, secondo che usato este.

De lo naufragio, vel rompimento.

Et se alcuna Naue, & legno loro in alcuna parte de le Terre de Affrichia, vel de Puggea che ditte sono, rompesse, ut andasse ad terra, & impedimento havesse, quelli, li quali fussero nella Naue, ut in de lo legno, possano andare allo luogo pupulato, ut vero in de la quale fusseno legente, e debbiano essere aiutati da loro senza prescio alcuno, in fine a tanto che ispedicati fusseno legente, e debbiano essere aiutati da loro senza prescio alcuno, in fine a tanto che ispedicati fusseno quelli de la stessa Naue, ut legno & se elli volessero le loro cose tramutare, ut ad altre parte andare, ut ad altra terra quelle portare fare, la portatura secondo, che usato este pagare debbiano, e se discordiane fusse tra lo Cristiano, e lo Saracino, debbiano essere a rascione.

De li Pesatori.

Li Pesatori a loro pesare debbiano secondo usato este.

Delle Mercie.

Et chiunque peruerrane ad alcuna terra di Affrichia & di Buggea, possa in quella stare, quanto elli vorrane, & possa, & sia lecito a lui di partirsene, & andarne, quando elli vorrane, e possa & sia lecito a loro di comperare quelle cose, che comperare vorranno, e nominatamente aqua, e vidanda, e possino, e sia lecito a loro di portare le mercantie, che elli recheranno, sed elli quelli vendere non volessero.

Della Douana.

Quelli, li quali sono sopra la Douana, e li Turcimanni e li Garabarii, & li Bastasci, ut vero li portatori non debiano a loro tollere ne resigere alcuna cosa sed non secondo, che usati sono di tollere e di piliare.

De lo Spedicamento.

E poi che lo Mercante sia spedicato, non habbia esser ditenuto per alchuna causa.

De li stranieri.

Et se alcuno buono huomo verrave con li Pisani debbia essere, e pagare come Pisano.

De la Falicha.

E che elli possano, e debbiano hauere Faliche, secondo che usato este di fare.

De lo Fondaco in Tunichi.

Et che lo Fondaco, il quale este in Tunichi, lo quale Dio mantenga, debbia essere cresciuto, & ampliato, secondo la grandezza del Fondaco delli Genouesi, & muro si faccia tra noi, e li Genouesi, che noi si à loro, e loro a noi andare non possano, & e converso.

De la Giuletta.

Tutto, e quanto tolto fusse de alcuna mercanzia, che alla Giuletta si reccasse, sia, & esser debbia sopra li Guardiani di detto Luogo.

Delli Fondachi di Buggea.

Et li Fondachi, li quali hauete in Buggea, si debbiano acconciare, & in quelli altro huomo con voi star non debbia, & che si debbia fare in de li Fondachi l'Ecclesie.

De la Rascione.

Et che si debbia a loro fare la rascione, quando unqua elli vorranno.

De l'usanza.

Et che non si debbia a loro tollere alcuna cosa, sed non come usato este.

Del Fondaco di Buona.

Et che a Buona dobbiate hauer Fondaco, & non posse in quello stare, ne albergare alcuna altra persona, sed non culoro, che voi vorrete.

Dello uso come in Tunichi.

Et che in Buona si debbia tenere, e fare ad voi quello uso che este in Tunichi, & in quello medesimo modo e similiantemente si debba fare ad voi in Affrichia, & in Cappisi, & in Issachixi & in Tripuli, & in tutte le altre terre, secondo che in Tunichi.

De lo Dritto delle Naue.

Et che non si debbia tollere a voi alcuno diritto de alcuna Naue, la quale voi vendesse ad huomini, che hauessero con voi pace.

Di portar le Mercie.

Et che possiate, & a voi sia lecito portare le mercie vostre, de la quali fusse pagato il diritto a qualsivoglia terra, ut parte delle nostre terre, uti vorrete.

De lo Naulo aelle Naue.

Et che non debbia ad voi alchuna cosa esser tolta di

ANNO 1264. di meso diritto de lo Naulo de le Naue.

De le Naue ad naulo per la Costa.

Et se bisognasse alla Corte nostra, possa la Corte pigliare de le treie naue, una ad naulo, e quella, la quale lo Consulo, che qui ne si per li Pisani vorraue, & eligeraue.

De lo raccomandamento delle cose.

Et sia lecito a ciascheduno Pisano, che diritto delle sue cose habbia pagato, lassare, & accommodare le suie cose ad alcuno suo parente, & amico della sua gente.

De la Falucha, ut de lo Moscevuto.

Et che tutte le cose, le quali si vendessero in Falicha, de le quali lo prescio pagato non fusse, sia, & esser dobbia sopra la Douano, & quelle cose, le quali si vendessero per Turcimanni con testimonia siano, & esser debbiano sopra li Turcimanni.

De la Copia de lo Elmire.

Et che li Consuli delli Pisani una volta ogni mese possano, e debbiano andare a vedere lo Signore, ut lo Soldano, lo quale Dio mantegna, e similiamente in ciascuna Cittade debbiano entrare li Consuli delli Pisani alli Signori, che quine fussero una volta lo mese.

De li Corsali Pisani.

Et se alcuno Corsale Pisano escisse della Cittade di Pisa, e de le predette Isule per far male in Affrichia & in Buggea, li Consuli, e li Potestade de li Pisani, li quali per temporali fusseno, quinde vendetta fare debbiano sopra loro, & sopra li loro beni.

De le cose de li Corsali.

Et che li Pisani non debbiano comprare alchuna mercia delli Saracini de Affrichia, & di Puggea, le quali a loro per Corsali tolte, ò rapite fussero, ne alcuno Schiauo Saracino, & che quelle cose, ut Ischiani, li quali delle terre delli Pisani venissero, ut redutte fusseno a le nostre terre, che a colui, che le recasse siano tolte senza alcuno ristauro.

De le brighe, che fussero intra li Pisani.

Et se li Pisani alcuna briga, ut discordia, o vero alcun fatto facessero intra loro, che alcuna altra persona inde intramettere non si debbia, set non li Consuli de li Pisani.

De Pusanza de la Duana.

E de la Duana non si debbia tollere alli Pisani alcuna altra cosa, sed non quello che usato este di piliare.

De lo exempio di questa pace.

E che si debbia fare exemplo di questa Pace, e mandare per tutte le terre nostre, in de le quale li Pisani usano.

Di comprare liberamente.

Et che ad alcuno Mercante Pisano non debbia esser vietato di comperare liberamente lo che unqua comperare vorraue.

Di non vietare il comperare.

Et ne per alcuno Genouese, ne per alcuna altra persona non debbia essere vietato ad alcuno Pisano, che elli non comperi, & comperare non possa liberamente.

De lo buono uso.

Et che, li Pisani debbiano essere salvati, & guardati a tutti i buoni usi, li quali hauesse alcuno Cristiano, che con noi habbia pace, ut che nella nostra terra usi. Et questo este lo compimento di tutti li Capitoli di questa pace.

Lo Testimoniamento, e lo datale di questa Pace.

Et Testimonio ne Dominus Parente per culoro, che lui mandano in sua bona voluntade, & in sua buona memoria, & in sua buona sanitade, che questa pace a lui piace, e cusi la riceuette, & sermone, & intreseno li Testimoni da lo Scecha grande, & alto & conosciuto Secretario, & faccia di d. Elmira Momini, & facitore di tutti li suoi fatti, lo quale Dio mantegna, & in questo mondo, & in quell' altro, e rimanga sopra li Saracini la sua benedicione. Buabi delle filio dello Scecha, a cui Dio faccia misericordia. Puali Asen filio de lo Scecha alto, a cui Dio faccia misericordia. Elbulusaid filii Said lo gentile, cui Dio guardi. Et lo compimento di questa pace scritta, chome ditto este, in questo modo sentito, & fu scritta in die di Sabbato, ali die XIIII. de lo mese, che si chiama Sciauel Anni LXII. & D. C. secondo lo corso delli Saracini, & sub annis Domini millesimo ducentesimo Sexagesimo quinto Indict. septima, tertio Idus Augusti secondo il corso delli Pisani. Li nomi delli Testimoni Bulcassomo Elbeccali, Elbinelbaca & Tenuchi, Maometto Benandi de Gebdat, Maometto Erroansi Maometto Benali, & Beneabmi, Abbideramen Beneumar, Elcarsi Varbellaid, Met Bidonie, Illi Ebrain, & Beni Biaman. Maometto Bene alraim Lorbori, Et per la gratia di Dio cognoscendo, & sapiendo, & testimoniando queste cose predítte Maometto, Bonmelmetto Benelgamego, lo quale este Cadi, & habbia salute chiunque la leggera. Rainerius Scorcialupi Notarius Scriba publicum Pisanorum, & Communis, Portus in Tunichi præsens translatum hujus Pacti scripsit, existente interprete, probo Viro Bonaiunta de Calcina di lingua Arabica in Latina. ANNO 1264.

CXXXVIII.

Investitura Regni Siciliæ citra Pharum per Legatos CLEMENTIS IV. *Papæ in* CAROLUM *Andegavensem* LUDOVICI *IX. Regis Francorum fratrem collata, pro ipso ac heredibus suis tam fœminis quam masculis, sub Censu* 8000 *unciarum auri in festo Sancti Petri annis singulis solvendarum; hac lege ut nec ipse, nec successores ejus in Regno, unquam temporis possint in Romanorum Imperatores eligi. Actum Romæ in Basilica S. Salvatoris ante Sacratissimum Altare* 4 *Calendas Julii anno Domini* 1265. *Pontificatus vero ejusdem* CLEMENTIS 1°. CUM *Confirmatione pontificia prædicti* CLEMENTIS *Papæ data Perusii per manum Magistri Michaelis de Tholosa* 2 *Nonas Novembris Incarnationis Dominicæ anno* 1265. *Pontificatus* 1°. (1) *Indictione IX.* [MARTENE Thesaurus novus Anecdotorum Tom. II. col. pag. 220. Ex MS. Sancti Vincentii Bisuntini.] 1265. 28. Juin.

CLEMENS Episcopus servus servorum Dei dilecto filio CAROLO Regi Siciliæ Illustri, salutem & Apostolicam benedictionem.

Constituti ab eo per quem Reges regnant & Principes imperant, & qui solum habet in regno hominum potestatem super gentes & regna, necesse habemus interdum regnis ipsis, & specialiter quæ Romanæ Ecclesiæ juris & potestatis existunt, cum fratribus nostris ad pacem & justitiam populorum perpetua stabilitate disponere, ac in eorum soliis ad regimen gentium subjectarum quos dignos credimus sublimare; & quia instructi ab eo, qui spiritus angelos suos facit, super hujusmodi dispositione regnorum nonnunquam aliquibus ex fratribus ipsis aliqua committimus peragenda, ut ea quæ ab ipsis fratribus super illis cum maturitate debita rite ac provide ordinantur, eo ipso quod constat ipsa de nostra fieri jussione, robur obtineant firmitatis: ne tamen vacillent in posterum vel cavillationi subjaceant, eo sunt fortius Apostolico munimine roboranda. Quo circa majora in quibus majus periculum formidatur, major est cautelæ discretio adhibenda. Sane porrecta nobis tuæ filialis devotionis petitio continebat, quod cum, regno Siciliæ & tota Terra citra Pharum usque

(1) *Indictione IX.* Lisez VIII.

ANNO 1265. uſque ad confinia terrarum Romanæ Eccleſiæ, quæ de prædicto Siciliæ regno eſſe dignoſcitur, ad diſpoſitionem & ordinationem Sedis Apoſtolicæ, ad quam ſpecialiter pertinet, plene ac libere devolutis, Sedes ipſa obtentu devotionis, qua perſona tua erga prædictam Romanam fulget Eccleſiam, & pro fidei puritate, qua Chriſtianiſſimum genus tuum ſemper noſcitur claruiſſe; perpenſo conſilio diſpoſuerit ad laudem Dei & honorem & pacem ipſius Eccleſiæ & tranquillitatem & profectum fidelium regni ejuſdem de regno ipſo perſonam ac domum tuam regiam honorare, habitis diligentibus & diutinis inter te & Sedem eamdem Tractatibus de prædictis regno & Terra in feudum tibi & tuis heredibus concedendis, nos ad finalem conſummationem eorumdem Tractatuum & negotii Regni prædicti noſtrum animum firmiter dirigentes, dilectis filiis noſtris AMBALDO Baſilicæ duodecim Apoſtolorum Preſbytero, RICHARDO S. Angeli, JOHANNI S. Nicolaï in carcere Tulliano & JACOBO S. Mariæ in Coſmedim Diaconis Cardinalibus dedimus Litteris in mandatis, ut juxta conditiones & formam tibi per venerabilem fratrem noſtrum B. Archiepiſcopum Cuſentinum & dilectum filium Magiſtrum PETRUM Notarium noſtrum præſentatas, (quas conditiones & formam & noſtram ſuper dicto negotio diffinitionem, aliaque ipſi opportuna negotio ſub bulla noſtra eiſdem Cardinalibus miſeramus), ad plenariam executionem ejus negotii, & ad collationem & inveſtituram tibi de prædicto regno auctoritate noſtra faciendam efficaciter procedere procurarent, conceſſa eiſdem per dictas Litteras à nobis de ipſorum fratrum conſilio & aſſenſu procedendi ad conſummationem, collationem, inveſtituram hujuſmodi plena & libera poteſtate. Qui conſiderantes ad diffinitionem prædictam à nobis ſuper dicti regni negotio editam noſtra & fratrum noſtrorum ſubſcriptionibus & bulla, nec non eorumdem fratrum Sigillis ad perpetuam memoriam roboratam, & etiam prædictas conditiones & formam per prædictos Archiepiſcopum & Notarium tibi ex parte noſtra noviſſime præſentatas, ac diligentius attendentes, quod ea quæ ante conſummationem prædicti negotii tibi facienda & implenda incumbebant, & forma prædicta per te facta fuerant & etiam adimpleta, ad plenariam conſummationem ejuſdem negotii collationem & inveſtituram faciendam tibi de regno & Terris prædictis juxta præſtitas conditiones & mandato noſtro & poteſtate tibi ſuper hoc tradita proceſſerunt, tibique totum regnum Siciliæ & totam Terram quæ eſt citra Pharum uſque ad confinia Terræ prædictæ Romanæ Eccleſiæ, excepta Civitate Beneventana cum toto Territorio & omnibus diſtrictionibus & pertinentiis ſuis per Romanum Pontificem diſtractis, vel in poſterum diſtrahendis, quam ſibi Eccleſia Romana uſque ad tempus iſtud retinuiſſe & reſervaſſe dignoſcitur, & tunc etiam expreſſe retinuit, & ad ſuum Dominium reſervavit, in feudum perpetuo tuiſque heredibus ex te legitimè deſcendentibus, prædictum conſummando negotium, ſub prædictis conditionibus tibi plenius expreſſis & expoſitis conferentes etiam & concedentes inveſtierunt & per vexillum Eccleſiæ præſentialiter de eiſdem à te vice noſtra & prædictæ Romanæ Eccleſiæ fidelitatis juramento recepto, juxta formam in eiſdem conditionibus comprehenſam, receptione homagii, quod teneris nobis & dictæ Eccleſiæ reddere, nobis ſpecialiter reſervata, prout patentibus Litteris dictorum Cardinalium inde confectis & ipſorum Sigillis pendentibus communitatis plenius continetur. Ut autem collatio ſeu conceſſio & inveſtitura prædictæ ſub prædictis forma & conditionibus expreſſis & appoſitis robur obtineant firmitatis perpetuæ, humiliter ſupplicaſti, eas ſub ipſis forma & conditionibus Apoſtolicæ confirmationis munimine roborari. Nos igitur volentes tibi & heredibus tuis in poſterum ſuper his ſalubriter providere, tuis ſupplicationibus inclinati, collationem, conceſſionem, inveſtituram prædictorum Regni & terræ ſub conditionibus & forma prædictis à prænominatis Cardinalibus tibi & heredibus tuis factas, ac regnum ipſum ac totam terram prædictam tibi & prædictis heredibus ex certa ſcientia & fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, auctoritate Apoſtolica confirmamus, ac præſentis ſcripti patrocinio communimus. Ceterum quia in quibuſdam Articulis ſeu capitulis conditionum ipſarum expreſſius continetur, quod in certis caſibus tu & tui heredes excommunicationum ſententias incurratis, & dictum regnum & tuæ ac ipſorum heredum terræ ſint Eccleſiaſtico ſuppoſitæ interdicto: nos & nunc hujuſmodi ſententias videlicet excommunicationis in te ac eoſdem heredes & interdicti in prædictum regnum, ac terras prædictas, ſi tui vel ipſorum culpa hujuſmodi caſus emerſerint, de dictorum fratrum noſtrorum conſilio auctoritate Apoſtolica promulgamus, tenorem prædictarum Litterarum Cardinalium eorumdem de verbo ad verbum inſeri facientes, qui talis eſt. ANNO 1265.

Illuſtri & magnifico Principi Domino CAROLO Illuſtri Regi Siciliæ, Nato claræ memoriæ LUDOVICI Regis Franciæ, miſeratione divina fratres AMBALDUS Baſilicæ XII. Apoſtolorum Preſbyter, RICHARDUS S. Angeli, JOHANNES S. Nicolaï in Carcere Tulliano, & JACOBUS S. Mariæ in Coſmedim Diaconi Cardinales ad perpetuam rei memoriam. Quoniam ad ſubſiſtentiam multorum & regimen præeſſe oportuit unum ſingulare principium, pro eo quod pluralitas in præſidentia ſciſſuram induceret & ſolidam gubernaculi dirumperet firmitatem, præeminent ſingulis regnis & mundi Provinciis ſingula regnantium ſolia, & ſingulæ principantium poteſtates: quia dum Reges regnant, proſpere imperant & populi Regibus reverenter intendunt, hi humiliter ſubſunt, & illi benigne præſunt, dum, congruis præerunt juſſibus & devotis iſti animis obſecuntur, viget ex hoc in eiſdem populis concordium animorum unitas, miſericordia & veritas ſibi obviant, ac juſtitia & pax ſe invicem amplectuntur. Ideo namque ex ſummo illo cæleſti Rege, per quem ſinguli Reges regnant & Principes principantur, temporalis gladii ad malorum vindictam laudemque bonorum Regibus terrenis attributa eſt poteſtas, ut ipſi aſſumto dominandi officio judicent in æquitate populos & dirigant in terris ſubjectas ſibi gentium Nationes, quatinus ſit voluntas eorum in executione juſtitiæ, ac meditatio in lege rectitudinis, & ob reverentiam ſanctæ pacis. Sane regno Siciliæ & tota terra citra Pharum uſque ad confinia terrarum Romanæ Eccleſiæ, quæ de prædicto Regno Siciliæ eſſe dignoſcitur, ad diſpoſitionem & ordinationem Sedis Apoſtolicæ, ad quam ſpecialiter pertinent, plene & libere devolutis, Sede ipſa circa ſtatum ejuſdem Regni ſollicitè cogitante, illiuſque regimen alicui Catholico & devoto Principi cupiente committere, qui ad laudem Dei, honorem & pacem Eccleſiæ, & tranquillitatem fidelium ipſius Regni ejus ſolio præſideret, tandem quia perſona veſtra multa erga Romanam Eccleſiam devotione refulget, veſtrumque Chriſtianiſſimum genus præcipuæ ſemper fidei claruit puritate, Sedes ipſa conſilio perpetuo diſpoſuerit vos de Regno ipſo domumque veſtram honorare, habitis igitur diligentibus diutiniſque Tractatibus inter eamdem Sedem de prædictis Regno & Terra in feudum vobis veſtriſque heredibus concedendis, demùm Sanctiſſimus Pater & Dominus noſter, Dominus CLEMENS Sacro-ſanctæ Romanæ & univerſalis Eccleſiæ Pontifex ad ſalutarem conſummationem eorumdem Tractatuum & negotii Regni Siciliæ ſuum animum firmiter dirigens, ſuas tranſmiſit nobis Litteras in hac forma:

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis AMBALDO Baſilicæ XII. Apoſtolorum Presbytero, RICHARDO S. Angeli, JOHANNI S. Nicolaï in carcere Tulliano, & JACOBO S. Mariæ in Coſmedim Diaconis Cardinalibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Plene vos ſcire credimus conditiones & formam dilecto filio noſtro CAROLO Andegavenſi & Provinciæ Comiti per venerabilem fratrem noſtrum B. Archiepiſcopum Cuſentinum & dilectum filium Magiſtrum PETRUM Notarium noſtrum ſuper negotio Regni Siciliæ ex parte noſtra vobis noviſſime præſentatas, cum & nos illas necnon & noſtram ſuper negotio ipſo definitionem & alia eidem opportuna negotio nuper vobis ſub bulla noſtra duxerimus deſtinanda. Volumus igitur, & de fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu vobis per Apoſtolica Scripta mandamus, quatinus ad plenariam conſummationem ipſius negotii, & ad collationem & inveſtituram de prædicto regno ipſi Comiti faciendam auctoritate noſtra juxta eaſdem conditiones & formam efficaciter procedatis. Nos enim procedendi ad conſummationem, collationem, & inveſtituram hujuſmodi plenam & liberam de ipſorum fratrum conſilio & aſſenſu vobis concedimus auctoritatem: nobis tamen receptione homagii, quod per ipſum Comitem ſine interpretatione Miniſtri volumus nobis opportuno tempore præſentialiter exhiberi, ſpecialiter reſervata: non obſtante quod dictus Comes ex forma diffinitionis hujuſmodi tenebatur infra feſtum B. Apoſtolorum Petri & Pauli ad noſtram venire præſentiam, collationem & inveſtituram eaſdem, & etiam ipſius conſummationem negotii de noſtris manibus recepturus. Datum Peruſii XI. calendas Julii Pontificatus noſtri anno I.

Nos itaque conſiderantes diffinitionem ab ipſo ſummo

mo Pontifice editam super dicti regni negotio, & ejusdem Domini Papæ & fratrum suorum subscriptionibus, ejusque bulla, & eorumdem fratrum Sigillis ad perpetuam memoriam roboratam ac formam & conditiones & per venerabilem Patrem B. Archiepiscopum Cusentinum & discretum virum Magistrum PETRUM Notarium ipsius summi Pontificis super ipso negotio nobis ex parte ipsius summi Pontificis novissime præsentatas, ac diligentius attendentes ea quæ ante consummationem prædicti negotii vobis facienda & implenda incumbebant ex forma prædicta per vos facta sunt & etiam adimpleta, ad plenariam consummationem ejusdem negotii, & ad collationem & investituram faciendam vobis de Regno & Terra prædictis juxta prædictas conditiones & formam, ex mandato ipsius summi Pontificis & potestate tradita nobis, per supradictas Litteras duximus procedendum.

Ad honorem igitur Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus Sancti, & B. & gloriosæ semperque Virginis MARIÆ, Beatorum quoque Apostolorum Petri & Pauli, nec non prædicti D. CLEMENTIS Papæ IV. & Sacro-Sanctæ Romanæ Ecclesiæ totum Regnum Siciliæ & totam Terram quæ est citra Pharum usque ad confinia terrarum Romanæ Ecclesiæ, excepta Civitate Beneventana, cum toto territorio & omnibus Districtibus & pertinentiis suis, quam Romana Ecclesia hactenus sibi reservat, in feudum vobis vestrisque heredibus ex vobis legitimè, sicut infra dicitur, descendentibus sub infra scriptis conditionibus auctoritate & potestate nobis in hac parte concessa, dictum ejusdem Regni negotium consummando concedimus atque conferimus, vosque de ipsis Regno & terra per vexillum Ecclesiæ præsentialiter investimus, non obstante quod ex forma dictæ diffinitionis tenebamini infra instans Beatorum Apostolorum Petri & Pauli ad ipsius summi Pontificis personaliter præsentiam, collationem & investituram easdem & totam ipsius negotii consummationem de suis manibus recipere. Recipimus etiam vice ipsius summi Pontificis & Ecclesiæ Romanæ juramentum fidelitatis à vobis secundum formam in eisdem contentam conditionibus & inferius annotatam, nec non & aliorum super quibus secundum tenorem conditionum ipsarum Romano Pontifici & prædictæ Ecclesiæ præstare tenemini juramenta, receptione homagii prædicto summo Pontifici generaliter reservata. Omnes quoque concessiones Communitatum, Baroniarum, feudorum, & aliorum quorumcumque bonorum & jurium factas in prædicto Regno Siciliæ per quemdam FRIDERICUM, olim Romanorum Imperatorem, & CONRADUM, & MANFREDUM natos ejus, ipsorum Officiales, familiares, fautores, post depositionis Sententiam in ipsum Fridericum per felicis recordationis Dominum INNOCENTIUM Papam IV. promulgatam in Lugdunensi Concilio revocamus. Conditiones autem sunt hæ:

1. Si in vestro & heredum vestrorum obitu legitimum, prout sequitur, heredem vos aut ipsos, quod absit, non habere contigerit; regnum ipsum ad Romanam Ecclesiam, ejusque dispositionem libere revertatur. Descendentes autem ex vobis & vestris heredibus Siciliæ Regibus mares & feminæ in eodem Regno succedent: sic tamen quod de Liberis duobus maribus eodem gradu per eamdem lineam concurrentibus, primogenitus, & de duabus feminis primogenita; & de mari & femina in eodem gradu similiter concurrentibus, masculus omnibus aliis præferatur. Si vero vos, quod absit, sine Liberis ex vobis legitime descendentibus mori contigerit; possit vobis in Regno & Terra prædictis succedere duntaxat nobilis vir ALPHONSUS Comes Pictavensis Germanus vester. Et si dictus ALPHONSUS vobis non supervixerit, possit vobis succedere unus ex filiis Domini LUDOVICI Illustri Regis Francorum, videlicet major natu post illum, qui succedit in Regno Francorum. Et hæc gratia vel successio tam ex parte vestra, quam ex parte illorum erit tantummodo personalis: ita scilicet quod ad nullum filiorum vel heredum ipsius ALPHONSI, si Alphonsum ipsum præmori contigerit, hujusmodi successio extendet: sed hujus major natu succedat in regno Siciliæ & Terra prædictis; similiter & nullus filiorum vel hæredum ipsius majoris natu, si idem major natu vobis non supervixerit, hujusmodi successionem habebit, sed Regnum Siciliæ & Terra prædicta ad Romanam Ecclesiam, ejusque dispositionem libere devolventur. Si vero ALPHONSUM & majorem natu prædictos præmori vobis contigerit: nullus alius vobis sive liberis ex vobis legitime descendentibus in eisdem Regno & Terra succedit; sed liberum erit eidem Romanæ Ecclesiæ de ipsis Regno & Terra disponere, juxta suæ beneplacitum voluntatis. Si autem prædictos ALPHONSUM & majorem natu post successionem hujusmodi, aut eorum heredes, sine liberis ex ipsis legitime descendentibus mori contigerit, regnum Siciliæ & Terra prædicta similiter ad eamdem Romanam Ecclesiam ejusque dispositionem libere revertentur. Sed si aliquem de aliis successoribus vestris Regem vel Reginam Siciliæ sine legitima prole sui corporis mori contigerit, in futurum succedent eidem, servatis gradibus, si superstites fuerint, hæ personæ, videlicet Regis vel Reginæ sine prole legitima sui corporis descendentes, frater vel soror ac collaterales superiores, mares & fœminæ, utpote patrui & avunculi, amitæ & materteræ, & sursum usque ad quartum gradum dumtaxat, illis collateralibus, quos vos habebitis ad præsens dum vixeritis, & qui post obitum forsitan ex eisdem orientur exceptis, collaterales etiam inferiores succedunt similiter mares & feminæ, utpote nepos & neptis ex fratre vel sorore & inferius usque ad eumdem tantummodo quartum gradum. Quod autem de feminabus rectæ lineæ & collateralium superius est expressum, intelligendum est tam de nuptis, quam de innuptis, dummodo nuptæ sint fidelibus & Romanæ Ecclesiæ devotis. Et sicut inter eas personas gradus servari volumus, ut scilicet prior gradus posteriori gradui præferatur; sic in eodem gradu pluribus concurrentibus, priorem natu posteriori & marem feminæ in hujusmodi successionibus volumus anteferri. Personarum autem hujusmodi nulla superstite, regnum ipsum, ut præfertur, ad Romanam Ecclesiam & ejus dispositionem libere revertatur. Quod si forte deficientibus masculis, contigerit feminam innuptam in Regno succedere; illa maritabitur personæ quæ ad ipsius Regni Regimen & defensionem existat idonea, Romani tamen Pontificis super hoc consilio requisito. Nec nubat nisi viro Catholico, & Ecclesiæ Romanæ devoto. Et si contra hoc fecerit; licebit eidem Romano Pontifici contra ipsam ad privationem Regni & Terræ prædictorum, sine figura judicii, & absque omni juris solemnitate, in quacumque ætate femina ipsa constet, procedere, si hoc videbitur expedire. In Regnum vero & Terram prædictam nullus succedet qui non fuerit de legitimo matrimonio procreatus.

2. Adhuc tam vos quam viri in Regno heredes Regnum & Terram prædictam nullatenus dividatis, sed semper illa unus tantum sub ipsis conditionibus in membris ac in capite ab Ecclesia Romana tenebit.

3. Vos autem, nobis recipientibus vice prædicti Romani summi Pontificis & Ecclesiæ Romanæ, præstabitis ad præsens juramentum fidelitatis reservata receptione homagii eidem summo Pontifici juxta ipsius mandatum, & tam vos sibi, quam ejus successoribus canonicè intrantibus expressis eorum nominibus & ipsi Ecclesiæ, quam vestri in prædicto Regno heredes sub propriis nominibus ligium homagium facietis, & dictum juramentum fidelitatis faciendo mentionem de præsenti Instrumento seu Litteris præstabitis in hunc modum: *Ego* CAROLUS *Dei gratia Rex Siciliæ plenum & ligium homagium faciens Ecclesiæ Romanæ pro regno Siciliæ & tota terra quæ est citra Pharum usque ad confinia terrarum ipsius Ecclesiæ, excepta Civitate Beneventana cum toto territorio & omnibus districtibus & pertinentiis suis, secundum antiquos fines territorii pertinentiarum & districtus Civitatis ejusdem per Romanum Pontificem distinctos vel in posterum distinguendos, ab hac hora in antea fidelis ero & obediens B. Petro & Domino meo Domino* CLEMENTI *Papæ IV. suisque successoribus canonice intrantibus & Sanctæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ: non ero in consilio aut consensu vel facto, ut vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium quod mihi credituri sunt per se aut nuncios suos sive per Litteras ad eorum damnum, illud pro posse impediam, & si impedire non possum illud eis significare curabo. Papatum Romanum & regalia S. Petri, tam in Regno Siciliæ & Terra prædictis, quàm alibi existentia, adjutor eis ero ad retinendum & defendendum ac recuperandum & recuperata manutendum contra omnem hominem. Universas & singulas conditiones contentas in præsenti Instrumento seu Litteris plenarie super ipsarum Regni & Terræ concessionem confectis, & omnia & singula quæ continentur in eodem Instrumento, seu Litteris adimplebo & inviolabiter observabo, nec umquam tempore ullo veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia.*

Hujusmodi autem homagia vos & dicti heredes facere & juramentum fidelitatis præstare secundum formam præscriptam, si Romanus Pontifex in Italia fuerit, infra sex menses; si vero eum extra Italiam esse contigerit,

ANNO 1265.

rit, infra annum, postquam Regni Dominium adepti fueritis, teneamini, & singulis ipsis successionibus & eidem Ecclesiæ Romanæ renovabitis tam ipsum homagium, quam hujusmodi juramentum. In optione autem & beneplacito erit Romanæ Ecclesiæ vos vel heredes vestros vocare ad præstandum personaliter juramentum fidelitatis & ligium homagium Romano Pontifici & eidem Ecclesiæ, dummodo ad hæc vobis locum tutum statuant & assignent; vel aliquem Cardinalem ipsius Ecclesiæ alium, qui vice Romani Pontificis juramentum juxta eamdem formam & homagium recipiat destinare, vosque prædicto Summo Pontifici & Ecclesiæ in vestris nominibus manibus junctis ad præsens vos ad hæc specialiter obligantes, & tam vos quam vestri in dicto Regno heredes præfato summo Pontifici & singulis ejus successoribus ac prædictæ Ecclesiæ, quando præstabitis hujusmodi juramentum fidelitatis, jurabitis vos ad hæc specialiter obligantes, quod numquam per vos vel alios seu quocumque modo perjurabitis, ut eligamini vel nominemini in Regem vel Imperium Romanum, vel Regem Teutoniæ, seu Dominum Lombardiæ seu Tusciæ, vel majoris partis earumdem Lombardiæ vel Tusciæ. Et si electionem vel nominationem ad Imperium vel Regnum Romanum, seu Regnum Teutoniæ; aut ad Dominium Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris partis earumdem de vobis celebrari contigerit; nullum hujusmodi electioni vel nominationi assensum præstabitis, nec intromittetis vos ullo modo de regimine ipsius Imperii vel Regni Romanorum, seu Regni Teutoniæ aut Lombardiæ seu Tusciæ vel majoris partis ipsarum, ad quodcumque horum nominati fueritis vel electi. Quod si vos vel aliqui vestrorum in Regno sedentium heredum eodem, procurantibus vobis aut eis ad Imperium ipsum sive ad dictum Regnum Romanorum, sive regnum Theotoniæ, aut Dominium Lombardiæ seu Tusciæ vel majoris partis earum electi vel nominati fueritis vel fuerint: si hoc verum & manifestum fuerit. aut si post talem electionem vel nominationem de Imperii, regni Romanorum seu regni Teutoniæ aut Lombardiæ seu Tusciæ seu majoris ipsarum partis regimine vos manifeste intromiseritis, vel intromiserint; eo ipso à jure regni Siciliæ & Terræ prædictæ cadatis vel cadant ex toto, ipsaque prorsus amittatis & amittant, & eadem Regnum & Terra ad Romanam Ecclesiam libere devolvatur. Si autem vos aut aliquis ex prædictis heredibus electioni vel nominationi factæ seu juri omnino renuncietis & renuncient, & quod de imperio seu aliquo alio præmissorum, ad quod electi seu nominati fueritis vel fuerint vos ullatenus intromittatis & intromittant, moniti infra quatuor mensium spatium post nominationem hujusmodi, tali electioni vel nominationi seu juri non renunciaveritis vel renunciaverint; vel de ipso imperio vel de aliquo præmissorum ad quod electi seu nominati fueritis, vel fuerint, vos intromiseritis, vel intromiserint quoquo modo, ex hoc sitis & sint eisdem regno Siciliæ & Terra & omni prorsus jure eorumdem privati; &, ut dictum est, eadem regnum & Terra ad Romanam Ecclesiam liberè devolvatur. Si vero ad vos vel in dicto regno heredes vestros non poterit commodè talis monitio pervenire, super quo utique impedimento, videlicet quod moneri commode nequeatis vel nequeant, credetur, & stabitur assertioni Romani Pontificis, monitio publica & solemnis: ita quod si infra VI. menses post illam non renunciaveritis seu renunciaverint, aut de imperio seu de aliquo alio prædictorum ad quæ vos vel dicti heredes electi seu nominati fueritis vel fuerint, vos quolibet modo intromiseritis, vel intromiserint; ex hoc cadatis vel cadant omni jure ipsorum regni & Terræ, & regnum & Terra ipsa ad Romanam Ecclesiam libere devolvatur. Ceterum si contigerit aliquem ex vestris heredibus, qui deberent in prædictis regno Siciliæ & Terra succedere, in Regem vel Imperium Romanorum seu in Regem Teutoniæ vel Dominum Lombardiæ seu Tusciæ sive majoris partis earum nominari seu eligi vel assumi, nullatenus possessionem eorum Regni Siciliæ & Terræ nanciscatur & habeat, nec se de illorum cura seu Dominio & regimine per se vel per alios aliquatenus intromittat, nisi prius imperio vel regno Teutonico aut Dominio Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris earum partis, ad quodcumque eorum electus seu nominatus fuerit vel assumtus; & omni juri sibi in illo competenti omnino renuntiet, & illorum regimen nec de jure, nec de facto illud gerens vel retinens, omnino dimittat, ipsum nullo umquam tempore resumturus: alioquin cadat ab omni successione & jure, quæ in Regno Siciliæ & Terra prædictis sibi competerent ipso facto, ita quod eadem regnum Siciliæ & Terra ad Romanam Ecclesiam ejusque dispositionem liberè devolvatur. Quod si, non extantibus masculis, femina in eisdem Regno & Terra successerit, illa Regi vel Imperatori Romanorum seu in regnum & imperium electo, aut Regi vel electo Teutoniæ aut Domino Lombardiæ seu Tusciæ aut majoris partis earum seu electo ad earum Dominium, numquam matrimonialiter copuletur; & si contrarium fecerit, eo ipso cadat à Siciliæ regno & Terra prædictis, maneatque prorsus ipsorum jure privata, ipsis Regno & Terra Siciliæ ad eandem Ecclesiam devolutis. Si autem vos vel aliquis vestrum in Regno heredes contra hoc veneritis vel venerint, eo ipso excommunicati, & insuper labe & reatu perjurii respersi & noti existatis vel existant, In hujusmodi quoque juramento vos addetis, & tam per vos quam vestros in dicto regno heredes addetur expresse, quod nullo umquam tempore regnum seu imperium Romanorum, aut regnum Teutoniæ vel Dominium Lombardiæ, vel Tusciam, vel majorem partem ipsarum, per vos vel per alium aut alios occupabitis, capietis, vel acquiretis, aut vobis alias quolibet modo vindicaveritis; & si secus feceritis secundum præscriptam formam pœnas similes incurratis. Quod autem dicitur de majori parte Lombardiæ sive Tusciæ, intelligitur scienter; si vero ignoranter, eam ad mandatum Ecclesiæ dimittere teneamini, & si eam ad mandatum dimittatis, non incidatis in pœnam in isto articulo & in consimilibus constitutam. Si vero moniti non dimittatis, remaneat pœna prout est in hoc articulo & in similibus constituta. Quod si forte in posterum Regem Siciliæ contingat in Imperatorem eligi, postquam fuerit Regni Siciliæ possessionem adeptus, non transeat ad imperium; alioquin in pœnas incidat in hoc articulo vel aliis similibus comprehensas. Quod si regni possessione prædicti nondum habita seu obtenta, in Imperatorem electus transire voluerit ad Imperium, in manu prius Romani Pontificis, vel illius quem ad hoc idem Pontifex duxerit destinandum filium suum successurum in regno cujuscumque fuerit ætatis emancipet, & regno renunciet, nihil juris in eo retinens clam vel palam, nec cujuslibet etiam potestatis nec ipsum filium ad servitium seu subsidium aliquod faciendum juramento vel voto, stipulatione vel pacto, sibi vel successoribus suis astringat, sicque factus filius sui juris, ab eodem Romano Pontifice vel alio destinato ab ipso protinus investiatur in Regno, ad cujus regni successionem, si forte decederet sine liberis, nullo umquam tempore Pater veniat Imperator existens. Sed si imperio & omnibus quæ pertinent ad imperium idem pater renunciare voluerit, & regno tantum esse contentus, post renunciationem hujusmodi ad illius successionem libere admittatur: & tunc ab ipso Romano Pontifice vel alio destinato ab eodem investituram recipiat Regni ejusdem.

4. Quod si dictus filius ad regnum assumtus major annis XVIII. fuerit, libere administret: sed quamdiu minor extiterit, tam ipse quam regnum ipsius in custodia Romanæ Ecclesiæ remaneat, donec ipse impleverit supradictam ætatem, fructibus & obventionibus regni, ex quibus sumtus necessarii faciendi pro ejusdem regni custodia deducantur Regi conservandis, eidem, & lucro alterius ratione ipsius custodiæ non cessuris. Quæ vero de filio dicuntur, ut ei videlicet regnum possit sub observatione præmissa à patre ad imperium transeunte dimitti, de filia etiam duximus concedendum. Et si Rex non habens filium in Imperatorem electus, ad Imperium transire voluerit, & de personis, quas supra diximus, liberis non extantibus, in regno posse succedere, aliqui superstites fuerint, quæ de filio & filia præordinavimus observentur in illis, excepto emancipationis articulo, quæ in solis ipsis procedere poterit, qui capaces emancipationis existant ratione patriæ potestatis.

5. Declaramus etiam, si illi Regi Siciliæ sine filio decedenti superstes sit filia vel mulier alia, quæ juxta prædictam formam debeat ad hujusmodi successionem admitti, quæ Imperatori dum ipse Rex viveret, fuerat desponsata vel nupta, succedat in Regno, & si Regno sibi delato Imperatori nupserit, cadat protinus ab eo, nisi vir ejus imperio prorsus renuntians, regno solummodo sit contentus, imperio autem casu repulsis filia & alia prædicta, ad personas ipsas servatis gradibus Regnum perveniat, quas prænotavimus in Regno posse succedere, si Rege præmortuo filii non supersint. In secundo autem casu Regnum ad Romanam Ecclesiam devolvatur, Regnum quoque Siciliæ & Terra prædicta imperio nullo modo subdentur, seu sibi nullo umquam

ANNO 1265.

quam tempore in eadem persona quolibet modo venient, & præcise super hoc articulo, tam per pœnas spirituales, quam alias cautiones, cavebitur juxta Ecclesiæ voluntatem, quandocumque Romanus Pontifex duxerit requirendum; cum intentionis sit Romanæ Ecclesiæ, ut Regnum & Terra prædicta nullo umquam tempore imperio uniatur, ut scilicet Romanus Imperator & Siciliæ Rex existat. Quod autem circa unionem ipsorum Regni & Terræ cum imperio dicimus, hoc ipsum circa unionem Regni & Terræ cum Regno Romano, aut Regno Theutoniæ, seu cum Lombardia, seu Tuscia, seu cum majori parte ipsarum Lombardiæ vel Tusciæ intelligimus, & volumus esse dictum.

6. Pro toto vero generali censu octo millia unciarum auri ad pondus ipsius Regni in festo S. Petri, ubicumque Romanus Pontifex fuerit, ipsi Romano Pontifici, & Romanæ Ecclesiæ annis singulis persolventur. Si vero vos vel vestri in dicto Regno heredes quocumque termino non solveritis integre ipsum censum, & expectato per duos menses terminum ipsum immediate sequentes, de illo ad plenum non satisfeceritis, eo ipso eritis excommunicationis vinculo innodati. Quod si in secundo termino infra sequentes duos menses eumdem censum sine diminutione qualibet non persolveritis, totum Regnum Siciliæ ac tota Terra prædicta erunt supposita interdicto. Si vero nec in tertio termino, nec infra duos menses proximos per plenam satisfactionem illius ejusdem census vobis duxeritis consulendum; ita ut translactis eodem termino tertio & duobus mensibus proxime sequentibus, non sit de octo millibus hujusmodi prædicti termini ipsi Ecclesiæ integrè satisfactum; ab ipsis Regno & Terra ipsorumque jure cadatis ex toto, & Regnum ipsum & Terra ad Romanam Ecclesiam integre & libere revertatur. Si autem de censu octo millium unciarum hujusmodi prædicti termini inter dictos tertium terminum & sequentes duos menses plenarie satisfeceritis, nihilominus semper pro singulis octo millibus unciarum singulorum terminorum, si solummodo in eorum solutione cessaveritis, vel ipsas non solveritis, pœnas similes incurretis, salvis aliis pœnis & processibus, quæ vel qui de jure inferri vel haberi poterunt per Romanum Pontificem in hoc casu.

7. In quolibet etiam triennio dabitis vos & vestri in dicto Regno heredes Romano Pontifici unum palefridum album, pulcrum & bonum in recognitionem veri Dominii eorumdem Regni & Terræ.

8. Adhuc priusquam prædictum Regnum vel tantum de ipso acquisiveritis, vel adhibueritis, quod etiamsi aliquæ ipsius Regni Civitates vel munitiones aut aliqua alia loca adhuc vobis rebellia fuerint, reputemini & possitis ipsius Regni Rex vel Dominus reputari, solvetis Romanæ Ecclesiæ quinquaginta millia marcharum sterlingorum per infrascriptos terminos, scilicet quod infra sex menses postquam dictum Regnum acquisiveritis, prout dictum est, solvetis eidem Ecclesiæ x. millia marcharum sterlingorum, & infra singulos sex menses successive sequentes solvetis singula x. millia, donec tota prædicta quinquaginta millium summa fuerit integrè persoluta. Quod si vos in hujusmodi terminis illa non solveritis; liberum erit Romano Pontifici contra vos pro singulis terminis ad pœnas spirituales procedere, prout sibi videbitur expedire. Quia, vero sicut in Tractatu negotii actum extitit, tempore quo esset tractatus sive negotium consummandum, Dominus Papa petitionem super remittendis vobis eisdem x. millibus marcharum factam crederet ex parte saltem aliqua, de qua vos teneri sibi ad gratiam deberetis, nolimus quod per præfixionem hujusmodi aliquod in hoc vobis faciet, vobis per gratiam de prædicta summa x. millium marcharum deducatur.

9. Quandocumque autem Romanus Pontifex qui pro tempore fuerit, asseruerit, vel dixerit Romanam Ecclesiam indigere, ita quod super indigentia hujusmodi ipsius Romani Pontificis simplici verbo stetur, vos vel vestri in dicto Regno heredes, requisiti ab eo in Urbem, in Campaniam, in Maritimam, in Patrimonium B. Petri, Tusciam, Ducatum Spoletanum, Marchiam Anconitanam, & in præmissam Civitatem Beneventanam, ac ejus territorium & pertinentias quæ remanebunt Ecclesiæ, & omnes Terras alias ipsius Ecclesiæ per Italiam trecentos milites equis & armis bene & decenter munitos & paratos, ita quod unusquisque ipsorum habeat quatuor equitaturas vel tres ad minus in Ecclesiæ prædictæ obsequium & subsidium transmittetis, per tres menses integros in vestris

ANNO 1265.

vel dictorum in Regno heredum sumtibus & stipendiis semel tantum in anno in servitio ejusdem Ecclesiæ maturaturos, mensibus ipsis à die quo iidem milites Terram vestri Dominii vel fines vestri districtus egressi fuerint, per vulgatas dietas & solitas computandis. Quod si maluerit Ecclesia eadem ingruenti necessitate, qua stetur verbo Romani Pontificis, ut dictum est, navali in mari exercitu prædicti milites, debita taxatione & recompensatione præhabita, in navale stolium commutetur.

10. Verum prædicta Civitas Beneventana, quam hactenus Romana Ecclesia sibi retinuit, & in suum Domanium & Dominium cum omnibus juribus & pertinentiis reservavit, & totum tenementum Civitatis ejusdem cum finibus ejus antiquis, quos Romanus Pontifex quandocumque semel, cum sibi placuerit, bona fide distinguet, eidem Ecclesiæ & in ejus proprietate libere remanebit, nullo jure nobis, vel cujuscumque cuicumque alii de Regno prædicto seu quolibet reservato. Distinctioni quoque per Romanum Pontificem semel faciendæ, ut dictum est, stabitis absque contradictione seu refragatione quacumque, prout ipsa distinctio per Apostolicas Litteras apparebit.

11. Pro prædicta quoque Civitate Beneventana hac vice reficienda per Beneventanos, exponetis per septennium pro lignaminibus omnia nemora ipsorum Regni & Terræ, & omnem materiam ad ædificia opportuna, puta lapides, avenam quæ Puteolana vocatur, cæmentum & similia, sine præjudicio juris singularum personarum ad unam dietam prope Beneventum.

12. Præstabitis etiam ipsis securitatem per totum Regnum & Terram prædictam, nisi in terra vestra de novo delinquant, propter quod ad vos de jure justitia pertinebit.

13. Privilegia insuper dictæ Civitatis à Regibus & Principibus concessa illibata servabitis. Omnia statuta per FRIDERICUM olim Romanum Imperatorem, seu quoscumque alios Reges Siciliæ facta contra libertatem Civitatis ejusdem revocabitis in omnibus, & per omnia quæ libertatis fuerint ceteris regnicolis, purificabitis illa, nec aliqua Statuta seu aliquas Leges condetis inposterum, per quæ dictæ Civitati directe vel indirecte possit præjudicium generari, ac pro Apostolicæ Sedis & B. Bartholomæi patroni Civitatis ejusdem reverentia; fidancias ab omnibus remitti facietis & remittetis eisdem. Fidantiarum autem remissio est concessio libertatis, ut Cives Beneventani possint libere proprias vineas & Terras excolere, ipsarumque fruges & fructum colligere, & easdem vineas ac Terram vendere, & de ipsis pro sua voluntate disponere sine aliqua exactione vel munere vel etiam datione. Vos autem & vestri in Regno Siciliæ heredes in dicta Civitate ac ejus territorio & pertinentiis quæ remanebunt in Ecclesia vel Urbe, seu Campania vel Maritima, seu in Ducatu Spoletano aut Marchia Anconitana, aut in Patrimonio B. Petri in Tuscia sive a liquibuscumque Terris aut Dominiis, sive feudis ipsius Ecclesiæ ubilibet constitutis, ex successione vel legato aut conditione sive donatione, aut alio quocumque jure, vel titulo, seu contractu, nihil umquam vobis acquiretis vel vindicabitis, seu poteritis acquirere vel quolibet modo vindicare; & nihil umquam recipietis, habebitis, & retinebitis: seu poteritis recipere, habere vel retinere, ac nullam Potestariam, Capitaneam vel Rectoriam; nullum alium honorem, dignitatem, seu potestatem senatoriam, aliam administrationem vel commendam, nec quodcumque officium recipietis, seu recipere poteritis, habebitis, vel retinebitis, seu habere vel retinere poteritis in eisdem. Hoc autem intelligimus de illis heredibus vestris qui vobis in eodem Siciliæ Regno succedent. Nolumus enim quod delictum vobis in Comitatibus & aliis Terris vestris in pœnam heredis, qui est vobis successurus in Regno aliquatenus extendatur. Ne vero hujusmodi alii heredes vestri contra ea, quæ continentur in isto Articulo, forsan aliquo tempore venire præsumant, acquirendo vel vindicando, aut recipiendo, vel habendo seu retinendo aliquid in Terris in Articulo ipso expressis, vel recipiendo, habendo, seu retinendo in eisdem Terris Potestariam seu Capitaniam, vel aliquid aliud de his quæ articulo continentur eodem, sic semper hoc duximus concedendum, ut videlicet nulli etiam hujusmodi aliorum heredum vestrorum nullo umquam tempore liceat sibi quicquam in eisdem Terris acquirere vel vindicare, recipere, habere vel retinere Potestariam, sive Capitaniam vel Rectoriam aut aliquid aliud ex his quæ, prout

ANNO 1265. dictum est, in eodem Articulo plenius exprimuntur. Quicumque autem ipsorum secus præsumserit, eo ipso excommunicatus existat, nec ipse, nec ejus posteri in perpetuum possint in eodem Regno succedere, si eis in casu aliquo hujusmodi successio devolveretur; sed ab illo repellatur omnino, & nihilominus qui hujusmodi Regni gubernacula possidet, Romano Pontifici contra eum potenter assistere teneatur. Si vero vos vel vestri in Regno heredes prædictam Beneventanam Civitatem, Territorium, vel pertinentias ejus, quæ remanebunt Ecclesiæ, vel aliquam partem earum, aut Campaniam, aut Maritimam, seu Urbem aut Ducatum Spoletanum, vel Marchiam Anconitanam, sive Patrimonium B. Petri in Tuscia, aut alias quascumque Terras Romanæ Ecclesiæ ubilibet constitutas occupaveritis, vel occupari feceritis, aut molestari; & postquam super hoc à Romano Pontifice moniti vel requisiti fueritis, vel commode moneri aut requiri nequiveritis juxta ipsius Romani Pontificis assertionem vel dictum, postquam de hoc tempore publice aut solemniter vos monuerit infra tres menses non restitueritis integre omnia occupata, eo ipso ab ejusdem Regni Siciliæ & Terræ jure cadatis totaliter, ipsaque Regnum & Terram prorsus amittatis, & hæc ad Romanam Ecclesiam libere devolvantur.

Quod si etiam restitueritis occupata, nihilominus ad plenum de universis injuriis & damnis illatis ad mandatum ejusdem Romani Pontificis satisfacere teneamini, alii quoque heredes vestri, videlicet qui vobis non succedent in Regno, occupare vel facere occupari easdem Terras Romanæ Ecclesiæ, vel molestare & molestari facere super illis eamdem Ecclesiam non attentent. Illi vero qui secus attentaverint, præmissas pœnas, ut videlicet eo ipso sint excommunicati, & tam ipsi quam eorum posteritas in perpetuum ad successionem prædicti Regni, si aliquando forte casu ejusdem successio devolvetur ad illas, nullatenus admittantur, incurrant; & Rex Siciliæ qui tunc erit, teneatur assistere Romano Pontifici contra ipsos, prout superius est expressum.

14. Sane omnibus Ecclesiis tam Cathedralibus quàm aliis Regularibus & quibuslibet Religiosis, sæcularibus nec non omnibus Prælatis & Clericis, ac universis personis Ecclesiasticis, sæcularibus & regularibus, & quibuslibet Religionis locis plenarie dimittentur & restituentur integre omnia bona eorum immobilia à quibuscumque ablata vel occupata sint, & per quoscumque detineantur. Mobilia vero quæ extant & poterunt inveniri simili modo restituentur eisdem. Hæc autem restitutio fiet absque contradictione vel difficultate qualibet, sicut nanciscemini prædictorum Regni Siciliæ & Terræ possessionem, hoc modo, scilicet quod statim in illa parte ipsorum Regni & Terræ quæ vobis obediet restitutio ipsa fiet, ipsaque successive consummabitur, sicut eadem Regnum & Terra habebuntur. Ne autem super his rebus restituendis ingeri possit aliqua difficultas, deputabuntur à Romano Pontifice aliqui juris discreti, ad quorum mandatum & arbitrium jurium & rerum immobilium & mobilium quæ extant restitutio plenè fiat: ita quod de his de quorum Dominio vel proprietate seu possessione notorium fuerit, ad eorum mandatum & arbitrium mox reddentur. In dubiis vero per ipsos de plano & absque strepitu judicii veritas diligentius inquiretur. Sufficit enim vocari Cam. seu Bailium, in cujus Jurisdictione vel Ballivia seu Territorio bona, de quibus agetur, consistant, ad videndum jurare testes, qui in hujusmodi inquisitione deponent.

15. Omnes insuper Ecclesiæ tam Cathedrales quam aliæ Regulares & Sæculares, nec non & omnes Prælati & Clerici, & omnes personæ Ecclesiasticæ Seculares & Religiosæ, & quæcumque religionis loca cum omnibus bonis suis in electionibus, postulationibus, nominationibus, provisionibus & omnibus aliis plena libertate gaudebunt, nec ante electionem sive in electione vel post, assensus vel consilium aliquatenus requiretur. Quam utique libertatem vos & vestri in prædicto Regno heredes semper manutenebitis & conservabitis & manuteneri facietis quod in omnibus aliis plena libertate gaudebunt, nec ante electionem sive in electione vel post regius assensus vel consilium aliquatenus requiretur. Quam utique libertatem vos & vestri in prædicto Regno heredes semper manutenebitis & manuteneri facietis ab omnibus Subditis vestris, dictæque Ecclesiæ ac personæ utentur libere omnibus bonis & juribus suis, salvo vobis & vestris in Regno heredibus jure patronatus in Ecclesiis in tantum quantum vel antiqui Reges Siciliæ hujusmodi jus patronatus in ipsis Ecclesiis habuerint. ANNO 1265.

16. Omnes etiam causæ ad Forum Ecclesiasticum pertinentes libere & absque ullo impedimento agitabuntur, tractabuntur & ventilabuntur coram ordinariis & aliis Ecclesiasticis Judicibus, & terminabuntur per eos. Et si ad Sedem Apostolicam super hujusmodi causis appellari contigerit, tam appellantes quam appellati ad eamdem venire Sedem pro appellationum exequutionibus libere & absque aliqua inhibitione permittantur.

17. Sacramenta vero fidelitatis præstabuntur secundum antiquam & rationabilem consuetudinem, prout Canonica Statuta permittunt, ab illis Ecclesiarum Prælatis, quorum prædecessores antiquis illa Siciliæ Regibus præstiterunt. Ab illis autem Prælatis Ecclesiasticis, qui temporalia sive regalia bona tenent, si qui tamen sunt, qui hujusmodi bona tenent à Domino Rege vel aliis Dominis temporalibus, & qui hujusmodi ratione bonorum ab antiquo consueverunt Regibus & ipsis Dominis temporalibus servitia exhibere, hujusmodi honesta & antiqua servitia eis secundum rationabilem & antiquam consuetudinem, & sicut antiqua patiuntur canonica Statuta impendantur, salva semper circa Ecclesias Cathedrales & alias Regulares & Seculares ac personas & loca Ecclesiastica, tam in faciendis provisionibus & electionibus confirmandis, quam in omnibus quibuscumque aliis, Romani Pontificis & Ecclesiæ Romanæ jurisdictionibus ac auctoritate plenaria & libera potestate. Revocabitis quoque omnes Constitutiones seu Leges per dictum FRIDERICUM vel per Reges Siciliæ, seu per CONRADUM ipsius Friderici filium, aut MANFREDUM Principem Tarentinum, qui de facto retinet ipsum regnum occupatum, editas, contra Ecclesiasticam Libertatem, nec Statuta vel conditiones aliquas edetis, aut etiam promulgabitis, per quæ Juri aut Ecclesiasticæ Libertati derogetis.

18. Promittetis etiam quod nullus Clericus vel persona Ecclesiastica eorumdem Regni & Terræ in civili vel criminali causa convenietur coram Judice sæculari, nisi super feudis judicio petitorio conveniatur civiliter, sed omnes personæ Ecclesiasticæ omnimodè erunt liberæ, & in nullo Regi vel Principi subjacebunt.

19. Nullas insuper tallias vel collectas imponetis Ecclesiis, Monasteriis, Clericis & nostris Ecclesiis vel rebus eorum, & in Ecclesiis vacantibus, vos vel vestri in Regno heredes nulla habebitis regalia, nullosque fructus, redditus & proventus, nullas obventiones, ac nulla prorsus alia percipietis ex iisdem, custodia earumdem Ecclesiarum interim libere remanente penes personas Ecclesiasticas juxta Canonicas Sanctiones.

20. Comites vero, Barones, Milites, & universi homines totius Regni & Terræ prædictæ vivent in ea libertate, & habebunt illas immunitates, illaque Privilegia, ipsisque gaudebunt, quas & quæ tempore claræ memoriæ GUILLELMI II. Siciliæ Regis, & aliis antiquis temporibus habuerunt.

21. Omnes exsules Regni Siciliæ & Terræ prædictæ, cujuscumque conditionis existant, ad mandatum Ecclesiæ reducantur in Regnum & prædictam Terram. Ipsisque de bonis & juribus eis debitis restitutio plena fiet, in hujusmodi autem restitutione secundum prædictam formam in capite de bonis Ecclesiasticis tuendis contentam tam in notoriis quam in dubiis procedetur; omnesque captivos & obsides, qui tenentur in Regno & Terra prædictis, Romanos regnicolas, & alios de Terra Ecclesiæ, Tuscos & Lombardos & illos de Marchia Tarvisina bona fide restituetis libertati pro posse.

22. Heredibus vero quondam RICHARDI Comitis Sorani germani felicis recordationis INNOCENTII Papæ IV. jus quod in Comitatu Sorano & aliis Ecclesiæ Romanæ fidelibus illud in aliis Comitatibus & bonis, si qua eis in Regno & Terra prædictis à Regibus & Principibus concessa obtinent, erit salvum, nec per præsentem ipsorum Regni & Terræ cessionem Comitatuum sic concessorum eorumdem cuique ad proprietatem seu possessionem præjudicium generetur, regio in his omnibus jure salvo.

23. Nullam etiam confœderationem vel pactionem, seu societatem cum aliquo Imperatore, vel Rege, vel Principe, seu Barone Saraceno, Christiano, vel Græco, aut cum aliqua Provincia seu Civitate aut Communitate vel loco aliquo scienter contra Romanam Ecclesiam, vel in damnum Ecclesiæ facietis; & si feceritis ignoranter, teneamini ad mandatum Ecclesiæ revocare.

24. Habeatis autem mille ad minus Ultramontanorum

Anno 1265.

rum militum comitivam: quorum quilibet equitaturas quatuor ſecum habebit. Habebitis etiam trecentos baliſtarios & tot alios bellatores, quot ad proſecutionem negotii fidei ſufficere videtur, & uſque ad annum à præſenti die computandum ſic muniti cum tota veſtra hujuſmodi comitativa eſſe teneamini, & ſitis extra fines Comitatus Provinciæ verſus Italiam vel in Italia; & ex tunc infra tres menſes immediate ſequentes eſſe teneamini, & ſitis in Terris contiguis Regno Siciliæ, niſi forſitan in Italia hoſtium obſtaculo impediamini vel occurſu, quorum impugnationem & debellationem quamdiu taliter muniti perſeveranter inſtiteritis, intelligamini negotium proſequi, nec vobis tempus prædictum trium menſium currat. Quod ſi vos ſic muniti uſque ad hujuſmodi annum non fueritis extra fines prædicti Comitatus; vel ſi infra eoſdem tres menſes tali non præpediti obſtaculo non fueritis in Terris eiſdem Siciliæ Regno conterminis cum comitiva hujuſmodi conſtituti, vel in quocumque caſu proſecutionem negotii opportunam non impendentibus operam in eiſdem Terris conterminis dicto Regno infra ipſos tres menſes non fueritis ſic muniti, liberum erit Romano Pontifici ac in poteſtate remanebit ipſius, dicere, pronunciare, vel proferre in ſcriptis vel ſine ſcriptis, de conſilio vel ſine conſilio fratrum, vobis aut alio etiam quocumque cujus forſitan intereſſet non vocatis, & abſque omni juris ſolemnitate, collationem, conceſſionem, inveſtituram, vobis & heredibus veſtris de Regno & Terra prædictis factas, vacuas omnino eſſe, nullumque robur vel valorem habere, ac eas revocare, caſſare, irritare, ac ipſas caſſas & irritas nunciare.

25. Liberum quoque erit eidem Romano Pontifici hoc idem facere, ſi, quod abſit, vel longa præpediti valetudine vel morte præventi dictum negotium juxta eamdem formam non aſſumſeritis, vel aſſumtum non fueritis proſecuti, niſi forte talis perſona & tam idonea juxta formam eamdem vices veſtras vel veſtrorum heredum in hac parte ſuppleverit, quæ merito ad hoc ſufficere & poſſit & debeat à Romana Eccleſia reputari. Quod ſi forte vos aliquo impedimento fueritis irretiti, & hoc ſignicaveritis Romano Pontifici, in poteſtate remanebit ipſius dicere, pronunciare & approbare & proferre juxta formam in capitulo ipſo contentam collationem, conceſſionem & inveſtituram hujuſmodi vobis & heredibus veſtris factas de Regno & Terra prædictis vacuas omnino eſſe, nullumque valorem & robur habere ac eas revocare, caſſare & irritare, & ipſas caſſas & irritas nunciare, vel talem perſonam & tam idoneam aſſumere vel admittere ad dictum negotium, quæ merito ab ipſo ſufficiens reputetur. Deinde omnes præmiſſas conditiones, quæ in perſona veſtra apponuntur, circa veſtros etiam in dicto Regno heredes & ſucceſſores intelligimus & volumus eſſe dictas, ſalvis omnibus quæ circa alios heredes ordinata conſiſtunt, prout ſuperius eſt expreſſum.

26. Vos etiam dabitis privilegium veſtrum Domino Papæ ac Romanæ Eccleſiæ, ac bulla aurea bullatum, in quo proprio juramento fatebimini & cognoſcetis expreſſè Regnum Siciliæ & totam Terram quæ eſt citra Pharum uſque ad confinia Terrarum Romanæ Eccleſiæ, excepta Civitate Beneventana cum territorio & pertinentiis ejus, quæ Eccleſiæ remanebit eidem, ex ſola gratia & mera liberalitate Sedis Apoſtolicæ vobis veſtriſque heredibus de novo fore conceſſa, voſque recepiſſe ac tenere Regnum & Terram hujuſmodi a dicta Romana Eccleſia ſub pactis & conditionibus ſupradictis. Ut autem prædicti negotii conſummatio, & hæc noſtra collatio, conceſſio & inveſtitura, ac revocatio, ac alia præmiſſa illibata perpetuo maneant & inconcuſſam ſemper obtineant firmitatem, præſens Inſtrumentum, ſeu præſentes Litteras Sigillorum noſtrorum munimine roboratas vobis duximus concedendas. Actum Romæ apud Lateranum in baſilica S. Salvatoris, quæ appellatur Conſtantinaria, ante ſacratiſſimum altare ipſius Baſilicæ IV. calendas Julii anno Domini MCCLXV. Pontificatus vero prædicti CLEMENTIS Papæ IV. anno primo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ Confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraïre. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Peruſii per manum Magiſtri Michaëlis de Tholoſa S. R. E. Vice-Cancellarii II. nonas Novembris indictione nona, Incarnationis Dominicæ MCCLXV. Pontificatus vero Domini Clementis Papæ IV. anno primo.

Anno 1266.

29. Nov.

CXXXIX.

Inſtrumentnm publicum de Inveſtiturâ Syndicis & Hominibus Civitatis Hypporegiæ *factâ per* GUILLELMUM *Marchionem* Montisferrati *de bonis ipſorum illi anteà certis conditionibus donatis. Actum in Caſtro Clevaxii die Lunæ 2. exeuntis Novembris Anno 1266. Indictione IX.* [Autentique tiré des Archives Archiducales de Mantouë.]

ANno Dominicæ Nativitatis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſexto Indictione Nona die Lunæ ſecundo exeuntis Menſis Novembtis. In Nomine Domini Noſtri Jeſu Chriſti Amen. Cum Comune & Homines Hyppori giæ contuliſſent in Dominum Gulielmum Illuſtrem Marchionem Montisferrati pro ſe & ejus heredibus Contile, & Juriſdictionem, merum ac mixtum Imperium Civitatis ejuſdem, & diſtrictus, ſive ipſi Civitati competentes, & competitura, & pacem, & guerram, exercitus, & Cavalcatas in Hypporigia, & hominibus Hypporigiæ, & diſtrictus, & eis pertinentibus, & ſubjectis . . . . auctoritatem imponendi Poteſtates, & Rectores in ipſa Civitate, & diſtrictu, dando eisdem pro Salario ſingulis annis libras ducentas Aſtenſium Planorum & contuliſſent eidem Domino Marchioni pro ſe & heredibus ejus Pedagia, gabellam, bamna, pœnas & mutas datas, ſive judicaturas, & alios proventus, Caſtra etiam, & res omnes, & jura Comuni prædicto, & eidem Civitati pertinentes, & pertinentia quoquomodo & homines dictæ Civitatis eidem Domino Marchioni feciſſent homagium pro ſe, & heredibus, & de rebus ſuis, hominibus, & juribus univerſaliter, & ſingulariter eidem Domino Marchioni donationes, & conceſſiones feciſſent. Ecce quod Domini Martinus de Prato, Petrus de S. Andrea, Jacobus Lege Maredonius de Solerio, ac Ugonus de Sollaco, & Jacobus Perlottus Syndici Communis & Hominum Hypporigiæ, ut apparet per Cartam atteſtatam factam per me Ottinum de Guatacio Notarium publicum infraſcriptum ſub prædicta Incarnatione, & Indictione die Martis octavo exeuntis Menſis Novembris, vice, & nomine dicti Comunis, & nomine proprio ac omnium & ſingulorum dictæ Civitatis, & diſtrictus ejuſdem confitentes omnia, & ſingula prædicta vera eſſe eorum proprio nomine, & dicti Comunis, & ſpontanea voluntate laudaverunt, approbaverunt; conceſſerunt, ac ratificaverunt omnia prædicta, & ſingula eorum proprio nomine & dicti Comunis, & prædictorum omnium, & ſingulorum Civitatis ejuſdem, & diſtrictus, & ſupplicaverunt eidem Domino Marchioni nominibus antedictis, quod dignaretur homagium, ad fidelitatem, & Vaſſalagium reducere, & ſibi hoc eſt ipſi Domino Marchioni pro ſe, & hæredibus ſuis integraliter, & in ſolidum conceſſis & re . . . . . pœnis, & muctis, & bamnis homicidiorum, ferutarum, Incendiorum, & furtorum, ac rapinarum, & injuriarum illatarum, vel . . . . in Poteſtates, ſeu Rectores dictæ Civitatis, & diſtrictus, & etiam in Milites & Judices & familiam eorundem medietatem aliarum pœnarum, Muctarum, ſeu Bamnorum, datarum, ſive judicaturarum, & medietatem Pedagiorum, & Gabellæ eidem Domino Marchioni conceſſarum a Comuni jam dicto eisdem Sindicis nomine dicti Comunis & ipſi Comuni concedere debeat in Fendum gentile, ſalvo tamen quod Dominus Marchio redditus ipſius gabellæ habeat integraliter hinc ad annum & res omnes ſingularium hominum eidem Domino Marchioni donatas ſeu conceſſas eiſdem donatoribus infendare, & in feudus gentile concedere dignaretur, ſine ſupradictis Sindicis eorum nomine, & nomine prædictorum, ita tamen quod liceat eisdem ſingularibus hominibus de Hypporigia, & diſtrictu res prædictas, quas petunt ſibi in feudum concedi, ut poſſint vendere, donare, & alienare, tam inter vivos, quam in ultimis voluntatibus ſalvo jure Domini Marchionis, & heredum ipſius, videlicet in perſonas dicti loci, & diſtrictus, ſeu in aliis ſubjectis Domino Marchioni, quæ perſonæ eodem modo eaſdem res tenere debeant in feudum ab ipſo Domino Marchione, & de ipſis eidem fidelitatem facere cum placeat eidem Marchioni, & quod eis prædicto nomine concedatur, quod prædicti homines de Hypporigia, & diſtrictus poſſint donare, & legare pro animabus ipſorum, & remedio peccatorum ſuorum uſque ad tertiam

ANNO 1266.

partem libere, & ſi forte ultra donarent vel legarent & videretur Domino Marchioni, quod eſſet in fraudem, quod Dominus Marchio revocare poſſit, & infringere id, quod ultra donatum, vel relictum eſſet, niſi donatarius vel legatarius probare poſſet, quod bona fide facta fuiſſet dicta Donatio, vel Legatum, & quod dictus Dominus Dominus Marchio concedat, quod ſicut Maſculi ſuccedunt in feudis, ſic & Mulieres ſuccedere poſſint ſicut fit in Allodiis, & conſuevit fieri, etiam Maſculis exiſtentibus, & quod poſſint facere Statuta ad eorum voluntatem, ſuper quibus Poteſtates, & Rectores jurare debeant, & ea obſervare, ſalvis ſemper præceptis omnibus, & voluntatibus Domini Marchionis, contra ejus præcepta & voluntatem non valeant aliqua Statuta. Qua petitione ſeu ſupplicatione facta Domino Marchioni memorati Sindici nomine dicti Communis, & prædictorum omnium, & ſingulorum iterato reſignarunt prout melius potuerunt in manibus Domini Marchionis omnia prædicta bona, & jura tam Communis, quam ſingulorum hominum, & in ipſum Dominum Marchionem penitus tranſtulerunt, quoad Dominium, & poſſeſſionem, & quaſi, cedentes ſibi omnia jura ſua, & dicti Comunis, & hominum ſingulorum ex cauſa donationis, & conceſſionis prædictæ & præſentis, & pro bono, & utilitate, & deffenſione Civitatis Hypporigiæ & diſtrictus, & hominum prædictorum, & dicti Comunis ſe ſe & ipſum Comune, & homines ſingulares prædicta omnia & ſingula nomine dicti Domini Marchionis poſſidere, & quaſi poſſidere, Qui Dominus Marchio volens dictis Sindicis nomine dicti Comunis, & proprio ac etiam nomine ſingulorum Civitatis ejuſdem, & diſtrictus facere gratiam ſpetialem, conceſſit prædicta in omnibus, & per omnia ſecundum formam dictæ petitionis, ſeu petitionum, quam diu dicti Sindici, & Comune, & homines dictæ Civitatis, & diſtrictus eidem Domino Marchioni, & ejus heredibus fideles extiterint, & obſervaverint omnia, & ſingula ſupradicta, & omnia & ſingula eidem Domino Marchioni conceſſa ſecundum prædicta, & ſecundum tenorem Inſtrumenti ſcripti ſeu abreviati manu Maynfredi cui dicitur Macarius Notarius eodem Anno, & Indictione die Veneris decimo Octavo Menſis Junii, ſalva tamen gratia & conceſſione inferius & ſuperius conceſſis. Unde facta ſolemni raſſignatione, & tranſlatione pleniſſima in ipſum Dominum Marchionem de omnibus bonis, tam Comunis quam ſingulorum hominum & poſſeſſiones ipſorum, & quaſi, dictus Dominus Marchio eoſdem Sindicos, ut ſupra eorum nominibus, & dicti Comunis, & prædictorum de omnibus prædictis ſecundum formam petitionum gentiliter, & in gentile feudum inveſtivit per ſe, & heredes ſuos, & dictum Homaggium ad Vaſſalaggium, ſeu fidelitatem reduxit, & qui Sindici eorum nominibus & prædictorum omnium, & ſingulorum & ſuorum heredum receperunt in feudum gentile in Maſculos, & fœminas prædicta a prædicto Domino Marchione donata ipſi Domino Marchioni ab ipſis omnibus ſingularibus perſonis, & medietatem pænarum ſive mutarum infraſcriptarum, & bamnorum, & datarum, ſeu judicaturarum, pedagiorum, & gabellæ nomine dicti Comunis conceſſam, ſeu petitam ab ipſo Domino Marchione nomine dicti Comunis in gentile feudum receperunt. Salvis eiſdem Domino Marchioni Caſtris, & ceteris omnibus aliis, & ſingulis a Comuni prædicto, & hominibus collatis, & donatis prædicto Domino Marchioni, vel ab eo acquiſitis. Confitentes, & proteſtantes dicti Sindici nomine dicti Comunis, & omnium & ſingulorum prædicti loci, & diſtrictus, quod Comune, & homines Hypporigiæ conceſſerunt ipſi Domino Marchioni, & adhuc de novo concedunt jus facienda Caſtra, & Fortalitias, & munitiones in Civitate Hypporigiæ, & diſtrictu ad ſuam voluntatem ubicunque voluerit, & licet alias conceſſerint, & in prædictum Dominum Marchionem contulerint Caſtrum Francum, & Villam, iterum dictum Caſtrum cum Villa, & hominibus, & plena Juriſdictione, & imperio, & territorio, & ceteris juribus eidem Comuni pertinentibus integraliter cum fodris, bamnis, & ceteris exactionibus, ſalvis futis, & debitis redditibus hominum Hypporigiæ & habitantium in Hypporigia, quos & quæ poſſint habere, & percipere ſicut conſueverunt, ſalvis prædictis pactis, & conceſſionibus. De debitis vero & obligationibus, & delictis civilibus, & criminalibus ordinariis, & extraordinariis reddatur & fiat jus ſub Poteſtate Hypporigiæ vel Caſtellano dicti Caſtri, videlicet ibi, ubi factus fuiſſet contractus vel obligatio, ſeu crimen commiſſum, & hoc tam de præteritis, quam futuris. Hoc ſalvo addito expreſſe de comuni voluntate, quod non liceat dicto Comuni Hypporigiæ, vel hominibus dicti loci, vel diſtrictus facere juram, conſpirationem, pacem ſeu guerram, vel amicitiam cum aliquo Comuni, vel Univerſitate, Comite, vel Barone, vel Clerico ſeu Laico ſine voluntate expreſſa dicti Domini Marchionis, vel ejus heredum. Promittentes nominibus, quibus ſupra, per ſe, & ſuos hæredes prædicto Domino Marchioni pro ſe & ejus heredibus ſtipulanti ſub pæna totius feudi, & damnorum, & expenſarum & intereſſe reſtitutione, & ſub obligatione bonorum ſuorum attendere & obſervare integraliter omnia & ſingula ſupraſcripta, & omnia, & ſingula, quæ continentur Inſtrumento ſuperius nominato, ſalva tamen gratia, & conceſſione in præſenti Inſtrumento conceſſis, ipſa gratia præſcripta non obſervantibus prædicta non proſit, ſed obſervantibus, proſit. Et promiſerunt eidem Domino Marchioni ſub obligatione prædicta quod erunt fideles eidem Domino Marchioni, & ejus heredibus in perpetuum ſicut boni Vaſſali Domino ſuo tam ipſi quam ſui heredes, & quod attendent, & obſervabunt omnia, & ſingula, quæ in ſacramento fidelitatis continentur, quæ ſi non facerent, vel contravenirent in toto, vel in parte confitentur dicti Sindici illos, qui contrafacerent, vel non obſervarent, eſſe proditores, atque perjuros, & infideles & eos obligant tanquam perjuros, & proditores, atque infideles & Deum, & Beatam Virginem Mariam, & omnes Sanctos, & Sanctas, & virtutes Dei ponunt in auxilium Domini Marchionis & in damnum & detrimentum ipſorum non obſervantium tam animarum quam corporum. Concedentes eidem Domino Marchioni pro ſe, & ejus heredibus, quod ipſe pro ſe & ejus homines amicos & fideles illos capere poſſit, & punire in perſonis & rebus, ubicumque voluerit tamquam ſuos proditores, & malos homines ad quæ omnia ſe ſe, & Comune Hypporigiæ & perſonas prædictas, & bona ipſi Domino Marchioni ſpetialiter obligaverunt. Renuntiando conditioni ſine cauſa & ex injuſta cauſa, & doli, & in factum, & Legi dicenti donationem non valere ſine inſinuatione ultra quingentos aureos ſive ſoldos, & ne poſſint dicere hunc Contractum ipſo jure fore nullum, & beneficium in integrum reſtitutionis, & omni Juri, & Legi ſcriptæ, vel non ſcriptæ & Conſuetudini pro eis introductis: promittentes per ſtipulationem nomine dicti Comunis, & Hominum Hypporigiæ & diſtrictus prædicto Domino Marchioni, ut hæc omnia, & ſingula facient, & curabunt cum effectu iterum concedi, & confirmari per totam credentiam majorem & contionem Comunis Hypporigiæ & etiam de ore ad os, & per ſingulas domos omnium, & ſingulorum de Hypporigia ad voluntatem Domini Marchionis, & quod ea jurabunt, & jurari facient per Sta. Dei Evangelia, & firmabunt, prout firmare poterunt ad conſilium unius, vel plurium ſapientum electorum ab ipſo Domino Marchione, & teneatur Comune Hypporigiæ facere, & jurare, & renovare fidelitatem prædicto Domino Marchioni ad voluntatem & præceptum ipſius Domini Marchionis, quotieſcunque ſibi placuerit, & ejus heredibus. Qui Dominus Marchio promiſit dictis Sindicis eorum, & prædictorum nomine perſonas dictæ Civitatis & diſtrictus, & eorum feudum prædictum deffendere ab omni perſona, & perſonis, Comuni, & Univerſitate pro toto ſuo poſſe, & ſub obligatione bonorum ſuorum & de juribus prædictis ſuperius declaratis ſecundum tenorem dictarum petitionum datis, ſeu conceſſis per dictum Dominum Marchionem. Ipſe Dominus Marchio cum baculo uno, quem ſuis manibus tenebat inveſtivit dictos Sindicos eorum, & prædictorum nomine gentiliter, & per gentile feudum & ipſi Sindici incontinenti eorum nomine, & nomine dicti Comunis ipſi Domino Marchioni fidelitatem jurarunt, & promiſerunt attendere, & obſervare omnia & ſingula quæ in ſacramento fidelitatis continentur, & omnia alia prædicta. Et de prædictis dictus Dominus Marchio, & dicti Sindici eorum, & prædictorum nomine præceperunt mihi Ottino de Guatacio Civi Hypporigienſi publico infraſcripto, & Maynfredo cui dicitur Macarius Notarius fieri unum, & plura Inſtrumenta unius tenoris. Actum in Caſtro Clevaxii. Interfuerunt teſtes Dominus Guilielmus Archidiaconus Hypporigienſis Dominus Gradius de Riparia, Dominus Sidonius, & Dominus Bonifatius de Sto. Georgio, Dominus Arducio de Fronte, Dominus Baſtardius de Monteferrato, Frater Agnelinus, & Frater Homarius de Ordine Fratrum Minorum. Dominus Bergontius de Sto. Nazaro, Dominus Roſinus Bagarius, Dominus Raynaldus de Sto. Sebaſtiano, Dominus Obertus de Platea de Aſti Judex, Dominus Otto Pelizonus de Taur. Judex, Dominus Ghirardus Moſ-

ANNO 1266.

ANNO 1266. Moſcardus Judex, Dominus Monacus de Pinarolio Judex, Dominus Beterinius de Conmentina, Dominus Fredericus de Pontonibus Judex. Johannes de Fronte, Guerinus de Gattinaria, Magiſter Petrus Phiſicus, qui habitat in Clivaxio, Raymondinus de Candia, Jacobus Caliandus, Ant. Kairaſchus Johanninus de Gignoſa de Hypporigia, & Bonellus Johannes de Hypporigia, & alii plures.

L. H. T. Ego Ottinus Notarius Civis Hypporigiæ, quondam Domini Bonifatii Guatacii, prædictis interfui & rogatus hanc Cartam tradidi, & ſcripſi ſicut ſuperius continetur.

Cum ejus Authentico in pergamena ſcripto ſicut ſupra expedito in ſecretiori Archiducali Archivio Mantuæ adſervato præſentem ſumptam copiam omnino conferre atteſtor. Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ Notarius ac dicti ſecretioris Archiducalis Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, ſolita cum atteſtatione, ſubſcripſi hac die 27. Junii. 1720.

Ita verum eſſe affirmo Ego Joſeph Maria Caſtileonus ejusdem Archivii Præfectus hac die 28. Junii. 1720.

CXL.

1267. 4. Juin. *Literæ* CLEMENTIS *Papæ IV. ad* CAROLUM *Siciliæ Regem, quo, ſolio Cæſareo vacanti, eum Vicarium Imperii in partibus Tuſciæ conſtituit. Datum Viterbii, 2. Non. Junii Pontificatus ſui Anno III.* [Nova eaque plena Aſſertio Juris quod Cæſ. Maj. & S. Imperio in Magnum Tuſciæ competit Ducatum. Append. pag. 67. Ex Raynaldo. On la trouve auſſi dans THOMÆ FRITSCH Exercitatio Juris publici, de Jure Imperii in Magnum Ducatum Etruriæ. In Append. pag. 3. Lit. C. & dans *Recherche de la verité du* Memoire ſur la *Liberté de Florence.* In Append. pag. 2.]

CLemens &c. chariſſimo in Chriſto filio, Carolo, Illuſtri Regi Siciliæ, ſalutem, & cum Te in partibus Tuſciæ, *Romano ſubjectis Imperio nunc vacanti*, pacis conſtituerimus per Noſtras ſub certa forma Literas ſervatorem, in eisdem tibi Paciarii ſeu pacis ſervatoris officium committentes; dictum officium, & omnia in eisdem Tibi conceſſa Literis, cæteraque ad hujuſmodi ſolidationem negocii pertinentia, ea te lege volumus tantummodo uſque ad triennium obtinere, *quod ſi forſan Imperatorem vel Regem Romanorum a Sede Apoſtolica approbatum infra prædictum tempus regnare contigerit*, aut per Sedem eandem prædictum Tibi officium interdici, Tu amplius eodem officio ultra menſem poſt interdictum hujuſmodi non utaris; & ſi contrarium feceris, eo ipſo perſonam Tuam excommunicationis, Terram vero interdicti ſententiis, quas propter hoc ex nunc ferimus, decernimus ſubjacere. Dat. Viterbii II. Non. Junii Pont. Noſtri anno III.

CXLI.

1268. 16Fevrier *Epiſtola* CLEMENTIS *Papæ IV. ad C. Regem* SICILIÆ, *quâ eum* Imperii Vicarium *in Tuſciâ conſtituit. Datum Viterbii 15. Calendas Martii Anno Pontificatûs ſui IV.* [MARTENE, Theſaurus novus Anecdotorum, Tom. II. col. 587.]

A Multo tempore ſciſſuris variis Provinciam Tuſciæ laceratam ad pacem reducere cupientes Te cujus in majoribus longè negotiis fidem probavimus & induſtriam, in ipſius Tuſciæ finibus Romano ſubjectis imperio, dudum conſtituimus Paciarium; ſed cum pacis filios in diverſis Civitatibus & locis earum partium non inveneris, immò potius turbatores, ne officii commiſſi tenuitas noſtrum poſſit propoſitum & tuum impedire proceſſum, nos qui fluctuantis Imperii curam gerimus, te Vicarium ipſius Imperii in dictis partibus conſtituimus generalem. Confortare igitur, fili cariſſime, & eſto robuſtus, & ſic ſtude quod injungitur exequi, ut qui pacem diligunt, pacem habeant, & qui eam turbare voluerint, ejus beneficio careant, damnaque propria culpa ſenſerint, non utique nobis aut tibi, ſed temerariis ſuis auſibus adſcripturi. Datum Viterbii xv. calendas Martii anno IV. ANNO 1268.

CXLII.

Pragmatica Sanctio a Sancto LUDOVICO *Francorum Rege ordinata pro conſervatione Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ Menſe Martio 1268.* [DU TILLET, Recueil des Rois de France, aux Memoires ſur les Libertez de l'Egliſe Gallicane, ſur une Copie tirée, *dit-il,* des anciens Regiſtres, & imprimée es plus viels ſtiles du Parlement l'an 1515. pag. 356. Cette Piece ſe trouve auſſi dans les *Preuves des Libertez de l'Egliſe Gallicane*, Tom. I. pag. 558.] Mars

LUdovicus Dei Gratia Francorum Rex, ad perpetuam rei memoriam, pro ſalubri & tranquillo ſtatu Eccleſiæ Regni noſtri nec non pro divini cultus augmento & Chriſti fidelium animarum ſalute, utque gratiam & auxilium omnipotentis Dei (cujus ſolius ditioni ac protectioni Regnum noſtrum ſemper ſubjectum extitit, & nunc eſſe volumus) conſequi valeamus, quæ ſequuntur, hoc Edicto conſultiſſimo in perpetuum valituro ſtatuimus & ordinamus.

I. Primo, ut Eccleſiarum Regni noſtri Prælati, Patroni & beneficiorum collatores ordinarii jus ſuum plenarie habeant, & unicuique ſua Juriſdictio ſervetur.

II. Item Eccleſiæ Cathedrales, & aliæ Regni noſtri, liberas electiones, & earum effectum integraliter habeant.

III. Item Simoniæ crimen peſtiferum Eccleſiam labefactans, à Regno noſtro penitus eliminandum volumus & jubemus.

IV. Item promotiones, collationes, proviſiones, & diſpoſitiones Prælaturarum, dignitatum & aliorum quorumcumque beneficiorum & officiorum Eccleſiaſticorum Regni noſtri, ſecundum diſpoſitionem, ordinationem, & determinationem Juris communis, ſacrorum Conciliorum Eccleſiæ Dei, atque inſtitutorum antiquorum Sanctorum Patrum fieri volumus & ordinamus.

V. Item exactiones & onera graviſſima pecuniarum per Curiam Romanam, Eccleſiæ Regni noſtri impoſitas, vel impoſita, quibus Regnum noſtrum miſerabiliter depauperatum extitit, ſive etiam imponendas vel imponenda levari aut colligi nullatenus volumus niſi duntaxat pro rationabili, pia & urgentiſſima cauſa, vel inevitabili neceſſitate ac de ſpontaneo & expreſſo conſenſu noſtro & ipſius Eccleſiæ Regni noſtri.

VI. Item libertatem, franchiſias, immunitates, prærogativas, Jura & privilegia per inclytæ recordationis Francorum Reges prædeceſſores noſtros & ſucceſſive per nos, Eccleſiis, Monaſteriis, atque locis piis religioſis, nec non perſonis Eccleſiaſticis Regni noſtri conceſſas & conceſſa innovamus, laudamus, approbamus & confirmamus per præſentes eorum tenore univerſis Juſtitiariis, Officiariis & Subditis noſtris ac loca tenentibus, præſentibus, & futuris, & eorum cuilibet, prout ad eum pertinuerit, diſtinctè præcipiendo mandamus, quatenus omnia & ſingula prædicta diligenter & attentè ſervent, teneant & cuſtodiant atque ſervari, teneri & cuſtodiri inviolabiliter faciant, nec aliquid in contrarium quovis modo faciant vel attentent, ſeu fieri vel attentari permittant, Tranſgreſſores aut contra facientes, juxta caſus exigentiam, tali pœna plectendo, quod ceteris deinceps cedat in exem-

ANNO 1268. plum. In quorum omnium & singulorum testimonium, præsentes Litteras Sigilli nostri appensione muniri fecimus. Datum Parisius anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo, mense Martio.

CXLIII.

7. Juillet. *Privilegium* CONRADI SCANDI *vulgo* CONRADINI *Siciliæ Regis & Sueviæ Ducis, Communi & Civitati Senensi, de mero & mixto Imperio, gladii potestate, & omni jurisdictione, atque Immunitate à persolvendis Pedagiis, exceptô, quod apud Cathenam Accon solvere tenentur. Concessum Senis die 7. Julii, undecimæ Indictionis*, 1268. [ORLANDO MALAVOLTI, Historia di Siena Part. 2. lib. 2. fol. 37.]

CONradus Scandus Dei Gratia Hierusalem, & Siciliæ Rex, Dux Sueviæ, regiæ fortunæ fastigiis, & principalis cujuslibet folio dignitatis inter cætera vehementius expedire cognoscitur, & ad gloriosum virtutum genus adscribitur devotos, benemeritos, & fideles sic gratis benevolentiæ oculis intueri, & eis suæ gratiæ januam taliter aperire, quod ipsi in suis petitionibus, præsertim quas meritorum suffragia comitantur, non repulsam recipiant, sed favorem: per hoc enim regale sceptrum extollitur, per hoc roboratur, & augetur fides, & numerus devotorum, & regius tronus se comperit devotis & fidelibus communitum; Cum igitur Commune, & homines Civitatis Senensis inter cæteros devotos, & fideles nostros Italiæ purioris dilectionis brachiis amplectamur, & habeamus merito cariores, qui præter grata, & alta servitia, quæ divis Augustis celebris memoriæ progenitoribus nostris, in quorum fide nunquam aliquibus temporibus tepuerunt, extitisse noscuntur, existentibus dudum nobis in Theutonia in teneritate pueritiæ constitutis, & hæreditario regno, ac aliis juribus nostris per Carolum Provincæ Comitem nequiter occupatis, ac nomine nostro in Italia sub indicto silentio, quasi ex toto sepulto fidei nostræ prædicatores incessabiles extiterunt, & nominis nostri gesserunt inconcussa vivacitate vexillum, ac mittentes ad nos crebros nuncios suos ad recuperationem regni prædicti, & aliorum jurium nostrorum, nos fideli instantia induxerunt pro felici adventu nostro in Italiam se, & sua totaliter exponentes, adeo quod ipsi, si verum attenditur, ipsius adventus nostri fuerunt occasio principalis: Nos eorum tam laudabilem fidem, & servitiorum gratitudinem tam acceptam inremuneratam transire nolentes, & etiam sine læsione Conscientiæ non valentes, ut in exaltatione nostra, ad quam causam dederunt potissimam, ipsi etiam exaltentur volumus, & præsentium authoritate decernimus, ut cum ad Imperialis dignitatis culmen, ad quod progenitorum nostrorum imitantes vestigia, non immeritò aspiramus, scandere nos Deo authore contigerit, ipsum Commune, & ipsi homines in Civitate, & Comitatu, & jurisdictione Senensi, omnia pedagia, quæ ad Imperii jus, & nostrum spectare noscuntur, omnem jurisdictionem, merum, & mixtum imperium, ac gladii potestatem, quo in facinorosos animadvertere valeant, & eos debitæ pœnæ supplicio coercere: Quæ omnia ex nunc eisdem concedimus, & in perpetuum confirmamus. Amplius cum iidem ad liberandum de impii manu Tyranni Caroli hostis nostri hæreditarium Regnum nostrum Siciliæ, & ipsum in devotionem nostri nominis reducendum, exposuerint liberaliter, & fideliter se, & sua, eisdem de gratia speciali, & ex certa conscientia nostra concedimus, & volumus, ut Cives omnes, & districtuales Civitatis Senensis ubilibet per nostram fortiam, & virtutem, & specialiter in regnis Hierusalem, & Siciliæ, Apuliæ, Terræ Laboris, Principatus, & in Accon prorsus sint liberi, & immunes, & omnes Mercadantias per omnes suprascriptas regiones, & loca eis libere ducere, & abinde extrahere liceat, sine aliquo jure, vel pedagio persolvendo; Ita tamen, quod apud Cathenam Accon tam in introitu, quam exitu de singulis Centum unum nostræ Curiæ solvere teneantur, in Riveriis, vel alibi præterquam ad Cathenam prædictam, nihil penitus exsolvendo, & si forte (quod absit) aliqui ex dictis Mercatoribus naufragium paterentur, res eorum nulli penitus acquirantur, sed eis salve & inviolate permaneant, consuetudine aliqua non obstante quam quoad dictos Senenses penitus abolemus. Nulli ergo hominum liceat præsentem paginam nostram infringere, vel ausu temerario contraire, personæ, ac rerum dispendium inremediabiliter incursurum, qui contra hæc præsumpserit attentandum indignationem nostræ perpetuam Majestatis. Ad quorum omnium futuram memoriam, & dictorum Senensium cautelam ac robur perpetuo valiturum præsens Privilegium inde sibi fieri & Sigillo Majestatis nostræ jussimus communiri. Actum & datum Senis per manus Magistri Frederici, magnæ Curiæ nostræ Protonotarii, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo octavo, Die Sabbati septimo Julii undecimæ Indictionis.

CXLIV.

Compromissum inter CAROLUM I. *Regem Siciliæ, & Episcopum* Avinionensem *in* Arelatensem *& Aquensem Archiepiscopos, ad diffiniendum Quæstiones super Castris & Villis* Novarum, Berbentanæ, *&* Verqueriarum *inter eos, exortas. Actum Florentiæ* 22. *Junii, Indictionis primæ.* [Authentique tiré des Archives de la Grande Cour Royalle de Naples.] 1269. 22. Juin.

SCriptum est Universis præsentes Literas inspecturis &c. Noverit Universitas vestra, quòd inter Procuratorem nostrum, & Procuratorem venerabilis Patris Avinionensis Episcopi coram Senescallo, & Majori Judice Provinciæ, quæstio mota fuit super eo, quòd Procurator noster petebat Juramentum fidelitatis, & homagium à dicto Episcopo pro Castris, & Villis, & Terris, quæ habet, vel habere debet Ecclesia Avinionensis infra Comitatum Provinciæ, & specialiter pro Castris, & Villis Novarum, Berbentanæ, & Verqueriarum, & eo, quod tenet, in Territorio Ayragæ, Item etiam super eo, quod ipse Procurator noster petebat Cabalcatam pro dictis Castris, & Alberguam pro Castro Novarum, asserens dictum Episcopum prædicta teneri, sicut alii Prælati, atque Barones de Provincia facere tenebantur, de quibus omnibus asserebat Curia fuisse, & esse in possessione, dictus verò Episcopus dicebat, pro Castris Novarum, Verqueriarum, & pro tenimento de Agello ad prædicta minimè se teneri, pro Castro verò Berbentano dicebat, quod si Procurator noster prædictus posset per aliquam viam ostendere ipsum Episcopum ad Juramentum fidelitatis, & homagium faciendum teneri, hoc facere promptus erat, prout juris ratio suadebat, cùm autem idem Procurator noster super prædictis coram Senescallo & Judice memoratis dictum Episcopum fecisset citari, idem Episcopus excipiendo proposuit, quòd non tenebatur coram ipsis super prædictis in aliquo respondere, licet se offerret paratum coram competenti Judice stare juri, & sic illicentiatus a præsentia dicti in Senescalli, vel locum ejus tenentis recessit, prout præfatus Procurator noster dicebat, postmodum cùm idem Procurator noster ipsum Episcopum coram prædictis solemniter citari fecisset, idem Episcopus per Procuratores comparuit coram ipsis, & quia dicti Procuratores non inveniebantur de consensu Avinionensis Capituli constituti, pronunciaverunt Procuratorium non valere, & coram se ipsis debere ipsum Episcopum respondere, & Procuratorem nostrum prædictum in possessionem, vel quasi dictorum Castrorum fore mittendum propter contumaciam in qua dicebatur dictus Episcopus fuisse, & statim infrascripti dicti Procuratores ad Sedem Apostolicam prout idem asserebat Episcopus appellaverint, cùm verò deinde Senescallus, & Judex appellationem hujusmodi minimè deferentes dictum Procuratorem nostrum in possessionem dictorum Castrorum misissent, idem Episcopus, prout suus Procurator dicebat, eosdem fecerit monere, peremptorie, ut sibi restituerent dicta Castra, & de damnis, & injuriis Ecclesiæ Avinionensis satisfacere procurarent, alioquin contra eos procederetur, prout Juri consonum videretur, & sic cum dicta restitutio sibi non fieret, dictos Senescallum, & Judicem Procuratorem, & occupatores dictorum Castrorum, & eorum Fautores, & Consiliarios excommunicationis sententia innodavit. Terras Episcopatus Avinionensis quæ sunt citra Durentiam in sua Diocesi supponens Ecclesiastico interdicto:

ANNO 1269.

dicto. Ex adverso idem Procurator noster dicebat Sententiam hujus interdicti ipso jure fore nullam, vel saltem injustam, cùm lata fuerit, ipso Domino Rege, & Comite non monito, nec etiam requisito, ut prædicta faceret emendari & etiam sententiam excommunicationis præfatam injustè latam contrà Senescallum, Judicem, & alios superiùs nominatos, quia non fuerunt citati, nec moniti, & quia etiam aliqui ex eis non erant de jurisdictione Episcopi, nec in ejus jurisdictione delinquerent vel contemnerent, propter quæ posset in eos Sententiam excommunicationis proferre, & dicebat quòd quamvis delictum Episcopi non posset Ecclesiæ Avinionensi nocere, tamen ipse, propter suam contumaciam privandus erat possessione, vel quasi, & perceptione fructuum omnium prædictorum.

Demùm autem post multas contentiones, & Tractatus hinc inde habitos, utraque pars ad viam admicabilem se convertit. Nos igitur viam ipsam etiam acceptantes, damus tenore præsentium plenam, & liberam potestatem Guillielmo de Lagonissa Senescallo Provinciæ, ac Guillielmo de Aquis Procuratori Curiæ nostræ dilectis, familiaribus, & fidelibus nostris, ut eorum quilibet in solidum de consensu, & consilio venerabilis Patris A., Dei Gratia Episcopi Sistenscensis compromittendi altè, & bassè de præmissis omnibus Venerabiles Patres, Dominos D. quondam Arelatensem in Sabinensi, & V. quondam Aquensem Archiepiscopos in Penestrivensi Episcopos electos, licèt absentes tanquàm in Arbitros, Arbitraores, & amicabiles Compositores, sub forma inferiùs annotanda, videlicet, quod dicti Patres per se, vel alios seu alium prædicta Castra, & Terras fructusque extantes, & perceptos, & non consumptos ex eis, nec non res alias omnes ibidem, tempore acceptæ possessionis, inventas ad manus suas recipient, teneant, possideant, & gubernent: De restitutione fructuum non extantium, & consumptorum, ac deperditarum rerum, inventarum ibidem tempore possessionis acceptæ facienda, si fieri debeat ad arbitrium, & benè placitum Patrum ipsorum, sufficiens & idonea nostro nomine securitas impendat. Quibus peractis dictus Episcopus memoratam interdictorum Sententiam suspendet usque ad tempus de quo videbitur Patribus supradictis, dictam vero excommunicationis Sententiam penitùs relaxabit, hiisque completis de plano, & absque strepitu, & figura Judicii non oblato libello, & aliàs ordine Juris omisso. Hujusmodi quæstiones, & alias super damnis, atque injuriis illatis hinc inde audient, & examinabunt per se, vel per alios tempore feriato, vel non feriato, definient, & determinabunt utraque parte, præsente vel absente, aut una absente & præsente altera semel, vel pluries secundùm quid ipsis partibus videbitur expedire, damus etiam eisdem Senesciallo, & Procuratori liberam potestatem promittendi nostro nomine sub pœna duorum millium Marcarum argenti, Vos impleturos, & inviolabiliter servaturos, quidquid dicti Patres super præmissis de jure vel voluntate seu amicabiliter semel, vel pluries ordinandum, arbitrandum, laudandum, diffiniendum duxerint, & etiam statuendum, quæ utique pœna toties solvatur, quoties commissa fuerit, & nihilominùs prædictorum Patrum arbitrium in sua maneat firmitate. Damus insuper eisdem Guillielmo de Lagonessa Senescallo, & Guillielmo de Aquis Procuratoribus nostris, ut eorum cuilibet plenam & liberam potestatem recipiendi ab ipso Episcopo promissionem, & securitatem pro nobis & nostris hæredibus in forma prædicta, quòd ipse Episcopus, & sui successores observabunt dictum arbitrium, & mandatum prædictorum Venerabilium Patrum super omnibus, & singulis supra dictis sub eadem pœna, & eadem forma, prout superius continetur; hujusmodi autem Compromissum durare volumus usque ad unum annum, à die quo factum fuerit, computandum. Ita tamen quòd prædicti Arbitri possint infrà dictum annum prorogare tempus ferendi arbitrii si eis videbitur expedire. In cujus rei testimonium &c. Datum Florentiæ per eundem Joannem XXII. Junii. Primæ Indictionis,

Extracta est præsens Copia ab Originali Regesto Regis Caroli I. signato de Anno 1269. *litera A. folio* 84 *quod conservatur in Archivio Magnæ Regiæ Curiæ Siculæ, cum quo facta collatione concordat, meliori tamen semper salva, & in fidem Rever. J. U. D. Sanctæ Metropolitanæ Ecclesiæ Neapolitanæ Canonicus Præsbyter Cardinalis D: Honuphrius Sicola, Regius Archiviarius, à sua Catholica, & Cæsarea Majestate constitutus, post subscriptionem cujuslibet paginæ hic tandem se subscripsit. Datum Neapoli die* 13. *Julii* 1718.

Canonicus D. Honuphrius Sicola.

ANNO 1269.

L.S.

CXLIV.

1269. 1270. Mars.

Donation du Comté de Clermont & autres Terres faite par St. LOUIS *Roi de France à son Fils* ROBERT *pour les tenir en Fief de la Couronne, & à charge de reversion en cas que la Ligne de sa Descendance vienne à defaillir. Fait à Paris au mois de Mars* 1269. [MARTENE, Thesaurus Novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1125.]

LOys par la Grace de Dieu Roy des Frans. Nous faisons chose cognuë tant aux presens come avenir, que nous à ROBERT notre fil & à ses hoirs de son corps donnons & assignons ces choses qui dessous sont denotées aprés nostre decés, à tenir & possessier: c'est-à-sçavoir nostre chastel de Clermont avec toutes ses appartenances, le Nueville en Hes la forest & les appartenances d'icelle, Crecey avec toutes les appartenances, Sachy avec toutes ses appartenances, & tout ce que nous avons à Gournay sur Aronde; & quelcunques autres choses que nous avons & possessons en la Comté de Clermont & Mori avec les appartenances, fiefs & domaines & quelcunques autres choses nous avons illenc, Et toutes ces choses devantdites ycil ROBERS & si hoirs tennu en fié & hommage lige de nous Roy des Frans. Et de ce seront tenu rendre service de huz à yceux des choses toutes voyes que li Comte de Clermont ont tenu ou devront tenir des Evesques de Bieauvais & de l'Abbé de saint Denys, sont tenu tant ycieux nôtre fieux come le hoir faire hommage à l'Evesque & à l'Abbé, qui aront esté pour le temps. Adecertes cette donation & assignation nous faisons sans les dons fiez & aumosnes données & ottroiées jusques ai ores lieux & Terre devantdit & sauves donations & restitutions, se aucunes en avons fait ou avons ordenné estre faites à yceux, & sauf adecertes & tout le droit d'autruy. Et si il aura avenu par avanture icelui nostre fil ou l'oir ou les hoirs morir sans hoir de son corps; toutes les choses devantdites retourneront franchement à nostre hoir ou successeur que pour le tems aura tenu le Royaume. Que ce soit ferme & estable & permanant à tousjours nous avons fait garnir ces Lettres par l'impression de nostre seel.

Fait à Paris l'an du Seigneur MCCLXIX. au mois de Mars.

CXLV.

1270. 14. Avril.

Lettres de HENRI *Comte de Luxembourg, contenant un Partage & Delaissement de ses Biens à ses Fils* HENRI *&* WALERAND, *sauf le Douaire qui apartenoit à la Comtesse sa Femme. Données le Lundi apres Pasques au Mois d'Avril* 1270. [VAN DER HAER, Chatelains de l'Ille. liv. 2. chap. 5. pag. 267.]

JE Henry Cuens de Luxembourg & de la Roche & Marchis d'Eilons fais sçavoir a tous que je ay ordonné & ordonne de mes biens que Dieu m'ait donné & presté en tel maniere, que je veuil tous premiers que la Comtesse ma femme ayt & joyet & tiegne son douaire & se que li donna a mariage avec toutes les appendises qui y sont, & qui sont depuis que je le pris à femme, & veuil qu'il tiegne & joyet des tous les aquas que je & elle avons fais puisque nous venismes ensamble par mariage, tout ensi comme les choses devant dites sont divisees en un autre Lettre que je ay fait de ce, apres je veuil, ordonne, devise & comant que Henris mes aymez fils ou Wallerans ses freres se de luy defail

ANNO 1270.

defailloit, ait, tiegne & joye tout le remanant de ma Terre, & en foit à lieu de moy comme Sires, tant comme je fera ou voyage de la S. Terre d'outre mere, & tant comme je fera dela la mer, ainfi qu'il eft contenu plainement en une aultre Lettre, en laquelle mes Teftament & ma Terre font generallement divifei, & veuil, ordonne & commant que Henris mes fils pourvoit honorablement & convenablement Walerand fon frere de toutes chofes & de tout ce que meftier li fera tout comme il feront & accorderont enfamble, & que fe il difcordoient Henry li donrait & affeurait Terre au dit le Comte de Jullei & la Comteffe ma femme, & fe foudit Comte defailloit, au dit la Comteffe ma femme & de dous ou trois de mes hommes que la Comteffe ma femme eftiroit lequel affennement li dis Wallerans mes fils tenroit jufques apres le deceffe fa mere, & apres le deceffe la Comteffe fa mere revaurait la dite Terre a Henry mon ainnel fils, & Walerans averoit & tanroit par ma divife & mon confentement & par l'ottroy de la Comteffe fa mere, & de Henry fon frere qui par fa volonté expreffement s'eft accordé à ce, Linei & la Chaftellerie toute, & que la terre, que nous avons ans Flandres, & Rouffey le Chaftell & toutes les appendifes, laquelle terre de Rouffey Henry fes freres le doit faire valoir chacun an quatre cens livres de fors, & parmis ce Walerans me meuns fils ne pourait ne ne devrait plus demander a Henry fon frere, & eft affcavoir que le dit Chaftel de Rouffey & les appendifes & la Terre de Rouffey deffus dite que li doibt eftre fait vaillans chacun an quatre cent livres à fors, doit li dis Wallerand il & fi hoir tenir de Henry fes freres, & fes hoirs agement an fié & an hommaige, & eft a entendre des hoirs Henry qui feront Comte de Lucembourg, que Wallerand & fi hoirs feront homme de Rouffey, apres ce veuil que fi une de mes filles qui encor font a marier eftoit ailleur marié qu'à l'un des enfans de Flandres apres les convenances accomplies des enfans, le Comte de Flandre & de mes Filles qu'il ait cinq cent livres de terre à fort fur mar, & fur la terre, & que Henry fen frere li laiffe vaillant au plus pres que il porroit du marché tresque a tant qu'il auroit rendu cinq mille livres de tournois, ainfi comme il eft devifei aux Lettres de mon teftament, & veuil & commant que Henry mes fils devant dit ou Wallerand les freres fe de luy defailloit paiffe les dates ainfi comme on trouverait que je les dois par bon compte loyaul, & foient obeiffant & aydant ma femme la Comteffe leur meire & a ciaux que j'ay fait executeurs de rendre mes forfais, & de faire affez comme il eft à une lettre & apert que de ce eft faire efpeciaux, & nous Henry & Wallerand frere devant nommei avons jurei & jurons à tenir les devifes devant dites, & les chofes ainfi qu'elles font faites & devifée, & vollons par noftre pleindre vollenté fens coaction nulle & fi nous venions au contraire par aucune occafion que li official de Trieves, de Liege & de Mez, & chacun par luy, nous puiffent efcommunier & noftre Terre mettre en antredit, & ancor vollons que fe nous faifiens contre les chofes devant dites que Dieu ni plaife, que li homme & li fieme de la Comté de Lucelbourg & de la Roche ne nous faiffent adant ne conciliant tant comme nous ne tanrions les chofes devant dites, & vollons que Madame la Comteffe ma meire fut creuë par fa fimple parolle, fe nous alliens au contraire les chofes devifées. Ces chofes fi comme de fout eft dift doiens nous tenir par noftre ferement bien & loyaulment, & renoncons à benefices de Droict que nous porroient aidier, avenir & à faire contre les chofes devant dictes, c'eft à dire que nous nous fuiffiens concordei pour paour de peire ou de meire, & à ce que on pourroit dire que nous n'euffions mies âge fouffifant, & que nous fuffiens de ceu, & generalement a tout benefice de droict, & de fait que aidier nous pourroient avenir & à faire au contraire ces chofes deffus devifoies, & eft a fcavoir & entendre ce que defeur eft divifei, & laiffenement faire. Wallerand par le dit de la Comteffe ma femme & de deux ou trois de mes hommes, que la Comteffe ma femme efliroit, fe du Comte de Jullet defailloit, ou il ne fut prefent au pays, ou a la contrée, ou par avanture occumbée par aucun occafion, en tel maniere que par luy ne puift eftre fais li affennemens devant dis, & eft ancor à entendre ce que de feur eft devifei de mes dattes a payer, que fi de Henry defailloit, que Wallerand les parroit; ainfi le veuil je & commans fi Wallerand eft Cuens de Luccembourg, & pour ce que les chofes devant dites foient fermes, efaubles, & bien tenues, ay je mis mon feel an ces lettres, & la Comteffe ma femme, & Henry & Wallerand me fils devant nommei, & que a ces chofes fi comme defeure eft divifei fe font accordei, & ont auffi mis leurs feels en tefmoignage de chofes devant dictes, & a ma priere & ma requefte, la Comteffe ma femme & de Henry & Wallerand mes fils defeur nommei, Reverans Peres Sires Maiftres Bernars de Chaftenay Chapellain noftre Pere l'Apoftol & Legat de la Court de Rome Aminiftres de l'Eglife de Treuves en temporels chofes, & en Spirituels, & nobles hommes Willames Cuens de Julley, & mi homme & mi fiauble J'offrois Sire d'Aiffe & Gilles Sires Dourreiont, auffi mis leurs Seels, & tefmoignage de veritei, ce fut fait & donné l'an de noftre Seigneur mil deux cens foiffante & dix, le Lundy apres Pafques, au mois d'Avril.

ANNO 1270.

CXLVI.

1273. 3. Janv.

Compofitio inter CAROLUM I. *Siciliæ Regem & Commune* Pifanum *quâ, pro fatisfactione certarum offenfionum, dicta Communis obftringitur folvere Regi duo millia unciarum auri, eique fingulo bienn o fubmittere Electionem Poteftatum fuorum, ut ex iis unum admittere & confirmare valeat. Actum die 3 Januarii* 1272. *fed verius* 1273. [Authentique tiré des grandes Archives de la Cour Royale de Naples.]

IN Nomine Domini Dominus Orlandus de Navachio Prior Antianorum Pifani Populi pro fe, & Sociis fuis Antianis pro Comuni Pifano, & ejus viæ, & nomine per ftipulationem follemnem convenit & promifit Dominis Philippo Minutolo Canonico Neapolitano, & Aleamo Lauandario, Civi Placentiæ, Ambaffatoribus, Procuratoribus, & Nuntiis Sereniffimi Domini Caroli Regis Siciliæ, & Vicarii Imperii in Thufcia per Sanctam Romanam Ecclefiam Generalis ad hoc fpecialiter conftitutis ut apparet per Literas ipfius Domini Regis Sigillo ceræ virmiliæ pendenti fuæ Majeftatis munitas, quarum tenor inferius continetur, pro ipfo Domino Rege recipientibus, & agentibus fub pœna quatuor millium Marcarum argenti, ftipulatione præmiffa, quod Comune Pifanum ab hodie ad diem XX proximos dabit, vel dari faciet eidem Domino Regi, vel alteri legitimæ perfonæ pro eo in Civitate Pifana duo millia Unciar: auri pro fatisfactione offenfionum a Pifanis factarum, & pænis illis impofitis poft pacem inter ipfum Dominum Regem, & Comune Pifanum factam, & omnibus aliis præteritis, quæ dictum Dominum Regem tangunt, & quod de prædictis Unciis fint folvendi, ut dictum eft, fupra Comune Pifanum ad requifitionem, & voluntatem fuprafcriptorum Ambaffatorum & Procuratorum præftabit eifdem Ambaffatoribus, & Procuratoribus pro dicto Domino Rege recipientibus in Civitate Pifana fidejuffores idoneos, & fufficientes de Civitate Pifana & quod ipfum Comune Pifanum a Calen. Januarii proximò venturi ad annos duos proximo completos tantum in omni anno in ipfos. Termino duorum annorum eliget quatuor Poteftates, quæ fint de amore dicti Domini Regis, & parte Ecclefiæ, quas quatuor Poteftates primi anni eliget, hinc ad per totum menfem Augufti proximò venturum, & nomine ipfarum quatuor Poteftatum præfentari faciat dicto Domino Regi, & quatuor Poteftates fecundi anni eliget de alio menfe Augufti tunc proximo, & ipfe Dominus Rex habeat poteftatem quamlibet prædictorum duorum annorum acceptandi & confirmandi unam ex prædictis quatuor Poteftatibus; quam voluerit, & acceptaverit, & ille debet effe Pifanorum Poteftas & debet jurare ad breve, & ftatuta Pifani Communis, & Populi, & obfervabit ftatuta & ordinamenta omnia & fingula Communis Pifani, & Populi, quæ non fint contra Romanam Ecclefiam, quam acceptationem & confirmationem dictus Dominus Rex facere debet quolibet anno eorum duorum annorum infrà quindecim dies tempore a die præfentationis ipfarum Poteftatum numerandos; qui prædicti duo anni computari debent in termino, quo Pifanum Commune ex forma pactorum dudum initorum inter eum, & dictum Dominum Regem tenetur eligere Poteftates de amatis dicti Domini Regis Siciliæ, & Vicarii Imperii & parte Eccle-

fiæ,

ANNO 1273.

ſiæ, & in Gibellinis extraneis expellendis de Piſis, & Diſtrictu & in habendo Capitaneum Populi & Poteſtatem de amore Domini Regis, & parte Eccleſiæ, & in aliis, quæ in Conventionibus continentur, Commune Piſanum pacem obſervabit inter ipſum Dominum Regem, & eos olim habitam, & tractatam, jure ſingularium Perſonarum in omnibus ſemper ſalvo. Quapropter prædicti Ambaſſatores, Procuratores, & Nuntii prædicti Domini Regis Siciliæ, & Vicarii Imperii Procuratorio nomine pro dicto Domino Rege Siciliæ, & Vicario Imperii per ſtipulationem ſollemnem convenerunt, & promiſerunt ſupraſcripto Orlando de Novatio Antiano, & Priori ſupraſcriptorum Antianorum Piſani Populi pro Comuni Piſano recipienti ſub eadem pœna quatuor millium Marcarum argenti, ſtipulatione præmiſſa, quod præſtita prædicta fidejuſſoria cautione prædictarum duarum unciarum millium auri, uti ſupra ſcriptum eſt, ipſi Ambaſſatores, Nuntii, & Procuratores prædicti Domini Regis Siciliæ, & Vicarii Imperii Procuratorio nomine pro ipſo Domino Rege Siciliæ, & Vicario Imperii facient Communi Piſano, vel ejus Sindico pro ipſo Communi recipere pro prædictis duobus milibus unciis auri finem & refutationem, remiſſionem, & generalem tranſactionem & pactum de non petendo, & de non imbrigando de cætero de prædictis offenſionibus à Piſanis factis, & pœnis illatis, impoſitis poſt prædictam Pacem, ſi quæ factæ, vel illatæ apparerent, & eorum Comune & omnibus aliis præcitatis, quæ ipſum Dominum Regem Siciliæ, & Vicarium Imperii tangunt, ſalvo in omnibus Jure ſingularium perſonarum, & Cartam inde facient pro Communi Piſano recipere, ita quod dicta pæna quatuor millia Marcarum argenti, ſi contingat committi ſoluta, vel non, nihilominus contractus Pacis jam habitus cum pœna ibidem adjecta, ſi quæ eſt, integraliter perſeveret, & ſic pro prædictis omnibus firmis tenendis, & inviolabiliter obſervandis prædicti contrahentes oſcula Pacis ad firmitatem omnium prædictorum ſibi invicem præbueruut. Tenor verò prædictarum Literarum Domini Regis, & Mandati dictorum Ambaſſatorum, & Procuratorum dicti Domini Regis talis eſt: Carolus Dei gratia Rex Siciliæ actum pænes. . . . . in domo Eccleſiæ Sancti Sepulchri, præſentibus Dominis Comite Hugolino de Donoratico; & Joanne Sadobi, & Nicolao Benigni Judicibus, & Girardo de Fagiano Juris Profeſſore. . . . Anno Domini 1272. Indictione XV. quarto nonas Julii . . . . De prædictis pactis, & conventionibus factum fuit publicum Inſtrumentum continens tenorem Conventionum & Pactorum ipſorum, quod incipit: In Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti amen. Anno Incarnationis ejuſdem (1) 1272. die tertio Januarii primæ Inditionis Regnante Domino noſtro Carolo &c. Regni ejus anno octavo feliciter. Amen. Nos Berardus de Pacentro publicus authoritate populi Notarius, & Teſtes ſubſcripti ad hæc ſpecialiter vocati, & rogati, præſenti ſcripto publico notum facimus Univerſis præſentibus, & futuris, quod prædictus Magnificus Princeps Dominus Carolus Dei gratia Rex Siciliæ volens certificari de Pactis, & Conventionibus factis nomine ſuo per Magnificum Philippum Minutolum Canonicum Neapolitanum, & Aleamum, Lavandarium Civem Placentiæ Procuratores ſuos cum Sindicis Communis Piſani nomine ejuſdem Communis fecit vocare dictum Magnificum Philippum in ſua præſentia, & injunxit ei, ut diceret plenarie veritatem de omnibus Pactis & Conventionibus quæ ipſi Philippus, & Alerarmus Socii fecerunt ſimul, cum Sindicis Communis Piſani, qui Philippus juravit ſuper Sancta Dei Evangelia in perſona dicti Domini Regis, & prædictis omnibus dicere veritatem, & dixit ſub Sacramento quod ipſe Philippus cum dicto Alerarmo fecit Pacta, & Conventiones infraſcripti tenoris, & nullas alias. Tenor autem Pactorum, & Conventionum talis eſt: In Nomine Domini Amen. Orlandus de Navacchio &c. concluditur poſtea in fine. Actum Neapoli in Caſtro Capuano Anno, menſe, die & Inditione prædictis præſentibus Venerabilibus, & diſcretis Viris Guillelmo Decano Sancti Petri Virorum, Joanne Archi Diacono Panormitano Petro de Bajocis Canonico Cenoman. Nicolao Bount Canonico Turonenſi Domino, Roberto de Lauen. Juris Civilis Profeſſore, & Joanne de Maſſlectis, & ad majorem certitudinem omnium præmiſſorum dictus Magiſter Philippus huic Inſtrumento Sigillum ſuum appoſuit in teſtimonium veritatis, & ego Berardus de Pacentro publicus authoritate Populi Notarius de prædictis mandato ejuſdem Domini Regis, & dicti Magiſtri Philippi Minutoli inde feci præſens publicum Inſtrumentum, quod propria manu ſcripſi, & ſolito ſigno ſignavi.

Extracta eſt præſens Copia ab originali Regeſto Regis Caroli Primi ſignato de Anno 1272. *litera C. folio* 140. *quod conſervatur in Archivo Magnæ Regiæ Curiæ Siclæ, cum quo facta collatione concordat, meliori tamen ſemper ſalva, Et in fidem Reverend. J. U. D. Sanctæ Metropolitanæ Eccleſiæ Neapolitanæ Canonicus Præsbyter Cardinalis, D. Honuphrius Sicola Regius Archivarius à ſua Catholica, & Cæſarea Majeſtate conſtitutus poſt ſubſcriptionem cujuſlibet paginæ hic tantum ſe ſubſcripſit. Datam Neapoli die* 11. *Julii* 1718.

(L.S.)

(1) Il faut lire 1273. La date du Pouvoir du Roi *Charles* qui précede & celle-ci marquée au 3. Janvier de l'Indiction premiere, & de l'an VIII. du Regne, le montrent clairement. [DUM.]

CXLVII.

Confirmatio Romanorum Regis RUDOLPHI, *Civitati* Ulmæ, *de omnibus juribus per Anteceſſores ejus, Civitati* Eſlingæ *conceſſis. Datum Ulmæ* 16. *Kalendas Maji, Indictione II. anno* 1274. [Tiré d'une *Information de Droit*, publiée en 1714. de la part de la Ville d'Ulme, ſous le Titre de **Ulmiſche gründliche** Refutation ex parte **des Löbl Harthaus Buxſtein heraus gegebener** Deduction.] 1274. 16. Avril.

RUdolphus Dei Gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Univerſis ſacri Romani Imperii fidelibus, quibus præſens ſcriptum fuerit exhibitum, in perpetuum. Conſideramus, quod Majeſtatem decet Regiam ad eorum vota perficienda, qui Romano Imperio tanquam membra capiti conjunguntur, fideliter inclinari. Eorumque juſtis petitionibus tam benignum tamque favorabilem prebere conſenſum, quod ex ſpecialis gratiæ prærogativa cognoſcant ſpecialius ſe dilectos. Noverit igitur præſens ætas & ſucceſſorum poſteritas, quod nos attendentes dilectos noſtros Cives in Ulma eam fidem ſemper Romano Imperio obſervaſſe, quod dilectionis ſpecialis à Serenitate regia mereant ſigna ſpecialia reportare. Ipſorumque devotis ſupplicationibus inclinati jura ipſis concedimus omnia, & præſentis ſcripti munimine confirmamus, quæ dilectis Civibus Noſtris in Ezzlingen a Divis Imperatoribus & Regibus inclite recordationis noſtris Anteceſſoribus ſunt indulta, tradita & conceſſa. Statuentes Sanctione Regia & volentes, ut nulla cujuſcumque conditionis perſona alta vel humilis, Eccleſiaſtica vel Sæcularis, hanc noſtram Conceſſionem, & Confirmationem audeat infringere, vel ei auſu temerario contraire. Quod qui facere præſumſerit, gravem noſtræ Majeſtatis indignationem ſe noverit incurriſſe.

In cujus rei teſtimonium præſens ſcriptum noſtræ Majeſtatis Sigillo duximus roborandum.

Signum Domini Rudolphi Romanorum Regis invictiſſimi.

Datum Ulmæ, XVI. Kalend. Maij. Anno Domini Mo. CCo. LXXIVto. Indictione ſecunda, Regni vero noſtri Anno primo.

CXLVIII.

Romanorum Regis RUDOLPHI *Confirmatio, omnium Privilegiorum Civitati Ulmæ conceſſorum. Datum Hagenove pridie Idus Auguſti, Indictione ſecunda anno* 1274. [Tiré d'une *Information de Droit* publiée en 1714. de la part de la Ville d'Ulme, ſous le Titre **Ulmiſche gründlicher** Refutation **der** ex parte **deß Harthaus Buxſtein heraus gegebener** Deduction. 12. Août.

RUdolphus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Univerſis Imperii Romani fidelibus præſentes Litteras inſpecturis gratiam ſuam & omne bonum. Univerſitatis veſtræ notitiæ declaramus. Quod

ANNO 1274. nos universa Privilegia, Libertates, & Jura à dive recordationis Imperatoribus, & Regibus Romanis nostris prædecessoribus, dilectis Civibus nostris in Ulma tradita, ac a nobis postmodum de consueta regalis benignitatis munificentia innovata, seu confirmata ac etiam, quæ de novo eisdem ex prærogativa specialis favoris & gratiæ concessimus ipsis volumus illibata servare, & perpetua roboris subsistere firmitate. Nolentes ea a quoquam nostrorum fidelium in suorum articulorum partium aliquo violari, & super hoc præsentium dantes testimonium literarum. Datum Hagenove pridie Idus Augusti. Indictione secunda Regni vero nostri Annô primo.

CXLIX.

1275. 15. Mai. *Diploma* RUDOLPHI I. *Romanorum Regis, pro* HENRICO *Duce Bavariæ, de Jure eligendi Romanorum Regem ab antiquo Ducibus Bavariæ competente. Datum Augustæ Anno* 1275. [NICOLAI BURGUNDI Electoratus Bavaricus pag 20. LUNIG Teutsches Reichs Archiv. Part. Special. Continuat. 2. abtheil. 4. absatz 1. pag. 4. PET. LAMBECII Comment. de Biblioth. Cæs. Lib. 2. cap. 8. pag. 828. avec quelques legeres diferences. GOLDASTUS de Regni Bohemiæ Juribus & Privilegiis. Col. 37. & 38. Idem in *Constitutionibus Imperialibus* Tom. I. pag. 311. On a tiré cette Piece de ce dernier Ouvrage.]

RUdolfus Dei gratia Romanorum Rex semper-Augustus, universis præsentia inspecturis in perpetuum declaramus, quòd præsidentibus nobis Curiæ apud Augustam Idibus Maji solemniter celebratæ, & constitutis ibidem in præsentia nostra Illustrium Principum Ottockari Regis Bohemiæ Nunciis, & Henrici Ducis Bavariæ Procuratoribus, subortaque inter eos quæstione super quasi possessione juris eligendi Romanum Regem per Procuratores dicti Ducis Henrici & Illustrem Ludovicum Comitem Palatinum Rheni Ducem Bavariæ, filium nostrum charissimum, fuit propositum, ratione Ducatus Bavariæ hoc eis competere ex antiquo. Idemque noster filius Ludovicus coram nobis, cunctisque Principibus, Prælatis, Baronibus, Militibus, & universo Populo, qui eidem Curiæ assidebant, extitit publicè protestatus, quòd prædictus Dux Heinricus frater ipsius, olim electioni Inclyti Richardi Romanorum Regis, nostri prædecessoris, unà cum ipso præsentialiter cum cæteris Principibus Coëlectoribus interfuit, & in eum uterque direxit legaliter votum suum, eundem in Romanum Regem cum aliis Conprincipibus jus in hoc habentibus eligendo.

2. Deinde verò electionis tempore apud Franchanfurte de nobis ab omnibus Principibus jus in electione habentibus concorditer celebratæ, per Nuncios & Procuratores ejusdem Ducis Henrici, videlicet Henricum Præpositum Oetingensem & Fridericum Rectorem Ecclesiæ de Landshuet, ipsius absentiam propter impedimenta legitima legitimè excusantes, præsente Venerabili Berchtoldo Babenbergensi Episcopo, Procuratore prædicti Regis Bohemiæ, & contradicente quidem ipsis Procuratoribus, sed ipsius contradictione à Principibus Electoribus omnibus tam Ecclesiasticis quam Secularibus, non admissa, in dictum Ludovicum Comitem Palatinum Rheni nostrum filium, unà cum aliis Principibus omnibus, qui in nos direxerant sua vota, prout jam dicti Procuratores in mandatis receperant, concorditer extitit compromissum, qui commissum hujusmodi in se recipiens, suo & dicti Henrici Ducis fratris sui; ac omnium aliorum Principum jus in electione habentium auctoritate & nomine, in Romanum Regem solemniter nos elegit, vocibus eorundem fratrum Ducum Bavariæ, Comitum Palatinorum Rheni, ratione Ducatus pro una in septem Principum jus in electione Regis Romani habentium numero computatis: prout etiam in prædicta Curia Augustensi vivæ nostræ vocis eloquio, utrique ipsorum, in præsentia Nunciorum præfati Regis Bohemiæ, videlicet Venerabili Wernhardo Seckoviensi Episcopo, Magistro Henrico Præposito Werdensi, N. Commendatore Domus Theutonicæ per Austriam, & Wolfingo Magistro Hospitali S. Johannis de Muurperge, ac omnium ibidem præsentium Principum, Prælatorum ac Baronum recognovimus, & recognoscimus manifeste. In hujus rei testimonium, & perennem memoriam prædictorum, præsentes eis Literas donavimus, nostro Regali Sigillo, nec non subscriptorum testium Sigillis munitas. Qui sunt ANNO 1275.

Hartmannus Augustensis
Hiltprandus Eistetensis } Episcopus.
Henricus Tridentinus
N. de Sancto Gallo
N. de Augea } Abbates.
Rudolfus Cancellarius noster.
Ex Laicis verò filius noster Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ.
Philippus Dux Karinthiæ.
Meinhardus Comes Tyrolensis.
Fridericus Burgravius de Nurnberg.
Heinricus Marchio de Burgaue.
Ulricus de Helfenstain,
Ludovicus de Oetingen
Albertus & Buchardus de Hochenberg } Comites.
Henricus de Furstenberg
Tybaldus de Pirreto
& Ludovicus de Honburg
Henricus & Berchtoldus de Niffen
Albertus de Pruckberch
Hermannus de Hæginberch
Volkmarus de Chemnaten } Barones.
& Marquartus filius suus
Winhardus de Rorbach
Henricus de Prisingen,

& alii quamplures. Actum & datum Augustæ, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo septuagesimo quinto; Regni verò nostri anno secundo.

CL.

Infeodation de la Ville de Womelgen *faite par* JEAN *Duc de Lothier & de Brabant en faveur de* JEAN DE LYRA *Chevalier, & de ses hoirs. Au mois de Janvier* 1277. [JURISPRUD. HEROÏCA; seu Commentarius in Edictum Ser. Archid. Alberti & Isabellæ de Nobilitate & Insignibus ad Artic. 8. pag. 406.] 1277. Janvier.

NOus Jehans par le Grace de Dieu Dux de Lothier & de Brabant, faisons assavoir, à tous cheaux, qui ces Lettres verront & orront, que nous avons donnet & donnons en droict fief à Monseingneur Jean de Lyra Chevalier fil Monseingneur Ernoul de Lyra, & à ses hoers, toute la Ville de Womelgem avec tous cens, toutes rentes, toutes tailes, toutes drotures, toutes les Justices, hautes & basses, & quant que nous y aviens ou pouriens avoir, en quelconque maniere que ce fust, &c. Et pour ce que ce soit ferme chose & stable, & que nous, ne nos hoir nen puission venir par nous ne par autruy en contre le don, & les choses devant dites à noul jour, avons nous les presentes Lettres scellees de nostre propre seel, avec les seaux de nobles hommes Monseingneur Godefroit nostre frere, Monseingneur Henry de Lovaing Seingneur de Harstal, Monseingneur Gerart Seingneur de Bruec, & de Marbais, Godefroit de Vyane, avec les feaux d'autres nos homes, Monseingneur Ernoul d'Yscha, Monseingneur Wautier Volkart, Monseingneur Ernoul de Winegem, qui en connissance de veriteyt ont ces Lettres seeleies de leur propre seaux en l'an nostre Seingneur 1277. el mois de Janvier.

CLI.

Venditio partis Castri Wissenloch *per* ENGELHARDUM *Seniorem &* CONRADUM *Junierem de* WINSBERG *facta* LUDOVICO *Comiti Palatino Rheni. Datum Schurberch* 3. *Kal. Maij* 1277. [MARQ. FREHERI Origines Palatinæ Part. 1. cap. 7. pag. 79.] 29. Avril.

NOs Engelhardus senior, & Conradus junior de Winsberg, tenore præsentium profitemur, & notum facimus universis intuentibus seriem hujus scripti, quod nos Serenissimo Domino nostro Ludwico, inclito Comiti Palatino Rheni, Duci Bavariæ, accedente consensu & voluntate uxorum nostrarum carissimarum, videlicet Agnetis de Lewenstein, & Lukardis de Nisen, nec non Conradi junioris de

ANNO 1277. de Weinsberg, & Elisbethæ consortis suæ dictæ de Katzenelnbogen, partem nostram castri in Wissenloch cum omnibus suis appendiciis, videlicet jure capellæ ibidem, hominibus & bonis, cultis & incultis, quæsitis & inquirendis, quæ nobis competebant vel competere videbantur, vendidimus & donavimus jure proprietatis perpetuo possidenda, facientes sibi de hoc guarandiam, quod vulgo **Gewerschafft** vocatur, secundum consuetudinem terræ debitam & perfectam. In cujus rei testimonium præsentem cedulam dedimus nostrorum Sigillorum munimine roboratam. Actum & datum Schurberch anno Domini MCCLXXVII. tertio Kal. Maij.

CLII.

1278. 2. Mai. *Pacta & Conventiones inter* GUILLELMUM *Marchionem Montisferrati ex unâ, & Syndicos Communis, & Civitatis* Alexandriæ *ex alterâ parte. Quibus remissis utrimque injuriis, & offensionibus, nec non captivis sine pretio relaxatis, mutuam sibi defensionem promittunt, & auxilium contra hostes. Actum 2. Maji 1278. Indictione VI.* [Authentique tiré des Archives Archi-Ducales de Mantoüe.]

L. H. T. Anno Nativitatis Domini millesimo ducentesimo septuagesimo octavo, Indictione sexta, Die lunæ secundo Mensis Madii circa tertiam, in Refectorio Domus Fratrum de Lucedio sitæ apud Montem Calium, Præsentibus Dominis Franzino de Castellengo, Guala de Sto. Geminiano Juliano de Cremona Ambaxatoribus Communis Uccellarum, & Dominis Conrado de Opizonis, Guillielmo de Monteculo, Lucho de Castelletto, & Ugone de Barocciis Ambaxiatæ Comunis Terdon., ibi testibus vocatis & rogatis. In Nomine Domini Nostri Jesu Christi. Hæc sunt Conventiones, Pacta, Promissiones, obligationes, remissiones, absolutiones, & juramenta inter Egregium Virum Dominum Gullelmum Marchionem Montisferrati pro se suisque hominibus, Subditis & Vassalis ex una parte & Dominos Obertum Canem de Guaschis, Ruffinum de Puteo, Dulium Gambarinum, & Gullielmum Cirimellum nomine Communis, & hominum atque Civium, & districtualium, & Vassalorum Alexandriæ, quorum Sindici sunt ex altera; de quo Sindicatu constant publica Instrumenta, unum quorum factum per Thomam Piccenum Notarium hoc eodem anno, & Indictione die Martis decimo nono Aprilis, aliud factum per eundem Notarium hoc eodem anno, & Indictione, die Martis decimo nono Aprilis, aliud factum per eundem Sabbathi vigesimo tertio Aprilis, factæ, & facta, firmatæ, & firmata, promissæ, & promissa, juratæ, & jurata per dictas Partes occasione concordiæ, pacis, & fraternitatis faciendarum inter dictas Partes. In primis fiat pax, & remissio inter ipsum Dominum Marchionem Montisferrati & suos sequaces, Subditos, & Vassalos ex una parte, & Comune, Homines, & Vassalos Alexandriæ, & Districtus. . . . . Hinc inde datis seu factis realiter vel personaliter, comuniter seu divisim, seu singulariter quocunque modo hinc retro, & de omni, & toto eo, de quo ipse Dominus Marchio posset appellare, sive inquietare aliquo modo aliquem seu aliquos Cives Alexandriæ, sive ipsum Comune, sive Homines, vel districtuales, vel Vassalos Alexandriæ. Versa vice fiat pax & remissio de omni eo, & toto, de quo Comune, & Homines Alexandriæ sive districtuales vel Vassali Alexandriæ possent appellare, seu aliquo modo inquietare ipsum Dominum Marchionem. Item quod per dictum Comune Alexandriæ & homines dictæ Civitatis fiat restitutio eidem Domino Marchioni de Civitate Acquen. & Castro dictæ Civitatis Rocca Valle Urbar. & Castro Carpeneti, & totius juris, seu remissio, salvis & reservatis Dominis qui modo habitant in Villa Rochæ omnibus juribus, quæ habebant in Castro, Villa, hominibus Contili, & jurisdictione, sive in Territorio ipsius loci eo tempore quo Comune & homines Alexandriæ occupaverunt dictum locum, & Castrum . . . . vel quod Castellani tenentes dicta Castra nullo modo extrahantur de ipsis, nisi primo eis satisfiat de toto eo, quod habere debent pro eorum custodia, quæ satisfactio fieri debeat eisdem a Comuni, & hominibus Alexandriæ vel ab aliis nomine Comunis. Item quod ipse Dominus Marchio per se, & omnes Subditos & Vassalos, & sequaces cum effectu, & toto suo posse teneatur, & debeat omnibus modis juvare, & manutenere & deffendere Comune, & homines Alexandriæ, & Districtus & omnes & singulos Cives, & Vassalos Alexandriæ, & omnia jura, omnemque Jurisdictionem & honorem ipsius Comunis, & cujuslibet Civis, & Vassali Alexandriæ contra omnia loca, Civitates, Universitates & personas, maximè contra quæ seu quas Comune, & homines Alexandriæ habent seu habebunt, vel habere possent aliquam Guerram, & facere per se, & omnes suos Subditos, Vassallos, & sequaces, vivam, continuam & perpetuam guerram omnibus, & singulis locis, Civitatibus, Universitatibus, & personis cum quibus, seu contra quas, & quæ Comune, & homines Alexandriæ modo aliquo habent seu habebunt guerram, & inde non facere aliquam pacem, treguam, sive guerram recreutam, nisi de voluntate expressa Comunis Alexandriæ, facto inde inter homines Alexandriæ prius Consilio generali, & teneatur, & debeat ipse custodire, sallariare, & gubernare Cives, & homines Alexandriæ, & districtus modis omnibus, & omnia jura omnemque Jurisdictionem, & honorem atque districtum Comunis & cujuslibet singularis personæ Alexandriæ, & dare fortiam, aut aliud etiam juvamen Comuni, & hominibus Alexandriæ ad recuperandum Terram & jura, quam, seu quæ Comune, & homines Alexandriæ tenere, seu habere, vel qui aliquo tempore consueverunt a quocunque loco, Universitate, Civitate, vel persona detineantur, quando placebit Comuni Alexandriæ, salvis juribus ipsi Domino Marchioni competentibus & quæ competere consueverunt, & quod non consentiet nec dabit consilium, auxilium vel favorem, quod aliqua persona extrahatur nec detineatur, nec extrahi vel detineri possit aliquo modo, vel aliqua de causa de Civitate Alexandriæ, nec districtu contra suam voluntatem, nec etiam hoc faciet ipse, seu fieri faciet, seu permittet, sed suo posse modis omnibus prohibebit. Eo salvo quod homines Alexandriæ & districtus teneantur ire, & stare in exercitus, qui ordinabuntur, & fient per Comune Alexandriæ. Versa vice, quod Comune, & homines Alexandriæ per se, & suos districtuales, Cives, & Vassallos teneantur, & debeant cum effectu & toto eorum posse modis omnibus juvare & manutenere, ac deffendere prædictum Dominum Marchionem, & omnes ejus Subditos, & Vassallos, & omnia Jura, omnemque Jurisdictionem, & honorem ipsius Domini Marchionis, & cujuslibet Vassalli ipsius contra omnia loca, Civitates, Universitates & personas, maximè contra quæ sive quas prædictus Dominus Marchio habet seu habebit, vel habere posset aliquam guerram, & facere per se & omnes suos Cives, & districtuales & Vassallos & sequaces vivam, continuam, & perpetuam guerram omnibus, & singulis locis, Civitatibus, Universitatibus, & personis cum quibus seu contra quas & quæ dictus Dominus Marchio modo aliquo habet seu habebit guerram, & inde non facere aliquam pacem, treuguam seu guerram recreutam, nisi de voluntate expressa dicti Domini Marchionis, & teneantur, & debeant Comune, & Homines Alexandriæ custodire, salvare, & gubernare ipsum Dominum Marchionem modis omnibus & omnia jura omnemque Jurisdictionem & honorem atque districtum ipsius Domini Marchionis, & cujuslibet Vassalli dicti Domini Marchionis, & dare fortiam, auxilium, & juvamen ipsi Domino Marchioni ad recuperandum Terram, & jura, quam seu quæ prædictus Dominus Marchio vel Pater suus teneret, seu haberet, vel qui aliquo tempore consuevit, a quocunque loco, Universitate, Civitate, & persona detineantur, quando placebit eidem Domino Marchioni, salvis juribus competentibus Comuni Alexandriæ, & quæ competere consueverunt. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur ita facere, & jurare, quod Comune Alexandriæ habeat pacem cum hominibus Papiæ & Astæ, salvis omnibus juribus Comunis, & hominum Alexandriæ, & per ipsas paces in nihilo diminuendis & salvis omnibus juribus dictorum Communium infra menses duos, postquam completa seu firmata fuerint pacta inter ipsum, & Comune Alexandriæ, in qua pace juretur expressim, quod Comunia, & homines prædictarum Civitatum renuntient omnibus sacramentis, promissionibus, ligis & obligationibus, quæ, & quas habent tam cum Extrinsecis, quam cum Intrinsecis Alexandriæ, & se adstringant esse comunales & equales Amici modis omnibus inter homines Alexandriæ, & districtus, & si hæc facere non possent, teneatur & debeat juvare, manutenere, & deffendere modis om-

ANNO 1278.

ANNO 1278.

omnibus Comune, & homines Alexandriæ, & districtus contra prædicta Communia & quodlibet prædictorum & factis, firmatis atque juratis Pactis & Conventionibus infrascriptis & insertis per ipsum Dominum Marchionem & Comune Alexandriæ, & facta remissione & absolutione per Extrinsecos Alexandriæ de omnibus, & singulis injuriis, promissionibus, & obligationibus, quas habent, vel fecissent, seu aliquo tempore hinc retro habuerint, vel fecerint cum ipso Domino Marchione, atque cum dictis Comunibus Papiæ & Astæ vel aliquo eorum, vel cum aliquibus singularibus personis unquam sint, quæ non sint de Alexandria; possit dictus Dominus Marchio per pacem, & per modum pacis, & tranquilitatis ipsos extrinsecos reducere in Civitate. Alexandriæ, eo salvo, quod antequam ipsos inducat in Alexandriam inter Comune, & intrinsecos Alexandriæ ex una parte, & extrinsecos ex altera fieri faciet veram pacem, & remissionem omnimodam de omnibus discordiis, injuriis, offensionibus, & damnis, datis quocunque modo inter ipsum, & intrinsecos, & extrinsecos seu aliquos ex ipsis Partibus vicissim factis seu datis realiter, seu personaliter, & postea dare consilium, & juvamen omnibus, & singulis observantibus quam pacem, & contrafacientibus resistere & eos offendere toto suo posse. Eo etiam salvo, quod Comune, & Homines Alexandriæ non astringantur, nec astringi possint modo aliquo, causa, vel jure ad aliquod dandum, concedendum, vel solvendum de avere Comunis Alexandriæ, nec ad remittendum, vel relaxandum alicui personæ vel Universitati de Jure, honore, vel jurisdictione Comunis, seu Populi Alexandriæ, vel alicujus singularis personæ de Alexandria, vel districtu. Et quando prædicta, & infrascripta Capitula firmabunt inter ipsum Dominum Marchionem, & Comune Alexandriæ, teneatur ipse Dominus Marchio renuntiare omnibus ligis, juramentis, & promissionibus, quibus unquam fuisset astrictus aliquibus tam intrinsecis, quam extrinsecis de Alexandria, & publice protestare in scriptis, quod ipse non vult amplius teneri prædictis de prædictis nec eis inde aliquid amplius observabit. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur, & debeat reducere & restituere omnes Forenses de Bosco, & de Styanaria, & de omnibus aliis Villis Alexandriæ in locis, in quibus stare consueverunt in suis possessionibus, & juribus & omnes & singulos Intrinsecos Alexandriæ restituere teneatur in omnibus suis juribus vel quasi, sicut reducentur, & restituentur illi de Lanzavegiis, & Merlanis, & eorum parte in Alexandria in eorum juribus, & possessionibus, vel quasi. Eodem modo, & forma intelligatur de Forensibus Villarum, quæ sunt de parte extrinseca. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur, & debeat infra quindecim dies postquam fecerit fieri pacem inter Comune & Intrinsecos Alexandriæ ex una parte, & extrinsecos ex altera facere restitui pleno jure Comuni Alexandriæ omnia Castra, Fortalitias, Villas, & loca, quæ & quas tenent aliqui de Alexandria Intrinseci, vel extrinseci, ita tamen quod si aliquis debet aliquid recipere, seu tenet aliquod Castrum a Comuni Alexandriæ ex contractu vel obligatione seu promissione quem, vel quam secum fecerit Comune Alexandriæ pro ipsis Castris, Fortalitiis, seu locis non possit inde extrahi, nisi secundum in ipsis Contractibus, promissionibus, & obligationibus continetur. Et quod ipsi facient Comuni Alexandriæ, & omnibus, & singulis de Alexandria pacem, finem, & remissionem, vel pactum de non petendo de omnibus offensionibus, damnis, & injuriis realibus, & personalibus datis, seu factis per ipsum Comune, sive per homines Alexandriæ, & de omni, & toto eo, quod petere possent a Comuni Alexandriæ, sive ab aliquo vel aliquibus de Alexandria prædictis de causis. Versa vice, quod Comune, & singulares homines Alexandriæ facient prædictis Extrinsecis pacem, finem, & remissionem, vel pactum de non petendo de omnibus offensionibus, damnis, & injuriis realibus & personalibus, datis seu factis per ipsos Extrinsecos, seu per aliquem ipsorum, & de omni & toto eo, quod petere possent ab ipsis Extrinsecis sive ab aliquo, vel aliquibus ipsorum prædictis de causis. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur, & debeat liberare & absolvere, liberari, & absolvi facere omnes illos, qui sunt sive fuerunt in Carceribus ipsius sive Terra ipsius, sive quondam Domini Bastardini, sive quondam Domini Raynerii, sive alicujus Vassalli ipsius & cassare, & irritare, & cassari, & irritari facere omnes promissiones, obligationes, & pænas factas, seu promissas per ipsos Carceratos, seu per aliquos manulevatores, fidejussores, seu sponsores ipsorum incarceratorum, sive per aliquos occasione ipsorum & omnes assecurationes, lucrationes & cessiones, cartas, & scripturas & quoslibet contractus factos occasione dictarum pænarum, obligationum, promissionum, fidejussionum, & intercessionum quocunque modo, & qualitercumque & per quæcunque, & ex nunc ipso jure, & facto prædicti omnes contractus, obligationes, pœnæ, fidejussiones, promissiones Cartæ, & scripturæ sint cassi & cassæ, & nullius valoris, & pro cassis, & irritis perpetuo habeantur. Eo salvo quod Comune & homines Alexandriæ teneantur dare, & solvere illis de Alexandria, quibus fuerunt nomine Comunis Alexandriæ data, sive concessa jura contra fidejussores & manulevatores qui manulevarunt Oddinum Cavallarium, & Odonem de Quinzano, & quosdam alios, medietatem ejus quantitatis in qua fuerunt eis data, cessa, sive concessa jura eo modo & forma, & eo tempore quo fiet solutio illis qui tenent Castra Aqu. Carponen. & Rocchæ, & ipse Dominus Marchio debeat curare bona fide sine cohatione aliqua quod prædictis fiat prædicta solutio prædicto modo, forma, & tempore, excepto quod si Domino Oberto Cani observabitur id, quod continetur in infrascripto Capitulo quod loquitur de Barufaudo Gualcho, nihil habere debeat de prædictis, nec occasione prædicta. Versa vice, quod Comune & homines Alexandriæ teneantur, & debeant liberare, & absolvere, & liberari & absolvi facere omnes illos qui sunt, sive fuerunt in Carceribus Comunis, & Hominum Alexandriæ seu in terra alieni Vassalli ipsius Comunis, & cassare & irritare, & cassari & irritari facere omnes promissiones, obligationes & pænas factas sive præmissas per ipsos Carceratos sive per aliquos Manulevatores, fidejussores, sive sponsores ipsorum incarceratorum sive per aliquos occasione ipsorum, & omnes assignationes, lucrationes, & cessiones, Cartas, & Scripturas, & quoslibet Contractus factos occasione dictarum pænarum, obligationum, promissionum, fidejussionum, & intercessionum quoquo modo, & qualitercunque, & quæcunque, & ex nunc ipso jure, & facto prædicti omnes Contractus, obligationes, pænæ, fidejussiones & promissiones, cartæ, & scripturæ sint cassi, & cassæ & nullius valoris, & pro cassis, & invitis perpetuo habeantur. Item quod dictus Dominus Marchio promittat juvare, & manutenere Dominum Petrum Trotum in Regimine, seu Rectoria Populi Alexandriæ, & in omni honore, & Baylia quem & quam habet in ipso Populo seu in Comuni Alexandriæ pro ipso Populo toto tempore ad quod ellectus est in ipso Regimine per ipsum Populum, & ei faciet solvi totum Salarium sibi ordinatum. Hoc salvo quod si per Populum Alexandriæ, seu per tam magnam quantitatem hominum Popularium Alexandriæ dicatur ipsi Domino Marchioni, quod ipse Petrus removeatur ab ipsa Rectoria Populi, quæ recte moveat ipsum Dominum Marchionem ad audiendum ipsos; Tunc possit convocare ad se Consules & Ancianos Populi, & eis injungere, quod ipsi congregent Populum eo modo quo congregare consueverunt pro aliis magnis factis Populi vel Comunis Alexandriæ & in ea Congregatione petant consilium, quod eis videtur faciendum de Regimine Populi ipsius Domini Petri. Et si eis, vel majori ipsorum parti videbitur, quod ipse Dominus Petrus permaneat in ipso Regimine, teneatur ipse Dominus Marchio eum juvare & manutenere modis omnibus ut supra; sin autem eis videbitur quod sic removendus fiat, & plena solutione de toto eo, quod est sibi ordinatum pro salario Regiminis ipsius Populi pro toto tempore ad quod fuit ellectus antequam inde removeatur, & interim donec sibi fuerit integrè satisfactum ut supra teneatur ipse Dominus Marchio ipsum Dominum Petrum manutenere & juvare modis omnibus ut supra, postquam autem sibi integre satisfactum fuerit de toto suo Salario ut supra, removeatur seu removeri possit ab ipso Regimine secundum voluntatem ipsius Populi ut supra. Et si Consules, & Anciani non congregarent Populum quando eis injungeretur per Dominum Marchionem; tunc liceat ipsi Domino Marchioni prædicta de causa ipsum Populum facere congregari observando semper omnia, & singula inserta. Item quod ipse Dominus Marchio promittat, & promittere debeat manutenere Populum & Societatem Populi, & Rectorem, & Consules, & Ancianos ipsius Populi, qui modo sunt & qui pro tempore fuerint, & quemlibet de ipso Populo & de Societatibus Populi, in omni suo jure & honore, statu, & baylia, & prærogativa in quo vel qui-

ANNO 1278.

ANNO 1278.

quibus modo ſunt vel eſſe conſueverunt, ſeu aliquo tempore in majori, & meliori fuerunt, ſeu eſſe conſueverunt & in Conſiliis Populi & Comunis publicis & ſecretis & in Statutis tam Populi, quam Comunis & in omnibus & ſingulis honoribus, Offitiis, & Bailiis, & prohibere cum effectu ne aliqua ſocietas, liga vel unitas ſeu conſpiratio, vel alio quocunque modo cenſeatur, ſit, vel eſſe poſſit in Alexandria vel diſtrictu niſi tantummodo Populus & ſocietas Populi, non obſtantibus aliquibus Statutis, Capitulis vel Ordinamentis, ſeu pactis generalibus, vel ſpetialibus ſuperius vel inferius ſeu alibi factis, ſeu quæ fieri poſſent. Item quod dictus Dominus Marchio procuret bona fide facere & fieri facere concordiam inter Dominos Ruffinum de Putheo, Petrum Trotum, & hæredes quondam Ruffini Troti & alios habentes jura a quondam Domino Alberto de Inciſa ex una parte & Poſſeſſores vel quaſi bonorum, & jurium, quæ quondam dictus Dominus Albertus habuit, tenuit, & poſſedit, vel quaſi in Inciſa, Bergomaſco, Caſtro novo, & Juriſdictione Inciſæ. Et ſi hoc facere non poterit, teneatur cognoſcere, deffinire, & terminare ſummarie & ſine ſtrepitu Juditii inter ipſas Partes de prædictis quæſtionibus & mandare executioni quod terminaverit & deffinierit quæ facere teneatur uſque ad Feſtum Nativitatis Domini proximum venturum. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur, & debeat reducere Caparos & alios extrinſecos Bergamaſchi in Bergomaſcho, & reſtituere in omnibus ſuis bonis, poſſeſſionibus, & juribus quæ, & quas habere, tenere, & poſſidere & quaſi conſueverunt in loco, & Poderio Bergomaſchi & in Terra Marchionum de Inciſa, & quod omnes ſecuritates, quas fecerunt prædicti de Caparis verſus Marchiones de Inciſa, ſive verſus aliquem ex eis, videlicet Obertus, Jacob, & Guillielmus occaſione fugæ, quam fecerunt a Carceribus, caſſentur & ab omnibus obligationibus factis prædicta de cauſa ipſi fidejuſſores, & manulevatores a prædictis Marchionibus penitus abſolvantur, & hæc omnia fiant, & fieri debeant infra dies quindecim poſtquam ipſe Dominus Marchio intraverit in Civitatem Alexandriæ. Eo ſalvo quod ſi prædictis de cauſis aliquid voluiſſent non fiat eis inde aliqua reſtitutio. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur manutenere Dominum Paganum de Putheo, & Liberos in omnibus Juribus ſuis ſibi competentibus, & cuilibet ipſorum verſus Comune Alexandriæ. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur ita facere & curare ſine coatione quod ſatisfaciat Domino Rombicomiti de Guaſchis per Mulinarios Alexandriæ, & ab ipſis de toto ſalario ei ordinato per ipſos Mulinarios vel aliquos ex eis, & de toto tempore ad quod fuit ellectus, vel quod non removebit eum vel faciet removere, donec ſibi fuerit ſatisfactum ut ſupra. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur & debeat liberare, & liberari facere Bariſardum Guaſcum a Carceribus, ubi eſt à Comuni d'Aſt, & ſi dictum Comune d'Aſt nollet liberare dictum Bariſardum, & relaxare ſeu liberari, & relaxari facere ab illis qui eum detinent in dictis Carceribus ſine aliquibus expenſis, exceptis expenſis factis in cibo, & potu, & guarandiis, precibus & Mandato Domini Marchionis, dictus Dominus Marchio non debeat conſentire alicui treguæ ſeu paci, quam faceret Comune Alexandriæ, ſeu facere vellet cum Comuni d'Aſt, donec dictus Bariſardus eſſet liberatus a dictis Carceribus. Et prædicta omnia fiant, & attendantur infra Menſes duos poſtquam completa fuerint Pacta, & Conventiones inter ipſum Dominum Marchionem, & Comune Alexandriæ, vel ſi prædicta fieri non poſſent, extrahatur, & liberetur dictus Bariſardus a dictis Carceribus, expenſis Comunis Alexandriæ uſque in quantitatem librarum trecentum Aſtenxium, & non plus quas Comune Alexandriæ eidem Bariſardo vel alii pro eo dare teneantur infra menſem unum, elapſis prædictis duobus menſibus. Et ipſe Dominus Marchio teneatur facere, & jurare bona fide, quod prædicta attendantur, & obſerventur. Item quod dictus Dominus Marchio promittat juvare, manutenere, & deffendere Dominum Conradum de Boſco, donec fuerit reſtitutus in omnibus ſuis rebus & juribus toto ſuo poſſe & facere vivam guerram tenentibus res & jura ipſius Domini Conradi, donec fuerit reſtitutus ut ſupra. Eo ſalvo, quod ſi Dominus Thomas Malaſpina ſe compromittat in ipſum Dominum Marchionem ad voluntatem Domini Marchionis de diſcordiis, quæ ſunt inter ipſum ex una parte & ipſum Dominum Conradum ex altera, & ſi Dominus Conradus nollet ſe compromittere, non teneatur dictus Dominus Marchio de prædictis contra Dominum Thomam, & ſi dictus Dominus Thomas non obſervaret cum effectu dicta, ſeu pronunciata per ipſum Dominum Marchionem, tunc ipſe Dominus Marchio teneatur contra ipſum Thomam, ut ſupra. Item quod ipſe Dominus Marchio ſit Capitaneus Comunis, & hominum Alexandriæ, & diſtrictus uſque ad quatuor annos tantum ad manutenendum & conſervandum pacem quæ fiet inter partes Alexandriæ & ad reſiſtendum omnibus, & ſingulis contra ipſam pacem facientibus, & ad dandum cuilibet Poteſtati, qui erit in Regimine Alexandriæ, favorem, & auxilium ad faciendum ſuum Regimen, & puniendum Maleficia, & etiam ſi contigerit, quod Comune Alexandriæ habeat aliquam guerram, ad faciendam ipſam guerram, & omnia, & ſingula pertinentia ad ipſam guerram ſecundum voluntatem, & conſilium Conſilii generalis Alexandriæ, & ad conſervandum, & conſervari faciendum omnia, & prædicta & ſingula, & hanc pro ſalario ipſius Capitanei pro quolibet anno libr. mille Papiens., & non plus. Item quod dictus Dominus Marchio teneatur, & debeat jurare, manutenere, attendere, & obſervare in perpetuum omnia prædicta, & ſingula & etiam infraſcripta & nullo jure, modo vel cauſa contrafacere, vel venire, nihil diminuere de honore, Juriſdictione, Imperio mero, & miſto, poteſtate, & baylia, quod, quam, quæve Comune, & homines Alexandriæ habent ſeu habere & tenere conſueverunt tam intra Civitatem Alexandriæ, quam extra & nulli volenti diminuere conſentire ſed & modis omnibus ſe opponere, & quod non poſſit aliquid ulterius, ſeu plus, quam in iſtis Capitulis continetur de jure vel de facto in homines ſeu contra homines Alexandriæ & diſtrictus nec in Civitate Alexandriæ, vel diſtrictu habere, petere ſeu acquirere vel acquiſtare per ſe, nec per alium, per aliquem modum, nec etiam a Comuni ſeu ab aliquibus ſive ab aliquo offerentibus in præjuditium ſeu diminutionem juris vel honoris vel Juriſdictionis Comunis Alexandriæ recipere aliquo modo, ſive ingenio vel cauſa, quæ dici vel excogitari poſſit, & ſi contra prædicta ſeu aliquod prædictorum, ſeu infraſcripta vel aliquid infraſcriptorum in aliquo faceret vel veniret vel modo aliquo haberet, acquireret, reciperet ſeu peteret vel faciendum committeret quod ei facere aliquo modo non liceat, non valeant, neque teneant prædicta, nec aliquid de prædictis & infraſcriptis in præjuditium obſervantis. Et Comune, & homines Alexandriæ non teneantur eidem in aliquo de prædictis; & quidquid haberet, acquireret, ſeu reciperet per ſe vel alium ultra, præter, vel contra prædicta ſeu aliquid de prædictis aliquo titulo, dignitates, honores, ſeu bayliæ quocunque nomine cenſeatur, vel quolibet alio modo, totum ſit caſſum, & irritum, & nullius valoris, & pro caſſo, & irrito habeatur, excepto, quod poſſit petere gratis, & recipere à ſingularibus perſonis Comunis Alexandriæ, & diſtrictus ſine præjuditio, & diminutione Comunis Alexandriæ, & jurium ipſius Comunis. Verſa vice quod Comune, & homines Alexandriæ teneantur, & debeant jurare, manutenere, & attendere & obſervare in perpetuum omnia prædicta & ſingula, & etiam infraſcripta, & nullo jure, modo, vel cauſa contrafacere, vel venire, & nihil diminuere de honore, Juriſdictione, Imperio mero, & miſto, & poteſtate, & baylia, quod, quam, quæ dictus Dominus Marchio habet, ſeu habere, & tenere conſuevit ipſe, & Pater ſuus, & nulli volenti diminuere conſentire, ſed ei modis omnibus ſe opponere, & quod non poſſit aliquid ulterius, ſeu plus, quam in iſtis Capitulis continetur de jure, vel de facto in homines, ſive contra homines diſtrictus, vel de diſtrictu dicti Domini Marchionis habere, ſeu acquirere vel acquiſtare per ſe, vel per alium per aliquem modum ab aliquo ſeu aliquibus offerentibus in præjuditium ſive diminutionem Juris, vel honoris, vel Juriſdictionis ipſius Domini Marchionis recipere aliquo modo, ſeu ingenio, vel cauſa, quæ dici vel excogitari poſſit, & ſi contra prædicta vel aliquid prædictorum, ſeu infraſcripta, vel aliquid infraſcriptorum in aliquo facerent, vel venirent, vel modo aliquo haberent, acquirerent, ſeu reciperent, ſeu peterent, vel faciendum omitterent, quod eis facere modo aliquo non liceat; Non valeant neque teneant prædicta, nec aliquid de prædictis & infraſcriptis in præjuditium obſervatis, & Dominus Marchio non teneatur eiſdem Comuni, & hominibus in aliquo de prædictis, & quicquid haberent, acquirerent, ſeu reciperent per ſe, vel per alium ultra præter, vel contra prædicta, ſeu aliquid de prædictis, totum ſit caſſum, & irritum, & nullius valoris, & pro

ANNO 1278. casso, & irrito habeatur. Excepto, quod possit petere gratis, & recipere a dicto Marchione, & a singularibus personis districtus ipsius sine præjudicio & diminutione jurium ipsius Domini Marchionis. Quæ omnia, & singula jurentur, & firmentur, & promittantur attendi & observari secundum purum, & simplicem intellectum litteræ per ipsum Dominum Marchionem, & per Castellanos, Vassallos, & homines ejusdem per tot, quot videbitur Comuni Alexandriæ. Versa vice, quod prædicta omnia, & singula jurentur, firmentur, & promittantur attendi, & observari secundum purum & simplicem intellectum litteræ per Comune, & Homines Alexandriæ, & per Vassalos, & Cives Civitatis prædictæ per tot, quot videbitur eidem Domino Marchioni. Et quæ omnia & singula inserta prædictus Dominus Marchio, pro se, & suis subditis, & Vassallis & dicti Sindici nomine dicti Communis & hominum, & Vassalorum Alexandriæ sibi ad invicem attendere, & observare solemni stipulatione promiserunt, & nullo tempore modo, vel causa contra facere, vel venire, & Sacramento corporaliter præstito juraverunt, & perinde ipse Dominus Marchio prædictis Sindicis dicto nomine obligavit pignori omnia sua bona, & dicti Sindici prædicto nomine ipsi Domino Marchioni omnia bona Comunis Alexandriæ, & inde plura Instrumenta super omnibus prædictis, & quolibet prædictorum dictæ Partes fieri rogaverunt mihi Ruffino de Bredolano Notario Domini Marchionis, & Guillielmo Fraschiaræ Notario Comunis Alexandriæ.

L. H. T. Ego Ruffinus de Bredolano Notarius ab Imperatore Frederico, & tunc etiam Notarius ejusdem Domini Marchionis hiis omnibus interfui, & rogatus scripsi.

Cum ejus Authentico in pergamena scripto sicut supra expedito in secretiori Archiducali Archivio Mantuæ adservato præsentem sumptam copiam omnino conferre attestor. Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ Notarius ac dicti secretioris Archiducalis Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, solita cum attestatione, subscripsi hac die 11. Julii. 1720.

Ita verum esse affirmo Ego Joseph Maria Castileonus ejusdem Archivii Præfectus hac die 12. Julii. 1720.

CLIII.

1279. 17. Septembre. **BERTHOLDI** *Episcopi Babenbergensis Literæ, de Infeudatione per eum* ALBERTO, HARTMANNO *&* RUDOLPHO, *Romanorum Regis* RUDOLPHI I. *Filiis, facta de Universis Feudis, quæ sibi & Ecclesiæ per mortem Principum Austriæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Marchiæ in eisdem Terris vacare cœperunt, & specialiter de Castro Mytembach cum omnibus harum Terrarum pertinentiis. In quorum compensationem præfatus Romanorum Rex aliquas Advocatias eidem Episcopo sub certa conditione cedit. Datum apud Babenberch Anno* 1279. *XV. Kalend. Octobris.* [Tiré des Archives Imperiales du petit Tresor de la Regence & de la Chambre à Vienne.]

BErtholdus Dei gratia Babenbergen. Ecclesie Episcopus Omnibus inperpetuum. Equitas rationis & censura justicie nos inducunt, ut memoriter recolentes, & devotione laudabili attendentes illa largiflua munera gratiarum, que Serenissimus Dominus noster Rudolfus Romanorum Rex Inclitus, suique prædecessores divi Imperatores, & Reges Romanorum Illustres nobis & venerande Babenbergensi Ecclesie liberaliter impendunt, ad reddendam sibi & suis condigne vicissitudinis repensivam pronis affectibus & promptis effectibus inclinemus, ut dum per eorumdem Principum munificentiam nos & Ecclesiam nostram dotatos pariter & ditatos esse cognoscimus, digne ipsis gratitudinis debitum laudabiliter exsolvamus, Eapropter nosse volumus universos tam posteros quam presentes, quod nos tantorum beneficiorum que nos & Ecclesia nostra de manibus Principum Romanorum, & specialiter Domini nostri Rudolfi Romanorum Regis prædicti recepimus, non immemores nec ingrati, ut nostre fidei claritas quam ad ipsum & Romanum Imperium gerimus sibi plene claresceret, ipsum in liberis suis specialiter duximus honorandum. Nam feuda illa universa & singula que nobis & Ecclesie nostre per mortem clare memorie Principum Austrie, Styrie, Karinth. Carnyole & Marchie in eisdem Terris vacare ceperunt, & specialiter Castrum Mytenbach cum muta & omnibus suis pertinenciis Illustribus viris filiis suis Alberto, Hartmanno & Rudolfo, ac eorum Liberis heredibus masculis tantum, contulimus, ipsosque ad instar & formam dictorum Principum infeudavimus de eisdem, ita tamen, quod feudorum hujusmodi dictis suis filiis concessorum ordinatio & conservatio in ipsius Domini nostri Regis manibus remanebit tantum pro tempore vite sue. Si vero dicti liberi sui decederent, sine filiis heredibus, dicta feuda vacantia & absoluta ad Babenbergensem Ecclesiam libere revertentur. Hanc nostre fidei claritatem quam ipsi Domino nostro Regi in liberis suis ostendimus, & obsequiose devotionis promptitudinem qua suum & Imperii honorem & gloriam sicut tenebamur ex debito hactenus indefesse coluimus, idem Dominus noster Rex gratioso vultu respiciens, & propter hoc & alia que & sibi Imperio tempore quo imminebat necessitas constanter impendimus, nostre devotionis obsequia, nolens nos & Ecclesiam nostram digna retributionis vicissitudine defraudari, hiis nos libertatibus & gratiis que inferius annotantur de regia pietate decrevit liberaliter honorandos. Primo videlicet, quod ab Advocatia in Velkirchen suo, & filiorum suorum nomine vel cujuscunque tempore Principis aut Domini futuri in Karinthia, nichil aliud exigatur, recipiatur aut etiam requiratur, nisi tantum jus illud quod in Litteris super collatione dicte Advocatie confectis venerabilis quondam Hermanni Babenbergensis Episcopi, & Illustris quondam Hermanni Ducis Karinthiæ Sigillorum munimine roboratis, evidentius est expressum. Injustis judiciis, exactionibus & steuris indebitis & aliis vexationibus que a dicta Advocatia ultra jus in dictis Instrumentis expressum hactenus sunt extorte, sublatis penitus & deletis. Preterea renunciavit & cessit idem Dominus noster Rex pro se & filiis suis, ac omnibus futuris Austrie & Styriæ Ducibus & Dominis omni juri quod sibi compeitit in Advocatiis de Hage, de Chirchdorf & valle Gerstental, quos quondam Principes Austrie & Styriæ, ab Ecclesia Babenbergensi in feudum tenuerunt, ipsas Advocatias cum redditibus, proventibus, judiciis, silvis, pratis, pascuis, nemoribus & generaliter omnibus juribus & bonis quesitis & inquirendis ad dictas Advocatias pertinentibus, nobis & Ecclesiæ nostre libere & absolute relinquens, ac volens nos & successores nostros in sepedictarum Advocaciarum ac ipsis attinentium possessione pacifica illesos perpetuo conservari. Ita tamen quod nos & quilibet Episcoporum Babenbergensium Successorum nostrorum qui pro tempore fuerit, de prædictis Advocatiis singulis annis, in festo Sti. Georgii viginti talenta Wiennensium denariorum nostre & Successorum nostrorum in eisdem Principatibus, camere solvere teneatur. Idem renunciavit & cessit Dominus noster Rex prædictus omni actioni seu juri quod sibi in quadam area in Castro Straffide compeciit sive competere videbaturque per quondam Babenbergensem Episcopum Duci Karinthiæ data fuit. Insuper quia nos tempore quo filiis Domini nostri prædictis feuda terrarum prænotata contulimus, Castrum Werdenbach cum quadraginta marcarum denariorum redditibus de feudis ante dictis deduximus, nobis & Ecclesie nostre de beneplacito Domini Regis prædicti perpetuo retinendum, idem Dominus noster Rex, pro se, filiis suis prædictis & universis successoribus suis in Principatum Karinthiæ deductioni, retentioni & reservationi castri prædicti cum omnibus juribus & pertinentiis suis consensum suum perpetuum ad- ANNO 1279.

ANNO 1279. adhibuit & assensum. Promittens firmiter pro se & filiis suis ac Principibus prædictis, nos & Ecclesiam Babenbergensem pro dicto Castro & suis attinenciis numquam de cetero impeti vel turbari. Hoc tamen signanter adjecto, quod redditus Castri predicti, qui redditus XL. marcarum denariorum excesserint, suis & Successorum suorum usibus attinebunt. Provinciali judicio quod eidem Castro usque modo deservire consuevit, ipsis XL. Marcarum denariorum redditibus nichilominus intercluso. Promisit insuper Dominus noster Rex prædictus, pro se, filiis suis & successoribus suis, nobis & Ecclesie nostre predicte, quod iidem Principes nobis & nostre Ecclesie ac Successoribus nostris aderunt consilio, auxilio & favore, ad hoc; quod universa feuda que nobis & Ecclesiæ nostre jam vacant, & que deinceps in dictis terris per mortem cujuscumque, & in aliis terris per mortem Principum, Comitum, Nobilium, Ministerialium, vel aliarum personarum cujuscumque condicionis aut status existant, vacare inceperint, & nos & Ecclesia nostra plene & integraliter assequamur. Similiter in feudis illis que nobis & Ecclesie nostre per statuta sive tradiciones Imperiales & Regales aut per Sententias judiciarias, vel per modum alium debitum & consuetum vacare ceperunt vel ceperint in futurum, nobis & nostre Ecclesie aquirendis dictum Dominum nostrum Regem, liberos suos, ac Successores suos prædictos adjutores habebimus, & utiles promotores. In quorum feudorum juribus & libertatibus conservandis, ipse Dominus Rex, filii & successores sui in terris prædictis prefate Ecclesie nostre defensores esse tenebuntur pariter & tutores. Acta sunt hec presentibus viris & Dominis venerabilibus: Petro Pataviensi Episcopi Johanne Gurcensi Episcopo, Rudolfo Imperialis Aule Cancellario. Magistro Gotfrido Domini Regis prothonotario. Viris quoque Illustribus & Spectabilibus, Domino Alberto Duce Saxonie, Friderico Burgravio de Nurenberch, Eberhardo Comite de Catzenellpogen. Gerhardo Comite de Rineke. Ulrico de Tiwers, & aliis quampluribus. In predictorum omnium testimonium & perpetui roboris firmitatem presentes Litteras, Sigilli nostri munimine roboramus. Nos quoque Heinricus Prepositus, Emicho Decanus totumque Kapitulum Babenbergensis Ecclesie in signum ratihabitionis omnium Promissorum, & pleni consensus nostri qui ad predicta accessit Sigillum Capituli nostri præsentibus duximus appendendum. Datum apud Babenberch. Anno Domini millesimo ducentesimo septimo VIIII. XV. Kalendas Octobris.

CLIV.

1280. 18. Juillet. *Concordia inita inter* LUDOVICUM IX. *Regem Francorum*, *&* JACOBUM I. *Regem Aragonum, quâ præfatus* LUDOVICUS *Rex pro se & successoribus suis* JACOBO *Regi & successoribus illius cedit omne jus, quod habet in Comitatum Barchinonensem & alios*; JACOBUS *vero prænominatus* LUDOVICO *Regi pariter cedit omne jus quod obtinet in Comitatus Carcassonæ, Redes atque alios. Actum Barchinonæ 17. Kalendas Augusti 1278.* [PETRI DE MARCA, Marca Hispanica in Appendice col. 1444.]

NOverint universi quòd cum inter nos Jacobum Dei gratia Regem Aragonum, Majoricarum, & Valentiæ, Comitem Barchinonæ & Urgelli, & Dominum Montispessulani ex una parte, & Ludovicum eadem gratia Regem Franciæ Illustrem ex altera, suborta esset materia quæstionis super eo quòd idem Rex dicebat Comitatum Barchinonæ, Urgelli, Bisuldunensem, Rossilionis, Empurdanensem, Cerritaniæ, & Confluentis, Gerundensem, & Ausonensem cum eorum pertinentiis de regno Franciæ & de feudis suis esse, & nos ex adverso dicebamus nos jus habere in Carcassona & Carcasses, in Redis & Redes, Lauraco & Lauragues, Terminis & Termenes, Biterris & Vicecomitatu Biterrensi, Agde & Agades, Alby & Albeges, Ruthena & Ruthenes, Comitatu Fuxensi, Caturcensi & Caturcino, Narbona & Ducatu Narbonensi, Minerba & Minerbes, Fenoleto & Fenoledes, Terra de Saltu, Petrapertusa & Petrapertusio, Amiliano cum toto Comitatu Amiliani, Credona cum toto Vicecomitatu Credonensi, Gavaldano, Nemauso, Nemausensi, Tolosa cum toto Comitatu Tolosæ & Sancti Ægidii, cum honoribus, districtibus, & juribus universis ac pertinentiis eorundem, tandem post multos Tractatus habitos hinc inde, bonorum mediante consilio cum ipso Rege Franciæ ad hanc Compositionem & Transactionem devenimus. Quod idem Rex pro se & heredibus ac successoribus suis nobis & heredibus ac successoribus nostris & à nobis & antecessoribus nostris causam habentibus & nostris Procuratoribus ac Nuntiis pro nobis & vice nostra præsentibus, recipientibus, & admittentibus diffinivit, quittavit, cessit, & omnino remisit quicquid juris & possessionis vel quasi habebat, siquidem habebat vel habere poterat seu dicebat etiam se habere tam in Domaniis sive Dominicaturis quàm feudis & in aliis quibuscunque in prædictis Comitatibus Barchinonensi & Urgelli, Bisuldunensi, Rossilionensi, Empurdano, Cerritano, Confluentino, Gerundensi, & Ausonensi, cum omnibus honoribus, homagiis, districtibus, jurisdictionibus, & juribus universis, ac pertinentiis eorundem, & cum omnibus fructibus & proventibus per nos & antecessores nostros inde perceptis ac quæ etiam percipi poterunt, promittens & ad hoc se & successores suos obligans in perpetuum quòd in prædictis omnibus & singulis nihil de cetero per se aut per alium reclamabit aut petet, renuntians omnino specialiter & expressè pro se & heredibus suis ac successoribus omnibus, Chartis & Instrumentis, si quæ super his habuit vel habebat, volens ac decernens ea penitùs esse nulla, ac promittens quòd ea omnia reddet nobis, renuntians etiam pro se & heredibus & successoribus suis omni juris auxilio tam canonici quàm civilis nec non consuetudinarii & omni Privilegio reali & personali quibus contra prædicta vel aliquid prædictorum juvare se posset. Nos autem similiter vice versa pro nobis, & heredibus & successoribus nostris præfato Regi Franciæ & heredibus ac successoribus suis & ab ipso & antecessoribus suis causam habentibus diffinimus, quittamus, & cedimus, atque remittimus omnino specialiter & expressè quicquid juris & possessionis vel quasi habebamus vel habere poteramus sive dicebamus etiam nos habere tam in Domaniis seu Dominicaturis quàm feudis & aliis quibuscunque in Carcassona & Carcasses, in Reddis & Reddesio, Lauraco & Lauragues, Terminis & Termenes, Biterris cum Vicecomitatu Biterrensi, Minerba & Minerbes, Agde & Agades, Alby & Albeges, Ruthena & Ruthenes, Caturco & Caturcinio, Narbona & Ducatu Narbonensi, Podio Laurentii, Karbus, Castro fideli, terra de Saltu, Fenoleto & Fenoledes, Petrapertusa & Petrapertusensi, Amiliano & Comitatu Amiliani, & Gavaldano, Credona & Vicecomitatu Credonensi, Nemauso & Nemausensi, Tolosa & Comitatu Tolosæ & Sancti Ægidii. & omni alia Terra & jurisdictione Raimundi quondam Comitis Tolosani, cum omnibus honoribus, homagiis, districtibus, jurisdictionibus, ac juribus universis & pertinentiis eorumdem, cum omnibus fructibus & proventibus per ipsum Regem Franciæ vel antecessores suos inde perceptis & quæ etiam percipi poterunt. Condictum est tamen & ordinatum quod si aliqua feuda moventia de dominatione Fenoledes sita sint infra terminos Comitatus Rossilionis vel Bisuldunensi seu aliorum Comitatuum prædictorum, de quibus Comitatibus nobis quitationem facit Rex Franciæ memoratus, penes nos & heredes ac successores nostros perpetuo remanebunt, & ea nobis & heredibus ac successoribus nostris cessit idem Rex Franciæ & omnino quittavit, salvo tamen jure, si quod fuerit, alieno. Similiter si aliqua feuda moventia de dominatione Comitatuum eorundem sita sint infra terminos Fenoledes, penes ipsum Regem Franciæ ac heredes & successores suos perpetuò remanebunt, & ea sibi, heredibus, ac successoribus suis diffinimus, cedimus, & quittamus omnino; salvo tamen jure, si quod fuerit, alieno. De Amiliano autem & Comitatu Amiliani sciendum est, nos quittationem & cessionem facere prædicto Regi Franciæ, sicut ea tenet & possidet idem Rex Franciæ, & ab ipso & suis tenentur & possidentur. Præterea memorato Regi Franciæ per hanc compositionem cedimus penitùs & expressè concedimus ac heredibus & successoribus suis & ab ipso causam habentibus omne jus repetendi pignoris & actioni quam habemus in prædictis Amiliano & Comitatu Amiliani, Credona & Vicecomitatu Credonensi, & in Gavaldano, cum pertinentiis eorumdem, quæ quidem bonæ memoriæ Petrus quondam Rex Aragonum genitor noster olim titulo pignoris obligaverat Raymundo quondam Comiti Tolosano; & per hanc compositionem omnes Chartas & Instrumenta quæ habemus super dicto negotio confecta reddemus plenariè Regi Franciæ memorato. Per eandem etiam compositionem cedimus, penitùs concedimus, & donamus expressè pro nobis & heredibus ac successoribus ANNO 1280.

ANNO 1280. bus nostris prædicto Regi Franciæ & heredibus & successoribus & ab ipso causam habentibus quicquid juris nobis competit, si quod competit, vel quocunque casu seu ratione vel titulo posset ad nos vel heredes aut successores nostros nunc vel in futurum aliquatenus devenire in Tolosa & toto Comitatu Tolosæ & Sancti Ægidii & in Terris Agenesii & Venesini ac in tota alia terra, jurisdictione, ac potestate Raymundi quondam Comitis Tolosani. Hæc si quidem omnia & singula, sicut superiùs continentur, pro nobis & heredibus ac successoribus nostris diffinimus, quittamus, cedimus, & remittimus omnino specialiter & expressè prædicto Regi Franciæ & heredibus ac successoribus suis & ab ipso & antecessoribus suis causam habentibus ac Nuntiis & Procuratoribus suis præsentibus coram nobis & pro ipso Rege vice & nomine ipsius recipientibus & admittentibus diffinitionem, cessionem, & quittationem, omnium prædictorum, cum honoribus, homagiis, districtibus, jurisdictionibus, & juribus omnibus ac pertinentiis eorundem, & cum omnibus fructibus & proventibus per ipsum Regem Franciæ & antecessores suos inde perceptis & qui etiam percipi poterunt, promittentes & ad hoc nos & heredes ac successores nostros specialiter obligantes quod in prædictis omnibus & singulis nihil de cetero per nos vel per alium reclamabimus aut petemus, nec ipsum Regem Franciæ nec heredes aut successores suos seu causam ab ipso vel antecessoribus suis habentes super prædicta aut aliqua prædictorum per nos vel per alium molestabimus in futurum, renuntiantes omnino specialiter & expressè pro nobis & heredibus ac successoribus nostris omnibus Chartis & Instrumentis, si quæ super ipsis habuimus vel habemus, volentes & decernentes ea penitùs esse nulla quoad ipsius Regis Franciæ prajudicium & suorum, & quòd ea omnia reddemus eidem. Renuntiamus etiam penitùs & expressè pro nobis & heredibus ac successoribus nostris omnis juris auxilio tam canonici quàm civilis ac consuetudinarii & omni privilegio reali & personali quibus nos vel heredes aut successores nostri contra prædicta vel aliquod præmissorum nos juvare possemus. In cujus rei testimonium præsentem Chartam Sigilli nostri plumbei fecimus impressione muniri. Acta fuerunt hæc Barchinonæ in palatio nostro XVII. Kalendas Augusti Anno Domini MCCLVIII.

CLV.

1281. 9. Aout. *Constitutio in Comitiis Generalibus Norimbergæ habitis per* RODULPHUM *Romanorum Regem facta, quod donata de bonis Imperii per* RICHARDUM *Regem Romanorum aut Prædecessores illius à tempore quo lata fuit in* FREDERICUM II. *depositionis sententia, nullam debeant habere firmitatem, nisi à majori electorum Imperii parte fuerint approbata. Datum in Nuremberg 5. Idus Augusti Anno* 1281. *Indictione IX. Regni sui VIII.* [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1169. Ex Hasnoniensi Cartario Dominorum de Avesnis.]

NOs RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, tenore præsentium profitemur, & publicè protestamur, quod nobis pro Tribunali sedentibus in solemni Curia nostra apud *Nuremberg*, sententiatum extitit coram nobis, omnium Principum, Nobilium, ac aliorum fidelium nostrorum qui fuere præsentes, applaudente consensu, quod omnia donata confirmata, seu facta quocumque modo alio de rebus vel bonis Imperii, per quondam RICHARDUM Regem illustrem, aut prædecessores suos in Romano Imperio, à tempore quo lata fuerat in olim FREDERICUM Imperatorem II. depositionis Sententia: nullius habere debeant roboris firmitatem, nisi consensu majoris partis Principum in electione Romani Regis vocem habentium fuerint approbata. In cujus rei testimonium præsens scriptum conscribi fecimus, & Majestatis nostræ Sigillo jussimus communiri.

Datum in *Nuremberg*, V. Idus Augusti, Indict. IX. anno Domini MCCLXXXI. Regni verò nostri anno VIII.

CLVI.

ANNO 1281.

Literæ RODULPHI I. *Romanorum Regis pro deputando idoneo Executore, & Commissario, qui D.* JOHANNEM DE AVESNIS *Comitem* Haynnoniæ *mittat in possessionem locorum illi in feodum ab se cum Imperii Principum consensu datorum. Datum Nuremberg V. Idus Augusti Anno Domini* 1281. *Indictione IX. Regni sui VIII.* [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1170.] 9. Aout.

RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, universis sacri Imperii Romani fidelibus præsentes Litteras inspecturis gratiam suam & omne bonum.

Ad universitatis vestræ notitiam duximus deferendum, quod nobis pro Tribunali sedentibus apud *Nuremberg*, sententiatum extitit coram nobis, omnium Principum & Nobilium ceterorumque fidelium nostrorum qui fuere præsentes applaudente caterva, quod cum spectabili viro JOHANNI de Avesnis Comiti Haynnoniæ dilecto fideli nostro propter suæ fidei & probitatis præstantiam, Terram de *Alost*, Terram super Scaldam, Terram Geraldi-montis, Terram Wasiæ, & Terram Quatuor-officiorum cum omnibus attinentiis suis in feodum concesserimus, & eum investiverimus de eisdem, prout in Instrumentis sibi super hoc traditis plenius continetur: Nos eidem executorem idoneum, quem ipse Comes nominaret, deputare & concedere deberemus, qui principaliora loca prædictarum terrarum accedens, & tam Investituram prædictam, quàm nos earumdem Terrarum esse Warandos pronuntians, sæpedictum J. Haynnoniæ Comitem, vel certum Procuratorem ipsius nomine suo in corporalem possessionem prænominatarum Terrarum & attinentiarum suarum quarumlibet nostra auctoritate regali induceret cum solemnitatibus debitis & consuetis, & nihilominus ab omnibus super earum Terrarum districtibus constitutis præciperet auctoritate regia sibi tamquam Domino suo debitam obedientiam & reverentiam exhiberi. In cujus rei testimonium, præsens scriptum exinde conscribi, & Majestatis nostræ Sigillo fecimus communiri.

Datum *Nuremberg*, V. Idus Augusti, Indictione IX. anno Domini MCCLXXXI, Regni vero nostri VIII.

CLVII.

Allodium Culenburg per REINALDUM *Comitem Gelriæ infeudatum pro* HUBERTO DE BOSINCHEM. *Actum Anno* 1281. *feriâ sextâ, quæ fuit Vigilia beatæ Cæciliæ Virginis.* [J. J. PONTANUS, Hist. Gelriæ lib. 6. pag. 158.] 21. Novembre.

EGo Hubertus dictus de Bosinchem præsenti scripto protestor & recognosco evidenter me nobili viro Reinaldo Comiti Gelriæ & Duci Limburgensi castrum meum dictum Culenburg de libera mea voluntate pro centum libris Hollandicorum denariorum hæreditariè vendidisse in hunc modum, quod ipse Comes & sui hæredes de ipso Castro profectum suum facere poterunt & utilitatem contra quoscunque; nec hoc ego Hubertus prædictus seu mei hæredes contradicere poterimus nec debemus vel impedire. Ego etiam Hubertus prædictus ac mei hæredes à Comite prædicto suisque hæredibus Castrum prædictum hæreditariè tenebimus & possidebimus jure Zutphaniensi, in testimonium & robur hujus facti Sigillum meum præsenti Literæ duxi apponendum. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo primo feriâ sextâ, quæ fuit Vigilia beatæ Cicillæ virginis.

CLVIII.

Compositio per RODOLPHUM I. *Romanorum Regem facta inter* WERNHERUM *Archiepiscopum Moguntinum ex una, &* JOHANNEM, *ac* HENRICUM *Comites de* Sponheim *ex alterâ parte, super* 13. Decembre.

ANNO 1281. *per controversiis de castro* Beckelnheim. *Actum Moguntiæ in professo S. Luciæ Anno Domini* 1281. [GOLDASTI Constitutiones Imperiales Tom. I. pag. 313.]

RODOLPHUS Dei gratia Rex Romanorum semper-Augustus, notum facimus universis ac singulis has Literas lecturis aut legi audituris; Quòd nos omnem discordiam, litem & contentionem, quæ fuerunt inter dilectos Principes nostros, Wernherum Archiepiscopum Moguntinum, Ecclesiam suam, Henricum fratrem Comitis de Sponheim, cum omnibus amicis & auxiliariis eorum, partibus ex altera, complanavimus, concordavimus & pacificavimus integraliter, perfectè ac in perpetuum super omnibus factis commissis & perpetratis, in toto tempore illo, quo discordia inter eos cœpit & duravit, in hunc modum.

2. In primis castro Beckelnheim, castrensibus hominibus & bonis, quæ præfatus Archiepiscopus emerat, sicut habetur in Literis divisionis inter Comitem Johannem & Henricum fratrem ejus factæ, renunciavit prædictus Comes Johannes, cum uxore & fratre suo Everhardo, pro se & cunctis hæredibus suis, coram nobis in perpetuum: debetque meo judicio, sub quo dicta bona constare noscuntur, facere omnia & singula, quæ ordo juris cum Warandia expostulat. Comes Henricus sua tertia parte ibidem debet esse contentus, quemadmodum hucusque tenuit eandem; & Archiepiscopus cum Ecclesia Moguntina in duabus partibus, quas ei vendidit Henricus frater Comitis Johannis, sine alicujus eorum molestatione in possessione quieta permanebit.

3. Captivi omnes facto jurejurando pacis, ut moris est, liberi dimissi sunt.

4. Omnia præscripta Johannes & Henricus Comites de Sponheim, se firmiter observaturos, super sancta Dei Evangelia juraverunt. Quòd si hanc concordiæ & pacis nostram Compositionem ad injuriam Archiepiscopi & Ecclesiæ Moguntinæ præfati Comites violare præsumpserint, tunc nos unà cum Civitatibus Regni, Francofordia, Fridburg, Wetzlaria, Geilenhausen, Oppenheim, Wesalia, ac Bopardia, & ipse nobiscum adversus eos, sæpedicto Archiepiscopo & Ecclesiæ ejus auxilium ferentes, assistentiam faciemus. Contra hæc auxilium ferre præfatis Comitibus Johanni & Henrico non debebunt Fridericus Comes de Liningen, neque filius ejus, neque Everhardus Comes de Katzenellenbogen, neque Emicho Comes de Liningen, seu aliquis eorum, adversus Archi-Episcopum & Ecclesiam Moguntinam.

5. Hanc autem concordiæ & pacis Compositionem de consensu & bona voluntate præfatorum, Archiepiscopi Moguntini, & Comitum Johannis & Henrici de Sponheim fecimus, & ad instantiam eorundem sigillum nostrum Regium, una cum sigillis eorum, & Friderici Comitis de Liningen, & Everhardi Comitis de Katzenelnbogen, his Literis fecimus appendi. Actum Moguntiæ, anno Domini MCCLXXXI. in professo S. Luciæ.

CLIX.

1283. *Literæ* GERALDI DE MALOMONTE *ad Abbatem* Moyssiacensem *de potestate* CAROLO *Regi Siciliæ à Pontifice* MARTINO *factâ eligendi unum ex liberis suis in Regem Aragonum, & Comitem Barsalonæ quem placuerit.* [Gesta Comitum Barcinonensium apud PETRUM DE MARCA in Marcâ suâ Hispanicâ col. 593. Ex Archivo Monasterii Moyssiacensis.]

VEnerabili Patri in Christo Domino Abbati Moyssiacensi Magister Geraldus de Malomonte Domini Regis Clericus salutem & paratam ad sua beneplacita voluntatem: Noveritis quod Rex Aragonum in die impresi certaminis inter ipsum ex una parte & Illustrem Regem Siciliæ Karolum ex altera viliter omnino defecit, nullam habens excusationem proprii corporis, cùm die præcedenti ad duas leucas de Burdegala Domino Johanni de Greilly Senescallo Vasconiæ fuerit locutus in propria persona. Nec prætextu alicujus metus juvare vel excusare se potest, cùm habeat Litteras Domini Regis Siciliæ de securo & salvo conducto, & Dominus noster Rex Nuntiis ejus, qui propter hoc venerant, obtulerit se daturum eidem Litteras suas de salvo & securo conductu & dictam securitatem jurari facere ab omnibus Baronibus qui erant Burdegalæ cum eodem.

ANNO 1283. Dominus Cardinalis ostendit Domino nostro Regi Litteras summi Pontificis, quarum auctoritate Dominus noster Rex potest unum ex liberis suis, de quo sibi placuerit, in Regem Aragonum & Comitem Barsalonæ eligere seu etiam nominare, & sic electo vel nominato ab eo debet idem Cardinalis regnum deputare prædictum. Quia verò prædictæ Litteræ continebant quædam periculosa & quædam obscura, Dominus Rex nondum concessionem hujusmodi acceptavit, sed mittitur ad Curiam pro periculosis tollendis & ambiguis declarandis. Quibus sublatis & declaratis, dictus Dominus noster Rex est in firmo proposito concessionem hujusmodi simpliciter acceptandi. Mittit tamen nihilominus ex nunc magnam multitudinem armatorum in Regnum Navarræ ad aggrediendum dictum Petrum quondam Regem & Regnum Aragoniæ, vel fortè Regnum Castellæ, contra Xancium rebellem filium Regis Castellæ, si secundùm rei exigentiam, cùm illuc venerit, sibi magis viderit expedire. Dominus Rex declinat apud Tolosam, ibi moram facturus & circa donec audiverit quid inchoaverint & quid fecerint illi quos mittit. Barones de Francia fere pro majori parte die Martis ac die Mercurii post Pentecosten ab ipso licentiam habuerunt. Ipse facit convocationem generalem omnium Baronum in villa de Tolosa in festo Annuntiationis beatæ Mariæ, aggressurus alterum ex dictis Regnis cum manu potenti & forti, prout secundùm illa quæ interim acciderint tunc sibi visum fuerit expedire. Alia quæ acta sunt, cùm vos videbimus, vobis latiùs exponemus. Valeat vestra Paternitas reverenda.

CXL.

Pacta & Conventiones inter GUILLIELMUM *Marchionem Montis Ferrati, ex unâ & Commune, atque homines Civitatis* Albæ, *& ejus districtûs initæ. Actum 26. Januarii* 1283. *Indictione XI.* [Authentique tirée des Archives Archi-Ducales de Mantoüe.] 26 Janv.

INcipiunt Pacta, & Conventiones que, & quas Illustris Dominus Guilielmus Marchio Montisferrati habuit cum hominibus Civitatis Albe & districtus secundum quod in scripto Instrumento plenius continetur.

Anno a Nativitate Domini millesimo ducentesimo octuagesimo tertio Indictione undecima die Martis vigesimo sexto mensis Januarii in Ecclesia Sancti Laurentii Albensi in plena convocatione per Campanas, & voce preconia more solito congregata, præsentibus Venerando Viro Domino Benedicto Dei gratia Abbate Sancti Victoris de Guaxano Domino Mainfredo filio Illustr: Viri Domini Thome Marchionis Saluciarum, Dominis Johanne Polgio, Anselmo, & Guilielmo de Gliano, Bonifacio de Cilio, Antonio Crosello de Parma Judice, Brennio de Beage de Cremona Judice, Domino Guillelmo de Buxero Canonico Albensi, Mainfredo de Sta. Julia, Domino Jacobo Panterio de Alba Judice, Girardo de Basignana, Anselmo Bruto, & Pontio Costantio testibus rogatis, & infrascripti interfuerunt Notarii Mainfredus Macharius Ameot de Prato, Oddonus de Begono, Bartholus Costancius, & Obertus Rasteri. In nomine Domini nostri Jesu Christi amen. Infrascripta pacta, & conventiones volunt Dominus Guilielmus Rapa Capitaneus Albensis, & homines Albe fieri, & firmari cum Illustri, & Excell. Domino Domino Guilielmo Marchione Montisferrati, primo cum tractetur per Dominum Episcopum Albensem, & Dominum Joannem de Mella Concordia inter dictum Dominum Capitaneum & homines, & Comune Albæ ex una parte & Guastagnos, sive Forestatos Albe ex altera, si per ipsos inveniri poterit de voluntate, & consensu ipsarum partium & quod ipsa concordia isto modo fiat & fit, & si non repereiretur concordia ut supra, prædictus Dominus Marchio teneatur ipsos Guastagnos, sive Forestatos Albæ concordare, & in Albam reddducere, sicut placeret Domino Marchioni prædicto cum consilio D: Episcopi Albensis, & Domini Guilielmi Rapæ prædicti, & Sapientium ad hoc ellectorum, sive elligendorum per ipsos D. Episcopum, & Capitaneum, & Consilium Albe. Item volunt, & concedunt quod dictus Dominus Marchio Montisferrati per se, & filios masculos ab ipso descendentes habeat Civitatem Albæ, & homines, Castra, & Villas, Jurisdictionem, & jura omnia Civitatis ejusdem cum toto posse, & districtu, & pertinentiis, & cum mero, & mixto Imperio libe-

ANNO 1283.

ANNO 1283.

re, & expedite exercendis ſecundum modum, & formam inferius denotatam excepto Caſtro, Villa, Juriſdictione, & Concilii Montisfortis, & Caſtri, & Ville ipſius loci que ſint, & eſſe debeant Domini Guilielmi Rape per ſe, & ſuos heredes cum mero, & mixto Imperio faciendo, & reddendo ibi juſtitiam de Civilibus, & Criminalibus ſicut Dominus, non obſtantibus aliquibus Statutis factis, vel faciendis per Comune Albæ, in quo Caſtro & Villa, Comune, & homines Albæ habeant pacem, guerram, treuguam, exercitum, Cavalcatam, & reddudum contra quoſcunque, perſonam, Collegium, & Univerſitatem, quam Civitatem, Juriſdictionem, homines, & jura dictus Dominus Marchio ſalvis Pactis & Conventionibus infraſcriptis, que Pacta & Conventiones dictus Dominus Marchio & filii ejus prædicti obſervare teneantur, & per Officiales ſuos facere inviolabiliter obſervare, & dictum Caſtrum, & Villam, & Juriſdictionem Montisfortis teneatur deffendere pro poſſe ſuo, & manutenere dicto Domino Guilielmo Rapæ, & hæredibus ejus tenentibus ipſum Caſtrum in gentile feudum à dicto Domino Marchione, & eidem fidelitatem preſtantibus. Eo tamen ſalvo quod ultra fidelitatem de Caſtro prædicto dictus Dominus Guilielmus dicto Domino Marchioni aliquid aliud facere non teneatur niſi modo, & forma quo, & qua ſicuti facerent alii Cives Civitatis Albenſis. Item volunt quod omnes homines Albæ, & diſtrictus, qui emerunt regalia ſeu coanceas ipſas habeant, & teneant ſine aliqua inquietatione uſque ad tempus quod conſtitit ipſos eas emiſſe, vel eas conceſſas fuiſſe à Domino Rege Siciliæ, ſive Officialibus ejus vel à Comuni Albæ & modo, & forma contenta in Inſtrumento dictarum coancearum, ſive Emptionis ipſarum. Et teneatur dictus Dominus Marchio firma habere, & haberi facere pacta omnia, & ſingula venditionis novæ Gabellæ, & novi molecii, & obligationem, ſeu Contractum factum de Notaria, ſive Officio Notariæ Civitatis Albe & de . . . . . & Capitulum factum, & ſcriptum in volumine Capitulorum Civitatis Albæ de ſolutione facienda pro mercibus ductis uſque marinam, & de marina in Albam in omnibus, transacto vero tempore venditionis prædictarum Coancearum dictus Dominus Marchio habeat coanceas ſupra dictas, & tranſacto tempore novæ Gabellæ, & novi Molecii prædicti nihil tamen poſtea exigatur, & firma ſit venditio prædicta, ſive venditiones prædictæ novæ Gabellæ & novi Molecii . . . . . . propter hoc dictus Dominus Marchio, vel alius pro eo poſſit tamen aliquando habere, vel aliam Gabellam, ſeu novum Molecium facere prædicto vel alio modo: & poſtquam predicte coanceæ in ipſum Dominum Marchionem perveniunt, ipſe Dominus Marchio faciat expenſas Pontium, & alias expenſas omnes quas, & ſicut faciunt vel facere debent Emptores dictarum coancearum. Item volunt poſſe elligere tres homines de terra dicti Domini Marchionis, vel de parte ſua de quibus contentus eſſet ipſe Dominus Marchio omni anno, & dictus Dominus Marchio unum illorum quem voluerit ponat in regimine Poteſtariæ Civitatis Albe, & diſtrictus, habendo, & tenendo dictus Poteſtas Judicem, & militem, & familiam competentem in dicto Regimine: Et Commune Albe teneatur ſolvere omni anno pro ſalario dicti Poteſtatis, & aliorum Officialium, & familiæ ſuæ libris ducentas Aſtenſes donec dictæ Coanceæ pervenerint in prædictum Dominum Marchionem, & non ultra, & ab inde in antea dictus Dominus Marchio prædictum Poteſtatem, & alios Officiales habeat, & teneat ſuis propriis expenſis in dicto regimine habendo ex nunc dictus Dominus Marchio bamna, & datas omnia, & omnes impoſterum comittenda ſeu comittendas ſtatuta, & ſtatutas per Capitulum Civitatis Albæ, vel que in poſterum ſtatuentur per Comune prædictum. Comiſſa autem vel comiſſa hinc retro minime poſſet exigere, vel habere in totum, vel in parte. Et ſi prædicti tres renuntiarent Poteſtariam prædictam, alii eligantur modo prædicto quouſque unus reciperet dictam Poteſtariam. Item teneatur dictus Dominus Marchio procurare, & facere bona fide quod Comune Albe habeat, & recuperet quicquid dictum Comune habere conſuerit in balneis, ſalvo jure Eccleſiæ Aſtenſis, ſi quod habet. Item teneatur dictus D: Marchio, & ejus Officiales regere ſemper Civitatem Albe, & diſtrictum ſecundum formam Statutorum Civitatis Albe conditorum, vel condendorum per ipſum Commune que ſtatuta fieri poſſint per Comune prædictum ſuper Civilibus, & Criminalibus, & ordinamentis aliis ſuper negociis Civitatis & diſtrictus ad voluntatem liberam Comunis prædicti omni anno, dummodo ipſa ſtatuta non ſint contra Eccleſiæ libertatem, nec contra D: Epiſcopum Albenſem, vel Terram ſuam, & dummodo ipſa ſtatuta non obvient præſenti Donationi & Conceſſioni facte dicto Domino Marchioni ſicut ſuperius, & inferius continetur. Item quod prope Civitatem Albe per miliaria quadraginta teneantur facere exercitum generalem per menſem unum in anno, eorum expenſis, ſi fuerint requiſiti à dicto Domino Marchione, computando à die quo moverent de Alba & diebus quibus redirent computatis, ita tamen quod ſi aliquo anno non facerent exercitum prædictum pro prædicto Domino Marchione ob hoc non poſſet in aliquo alio anno requirere exercitum pro tempore preterito, hoc tamen addito, quod ſi prædictus Dominus Marchio exercitum prædictum in quadraginta miliaria prædicta ultra prædictum menſem vellet retinere, hoc poſſit facere ſuis propriis expenſis, ſtipendiis idoneis. Milites vero, ſeu equites habentes equos de armis per Lombardiam tantum ſecum, & niſi eſſet, perſonaliter ducere poſſit quocumque voluerit, dando eiſdem militibus idonea ſtipendia. Item tenetur dictus Dominus Marchio ſalvare, deffendere, & cuſtodire bona fide, & pro poſſe ſuo Domino Epiſcopo Albenſi, & aliis Epiſcopis, qui pro tempore fuerit totam terram, & homines, Epiſcopatus, & jura ipſius Epiſcopatus Albenſis contra quoſcumque perſonam, Collegium, & Univerſitatem, quidquid dictus Dominus Epiſcopus tenet, & poſſidet, vel viſus eſt tenere, & poſſidere vel quaſi, & omnia demum, & ſingula facere dicto Domino Epiſcopo quod Commune Albæ, & Poteſtas Albe ipſi facere tenetur, fidelitatem vero facere poſſit, & teneatur per Poteſtatem ſuum Albæ omni anno; quod ſi contingeret, quod Deus advertat, quod per Commune Albe, vel per aliquam ſingularem perſonam Civitatis ejuſdem, vel diſtrictus contra predictam Donationem, vel aliquid de predictis fieret, tunc prædictus Dominus Epiſcopus pro ſuo poſſe bona fide per ſe & terram ſuam manutenere, deffendere, & reccuperare teneatur dicto Domino Marchioni, & ſi fieret exercitum per Comune Albæ, prædictus Dominus Epiſcopus dictam Civitatem cuſtodire teneatur, dum Albenſes ſtarent in exercitu ſicut facere conſuerit. Item quod dictus Dominus Marchio, ſive aliquis alius pro eo non poſſit, nec debeat petere, vel exigere, vel exigi permittere...... ab hominibus Civitatis Albæ, vel diſtrictus generaliter, neque ſpecialiter taliam, neque fodrum aliquod, neque aliquam exactionem neque gueſtam angariam, vel per angariam, neque mutuum coacte, præter quod in Caſtro, & Villa, & Hominibus Corneliani, in cujus Villæ hominibus tantum poſſit fodrum imponere, & excuti facere pro cuſtodia, & guardia dicti Caſtri. Comune autem Albæ non, hoc addito quod ſi aliquis Civis Albenſis habitans in Civitate Albæ habet aliquas Poſſeſſiones, vel Domos in Villa, & poſſe Cornelliani, quod de dictis Poſſeſſionibus, & Domibus ſolvere non teneatur, neque debeat fodrum, neque taliam in Corneliano, niſi Communi Albæ, ſicuti faceret de aliis Poſſeſſionibus quas habet in poſſe Albæ. Item quod dictus Dominus Marchio vel filii ejus, non poſſint vendere, vel alio titulo alienare in aliam perſonam niſi in hæredes ſuos legitimos maſculos prædicta ſibi donata, nec aliquid ex prædictis, nec pignori generaliter nec ſpecialiter, vel expreſſim obligare exceptis fructibus, & redditibus, & obventionibus de dictis rebus donatis provenientibus, quos liceat eis obligare prout ipſe voluerit, vel aliter alienare de quinquenio in quinquenium, vel infra, & non aliter. Item quod dictus Dominus Marchio dimittat Civibus habitantibus in Civitate Albe Caſtra propria eorum, & Villas quæ, & quas tenent, & poſſident, & hactenus tenere, & poſſidere conſueverunt, nec ipſis Civibus in dictis Caſtris, ſeu locis aliquam jacturam, vel moleſtiam inferat nec occaſione dictorum Caſtrorum quamdiu erit in fidelitatem, & obedientiam dicti Domini Marchionis. Item quod aliqua ſingularis perſona Civitatis Albæ, vel diſtrictus pro aliqua cauſa Civili, vel Criminali, vel pro aliqua re non compellatur exire Territorium Civitatis Albæ, ſed in Civitate Albæ fiat rogatio, & ſententia feratur, & executio ſequatur de his quæ agitabuntur in Civitate Albæ vel Diſtrictu, & hoc intelligatur de his que agentur tam in cauſa principali, quam in cauſa appellationis, & non poſſit aliqua perſona extrahi de Alba occaſione alicui debiti, vel Juſticiæ faciendæ, ſeu in obſidem, abſque voluntate Conſcilii Civitatis Albæ, vel majoris partis. Item quod quælibet perſona de Alba, & Diſtrictu habeat libertatem, & liberam facul-

ANNO 1283.

cultatem faciendi Testamentum, & disponendi quocumque modo voluerit de rebus suis in ultima voluntate & . . . . . contrahendum inter vivos donando, vendendo, vel alio quovis titulo alienando, sicut de Jure hactenus poterat, & in successionibus ab intestato decedentium serventur Jura, nulla pactione suprascripta, vel inscripta, vel consuetudine quavis obstante; hoc pacto quod ipse Dominus Marchio non possit, nec debeat, nec heredes sui, vel ei locumtenens aliquid exigere, vel habere de successionibus decedentium Jure successionis, nec de contractibus inter vivos celebratis, nisi aliquis propria voluntate ipsi Domino Marchioni, vel suo successori aliquid reliquerit, vel aliquo contractu concesserit, & nisi de Jure Dominus Marchio predictus, vel ejus successores succedere deberent in deffectu Testamenti, & aliorum qui deberent definito succedere ab intestato, & expressim actum sit quod in rebus, & possessionibus singulorum nihil venderet supradictus Dominus Marchio, vel ejus Curia præter ea, que in Instrumento specialiter essent concessa super rebus singularium, & que sibi alias de Jure Communi, vel municipali obveniret ratione delicti, vel alia justa de causa. Item dictus Dominus Marchio teneatur facere, & curare suo posse bona fide quod Joannes, & Martinus de Sancto Stephano, & nepotes recuperent, & habeant eorum bona, & jura que habere debent in Sancto Stephano de Astixio, & posse, vel ita facere quod Comes Manuel ipsa emat pretio competenti. Item quod omnes homines Albe, & districtus; & Villarum Domini Episcopi Albensis sint liberi, & immunes à præstatione Pedagii cujuslibet malatote, & cujuslibet alterius exactionis per totam Terram dicti Domini Marchionis sicut ceteri homines terre ipsius Domini Marchionis, generaliter sint immunes, & idem intelligatur de Terra, quam dictus Dominus Marchio inposterum habebit. Item quod dictus Dominus Marchio, & ei successores debeant attendere, & observare prædictis Communi, & Universitatis, & Universis hominibus Albæ, & districtus, & attendi, & observari facere omnes consuetudines, & bonos usus eos quos, & quas habent, & usque nunc retro habere consueverunt vel de cetero habuerunt, dummodo non derogent donationi, & concessioni prædictæ ut superius, & inferius continetur. Item quod omnes, & singuli de Civitate & Districtu Albe qui habent, vel habuerint quatuordecim annos, vel amplius, jurent, & jurare teneantur si fuerint requisiti à Domino Marchione, vel ejus locum-tenente fidelitatem dicto Domino Marchioni, vel alii recipienti de mandato, & nomine ipsius, & ejus filiis prædictis in perpetuum, & custodire, & deffendere ipsum Dominum Marchionem, & successores, & totam ejus Curiam, & omnia ea attendere, & servare quæ in Capitulo fidelitatis continentur, & specialiter jurabunt omnia que continentur in hac donatione, vel concessione, & conventionibus in hoc Instrumento contentis inviolabiliter observare. Item teneatur dictus Dominus Marchio, & filii ejus prædicti retinere omnia Castra, & omnes Fortalicias Communis Albæ, videlicet Castrum, & Villam Corneliani, Castrum, & Villam Monteforte, Castrum, & Villam Barbarischi, & Villam Montislupi, & Castrum novum cum tota Rocha de Macerie quæ consuevit esse Communis Albæ, restituent dicto Communi pretium Jacobo de Chocho, quod dederit in dicta Rocha, & omnia alia Castra, & Fortalicias, excepto Castro, & Villa, & pertinentiis Montisfortis de quibus fit, ut superius continetur, autoritate prædicta, vel aliquorum prædictorum non debeat, nec possit alienare, obligare, vel in aliquam personam transmutare aliqua ratione vel causa, occasione alicujus contractus hinc retrofactis, vel qui de cætero fientur, sed semper, & continue ipse, vel ejus successores nomine ipsius prædicta Castra, & Villas debeat custodire, & ad manus suas tenere, ita quod nulla persona Jus aliquod habeat in prædictis, vel aliquo prædictorum. De redditibus vero sit, ut superius continetur, ipsis Castris, & villis semper facientibus, & facere teneantur quiquid hactenus fecerunt pro Communi Albæ, & consuetum est fieri in fodris, & taliis solvendis, & exercitibus, & cavalcatis, & omnibus aliis: Præter Castrum, & villam Corneliani, in quo Commune Albæ, non possit imponere fodrum, vel taliam, nec exigere, eo tamen excepto, & sano intellecto quod si aliqua persona de Civitate Albe, & districtus haberet aliquos redditus, vel aliquod factum, vel alicujus concessiones in prædictis villis, vel aliqua ipsarum, quod dicta facta, redditus, & possessiones eisdem salva remaneant, eo addito, & expressim dicto quod dictus Dominus Marchio teneatur Castrum Polencii refacere in duos annos proximos venturos à die præsentis Conventionis. Item si qua persona, Collegium, Universitates vel Universitas inciperet, & faceret guerram in Commune, & homines Albe, seu dictum Dominum Episcopum Albensem vel Terram ipsius, seu villas supradictas, vel aliquam prædictarum, dictus Dominus Marchio ipsos, & ipsas bona fide pro posse suo deffendere, & jurare teneatur, & guarezare offendentes prædicta vel aliquod prædictorum, & ipsa Guerra perseverare ad voluntatem Communis Albæ, donec pacem sufficientem dedisset dicto Communi & prædicto Episcopo, & si postquam requisitus esset dictus Dominus Marchio à Communi, vel Nuntio Communis Albe, dum ipse Dominus Marchio esset in Lombardia, si ejus locumtenens regeret, & non observaret ut supra in mensem unum à die requisitionis. Commune Albæ prædictum ad conventiones supradictas observandas minime teneatur, & teneretur dictus Dominus Marchio per se, & filios suos Communi Albæ prædicto reddere, & restituere, & restitui facere omnia Castra, Villas, & Jurisdictiones quæ, & quas prædictus Dominus Marchio, vel alius pro eo teneret, vel haberet occasione donationis prædictæ, & quæ sibi concesse sunt in præsenti conventione: si vero cum hominibus Albæ dictus Dominus Marchio, vel ejus filii prædicti, seu ejus locumtenens vinceret, vel occuparet aliquod Castrum vel villam cujuscumque sit per decem milliaria prope Civitatem Albæ, illud & illa sit, & esse debeat de jurisdictione Civitatis Albæ, & semper facere teneantur pro Communi Albæ in solvendis fodris, & taliis, & omnibus aliis, sicut faciunt & facere consueverat prædictæ Villæ Civitatis Albæ, excepto eo quod inveniretur fuisse Feudum dicti Domini Marchionis, vel quod inveniretur proprium Dominium alicujus Ecclesiæ, teneatur etiam dictus Dominus Marchio per se, & filios suos predictos Civitatis Albæ Castra, & villas & Jurisdictionem, & jura ipsius, & singularum personarum, & singulas personas ejusdem Civitatis & districtus, & terre Domini Episcopi Albensis manutenere, salvare, & deffendere toto posse suo contra quamcumque personam ut superius continetur. Item teneatur dictus Dominus Marchio dare fortiam, & juvamen hæredibus Thomæ Costantii quondam ad habendum, & recuperandum Castrum, sive Castrum Rochæ, & Jura quæ ibi habere debent, vel consueti sunt habere, & si recuperabitur ab hæredibus prædictis teneatur ab ipso Domino Marchione in Feudum gentille per supradictos hæredes. Prædicta Dominus Marchio predictus per se suosquæ filios predictos promittat omnia, & singula supradicta attendere, & observare ita in omnibus, & per omnia in perpetuum bona fide, & juret tacto libro corporaliter, & nullo tempore contravenire per se, vel per alium interposita stipulatione & quilibet ejus filius idemque successor teneatur facere simile juramentum, & omnia prædicta, & singula attendere, & observare: Prædicta autem fiant, & esse intelligantur omnia, & singula in omnibus, & singulis, salvo Domino Romano Imperatore coronato, & confirmato ab Ecclesia Romana, & regnante, & imperante in Lombardia pro majori parte. Cui tunc respondeatur per Communem prædictum de recipiendo potestatem ab eo, & de sibi prestando fidelitatem, & de faciendo pro eo presentem guerram, sicut consuetum est dictum Communem facere Imperatori, & de faciendo omnia, & singula quæ constarent per Privilegia, vel publica Instrumenta fieri debent per Commune Albe Domino Imperatori, non obstantibus supradictis, vel aliquo prædictorum. Vacante vero sede Imperii prædictus Dominus Marchio, & sui hæredes prædicti habeat, & habeant integre ipso jure omnia, & singula supradicta sibi concessa per presentem donationem, quibus omnibus conventionibus, & Capitulis, & singulis superius declaratis, solemniter clare, & aperte, & ad veram intelligentiam lectis, examinatis, & diligenter intellectis in conscilio generali Communis, & Civitatis Albæ coadunato super voltis Sancti Laurentii more solito voce preconia, & sicut moris est in Ecclesia Beati Laurentii Paganus Alexius Civis Albæ Sindicus, & Procurator Communis, & Universitatis Civitatis Albæ ad supradictum, seu præsens negotium explicando, sicut constat per cartam publicam factam, & edditam, cujus Cartæ tenor inferius denotatur: ex certa scientia & consensu expresso prædicti conscilii generalis, & cujuslibet

Anno 1283.

libet perſone in dicto conſcilio exiſtentis, & omnium aſtantium in convocatione prædicta, nemine diſcordante, de omnibus Dominio, juriſdictione, mero, & mixto Imperio . . . ., & Diſtrictus Albæ, & de omnibus Caſtris, Villis, Coanceis, & Juribus pertinentibus ad Civitatem, & Communem prædictum ſicut eo modo quo in prædictis Conventionibus, & Capitulis continentur, ſingulariter de omnibus ſhiis, & ſingulis quæ in prædictis Capitulis exprimuntur, fecit ſicut melius libera Civitas potuit, jure, & nomine Communis hominum, & Uhiverſitatis Civitatis Albenſis donationem puram, meram, & irrevocabilem, eo modo, jure, & ratione quo, vel qua melius valere poteſt prædicto Domino Guilielmo Illuſtr. Marchioni Montisferrati preſenti, & recipienti, quam Donationem, & que pacta, & quas conventiones dictus Sindicus prædicto nomine fecit, & expoſuit dicto Domino Marchioni, ob multas rationabiles cauſas, potiſſimum, quia Commune Albæ à Communitatis ſuis, & forenſibus Civitatis prædictæ Gueriis, & Injuriis oprimebantur non modicis, nec per ſe ſe poterant abſque maſſimis periculis deffenſari: Et quia auxilio, & deffenſione dicti Domini Marchionis non modicus indigebant, nec aliter bono modo Albenſis Civitas poterat in ſuo Jure, vel ſtatu deffendi niſi per modum prædictum ſubjiceretur Juriſdictioni, & ſubjectioni eidem Domini Marchionis, & hæc omnia ibidem publicè prædictus Sindicus nomine quo ſupra dixit, & proteſtatus fuit manifeſtè, & publicè, exponendo quod prædicta facta ſunt, & faciebat propter cauſas ſupradictas, & ob utilitatem manifeſtam, & evidentem Communis, & hominum Albæ, ac diſtrictus, & ideo dicebat, & proteſtabatur prædicto nomine ex certa ſcientia in prædictis pactis, Conventionibus, donatione, & contractu Commune Albæ, vel homines non fore leſos, & in aliqua . . . . idcirco quod ex nunc renunciabat prædicto nomine omni beneficio in integrum reſtitutionis & quod prædicta dici non poſſint eſſe facta ſine cauſa, vel propter injuſtam cauſam. Remittendo ex nunc per pactum prædicto nomine dictum beneficium reſtitutionis in integrum & quod non poſſit dicere prædicta fore cauſata. Inſuper dictus Sindicus prædicto nomine ceſſit, contulit, & mandavit dicto Domino Marchioni preſenti, & recipienti ex cauſa donationis ut ſupra, conventionis vel pacti eo modo quo melius valere poterit omnia jura omneſque actiones reales, & perſonales atque mixtas, & generaliter omnes alias pertinentes Civitati, & Communi Albæ in omnibus, & ſingulis que ſuperius declarantur, & in preſentis Conventionibus, ſeu Capitulis ſunt expreſſa ita, & eo modo quo prædictus Dominus Marchio, tam in agendo, petendo, excipiendo quam etiam retinendo in omnibus prædictis, & circa prædicta ea poſſit agere, & uti illis eiſdem Juribus, rationibus, & Juriſdictionibus, ac Imperiis quibus uti poterat, vel poſſet, Commune Albæ prædictum conſtituendo ex nunc prædictum Dominum Marchionem in omnibus prædictis, & circa ea, que in dictis Capitulis continentur, per ſe, & hæredes ſuos procuratorem tamquam in rem ſuam propriam. Qui Paganus in ſignum veri Dominii, & poſſeſſionis vel quaſi ſecundum formam prædictam omnium prædictorum quæ in ipſis conventionibus ſunt narata naturaliter traddidit, & dedit eidem Domino Marchioni Clavam unam ſeu maciam dando, & concedendo nomine prædicto eidem Domino Marchioni licentiam, & liberam auctoritatem ut per ſe ſe, & hæredes ſuos maſculos poſſit quandocunque voluerit, vel etiam per nuntios ſuos aprehendere prædictorum omnium que dicta ſunt ſupra poſſeſſionem corporalem vel quaſi, & ex nunc dictus Sindicus nomine Communis Albæ conſtituit ſe vice ipſius Domini Marchionis tenere, & poſſidere prædicta vel quaſi, donec idem Dominus Marchio per ſe, vel per alium de prædictis corporaliter poſſeſſionem habuerit aprehenſam vel quaſi, promittendo eidem Domino Marchioni ſtipulanti interveniente nomine quo ſupra ſub obligatione omnium bonorum Communis Albæ omnia ea quæ dicta ſunt ſupra, & quæ in dictis Capitulis, conventionibus narrantur expedire, guarire, & deffendere ab omni homine, & perſona, Collegio, & Univerſitate, preterea dixit, fuitque confeſſus & proteſtatus dictus Paganus Sindicus nomine Communis Albæ quod nunquam dictum Commune veniet contra prædicta, vel aliquod prædictorum pretextu maxime quod dici poſſet dictam Donationem indigere inſinuatione vel quod alegari poſſet Commune Albæ non eſſe integrum vel vicem Univerſitatis non optinere ex eo quod Guaſtagni, vel pars Guaſtagnorum, ſive foreſtati à Civitate Albæ, & non interfuerunt prædictis, renunciando ex nunc omnibus juribus, & legibus loquentibus de inſinuatione donationum, & conſtituendo, & ordinando prædicto nomine ea quæ dicta ſunt & que in prædictis conventionibus continentur, eo modo, & forma quo vel qua melius fieri poſſint particulares Donationes. Ita quod quilibet per ſe non poſſet inſinuatione aliquatenus indigere, & ad majorem cautellam & firmitatem omnium prædictorum Reverendus Pater Dominus Bonifacius de Sancta Julia Dei Gratia Albenſis Epiſcopus, & Dominus Guilielmus Rapa Capitaneus, & Poteſtas Civitatis Albenſis prædictis omnibus ſimul, & qualibet per ſe ſe conceſſerunt, & ea laudaverunt, approbaverunt, & confirmaverunt, & videntes, & ſentientes manifeſte utilitates que erant in prædictis pro Communi Albæ, & pericula quæ deviabantur, & evitabantur per Commune, homines Albæ ſi prædicta ſortirentur effectum, & complerentur ea, & ſingula que dicta ſunt ſupra inſinuaverunt, & in ipſis, & quolibet Capitulo ipſorum ſuam auctoritatem interpoſuerunt ſolemniter, & decretum prædicta atque omnia, & ſingula dictus Paganus nomine ſupradicto de voluntate omnium Albenſium exiſtentium in prædicta Eccleſia, & ſuper animarum ipſarum juramento corporaliter preſtito tacto libro firmavit, & perpetuo convenit, & promiſit inviolabiliter attendere, & ſervare. Verſa vice Dominus Guiliemus Illuſtr: Marchio Montisferrati diligenter certificatus ſuper omnibus que dicta ſunt ſupra, & ſuper cujuslibet Capitulis, & Conventionibus prædictis ibidem lectis, & recitatis juravit ad Sancta Dei Evangelia corporaliter tacto libro ea & quodlibet eorundem perpetuo obſervare, & ſine corruptione aliqua attendere ſecundum modum, & formam deſcriptam ſuperius, & taxatam, & ita de prædictis, & quolibet prædictorum Capitulorum fieri juſſa ſunt, & etiam refici ſi opus fuerit plura publica Inſtrumenta tam per Notarium Domini Marchionis, quam per Notarium Civitatis Albenſis . . . . conſtantius, & ad majorem utilitatem, & firmitatem dictarum Partium fieri poterunt, vel dictum Inſtrumentum Procurationis, & Sindicatus Pagani Alexii. Anno Domini à nativitate milleſimo ducenteſimo octuageſimo ſecundo Indictione decima die vigeſimo quarto intrante menſis Decembris Albæ, ſuper voltis Sancti Laurentii, Præſentibus Arderitone Cenſo de Mainfredo de Marcenaſcho Nitola, & Matheo Nuntiis Communis Albæ in pleno, & generali Conſcilio Civitatis Albæ mandato Domini Guilielmi Rape Poteſtatis, & Capitanei dictæ Civitatis per Campanam bis pulſatam more ſolito, ad hæc ſpecialiter congregato, in quo Conſcilio adherant due partes Conſciliariorum dicti Conſcilii ſalvo pluri dictus Dominus Guilielmus Rapa Capitaneus, & Poteſtas conſenſu, & voluntate dictorum Conſciliariorum nemine diſcrepante quorum Conſciliariorum nomina inferius deſcribuntur, & ipſi Conſciliarii unanimiter, & concordes auctoritate dicti Domini Guilielmi Poteſtatis, & Capitanei fecerunt, conſtituerunt, ordinaverunt, & creaverunt Paganum Allexium preſentem, & volentem eorum, & dictæ Univerſitatis, ſeu Communis Albæ nuntium, & Procuratorem, Sindicum, & Actorem, & id quod de Jure melius, & firmius eſſe poteſt ad dandum, & donandum, & quovis titulo alienationis voluerit alienandum, transferendum, & concedendum Magnifico Viro Domino Guilielmo Illuſtr: Marchioni Montisferrati pro ſe ſuisque filiis maſculis eiſdemque hæredibus . . . . ipſum Dominum Marchionem per ſe ſuoſque filios maſculos eoſdemque hæredes, & cuilibet, & quemlibet ejus nuntium eorum nomine dictam Civitatem, & Communem, & Homines Albæ, & jura dictæ Civitatis, & Caſtra, Villas dictæ Civitatis, & Dominium, & Jurisdictionem omnium predictorum, & merum, & mixtum Imperium ſecundum Pacta, & Conventiones habitas, & tractatas inter dictum Paganum Alexium, & dictum Dominum Marchionem, & examinatus per Sapientes Civitatis Albæ, & ad faciendum, & firmandum Pacta & Conventiones nomine dicti Communis cum dicto Domino Marchione, & quolibet ejus Nuntio ſeu Procuratore, & ad faciendum fidelitatem de prædictis prædicto Domino Marchioni, & cuilibet ejus Nuntio, ſeu Procuratori, & ad recipiendum promiſſiones, & obligationes, & Sacramentum à dicto Domino Marchione, & quolibet ejus Nuntio, ſeu Procuratore, & ad faciendum prædicto Domino Marchioni, & cuilibet ejus Nuntio

Anno 1283.

ANNO 1283.

tio ſeu Procuratori. Et demum ad omnia, & ſingula exercenda, & facienda, & complenda nomine dicti Communis, cum dicto Domino Marchione, & quolibet ejus Nuntio que ipſe Dominus Capitaneus, & Poteſtas, & dicti Conſciliarii, & Commune facere poſſent ſi preſentes eſſent, dantes, & concedentes dicti Domini Poteſtas, & Capitaneus conſenſu, & voluntate ipſorum Conſciliariorum, & ipſi Conſciliarii autoritate dicti Poteſtatis, & Capitanei Sindico ſupradicto liberam, |& generalem adminiſtrationem, & ſpecialem mandatum in omnibus, & ſingulis ſupradictis, promittentes prædicti Poteſtas & Capitaneus conſenſu, & voluntate dictorum Conſciliariorum, & ipſi Conſciliarii mihi Notario publico inſcripto recipienti vice, & nomine Domini Marchionis prædicti, & filiorum eorumque heredum ipſius cuilibet perſonæ cujus intereſt, vel intereſſe poſſet, ſe ſe rata, & firma habere perpetuo, & tenere omnia in prædictis, & circa prædicta, & non contrafacere, vel venire ſub obligatione omnium Bonorum dicti Communis qui . . . . & mihi Notario nomine quo ſupra pignori obligaverunt, nomina autem Conſciliariorum ibidem preſentium ſunt hæc: Novellus Coſtantius, Roſſinus Beruttus, Lanfranchinus Coſtantius, Benedictus Conradengus de Pactio, Dominus Guilielmus Formajarius Judex, Manuel Coſtantius, Joannes Tardictus Galuagnus, Coſtantius dicto Bonpetus, Jacobus Faletus, Pontius Zachare, Dominus Joannes de Mella, Bertus Falettus, Anſelmus Beruttus, Banduinus Ponnus Coſtantius, Dominus Jacobus de Montealto, Anſelmus de Caſtegliono, Thomas Unus, Georgius de Mella, Robaldus Cenſodus, Dominus Obertus Mareſcottus, Henricus de Marcenaſco, Laurentius Zachar, Benedictus Falettus, Egidius de Marcenaſco, Guilielmus de Nicia, Thebandus Falettus, Obertus Bellancius, Thomas filius Bay, Galvagnus Conradengus, Egidius Zacharengus, Guilielmus Malſa, Philibertus Zachar, Jacobo Dorexius, Egidius de Ulmo, Fredricus de Mella, Georgius Banduinus, Guido, Raſtellus, Thomas Coſtancius, Marchius Rapa, Bonifacius Beccarius, Otto Cliricatus, Thomas Formajarius, Nicolinus Rapa, Guilielmus Falettus, Bertus Cavalerius, Jacobo de Marcenaſcho, Obertus Rafferius, Bertholameus Miracelus, Rodulfus Lunellus, Obertus Banduinus, Thomas Soaria . . . . Rapa, Henricus Rapa, Mundinus Rapa, Leo Rapa, Rodulfus Coſtantius, Henricus Maixtria, Guilielmus Cupinus, Jacob de Vriolio, Jacob Maixana, Obertus de Summaripa, Matheus Maixna, Odinus de Coſtegloreis, Dumoteus Banduinus, Laurentius Boverius, Boninus Borellus, Jacobus de Creto, Henricus Cavalerius, Jacobus de Somano, Henricus de Coſta, Guifredus Banduinus, Boninus Baleſtrellus, Nicola Certuxius, Gilius Natarellus, Henricus Pitata, Henricus Bandus, Facinus Gilio, Ubertinus Pancrerius, Henricus de Marcenaſcho, Joannes de Vicia, Bergoncius Coſtantius, Boninus de Eccleſia, Otto Comes Telmidus Clericatus, Robandus Burarius Egidius Viſcardus, Rudus Giſulfus, Romanius Coſtantius, Oppici Rapa, Tebandus de Caſtegliono Egidius Rapa, Obertus Urnus, Guilielmus Coſtantius, Dominus Petrus Cap., Dominus Henrius de Ulduno, Jacob Coradeugus, Guilielmus de Incunirio, Albertus Coſtancius, Jacob. Burtus Victius, Joannes de Sancto Stephano, Egidius Coſtancius, Joannes Cenſodus, Guilielmus Tomus, Egidius Balbus, Guilielmus Pinta, Obertus Cap:, Maninfredus Banduinus, Percivalius Coſtancius, Philibertus Alexius, Guilielmus de Vineis, Jacob. de Marcenaſcho, Egidius Beninus, Oddinus de Zocho, Jacob Gilius, Turchus Bellancius, Petrus Alamania, Belardus de Uduno Dominus Thomas Rapa, Treacia Banduinus, Paglucius Raſtellus, Matheus Ciramus, Henuntionus Aqueus, Mainfredus de Marcenaſcho, Beninus de Rodella . . . . Ardicio, Cenſodus Cairetus, Coſtantius . . . . Communis Albæ hiis omnibus interſui, & hanc cartam ſic traddidi & ſcripſi.

Et ego Obertus Banduinus Notarius hiis omnibus interſui, & hanc cartam rogatus traddidi & ſcripſi.

Cum ejus Authentico in pergamena ſcripto ſicut ſupra expedito in ſecretiori Archiducali Archivio Mantuæ adſervato præſentem ſumptam copiam omnino conferre atteſtor.

Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ Notarius ac dicti ſecretioris Archiducalis Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, ſolita cum atteſtatione, ſubſcripſi hac die 13. Julii. 1720.

Ita verum eſſe affirmo Ego Joſeph Maria Caſtileonus ejusdem Archivii Præfectus hac die 21. Julii. 1720.

CLXI.

27 Avril.

Traité entre JEAN I. *Duc de Bretagne*, *&* HENRI D'AVAUGOUR, *Seigneur de Maire & de Goello*, *touchant la Terre de* DINNAN *& celle de* L'AIGLE. *Fait à Kaerhaeer*, *le Mardi après le Dimanche Quaſimodo* 1283. [LOBINEAU, Hiſtoire de Bretagne Aux Preuves col. 430.]

A tous ceux qui orront & verront ceſtes preſentes Lettres Henri de Valgor Chevalier Seignor de Maine & de Goylou ſaluz en noſtre Seignor. Nos faiſons à ſavoir que comme matere de deſcorde fut entre noſtre chier Seignor Jahan Duc de Bretaigne d'une part, & nous d'autre, ſus ce que ledit Duc tenoit Dinan & tote la terre qui fut noſtre mere en Dinan & hors Dinan que elle tenoit au jour que elle alla de vie à mort, pour reſon de ce que nous, ſi comme il diſoit, ne li avions pas delivré l'hommage de nouvent, ne rendu deniers ne autres convenances accomplies dedens le jour que nous li devions faire; & pour celi defaut il avoit aſené à ladite terre de Dinan, & les tenoit comme ſerées par les convenances qui étoient acordées entre nous & lui, e ſcellées dou ſeel noſtre Seignor lou Rey de France; à la parfin, dou conſeil de bonnes gienz, nous ſuimes venuz à accort en la manere qui ſe ſuit. Ce eſt aſſavoir que nous baillons audit Duc en recompenſation des choſes deſſuſdites la terre de l'Egle, domaines, fiez & rierefiez, en la maniere que noſtre cher aieul Moſſor Henri d'Avalgor les tenoit ou temps que il s'en deſſaiſit & entra en Religion, à tenir par ledit Comte & ſes heirs, & li promettons l'en fere mettre en l'hommage noſtre Seignor lou Rey de France. De rechef o toute la terre de l'Egle nous li baillons & à ſes heirs, une piece de terre que l'on apelle Margon, fiez & rierefiez o toutes les apartenances, laquelle piece de terre nous bailla en mariage le Viconte de Beaumont o ſa fille noſtre fame, e la li promettons delivrer & garentir envers toutes gienz, & à hoſter tout hommage d'entre ledit Duc & ladite terre par la reſon de ſa terre dou Perche, hors l'hommage de Monſor Jehan de Lourei, par lequel, ſi nous ne les poions hoſter dedenz un an, nous li ſommes tenus à donner cent marcz d'argent, paſſé ledit terme. Et ſommes tenuz li delivrer ladite terre de l'Egle dedenz un an tote quite de rachaz & autres choſes, ou ſix cens livres chacun an juſqu'à ce que ladite terre ſoit delivrée, conté toutes vaes en icelles ſix cent livres ce que ledit Duc levera en icelle terre. Et pour aſſurance baillons Monſeignor Jehan Boterel Seignour de Quintin, Rolland Viconte de Tonquedec, Monſeignor Pierre Tournemine Chevaliers pleges pour nous pour les ſix cenz livres paier, en telle maniere que ils tendront hoſtage dedans la ville de Kerhaer en Bretagne, & ne porront eiſtre de la banleue de ladite Ville, ſi n'eſt de l'aſſentement doudit

 Duc,

ANNO 1283. Duc, jucque à tant que nous aions delivré la terre audit Duc, &c. De rechief volons & otroions que ledit Duc nostre Seignour tienge ladite terre de Dinan en ville & hors ville o totes les apartenances que à nous appartient par la reson de la descenduë de nostre mere, tant come il vivra; laquelle revendra ensuite à nos & à nos heirs, &c. Et volons que la moitié de Dinan en champ & à ville, le Chastel de Lehon, & les autres choses qui furent Monsfor Alain d'Avaugour nostre chier pere, demore audit Duc & à ses heirs, &c. De rechef nous volons que ledit Duc ait dous mille livres ez termes qui se sevent, ce est assaveir mille livres de deux Pasques procheines à venir, & les autres M. liv. ez autres Pasques procheines ensuivant. Et est acordé entre le Duc & nous, que nous aurons la moitié des a choes de Dinan que le Duc fist, après sa mort, paiant avant, à lui ou à son commandement D. liv. pour nostre partie des facons desdites choues, ne ne pourrons riens demander audit Duc ne à ses hoirs de levées qu'il a levées ne qu'il levera le cors de sa vie es choses ne es places ou les choues sont assisses; & en ce fesant nous suimes quites de quant que il nous poiet demander des levées de achuries années que nous avions fait de la terre de Dinan qui fut nostre mere, & des deniers que il avoit baillé à Monseignour Guillaume de Beaumont pour faire une somme de deniers que ledit Duc bailla pour la convention qui fut faite entre ledit Duc & nostre chier pere, & de toute autre somme de deniers que il pust demander jusqu'aujourd'huy. Et est accordé que nous ne porrons plus fere de forteresse ou Chastel Audren, ains demourra ou point où il est, se n'est par le congié dudit Duc. Et totes ces choses ferons graer à Dame Marie nostre fame & li fere jurer & donner ses Lettres avec dous seaus ou trois autentiques. Et ensi le jurons tochées les Evangiles, &c. Et les Lettres de nostre fame suimes tenuz fere avoer au Duc dedenz Madeleine prochein à venir, scellées dou seel de ladite Dame & de dous Evesques. Et meismes nostre seel à cestes presentes: & nous les davant diz Jehan, Rollant, & Pierre, à la requeste doudit Henri i meismes nos seaus, & requeismes ensemble redouté Pere en Christ Guillaume par la grace de Deu Evesque de Rennes que il meist son seel. Donné à Kaerhaer le jour de Mardi après li Dimanche auquel on chante *Quasimodo*. L'an de grace MCCLXXXIII.

a *Cohues*, *ou Halles*.

CLXII.

11 Juin. *Confirmatio per* RUDOLPHUM *Romanorum Regem*, ALBERTO *&* RUDOLPHO *Ducibus Austriæ*, *consilio & assensu Principum Electorum facta*, *super Privilegiis omnibus ab antiquis Romanis Imperatoribus nempe Julio Cæsare & Nerone*, *Terris & Principibus Austriacis concessis*; *ac postea per* HENRICUM IV. FRIDERICUM I. HENRICUM VI. *&* FRIDERICUM II. *confirmatis*, *& adauctis*. *Dat. in Rhynfeldia* 11 *Junii* 1283. *anno Regni X.* [R. Strein Hand-Vesten / Gerechtigkeiten / und Urkunden des Ertzhertzogthums Oesterreich / 1. buch. Fuggers Spiegel des Ehren des Ertz-Hauses Oesterreich pag. 196. en Allemand.]

NOS RUDOLPHUS Dei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, Notum fecimus, quod nos intuentes, & in dignitate Regia sincero animo favorabiliter meditantes, cum quo possumus nostrum sanguinem laudabiliter sublimare, ejusque honorem, & Jura roborare, Noverint igitur Universi Chri: Sacri Romani Imperii, & nostri fideles, tam præsentes, quam futuri, quod venientes ad nos ingenui Principes, dilecti nostri filii, Albertus & Rudolphus Duces Austriæ, & Styriæ Domini Carniole Marchiæ & Portus Naonis Comites in Habspurg, & in Kiburg, ac Landtgravii Alsatiæ, & cum ipsis meliores terrarum suarum, quarum syncera fides coram Celsitudine nostra Regia velut lucens facula coruscabat; Nosque humiliter exorabant, quatenus confirmare dignaremur Literas datas favorabiliter prædictis Terris ab antiquis gentilibus Romanis Imperatoribus & Regibus ob magna bonorum beneficia, ipsisque desuper acquirere confirmationes Principum Electorum, tum quia in eisdem Terris Domini novi forent, tum etiam quia eædem Literæ essent integre & convulse in omnibus earum articulis atque punctis. Prima Litera data est, per fælicis recordationis quondam Heinricum quartum, Romanorum Regem natum Heinrici Imperatoris in qua confirmate sunt duæ Literæ Paganicæ, quarum una data est per Julium primum Cæsarem, altera per Neronem Cæsarem Tirannicum, eademque Litera Heinrici Regis data est ERNESTO Marchioni Austriæ in Turrbuch de Anno Dominicæ incarnationis millesimo quinquagesimo octavo. Secunda Litera data est per fœlicis memoriæ Fridericum primum Romanorum Imperatorem, qua fecit Terram Austriæ in Ducatum, & quæ data magno Principi Heinrico Austriæ Duci primo, Ratisbonæ de Anno Nativitatis Domini millesimo centesimo quinquagesimo sexto. Tertia Litera data est per Heinricum fœlicis recordationis quondam Romanorum Regem confirmantem etiam omnes libertates prædictæ Terræ Austriæ, quæ data est Leopoldo strenuo Duci Austriæ, & Sturiæ in Erzelinga de Anno nativitatis Dominice (1) *millesimo ducentesimo vigesimo octavo*. Quarta Litera data est per fœlicis memoriæ Fridericum secundum Romanorum Imperatorem Hierusalem & Siciliæ Regem, qua confirmat omnes libertates prædictarum Terrarum Austriæ & Styriæ, quæ data est formidabili Principi Friderico Duci Austria & Styriæ, nec non Domino Corniolt, cui Literæ nos per teste inscripti fuimus tempore, quo eramus Comes, Datum in Berne, Anno Nativitatis Christi millesimo ducentesimo quadragesimo, hoc fecimus, & confirmavimus etiam omnes Literas, libertates & gratias in eisdem Literis compræhensas, de voluntate & assensu Principum Electorum, Quorum nomina sunt hæc Wenceslaus Rex Bohemiæ, Wernhardus Archiepiscopus Maguntinus, Seyfridus Archiepiscopus Coloniensis, Heinricus Archiepiscopus Trevern. Albertus & Joannes Duces Saxoniæ, Otto Marchio Brandenburgensis. Ludovicus Comes Palatinus Rehni & Dux Bavariæ ita videlicet quod prædicti Principes Albertus & Rudolphus Duces nostri nati dilecti, eorumque Hæredes & successores in eisdem Terris, omnia Jura, Libertates, & gratias habere debent, ac si ipsimet datæ forent in omnibus terris, quas ad præsens habent imposterum vel acquirent, non debet etiam prædictis nostris filiis eorumque hæredibus & successoribus, ac ipsorum terris ullum afferre præjudicium si prædictarum Literarum aliqua vel specialiter aliquis Articulus in eisdem convulsus vel ruptus esset; occasione Otakari Regis Bohemiæ, vel Belæ Regis Hungariæ vel a quovis alio vel adhuc rumpi possent, qui prædictas terras injuste & spolii titulo tenuerunt, minime. habere debent omnia & singula Jura, libertates & consuetudines in omnem modum prout sonant Literæ memoratæ. Datum in Rhinfeldia per manum Magistri Henrici nostri Prothonotarii, undecima Die Mensis Junii Anno Nativitatis Domini millesimo ducentesimo octuagesimo tertio. Regni nostri Anno Decimo.

(1) Cette Date est corrompue, & avancée de plus de 30 ans. L'Empereur *Henri VI.* surnommé *le Severe* mourut à Messine le 29. Sept. 1197. & le Duc *Leopold* dit *le Vaillant* étoit mort, comme on croit dès l'an 1194. [DUM.]

CLXIII.

27. Decembre *Tractatus Pacis inter Romanorum Imperatorem* RUDOLPHUM I. *ab una*, *&* PHILIPPUM *Comitem Sabaudiæ ab altera parte conclusus*. *Quò omnis ira & odium erga dictum Comitem*, *ejusque adjutores*, *habitum*, *remittitur*, *omnesque in suis juribus & possessionibus conservantur*. *Suæ Majestati autem Muratum & Contaminum*, *atque Advocatia in Paterniaco*, *reservantur*. *Datum in castris ante Paterniacum in die S. Joannis Evangelistæ*, *annô* 1283. [LUNIG Teutsches Reichs-Archiv. Part. Spec. Contin. I. ab. 1. abs. 2. p. 558.]

RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus. Universis Sacri Romani Imperii fidelibus, præsentes Literas inspecturis, gratiam suam & omne bonum: Ad veram notitiam cupimus pervenire. Quod nos cum Nobili *Philippo* Comite Sabaudiæ, bonam pacem & firmam super guerra quæ inter nos

ANNO 1283. nos & ipsum vertebatur, fecimus in hunc modum. Primùm quod ipsi Philippo Comiti Sabaudiæ & omnibus & singulis suis valitoribus & adjutoribus, & specialiter Civibus de Murato & Contamino bonam, perfectam & stabilem pacem damus, & tacimus, & omnem indignationem, iram, rancorem & odium quos & quæ contra ipsos habuimus, puro corde & bona fide eis remittimus integrè & liberaliter indulgemus. Item dictus Comes nobis reservet & concedet Muratum & Contaminum, & resignabit Advocatiam & quicquid Juris habet in Paterniaco. Item Civibus Murati & Contamini, nulla damna seu gravamina inferemus pro eo quod dicto Comiti adhæserunt, sed eos in juribus suis, possessionibus & libertatibus dignabimur conservare. Item præfato Philippo Comiti Sabaudiæ, nec quæstionem, nec guerram per nos, nec per alium movebimus, tempore vitæ suæ, super possessionibus, hominibus aut fortalitiis Imperii, quas & quos & quæ hodie possidet, aut in sua retinet potestate. Item Prior & Monasterium ac habitatores Paterniaci conservabimus in possessionibus, libertatibus & Juribus suis, nec ipsis aliqua damna seu gravamina quoad vixerimus, inferemus; propter quod dicto Comiti adhæserunt, tali conditione addita quod nos Advocatiam in Paterniaco nomine Imperii retinebimus, tanquam Successoribus nostris, Regibus, & Imperio, & similiter Priori & Monasterio, omne Jus & omnis libertas remaneat salva in futurum, sicut ei competiit, seu competere potuit, primo die antequam hæc pax & concordia esset facta. Item Captivi hinc inde absoluti liberè dimittentur. In cujus rei Testimonium præsens scriptum exinde conscribi, & Majestatis nostræ Sigillo fecimus communiri. Datum in Castris ante Paterniacum in die Beati Joannis Apostoli & Evangelistæ. Indict. XII. Anno Domini MCCLXXXIII. Regni vero nostri, anno undecimo.

CLXIV.

1284. 9. Juin. *Epistola* CAROLI I. *Regis Siciliæ, ad summum Pontificem* MARTINUM IV., *quâ captionem Primogeniti per Triremes Regis Aragoniæ significat, & subsidium pecuniale vehementer poscit, Die 9 Junii XII. Indictionis.* CUM *Ejusdem* CAROLI *aliâ Epistolâ ante dictam Captionem ad eundem Pontificem scripta pro certi copiarum auxilii continuatione.*

[Authentique tirée des Archives de la grande Cour Royale de Naples.]

DIe nono Junii XII. Inditionis apud Neapolim Scriptum est Domino, Papæ in hæc verba.

Etsi semper in cordis & oris organo tanquam gratitudinis Filius, prompta recognitione, cecinerim me inter cæteros Mundi Principes Coelesti Regi, & ejus in terris Vicario plus teneri, de quorum manibus potioris liberalitatis, & gratiæ dona suscepi. Ne tamen humana quidquam de se præsumat elatio, vires meas pro Regni Siciliæ restauratione quæsitas, ea lege disponit Altissimus, quod quantumlibet ad id connisus fuerim, & connitar, totum tamen liqueat à divina gratia, & Apostolicæ Sedis ope pendere. Noverit itaque Sanctitas Vestra quod pridem sexto præsentis Mensis Junii oram Tusci, & Campani litoris cum Vascellorum meorum extolio prætergressus in Gayetana Maritima Nuntium habui sollicitudinis & angoris, de quo firmiter credo, jam, usque ad Sanctitatis vestræ auditorium pervenisse fragorem, quod cum Vascella Rebellium Siciliæ in Neapolitanam maritimam navigassent, Carolus Primogenitus meus Carissimus Princeps Salernitanus & honoris Montis Sancti Angeli Dominus, tunc Regni Vicarius, actus impatientiæ stimulis, & vesanis quorumdam consiliis instigatus, spretis, etiam clam elusis repugnantibus ejus voto, consiliis Reverendi Patris Domini G. Sabinensis Episcopi, & in eodem Regno Siciliæ Apostolicæ Sedis Legati, & aliorum Judicii sanioris, Galeas novas in Neapolitano littore pro mei extolii accessione constructas, in mare deduci, & raptim quod diuturna erat provisione gerendum, mandarat armari eisque cum plurium Nobilium Comitiva conscensis hostes prædictos, qui, & quantitatis, & armationis prærogativa gaudebant, die Lunæ quinto prædicti Mensis impetu temeritatis invaserat, & sic hostili protinus classe circumdatus, quamvis ibi cæsa fuisset impugnantium multitudo, demùm tamen in hostium venerat potestatem. Quo sic rapto reliquarum Galearum Pugna succisa, hostes prædicti discesserant & in Insulam se receperant Capritanam: cujus rumoris gravitate perculsus versus partes discriminis, toto posse contendi, & comperto per hostes adventu modo præscito, Siculas partes petiverant. Die Jovis octavo Mensis ejusdem cum prædicto extolio ad Neapolitanam Civitatem applicui, ubi, licet nonnulli leves, & viles post prædicti Principis captionem contumaci crassantia excessissent, à Nobilibus tamèn & reliquis probis Viris Civitatis ipsius satis sum letanter exceptus. Et quamvis ad prædicti rumoris strepitum in adjacenti Provincia quam plures Terræ fuerint quadam concussione turbatæ, statim tamen post adventum meum turbatio conquievit. Licèt itaque de ipsius Principis captione quo ad ejus considerationem paternæ Charitatis viscera moveantur, Attendens tamen quod Divina gratia me per eum locupletavit in sobole ac potens est Dominus ejus conterere laqueum, & in adjutorio Domini liberetur, & quod ex ejus captione quamvis nonnulli Nobiles, undè potissime moveor, in prædicta pugna ceciderint, & nonnulli sint comites captionis, modicum tamen, aut nihil est de mea potentia diminutum. Attendens etiam quod in Neapolitano Portu de partibus Provinciæ Galeæ munitissimæ triginta quatuor & Galeoni quatuor, & de constructis in eodem Portu Galeæ decem & novem, Gerida una, & Galeoni tres, Brundusii vero multiplura Vascella verbum meæ jussionis expectant, quodque Militum & Nautarum per Dei gratiam copiæ mihi suppetunt, cum quibus multo grandius negotium felicem dignè sperare posset eventum. Illud autem omnibus anteponens, quod in mea Justitia causam simul honoris Divini prosequor, & Ecclesiasticæ libertatis, susceptum negotium non minori sed eo majori, quam actenus animo de Divina & Apostolica confisus gratia, continuare constituo, quo post ejusdem Principis captionem majora cernuntur onera meis humeris imminere. Verumtamen cum tanto apparatui nihil præter pecuniam deesse noscatur, ad Paternitatis Vestræ subsidium cum omni humilitate recurro, suppliciter orans ut meditantes, si placet, quam devotè semper me pro Ecclesiæ libertate quibuslibet discriminibus opposuerim, & opponam, & quam certa, ex apparatu prædicto de communibus hostibus promittatur Victoria, si pecuniale tantummodo subsidium intercedat, nec non quantum sequi posset, quod absit, ex neglectu dispendium, circa id, si placet, sic liberaliter, & celeriter providere dignemini, pias etiam super hoc præces ad Dominum emittentes, quod optatus finis oneroso negotio, & læta quies tam longis laboribus imponatur. Ego autem prædictis Vascellis Provinciæ, ac Terræ Laboris in apparatu relictis, ad partes Apuliæ festinus accedo, facturus Vascella ipsarum partium similiter apparari, ut omni dilatione præcisa, ex utroque Regni latere simul tempore prædictorum Vascellorum extolia in Siciliam, Duce Domino dirigantur.

ANNO 1284. Item tertio ejusdem Junii, scriptum est eidem Domino Papæ in hæc verba.

Ita liquet, ut expressione non egeat, quod Regni mei Status adeo conformiter a Status Matris Ecclesiæ qualitate dependet, ut sicut Capitis sanitas vel languor in membris, sic in meis negotiis ejusdem Ecclesiæ status, & dispositio sentiatur. Ut igitur in contingentibus omnibus, in quibus Ecclesiæ vertitur interesse, vestra beneplacita præponantur, qui Matris Ecclesiæ providendo negotiis, meis per consequens providens, contentus sum, quod Stipendiarii, qui fuerunt olim sub Capitania Nobilis Viri Joannis de Heps, Militis, Dilecti Consiliarii, & Familiaris nostri nunc in Campania commorantes, adhuc in partibus ipsis morentur, si eos ibidem creditis pro Ecclesiæ servitiis diutius opportunos. Dummodo ex parte Sanctitatis Vestræ mandetur eisdem, quod si forte in aliquibus Regni partibus circa Confinia opus esset subsidio, & specialiter in Aprutio, non differant subvenire. Si vero in eisdem Campaniæ partibus ulterius necessarii non credantur, humiliter supplico ut eos pro aliquo competenti tempore de solita vestræ Munificentiæ gratia solidatos ad mea in Regno servitia venire mandetis.

Extracta est præsens Copia ab originali Regesto Regis Caroli Primi signato de Anno 1283. litera A. folio 150. quod conservatur in Arschivo Magnæ Regiæ Curiæ Siclæ

ANNO 1284. *Siclæ, cum quo facta collatione concordat, meliori tamen semper salva, Et in fidem Reverend. U. J. D. Sanctæ Metropolitanæ Ecclesiæ Neapolitanæ Canonicus Præsbyter Cardinalis, D. Honuphrius Sicola Regius Archivarius à sua Catholica, & Cæsarea Majestate constitutus post subscriptionem cujuslibet paginæ hic tantum se subscripsit. Datam Neapoli die 2. Julii 1718.*

Canonicus D. Honuphrius Sicola.

L.S.

CLXV.

1285. 17. Fevrier.

Transactio inter Commune Pisanum ab una & nobiles de Domibus Opetingorum & Cadulingorum a parte alterâ, quâ ad sedandas & radicitus extirpandas dissensiones & discordias inter eos subortas, dictum Commune cedit omnia jura, omnesque actiones & rationes, quæ & quas habuit in certis Terris, Locis & Castris in Instrumento speciatim denominatis. Act. Pisis in Palatio publico 13 Kal. Martii anno 1285. Indict. XIII. [PAOLO TRONCI, Memorie Istoriche della Citta di Pisa. pag. 250.]

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen.

CUm inter Comune Pisanum & Nobiles de Domo sive de Domibus Opetingorum, & Cadulingorum hucusque discordiæ, & dissensiones quam plurimæ fuerint, causa, & occasione infra scriptarum Jurisdictionum, Terrarum, & Locorum, & Jurium, & propter hoc prædicti Nobiles videantur discessisse & demansisse à fide, & amore servitutis, & devotionis, & propter præsentes Conditiones & statum Pisani Communis occurrentem prædictæ discordiæ videantur, sint & esse possint multum damnosæ, & præjudiciales Communi Populo, ejusque districtualibus. Ideo nos Ugulinus Comes de Donoratico Dominus sextæ partis regni Calaritani, Pisanorum Dei gratia Potestas, potestario nomine, & Homita Argentarius Judex Antianorum, Villanus Tollarius, Bartolomeus Parassonis, Leo Tabernarius, Paulus Bonamici, Ciolus Guami, Sigerius Cionetti Judex, Gerhardus Dandi, Gerhardus Ormentinus, Henricus Lagius, Lensius Casinus, & Landus Vinarius, Antiani Populi Pisani Antianatus nomine pro bono & pacifico statu, & pro utilitate & salute Pisani Comunis & Populi ejusque districtus; volentes præsentes Nobiles ad devotionem, & amorem, atque servitia perpetua Pisani Comunis, & Populi reducere, & revocare, & prædictas discordias, & omnem aliam Materiam quæstionis, & scandali, quæ est vel esse possit inter Comune Pisanum & præfatos Nobiles sedare, & radicitus extirpare ex Italia, & potestate, & auctoritate nobis data, credita & concessa à Consilio Senatorum credentiæ, & ad eorum ordinem Pisani Communis celebrato Dominicæ Incarnationis Anno 1285. Indit. 13. 13. Kal. Martij ipsorum Consiliorum & cujuscumque eorum sequentes pro Comune, & Populo Pisano, & vice, & nomine Pisani Comunis & Populi, ex certa scientia & non per errorem damus, tradimus, concedimus, mandamus, atque restituimus vobis Domino Ciano Burdonensi, & Cereo quondam Domino Ruberti de Calcinaria Nobilibus de dicta Domo Opetingorum, & Cadulingorum agentibus, & recipientibus pro vobis ipsis & singulis aliis Nobilibus prædictæ Domus Opetingorum, & Cadulingorum, & vestris, & eorum, & cujuscumque eorum, & Castrorum hæredibus, & pro hæredibus in perpetuum omnia jura, omnesque actiones, rationes & nomina, tam utiles, quam directas, reales, personales, & mixtas, nobis pro Comuni Pisano, & Populo Pisano, & ipsi Comuni, & Populo competentia, atque competitura, quocumque modo vel jure, in infrascriptis terris, & locis, quæ terræ & loca sunt hæc: V. Curtis de Marticum Cappella, & Castello Sancti Martini, quæ curtis est in loco, quæ dicitur Scalzavacca, usque ad locum, qui dicitur Trebrina sicut rivus Cerreti trahit, & a dicto Trebrio usque ad Vallem Ramistæ, & usque ad fontem Citernæ, & à dicto fonte usque ad Arnum, & sicut Arnus currit usque ad fontem Pertecchii, & per dictum locum Scalzavacca, ut habetis, & tenetis vos & dicti Nobiles, & vestri, & eorum Antecessores habuerunt, & tenuerunt à loco, qui dicitur Memiato, usque ad Vallianum, & usque ad pedem Monticelli, & sicut vallis de Gello trahit usque ad Campatorium usque ad Arnum, & sicut Arnus currit à dicto Campatorio usque ad fontem Rivi Rinoniechi, & sicut ipse rivus currit usque ad locum, ubi olim posita Crux Gallensis, & à prædicto loco Crucis usque ad Nemoretum. Hi autem sunt fines ex una parte Arni, infra hos Confines extant Volea, Appianum, Petriolum, Pinocchium, aliud Pinoccium Ripava, Rixanum, Silve, Gellu, Schittouli, Castellare, Mallianum, Burgonialum, Longorum, Cisanum cum Curte suâ, & cum omnibus Ecclesiis & pertinentiis ad prænominata pertinentibus, & quicque habetis, & tenetis vos, & dicti nobiles vestri, eorumque antecessores habuerunt sive in terris sive in aquis, seu in hominibus sive ullo alio jure & villa de Calcinaria & inter ipsos Confines istarum terrarum, & locorum omnium superiùs nominatorum omnia pedagia & ripas ubicumque habetis, & habuistis vos, & dicti Nobiles, & vestri & eorum antecessores, dum tamen Calcinariæ cum ejus pertinentiis & confinibus, & homines ipsius Castri intelligantur in prædictis. Et ex alia parte Arni Castrum Cintoriæ, & Ecclesia S. Stephani, S. Laurentii & S. Martini cum tota Curte sua, quæ est in loco, qui dicitur Petralata, sicut via publica tendit usque ad viam quæ est sub Ecclesia S. Cassiani, sicut ipsa via tendit usque ad locum, in quo fuit salix Benciæ, & à dicto loco usque ad foveam Maltraversi, & sicut ipsa fovea currit usque ad Passum de domo Damiani, & sicut ipsa sua, quæ est ultra foveam Lactari recta linea à domo Damiani, & sicut illa via tendit usque ad Callem foveæ Uguccionis, & usque in Cilechium vetus, & sicut Cilechium currit in foveam Archiepiscopi, & sicut illa fovea currit usque ad locum de Calli, & à dicto loco usque ad portum de Cilio, & sicut via publica juxta paludem tendit usque ad Callem Opetingorum, & Cadulingorum, in quo est Cadria usque ad silvam de Pesuli, & sicut illa via tendit usque ad rivum de salis, & sicut ille rivus usque ad fagum computentur, & ferram, quæ est inter rivum, & dictas salas, quæ tendit, usque ad locum, qui dicitur Cannetum, & usque in Rigembulo, & usque ad rivum Bientinæ, & sicut Rigombulo currit, ex parte Arni, quæ est ex latere vici, & Cintoriæ, omnia pedagia, & ripas, quæ, & quas vos, & alii nobiles habuistis, & vestri & eorum Antecessores habuerunt, & Thoram cum tota curte sua & Arnum mortuum inter Calcinariam, & Cisanum, usque ad Casagium, quod est in curte Cintoriæ, & in hominibus, & personis statarum, terrarum, & locorum, & in jurisdictione, & de jurisdict. prædictorum hominum ex forma contractus rogati ab Henrico Notario de Vico Cancellario tunc Pisani Comunis una cum Burgundio Notario tunc scriba publico Cancellarium Pisani Comunis, & scripti in actis dictæ Cancellariæ ab ipso Burgundio sub Anno Dom. 1284. indict. XII. 6 Kal. Martij prima die bisestili, & alterius contractus subsequentis in ipsis actis à dicto Burgundio Notario rogati anno indict. & die, & alterius Contractus scripti in dictis actis à S. Henrico Notario & Cancellario anno 1285. indict. 12. pridie Kal. Aprilis, & alterius contractus in dictis actis eodem anno & indict. 6 id. Junij, & alterius contractus scripti in dict. actis cancellariæ eod. Anno & indict. 5 Kal. Julij, in quibus contractibus continetur, qualiter, D. Gualterius & Castellanus Gemini quondam D. Pericciolide Calcinaia, & alii nobiles dicta de domo Opetingorum, & Caduling. in præsentia Antianorum Populi Pisani tunc temporis recipientium, & stipulantium pro Comuni Pisano & vice & nomine Pisani Comunis, & Populi eorum spontanea voluntate ex certa scientiâ & non per errorem dixerunt, & con fessi fuerunt, quam supradictæ Terræ, & loca & homines, & personæ ipsarum Terrarum & locorum erant, & fuerant de Jurisdictione, & Potestate, & Comitatu Pisani Comunis & omnia Jura & nomina, & actiones & rationes eisdem Nobilibus competentes & competentia prædictis Antianis, & recipientibus pro Commune Pisano & vice & nomine Pisani Comunis dederunt & concesserunt, & insuper ipsis Antianis recipientibus pro Comuni Pisano fecerunt finem & refutationem, & generalem transactionem & remissionem in totum de omni Jurisdictione & Potestate & imperio mero, & mixto D. D. Nobilibus competenti,

ANNO 1285. petenti, & competituro in prædictis, eam, & occasione prædictorum, & omnem Jurisdictionem, & Potestatem, & omne imperium merum, & mixtum, quod inde dictis Nobilibus competebat in dictos Antianos pro Communi Pisano transtulerunt, & cætera in D. D. contractibus comprehensa, confitendo & affirmando nos Ugulinus Communis Pisarum Potestas, & Antiani pro Communi & Populo Pisano ex certa Scientia, & non per errorem, quod prædicta confessio jurium & nominum cessio, finis & refutatio & Jurisdictionis traslatio, & cætera comprehensa in prædictis contractibus, quæ facta fuerunt à D. D. Nobilibus prædictis Antianis pro Communi & Populo Pisano, facta fuerunt contra jus & justitiam, & sine causa sive indebite, & non justa causa, ut hiis omnibus & singulis prædicti Domini Cianus & Cerius pro vobis & aliis prædictis de Domo Opeting, & Caduling, & juri & eorum hæredes, & ipsi utiliter, & directe agere, experiri, excipere possitis, & valeatis, & possint, & valeant contra Commune Pisanum & contra omnem personam, & locum insuper præcipimus, & scientiam, & potestatem damus & concedimus Vobis D. D. Ciano, & Cerio, & recipien. prædict. M. ut dictum est finem habere & refutationem, & generalem transactionem, & remissionem in totum & pactum de non petendo, & non imbrigando, vel molestando, sive inquietando agendo vel defendendo, vel aliquo modo de cætero, de omni, & toto eo, & iis omnibus & singulis quod de prædictis vel pro prædictis nominibus & juribus cessis, datis & concessis à D. D. Nobilibus St. Antianis Pisani Populi recipient pro Communi & Populo Pisano quod in contractibus rogatis, & scriptis à D. D. Henrico & Burgundio Notariis continentur petere, vel exigere contra vos & alios Nobiles prædictos aut vestros, & eorum hæredes, & bona usque hodie poteramus, & in antea possemus, aut Comune Pisanum poterat, aut posset & per solemnem stipulationem. Nos supradicti Pisarum Potestas, & Antiani Populi Pisani convenimus, & promittimus vobis ipsis D. D. Ciano, & Cerio recipientibus pro omnibus statibus ut dictum est, quod istam dationem, cessionem, finem & refutationem, remissionem & pactum, & omnia & singula supradicta, & quodlibet supradictorum, & singulorum omnium semper, & omni tempore habebimus, & tenebimus & Comm., & Populus Pisanus habebit & tenebit firma, & rata, & contra ea vel aliquid eorum non faciemus, vel veniemus, nec Comm. aut Populus Pisanus, vel faciet ullo modo, vel jure, seu aliqua occasione vel causa nullo unquam tempore, & quando de prædictis, vel pro prædictis nominibus, & juribus, seu causa & occasione statutorum nos vel Comm. aut Populus Pisanus per se vel per alium nullo modo vel ingenio de cætero in perpetuum non imbrigabimus vel molestabimus, neque per placitum, vel alio modo fatigabimus, de jure vel de facto vos antedictos Nobiles, vel aliquem vestrum, seu eorum, aut vestros hæredes, seu bona, nec quæstionem, vel quærelam aliquam Juris, vel facti movebimus, vel faciemus, aut moveri, vel fieri faciemus, sive permittemus contra vos, & eos, vel aliquem vestrum, & eorum, sed auctores, & defensores erimus pro Communi, & Populo Pisano vobis, & eis ab omni imbrigante persona, & loco, de rato, & facto Pisano Communi tamen. Et quod prædictam dationem, cessionem, vel aliquod prædictorum, sive hunc contractum de jure, vel de facto, vel ex quacumque alia causa, quæ excogitari posset per vos Commune & Populum Pisanum sive per alium non revocabimus, vel retractabimus, nec revocari aut rescindi patiemur, vel faciemus, seu permittemus, nec aliquam restitutionem in integrum contra prædicta, vel aliquod prædictorum postulabimus, vel impetrabimus ullo modo, alioquin poenam Marcarum mille optimi auri, & poenam dupli totius ejus, de quo ageretur, & contra fieret, & damnum & dispendium totum, quod postea haberetur, & fieret vobis ipsis D. D. Ciano, & Cerio recipientibus pro vobis & aliis supradictis Nobilibus, ut dictum est per solemnem stipulationem, per Commune & Populum Pisanum componere & dare convenimus, & permittimus, quæ pœna totiens pro singulis Capitulis non servatis, & præteritis quotiens commissa fuerint, & semel & pluries commissa, & præterita, nihilominus hæc omnia, & Capitula, & hic contractus in suo robore, & firmitate persistant, obligando se pro nomine Communis & Populi Pisanorum, & omnes nostros successores, Com. & Popul. Pisanorum & ejus bona vobis supradictis & Ciano & Cerio recipientibus pro vobis & aliis stat. vestris & eorum hæredibus renunciando omni juri nobis pro Com. & Populo Pisano & ipsi Comun. & Populo competenti, & competituro cum prædicta. Præterea prædictos contractus rogatos & scriptos à prædictis Burgundio, & Henrico Notariis in his omnibus, & singulis, quæ sunt contra vos, & Nobiles prædictos, & vestros & hæredes eorum cassamus, & irritamus, & cassa & irrita & nullius valoris & momenti vocamus, & esse dicimus, & volumus, & cassari & irritari præcipimus, salvo, & intellecto in prædictis ex pacto inter nos contrahentes supradicto modo, ut dictum est, specialiter habito, & apposito, quod vos, & dicti Nobiles, per vos & alium ullo unquam tempore, quoquo modo vel jure, non possitis, vel debeatis petere vel exigere adversus, & contra Comune Pisanum vel aliquam aliam personam pro Communi Pisano aliquid permittendo, seu damnum, vel interesse, aut injuriis, vel quacumque alia causa, quæ dici vel excogitari possit pro eo, quod dict. Com. Pisan., per se vel per alium hucusque tenuit, & possedit aliquid de prædictis, vel Jurisdictionem Civilem, aut Criminalem per se, aut per alium ibi exercuit, seu pro eo, quod per se, vel per alium, in antea habuit, & percepit seu exegit, aut habere & percipere, seu exigere potuit, vel debuit, & salvis & firmis, & ratis manentibus omnibus pactis, habitis, & factis hucusque à Comm. Pisano cum quibuscumque personis, & locis, & omnibus immunitatibus, & franchigiis à Communi Pisano concessis quibuscumque personis, & locis, & omnibus etiam venditionibus factis, usque hodie à Communi Pisano quibuscumque personis, & locis, introitibus, dirictibus, & redditibus Dohanæ salis, & aliis, & de Dohana ferri de Ilba, & Gabellarum Pisan. Com. & modii & passagii pecudum, & salvis etiam omnibus pertinentiis, in prædictis & de prædictis, & quolibet prædictorum contra prædictos, & aliquem prædictorum cassandi, & irritandi, cassari & irritari faciendi, & cassas & irritas, & nullius momenti vocandi, sicut & eo modo nobis, ut dictum est, videbitur. Ita & totum, & quidquid ea omnia & singula, quæ in prædictis & de prædictis, & circa prædicta, & quolibet prædictorum, & eorum occasione, & causa, facta, provisa, statuta, & ordinata fuerint, valeant & teneantur firma & rata sint, & executioni mandentur, & mandari debeant, auctoritate vestri consilii, vestra parabula, & concilio, vel quid inde vobis placet, & sit faciendum consulite, salvo, & intellecto in prædictis, quod per hoc Consilium de Castro, & Hominibus Pontis Heræ, vel pertinentiis, & juribus & Jurisdictionibus dicti Castri & ad ipsum Castrum, & Commune Pisanum pro ipso Castro pertinentibus nullum pactum, aut promissio, vel obligatio, concessio, vel datio aliqua fieri possit, vel debeat ullo modo. ANNO 1285.

Summa istius Consilii celebrati Pisis in Palatio Pisani Com.', ubi fuit Consilia partito inde facto ab ipso D. Potestate & sedendum, & levandum, ut moris est, & super toto dicto titulo, ut in ipso titulo per omnia, & singula continetur Dominicæ Incarnationis Anno M. CCMLXXXV. Indict. XIII. XIII. Kal. Martii.

C. Ego Thadeus quondam Gerhardi Notarii de Ponte Serchii Imper. Auctoritate Notarius prædicta omnia, ut in Actis Antianorum Populi Pisani inveni, ita scripsi, & in publicam formam redegi.

C. Ego Guido filius Ugulini Gherbassi Imperialis Aulæ Notarii nunc Scribæ publici Antianorum Pisani Populi prædicto Consilio interfui ipsumque in Actis prædictorum Antianorum scripsi, & redegi, & ad omnem evidentiam & certitudinem hic subscripsi & meum signum apposui.

CLXVI.

EDUARDI I. *Regis Angliæ Privilegium pro Mercatoribus Bruxellensibus ut liberum Commercium possint agere in Regno suo. Datum apud Antverpiam* 18. *Augusti, anno Regni* 12. [Le Lustre & la Gloire du Duché de Brabant sous l'an 1294. pag. 60.] 1284. 18. Août.

EDuardus Dei gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, & Dux Aquitaniæ, omnibus ad quos præsentes Litteræ pervenerint, salutem. Sciatis quod ad instantiam Nobilis & Potentis viri Johannis Ducis Brabantiæ consanguinei nostri carissimi, & ob affectionem quam Mercatores & Burgenses Villæ Bruxellen-

ANNO 1284. xellensis, in Brabantia, erga nos, & nostros habent, conspicimus, concessimus dictis Mercatoribus & Burgensibus libertates suprascriptas habendas, quamdiu nostræ placuerit voluntati, videlicet:

Quod si ipsi, & eorum Hæredes & successores Villæ prædictæ, sub salvo & securo conductu, & sub protectione, & defensione nostris veniant infra Regnum nostrum cum Rebus, & Marchandisis suis, ibidem morentur, Marchandisas suas exerceant, & exinde cum rebus & Marchandisis suis, quo & quando voluerint recedant: ita tamen, quod ad terras nobis guerinas nullatenus se divertant, nec inde cum inimicis nostris communicent, quo quodammodo consuetudines, & costumas de hujusmodi rebus Marchandisis debitas & usitatas, in Regno nostro solvant & faciant ut debebunt.

Concessimus etiam eisdem Mercatoribus & Burgensibus & eorum hæredibus & successoribus prædictis, quod ipsi aut eorum bona seu Marchandisas, prætextu alicujus Guerræ hactenus quocumque tempore motæ seu ex nunc movendæ inter nos, & alium quemcumque Regem aut Dominum Terræ, cujus cumque Nationis, nec pro alienis transgressionibus debitis conventionibus infra regnum nostrum nullatenus arrestentur, nisi dumtaxat pro transgressionibus debitis, conventionibus & Contractibus suis propriis & pelegiariis, secundum Legem Mercatoriam, vel communem Legem Regni Angliæ: dum tamen Domini Villæ prædictæ, hæredes aut successores sui contra nos de Guerra non fuerint, nec adhærentes aliquibus contra nos de Guerra existentibus, in quo casu volumus, & concedimus quod præfati Mercatores & Burgenses Hæredes & successores sui infra quadraginta dies à tempore quo hinc Guerra mota & publicata fuerit, exeant Regnum & Potestatem nostram cum bonis, & rebus suis, absque impedimento seu disturbatione nostri seu Ministrorum nostrorum quorumcumque. Insuper concessimus, eisdem Mercatoribus & Burgensibus Hæredibus & successoribus eorumdem, quod panni facti in Villa prædicta, & per eos vel servientes eorum suo nomine infra Regnum nostrum adducti, infra quinque dies à tempore quo dispactati, seu apperti fuerint, per ulnatores nostros, & locis ubi pannos illos adduci contigerit absque ultiori dilatione utentur & signentur, ad hæc concessimus Mercatoribus & Burgensibus prædictis quod ipsi atque eorum Hæredes & successores, Lanas, & alias Marchandisas quascumque, ubicumque infra Regnum nostrum emere, & eas extra idem Regnum solutis prius costumis & aliis consuetudinibus inde debitis, absque impedimento ducere pos sint, ita tamen quod se cum Lanis & Marchandisis illis ad Terras nobis Guerrinas non divertant, nec cum inimicis nostris communicent, de eisdem concessimus etiam, quod propria bona & Marchandisæ dictorum Mercatorum & Burgensium, dictæ Villæ Bruxellensis Hæredum seu successorum suorum prædictorum, prætextu alicujus delicti vel foristici valetorum, seu servientium suorum eadem bona & Marchandisas in custodia sua habentium, nullatenus confiscentur nec pro foresticis habeantur, dummodo idem Mercatores & Burgenses legitime probare potuerint, eadem bona & Marchandisas sua propria, & non valetorum, & servientium suorum extitisse, & si idem valetti & servientes infra Regnum nostrum decesserint, sive Testamentum fecerint sive non, bona & Marchandisæ ipsorum Mercatorum & Burgensium, hæredum & successorum suorum prædictorum quæ in dictorum valetorum & servientium custodia tunc fuerint, nullatenus attachientur, seu arrestentur, sed sine difficultate ipsis Mercatoribus & Burgensibus & eorum hæredibus & successoribus & executoribus, plenarie liberentur, quatenus probare potuerunt eadem bona & Marchandisas ad ipsos de jure pertinere debere, ita tamen quod prædicti Mercatores, & Burgenses dictæ Villæ Bruxellensis aliquos Mercatores extraneos, qui non fuerint de eadem Villa Bruxellensi non advocent ad prædictas libertates vel aliquam earumdem quoquomodo calumniandum vel habendum; & si contingat nos prædictas concessiones nostras ex causis aliquibus revocare ne talis revocatio dici possit dictis Mercatoribus vel Burgensibus seu eorum Hæredibus aut successoribus captiosa, volumus, & concedimus quod dictæ concessiones nostræ per unum annum continuum a tempore quo dictam revocationem ipsis Mercatoribus & Burgensibus aut Hæredibus vel successoribus suis prædictis inthimari fecimus in suo robore perseverent. In rei testimonium has Litteras nostras fieri fecimus Patentes. Datum apud Antuerpiam decimo octavo die Augusti, anno Regni nostri duodecimo. Et ibidem erat scriptum: sic supscriptum per ipsum Regem. Et paulo inferius: *Collatio facta est cum Littera Originali* **Onder stont: getrokken uyt het wit Privilegi-Boek / ende is daer mede bevonden accorderende by my / ende was onderteeckent** M. van der REEST **Laager stont:** *Collata concordat cum sua Copia autentica quod attestor*, **ende was onderteeckent**,

HEN. IGNAT. RINGLER. Nots. 1698.

Concordantiam cum sua Copia Authentica attestor J. B. ANSEMS Protonots. Apost. Nots. Reg. &c. 1699.

CLXVII.

1285. Septemb. *Donation faite par* PHILIPPE *Roi de France, à* ROGER BERNARD *Comte de Foix, de tout le Droit qu'il avoit sur la Ville de Pamiers. Devant Villeneuve en Catalogne l'an de grace* 1285. *au Mois de Septembre.* [PIERRE DE MARCA, Histoire de Bearn livre 8. Chap. 24. pag. 785.]

PHilippe par la grace de Dieu Rois de France. Nous fesons à sçavoir à tous presens & avenir, que nous à nostre amé & à nostre feal Rogier Bernat Comte de Fois donons, otroions, & delessions tout le droit, & ce que nous avions ne avoir devons, en la Ville de Paumiers, & és apartenances, par raison de garde, & par quelque autre reson, excepté le resort & la Souveraineté, que nous retenons du defaut, & de l'appel dudit Comte, & de sa Cort, à tenir, à avoir, & porter à celui Comte & à ses hoirs, à mes toujours empres la fin de sept ans; & des ores en avant en la dite ville, ne es apartenances ne prendrons compagnie de donation, sans la volonté du devantdit Comte ou de ses hoirs, sauf en toutes choses le droit d'autrui. Et que ce soit ferme & stable nous avons fait seeller ces Lettres de nostre seel. Fet és heberges devant Villeneuve en Cateloigne, l'an de grace 1285. ou mois de Septembre.

CLXVIII.

(1) *Capitula sive Statuta pro Regno Siciliæ citra Farum durante* CAROLI II. *Regis captivitate, per* HONORIUM IV. *Papam edita; quibus Gravamina Populi sublevantur. Modus Regiminis emendatur, Regiaque auctoritas certis in punctis definitur.* [Authentique tiré des Grandes Archives de la Chambre Royalle de Naples.]

HOnorius Episcopus Servus Servorum Dei: Ad perpetuam rei memoriam. Justitia, & Pax complexæ sunt se, & ita invicem se tuentur indissolubili societate, ac se comitatu individuo comitantur; ut una sine altera plenè non possit haberi, & qui ledit alterutram pariter: offendit utramque hic complexus earum graviter impeditur injuriis, per eas etenim læsa Justitia, Pax turbatur, ipsaque turbata facile in Guerrarum discrimina labitur: Quibus invalescentibus, Justitia inefficax redditur, dum debitum sortiri nequit effectum, sicque ipsa sublata nimirum Pax, tollitur opus ejus, & ipsius fructus subducitur seminandus in pace, ac proinde complexis deficientibus, necessario deficit & complexus, in horum vero defectu licentia laxata, diffidiis multiplicantur bella, pericula subeunt, animarum, & corporum crimina frequentantur, nec rerum vastitas præteritur, hæc in præsidentium injuriosis processibus, & inductarum oppressionum in Subditos excessibus patent apertius, & evidentius ostenduntur; in quorum multiplicatione satiantur corda læsorum, & quanto minus datur oportunitas licitè propulsandi, quæ inferuntur illicitè, tanto rancor alterius radicatur interius, & periculo-

(1) Cette Piece est fort corrompue, & la date y manque. Celle de l'an 1285. s'est trouvée en marge de l'Authentique venu de Naples, & l'on s'y conforme, [DUM.]

ANNO 1285.

culoſius prorumpit exceſſus, oportunitate conceſſa: fiunt enim plerumque hoſtes ex ſubditis, tranſeunt auxilia ſecuritatis in metum, munitiones in formidinem convertuntur; nutant Regnantium ſolia, redundant regna periculis inteſtinis, quatiuntur inſidiis, extrinſecis inſultibus impetuntur audacius, & Regnantes in eis, qui operantes Juſtitiam exaltationis gloriam mererentur humilitati propter injuſtitias frequenter opprobrium dejectionis incurrunt. In præmiſſis, etſi Scripturæ nos inſtruant, efficatius tamen notis nobis docemur exemplis. Quantis enim tempore quondam Federici olim Romanorum Imperatoris, propter illatas Regnicolis afflictas illicitas, & oppreſſiones indebitas, in Regno Siciliæ non absque immenſitate gravaminis inductas ab ipſo, Regnum ipſum tempeſtatibus fluctuarit: Quot, & quantis rebellionibus concuſſum extiterit: Quot invaſionibus attentatum: quantum per ipſum, & Poſteros ſuos depaupertatum opibus: Quot incolarum exiliis, & ſtragibus diminutum, nullum ferè angulum Orbis latet. Quàm præcipiti Federicus idem, & genus ipſius ruina corruerit, probat notorius caſus ejus, & manifeſtum eorumdem exterminium poſterorum. Verum adeo Federici ejuſdem vindicta continuata, & aucta poſteris, ac in alios exemplari derivatione transfuſa; Proceſſit iniquitas, quod per eum invecta gravamina uſque ad hæc tempora duraviſſent; nec non & augumentata dicuntur aliqua eorumdem, & adjecta nihilominus alia, non minora, propter quod nonnullorum ſupponit opinio, quod claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ, quem proſequutionis dictorum gravaminum eorumdem Federici, & poſterorum pernitioſa exempla fecerunt, ſaltem permiſſione participem, dum opinaretur licita, quæ ab illis audierat, tam longinquis temporibus uſurpata, reddiderunt, & prædictorum conſequentium, ad illa diſcrimina non prorſus expertem, prout Siculorum rebellio multis onuſta periculis, aliorumque ipſamque foventium perſequtio manifeſtant, non ſolum in ejuſdem Regis, ac hæredum ſuorum, gravi adeo excitatum diſcrimen, quod ipſis Hæredibus, niſi per nos celerius occurratur, prædictorum ſubductione gravaminum, inſtans perditionis totius dicti Regni periculum comminatur: ſed, & grande noſtrum, & Eccleſiæ Romanæ diſpendium; cum ſit per ea in Siciliæ Inſula, & in nonnullis aliis ejuſdem Regni partibus, ipſorum incolis, nec nobis, nec Eccleſiæ ipſi parentibus, nec adhærentibus potius Inimicis, noſtra, & ipſius Eccleſiæ civilis interverſa proceſſio, & in cæterarum aliquibus turbata frequentius, & turbetur. Ex qua datur patenter intelligi, quantum in his noſtrum & Eccleſiæ noſtræ præfatum intereſſe verſetur, quantumque ad noſtrum ſpectet officium, & hæredum ipſorum præcipuè neceſſitas exigat non tantum præmiſſis obortis in eodem regno, quod eſt ipſius Eccleſiæ ſpeciale, tanquam ad jus, & proprietatem ejus pertinens, dictiſque Regi & Hæredibus, in feudum ab ipſa conceſſum, obviare periculis; ſed, & nè ſimilia oriantur in poſterum, diligentem curam, & curioſam diligentiam adhibere: prætacta gravamina eorumdem periculorum, ut veritati concurrat expreſſio, manifeſtas occaſiones, & cauſas, congruæ proviſionis beneficio abrogando, cum proprietatis Domino prædium, in quo eſt jus alii conſtitutum, pro eo quod ſua intereſt tueri, fineſque ipſius cuſtodire liceat, eo etiam, cui jus debetur, invito, Cuſtodiæ autem nomen id habeat, quod qui tenentur ad eam, non ſolum id debeat, ut ſi caſu viderit in re cuſtodienda fieri quid adverſum, prohibeat facientem, Verum etiam, ut curet dare operam, nè id fiat. Multiplex itaque nos ratio interpellat, & exigit, in hujuſmodi gravaminibus, ſuper quibus fama publica, & variæ inquiſitiones per Venerabilem Fratrem noſtrum T. Sabinenſem Epiſcopum Apoſtolicæ Sedis Legatum factæ de ſpeciali mandato Sedis ipſius, & indagines alias habitæ, nos in formam noſtræ proviſionis Edicto remedium adhiberi, per quod injuſtis ſubmotis oneribus, atque iis in Regno præfato ſolidè ſtabilitis, Juſtitia Regium Tronum firmet, & Pacis tranquillitatem producat: ſit nobis tranquillitatis ſilentium fructus ejus, & ipſa vinculum Societatis humanæ, ſic ſuperiorem populo ſibi ſubjecto domeſticet, eique ipſius Populi commoda conſolidet, quod ſuperior inſidiarum ſollicitudine abſolutus, ſecuritatis jucunditate lætetur: Populus preſſuris indebitis liberatus in Pacis pulchritudine ſedeat, in requie opulenta quieſcat, & unanimitate ipſorum, ac mutuo ſinceritatis affectu ejuſdem Regni ſtatus roboratus pacificetur, nec ſit, profugatis hoſtibus, qui foris exterreat, aut qui pacatos incolarum ejuſdem animos intus perturbet. Inſtantiæ quoque præmiſſæ interpellationis non modicum adjicit quod memorati Regis, dum viveret, & dilecti filii Nobilis viri Caroli ſui primogeniti, ex eo manifeſtè percepimus, ad id vota concurrere, quòd idem Rex ſuper directione, ordinatione, reformatione, ſeu quacumque alia diſpoſitione collectarum, exactionum, matrimoniorum, aut aliorum quorumlibet, quæ gravamina dicerentur, vel dici poſſent, tam circa Eccleſias, Monaſteria, & alias Eccleſiaſticas perſonas, quam circa Communitates, & Univerſitates Civitatum, Caſtrorum, & aliorum Locorum, & etiam circa ſingulares perſonas totius Regni prædicti, aut cujuſlibet partis ejus felicis recordationis (1) *Honorii Papæ Quarti* prædeceſſoris noſtri directioni, reformationi, diſpoſitioni, & ordinationi, ſe plene, ac libere, alte, & baſſe ſubmiſit, dans & concedens ſuper iis plenam, & liberam poteſtatem, ac promittens quidquid per eumdem Prædeceſſorem ipſo Rege, dictove primogenito, tunc ejus Vicario in Regno eodem & aliis ſuis Officialibus requiſitis, vel inrequiſitis, actum foret, ſe, ac Hæredes ſuos ad hoc ſpecialiter obligando, inviolabiliter obſervare, ſuis ſuper hoc patentibus Literis Prædeceſſori conceſſis. Idem præmiſſa quoque in mortis articulo per alias ſuas ſimiliter patentes Literas plenius repetens, & confirmans eidem Prædeceſſori per eas humiliter ſupplicavit, ut omnia onera fidelium Regni ſui, & quæ gravamina dici poſſent, removere, tollere, & caſſare, dictumque Regnum proſpere reformare, omniaque ſtatuere, quæ ad bonum ſtatum Hæredum ſuorum, & fidelium eorumdem expedire viderentur, ſua proviſione curaret, non obſtante, ſi Regem ipſum tunc infirmitate graviter laborantem, naturalis debiti ſolutione contingeret præveniri, ſicut præmiſſæ ipſius Regis Literæ, quæ per nos, & aliquos ex Fratribus noſtris diligenter inſpectæ, in Archivio ejuſdem ſervantur Eccleſiæ, manifeſtius atteſtantur, & tam idem Rex, quam dictus Primogenitus ſuper tollendis aliquibus eorumdem gravaminum conſtitutiones varias edidiſſe dicuntur: licet, & illæ plenioris exequutionis obſervatione indigeant, non plene ut intelleximus hactenus obſervatæ; Volentes igitur, & illis robur Apoſtolicæ Confirmationis adjicere, ut inferius exprimetur, & prætactum noſtrum exequi hac commode proviſionis adjectione propoſitum: Infraſcripta omnia, prout ſubjecta eorum ſeries indicat, de Fratrum noſtrorum conſilio, & aſſenſu, ac poteſtatis plenitudine providendo, à gravamine illo deliberavimus incoandum, quod majorem ſcandali materiam, & generalius miniſtrabat: Ideoque ut omnino ceſſet in Regno ipſo oneroſa exactio collectarum præſenti edictali proviſione ac conſtitutione valitura, perpetuo prohibemus per Reges, qui pro tempore fuerint, ſeu pro eis dominantes in Regno prædicto, vel Miniſtros ipſorum Collectas fieri, niſi in tantum, in quantum caſibus infraſcriptis permittitur, videlicet:

Primus eſt pro defenſione Terræ, ſi contingat invadi Regnum invaſione notabili, ſive gravi, non procurata, non ſimulata, non momentanea, ſeu tranſitoria facile, ſed manente, aut ſi contingat in eodem Regno notabilis Rebellio, ſive gravis, ſimiliter non procurata, non momentanea, ſive facile tranſitoria, ſed manens.

Secundus eſt, pro Regis perſona redimenda de ſuis redditibus, & collecta, ſi eam ab inimicis captivari contingat.

Tertius eſt, pro militia ſua, ſeu fratris ſui conſanguinei, & uterini, vel ſaltem conſanguinei, ſive alicujus ex liberis ſuis, cum ſe, vel hujuſmodi fratrem ſuum; vel aliquem ex eiſdem liberis militari cingulo decorabit.

Quartus eſt, pro maritanda ſorore ſimili conjunctione conjuncta ſibi, vel aliqua ex filiabus, aut nepotibus ſuis, ſeu qualibet alia de genere ſuo, ab eo per rectam lineam deſcendente, quam, & quando eam ipſe dotabit. In prædictis enim caſibus prout qualitas tunc imminentis caſus exegerit, licebit Regi collectam imponere, ac exigere à ſubjectis, dum tamen pro defenſione, invaſione, ſeu rebellione prædictis, aut ipſius Domini redemptione, quinquaginta millium, pro militia duodecim millium, pro maritagio vero quindecim millium unciarum auri ſummam, collectæ

(1) *Honorii Papæ Quarti.* C'eſt une faute toute évidente. Il faut lire *Martini Papæ quarti.* [DUM.]

ANNO 1285.

lectæ Univerſalis totius Regni ejuſdem, tam ultra Farum, quam citra, quantitas non excedat, nec concurrentibus etiam aliquibus ex prædictis caſibus collecta in uno, & eodem anno, niſi tantummodo una imponatur.

Sicut autem collectæ quantitatem prædictas ſummas, in ſuis caſibus limitatas excedere, ut præmittitur prohibemus, ſic nec permittimus indiſtincte ad ipſas extendi, ſed tunc tantum, cum caſus inſtantis qualitas id expoſcit, & ut in prædictis etiam caſibus poſſit Rex, qui pro tempore fuerit, eo vitare commodius gravamina ſubditorum, quo uberiores fuerint redditus, & obventiones ipſius, eum à domaniorum donatione volumus abſtinere, id ſibi conſultius ſuadentes.

Simili quoque prohibitioni ſubjecimus mutationem monetæ frequentem, apertius providentes, quod curialibus Regis Siciliæ liceat ſemel tantum in vita ſua novam facere cudi monetam, legalem tamen, & tenutæ ſecundum conſilium peritorum in talibus electorum, ſicut & in Regnis illis obſervatur, in quibus eſt uſus Legalium monetarum, quodque uſualis moneta ſit valoris exigui, & talis, quod in eodem valore ſit apta, manere toto tempore vitæ Regis cujus mandato cudetur: nec propterea vel aliqua magna moneta, quam idem Rex ſemel tantum vita ſua fecerit expendenda, fiat collecta, vel diſtributio: ſed campſoribus, & aliis mercatoribus, volentibus eam ſponte recipere, tribuatur, & hoc ita præcipimus perpetuis temporibus obſervari.

In homicidiis clandeſtinis providendo præcipimus, nihil ultra pœnam inferius annotatam ab Univerſitatibus exigendam videlicet: ut pro Chriſtiano quem clandeſtine occiſum inveniri continget ultra centum Auguſtales, pro Judæo vero vel Saraceno, ultra quinquaginta, nihil penitus exigatur. Auguſtales, quod circa eandem pœnam idem Rex dicitur induxiſſe, omnino ſublato, præſertim cum memorati Rex & primogenitus dicantur, idem per ſuas Conſtitutiones noviter ſtatuiſſe, quas quoad hoc decernimus inviolabiliter obſervandas, & hoc intelligi tantum in homicidiis vere clandeſtinis, in quibus ignoratur maleficus, nec aliquis accuſator apparet. Adicientes, quod non niſi tantum in Locis magnis & populoſis exigi poſſit quantitas ſupradicta, in aliis vero infra quantitatem eandem pro qualitate locorum exactio recuperetur.

Eidem proviſioni adiciendo præcipimus univerſitates ad emendationem furtorum, quæ per ſingulas perſonas contingit fieri nullatenus compellendas.

Nec ad mutuandum Regi, aut Curiæ ſuæ, aut Officialibus, vel Miniſtris ipſorum, aut recipiendum aliquid Regiæ maſſariæ cuſtodiam, ſive onus, ſive Procurationum regalium procurationem, aut Gabellæ, vel Navium, ſeu quorumque Vaſcellorum fabricandorum, curam quemquam cogendum invitum, uſurpationibus, quæ contrarium inducebant, penitus abrogatis, maxime cum dicti Rex & Primogenitus ad relevanda non tamen plene gravamina in præmiſſis inducta, Conſtitutiones varias promulgaſſe dicantur. Concedimus autem, ut ſi caſus emergat, in quo ſit neceſſarium naves, vel alia vaſcella pro utilitate publica fabricari: liceat tunc Regnanti committere fabricationes hujuſmodi, expenſis Regiis faciendas perſonis idoneis videlicet iis, qui hujus rei peritiam habent, & quos Officium tale decet & ipſis ſatisfiat pro ſuſceptione Curiæ prædictæ, de competenti mercede, & idem ſervari præcipimus in faciendo biſcotto.

Ad captivorum cuſtodiam Univerſitates, vel ſingulares eorum perſonæ nullatenus compellantur, præſertim cum hoc ipſum dicatur Regis conſtitutione proviſum, quod præcipimus inviolabiliter obſervari.

Gravamen, quod in pecunia Regi vel Regali Cameræ, ſeu ad loca quæcunque alia aſportanda Univerſitatis alicujus expenſis per autenticas perſonas ejuſdem Univerſitatis periculo eligendas inferri dicti Regni Univerſitatibus dicebatur proviſione ſimili, prohibemus ipſis Univerſitatibus, vel ſingularibus perſonis earum de cætero irrogari, maxime cum dicatur idem quoad Univerſitates dicti Primogeniti prohibitoria conſtitutione proviſum, quam in hac parte decernimus inviolabiliter obſervari.

Illud, quod in eodem Regno dicitur uſurpatum, videlicet, quod Incolæ ipſius Regni ad reparanda Caſtra & conſervanda in eis expenſis propriis nova ædificia cogebantur, emendatione congrua, corrigentes providendo, præcipimus, ut nihil ultra expenſas neceſſarias, ad reparationem illorum antiquorum Caſtrorum, quæ conſueverant hactenus incolarum ſumptibus reparari, & ædificiorum, quæ in hujuſmodi Caſtris fuerunt ab antiquo, ab eiſdem incolis peti poſſit, & Conſtitutio, quam circa hoc idem primogenitus edidiſſe dicitur, in hujuſmodi antiquis Caſtris, & ædificiis ſolummodo intelligenda ſervetur, antiqua vero Caſtra intelligi decernimus, in hoc caſu, quorum Conſtitutio annorum quinquaginta jam tempus exceſſit.

Circa perſonas accuſatas, quæ in eodem Regno injuſte capi dicebantur, ſi etiam idoneos Fidejuſſores offerrent, licet dictus Rex aliquid ſtatuiſſe dicatur, ad gravamen hujuſmodi temperandum: Nos tamen ut nulla ſuper hoc quærela ſuperſit, providendo præcipimus Jura civilia obſervanda, & eadem obſervari jubemus, circa deſtitutionem poſſeſſorum, Comitum, Baronum, & quorumlibet aliorum, qui per Regalem Curiam, & Officiales ipſius, ac alios alienigenas, feuda tenentes in Regno, ſuis poſſeſſionibus, ſcilicet cum Curia, Officiales, vel alienigenæ prædicti ſe jus habere prætendebant in illis, ſpoliari, ſeu deſtitui dicebantur, & de poſſeſſionibus ejici poſſeſſores nullo juris ordine ſervato: Nec non, & cum aliquis dicitur inveniſſe theſaurum, & etiam cum quis apud eandem pro alio fidejuſſit, itaque nec aliquis ſuæ deſtituatur poſſeſſionis commodo, vel ſpolietur, aut deſtituatur eodem, nec quoad illum, qui defertur, aut convincitur de inventione, theſauri, nec quoad Fidejuſſores Curiæ datos, aliter, quam eadem jura ſtatuunt, procedatur.

Regibus futuris, qui pro tempore erunt in Regno prædicto, & memoratis Incolis, qui de inordinata paſſuum ejuſdem Regni cuſtodia quærebantur, ſe immoderate gravari ſimiliter providentes eidem cuſtodiæ moderamen competens adhibemus videlicet: Quod tempore impacato, ſeu imminente turbatione, aut veriſimili turbationis ſuſpicione, contra ipſum Regem, aut dictum Regnum, Rex poſſit facere paſſus eoſdem ad evitandum pericula cuſtodiri: Tempore vero pacifico, Incolis Regni habitantibus in eodem, ac aliis non ſuſpectis liber ſit ex eo exitus, & ingreſſus in illud, ita tamen quod equi ad arma, nullo tempore ſine Regis licentia extrahantur exinde ad vendendum.

Victualia vero quælibet de ſuis poſſeſſionibus, vel maſſariis, ſeu Oves, Boves, & alia animalia humano competentia uſui, de Gregibus, propriis armentis, vel redditibus habita, extra Regnum, dum tamen non ad inimicos eorumdem Regis, aut Regni, unuſquiſque libere mittat, etiam ad vendendum, niſi ſterilitas, aut præfatæ turbationis juſta, aut veriſimilis ſuſpictio ſuaſerit circa miſſionem hujuſmodi per Regem ejus temporis aliud ordinandum, ſi vero prædicta victualia, vel Animalia ex negociationis commercio habeantur, etiam fertilitatis tempore, abſque Regnantis licentia, extra Regnum mittere, vel ex ipſo extrahere non liceat ſic habenti, in omnibus præmiſſis miſſionis, vel extractionis caſibus, jure quocumque Regi competenti, per omnia ſemper ſalvo, infra Regnum etiam per mare liceat cuilibet.

Item ſtatuimus ſuper eo, quod Regnicolæ conquerebantur, quod eis gravatis pro relevationis obtinendo remedio ad Regem aditus non patebat, ut per Regem taliter provideretur, quod quærelæ Subditorum ad eum valeant libere pervenire. Item prohibemus, ne quiſquam pro animali ſilveſtri extra defenſam, vel limites defenſæ invento, ſine auctentica invenientis impulſione, arte, vel fraude, aliquatenus puniatur, etiam ſi illud capiat, vel occidat.

Nullus Comes, Baro, vel alius in Regno prædicto de cætero compellatur ad tendas, vel alia quæcunque Vaſcella propriis ſumptibus facienda, per hoc autem juri Regio in lignaminibus, vel marmoreis, vel à ſervitio Vaſcellorum, quæ à quibuſdam Univerſitatibus, & locis aliis ſive perſonis ſingularibus dicti Regni deberi dicuntur, nolumus in aliquo derogari.

Si contingerit aliquem Baronem mori, filio vel filia ſuperſtitibus ætatis quæ debet cura Balii gubernari, providendo præcipimus, quod Rex alicui de conſanguineis ejus Balium concedat ipſius, & quoad hoc inter conſanguineos proximior ſi fuerit, idoneus præferatur.

Si aliquem feudum à Rege tenentem in capite, vel etiam ſubfeudatarium nullo hærede legitimo per lineam deſcendentium relicto, ſed fratre, aut ejus Liberis

beris superstitibus, mori contingat, si descendentis feudum ab aliquo ex parentibus sibi, vel fratri communibus pervenerat ad defunctum.

Idem frater, aut ex Liberis suis usque ad trinepotem, ille, qui tempore mortis supererit, defuncto proximior, in feudo succedat habiturus illud cum onere servitii consueti.

Ad successionem feudi omnibus personis feudatario, aut subfeudatario defuncto, simili gradu conjunctis, eodem ordine admittendis, in successione vero præmissa inter feudatarios & subfeudatarios viventes in Regno eodem jure Francorum, sexûs & primogenituræ prærogativa servetur, ut inter duos eodem gradu feudatario conjunctos, fœminam Masculus, minorem major natu præcedat, sive sint masculi, sive fœminæ concurrentes, nisi forsan duabus concurrentibus, esset primogenita maritata, & minor remanserat in capillo, tunc enim minor, quæ in capillo remanserat primogenitæ maritatæ in successione hujusmodi præferatur, sed si nulla remanente in capillo, duæ vel plures fuerint maritatæ, majori natu jus primogenituræ servetur, ut alias in dicta successione præcedat: si vero feudum, de quo agitur, non ab aliquo parentum processerat, sed inceperat à defuncto, tunc solum defuncti frater in eo succedat, nisi lex concessionis in præmissis aliud induxisset, & hoc ista de cætero præcipimus observari qualibet contraria consuetudine vel constitutione cessante.

Providendo præcepimus, ut si quando in Regno prædicto contra auctenticam personam fuerit inquisitio facienda, nisi ea præsente, vel se per contumaciam absentante, non fiat: si vero præsens fuerit, exhibeantur sibi Capitula, super quibus fuerit inquirendum, ut sit ei defensionis copia, & facultas, simili provisione præcipimus, ut pro generalibus inquisitionibus nihil, vel sub compositionis colore, vel alias ab Universitatibus exigatur, sed si procedendum fuerit, juste procedatur ex eis, præsertim cum Dominus Rex id statuisse dicatur.

Huic præcepto adjicimus, ut si quando inter Fiscum, & privatum causam moveri contingerit, non solum in examinando jura Partium, sed etiam ad diffinitivam sententiam juste ferendam sive pro privato, sive Fisco, nemo ad ipsius executionem, nulla in hoc difficultate ingerenda per Fiscum efficaciter procedat; Ita quod in prædicto examine, nec in prolatione vel executione sententiæ injustam virorum, vel aliam injuriam patiatur, per Fisci potentiam justitia privatorum.

Omnes Ecclesiasticæ, singularesque personæ Regni Siciliæ libere suis salinis utantur, & præsentis provisionis oraculo prohibemus, ne illis per Regem, Officiales, aut quoscunque Ministros ipsius, usus, aut exercitium interdicatur earum, neve quisque prohibeatur sal de salinis ipsis proveniens emere ab eisdem.

Providendo districtius inhibemus, forestas per Regem, aut Magnates suæ Curiæ, vel Officiales, sive quoscunque Ministros in Terris fieri privatorum, vel aliquarum forestarum occasione per Regiam Curiam Magistros, vel custodes forestarum ipsarum, aliquem in culturam Terrarum suarum, seu etiam perceptionem fructuum impedire, sive ipsis damnum aliquod propter hoc vel injuriam irrogari, factas vero forestas hujusmodi omnino præcipimus ammoveri.

Abusiones Castellanorum, per quos homines dicti Regni ad portandum paleas, ligna, & res alias etiam sine pretio cogebantur inviti, & quæ iidem Castellani de rebus, quæ per Casalia, seu per castra eadem portabantur in pedagia exigebant, præsentis provisionis beneficio prohibemus.

Ejusdem provisionis Edicto præcipimus, ut pro Literis Regiis, & sigillo nihil ultra ipsius Regni antiquam consuetudinem exigatur, videlicet:

Pro Litteris Justitiæ nihil omnino.

Pro Literis vero gratiæ, in qua non est Feudi, vel Terræ concessio, nihil ultra quatuor Tarenos auri ab impetrante solvatur, nulla in præmissis distinctione habita inter clausas Literas, & apertas.

Pro Literis autem super concessione Feudi, vel Terræ confectis, nec non ex Privilegiis aliis pro concessionis, sive Privilegii qualitate, & benevolentia concedentis Curia satisfaciat, dum tamen summam decem unciarum pro quolibet feudo, integro concesso, satisfactio non excedat, sed nec prætextu Sigilli Regii, Justitiæ, sive gratiæ Literis in aliquo casuum prædictorum impressi, vel appositi forsan impetrans ultra quam præmittitur, solvere compellatur.

Animalia deputata molendinis, quæ centimula vulgariter nuncupantur, per Regalem Curiam, vel Officiales, aut Ministros ipsius Curiæ sequentes stipendiarios, vel quoscunque alios, nullo modo ad aliquod eorum Ministerium Dominis capiantur invitis, nec alia etiam, sed competenti pretio, de quo conventum fuerit inter Partes, à volentibus conducantur, & hoc ità præcipimus observari, maxime cum idem Rex statuisse dicatur, quod Justitiarii, seu Officiales eorum, ac stipendiarii non capiant Animalia deputata ad Centimulos, sed cum est necesse inveniantur alia animalia habilia ad ducturam, & lucrum conveniens tribuatur: Et qui contrafecerint, restitutis animalibus, cum toto damno eorum Dominis pœnæ nomine, & pro qualibet vice, & pro quolibet animali solvant Curiæ unciam Auri unam, præmissam quoque Constitutionem dicti Regis similiter præcipimus observari.

De creatione Officialium præsertim extraneorum, qui propter ignorantiam status Regni, & favorem, qui eis à Regali Curia præstabitur subjectos impiissime gravabant, consulte subjecimus, quod Rex creare studeat Officiales idoneos, qui injuste non gravent subjectos.

Nullus subfeudatarius de Feudo quod sub aliquo Feudatario Regis tenet, compellatur ipsi Regi servire, sed si aliquod aliud feudum ab ipso Rege tenet in capite, pro eo sibi serviat, ut tenetur.

Vassalli Baronum per Curiam, vel Officiales ipsius ad aliqua privata Officia non cogantur, & si ea voluntarii subeunt, ratione delicti & hujus Officii receptione, vel gestione contracti, vel delicti forsan in eo commissi Baronibus eorum Dominis in bonis Vassallorum ipsorum, vel aliis præjuditium nullum fiat aliquo modo.

In Terris Ecclesiarum, Comitum, vel Baronum Regni prædicti Magistros juratos poni de cætero prohibemus, & positos exinde de cætero præcipimus ammoveri.

Ad conjurantias novas Vassalli, Baronum, vel aliorum iræ non compellantur inviti, sed nec voluntarii admittantur, si sint ascriptione simili suæ fortunæ, vel ratione personæ, non tamen rerum personalibus servitiis obligati: si vero ratione rerum tantummodo hujusmodi servitiis teneantur, & ad easdem conjurantias transire voluerint: Res ipsas Dominis ipsis sine contradictione dimittant.

Barones, vel alii extra Regnum nec servire personaliter, nec Adohamenta præstare cogantur. In casibus vero in quibus intra Regnum servire, vel Adohamenta præstare tenentur, servitia exhibeant, & Adohamenta præstent antiquitus consueta, videlicet: Ut vel tribus mensibus personaliter serviant cum numero Militum debitorum, vel pro singulis Militibus, ad quos tenentur pro quolibet trium mensium prædictorum tres uncias, & dimidiam auri solvant, & hoc ita de cætero inconcusse de nostro præcepto servetur.

Si contingat subfeudatarium aliquod crimen committere, propter quod publicanda eorum bona fuerint, aut ipsum sine legitimis Hæredibus fati munus implere, si feudum ejus fuerit quaternatum, nihilominus immediatus Dominus illud cum onere servitii consueti personæ concedat idoneæ Regi postmodum præsentandæ, ut ejus super hoc habeatur assensus: si vero quaternatum non fuerit, sic ad eumdem immediate Dominium revertatur, ut ipsum hujusmodi personæ pro sua voluntate concedat: Nec eam Regi præsentare, aut ejus super hoc requirere teneatur assensum. Iis itaque deinceps ex nostro præcepto servandis, constitutione, vel consuetudine contraria non obstante.

Cæterum, ut contra pericula, quæ sicut prætactum est, propter gravamina illata subditis, excitata creduntur; ne, quod absit, recidant in tanto periculossius reciduum, quanto recidenti solet esse deterius, quam cadenti, eo magis sit Regnantibus in Regno prædicto securius, quo minus erit libera, eadem gravamina irrogandi facultas, provisioni præmissæ subjungimus, ad perpetuum sui roboris fulcimentum, quod si venturus fuerit in aliquo contractu, ea licitum sit Universitatibus, & gravato cuilibet libere ad Apostolicam Sedem habere pro sua quærela exponenda, & obtinenda illati gravaminis emendatione, recursum. Adicientes inter illa, in quibus contra provisionem eamdem fieri contingeret, congrua distinctione, decretum, videlicet, ut si ea fuerint, quæ per ipsam prohibitionem, sive prohibitione vel præcep-

 tione,

tione, ſunt proviſa, & ſpecialiter factum Regnantis reſpiciunt. Nec ſolent abſque ipſius auctoritate præſumi, ut eſt collectarum impoſitio, monetæ mutatio, matrimoniorum prohibitio, vel impedimentum aliud eorumdem, niſi Rex ejus temporis illa infra decem dies revocaverit per ſe ipſum, eo ipſo Cappella ſua Eccleſiaſtico ſit ſuppoſita interdicto duratura ſolum quouſque gravamen fuerit revocatum, in reliquis vero prohibitoriis, & præceptoriis, & ſpecialiter ſi Univerſitas, ſingularisve perſona gravata volens propterea recurrere ad Sedem eandem per Officiales Regios, ſeu per quoſcunque Miniſtros, vel quoslibet alios fuerit impedita, vel ipſe, aut alius pro eis, exinde damnum paſſi, niſi ſatisfactione læſis præſtita, impedimentum, infra menſem poſtquam ipſe Rex ſciverit, revocetur: etiam tunc ſit Cappella eadem ſimiliter interdicta, in quolibet autem caſuum præmiſſorum; ſi Regnans interdictum hujusmodi per duos menſes ſuſtinuerit animo contumaci, abinde Loca omnia, ad quæ ipſam uxorem vel filios ſuos declinare continget, donec ibi præſentes fuerint, ſimili ſubjaceant Interdicto, & ſi deinde per ſex menſes interdicta hujusmodi ſuſtinuerit animo indurato; exinde ſit ſententiâ excommunicationis innodatus, quam ſi per alios ſex menſes contumacia obſtinata ſuſtineat, ex tunc ſubditi ad mandatum Sedis ejuſdem ipſis propterea faciendum, in nullo ſibi obediant, quamdiu in hujuſmodi obſtinatione perſiſtet, ad majorem quoque proviſionis hujuſmodi firmitatem eidem ſpecialiter illud adicimus, quod quilibet Rex Siciliæ quando Juramentum fidelitatis, & homagii præſtabit ſummo Pontifici ſolemniter eidem, & Eccleſiæ Romanæ pro ſe, ac ſuis Hæredibus in Regno ſibi ſucceſſoribus, eodem promittere teneantur, quod proviſionem præſentem in omnibus, & per omnia, quantum in eis erit, obſervabunt inviolabiliter, & facient ab aliis obſervari, nec contrà eam vel aliquam partem ipſius, per ſe, vel alium quoquomodo aliqua attentabunt, & ſuper hoc tam ipſe, quam quilibet eorumdem ſucceſſorum det ipſi Pontifici & Eccleſiæ ſuas patentes Literas, Sigilli ſui pendentis munimine roboratas. Licet autem in præmiſſis proviſionibus verba gravamina certa reſpiciant, de quibus ad nos querela pervenit, Reges tamen, qui continuanda temporum, & ſucceſſionum perpetuitate regnabunt in Regno prædicto, non propterea extiment gravandi alios Subditos arbitrium ſibi fore conceſſum: ſed ſciant potius, ſe debere ipſos in bono ſtatu tenere, ab omnibus illicitis exactionibus, & indebitis eorum oneribus, per ſe, ac alios abſtinendo, ſane ſiquidem in eadem proviſione, vel aliquo ejus articulo, non tam ſubtilem, quàm rationabilem dubitationem, oriri contingat, interpretationem dubii hujuſmodi, nobis quamquam etiam de jure competat, reſervamus expreſſe. Decernimus quoque ut nulli omnino hominum liceat, hanc paginam noſtræ proviſionis, conſtitutionis, inhibitionis, præcepti, declarationis, abolitionis & abrogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire: ſi quis autem hoc adtentare præſumſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Tibuniæ per manum Magiſtri Petri de Mediolano Sacræ Romanæ Eccleſiæ Vice-Cancellarii decimo quinto Kalendas Octobris, Indictione decima quarta, Incarnationis Dominicæ Anno milleſimo, ducenteſimo, octuageſimo quinto, Pontificatûs vero Domini Innocentii Papæ quarti. Anno primo.

HOnorius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam dilectus filius Nobilis Vir Carolus, claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ Primogenitus, tunc Princeps Salernitanus, ejuſdem Regis in Regno Siciliæ Vicarius Generalis, tanquam vir Catholicus de genere ortus Chriſtianiſſimo, devotum ad eum, & ipſius Eccleſiæ mentem gerens, ejuſdem Genitoris veſtigia imitatur pro bono ſtatu Eccleſiarum Regni prædicti, & ad conſervationem jurium earumdem inter cætera, licet ſub alio forſan verborum themate dicitur ſtatuiſſe, & mandaſſe inviolabiliter obſervari, quod Decimæ quæ debebantur Eccleſiis & Perſonis Eccleſiaſticis Regni ejuſdem Catholicorum Regum Siciliæ temporibus, & debentur, & recipi ab Eccleſiis conſueverunt eiſdem ipſis Eccleſiis, ſine difficultatis obſtaculo, ac moræ diſpendio perſolvantur. Scilicet quæ debentur in pecunia in feſto Pentecoſtes, & alia, quæ debentur in frumento, & aliis Victualibus, Vino, Oleo, & fructibus, aliis illis temporibus, quibus percipiuntur, & ſi alia ſint, quæ cæteris diebus perſolvi conſueverunt, die debito perſolvantur, & ne de hoc Eccleſiæ vel perſonæ Eccleſiaſticæ neceſſe habeant ſingulis annis Curiæ Litteras impetrare; ſtatuit, quod ſub pœna dupli ejus, quod pro decimis vel aliis juribus, perſonis, vel Eccleſiis, quibus ſecundum ordinationem præmiſſam ſolutum non fuerit, debetur: ſecreti Magiſtri procuratores, ac Magiſtri ſalis, Bajuli, vel alii Officiales, qui eas debent perſolvere, tam præſentes quam futuri teneantur ea integraliter ſolvere, ſecundum quod ſuperius eſt diſtinctum, nullo Judicis mandato alio expectato.

Item quod Comites, Barones & cæteri qui tenentur ad decimas & jura alia Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis pro bonis, quæ tenent, ea teneantur ſolvere ſuis temporibus, quibus hactenus extitit conſuetum, adjiciens, quod ad hæc auctoritate ſui ſtatuti, ſuper hæc, & ad requiſitionem perſonarum, quibus debentur, per Juſtitiarios Provinciæ compellantur, quodque ſolvantur à Bajulis quibuſcumque, per quos Bona Pupillorum, Terras, & Feuda tenentium procurantur, ſive baliatus Curia teneat, ſive alii ſint Comiſſi, ſive Terræ ſive Feuda aliquorum occaſione delictorum, vel quacumque alia cauſa per Curiam teneantur.

Item, quod Clerici, niſi pro bonis feudalibus prout continetur in Conventionibus inter dictum Regem, & Romanam Eccleſiam habitis ad judicia ſæcularia non trahantur.

Item, quod Eccleſiæ in toto Regno prædicto gaudeant Privilegio eis per communia jura indulto, ſcilicet: quod rei, qui ad Eccleſias confugiunt, ab inde non extrahantur inviti, niſi in caſibus à jure permiſſis.

Item, quod Domus Prælatorum Religioſorum, & aliarum Eccleſiaſticarum Perſonarum, ſine voluntate ipſorum, cauſa hoſpitandi, ab Officialibus vel aliis perſonis, eis invitis nullatenus capiantur, & ſi de voluntate ipſorum Prælatorum, Religioſorum, vel aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum receptæ ſunt, vel fuerint, ibi criminalia judicia exercere aliquatenus non poſſint. Nec lectos, vel res eorum contra voluntatem eorum accipiant, & ſi ſecus factum fuerit, poſt emendationem, & reſtitutionem damni; ſi Comes fuerit, vel Baro, qui contrafecerit, teneatur ad pœnam unciarum duodecim auri: ſi ſimplex Miles, ad ſex: ſi Burgenſis, ad pænam unciarum trium.

Item, quod Officiales, Comites, Barones, vel aliæ quæcumque perſonæ Laicales non intromittant ſe de electionibus Prælatorum, vel collationibus Præbendarum, ſeu quorumlibet Eccleſiaſticorum Beneficiorum directè, nec de aliis ad ſpiritualia pertinentibus, niſi quantum ratione Juris Patronatûs aliquibus competit, vel privilegio eſt conceſſum, nec propter Prælatos, Capitula Eccleſiarum, ſeu Conventus, Piorum Locorum, ipſorum conſanguinei Vaſſalli quomodolibet moleſtentur.

Item quod Clerici, qui clericaliter vivunt, in collectis, & taxationibus aliis quibuſcunque, nec pro patrimonialibus, pro portionibus eos legitime contingentibus cum aliis teneantur.

Item, quod res, & poſſeſſiones, quæ non ſunt in aliquo Curiæ, vel alii obligatæ, dari, donari poſſint, & obligari, licet ea obligatione teneantur, per quam datio, donatio, vel legatio de jure impediri non poſſit, hoc caſu res, & poſſeſſiones hujuſmodi præfatis titulis cum onere ſuo ad Eccleſias transferantur.

Item, quod Vaſſallis Eccleſiarum, qui ea, quæ habent ab Eccleſiis, & ſunt eiſdem Eccleſiis ad ſervitia perſonalia obligati Officia per Curiam Comites, & Barones, vel alios ſine ipſorum Prælatorum licentia nullatenus committantur.

Item, quod Privilegia, & Jura conceſſa Eccleſiis, & Perſonis Eccleſiaſticis à Catholicis, & antiquis Regibus Siciliæ, in quorum poſſeſſione ſunt, ſerventur illæſa, de illis vero, in quorum poſſeſſione non ſunt, fiat eis ſine difficultate Juſtitia in Curia competenti.

Item, quod Officiales & Commiſſarii Curiæ poſſeſſiones, & res, quæ ab Eccleſiis poſſidentur, non auferant: Nec in ipſis eaſdem Eccleſias contra juſtitiam perturbare præſumant.

Item, quod Officiales, ſeu ſæculares perſonæ nullatenus ſe intromittant ad cognoſcendum de aliquo crimine Eccleſiaſtico, nec impediant Prælatos, aut ipſorum Officiales, quin de hujuſmodi crimine libere cognoſcant, & puniant: ut eſt juris & rationis.

Item, quod Juſtitiarii, vel alii Officiales, Vaſſallos

ANNO 1285. los Ecclesiarum coram se, vel ad ipsorum judicia in Civilibus trahere non præsumant.

Item, quod Prælati Ecclesiarum, Ecclesiasticæ personæ, ac Officiales ipsorum, Vassallos earum, debitores suos possint, prout eis competit, compellere ad satisfaciendum sibi de debitis, & Juribus eorumdem, contradictione aliqua illegitima non obstante.

Item, licet idem Princeps statuerit, aliqua de Vassallis Ecclesiarum eis ad personalia servitia obligatis, si forsan à Terris, in quibus morari debent, aufugerint, per Prælatos & personas Ecclesiasticas revocandis: Nos tamen dicimus distinguendum, ut si ratione personæ ad hujusmodi servitia teneantur, possint, si recesserint, legitimè revocari. Si vero tenentur rerum tantum ratione, & recedere voluerint, res ipsas Ecclesiis & Personis ejusdem omnino dimittere compellantur.

Item, quod Judæis, qui sunt Ecclesiarum Vassalli, nulla committantur Officia, nec eis aliæ oppressiones vel gravamina inferantur. Nos namque, cum fratribus nostris deliberatione præmissa in favorem Ecclesiarum Dei, & Ministrorum ipsius accedenter inducta de ipsorum Fratrum consilio, & assensu, ac plenitudine potestatis ea firmitatis perpetuæ robur statuimus obtinere, ipsaque præcipimus perpetuis temporibus inviolabiliter observari.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Constitutionis atque præcepti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum ut supra.

Finiunt Capitula Papæ Honorii. Amen.

Exemplata est præsens Copia à Libro intitulato Bullarum, Confirmationum, & aliarum Notabilium rerum præsentis Regni Neapolis folio I. & VII. asservato in Magno Regiæ Cameræ Archivo, in Camera prima sub litera O. Scanzia Quinta Numero CXXVI. cum quo facta collatione de verbo ad verbum concordat, meliori tamen semper salva; Et in fidem, de Mandato oretenus Illustris Domini Marchionis Castri novi D. Vincentii Fraggione Præsidentis Commissarii subscriptus Magnificus Antonius de Masi Regius Archivarius hic se subscripsit. Datum Neapoli, & in eodem Magno Regiæ Cameræ Archivo die 4. Junii 1718.

ANTONIUS DE MASI.

L.S.

CLXIX.

1286. 13. Mars. *Edictum* CAROLI I. *Regis Siciliæ pro observatione Capitulorum summi Pontificis in Regno. Datum Fogiæ 13 Martii Indictione XIV.* [Authentique tiré des Archives de la Grande Cour Royale de Naples.]

Scriptum est Justitiario Basilicatæ &c. Cum Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus, Domnus summus Pontifex super statu, & Regimine Regni Capitula certa ediderit ab olim per Nostrum prædictum Tombaldum, propterea devotioni vestræ fidei expressius mandamus quatenus sicut personam vestram diligitis, nec . . . . . vultis aut nostro honori, & profectui derogare capitula eadem quatenus ad vos spectant observetis, & faciatis per Officiales Curiæ, tam secretos, Vicesecretos, Castellanos forestæ, quam quoslibet alios inviolabiliter observari; sciturі, quod quidquid per vos, vel illos fieret contra transgressores ad pœnam debitam procederetur instanter. Datum Fogiæ Die XIII. Martii XIV. Inditionis. Similes factæ sunt Domino Alberto de Aureliano Justitiario Capitanatæ, Domino Ronfortiato Justitiario Terræ Idrunti, Domino Guillelmo de Festis Justitiario Terræ Bari, Petro de Scapis secreto Apuliæ. Datum ut supra.

Extracta est præsens Copia ab originali Regesto Regis Caroli II. signato de Anno 1291. litera A folio 943 quod conservatur in Archivo Magnæ Regiæ Curiæ Siclæ, cum quo facta collatione concordat, meliori tamen semper salva, Et in fidem Reverend. J. U. D. Sanctæ Metropolitanæ Ecclesiæ Neapolitanæ Canonicus Præsbyter Cardinalis, D. Honuphrius Sicola Regius Archivarius a sua Catholica, & Cæsarea Majestate constitutus hic tandem se subscripsit. Datum Neapoli die 21. Junii 1718. ANNO 1286.

Canonicus D. Honuphrius Sicola.

L.S.

CLXX.

Instrumentum publicum emancipationis, quo GASTO *Vicecomes Bearnensis* MARGARITAM *Filiam suam secundò genitam extra manum suam ponit, & à sacris & nexibus suæ patriæ potestatis liberat & eximit . . . . Nonas Maij Anno* 1286. [PIERRE DE MARCA, Histoire de Bearn liv. 7. chap. 25. pag. 657. E Chartario Palensi.] Entre les 2 & 7 de Mai.

Noverint universi, quod illustris vir Dominus Gasto Dei gratia Vicecomes Barnensis Dominus Montis Catani & Castri veteris, sedens pro Tribunali, convocata præsente & constituta ad hoc specialiter Curia sua Baronum, & Militum, & aliorum Nobilium, nec non . . . . Bearn. ut Pater spontanea voluntate filiam suam naturalem & legitimam Margaritam *secundo genitam*, uxorem Domini Rogerii Bernardi Comitis Fuxi, & Vicecomitis Castriboni, de consensu expresso ejusdem Comitis viri sui præsentis consentientis & volentis, petentem ac expresse consentientem coram se, ut coram Domino Bearn. *& Majore Judice ejusdem Terræ Jurisdictionem ordinariam in ea habente & exercente*, & apud se & dictam Curiam emancipavit, & extra manum suam posuit, & à sacris & nexibus suæ patriæ potestatis liberavit, & exemit; dans & concedens eidem filiæ suæ potestatem licitam, & liberum arbitrium agendi, respondendi, contrahendi, obligandi se aliis, & alios sibi, & cetera omnia celebrandi, ordinandi, & faciendi in judicio, & extra judicium quæ quælibet mater familias, & sui juris facere potest, sine impedimento quocumque, & objectu patriæ potestatis. Et prædictæ emancipationi dictus Dominus Gasto, *ut Dominus, & Vicecomes, & major Judex Vicecomitatus Bearn. & Jurisdictionem omnimodam exercens in eo*, & dicta Curia cum eo, juxta requisitionem & voluntatem dictæ Dominæ Margaritæ, & prædicti Comitis viri sui, impenderunt solenniter auctoritatem suam judicialem, & decretum, his præsentibus scriptura & actis. Actum est hoc voluntate & assensu prædicti Domini Comitis, ut est dictum, qui sigillum suum, & dictus Dominus Gasto, & dicta Domina Margarita similiter sua, ad majorem firmitatem omnium prædictorum huic publico Instrumento apponi fecerunt. Quibus Sigillis extantibus vel non extantibus, voluerunt quod præsens Instrumentum & omnia contenta in eo perpetuo obtineant roboris firmitatem. Horum omnium sunt testes Dominus Arnaldus Raimundi de Aspello, Dominus Rogerius de Monte alto, Dominus Raimundus Wilielmi de Marcafaba, Dominus Cicardus de Lerano milites, Dominus Arnaldus Novelli Legum Professor. Magister Guillelmus Raimundi de Miramonte Canonicus Vasatensis, Magister Raimundus de Bazergue Judex dicti Domini Comitis Fuxi, Magister Brunus de Bentaion Notarius de Morl. Et ego Bernardus Pontonerii publicus Notarius Savarduni & Savartesii, omnibus prædictis præsens fui, & rogatus & mandatus hanc Chartam scripsi . . . . . . Nonas Maji, Anno M. CC. LXXXVI. Regnante Philippo Rege Franciæ, Edoardo Rege Angliæ & Duce Aquitaniæ, dicto Domino Gastone Vicecomitatus Bearnens. Arnaldo de Morlana Lascurrens. Episc.

CLXXI.

ANNO 1286.

11. Mai.

CLXXI.

Instrumentum publicum Donationis inter vivos de Vicecomitatibus Bearnii, Brulesii, *&* Gavardini *factæ à* GASTONE *Vicecomite Bearnensi* MARGARITÆ *Comitissæ Fuxensi Filiæ suæ emancipatæ, &* ROGERIO BERNARDO *Comiti Fuxensi viro illius in augmentum dotis. Actum apud Morlanis 5. Idus Maij Anno Domini* 1286. [PIERRE DE MARCA, Histoire de Bearn. liv. 7. chap. 26. pag. 661.]

NOverint universi præsentes pariter & futuri quod Nobilis vir Dominus Gasto Dei gratia Vicecomes Bearn. Dominus Montis Catani & Castri Veteris, de expresso consensu, & voluntate Dominæ Constantiæ primogenitæ suæ, & Dominæ Guillelmæ de Montecatano ejusdem D. Gastonis filiæ donavit titulo præsentis Donationis inter vivos, gratis & spontanea voluntate per se, hæredes & successores suos Dominæ Margaritæ Comitissæ Fuxensi filiæ suæ emancipatæ, & D. Rogerio Bern. Comiti Fux. viro suo, in augmentum dotis, & heredibus & successoribus suis ex ipsis ambobus communiter procreatis, Vicecomitatus Bearn. *Brulesii & Gavardani* in forma, & sub forma quæ sequitur. Videlicet quod si contingat ipsum Gastonem non superstite herede legitimo masculo, ex se & conjuge sua Domina Beatrice vel alia conjuge legitima superinducenda, ex carnali legitimo matrimonio procreato decedere, & contingat similiter Dominam Constantiam supradictam, sine prole ex carnali matrimonio & legitimo procreata decedere, habebit & habeat ex præsenti collatione dicta Domina Margarita suique heredes & successores, & retinebit pleno jure ex paterna munificentia & concessione hujusmodi Vicecomitatum & Terram Bearn. cum omnimoda jurisdictione & justitia & omnibus juribus, destrictis & pertinentiis universis eidem D. Gastoni ex hereditaria successione vel alio quocunque modo ex nunc vel in futurum undecunque spectantibus. Et in hoc casu eadem Domina Margarita de expresso assensu viri sui quitavit & remisit dicto Dom. Gastoni Vicecomitatus & Terras Brulesii, & Gavardani, & Terras Catalon. Majoricar. & Aragon & alias Terras & bona ipsius Dom. Gastonis ubicunque sint pro voluntate ejusdem Dom. Gastonis heredumque suorum & successorum omnimoda facienda. Si vero contingat ipsum Gastonem superstite herede legitimo ex se masculo de carnali matrimonio procreato decedere, habeat & habebit idem masculus Vicecomitatum & Terram Bearn. cum juribus & pertinentiis universis. Et in casu hujusmodi si contingat prædictam Dominam Constantiam sine liberis ex carnali matrimonio procreatis decedere, habebit dicta Domina Margarita suique heredes & successores, & Comes, Vicecomitatus Brulesii & Gavardani ex præsenti collatione cum omnibus juribus & pertinentiis suis, & in eo casu quitavit & remisit dicta Domina Margarita dicto D. Gastoni suisque heredibus & successoribus Vicecomitatum Bearn. supradictum; & omnes alias terras suas ubicunque sint, de assensu dicti Comitis viri sui. Et si forte dictus heres masculus decederet sine prole ex carnali & legitimo matrimonio procreata, Vicecomitatus Bearn. sub modis & conditionibus prædictis ad dictam Margaritam & Comitem heredesque successores suos libere devolvatur. Et in casibus in quibus Vicecomitatus Bearn. deveniet & devenire debet secundum quod superius est expressum, ad dictam Dom. Margaritam & Comitem ejus virum suosque heredes prædictos, solvent dicta Margarita & Comes vel eorum heredes debita Domini Gastonis contracta & contrahenda *citra portus*, & injurias & damna emendabunt. Verum qui habebunt in Brulesio & Gavardano, solvent debita in Brulesio & Gavardano contracta, & pro quibus sunt Brulesium & Gavardanum obligata, & injurias & damna ibi data emendabunt. Salvo etiam & retento, quod idem D. Gasto in Vicecomitatu & Terra prædicta Bearnensi, tam de Terra quam de aliis posset donare, servitoribus suis, & legare pro salute animæ suæ, & obligare pro debitis contractis & contrahendis, injuriis, & emendis, infeudare, manumittere sive afranquire, prout sibi in bona fide & sine fraude visum fuerit expedire; Exceptis castris, burgis, & vallibus, scilicet Castris & villis de Ortesio, de Salvaterra, de Oleiron, de Monein, de Salinis, de Pardinis, de Monteguiscardo, de Morlan, d'Asson, d'Igon, de Montanerio, de Invidia, de Palo, de Sambucis, de Pulcro loco, de Mongastone, de Navarrencis, de Garos, & de Lobiein, & Vallibus de Ursisaltu, de Aspa, & de Baretons, & aliis vallibus, & montibus, & fortaliciis vallium. Poterit tamen idem Dominus Gasto obligare pro debitis, legatis, injuriis, in testamento suo, Castra & Villas de Ortesio, de Salvaterra, & de Palo, & de Salinis, & castra & loca Larvalli, & Riperiæ Gavari, & totam Terram d'Agarencs sine proprietatis alienatione. Tamen Bajulus de Palo, sive executores dicti Testamenti non recipient de reditibus, sive de exitibus castri de Palo, nisi mille solidos annuatim, quos idem Dominus Gasto eidem in dictis locis & exitibus assignavit, & reditus clausuræ castri una cum Lantanera, Molendino, vinea, & virgulto. Et quod executores Testamenti ipsius Gastonis secundum mandatum suum teneant prædicta castra, & loca, & villas proxime superius scriptas, cum reditibus, Jurisdictione, & pertinentiis universis, tamdiu donec debita ipsius Domini Gastonis, & legata fuerint soluta, & injuriæ emendatæ, & Testamentum omnino completum, vel donec prædicta Domina Margarita, & Comes, & eorum successio plenam quitationem, & liberationem habuerint ad arbitrium executorum, à creditoribus, legatariis, injurias & damna passis, & ab aliis quibus idem Dominus Gasto prædictis modis fuerit obligatus. Si forsan guerra insurgeret in Terra, vel contra Terram Bearnens. dicta Margarita, & Comes, & eorum successio de locis prædictis poterunt se juvare; Ita tamen quod castrorum fortalicia sint & remaneant in potestate executorum, secundum mandatum Domini Gastonis, cum Jurisdictione ut dictum est, & juribus universis. Verumtamen in hominibus & habitationibus dictorum locorum, & pertinentium habebunt dicta Margarita, & Comes, & eorum successio *exercitum, & Cavalcatam pro defensione terræ, & justitiam sanguinis exercebunt, & habebunt juramentum fidelitatis* in casibus supradictis. Gagia vero, pœnæ, & leges dictorum executorum, & bajulorum erunt. Item est actum, quod Bajuli castrorum omnium & locorum, qui nunc sunt, & pro tempore erunt, jurent ad Sancta Dei Evangelia, quod prædictas conventiones, & ordinationes servabunt, & casibus prædictis possessionem castrorum & locorum sine difficultate & mora reddent & liberabunt, si Dominus Gasto filium Masculum, ut dictum est, habuerit, filio illi; & si filium non habuerit, vel ille filius decesserit sine prole de legitimo & carnali matrimonio procreata, dictæ Margaritæ, Comiti, eorumque successioni juxta formas superius nominatas. Vult etiam idem Gasto, quod executores teneantur ad præmissa castra, & loca reddenda, sub modis & formis prædictis, cum testamento fuerit satisfactum, & quod non intermutent possessionem prædicto filio in suo casu, vel Margaritæ, & Comiti, & successioni eorum, & quod pro eis & eorum nomine constituent se possidere sub modis & conditionibus supradictis. Etsi aliquis eorum castra, vel eorum aliquod teneat, idem juret. Fuit etiam actum, quod in casu quo Vicecomitatus Brulesii & Gavardani pervenient, vel pervenire debent ad Dominam Margaritam & Comitem heredesque successores suos, Heres Bearnens. debebit & tenetur solvere Margaritæ, Comiti, heredibusque suis, decem millia librarum Turonensium nigrorum, pro liberatione Brulesii super omnia bona sua. Item fuit actum, quod in prædictis casibus, in quibus secundum præmissas conditiones seu conventiones, Vicecomitatus Bearnensis, vel Brulesii & Gavardani debent pervenire ad dictam Margaritam, & Comitem, vel ad eorum heredes, ex nunc dictus Gasto transferens ex causis prædictis dominium & possessionem omnium prædictorum & singulorum in eos, recognoscet & constituet se possidere præmissa pro ipsis, & eorum nomine, & in possessione esse pro eis. Et concessit, quod prædicta Domina Margarita, Comes, suique heredes & successores ex nunc de dictis Vicecomitatibus, si dictus casus vel conditiones prædictæ adveniant, possint intrare, adipisci, & retinere corporalem saisinam, possessionem, vel quasi, omnium prædictorum, & singulorum, auctoritate, motu, & voluntate propriis, sine cujuscunque Principis, Domini, vel Judicis alicujus, vel alterius voluntate & auctoritate aliqua, seu mandato. Et actus possessionis, vel qui pos-

ANNO 1286.

Anno 1286. possessionem seu saisinam tribuunt vel concedunt, & retentio seu tenuta D. Gastonis vel alterius alicujus contra ordinationem & concessionem supradictam, eisdem Margaritæ, Comiti, & suis successoribus non præjudicet, sed potius jus tribuat, vel pro eis & eorum nomine possedisse intelligantur, ac tum in his rebus & juribus corporalibus & incorporalibus adipiscendi saisinam seu possessionem vel quasi prædictam dictæ Margaritæ, Comiti, & eorum heredibus & successoribus, idem Dominus Gasto concessit. Salvo & retento prædicto D. Gastoni, & exceptis & retentis superius per eundem, quod per præmissa in aliquo sibi vel illis pro quibus præmissam retentionem facit, retentio vel tenuta non præjudicet nec præjudicare possit; imo eis non obstantibus prædicta excepta & retenta salva sint & firma. Ita quod si dictus Gasto filium masculum ex ista uxore vel alia superinducenda habuerit ex carnali & legitimo matrimonio procreatum, idem D. Gasto non intelligatur possidere vel possedisse per ea quæ nunc fuerunt, Vicecomitatum & Terram Bearn. nomine dictæ Margaritæ, & Comitis, Fuxen. nec dominium transtulisse in eos, sed pro se tantum, sicut verus Dominus ad quem dictus Vicecomitatus Bearnensis, in illo casu pertinet pleno jure, in tantum etiam quod sive existente filio masculo D. Gastonis ut prædictum est, sive non existente, ea quæ idem D. Gasto de prædicto Vic. & Terra Bearn. donavit, legavit, obligavit, ordinavit, vendidit, infeudavit; vel pro injuriis suis, & emendis dimiserit inter vivos aut in testamento suo, aut causa mortis, vel codicillis, seu alia qualibet ultima voluntate, sive pro debitis solvendis, sive pro servitoribus remunerandis, sive pro anima sua, sive procomplendo & exequendo testamento suo, vel alia quacunque causa, vel ratione, juxta tamen formam & conventionem superius expressas, occasione prædicta scilicet recognitionis, possessionis prædictæ, vel quasi; quam Dominus Gasto faciet, scilicet quod possideat ex nunc nomine ipsius Marg. & Comitis, & Dominium transferat in eos in casibus prædictis, in toto vel in parte, nec in aliquo valeant infirmari. Si vero Dom. Gasto moreretur, uxore sua remanente prægnante de Filio, & dicta Margarita, & Comes suique heredes receperint possessionem Vicecom. & Terræ Bearn. nomine illius filii intelligantur possedisse; & non nomine suo; si tamen ille filius decesserit prole sibi superstite de carnali & legitimo matrimonio procreata, alioqui dicti Margarita, & Comes, suique heredes nomine suo tantum possideant, & possedisse videantur. Si forte Domina Margarita, & Comes; vel eorum successio prædictis executoribus vel bajulis, super executione testamenti Domini Gastonis inferant injuriam, violentiam, vel gravamen, si requisiti per dictos executores vel eorum alterum non emendaverint. . . . . Et eo emendato sint sub Sacramento fidelitatis sicut primo. Item fuit actum quod in prædictis casibus, in quibus secundum præmissas conditiones Vicecomitatus Bearn. vel Brulesii, & Gavardani debent pervenire ad Dominam Margaritam, si ipsa dicto viro suo supervixerit, ipsa ad vitam suam teneat Vicecomitatus prædictos, sive sint liberi, sive non. Et si Comes eidem Margaritæ supervixerit, tenebit ad vitam suam Vic. prædictos, si tamen successor superstes fuerit, & non aliter, ex ipsis Margarita, & Comite procreatus. Si tamen dicti Comes & Margarita sine legitimis liberis ex se procreatis, vel ipsi liberi sine legitimis liberis ex se legitime procreatis decederent, dicti Vicecomitatus Bearnensis, Brulesii, & Gavardani in suis casibus ad proximiores dicti Domini Gastonis secundum ipsius Dom. Gastonis ordinationem revertantur; salvo & retento quod heredes Comitis habeant retentionem terræ de Riparia de Navarrenx, de Pardinis, & de Garos, cum pertinentiis, ultra loca ipsi Comiti pro suo debito obligata, pro eo quod Terra Bearn. invenietur ipsi Comiti vel suis heredibus obligata. Si qua vero contigerit per Dominum Gastonem secundum formam prædictam conventam alienari, sub Districtu, Dominio, & feudo Vicecomitatus Bearn. remanebunt. Sed si qua Ecclesiis, vel piis locis, aut religiosis secundum modum præadictum dederit, secundum formam libertatis qua data fuerint, remanebunt; tamen semper remanentibus in districtu Dominii Bearnensis. *Item fuit actum quod ille heres Comitis & Margaritæ, qui habebit Bearnum, habeat Comitatum Fuxi, ita quod dividi vel separari non possint.* Et super his dictus Comes dabit securitatem quam poterit bono modo, & faciet per Barones, Nobiles, Milites suos, Communitates villarum hoc jurare; & dare Literas sigillis suis pendentibus sigillatas. Voluerunt etiam prædicti Gasto, Constantia, Margarita, & Guillelma, quod Barones, Milites, & Communitates locorum Bearn. qui juraverunt & qui jurabunt, teneantur sub virtute juramenti prædicti omnia tenere, complere, & singula etiam observare. Item D. Gasto confessus fuit, & asseruit quod de prædictis locis quæ alienare non debet, nullam donationem, vel alienationem fecit, nisi Dominæ Constantiæ, & Margaritæ, & Comiti. Et si quam de dictis locis fecit in aliam personam, vel fecisse inveniatur, eam ex nunc revocat, & definit irritam & inanem, & si quam aliam de dictis locis deinceps faciet, aliam quam in præsenti Instrumento est, conventio, ex tunc eam viribus omnino carere. Item est *actum quod Comes faciat homagium Domino Regi Angliæ; & illud quod Dominus Bearn. debet facere pro Bearno, & pro aliis locis, si ad ipsum perveniunt, in suis casibus, sicut D. Gasto facere tenebatur.* Et est actum quod procurabunt bona fide prædicti Gasto Comes, & Margarita quod *Illustris Rex Angliæ prædictis auctoritatem suam & decretum interponet.* Supradicti vero D. Gasto, Comes, Constantia, Margarita, Guillelma tenere, servare, complere, & non contravenire de jure vel de facto, omnia & singula suprascripta per se & per successores suos promiserunt, quantum ad eos vel eorum quemlibet pertinet, & ad Sancta Dei Evangelia manu tacta corporaliter juraverunt. Prædictis autem omnibus & singulis *idem D. Gasto ut Dominus & Vicecomes terræ Bearn.* sedens pro Tribunali & Curia Bearn. tanquam donationi solemniter insinuatæ coram Magistratu potestatem habente, & Jurisdictionem, secundum morem patriæ, *auctoritatem suam posuerunt & decretum.* Et nihilominus ad majorem firmitatem, prædicti D. Gasto, Comes, Constantia, Margarita & Guillelma sigilla sua, una cum sigillis Guillelmi Arnaldi de Andoniis, Raim. Arn. Domini de Dominio Juratorum Curiæ Bearn. apposuerunt huic publico Instrumento; quibus extantibus vel non, sigillis, prædicta omnia & singula & hoc Instrumentum in suo robore permanerent. *Actum fuit hoc apud Morlanis 5. Idus Maji Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo sexto.* Regnante Philippo Rege Franciæ, Edouardo Rege Angliæ, & Duce Aquitaniæ, dicto D. Gastone Vicec. Bearn. D. Arnaldo de Morlana Episcopo Lascurren. Horum omnium sunt testes Arnaldus Guillelmi Domini de Andoniis; Raim. Arn. Dom. de Gerzeres, Bernardus Dom. de Caudarasa, Raim. Arnaldi de Dominio, Dom. Jordanes de Insula Junior, Dom. Rogerius de Monte alto, Dom. Raym. Guillelm. de Marquesave, Aysinius de Navalies. Frater Raimundus d'Ogeu Gardianus Fratrum minorum Tolosæ, Magister Arnaldus Novelli Juris Civilis Professorum Magister, Guill. Raim. de Miramonte Canonicus Vasaten. Et ego Magister Bruni de Gentano publicus Notarius Morlan. qui his interfui, & de voluntate & assensu dictorum Gastonis, Constantiæ, & Guillelmæ ad requisitionem dictorum Comitis & Margaritæ hoc Instrumentum scripsi, in eodem signum meum apposui consuetum, insuper ad firmitatem & robur omnium præmissorum, sigilla Garciæ Arnaldi, de Navalies, & de saltu, & Amandi de Gairosse, D. de Balex, &c.

CLXXII.

1287. 1288. 31. Janv. *Declaration de* WALERANS DE LUXEMBOURG *Sire de Lignei, portant qu'il est devenu homme Lige du Comte* HENRI DE LUXEMBOURG *son Frere, pour la Terre de* ROUCHI *située dans le Païs de Luxembourg, & qu'il se tient satisfait de toutes les prétentions qu'il pourroit avoir contre lui. Fait à Thionville le* (1) *Samedi dernier jour de Janvier 1287.* [VAN DER HAER Chatelains de l'Isle liv. 2. chap. 5. pag. 470.]

JE Walerans de Lucembourg Sire de Liney fay cognoissant à tous ceux, qui ces presentes Lettres ver-

(1) Cette Date est juste selon l'année Paschale de France; qui depuis le 1. Janvier jusqu'au Samedi de Pâques, correspondoit à l'an 1288. de l'Ere vulgaire de Christ, que nous suivons. [DUM.]

Anno 1288. verront ou oiront; Ke je recognois & ay recognut que je suis devenu homme liges devant tous homs à noble Monsieur Henry Comte de Lucembourg & de la Roche & Marchi d'Erlons mon trischier S. & frere de ma maison de Rouchy & de toute la Terre & les appendices de celle Terre, maison, & de tout cen que je tieng en la Comtei de Lucembourg & dont ay eu & ai parchon de frere contre ledit Comte de Luxembourg & aussi devenront de venir homme lige mi hoir Signour de Rouchy audit Monsieur & frere Comte de Lucembourg, ou à son hoir Comte de Lucembourg: Et fay encore asçavoir que je acquitte & ay acquitté plainement & entierement mondit S. & frere le Comte de Luxembourg dessus dit de tout ce que je li poois ou savoie ou devoie demandeir sans nul reclain faire de ci en avant en toutes choses en quelconque maniere que cen fut, ne par quelconque cause ou occoison que ce fust ou puist estre, ou avoir esté chis en arriere, & que ne mi hoir nen poons audit Monseigneur & frere Comte de Lucembourg ou à son hoir dessus nommeis tiens nulle demandeir de chose nulle qui ayt esté entre li & mi cy en devant jusques aujourd'huy que ces presentes Lettres fussent faictes, Et est encore à sçavoir que se je ay de cen ne lettre ne esploit nul ne je ne autres pour mi qui aidier me pourroient ou puissent mi ou mon hoir en ceste chose, & ledit Monsieur & frere Comte de Luxembourg ou son hoir dessus nommeis nuire ou greverre. Je pour mi & pour mon hoir renonche & veuille que toutes Lettres, & tout esploit de cen faict soient & sont nul & de nulle vertu, & de nulle forche pour mi & pour mon hoir parmy ceste Lettre presente, & pour cen que toutes les choses soient bien tenues & fermement wardées & estajées. En tesmoing de veritei je ay mis mon propre saiel à ces presentes Lettres en cognoissance aussi de veriteit & je Joffrois Sire d'Aixe à la proyere, & à la requeste Monsieur de Liney dessus dit ay mis mon Sayel avec le Sayel ledit S. de Liney à ces presentes Lettres en tesmoignage aussi de veritei. Cen fut fait à Thionville en l'osteil le Comte dessusdit & donneit le sapmedy darien jour de Janvier devant la Chandelleur, l'an de grace mil deux cents quatre vingts & sept ans.

CLXXIII.

1289. 9. Janvier. Cessions-Brief Casimiri Hertzogs zu Oppeln / wodurch er König Wentzeln in Böhmen / mit Rath und Willen seiner Freunde und Unterthanen das Furstenthumb Oppeln samt allen Besten / Sadtten / und Unterthanen / mit samt seinen Freyheiten und Privilegien übergibt. Geschehen zu Praag den 9. Jenner anno 1289. [Lunig Teutsch Reichs-Archiv. Part. Spec. Continuat I. abl 3. p. 277.]

C'est-à-dire.

Lettres de Casimir *Duc d'Oppelen par lesquelles, du consentement & conseil de ses Amis & Sujets, il cede librement & volontairement à* Wenceslaus *Roi de Boheme son Duché d'Oppelen avec toutes les Villes, Châteaux, Terres, & Privileges qui en dependent. A Prague le 9 Janvier 1289.*

DEm Hochberühmbten Fürsten und Herrn Wenceslao, König in Böhmen / meine getrewe Dienst: Nachdem ich die verscheinen gegenwärtige und künfftige Dinge betrachtet / darneben auch welcher gestalt der berühmbte König in Böhmen Primslaus Ottogarus, löblicher Gedächtnüs / samt seinen Vorfahren / meinem Vetter und seinen Vorfahren / in Ihren angelegenen Nothwendigkeiten rahtlich und behülfflich gewesen / und dieweil ich wol weiß / was ich und meine Vorfahren vor vielfältige Gewalt erlitten / Nun aber bey mir beschlossen / meines Vetters Fußstapffen nach zufolgen / und darneben mir / meinen Söhnen Unterthanen / und meinen gantzen Hertzogthumb guten Frieden zu bestellen. Derentwegen gebe ich mit gutem Bedacht / zeitlichen Raht / Wissen und Willen meiner Herren und Freunde / und meiner Underthanen mein Fürstenthumb Oppeln / ohne allen Zwang / und wil es hiemit in Betrachtung / mir / meinen Söhnen / und allen Underthanen / einen Frieden und alles guts zu erhalten / gutwillig ubergeben haben Wencellao dem

Anno 1289. Könige / und allen nachkommenden Königen in Böhmen / samt allen desselben Fürstenthumbs Schlössern / Befestigten / und offnen Stätten / und allen meinen Gütern / samt dern Herrn und Underthanen / den jetzigen und künfftigen / alle Lehen und Mannschhafften / auch welche meinen Vorfahren und mir zugehörig gewesen / will ich hiemit für mich und meine Nachkommende / loß und ledig gelassen / und dem König in Böhmen und seinen Nachkommenden ubergeben haben. Deßgleichen thu ich auch alle meine und meines Lands samt meiner Vorfahren und Nachkommenden Freyheiten und Privilegien zu einem ewigen Lehen hiemit ubergeben. Dessen zu urkundt hab ich diesen Brieff mit meinem Siegel bekräfftigen und ubergeben lassen / darneben auch die Hoch- und Ehrwürdige Männer erbetten / daß sie darneben Ihre Siegel angedruckt / als nemlich die Bischoffe von Prag und Olmütz / die Aebbte von Brezeum / Strohaw / Oßeckh und Khladrüb / darneben viel Bröpsts und Dechante. Geschehen zu Prag / auf dem Königlichen Saal / in Gegenwart aller meiner Lands-Herren / und Officirer / deßgleichen auch in Gegenwart der Böhmischen Herrn / Priester / Bürgerschafft / und vielem andern Volck / so hier zu erfordert gewesen / Anno 1289. den Neundten Januarii.

CLXXIV.

Declaratio Romanorum Regis Rudolphi I. *Quòd Regibus Bohemiæ Officium* Pincernatûs *in Romano Imperio, necnon Jus & Vox in Electione Romanorum Regis competat. Datum Ægræ quarto Nonas Martii, Indictione II Anno* 1289. [Lunig Teütsches Reichs-Archiv. Part. Special. Contin. I. fortsetzung 1. absatz. 1. pag. 10. d'où cette Piece est tirée. On la trouve aussi dans Bohuslai Balbini Miscell. Historic. regni Bohemiæ, Decad. I. lib. 8. Epistolar. Epistola 21. pag. 23.] 4. Mars.

NOs Rudolphus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. Ad universorum sacri Romani Imperii fidelium notitiam cupimus pervenire, quod *Nos* ex officio Nostræ Celsitudini divinitus injuncto, cupientes jura quorumlibet salva (nam veræ justitiæ virtus hæc est, alterum non lædere; unicuique tribuere, quod est suum) maxime tamen Virorum illustrium dispendiis præcaventes, quorum insudare nos semper perdecet commodis, & honori Inquisitionis circumspectæ præhabito scrutinio, quid, quantumve Juris in Romanorum competat Imperio, *Inclyto Regi Bohemiæ Wenceslao Principi nostro* & Imperii Pincernæ charissimo, necnon suis hæredibus, licet de ipsius Juribus verissima notitia nobis constet, ad majorem tamen cautelam, & evidentiam indagantes, ac indagari facientes, ut dicti Regis Jura lucidius patefierent universis, communi testimonio, & assertione comperimus assonante, quod Rex supra dictus *jus, ac officium Pincernatus*, pariter & ejus hæredes, in Romano obtineat Imperio, nec non in *Romanorum Regis Electione* instar aliorum Principum, in ipsa electione habentium jus & vocem, quoad idem jus & vocem eligendi potestate parili potiantur, quæ jura ipsis competere profitemur præsentibus, & authoritate Regia approbamus, præsentium testimonio Literarum. Datum Ægræ, quarto Nonas Martii, Indictione secunda, Anno Domini 1289. Regni nostri Anno sexto decimo.

CLXXV.

Traité entre Jean II. *Duc de Bretagne, & l'Abbaye de* Redon, *touchant la Jurisdiction, temporelle de l'Abbé, & les Appels à la Cour du Duc; où il est parlé du serment de Calomnie des Plaideurs. Fait le Samedi après l'Exaltation de Sainte Croix en Septembre l'an* 1289. [Lobineau, Histoire de Bretagne. Aux Preuves col. 433.] 17. Septembre.

A Toz ceus qui cestes presentes Lettres verront ou orront, Jahan Duc de Bretagne, Comte de Richemont, saluz en nostre Seignour. Sachent tous que come contens fust esmeu entre bone memoyre Jahan jadis Duc de Bretagne nostre pere ou tens que il viveit, e nos son fiz esné e son heir en aprés de une partie, e Religious homes le Abbé e le Convent de

ANNO 1289. l'Abaye de Redon par reson de lor moustier, de l'autre, sus plusors articles contencions de juridiction temporele e de plusors autre choses; a péz e a acort vensismes en la maniere que s'ensent; c'est assavoer que les Religious davant dit ne obeiront pas davant nous ne en nostre Cort, sus actions pures personeles ne de moubles qui ne aparteinsent ou ne seient demandez par resson de immoble, ne ne seront pas contrainz à ce, mes lesdits Religiouz c'est assavoer le Abbé e le Convent e les Priouz e toz lor Ministres e lor homes mansioniers obeiront davant nos e en nostre Court de totes actions reales e de toutes les chouses immobles en quelque lou que eles sayent e de toutes demandes de heritage, e les homes mansioniers asdiz Religious obeiront por nous e en nostre Court sus toutes actions, quar il estayt acoustumé anciennement, sauf lour restreyt de lour Court, la où il siet par costume de la terre, e sauves lour justices, sauf le dreit de nos sougez; excepté ce que lesdiz Religious ont es paroisses de Redon, de Bayng, de Brein, de Langon, e es leus de Brulis en la Parroisse de Noeal, & de saint Cogo, & de Reczac, desqueles chouses exceptées lesdiz Religious obeiront davant nous e davant nostre Seneschal de Renes à Renes e non ayllors; en cause de appeau, de deffaut de dreit, e en cause de jugement de la Court asdiz Religious contredit tant seulement. Le plentiff por deffaut de droit, jurra sus Sainz que il a bone cause de soi plaindre e de apeler si come il croit; e cil serement fet davant nous ou davant nostre Seneschal de Renes, lesdiz Religious seront ajornez par Lettres de nostre seau ou seau a nostre Seneschau de Renes closes; e pendant le apeau lesdiz Religious ne contreindront pas en leur propre querele les plentis ou cas davant dit à obeir davant eus; mes ils porront les justicer por lor rentes acostumées e pour lour deveirs. De rechef si partie se pleint de l'apelor en autre cas que en celui de l'appeau davant eus, ils jurra que cele pleinte ils ne fet par malice, ne par acheson de l'appeau; lequel serement fet le Abbé conoytra de la cause sauves totes les raysons e les deffenses de celui qui aura appelé. E si cest appelor par jugement de nostre Court esteit tenu auquune chose rendre ou amander l'exeqution sereit fete en ses biens par ledit Abbé dedenz treyz semaynes: e si le Abbé ne le fesayt; nos ou nostre Seneschal de Renes la ferions ou feriont fere; e se il aveneyt que lesdiz Religious cheyssont en la cause de l'apeau, la cause principal demorroit en nostre Court e lesdiz Religious n'en feront autre amende ne n'en encorront peyne enver nos pour ce, sauf le dreit de la Partie averse. De rechef le contredit qui sera feit en la Court audit Abbé vendra en nostre Court à Renes, e ileques sera declaré si le jugement de la Court à l'Abbé est bon ou mauves, e renvayé à l'Abbé dedenz un mays empres ce que le contredit serait presenté à nous ou à nostre Seneschal à Renes; e si le jugement que l'Abbé aureit fet esteit mauves, por ce ne fereit l'Abbé point de amende à nous, mes ce que sera jugié en nostre Court tendra. De rechef touz les homes asdiz Religious des davant diz leus exceptez, est assavoer des parroisses de Redon, de Bayng, de Brein, de Langon, e es leus de Brulis en la parroisse de Noeal, e de saint Cogo, e de Reczac, respondront & obeiront davant nous e davant nostre Seneschal de Renes en nostre propre querele pour meffet fet à nous ou à ceux qui serayent en nostre servige, e seront ajornéz par l'Abbé par Lettres closes si come il est davant dit; e jurra le denoncior que il creit avoir bone cause de denoncier: mes des autres loeus nous justicieron en nostre propre querele senz prendre serement de denoncior; e en autre cas, si come il est dit davant, les homes mansioniers des Religious es leus exceptez dessusdiz ne obeiront en nostre Court, ne mes es cas dessuz diz si come il est desusdit. De rechef nos volom e otreyon que les avenages e les gelinages es leus esquieus nobles homes feuz Guillaume de Loheac e Guillaume de la Motte Chevaliers leverent auqune feyz es parreysses de Bayng, de Brein, de Langon, e en autres leus, lesquels diz avenages e gelinages bone memoyre Jahan jadis Duc de Bretagne nostre Seignor e nostre pere leva auqune feis e fist lever par ocasion desdiz Chevaliers; e les avenages e les gelinages que il levoit ou fist lever sus les homes de la Priouté de saint Goeal, deshores en avant ne leverom ne feron lever par nous ne par autre, ne rien ne demanderon deshores en avant. E volom que si nous ou noz genz sorpreniont ou u-fiont outre ce qui est desusdit sus lesdiz Religious ou sus lor homes que ce ne lour peust fere nesance, e que la tenor de cestes Lettres sayt à touzjorz mes guardée. C'est assavoer que les homes mansioniers de la Prioute de nostre Dame de Nantes qui meygnent de l'Iglese de nostre Dame davant dit jusqu'à à l'Iglese saint Denis, e juqu'à la meson mestre Pieres l'Examinor comprenant ladite meson audit mestre Pierres, e juque à la meson dou Sepulcre, obeiront si come il ont acoustumé ça en ariere; e par ceste pez nos quiton lesdiz Religious de totes mises de touz despenz e domages que nous e nostre Seignor e pere davant dit avon eu en quelque maniere par reyson dou content desusdit en la Court de Rome e ayllors en quelconque leu; e iceux Religious quitent nous e les nos de toutes les levées que nous e nostre pere davant dit avon eu e receu par nous e par autres des choses apartenantes à eux ou à lor moustier tant en avenages e gelinages que en rentes e en quelconques autres choses: e relessent totes les demandes que ils ont ou poent avoer contre nous e les noz sus les chouses davant dites & par reson de les, tant par reson de domages, de couz, de despens, e de totes autres choses; e volons nous e lesdits Religious communement d'une part & d'autre que tous les esplez e erremenz fez sus lesdites chouses ou par reison de eles en la Court de Rome e en la Court nostre Seigneur le Roy de France ou aylors par l'autorité de ycelle Court en quelquonques autres Courz en quelque maniere il sayent fetz entre nostre Seigneur e pere davant dit e les siens d'une part, e lesdiz Religious e les lour d'autre, sayent anullez, e y renuncions e les anullons par cestes pez à tosjors mes; e à toutes cestes chouses tenir e aconplir en bone fey nous Duc de Bretagne davant dit, obligons nous e les noz e les prometons en bone fey tenir & garder à tousjorz mes e que en outre ne vendrons ou tens avenir. E en tesmoing de cestes choses e que ce soit ferme e estable nos donasmes asdiz Religious cestes Lettres sellées de nostre seau, ce fut donné ou jours de Samedy aprés l'Exaltation Sainte Croix en Septembre en l'an de grace mil e dous cenz e quatrevinz e neuf. *Tit. de Redon. Scellé d'un grand sceau où est representé le Duc à cheval, l'espée nuë à la main, le contresel un escu eschiuetté au canton d'hermines. Voi num.* LXXX.

CLXXVI.

Arrêt (1) *du Parlement de Paris rendu entre* EDOUARD *Roi d'Angleterre d'une part, & l'Evesque, Doyen & Chapitre de l'Eglise du* Puy *d'autre part, touchant l'hommage du Comté de* Bigorre *& du Château de* Lourde, *qui sont adjugés audit Evesque & Chapitre; la Question de la proprieté demeurant reservée au Roi de France.* [P. DE MARCA, Hist. de Bearn. Liv. 9. chap. 14. pag. 837.] 1290.

COmme ainsi soit, qu'entre notre cher Cousin & feal l'Illustre Roi d'Angleterre d'une part, & nostre feal l'Evesque, Doyen, & Chapitre de l'Eglise du Puy d'autre, il y eut procez pendant en nostre Cour depuis longtems, sur ce que l'Evesque, Doyen & Chapitre, disoient que le Roi d'Angleterre les avoit spoliez injustement de la possession de l'homage du Comté de Bigorre, excepté l'homage du chasteau de Lourde; recevant à homage dudit Comté, sauf ledit chasteau, Esquivat de Chabanes, qui avoit occupé par violence la possession dudit Comté horsmis ledit chasteau, apres le decés de Simon de Montfort Comte de Bigorre; mesmes que ledit Roi les avoit troublez en plusieurs façons en la possession de l'homage dudit chasteau de Lourde, en telle sorte qu'ils ne pouvoient jouïr paisiblement de ce droict, d'autant que le Roi s'estoit saisi du chasteau, y avoit fait demolir quelque muraille, pris & tué quelques hommes, & commis d'autres violences:

(1) L'Original de cet Arrêt étoit Latin. Ceci n'en est qu'un Extrait assez maigre. On a cru pourtant ne devoir pas le négliger. L'Auteur nous aprend qu'il fut donné au Parlement de la Chandeleur 1290. [DUM.]

ANNO 1290.

lences: quoi que l'on avoüast que ledit chasteau estoit tenu & possedé par le Roi de Navarre, comme sien propre, & qu'il le relevoit de l'Evesque, Doyen & Chapitre du Puy, comme Seigneurs feodaux; c'est pourquoi ils concluoient à estre remis en la possession de l'homage du Comté, à la restitution de laquelle le Roi d'Angleterre seroit condamné; sauf & reservé le chasteau de Lourde; pour raison duquel ils demandoient que defenses fussent faites audit Roi, de leur donner aucun trouble, ni empeschement en la possession de l'homage dudit chasteau. Le Procureur du Roi d'Angleterre proposoit au contraire, que le Roi n'avoit point spolié, ni dessaisi les Demandeurs, de la possession de l'homage dudit Comté; & qu'il ne les avoit point troublez injustement en la possession de l'homage du chasteau de Lourde; & disoit, que ci-devant le Roi d'Angleterre avoit acquis la possession de l'homage dudit Comté, & du Chasteau de Lourde, de Bernard Evesque, du Doyen, & Chapitre du Puy, de sorte que c'estoit du gré & du consentement de l'Evesque & Chapitre du Puy, que le Roi d'Angleterre tenoit & possedoit tous les droicts qu'il avoit sur le Comté de Bigorre. Sur quoi, apres que les deux Parties eurent allegué plusieurs choses, ouïes leurs raisons, veu aussi le titre produit par le Roi d'Angleterre, & l'enqueste sur ce faite par ordonnance de Louïs Roi de France de glorieuse memoire nostre ayeul. Il a esté prononcé par jugement de nostre Cour, que le Roi d'Angleterre avoit injustement spolié, l'Evesque, Doyen & Chapitre du Puy, de la possession de l'homage du Comté de Bigorre, excepté le Chasteau de Lourde, & en outre qu'il avoit injustement troublé lesdits Evesque, Doyen & Chapitre en la possession de l'homage du Chasteau de Lourde; & qu'il estoit obligé à la restitution de la possession de l'homage du Comté, & à oster & faire cesser tous empeschemens qui pourroient estre donnés en la possession de l'homage du Chasteau, reservant audit Roi la question de la proprieté.

CLXXVII.

29. Juillet. *Diploma* RUDOLPHI I. *Romanorum Imperatoris pro* REINALDO *Comite Gelriæ quo illi totam Frisiam committit administrandam. Datum Erphordiæ 4. Calendas Augusti Anno* 1290. *Indictione III. Regni sui Anno XVII.* CUM *Confirmatione* ALBERTI *Romanorum Regis. Datum apud Popardiam 7. Calendas Maji Anno* 129[illegible]. *Indictione XII. Regni sui I.* [J. J. PONTANUS Hist. Gelricæ lib. 6. pag. 171.]

ALbertus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus universis sacri Romani Imperii fidelibus præsentes Literas inspecturis gratiam suam & omne bonum: Ad universitatis vestræ notitiam tenore præsentium cupimus pervenire, quod nos Literas inclitæ recordationis quondam Rudolphi Regis Romanorum illustris genitoris nostri Charissimi, spectabili viro Reinaldo Comiti Gelriæ traditas vidimus in hæc verba: Rudolphus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus universis & singulis sacri Romani Imperii fidelibus gratiam suam & omne bonum. Attendentes virtutum beneficia, meritorum insignia, constantis fidei suffragia, quibus spectabilis vir Reinaldus Comes Gelriæ, fidelis noster dilectus erga nos & sacrum Romanum Imperium dignoscitur relucere, gerentes confidentiæ plenitudinem de eo dicto, nobili Reinaldo Comiti Gelriæ, totam Frisiam, quæ dicitur vulgariter *Oost-Vrieslant*, & omnem aliam Frisiam ad nos & Imperium spectantem, exceptâ duntaxat illa parte ad nobilem virum Comitem de Hollandiâ pertinente, de nostrorum Procerum consilio duximus committendam, dantes eidem plenariam per se & per suos de delictis cognoscendi & puniendi, judicandi, sententiandi, in facinorosos homines animadvertendi, pœnas imponendi, jura nostra & Imperii recuperandi, ampliandi, collectas seu precarias, cum sibi expedire videbitur, faciendi, in ipsâ Frisiâ officiatos Judices pro se constituendi, jura condendi, ea observare faciendi, & omnia ac singula faciendi, ordinandi, disponendi, tractandi, quæ facere, ordinare, disponere & tractare possemus, si essemus ibidem personaliter constituti, potestatem. Ita quod de justis reditibus de justo judicio provenientibus nobis vel nostris in Imperio successoribus legitimam tenebitur computationis reddere rationem: Porrò Frisia prædicta, quam dicto Gelro Comiti duximus committendam per nos vel nostros successores non debet ullatenus avocari, nisi prius de expensis & impensis, quas in recuperatione, attractione, nec non reformatione ipsius Frisiæ pro se & suis duxerit faciendas & exponendas, sibi vel suis hæredibus per nos vel successores nostros penitus refusis, præhabitâ computationis legitimâ ratione, donis verò liberalibus, xeniis, concessionibus, reditibus seu proventibus seu quibuscunque curialitatibus sibi factis vel faciendis, ratione administrationis ipsius Frisiæ, quæ fiunt Comiti prædicto, per Frisiam prædictam, per dictum Comitem aut ejus hæredes nobis vel nostris successoribus nullatenus computandis. Sanè si dictum Comitem in Frisiâ prædicta aliquas terras seu possessiones contigerit comparare ad Imperium tamen non spectantes, illas pacificè à nobis & ab Imperio titulo fœdi possidebit. Ceterùm in dicti Comitis laborum & sollicitudinum recompensam quatuor millia marcarum argenti puri & examinati dignum duximus eidem Comiti largiunda; Et si nos vel successores nostros dictam Terram Frisiæ à dicto Comite contigerit avocare, priusquam terram restituat, dicta quatuor millia marcarum per nos vel successores debent eidem Comiti assignari & integraliter solvi. Testes autem hujus Commissionis fuerunt infra cognominati, venerabilis Rudolphus Archiepiscopus Saltzburgensis, illustris Albertus Dux Saxoniæ, nobilis Fredericus Burgravius de Nurenburch, Everardus Comes de Catzenellebogen, Comes Albertus de Hohenberch, Ulricus de Hannouve, Gerlacus de Bruberch, Magister Henricus de Chlingenberch Aulæ nostræ Protonotarius, & quamplures alii nobiles & potentes. In præmissorum omnium testimonium & robur, præsens Scriptum conscribi & Majestatis nostræ sigillo jussimus communiri. Datum Erphordiæ quarto Calendas Augusti, Indictione tertiâ anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo, Regni verò nostri anno septimo decimo. Nos verò prædictam commissionem gratam ac ratam habentes eam prout de verbo ad verbum superiùs est expressa de benignitate regia confirmamus. In cujus rei testimonium præsens scriptum exinde conscribi & Majestatis nostræ sigillo jussimus communiri. Datum apud Popardiam VII. Calendas Maji Indictione duodecimâ anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, Regni verò nostri anno primo. ANNO 1290.

CLXXVIII.

Sententia per Curiam Regiam lata pro Habitantibus villæ de Colchis *contra* ROBERTUM *Ducem* Burgundiæ, *quòd non possint poni extra manum Regis. Actum Parisiis Mense Septembri Anno* 1290. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. 1. col. 1240. Ex Mſ. Cl. V. Petri Menard Urbis Turonensis Præfecti.] Septemb.

PHILIPPUS Dei gratiâ Rex, universis præsentes Litteras inspecturis salutem.

Notum facimus, quod cum nos dilecto & fideli nostro ROBERTO Duci Burgundiæ, Franciæ Camerario, dedissemus & concessissemus illud quod habebamus in villa de Colchis, specialiter omnimodam jurisdictionem & gardam, & quidquid in dicta villa & ejus pertinentiis habere poteramus, retentis nobis feodo & ressorto, sicut hæc in Litteris nostris inde confectis plenius continentur, hominibus dictæ villæ se opponentibus & dicentibus sibi per privilegia prædecessorum nostrorum Regum Franciæ concessum esse, quod villam de Colchis extra manum & protectionem regiam ponere non possumus, dicto Duce contrarium asserente, & dicente quod cum prædecessor noster PHILIPPUS Francorum Rex per Abbatem & Conventum Flaviniacensem in dicta villa associatus fuerit, & nulla Conventio facta fuerit cum dictis hominibus, dictis Abbate & Conventu consentientibus, à dicta associatione licitè recedere poteramus, parte dictorum hominum contrarium asserente, & dicente quod ad eorum commodum, & pro certo emolumento quod nobis reddunt, dicta associatio facta fuit. Tandem auditis hinc inde partibus, & earum rationibus, & propositis plenius intellectis, visis etiam chartis

ANNO 1290. tis super dicta associatione confectis, pronuntiatum fuit per Curiæ nostræ judicium, villam de Colchis Ballivæ Matisconensis, & homines ipsius villæ in nostra speciali protectione, guarda, & salvamento remanere debere, eorumque franchisias & libertates nos observare debere, & facere observari, prædictas etiam guardam, protectionem, salvamentum & justitiam eorumdem, necnon reditus qui à prædictis hominibus, pro præmissis, nobis debentur & justitiam eorumdem extra manum nostram ponere non posse nec potuisse. Altam verò Justitiam quæ ad nos pervenit ex donatione Prioris & Conventus ejusdem loci necnon & gardam & protectionem Prioris & Prioratûs eorumdem, potuisse nos propter consensum eorumdem Religiosorum ponere extra manum nostram, & eos ad dilectum & fidelem nostrum Ducem Burgundiæ perpetuò pertinere. In cujus rei testimonium præfatis Litteris nostrum fecimus apponi sigillum.

Actum Praisius anno Domini MCCXC. mense Septembri.

CLXXIX.

16. Septembre.

Homagium Ligium PHILIPPO PULCHRO *Francorum Regi præstitum per* JOANNEM DE AVESNIS *Comitem Haynoniæ pro Feodo ac terrâ de Ostrevant. Datum Fologiæ in Leonibus sabbatho post Exaltationem S. Crucis Anno* 1290. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1234. d'où cette Piece est tirée. On la trouve aussi dans PHILIP. LABBE, *Alliance Chronologique de l'Histoire Sacrée & profane*, Tom. 2. au Meslange curieux Chap. dernier §. 11. pag. 664. tiré du Registre 34. des Chartes du Roi.]

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex. Notum facimus universis, tam præsentibus, quàm futuris, quod nobilis vir fidelis ac dilectus noster Jo. de Avesnis Comes Haynoniæ nobis fecit homagium ligium præ ceteris hominibus, quoad illud feodum de Terra de *Ostrevant*, quem in nostrum hominem ligium nos recepimus, hoc adjecto; quod si in prædicta Terra sit aliquid quod non sit de regno nostro, & sit extra fines Regni nostri, de hoc inquiri faciemus veritatem, rationibus utriusque Partis auditis; & illud quod reperietur esse extra fines regni nostri de hoc inquiri faciemus veritatem, rationibus utriusque Partis auditis, & illud quod reperietur esse extra fines Regni nostri, nec erit de Regno nostro, de feodo nostro non erit, nec ad id prædictum homagium se extendet. Et sciendum est quod prædictam terram tenebit à nobis & successoribus nostris in Baronia, & nobis faciet servitium cum quinque militibus pro eadem, sicut alii Barones nostri. Consuetudines verò in prædicta Terra hactenus observatæ, quantum ad Subditos in perpetuum observabuntur. Emendam verò, seu forefacturam quam petebamus occasione homagii hactenus per eumdem nobis non impensi, ad supplicationem ipsius Comitis & amicorum suorum, eidem remisimus. Nec occasione alicujus facti, seu delicti in ipsa Terra per ipsum, vel gentes suas usque nunc perpetrati, coram nobis tenebitur respondere. Et quia nos dicebamus ad nos pertinere gardas, seu custodias Ecclesiarum & Abbatiarum prædictæ Terræ: easdem gardas, seu custodias Ecclesiarum de *Ostrevant* in manu nostra posuimus, & inquiri faciemus, tam de jure nostro & Ecclesiarum, quàm de suo & usu, rationibus Partis auditis utriusque; & si repertum fuerit easdem ad nos pertinere, easdem retinebimus: alioquin restituemus easdem, quas tenebit ad homagium supradictum. Guardam etiam Ecclesiæ de *Faimi* in manu nostra posuimus, quam ad nos pertinere dicebamus, & de bonis ipsius Ecclesiæ ablatis per gentes suas, & captis tam in prædicta Ecclesia, quàm in domibus de *Ostrevant*, quæ pertinent ad ipsam Ecclesiam locum faciet resaisiri, & super eadem guarda veritas inquiretur. Et si repertum fuerit eamdem ad nos pertinere, & in Regno nostro esse situatam, eam retinebimus, & ipse Comes damna illata prædictæ Ecclesiæ per gentes suas restituet: alioquin si reperiatur esse extra Regnum nostrum, nos non intromittemus. Resconsas verò & injurias factas per gentes suas servientibus nostris, ut dicebant, emendavit nobis ad nostræ libitum voluntatis. Omnia verò suprascripta & singula facta fuerunt ad supplicationem amicorum suorum de voluntate ipsius & assensu, & eadem promisit pro se & successoribus in perpetuum observare. Quod ut ratum & stabile permaneat in futurum, præsentibus Litteris nostrum fecimus apponi sigillum, salvo tamen in aliis jure nostro, & jure quolibet alieno. **ANNO 1290.**

Actum apud Domum nostram *Foleye* in Leonibus, anno Domini MCCXC. mense Septembri.

CLXXX.

Kaysers RUDOLPH **des** I. Rescript, **daß die Erbverträg über die Furstenthum und Reichs-Lehen müßen durch den Kayser bestättigt werden/ wann sie gultig seyn sollen. Geben zu Erffurt anno 1290. den 25. September seines Reichs im 17 Jahr.** [GOLDASTI **Reichs-Satzungen theil** 2. pag. 24.] 25. Septembre.

C'est-à-dire.

Rescript de l'Empereur RODOLPHE I. *portant que les Contrats hereditaires concernant les Etats, Principautés & Fiefs de l'Empire devront être aprouvés & confirmés par l'Empereur, faute de quoi ils demeureront sans force & valeur. Donné à Erford le 25. Septembre l'an de notre Seigneur* 1290. *& de son Regne le XVII.*

WIr Rudolph von GOttes Gnaden Römischer König/ allezeit Mehrer deß Reichs/ entbieten allen unsern deß Römischen Reichs Getrewen/ denen dieser Brieff vorkommt/ unsere Gnade und alles Guts. Und thun euch zu wissen/ daß wir die Ordnung und Vertrag/ wie es mit dem Breßlischen oder Schlesischen Fürstenthumb/ so uns und dem Kaiserthumb unters Lehen gehörig/ kunfftig gehalten werden solte/ besiegelt gesehen: als nemlich/ wann unser HERRE GOtt den Durchleuchtigen Heinrichen/ Hertzog in Schlesien/ Todtes halben abfordern würde/ daß der Durchleuchtigste Ottogarus König in Böhmen/ oder sein Erbe und nachfolgende Böhmische Könige/ ihme die gantze Landschafft Schlesien erblich einnehmen und besitzen möchte. Dieweil dann dieses Recht auff dißmal Konige Wenceßlao/ unserm allerliebsten Sohne/ angefallen/ und er sich dessen annassen will/ so thun wir ihme solches hiemit in Krafft unsers Römischen Königreichs bestättiget übergeben. Datum Erdfurt Anno 1290. den 25. Septembr. unsers Reichs im 17. Jahre.

CLXXXI.

Diploma RUDOLPHI I. *Romanorum Imperatoris quo* REINALDO *Comiti* Gelriæ *potestatem facit apud* Veluam *loco, qui dicitur* Stavera, *novam munitionem, sive Oppidum ædificandi. Actum Maguncia 3. Nonas Junii* 1291. *Regni sui XVIII.* CUM *Confirmatione* ADOLPHI *Romanorum Regis. Datum Wormatiæ* 12. *Cal. Augusti Anno* 1295. *Regni sui IV.* [J. J. PONTANUS. Hist. Gelricæ lib. 6. pag. 168.] 1291. 3. Juin.

ADOLPHUS Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus Universis Sacri Romani Imperii fidelibus gratiam suam & omne bonum: Felicis recordationis Rudolphus quondam Dei gratiâ Romanorum Rex; prædecessor noster viro spectabili Reinaldo Comiti Gelriæ consanguineo & fideli nostro dilecto, cujus considerans merita, quibus se Romano Imperio reddiderat generosum, gratiam & Literas, sub modo & forma infra scriptis concessit:

Rudolphus Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus Universis Sacri Romani Imperii fidelibus gratiam suam & omne bonum: Digna consideratio nos inducit, ut petitiones illorum, quos grata devotio & exhibiti gratitudo servicii nostro jugiter culmini repræsentat acceptos, effectu debito compleamus, ut, quæ postulant, assequantur & nostris se præbeant obsequiis promptiores. Sanè cum nobilis viri Reinaldi Comitis Gelriæ fidelis nostri dilecti, suæ præclaræ fidei puritate, qua erga nos & sacrum Romanum

ANNO 1291. num Imperium permanet, ejus ſtabilita devotio nos inducit, quod omnibus his libenter intendere debeamus, quæ ſibi noſcimus profutura. Nos ipſius devotis precibus favorabiliter inclinati ex liberalitate regia hanc gratiam faciendam duximus, quod authoritate regiæ Majeſtatis ei indulſerimus, & præſentibus indulgemus; quod apud Veluam loco, qui dicitur Stavera, novam munitionem ſive novum Opidum de novo ædificare valeat & firmare: Ita quod miniſteriales, advocatiales, fideles, ſervos, liberos ac alios homines cujuſcunque conditionis vel de quacunque provincia proveniant; exceptis fidelibus & hominibus Imperii Romani & omnino ſine præjudicio imperatoriæ Majeſtatis in dicto Opido Opidanos recipere poterit, & retinere ſub ſtatutis & Reip. ordinationibus, quas ipſis decreverit ſuis Literis patentibus ordinare; nullique hominum liceat hanc paginam noſtræ Conceſſionis infringere; vel ipſi in aliquo auſu temerario contrariare. Quod qui fecerit, noſtræ Majeſtatis offenſam ſe noverit graviter incurſurum. In cujus rei teſtimonium has Literas ei conſcribi & Majeſtatis noſtræ ſigillo duximus communiri. Datum Magunciæ tertio nonas Junii Regni noſtri anno decimo octavo, anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo primo. Nos igitur prædicti prædeceſſoris noſtri veſtigiis rationalibus non immeritò inhærentes dictam gratiam ſic conceſſam animo renovandi ſeu de novo concedendi, eandem, authoritate regiâ, maturâ deliberatione præhabitâ, ratam habemus & ex certâ conſcientiâ confirmamus præſentium, quibus ſigillum noſtræ Majeſtatis apponi juſſimus, teſtimonio Literarum. Datum Vormaciæ XII. Cal. Auguſti Regni noſtri anno quarto, Anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo quinto.

CLXXXII.

1292. 6. Janvier. *Donatio & materna Ceſſio Regni Hungariæ, per* MARIAM *Reginam Siciliæ citra Farum, & defuncti Fratris* LADISLAI *Regis hæredem,* CAROLO *ejus Primogenito facta. Actum & Datum Aquis 6. Januarii* 1292. *Indictione V.* [Authentique tiré des Archives de la grande Cour Royale de Naples.]

MARIA Dei Gratia, Regina Jeruſalem, Siciliæ, & Ungariæ, Provinciæ & Forcalquerii Comitiſſa, ad faciendam Juſtitiam in Nationibus, & pacem in Populis nutriendam conſtituit Dominus Principes ſuper Terram, quibus deficientibus, perit Juſtitia, pax turbatur, inſurgunt odia, bavantur injuriæ, Cædes accedunt, ut aſcendat Clamor ad Dominum, & abominatio ſubſequatur, præſentis itaque Privilegii noſtri tenore notum facimus, Univerſis, præſentibus, & futuris quod Magnifico Principe Domino Latiſlao Illuſtri Rege Ungariæ cariſſimo Fratre noſtro ab anno jam, & ultra, prout fatorum crudelitate permiſſum eſt, ſublato de medio, nullis legitimis liberis ſuperſtitibus ex eodem, nobis agentibus, prout adhuc agimus in remotis, turbato protinus ejuſdem Regni regimine verſæ ſunt illic omnium manus ad ſpolia, rapinas, & ſtrages, adeo quod relegata Juſtitia, & Judicio diſſoluto, ibi jam non juribus, ſed viribus decernatur, de quibus omnibus miſerabili pluries ejuſdem Regni fidelium ad nos rumore perlato, volentes ejuſdem Regni ſtatum providere, ſive ſucceſſionis, ſive conſuetudinis, ſive electionis, ſive quocumque alio Jure, vel modo id competere dinoſcatur, Carolum Primogenitum noſtrum Salernitanum Principem & honoris Montis Sancti Angeli Dominum ad ejuſdem Regni Ungariæ Sedem, & Regimen, ac in ipſius Regni Regem, ex deliberato fidelium conſilio eligentes, ac præeligentes, Regnum ipſum Ungariæ cum hominibus Vaſſallis, honoribus, dignitatibus, Principatibus, Marchionatibus, Ducatibus, Comitatibus, Baroniis, Civitatibus, Caſtris, Villis, Inſulis, Planis, Montibus, Aquis maritimis, Juribus, Juriſdictionibus, meri mixtique Imperii, & gladii poteſtate, nec non ſervitiis tributis, rationibus, & pertinentiis ſuis omnibus tam infra quàm extra Regnum ipſum, ad idem Regnum ſpectantibus, prout prædictus Frater noſter, aut alii Prædeceſſores noſtri prædicta omnia, vel ſingula tenuerunt, vel tenere debuerunt, viro Nobili Henrico Comiti Vademontis fideli noſtro ad hæc ſolemniter conſtituto recipienti nomine, ac pro parte ipſius Caroli primogeniti noſtri, ac per eundem Comitem eidem Carolo, & ejus hæredibus ex ipſius corpore legitime deſcendentibus inperpetuum, natis, vel de cætero naſcituris de mera liberalitate ſpeciali gratia, & maternæ caritatis affectu concedimus, donamus, & tradimus vel quaſi, omneque Dominium directum, & utile ipſius Regni in eundem Comitem recipientem nomine, ac pro parte prædicti Caroli primogeniti noſtri, ac per eundem Comitem in eundem Primogenitum transferentes, eundem Comitem recipientem nomine, ac pro parte ipſius Primogeniti noſtri exinde per Coronam auream, & ejuſdem Regni vexilla ſolemniter inveſtimus maternæ benedictionis gratia, & mandato ſubjuncto, quod idem Primogenitus noſter & hæredes ipſius ejuſdem Regni populos caritate cuſtodiat, juſtitia dirigat, ac pace diſponat. In cujus rei fidem perpetuamque memoriam, ac ejuſdem Caroli Primogeniti noſtri, & hæredum ſuorum cautelam præſens Privilegium ſibi exinde fieri, atque Sigillis Principis incliti Domini Viri Noſtri Domini Caroli Secundi Dei gratia Regis Jeruſalem, Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, Provinciæ & Forcalquerii Comitis & noſtro fecimus communiri. Actum, & Datum Aquis in præſentia ejuſdem Domini Regis viri noſtri, ac venerabilium in Chriſto Patrum Roſtaini Archiepiſcopi Aquenſis, & Guillelmi Epiſcopi Dignenſis, nec non Nobilium Virorum Bertrandi de Bautio Comitis Auellini, Guaucherii de Rocca, Hugonis de Bautio, Joannis Scoti Regiæ Mareſcallæ Magiſtri, Matthei de Adria Regni Siciliæ Theſaurarii, & Magiſtri Rationalis Alfanti de Soleriis Seneſcalli Provinciæ Militum, & aliorum quám plurimum Anno Incarnationis milleſimo ducenteſimo nonageſimo ſecundo die VI. Januarii V. Inditionis. ANNO 1292.

Extracta eſt præſens Copia ab originali Regeſto Regis Caroli II. ſignato de Anno 1291. *&* 1292. *litera C. folio* 27. *at quod conſervatur in Archivo Magnæ Regiæ Curiæ Siclæ, cum quo facta collatione concordat, meliori tamen ſemper ſalva; Et in fidem Reverendiſſimus U. J. D. Sanctæ Metropolitanæ Eccleſiæ Neapolitanæ Canonicus Præsbyter Cardinalis, D. Honuphrius Sicola Regius Archivarius à ſua Catholica, & Cæſarea Majeſtate conſtitutus poſt ſubſcriptionem cujuſlibet paginæ hic tandem ſe ſubſcripſit. Datum Neapoli die prima Julii* 1718.

Canonicus D. Honuphrius Sicola.

L.S.

CLXXXIII.

Conſtitutio ADOLPHI *Romanorum Regis ne bona ad Eccleſiam devoluta à conſuetis tributis eximantur. Datum in Frideberg 2. Nonar. Auguſti Anno Domini* 1293. *Regni ſui II. Indictione VI.* [GOLDASTI Conſtitutiones Imperiales, Tom. 1. pag. 315.] 1293. 4. Août.

NOS ADOLPHUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Auguſtus, Conſulibus & Civibus de N. Præcipimus & Regali ſancimus edicto, ut omnia bona infra diſtrictum Civitatis conſtituta, quocunque nomine cenſeantur, quæ ſturam ſeu precariam perſolvere conſueverunt, ad quorumcunque Religioſorum ſeu aliorum cujuſcunque conditionis manus, quocunque alienationis titulo, transferantur, more ſolito ſturam ſeu precariam in perpetuum contribuant & perſolvant, quemadmodum ab excellentiſſimo Principe, inclyto quondam RUDOLPHO Romanorum Rege, noſtro prædeceſſore, id ipſum ſancitum extitit Edictum. Datum in Frideberg, 2. Nonar. Auguſti, Indictione 6. Anno Domini MCCXCIII. Regni verò noſtri anno ſecundo.

CLXXXIV.

ANNO 1293.

CLXXXIV.

11. Octobre. *Edictum* PHILIPPI IV. *Francorum Regis in gratiam Comitis* Haynoniæ *de terrâ* Ostrevanni. *Actum Parisiis Dominicâ post festum Beati Dionysii Anno* 1293. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1256. Ex Cartario Haynoniensi Dominorum de Avesnis.]

PHILIPPUS Dei gratia Francorum Rex Baillivo Viromandensi salutem. Cùm intentionis sit nostræ quod dilectus & fidelis noster Comes Hannoniæ Terram & Baroniam suam de Ostrevanno teneat atque justiciet & regat sicut alii Barones nostri suas tenent & regunt Baronias sub nobis.

Item, quod ipse consuetudines, quæ ab antiquo in terra prædicta servabantur, antequam fecisset ipse nobis homagium exinde, modo consueto faciat, sicut ad eum pertinet, observari & teneri; mandamus tibi quatinus nullum eidem Comiti vel suis gentibus in prædictis apponas vel apponi facias impedimentum, nec aliquid attentes vel attentari per tuos patiaris Justitiarios contra consuetudines antedictas, hoc proviso quod ressortum dictæ Terræ Ostrevanni nullatenus per justitiam vel dominium Alemanniæ, vel Hannoniæ, sed per nostrum Franciæ ressortum & superioritatem nostram quam ibidem habemus, justitiari & explectari permittas.

Volumus insuper quod servientes tuæ Bailliviæ non permittas in Terra Ostrevanni justiciare vel explectare nisi in casu ressorti & aliis casibus ratione superioritatis ad nos pertinentibus, & tunc etiam de speciali mandato tuo, vel præpositorum tuorum, & non alias id faciant. Et si contra hæc dicti servientes aliquid attentaverint; illud facias in pristinum reduci; dictos servientes secundum quod in hujusmodi deliquerunt puniendo.

Item, cùm tu quosdam homines de Terra Ostrevanni teneas vel teneri facias per Præpositum sancti QUINTINI ratione quarumdam Treugarum, quæ contra patriæ consuetudinem, ut dicitur, ab eisdem petuntur; mandamus tibi, quatinus si ipsi propter hujusmodi Treugas vel quicquam aliud ad quas vel quod ipsi non teneantur de patriæ consuetudine detenti sint; ipsos deliberes absque difficultate quacumque, nec compellas eos ad patriæ consuetudinem infringendam. Si verò dubium aliquod in hujusmodi fuerit dictos homines recredas usque ad proximum Parlamentum, & diem ibidem partibus super hoc assignes ad diem tuæ Bailliviæ Parlamenti prædicti.

Item, mandamus tibi quatinus tenorem Litterarum nostrarum quas habet idem Comes super homagio quod ipse nobis fecit de Terra Ostrevanni diligenter observans; si aliquid contra id attentatum fuerit, illud ad debitum facias statum reduci, præsentibus apud eumdem Comitem remansuris.

Actum Parisius dominica post festum beati Dionysii anno Domini MCCXCIII.

CLXXXV.

14. Decembre. *Vente du Chateau du* Mirewaut *au Comte de* Haynaut *par* JEAN DE CONS *& sa Femme. Donné au mois de Decembre la vigile de la Nativité de Notre Seigneur l'an de grace* 1293. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1259. Ex Hasnoniensi Cartario Dominorum de Avesnis.]

NOus JEHANS Sires de *Cons*, & nous JABIAUS sa femme, fille Monsigneur HENRY signeur de Mirewaut ki fu, faisons savoir à tous ke nous avons vendut pour nous & pour nos hoirs à haut prinche & noble Monsigneur JEHAN d'Avesnes Conte de Haynnaut, & haute dame & noble Madame PHELIPPE Contesse femme audit Conte JEHAN, & à leur hoirs à tous jors perpetuelment & hyretaulement, le castiel de Mirewaut en Ardenne, & tout le droit ke nous avons, poons, & devons a voir en la Terre, & és appertenances de Mirewaut, en fons, en comble, en hommages, en hommes, en fies, en alloës, en fories, en jauwes, en Terre waignaules, en preis, en bos, en cens, en rentes, en tonnius, en winnage, en l'avoerie de Saint Hubert, & en toutes autres choses & revenues queiles keles soient, & en quele maniere keles puissent estre apielées, ki muevent, & ke on tengne del eveske dou Liege, de la Castellerie de Buillon, dou Conté de Lussenbourch, & del Eglise Monsigneur Saint Hubert, horsmis tant seulement la ville de Neufvilers, & la ville de Bierthreis, avoec leur appertenances, lesqueiles nous retenons entirement pour nous & pour nos hoirs à tous jors. Et pronmetons par nos fois franchies, & sour peinne de pierdre tout le droit ke nous avons oudit Castiel de Mirewaut, & en toutes les choses deseuredites, ke quant lidis Cuens & Contesse nos averont payés & delivreis ciunc cens livres de boins noirs tournois petis, & feit pleinne seurté de deux cens livrées de terre en boins noirs tournois petis de annuée pension à la vie de nous YSABIEL devantdite, & de trois mil & wit cens livres de la monnoie deseuredite, & délivroit à nous Lettres saielées de leur propres saiaus, & dou saiel de la ville de Binch, & dou saiel de la ville de Maubuege, & Lettres saielées dou saiel des pleiges douneis à nous por la ville de Maubuege, si com il est contenut ès Lettres ke nous avons pardeviers nous saielées des contre-saiaus le Conte & la Contesse devantdis, sauf chou ke s'il y avoit aucun des pleiges nommeis jusques à deus u trois ke on ne peust avoir, nous seriens tenut de prendre aussi souffisans ou liu de chiavs.

Et toutes ces choses devantdites acomplies, si com dit est, nous, à la requeste doudit Conte, u de celui ki à chou seroit de par luy establis wit jors apries seriens & sommes tenut de venir a Buillon, & apres sauve loyal ensoigne devant les autres signeurs deseure nommeis de reporter le castiel de Mirewaut, & toutes les choses deseuredites vendués par nous ès mains as devantdis Signeurs de qui on les tient, & de nous deviestir pour les dis Contes & Contesse à heriteir, u celuy ki de par le dit à chou venroit ou non dou dit Conte & pour lui. Et se nous estiens en deffaute de faire, ensi con dit est, li dis Castiaus de Mirewaut, & toutes les choses deseuredites, demorroient audit Conte & Contesse, & à leur hoirs comme leur.

Encore avommes-nous en couvent audit Conte & Contesse, ke nous ledit Castiel, & toutes les choses deseuredites par nous vendués, quitterons en cort de Sainte Eglise à chou nous otrierons ke nos ordenares leur en doinst ses Lettres saielées dou saiel de sa cort, premiers acomplis les couvens & devant toutes choses, ke li dis Cuens u Contesse nous ont ensi comme deseure est dit, & que nous leur renderons & déliverrons toutes Lettres faites, instrumens & reconnissances, ke nous avons, & avoir porons, ki à ce vendage leur valle, & puissent valoir, & ke toutes ces choses deseuredites soient entendués en boine maniere & en boine loiauteit par le theismoing de ces Lettres saielées de nos propres saiauls, ki fuirent faites l'an de grace MCCXCIII. la vigile de la Nativiteit Nostre Signeu ou mois de Decembre.

CLXXXVI.

1294. 12. Mai. *Investitura Principatus* Achayæ *&* Ducatus Athenarum *per* CAROLUM II. *Regem Siciliæ citra Farum*, PHILIPPO *Tarentino Principi suo Filio concessa. Datum Neapoli* 12 *Madii* 1294. *Indictione VII.* [Authentique tiré des Archives de la Grande Cour Royale de Naples.]

CAROLUS Secundus, Dei gratia, Rex Jerusalem &c. Universis præsens Privilegium inspecturis tàm præsentibus, quam futuris. Experimento cognoscitur, & à discriminum variis, & diversis eventibus certitudinaliter demonstratur defensionis unitas fortiorem personis, & rebus præbere custodiam, viresque conglutinatas in unum adversantium impetus enervare facilius, & expeditius vacuare, funiculus quidem multiplex difficile rumpitur, fulcimentis mutuis, & monumentis unitæ societatis adjutus. Sed animalia divisa per partes imbecillitatis, nonnumquam incommodum substinent, & annihilationis opprobrium frequenter incurrent. Quantis itaque procellosis Græcorum astutiis Principatus Achayæ,

ANNO 1294.

chayæ, & Ducatus Athenarum cum Terris, & pertinentiis eorum omnibus immediatè ad Nostrum Dominum pertinentes, temporibus retroactis potuerint, recolentes in recti Judicii consideratione deduximus, dissentiones dominantium in Principatu, & Ducatu eisdem agressionibus hostium in eosdem non levem dedisse materiam, quorum vota, si fuissent concordia, salvassent in pluribus utique se, & suos. Ut igitur saluti Subditorum in nostris Juribus consulamus, partem corporis nostri, Philippum Tarentinum Principem carissimum filium nostrum defensioni dictarum Terrarum providimus, deputandum, cui cum Domicella Tamera filia Viri magnifici Nuchifori Despoti sit pro Conjuge matrimonialiter juxta Tractatum habitum copulanda, tamquam ei & Patriæ magis accomodam sibi, & suis hæredibus utriusque sexus, ex suo corpore legitime descendentibus in perpetuum gratiosè donavimus, Vassallagium, seu Homagium Nobis debitum a præfato Despoto, & Jus servitii, & Relevii, Nobis competentes pro eisdem. Volentes autem eumdem Filium nostrum in manu forti Hostium aggressuris resistere ac in potenti dextera Provinciam gubernare, Homagium, servitium, releviúm, cæteraque Jura per Isabellam Principissam, & Florentium de Hannonia Principem Achaiæ Conjuges, & hæredes ipsorum nobis debita, nec non Homagium, servitium, relevium, & omnia Jura quæ Guiottus Dux Athenarum, & hæredes ipsius etiam nobis debent, dicti scilicet Principissa & Princeps pro prædicto Principatu Achaiæ, & tota Terra, quam tenent, & tenere debent a nobis, & a nostris in Regno hæredibus in Imperio Romaniæ, dictusque Dux pro Ducatu prædicto, quem à nobis, & nostris similiter in Regno hæredibus in eodem Imperio tenet, & debet tenere nominatim, & expressim cum jure appellationum, & interponendarum ab Hominibus, & sub rectis dictorum Principatus, Ducatus, & Terrarum eorum, quod nobis hucusque sicut majori Dominio debebatur eidem Philippo Tarentino Principi filio nostro, suisque hæredibus utriusque sexus ex suo corpore legitime descendentibus in perpetuum donamus, & donando tradidimus, eumque prædictis omnibus, sicut moris est, & consuetudinis per nostrum Anulum investimus. Ita videlicet, quod ipse Philippus, & sui hæredes prædicta omnia teneant a nobis, & nostris in Regno Siciliæ hæredibus in Feudum Nobile, pro quibus, & per omnia recipienda, & habenda per eum a præfato Despoto pro parte dictæ Uxoris suæ nobis, & nostris in Regno hæredibus juxta usum & consuetudinem Imperii Romaniæ servire in ipso Imperio teneantur, de servitio debito nobis, & eisdem nostris hæredibus per prædictos Principem, & Principissam, & eorum hæredes pro Principatu, dictumque Ducem, & hæredes ipsius, pro Ducatu prædictis, ac etiam per præfatum Despotum pro prædicta Terra, quam, ut prædicitur idem Princeps filius noster recipiet, & habebit ab eo, pro quibus omnibus a prædicto Tarentino Principe filio nostro ligium Homagium, & fidelitatis debitæ recepimus Juramentum, quod quidem Homagium, & Juramentum Princeps ipse, dictique sui hæredes nobis & nostris in dicto Regno hæredibus per suas vices debitas præstare, & facere teneantur. Reservatis nobis, & nostris in dicto Regno hæredibus, in præmissis omnibus appellationibus per præfatos Principissam, & Principem, hæredesque suos, dictumque Ducem, & successores ipsius, & interponendis à dicto Principe Tarentino, suisque hæredibus ad nos, & nostros in dicto Regno hæredes fidelitate nostra, & nostrorum in dicto Regno hæredum, & cæteris omnibus, quæ nobis, & eisdem in dicto Regno hæredibus competunt, Majoris Dominii ratione secundum usum & Consuetudinem Imperii antedicti. In cujus rei fidem, perpetuamque memoriam & prædicti Principis, ac hæredum ejus cauthelam præsens Privilegium exinde fieri & pendenti Majestatis nostræ Sigillo jussimus communiri. Actum Neapoli præsentibus viro Nobili Joanne de Monteforte Squillatii & Montis Caveosi Comite Camerario, Raynaldo de Avellis Ammirato Regni Siciliæ, Petro de Insula, & Joanne Pipirio de Barolo Magnæ Curiæ nostræ Magistro Rationali, Militibus dilectis Consiliariis, familiaribus, fidelibus nostris, ac pluribus aliis, Anno Domini 1294 die 12. Madii VII. Inditionis. Datum vero Aquilæ per manus Bartholomei de Capua Milites &c. die 29 Septembris VIII. Indictionis.

Extracta est præsens Copia ab originali Regesto Regis Caroli II. signato de Anno 1295. litera D folio 60. quod conservatur in Archivo Magnæ Regiæ Curiæ Siclæ, cum quo facta collatione concordat, meliori tamen semper salva, Et in fidem Reverend. J. U. D. Sanctæ Metropolitanæ Ecclesiæ Neapolitanæ Canonicus Præsbyter Cardinalis, D. Honuphrius Sicola Regius Archivarius a sua Catholica, & Cæsarea Majestate constitutus post supscriptionem cujuslibet paginæ hic tandem se subscripsit. Datum Neapoli die 13. Junii 1718.

Canonicus D. Honuphrius Sicola.

L.S.

CLXXXVII.

1295. 23. Août.

Protestatio JACOBI *Regis Majoricarum super recognitione de Regno ac Terris suis, quam vi & coactus dederat* JACOBO *Aragonum Regi. Actum X. Calendas Septembris Anno* 1295. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1272. Ex MS. Colbertino.]

PAteat Universis, quod nos JACOBUS Dei gratiâ Rex Majoricarum, Comes Rossilionis & Ceritaniæ, & Dominus Montispessulani, protestamur, & in veritate confitemur coram Notariis & testibus infrascriptis, quod cùm Dominus JACOBUS inclytæ recordationis Dei gratiâ quondam Rex Aragonum, & Majoricarum & Valentiæ, & Comes Barchinonæ, & Dominus Montispessulani pater noster, volens dividere regna & alias Terras suas inter filios suos, PETRUM quondam olim Regem Aragonum fratrem nostrum primogenitum, & jure hereditatis donasset, & assignasset prædicto PETRO fratri nostro Regna Aragonum & Valentiæ, & Comitatum Barchinonæ, & quædam alia: Nobis autem similiter donasset & assignasset jure hereditario Regnum Majoricarum cum insulis Minoricarum & Eiussæ, & aliis Insulis eidem Regno adjacentibus, & Comitatus Russilionis & Ceritaniæ, Confluentii, ac villam ac Baroniam Montispessulani cum quibusdam aliis pro libero & franco allodio cum Instrumentis publicis, laudatis & juratis, & homagio patri nostro & nobis etiam ad invicem præstito & facto roboratis, tam per dictum PETRUM fratrem nostrum, quàm etiam per nos. Postea etiam prædictus frater noster, ad requisitionem & preces nostras, prædictam donationem & divisionem dictarum Terrarum per dictum patrem nostrum factam laudavit, & generaliter & favorabiliter approbavit per se, & absente & ignorante Patre nostro adhuc vivente, cum alio publico Instrumento; ac etiam dictus Pater noster confirmavit tempore mortis suæ cum Testamento suo & codicillis, prout hæc omnia & singula suprascripta in Instrumentis publicis dictæ divisionis & hereditamenti, & dictæ ratificationis, seu confirmationis, & in testamento & codicillis prædictis latiùs & pleniùs continetur. Et mortuo dicto Patre nostro, dictus PETRUS frater noster turpiter veniens contra proprium juramentum, & homagium, & confirmationem, & approbationem suam, & ordinationem paternam, movisset nobis quæstionem de omnibus prædictis Terris à dicto Patre Nostro Nobis datis & assignatis, petendo ipsas à Nobis penitus sibi dimitti & desamparari cum fructibus & reditibus, exitibus à Nobis inde perceptis: volendo etiam super hoc nobis movere guerram. Et super hoc nos habuimus recursum ad Romanam Ecclesiam, tamquam ad matrem spiritualem, & ratione dicti sacramenti facti ad illos amicos nostros, ut nos ab ejus violentia protegerent. Quod facere recusarunt. Quare nos videntes & cognoscentes non ita esse potentes, quod ejus potentiæ resistere, nec contra ipsum nos & Terras nostras bono modo defendere valeremus, metu & timore ipsius & potentiæ suæ, & propter minas & terrores, quos nobis inferebat, habuimus, & oportuit nos de necessitate sibi facere quamdam

ANNO 1295. dam recognitionem de accipiendo pro ipso in feudum honoratum prædictum Regnum Majoricarum, alias Terras nostras sub certis conditionibus, exceptâ villâ Montispessulani & castro Letarum; & quod alia pacta & conventiones fuerunt factæ, & in his inter nos ad partem, inter quas ad invicem nos obligavimus & promisimus nos juvare contra omnes homines de mundo, prout in eodem Instrumento plenius & latius continetur. Processu verò temporis, cum Ecclesia Romana propter invasionem & occupationem, quam ipse fecerat de Insula Siciliæ, contra ipsum fratrem nostrum processisset, ipsum excommunicando, & omnes ejus fautores & coadjutores; & ipsum per sententiam privasset omnibus Regnis & Terris quas tenebat cum honore & dignitate regia, & absolvisset omnes Vassallos & Subditos suos, ab omni Sacramento fidelitatis & homagio, quibus ad sibi antea tenerentur, & alias pœnas gravissimas imposuisset omnibus coadjutoribus suis, & cunctis aliis adhærentibus, prout hæc omnia & alia in prædicta Sententia contra ipsum lata per summum Pontificem latius continentur. Et diceretur quod illustris Rex Francorum tamquam adjutor & fautor Ecclesiæ, ac mandato & auctoritate summi Pontificis pararet se ad veniendum manu armatâ contra dictum PETRUM fratrem nostrum & Terram Cataloniæ: & ipse per virtutem dictarum Conventionum de juvando nos ad invicem fecisset nos moneri, & requiri, ut ipsum juvare debeamus contra dictum Regem Franciæ; & nos deliberatè ibi respondissemus, quod nos illum in tali casu adjuvare non tenebamur, nec debebamus, cùm guerra ipsa esset guerra Ecclesiæ, quam injustè & injuriosè, & sine consilio & voluntate nostra sibi procuraverat, invadendo & occupando dictum Regnum Siciliæ, quod erat & est patrimonium Romanæ Ecclesiæ: & sic per pacta illa, vel conventiones generales quæ erant inter nos & ipsum, nos non eramus astricti ad ipsum juvandum, cùm hoc etiamsi sibi promisissemus specialiter & expressè ad quod minime tenemur, adjicientes quod patrem nostrum, si viveret, in tali casu nullatenus juvaremus. Ipse verò, non obstantibus omnibus & singulis supradictis, absque omni causa rationabili, atque proditionaliter & injustè, nobis etiam jacentibus de maxima & gravissima infirmitate, post suam visitationem factam per quemdam Militem, nomine BERENGARIUM DE ROSANES, quem Nobis per tres dies admiserat, ad videndum & visitandum nos, & consulendum & offerendum pro ipso nobis omnia quæ nobis grata esse possent, sicut fieri debet & consuevit inter bonos fratres, manu armatâ & exercitibus congregatis, invasit villam nostram Perpiniani & Castrum dictæ villæ, in quo eramus & jacebamus infirmi, ut supra dictum est, expugnavit & cepit, nos & Reginam consortem nostram, ac liberos nostros, & Consiliarios similiter nostros, & captos tenuit. Personam autem nostram divina miseratio de manibus ejus miraculosè eripuit. Reginam autem prædictam cum quatuor filiis nostris in Cataloniam secum duxit, & prædictos nostros Consiliarios, quos magnis quantitatibus redimi fecit. Consequenter autem filium suum primogenitum ALPHONSUM quondam cum magno navigio & multitudine magna hominum armatorum, tam equitum, quàm peditum, ad Insulam & Terram Majoricarum transmisit, & ipsam cum ipsa Insula similiter Enissæ per ipsum ALPHONSUM capi & occupari fecit. Qui quidem ALPHONSUS ejus filius post mortem in dictas Terras, sive Insulas Majoricarum & Enissæ cum Insula Minoricarum, quam postea manu armatâ invasit, devastavit, & occupavit, durantibus Treugis, & quamdiu vixit, tenuit occupatas. Posteà verò, mortuo dicto ALPHONSO, JACOBUS de Aragonia ejus frater, nunc vivens successor ejus, prædictas omnes Terras nostras similiter adhuc injustè & injuriosè detinet occupatas. Nos autem super hujuscemodi injuriis, invasionibus, & violentiis nobis illatis sic indebitè & injustè habuimus recursum ad summum Pontificem & Romanam Ecclesiam, tamquam ad illam, pro qua omnia prædicta mala & damna sustinemus. Ideo quia fratrem nostrum contra ipsum juvare noluimus, & etiam ad alios amicos nostros, in quibus repulsam & defectum invenimus: in tantum quod nos prædictas Terras nostras sic à nobis ablatas & occupatas propter defectum potentiæ & juvaminis Ecclesiæ Romanæ & aliorum amicorum nostrorum, nec alia jura nostra recuperare potuimus, nisi sub modo & forma facta & ordinata per summum Pontificem cum Rege Siciliæ, in pace per ipsum tractata inter illustres Reges Franciæ & Siciliæ ex una parte, & dictum JACOBUM de Aragonia nepotem nostrum, seu eorum nuntios ex altera. In qua nos intendit astringere, ad renovandum prædictam recognitionem dicto JACOBO de prædictis Regno & Terris nostris. Nos igitur volentes nobis providere, & præcavere ne propter prædictam renovationem prædictæ recognitionis posset videri quodam modo aliquod præjudicium generari, si gratis & voluntariè consentiremus, Deo nobis teste, profitemur & protestamur, quod nos prædictam novationem recognitionis, & alia. . . fecimus coacti & inviti, sive compulsi, scilicet quia aliter prædictum Regnum nostrum Majoricarum, quod est caput nostrum, & nominis & honoris nostri, & major pars matrimonii, & Insulas, sive Terras Minoricarum & Enissæ recuperare non poteramus: providentes & protestantes coram Notario & tabellione, & testibus infrascriptis, per nos & successores nostros, quod nos non intelligimus, aut reputamus per hanc recognitionem, nec per aliqua alia nunc facta vel dicta, facienda vel dicenda, per nos vel successores nostros etiam obligatos vel astrictos ad ea tenenda vel observanda, vel aliquid prædictorum, nec ipsa servare, nec attendere nos, nec successores nostros, nisi secundum ordinationem paternam superiùs expressam & confirmatam postea per dictum fratrem nostrum: immo contravenire suo loco & tempore opportunis. Protestantes etiam recognitionem & renovationem istam nullius fore momenti, cum dictus JACOBUS de Aragonia nepos noster dictum Regnum nostrum, & Terras nostras, sive Insulas vi à nobis possideat; & sit successor invicem patris, & etiam fratris sui, & nullum jus habeat in veritate in prædictis, quod in nobis vel alium transferre posset, nec facultatem habet de jure in prædictis Terris nostris aliquid nobis, vel alicui alii dandi, vel etiam concedendi. Protestamur etiam quod si fortè adhuc contingeret nos aliquo modo facere, vel dicere aliquid, propter quod videretur nos renunciare, vel aliquod præjudicium huic Protestationi facere, quod illud similiter faceremus inviti & coacti, & propter illum & eumdem timorem de amittenda Terra nostra. Protestamur etiam insuper quod istam Protestationem nos oportet de necessitate facere sic secretè, & dicto JACOBO nepote nostro ignorante, quia aliter commodè fieri non posset: quia constat nobis & est notorium, quod si in ejus præsentia eam facere tentaremus, ipse ad restitutionem nobis faciendam dictarum Terrarum nullatenus assentiret, & nos prædictum Regnum nostrum & alias Terras nostras aliter recuperare non possemus: immo oporteret nos inde spoliatos remanere. Et de prædictis mandamus per Notarium infra scriptum fieri publicum Instrumentum, quod fuit actum x. Calendas Septembris, an. Domini MCCXCV. in præsentia &c, & mei Michaëlis Rollandi Notarii Publici Perpiniani. ANNO 1295.

CLXXXVIII.

Bulla BONIFACII *Papæ VIII.* Clericis Laicos *dicta, qua prohibet omnibus Ecclesiasticis sub quocunque prætextu aliquid solvere Imperatoribus, Regibus, aut Principibus sine licentiâ Sedis Romanæ, & tam eos qui dant, quam qui accipiunt, pronunciat incidere in sententiam Excommunicationis ipso facto. Datum Romæ apud S. Petrum Pontif. nostri Anno II.* [*Hist. du differend entre le Pape* BONIFACE VIII. & PHILIPPE LE BEL *Roy de France*, aux preuves pag. 14.] 1296.

BONIFACIUS Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. *Clericis Laicos* infestos oppidò tradit antiquitas: quod & præsentium experimenta temporum manifestè declarant, dum suis finibus non contenti, nituntur in vetitum, ac illicita fræna relaxant, nec prudenter attendunt, quàm sit eis in Clericos Ecclesiasticás-ve personas, & bona interdicta potestas: Ecclesiarum Prælatis, Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis regularibus & secularibus imponunt onera gravia, ipsosque talliant, & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum, vel bonorum dimidiam, decimam, seu vicesimam, vel quamvis aliam portionem aut quotam exigunt, & extorquent

ANNO 1296. quent, eosque moliuntur multifariè subjicere servituti, suæque submittere ditioni: & (quod dolenter referimus) nonnulli Ecclesiarum Prælati, Ecclesiasticæque personæ, trepidantes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quærentes, plus timentes Majestatem temporalem offendere, quàm æternam, talium abusibus non tam temerariè, quàm improvidè acquiescunt, Sedis Apostolicæ auctoritate seu licentia non obtenta: Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, de Fratrum nostrorum consilio Apostolica auctoritate statuimus, quod quicunque Prælati, Ecclesiasticæque personæ, Religiosæ, vel seculares, quorumcunque Ordinum, conditionis, seu status, collectas vel tallias, decimam, vicesimam, seu centesimam suorum & Ecclesiarum proventuum, vel bonorum, Laïcis solverint, vel promiserint, vel se soluturos consenserint, aut quamvis aliam quantitatem, portionem, aut quotam ipsorum proventuum, vel bonorum, æstimationis vel valoris ipsorum sub adjutorii, mutui, subventionis, subsidii, vel doni nomine, seu quovis alio titulo, modo, vel quæsito colore, absque auctoritate Sedis ejusdem: nec non Imperatores, Reges, seu Principes, Duces, Comites, vel Barones, Potestates, Capitanei, vel Officiales, vel Rectores quocunque nomine censeantur, Civitatum, castrorum, seu quorumcunque locorum, constitutorum ubilibet, & quivis alii, cujuscunque præeminentiæ, conditionis, & status, qui talia imposuerint, exegerint, vel receperint, aut apud ædes sacras deposita Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum, ubilibet arrestaverint, saisiverint, seu occupare præsumpserint; vel arrestari, saisiri, aut occupari mandaverint; aut occupata, saisita, seu arrestata receperint: nec non omnes, qui scienter dederint in prædictis auxilium, consilium, vel favorem, publicè, vel occultè, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Universitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, Ecclesiastico supponimus interdicto. Prælatis & personis Ecclesiasticis supradictis, in virtute obedientiæ, & sub depositionis pœna districtè mandantes, ut talibus absque expressa licentia dictæ Sedis nullatenus acquiescant: quodque prætextu cujuscunque obligationis, promissionis & confessionis, factarum hactenus, vel faciendarum inantea, priusquam hujusmodi constitutio, prohibitio, seu præceptum ad notitiam ipsorum pervenerit, nihil solvant: nec supradicti seculares quoquo modo recipiant. Et si solverint, vel prædicti receperint, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. A supradictis autem excommunicationum & interdicti sententiis, nullus absolvi valeat, præterquam in mortis articulo, absque Sedis Apostolicæ auctoritate & licentia speciali: cùm nostræ intentionis existat, tam horrendum secularium Potestatum abusum nullatenus sub dissimulatione transire. Non obstantibus quibuscunque privilegiis, sub quibuscunque tenoribus, formis, seu modis, aut verborum conceptione concessis Imperatoribus, Regibus, & aliis supradictis: quæ contra præmissa in nullo volumus alicui, vel aliquibus suffragari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Constitutionis, prohibitionis seu præcepti infringere, seu ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Romæ apud S. Petrum Pontif. nostri anno 2.

21. Septembre. *Bulla* BONIFACII *Papæ VIII. ad* PHILIPPUM PULCHRUM *Regem Francorum quâ declarat Reges in personas Ecclesiasticas nullam habere potestatem, prætentionem eorum vocans insanam; Bullam, quæ incipit* Clericis Laicos, *renovat, ac Regi minatur nisi fecerit, quod ipse desiderat. Datum Anagniæ II. Calendas Octobris Pontificatûs nostri Anno II.* [*Hist. du differend entre le Pape* BONIFACE VIII. & PHILIPPE LE BEL *Roy de France*, aux preuves pag. 15.]

BONIFACIUS Episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. *Ineffabilis amoris dulcedine sponso suo*, qui Christus est, sancta mater Ecclesia copulata dotes & gratias ab ipso suscepit amplissimas, ubertate fœcundas, & specialiter inter eas beneficium libertatis. Voluit enim peramabilem sponsam ejus libero fidelibus Populis præesse dominio, ut velut in filios haberet more matris in singulis potestatem, ac etiam cuncti cum filiali reverentia tanquam universalem matrem & Dominam honorarent. Quis itaque illam offendere vel provocare injuriis non pavescet? Quis ausum credulitatis assumet sponsum in sponsæ contumelia non offendi? Quis Ecclesiasticæ libertatis infractor contra Deum & Dominum, cujusvis defensionis clypeo protegatur, ut supernæ virtutis malleo comminui & redigi nequeat in pulverem & favillam? Non avertas ô fili à voce patris auditum, quum ad te paternus sermo de dulcedine pectoris cum amaricatione, quam addita novi casûs immersio introduxit. Tua enim interesse conspicimus, attenta mente suscipere quæ scribuntur. Ad nostrum siquidem non sine grandi admiratione, quin imò perturbatione pervenit auditum, quòd tu consilio deceptibili, ut credimus, & maligno Constitutionem talem hiis diebus, ut asseritur, edidisti, cujus etsi patenter verba non exprimant suadentium, tamen eam fieri utinam non edentis fuisse videretur intentio impingere in Ecclesiasticam libertatem, ipsamque in Regno tuo, ubi vigere solet ab olim quoad Ecclesias & Ecclesiasticarum personarum bona, ut de nobis & Fratribus nostris sub silentio taceamus, ad præsens voluisse subvertere, non sine gravi tua nota, magnóque discrimine ac tuorum gravamine subjectorum, & aliorum etiam qui solent in Regno prædicto hactenus conversari. Cùm igitur intersit veri patris consilium pro filiis capere, bonique Pastoris errantes oves à devio revocare, diligentis amici suadere salubria, & in summo militantis Ecclesiæ Justitiæ solio præsidentis non solùm omne malum, sed & mali speciem in Subditis dissipare, Nos qui Pastoris Pastorum, & Jesu Christi Filii summi Patris æterni, licèt immeriti, ejus favente clementia gerimus vices in Terris & in excelso solio summi Apostolatûs videlicet præsidemus, téque præcipua sinceritate prosequimur, prout prosequuti fuimus ab olim dum nos minor status haberet, horum circa te officia pro affectu & efficaci studio providimus exequenda, pro te filio prædilecto salubre capiendo consilium, téque ab invio revocando, in quo consilii te deviasse creditur impulsio fraudulentis, ac dissipando malam notam & mali speciem quæ consulere eum malignorum temerarius ausus induxit. Præsertim si ad hoc Constitutionis præmissæ referatur intentio, ad quod jam creditur secundùm eorum intentum, qui eam fieri dolosè ac improvidè suaserunt. Non debuit fili, anima tanti Regis in tale venire consilium, non decuit Excellentiæ tuæ prudentiam abire in consilio talium impiorum, qui ut fluctues, flagitant, & te, ut demergaris, impingunt. Sed saltem postquam super hoc tuos oculos paterno lumine aperimus, stare non debes in via talium peccatorum, sed attentiùs præcavere te convenit, ne impulsu pravorum actuum tui solii cathedra pestilentiæ dici possit. Nec licuit, nec etiam expedivit quòd ad tuam considerationem pateret ingressus (tua & dicti Regni moderni temporis qualitate pensata) tam insolitæ quàm indebitæ novitati, per quam de Regno non oriundis eodem conversandi in ipso, mercimonia licita & actus non prohibitos cum libertate solita exercendi via præcluditur, & aditus denegatur, in multorum & etiam Subditorum tuorum non leve dispendium & gravamen. Ipsi quidem Subditi adeò sunt diversis oneribus aggravati, quòd eorum ad te solita & subjecta multùm putatur infriguisse devotio, & quanto ampliùs aggravantur, tanto potiùs in posterum refrigescet. Nec parum amisisse censetur qui corda perdidit Subditorum. Habet interdum usus secularium Principum vel abusus hostibus de suis Terris subtrahere commoda, & ut ad inimicorum Terras subjecti non transeant, nec Terrarum suarum bona portentur ad illos. Sed sic generalem proferre sententiam, ut tulisti, non solùm reprobatur in Subditos, sed etiam in exteros cujuslibet Nationis. Non videtur is oculatæ fuisse prudentiæ, qui præteritorum non meminit, præsentia non respicit, nec habet ad futura respectum. Et si (quod absit) fuerit condentium intentio, ut ad nos, & Fratres nostros Ecclesiarum Prælatos, Ecclesiasticás-ve personas, & ipsas Ecclesias, ac nostra & ipsorum bona non solùm in Regno tuo, sed etiam constitutorum ubilibet extendatur; hoc non solùm fuisset improvidum, *sed insanum* velle ad illa temerarias manus extendere, in quibus tibi sæcularibúsque Principibus nulla est attributa potestas, quin potiùs ex hoc contra libertatem

ANNO 1296. tem eandem temerè veniendo in excommunicationis ſententiam promulgati canonis incidiſſes. Vide fili, ad quid præmiſſi Conſiliarii te duxerunt, ut Sacramentorum Eccleſiaſticorum perceptione ac participatione privatus, ad tam periculoſi ſtatûs ignominiam devenires. Vitavit hoc progenitorum tuorum ſancta devotio ad Eccleſiaſtica Sacramenta, & promptitudo reverentiæ ad Apoſtolicam Sedem. Et à te his temporibus maximè vitanda fuiſſent, dum circa tua & ipſius Regni tui honores & commoda procuranda, & evitanda diſpendia, ſic attentè, ſic laborioſè, ſic ſollicitè vigilamus, ad quid enim venerabiles Fratres noſtros B. Albanenſem, & S. Peneſtrinenſem Epiſcopos, nobilia utique Romanæ membra Eccleſiæ ad te, ac tuum, & Angliæ Regem, & Regna tranſmiſimus? Ad quid etiam Senenſem & Papienſem Epiſcopos, ac bonæ memoriæ Reginaldum Archiepiſcopum ad Alemanniæ Regem & Regnum duximus deſtinandos, multiplicatis nihilominus aliis Nunciis ad diverſas partes propterea deſtinatis? Nónne pro tua & dicti Regni tui procuranda ſalute, & adverſitate vitanda noctes inſomnes duximus, & ſubivimus intolerabiles quaſi labores poſtquam ad Apoſtolatus apicem cæleſtis diſpoſitio nos vocavit? Nónne quotidianis tractatibus & ſollicitudinibus pro tuis agendis inſiſtimus ſine intermiſſione laborum? Certè non condignum pro iis nobis offers retributionis effectum. Non Eccleſiæ matri tuæ pro grandibus tibi & progenitoribus tuis impenſis muneribus gratiarum grata viciſſitudine correſpondes, ſi prædictæ Conſtitutioni creditus ingeratur intentus; quin imò nobis, & ipſi mala pro bonis, & amara pro dulcibus reddidiſſes, verſutiis erga nos, & illam incautus inhærens, ut à te provocaremur injuriis, & provocati colluctaremur ad invicem in querelis, ac ſi & Dei & Eccleſiæ adverſantiam non curares. Non conſiderans providè circumpoſita Regno tuo Regiones & Regna, voluntatem & ſtatum præſidentium in eiſdem, neque conceptus tuorum forſitan Subditorum conſtituerunt in diverſis partibus Regni tui. Leva in circuitu oculos tuos, & vide, cogita & repenſa Romanorum, Angliæ & Hiſpaniæ Regna, quæ undique te circumdant, eorúmque potentias ac ſtrenuitatem & multitudinem incolarum, & patenter agnoſces quòd non fuit tempus acceptabile, non dies ſalutis in diebus iſtis. Nos, & ipſam Eccleſiam talibus punctionibus tangere, talibus perturbare puncturis. Nec revocare debuiſſes in dubium, quòd noſtri & Eccleſiæ adjutorii & favoris ſola ſubtractio in tantùm te debilitaret, ac tuos, quòd ut cætera tua obmittamus incommoda, perſecutiones adverſas ferre non poſſes, ac ubi nos & eandem Eccleſiam tibi adverſarios conſtitueres principales, adeò noſtra & ejuſdem Eccleſiæ, & aliorum prædictorum provocationis tibi ſarcina gravior redderetur, quòd ad ejus pondus tui efficerentur humeri impotentes. Abſit quòd inſolentia Conſiliariorum tuorum ad exterminii præcipitium te deducat, Abſit quòd tuis ſenſibus quævis incaleſcat durities ad talia prorumpendi. Abſit quòd gratus olim filius tam graviter matri reddatur exoſus, quòd ſuis demeritis ſolita dulcedinis verba ſubtrahere ſibi ex neceſſitate cogatur, & quibuſvis periculoſis eventibus exponere vel relinquere non adjutum. Præpara in judicio, fili cariſſime, mentem tuam, & diſcerne & judica quid Apoſtolicæ Sedi conceptûs & conſiderationis advenerit tum diebus iſtis circa diſcuſſionem & examinationem miraculorum, quæ ad invocationem claræ memoriæ L. avi tui facta dicuntur, cum noſtris Fratribus vacaremus, talia nobis exenia præſentaſti, talia præmiſiſti dona, quibus Deum ad iram provocas, & indignationem noſtram non ſolùm, ſed & ipſius Eccleſiæ promereris. Cur degenerat tuæ clementia juventutis à fœlicibus actibus progenitorum tuorum, quibus dictam Sedem fide pura & devotione ſincera ſummis ab antiquo ſtudiis coluerunt, ſe ipſius beneplacitis coaptando. Succede virtutibus quæſumus, qui ſuccediſti Regno, nullam immiſturus maculam excellentis ſui luminis claritati. Quòd ſi forſan ad iniquæ ſuggeſtionis inſtantiam aſſumpſeris cauſam edendæ Conſtitutionis ejuſdem prætextu noſtræ Conſtitutionis, quam nuper pro Eccleſiaſtica edidimus libertate, talis profectò tam ſuggeſtorum quàm ſuggeſti motus nullius fulcitur auxilio rationis. Conſtitutio enim noſtra, ſi ad rivalem ſenſum poſtpoſito conjuge non trahatur, id, ſi benè perpenditur, ſtatuit quod aliàs per ſanctiones Canonicas eſt ſtatutum: licèt pœnas contra tranſgreſſores adjecerit, nonnullis ex communi quaſi vitio peccare deſinentibus potiùs formidine pœnæ, quàm amore virtutis. Non enim præcisè ſtatuimus pro defenſione vel neceſſitatibus tuis, vel Regni tui ab eiſdem Prælatis Eccleſiaſticiſque perſonis pecuniarum ſubſidium non præſtari: ſed adjecimus id non fieri abſque noſtra licentia ſpeciali, adductis in conſiderationem noſtram exactionibus intolerabilibus, Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis, Religioſis & ſæcularibus dicti Regni ab Officialibus tuis auctoritate tua impoſitis atque factis de futuris potiùs veriſimiliter formidantes, cùm ex præteritis certitudo præſumi valeat de futuris. Sed te non novimus ad tales exactiones auctoritate fulcitum, cujus auctoritatis abuſum in te ac quolibet Principe ſæculari divina & humana jura, quin imò judicia deteſtantur, cùm tibi ſit in eis talis auctoritas penitùs interdicta, quod tibi pro tua & ſucceſſorum tuorum ſalute ad perpetuam rei memoriam præſentibus intimamus. Objicias ſi quando per te vel progenitores tuos pro neceſſitatibus dicti Regni ad eandem Sedem habitus ſit recurſus, & inanis tranſierit petitio aures ejus, quin fueritis efficaciter exauditi, ubi nempè Regni (quod abſit) gravis prædicti neceſſitas immineret, ne dum ab ipſius Prælatis & perſonis Eccleſiaſticis tibi vel ipſi Sedes eadem concederet ac faceret ſubveniri, verùm etiam ſi caſus exigeret, ad calices, cruces, aliáque propria vaſa ſuas manus extendet, priuſquam tantum & tale Regnum tam ipſi Sedi carum, imò cariſſimum & ab antiquo devotum, exponeret minoris curæ defectum, quo minus ab ea efficacis defenſionis præſidia ſortiretur. Nunc autem, amantiſſime fili, conſidera quis Rex, quiſve Princeps Regnum tuum non impugnatus à te vel non offenſus impugnat. Nónne Rex Romanorum fuiſſe occupatas à te tuiſque prædeceſſoribus, ſeu occupatas teneri Civitates & Terras ſeu limites ad Imperium pertinentes cum inſtantia conqueruntur; & ſpecialiter *Burgundiæ* Comitatum, quod notum eſt, fore feudum deſcendens ab Imperio, & recognoſcendum ab ipſo? Nónne cariſſimus filius noſter Rex Angliæ illuſtris de nonnullis Terris Gaſconiæ aſſerit illud idem? Nunquid ſuper iis dicti Reges denegant ſtare Juri? Nunquid Apoſtolicæ Sedis, quæ Chriſticolis omnibus præeminet, judicium vel ordinationem recuſant, dúmque in eos ſuper iis peccare te aſſerunt, de hoc judicium ad Sedem non eſt dubium pertinere. Profectò qui contra dictos Reges aſſumptionis & proſecutionis malum dederunt, conſulendo vel inducendo conſilium, dant periculoſiorem progreſſum. Nec eſt habenda fiducia ſuper hoc veriſimiliter boni finis. Cùm ea quæ malo ſunt inchoata principio, ut frequentiùs vix bono exitu peragantur. Pone in recta ſtatera animarum pericula, corporum cædes, expenſarum voragines, damna rerum, quæ occaſione aſſumptionis & tuorum proceſſuum evenerunt, rationis ſequens judicium, & non impetum voluntatis à malorum Conſiliariorum conſiliis elongatus. Et tunc manifeſtè cognoſces te fuiſſe deceptum, nec expediviſſe te talia aſſumpſiſſe. Quid ergo tibi accideret, ſi, quod abſit, Sedem ipſam offenderes graviter, eámque hoſtium tuorum conſtitueres adjutricem, quin potiùs contra te faceres principalem. Cùm nos, & Fratres noſtri, ſi Deus ex alto conceſſerit, parati ſimus non ſolùm perſecutiones, damna rerum & exilia ſuſtinere, ſed & corporalem mortem ſubire, pro Eccleſiaſtica libertate. Sunt & alii, ſicut ad noſtram notitiam eſt deductum, qui malignè ſibi ſurrepunt, dicentes, Jam non poterunt Prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ Regni tui ſervire de feudis vel ſubventiones facere, in quibus feudorum ratione tenentur. Jam non poterunt unum ſcyphum, unum equum dare liberaliter Regi ſuo. Non fertur ad tales & conſimiles interpretationes ſubdolas dictæ noſtræ Conſtitutionis intentio, tam falſidicos interpretes non admittit, ſicut hæc pleniùs aliquibus tuis Nunciis & familiaribus vivæ vocis oraculo ſæpius duximus exponendum. Quantumlibet autem per ſubdolos impulſus verſatus ſis, ut caderes ob prædicta, & ea nos turbaverint, & ad indignationem non ſine ratione moverent: Nos tamen paterni amoris ſoliti, ac eadem Eccleſia te ſui uteri filium oblivi ſci non poſſumus, quin ſuſpenſo rigore te benedictionibus præveniendo dulcedinis & via manſuetudinis proſequendo, experiamur primitus quàm reverenter, quàm efficaciter monita paterna ſuſcipies & medicamenta curantis illius periti Medici, Samaritanorum Vicarii, qui ſuper vulnera cujuſdam hominis deſcendentis de Jeruſalem in Jerico, qui inciderat in latrones, & fuerat ſpoliatus, ac relictus plagis impoſitis ſemivivus, miſericordia motus oleum & vinum appoſuit. Igitur tali exemplo à fomentis olei benigniùs inchoantes, ecce ve- ANNO 1296.

ANNO 1296. nerabilem fratrem nostrum Vivariensem Episcopum, virum quidem probatæ Religionis, scientiæ eminentis, circumspectionis maturæ, ex conversatione diutina nobis & Fratribus nostris notum, & carum, ac tui honoris & commodi zelatorem, qui & de Regno & Terra tuis traxit originem, ad te providimus destinandum, ut præmissa solerter & clarè Celsitudini Regiæ oraculo vivæ vocis exponat, & exprimat, ut præmittitur, mentem nostram. Quem super præmissis & ea tangentibus plenè duximus informandum. Serenitatem itaque Regiam monemus, rogamus, & hortamur, attentè per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenùs non animum revocans, sed gratanter accipiens quòd te instanter nitimur reducere ad salutem, paterna medicamina suscipias reverenter, nostrisque tibi & tuo Regno salubribus monitis acquiescas, errata corrigens per te ipsum, nec permittens in anima per falsa contagia te seduci. Ita quòd à Deo præmium exinde consequaris, nostram & dictæ Sedis benevolentiam tibi conserves & gratiam, & apud homines bonam famam. Nec oporteat nos ad alia & minùs usitata remedia perseveranter, instante ac pulsante, necnon cogente justitia, extendere manus nostras, quamvis hoc inviti & voluntarii faceremus. Datum Anagniæ II. Calendas Octobris, Pontificatûs nostri anno secundo.

Responsiones nomine PHILIPPI PULCHRI *Regis Francorum ad Bullam* BONIFACII *Papæ VIII.* [*Hist. du differend entre le Pape* BONIFACE VIII. & PHILIPPE LE BEL *Roi de France*, aux preuves pag. 21.]

ANTEQUAM essent Clerici, Rex Franciæ habebat custodiam Regni sui, & poterat Statuta facere, quibus ab inimicorum insidiis & nocumentis sibi & Regno præcaveret, & per quæ inimicis subtraheret omnimoda subsidia, quibus ipsum & Regnum possent graviùs impugnare. Hac de causa Dominus Rex, qui nunc est, equos, arma, pecunias, & similia generali Edicto prohibuit extrahi de Regno suo, ne forsitan talia per malignorum fraudulentiam ad manus inimicorum in Domini Regis & Regni præjudicium devenirent: nec hoc simpliciter prohibuit, sed adjecit hoc non debere fieri absque ejus licentia speciali, super hoc habens rectam intentionem, quòd quando sibi constaret pro certo, quòd talia, sic ab ipso prohibita, essent bona clericorum; & quòd extrahi de Regno, sibi & Regno non obessent, nec inimicis prodessent, nulli sic petenti, & præmissa probanti, licentiam denegaret. Et videtur satis mirabile, quòd carissimus filius Papæ, non solùm Clericorum bona, sed etiam personas detinet violenter, nec propter hoc Dominus Papa ipsum denunciat sententiam excommunicationis incurrisse. Sancta mater Ecclesia, sponsa Christi, non solùm est ex Clericis, sed etiam ex Laïcis: imò sacra testante Scriptura, sicut est unus Dominus, una fides, unum baptisma, sic à primo justo usque ad ultimum ex omnibus Christi fidelibus, una est Ecclesia, ipsi Christo, cœlesti sponso, annulo fidei desponsata, quam ipse à servitute peccati, & jugo Veteris Legis, ac Dominio hostis antiqui per mortem suam misericorditer liberavit, qua libertate gaudere voluit omnes illos, tam Laïcos quàm Clericos, quibus dedit potestatem filios Dei fieri, iis videlicet, qui credunt in nomen ejus, & susceperunt Christianæ fidei Sacramenta. Nunquid solùm pro Clericis Christus mortuus est, & resurrexit? absit. Nunquid est personarum acceptio apud Dominum, ut solùm Clerici in hoc mundo gratiam, & in futuro gloriam consequantur? absit. Sed per indifferentiam, omni credenti, operanti bonum per fidem & dilectionem, æternæ retributionis præmium repromisit. Et quia Clerici in Ecclesia, ut patet per prædicta, sunt, & merito, & numero potiores, non debent, nec possunt, nisi forsitan per abusum, sibi appropriare, quasi alios excludendo, Ecclesiasticam libertatem, loquendo de libertate, qua Christus nos sua gratia liberavit. Multæ verò sunt libertates singulares, non universalis Ecclesiæ, sponsæ Christi, sed solùm ejus Ministrorum, qui cultui divino ad ædificationem Populi sunt, vel esse debent spiritualiùs deputati: quæ quidem libertates per Statuta Romanorum Pontificum, de benignitate, vel saltem permissione Principum sæcularium sunt concessæ; quæ quidem libertates sic concessæ vel permissæ, ipsis Regibus Regnorum suorum gubernationem ac defensionem auferre non possunt; nec ea quæ dictæ gubernationi & defensioni necessaria, seu expedientia, deliberato bonorum ac prudentium consilio judicantur, dicente Domino Pontificibus Templi, *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Et quia turpis est pars, quæ suo non congruit universo, & membrum inutile, & quasi paralyticum, quod corpori suo subsidium ferre recusat, quicumque, sive Clerici, sive laïci, sive nobiles, sive ignobiles, qui capiti suo, vel corpori, hoc est Domino Regi & Regno, imò etiam sibimet, auxilium ferre recusant, semetipsos, partes incongruas & membra inutilia, & quasi paralytica esse demonstrant: unde si à talibus pro rata sua subventionum auxilia requiruntur, non exactiones, vel extorsiones, vel gravamina dici debent: sed potiùs capiti, & corpori, & membris debita subsidia; sed & pro defensoribus & pugilibus ipsorum, quibus non licet, vel qui non possunt, pugnare per seipsos, stipendia præparata. Nemo siquidem tenetur pro aliis propriis stipendiis militare: & quod, si inimicorum rabies invalesceret contra Regnum, constat quòd bona Clericorum penitus dissiparentur; quare, multo plus aliis, indigent ab hostili impugnatione defendi: ideòque in naturalis juris injuriam esse videtur, prohibere cuicunque servo vel libero, clerico vel laïco, nobili vel ignobili, clypeum defensionis objicere contra hostilem gladium, aut stipendia solvere defensori. Nónne meritò Deus tales tradidit in reprobum sensum, qui jus naturale & antiquum nituntur subvertere pro suæ libito voluntatis? Et quis sapiens & intelligens hæc, non incidit in vehementem stuporem, audiens Vicarium Jesu Christi prohibentem tributum dari Cæsari, & sub anathemate fulminantem, ne Clerici, contra iniquæ & injustæ persecutionis incursus, Domino Regi & Regno, imò sibimetipsis, pro rata sua, manum porrigant adjutricem? Dare verò histrionibus, & amicis carnalibus, & neglectis pauperibus, expensas facere superfluas in robis, equitativis, comitativis, comessationibus, & aliis pompis sæcularibus, permittitur eisdem, imò conceditur, ad perniciosæ imitationis exemplum. Hoc enim natura & ratio, jus divinum & humanum, pariter detestantur, ad illicita fræna laxare, & licita, imò necessaria, cohibere. Quis enim sanæ mentis judicaret licitum & honestum, sub anathemate cohibere, ne Clerici, ex devotione Principum incrassati, impinguati, & dilatati, pro modulo suo eisdem Principibus assistant, contra ingruentes injustarum persecutionum adversitates, quocunque colore excogitato, doni, vel mutui, vel subventionis, pro seipsis, pro Rege, & Regno pugnantibus, & resistentibus inimicis vi armorum, alimenta præbendo, vel stipendia persolvendo? Non enim prudenter attendunt qui talia prohibent, vel renuunt, quòd hoc nihil aliud est, quàm inimicos juvare, & crimen læsæ Majestatis incurrere, & quasi velle prodere ipsum Reipublicæ defensorem: ad quod crimen puniendum intendimus plus solito, volente Deo oculos aperire. Deum siquidem fide & devotione colimus, & Ecclesiam Catholicam, ac Ministros ejus multipliciter veneramur in Terris, sicut & omnes Patres nostri: sed hominum minas, minùs rationabiles, & injustas, minimè reformidamus: nam coram Deo, favente ejus clementia, semper justitia invenietur in nobis. Nónne Rex Angliæ quondam homo noster ligius vocatus ad judicium coram nobis, cum omni solennitate quâ decuit, ad imperium Domini sui venire contempsit? Quare necesse habuimus Terras, quas à nobis tenebat, ad manum nostram trahere, judicio & justitia mediante, cujus occasione dictus Rex Angliæ homagio & fidelitati, quibus nobis adstringebatur ratione Terrarum, quas à nobis tenebat in feudum, renunciavit expressè, & postea contra nos insurgens crudeliter, prædictas Terras nisus est sibi adquirere, non tam vi armorum, quàm dolo, via justitiæ, & rationis, & consuetudinis approbatæ, penitus prætermissa. Quis Rex, quis-ve Princeps, Terras feodales sic à Vassallo suo dimissas, & tam multipliciter forefactas, ad se non traheret, & non defenderet, tanquam suas? Nec super hoc debetur ab aliquo increpari, sed potiùs de contrario reprehendi. Et Regi Theutoniæ quid potuit, vel debuit, plus offerri, quod esset rationis & pacis, quàm quòd quatuor viri eligerentur idonei, duo pro nobis, & duo pro ipso, qui de limitibus Regni & Imperii cognoscerent, & tractarent, & quidquid super hoc ordinarent, ambo Reges in perpetuum observarent: Et si prædicti quatuor discordarent, ipsi possent eligere quintum, qui eorum discordiam ad concor-

ANNO 1296. concordiam revocaret? Et si dictus Rex Theutoniæ de Comitatu Burgundiæ conqueratur, sua querimonia nulla ratione fulcitur. Nam notorium est omnibus, quòd post guerram apertam, & diffidationem superbam, à dicto Rege nobis factam, dictum Comitatum nobis duximus acquirendum. Nam in diffidatione sua contra nos graviora facere minabatur, & jam forsitan fecisset, si ad hæc sibi se obtulisset facultas. Nónne sanctæ matri Ecclesiæ nos, & Antecessores nostri, multa grata servitia ab antiquo, & immensa beneficia contulimus, quibus Ministri ejusdem multo pinguiùs, & gloriosiùs, quàm in aliis Regnis temporalibus exaltantur? Super quo velit Deus, quòd ingratitudinis vitium non incurrant: non enim debent debitas subventiones negare, sed ultro quicquid habent offerre, præsertim cum videant manifestè, quòd prædicti Reges injustè, & sine causa rationabili, nos impugnant. Quare modò non fuissemus ab Ecclesia amplioribus injuriis provocandi, sed potiùs ab ea, tanquam à pia matre fovendi & placandi, & à malis imminentibus efficaciter consolandi. *Hactenus in Regio.*

CLXXXIX.

1296. / 1297. 27. Mars. *Instrumentum publicum de Decimâ* PHILIPPO IV. *Regi Francorum concessâ à Clero Gallicano. Actum die Mercurii 27. mensis Martii Anno* 1296. *Indictione X. Pontificatûs* BONIFACII *VIII. Anno III.* [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1277. Ex Archivis Illustrissimi Archiepiscopi Albiensis.]

UNiversis per præsens Instrumentum publicum notum fiat quòd anno MCCXCVI. Indict. X. die Mercurii XXVII. mensis Martii Pontificatus Domni Bonifacii Papæ VIII. anno III. venerabiles ac reverendi in Christo Patres & Domini Rotomagensis, Senonensis, Remensis, Narbonensis & Turonensis Archiepiscopi, Cathalaunensis, Laudunensis, Morinensis, Tornacensis, Sylvanectensis, Cenomanensis, Costodiensis, Autissiodorensis, Abrincensis, Aniciensis, Lemovicensis, Parisiensis, Trecensis, Andegavensis, Carnotensis, Sagiensis, & Merunensis Episcopi, necnon discreti viri Magister Petrus de Versione Domini Bituricensis Archiepiscopi & præfatus Dominus Autissiodorensis Episcopus Domini Sisinensis Episcopi vicarii, prout in ipsorum Dominorum Bituricensis Archiepiscopi & Suessionensis Episcopi Litteris videbatur prima facie contineri, Mathæus Cantor Ecclesiæ Belvacensis Domini Belvacensis, Gerardus de Capella Canonicus Cabilonensis, Guillelmus de Eilloto Domini Lingonensis, & Geraldus de Lisona Domini Lactoriensis Episcoporum Procuratores per Litteras procuratorias eorumdem sigillis pendentibus roboratas, ut prima facie apparebat. Item die Jovis proximo subsequenti Magalonensis, Vasatensis, & Santonensis pro se ac pro Petragoricensi & Engolismensi Episcopis, Ebroïcensis, Imbracensis Episcopis, ac Religiosus vir Frater ODO Abbas Monasterii de Fontaneto Cistercienfis Ordinis, Procurator, ut dicebat, Domini Eduensis Episcopi, ac Magister Gualterius de Bello-forti Procurator Domini Aurelianensis Episcopi, per Litteras procuratorias ipsius Episcopi sigillo pendenti munitas, ut prima facie videbatur. Item, die sabbati subsequenti penultima die mensis Martii Magister Reginaldus de Carnaco Domini Bituricensis Episcopi Vicarius, ut dicebat, & Geraldus de Golsadeto Domini Claromontensis Episcopi Procurator, prout in ipsius præsentibus Litteris videbatur prima facie contineri.

Item, die Dominica subsequenti ultima die mensis Martii Dominus de Leussif Episcopus.

Deinde anno, Indictione, Pontificatu præscriptis die Mercurii III. mensis Aprilis Religiosus vir Abbas Monasterii de Pessano Ordinis Sancti Benedicti Auxitanensis Diocesis Dominorum Auxitanensis Episcopi, & Adurensis & Tarbiensis Episcoporum, Procurator, Magister Guillelmus de Celamino Officialis Conseranensis Domini Episcopi ejusdem loci & Petrus Bloyni Canonicus Burdigalensis Decani & Capituli Burdegalensis Sede vacante, & electo ejusdem loci in remotis agente Procuratores, prout in Litteris procuratoriis inde confectis prima facie videbatur, ac Domino Meldensi Episcopo per patentes Litteras suas dicto Domino Senonensi Archiepiscopo directas, prout exemtione illarum pleniùs apparebat; dicti Archiepiscopi & Episcopi, ac Vicarii & Procuratores prædicti nominibus Dominorum suorum prædictorum, Prælatus quilibet pro sua persona & Vicarii ac Procuratores præfati pro personis Dominorum suorum prædictorum duntaxat, in præsentia mei Notarii & testium subscriptorum, concesserunt excellentissimo Principi Domino PHILIPPO Dei gratia Francorum illustri pro subsidio defensionis intrinsecæ Regni sui adversus præsentes impugnationes hostiles, Apostolica fieri licentia quam vidi & legi, decimam unam in festo Pentecostes futuro proximo proximam fore dandam; & aliam decimam III. Calendas Octobris subsequentibus solvendam, si pax interim non interveniret aut treuga quæ guerram præsentem cessare faceret, ipsa durante colligendam & levandam, utramque decimam prædictam auctoritate Ecclesiæ & non auctoritate brachii sæcularis vel per potentiam laïcalem, protestatione præmissa, quod intentionis erat & voluntatis eorum in concessione hujusmodi formam Apostolicarum Litterarum super concessa præstandæ hujusmodi subventionis licentia directarum eisdem in omnibus & per omnia observare, nec contra earum tenorem quidquam agere circa negotium subventionis ejusdem, nec aliter consentire. Hoc etiam expressè acto in Concessione prædicta, quod si aliud onus grave ipsis Prælatis vel Ecclesiis Gallicanis medio tempore imponi contingeret, ad decimam non solutam, ut præmittitur, concessam ab eis, nullatenus tenerentur. Acta fuerunt hæc anno, Indictione, diebus & pontificatu præscriptis præsentibus in Concessione hujusmodi facta à dictis Dominis Archiepiscopis die Mercurii & die Jovis prædictis in Episcopali Palatio Parisiensi, Dominis JOHANNE Cathalaunensi, ROBERTO Laudunensi, & ROBERTO Coseranensi Episcopis, & pluribus aliis ibidem adstantibus in Concessione auctoritate à dictis Episcopis, Vicariis & Procuratoribus diebus Mercurii & Jovis & loco prædictis sic facta G. Rotomagensi, P. Remensi & STEPHANO Senonensi & aliis Archiepiscopis ibidem adstantibus testibus in Concessione dicti Domini Ebroïcensis Episcopi ab eodem facta in hospitio dicti Domini Rotomagensis Archiepiscopi acto Parisius juxta Ecclesiam Ordinis Minorum, discretis viris Magistris Roberto de Carnoto Autissiodorensis, & Roberto de Fraxinis Ebroïcensis Ecclesiarum Canonicis, ac nobili viro Nicolao dicto *Madargent* milite testibus in Concessione dicti Domini Ambianensis Episcopi sic facta dicta die Jovis in hospitio suo sito Parisius juxta portam Macelli; Johanne Franci, & Roberto dicto *Lo Barbeir* perpetuo Capellano in Ecclesia Albiensi testibus in Concessione Reginaldi Vicarii Rutinensis, & Geraldi Procuratoris Claromontensis Episcoporum prædictorum, dicta die sabbati facta apud sanctum Germanum de Pratis juxta Parisius in camera reverendi Patris Domini P. Dei gratia Penestranensis Episcopi; Dominis Narbonensi & Senonensi Archiepiscopis, Autissiodorensi, Morinensi & Sylvanectensi & aliis Episcopis ibidem præsentibus testibus in Concessione dicti Domini Dolensis factum apud sanctum Marcellum prope Parisius in hospitio suo die Dominica supradicta; Nicolao de Forestis Clerico, Guillelmo & Ugoneto dictis *Chansecire* testibus in Concessione dicta die Mercurii tertia mensis Aprilis in camera dicti Domini Penestrinensis prædicta ab Abbate de Pessano, à Magistris G. Officiali Coseranensi & P. Bloy Procuratoribus antedictis, nominibus dictorum Dominorum suorum, ac in exhibitione prædictarum Litterarum Domini Meldensis Episcopi de consensu suo super præmissis in hujusmodi suis Litteris comprehenso; præsentibus Narbonensi, Senonensi & Remensi Archiepiscopis, & Morinensi, Autissiodorensi & Sylvanectensi Episcopis, Magistris Hugone de Pleteio Canonico Carnotensi & Johanne de Brugeria Clerico testibus vocatis specialiter & rogatis, & ego Arbertus de Machovilla Clericus Rotomagensis Diocesis Apostolica publicus auctoritate Notarius præmissis, ut supra scribuntur, præsens interfui & Vicariorum ac Procuratorum dicti Domini Meldensis Litteras, de quibus fit mentio vidi & legi, præmissaque scribi feci & publicavi, & de voluntate & consensu dictorum Prælatorum meoque consueto signo, signavi rogatus.

ANNO 1297.

ANNO 1297.

CXC.

19. Avril. *Litteræ Legatorum a Latere* BONIFACII *Papæ VIII. de Treugis seu Induciis ab eodem inter Reges Romanorum & Angliæ ab unâ, & Regem Galliæ* PHILIPPUM *ab altera parte indictis; nec non de Protestatione dicti* PHILIPPI *contra eandem Indictionem, ut abusivam & aperte Jus Regium suum in temporalibus impugnantem. Datum Credulii 13. Kalend. Maii 1297. Pontificatus Bonifacii anno III.* [GG. LEIBNITZII Codex Juris Gentium; in Mantissa part. 2. pag. 291.]

UNiversis præsentes Litteras inspecturis, miseratione divina B. Albanensis, & S. Prenestinensis Episcopi, salutem in Domino. Notum facimus quod *cum nos exposuissemus* oraculo vivæ vocis excellenti Principi Domino Philippo Francorum Regi Illustri, *treugas per* Sanctissimum Patrem & Dominum nostrum, Dominum *Bonifacium Papam* VIII. Litteris suis patentibus jam dudum *indictas*, usque ad festum Nativitatis Beati Joannis Baptistæ proximò jam elapsum, ipsi Regi ac Romanorum & Angliæ Regibus Illustribus, super guerris instigante Diabolo suscitatis *inter Romanorum & Angliæ Reges* prædictos, seu quemlibet eorundem ex una parte & prædictum Franciæ Regem ex altera, quas Treugas publicare, & dictas Litteras præsentare Francorum & Angliæ Regibus ipsis distuleramus ex causa; nec non [nec non &] ad *prorogationem dictarum Treugarum*, ante tempus earum finitum, Litteris suis patentibus per dictum Dominum nostrum factam, a dicto Festo B. Joannis Baptistæ proximo præterito usque ad biennium percompletum; ac etiam usque ad dictum tempus *Treugas de novo indictas*, sententias insuper excommunicationis in contravenientes latas per ipsum Papam, prout in dictis Litteris plenius continentur: *Cumque dictas Litteras præsentaremus* dicto Regi Franciæ legendas, idem Rex in continenti antequam eædem Litteræ legerentur nomine suo, & se præsente fecit exprimi, & mandavit in nostra præsentia protestationes hujusmodi, & alia, quæ sequuntur: Videlicet, regimen temporalitatis Regni sui ad ipsum Regem solum & neminem alium pertinere, seque in eo neminem superiorem recognoscere, nec habere, nec se intendere, supponere vel subjicere modo quocunque viventi alicui super rebus pertinentibus ad temporale Regimen Regni, sed potius se intendere Feoda sua justitiare, Regnum suum defendere continuè, jusque Regni per omnia prosequi cum Subditis suis, amicis & valitoribus, prout hæc Dominus ministrabit: maxime cum dictarum Treugarum indictionis virtus, vel indicentis intentio, ipsum Regem aliquatenus non impediat in præmissis vel aliquo eorundem, ut dicebat; nec aliquem obicem contrarietatis opponat: sed dicti Regis Regnique sui turbatores, & æmulos arctius reprimat, illorum compescat audaciam, ausus frænet, ac excommunicationis Sententias, si contra Treugarum tenorem ipsarum venire præsumpserint, ipso Rege dictoque Regno suo remanentibus non ligatis, juxta declarationem per dictum Dominum Papam factam Litteris suis patentibus ipsi Regi directis: à quibus declaratione & protestationibus verbo vel facto, nunc vel in futurum idem Rex non intendit recedere, ut dicebat. *Quatenus autem ipsius Regis tangit animam, & ad spiritualitatem attinet*, idem Rex prædecessorum suorum sequens vestigia, *paratus est, monitionibus & præceptis Sedis Apostolicæ devotè ac humiliter obedire, in quantum tenetur & debet*, & tanquam verus & devotus filius Sedis ipsius, & sanctæ Matris Ecclesiæ reverentiam observare. Quibus præmissis, nos ad publicationem dictarum Treugarum & earum prorogationis ac sententiarum processimus, dictasque Litteras Apostolicas & earum tenorem legi & seriatim exprimi facimus Regi prædicto. In quorum testimonium sigilla nostra præsentibus duximus apponenda. Datum Credulii Bellovacensis Dioecesis, decimo tertio Kalend. Maii, anno millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, Pontificatus prædicti Domini Bonifacii Papæ VIII. anno tertio. Sigillatum duobus sigillis dictorum Cardinalium.

ANNO 1297.

CXCI.

Mai. *Traité d'Alliance entre* PHILIPPE LE BEL *Roi de France*, & JEAN D'AVESNES *Comte de Haynaut pour eux & leurs successeurs à toujours. Fait à Pont St. Maixence au Mois de Mai 1296.* [MARTENE, Thesaurus Novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1284. Ex Hasnoniensi Cartario Dominorum de Avesnis.]

C'est ly Alliance entre le Roy de France & ses hoirs d'une part, & le Comte de Haynaut & ses hoirs d'autre, à toz jorz.

PHILIPPE par la grasce de Dieu Rois de Franche, nous faisons assavoir à tous presens & à venir, que nous por nous & pour nos successeurs Rois de Franche, avons fait Alliance à nostre amé & feel JEHAN d'Avesnes Conte de Haynnaut, & à ses hoirs à toz jorz, & li dis Cuens pour luy & pour ses hoirs, à nous & à nos successeurs Rois de Franche, en la maniere qui s'ensuit.

PREMIEREMENT nous promettons en bone foi à luy & à ses hoirs Contes de Haynnaut confort & aide, nommeement contre GUY de Dampierre jadis Conte de Flandre, & ses hoirs, & contre tous autres, és cas en quoi faire le porrions, sans nous messaire vers nos hommes. Et li dis Cuens assi pour luy & pour ses hoirs a pramis en bone foi conseil & aide à nous & à nos successeurs nommeement contre ledit GUY & ses hoirs, & contre tos autres, excepté les personnes de ses Seigneurs, c'est assavoir le Roy d'Alemaigne, & l'Evesque de Liege tant seulement, és cas où il se porroit messaire vers eus, ou envers ses hommes.

Et por ce que nous & li dis Cuens avons à present matire de descort & de guerre envers ledit GUY Conte jadis de Flandre, & les siens & ses aidans, nous sommes aliez especialement ensamble en ce descort, & en ceste guerre, & en autres, de aidier l'un l'autre en bone foi, en la maniere qui s'ensuit.

C'est assavoir que nous les devons aidier à ce ke il recouvre envers ledit GUY & ses hoirs son heritaige, & ait ses jugies fais & à faire, nomeement la Terre de Namur.

Et ne poons audit GUY, ne à ses hoirs faire pais, ne donner trieves, sans le gré dudit Conte de Haynnaut: & tout en autele maniere ne puet li dis Cuens faire pais, ne donner trieves sans nostre gré audit GUY, ne à ses hoirs, & nous doit & est tenu à nous aidier à venir en nostre raison envers ledit GUY & ses hoirs.

La maniere comment lidis Cuens & si hoir Conte de Haynnaut doivent nous & nos successeurs Rois de France aidier contre ledit GUY & ses hoirs, & ses aidans, & autres, & nous aussi, luy & ses hoirs à tos jours, est telle.

Li Cuens nous doit aidier en la Terre de Haynnaut & en la Contée de Flandres à miles armures de fer, & à cinq cens armures de fer, jusques au fleuve de Seine, au gaiges acoûtumés en Franche. C'est à sçavoir por le Banneret vint sols, pour le Bacheler dis sols, & pour l'Escuyer cinc sols tornois, & doivent y estre li cheval dudit Conte & de sa gent estimé & prisié & mis en escrit, & outre le restour acoustumé en Franche nous en ferons selonc nostre bon esgart. Et est à entendre des gaiges & restours devantdis en bonne foi de plus d'armeures de fer plus la ou nous & li Cuens nous acorderions, & de mains, & de ce est il en nostre volanté durant les guerres. Et est à entendre que pour les fortereces de ladite Conté garder, & les perils ki à venir en porroient eschiver, & por les avenus grever, doit y estre envoiés un preudom Chevaliers de par nous, qui loiaulment par son fairement, selonc l'estat des besongnes, & les conditions des lieus, mettra gens d'armes outre les resídens ès lieus, selon ce kil vera en bone foi ke bon sera, à nos gaiges & restours acoustumés, selonc ce que il est devant dit. Derechief se il avenoit aucuns de nos gens, ou des gens dudit Conte, estre pris de guerre par les enemis, ou adversaires, ou aucun heritaige perdu, nous, ne li dis Cuens, ne ferons pais, ne donrons trieves aus enne-mis,

mis, jusqu'à tant ke li prison soient delivré, & li heritaige recouvré, & doivent y estre fetes les semonses & les chevaichies en bone foi por le pais deffendre, & pour chevaichier sur les ennemis par le conseil de chevalier devantdit à nos gaiges & restours accoustumés, si com il est dit devant.

Adecertes se aucun venoient à armes sus le dit Conté, & entroient en sa Terre, ou en la Terre de sa gent, ou asseoient leur fortereces, nous y devons envoier & secourre souffisanment pour ceus remettre arriere aussi comme por nostre propre heritaige en bone foi en l'aide de nous & de nostre Roiaume, se besoing est, & il en soit requis, doit occurre au gaing & restours accoustumés, si comme il est dit devant, sauf ce kil ne se messace vers ses seigneurs & hommes devantdis.

Et est assavoir, ke ces alliances & ces cozes devantdites, toutes & cascune par soy doivent tenir & durer perpetuellement en la fourme & en la maniere devant expressées, & doivent y estre de nous & de nos successeurs, & de luy & des siens de cascun diz ans en diz ans.

Et toutes les fois ke noviaux Rois, ou Cuens de Haynnaut venront à Terre tenir, à greignour fermeté, & memoire des cozes devantdites.

Et quant au cozes dessusdites, & cascune par soy garder, tenir, & fermement accomplir en la maniere devantdite, nous nous oblijons & sommes obligiez por nous & pour nos successeurs à luy & à ses hoirs, & assi à nous & à nos successeurs.

Et pour ce que ces cozes soient fermes & estaubles à toz jours, nous avons fait mettre nostre saiel en ces presentes Lettres.

Ce fut fait à Pont-saint-Messance, l'an del Incarnation nostre Signeur MCCXCVII. ou mois de May.

CXCII.

12. Juin & 17. Octobre.

Convenances faites entre PHILIPPE IV. *Roi de France dit* le Bel, *&* JEAN D'AVESNES *Comte de Haynaut, tant au sujet du libre Commerce, que des anciennes prétentions du Roi sur la Terre d'Ostrevant & autres dépendantes de la Couronne. Le tout contenu en neuf diferents Actes ou Lettres Royaux. Donné à Arras le Mecredi après la Trinité & au Mont St. Eloy la Vigile St. Luc l'an de grace* 1297. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1291. Ex Hasnoniensi Cart. Dominorum de Avesnis.]

I.

Des Marchandises dou Royaume venir en Haynnau.

PHILIPPE par la grace de Dieu Roy de Franche à tous ceus qui ces presentes Lettres verront & oront salut. Sacent tuit ke nous ordenons, volons & consentons, que les marchandises de nostre Royaume puissent aler & venir paisiublement de nostre Royaume en la Conté de Haynnau à estre despenduës de ceus de la Conté, & usées, & de ses aidans, & les marchandises de ladite Conté de Haynnau en nostre Royaume durant les aillances faites entre nous d'une part, & nostre amé & feel JEHAN d'Avesnes Conte de Haynnau d'autre, & volons ke tous nos Justiciers sans autres Lettres voir & demander laissent paisiublement lesdites marchandises passer selonc ceste Ordenance, & commandons à tous nos Sugis de nostre Royaume, ke ceste Ordenance soit tenuë & gardée en tos lors lieus entierement, sans nul epenchement, sauf ce que les droitures acoûtumées à payer par la raison desdites Marchandises soient entierement payées. Et volons ke ces Leitres veuës à celui ki les portera soient sans nul contredit renduës. En thiesmongnage de ce, nous avons audit Conte baillé ces presentes Lettres, saielées de nostre saiel, qui furent faites à Arras le mekredi apriés la Trinité l'an de grace mil deux cent quatre vingt & dis sept.

II.

Sour la garde des Abbayes d'Ostrevant.

PHILIPPE par la grasce Dieu Roys de France à toz ceus ki ces Lettres veront salut. Nos faisons assavoir ke nous tele saisie de la garde des Abbayes & Eglises de l'Ostrevant qu'elle de la main de nostre amé & feel le Conte de Haynnau nous avons prise & mise en la nostre, avons remise en la main dudit Conte, en la maniere qu'ele y estoit devant, sauf en totes cozes nostre droit, & le droit d'autrui. En thiesmoing de laquele coze nous avons fait mettre nostre saiel en ces presentes Lettres.

Donneis ès tentes de les Seclin le merkredi apriés les octaves de la Triniteit l'an MCC. LXXXXVII.

III.

Sor le requeste qui doit estre faite for l'omaige d'Ostrevant.

PHILIPPE par la grasce Dieu Roy de France à tous ceus qui ces Lettres veront & oront salut. Sachent tuit ke nostre ententions suet, est encore, que l'ommaige lequel nos amés & feeus JEHAN d'Avesnes Cuens de Haynnau nous fist de la Terre d'*Ostrevant* s'estendent des cozes qui sont en nôtre Royaume & dedans les fins & non pas aus cozes qui seront trovés estre hors des fins de nostre Royaume, & por ce à ce parfaitement savoir, nous nous sommes agreé & otroié que quatre preudommes soient pris, doi de par nous & doi de par ledit Conte de Haynnau, qui la verité des devantdites cozes enqueront, c'estsavoir qu'iens choses en l'Ostrevant sont de nostre Royaume, ou dedens les fins de nostre Royaume, & qu'iens choses non. Et selonc la verité que cil quatre preudomme oront trowée, & à nous rapportée, nous devons ledit Conte retenir en nostre hommaige de ce qui sera trové en l'Ostrevant estre de nostre Royaume, ou dedans les fins de nostre Royaume. Et des autres chozes qui seront trovées estre hors les fins de nostre Royaume, soit en tout u en partie, nous nous en devons souffir & deporter. En thiesmoing de ce nous avons baillé audit Conte ces presentes Lettres saielées de nostre saiel, qui furent faites & dounées à Arras le merkredi apriés la Triniteit l'an de grace MCCXCVII.

IV.

Le Roy de France annulle toutes les Lettres qu'il a de chiaus de Valenchiennes.

PHILIPPE par la grasce Dieu Roy de France à tous ceus ki ces Lettres veront & oront salut. Sacent tuit, que nous volons, greons & otrions que les convegnences & les Lettres dequele teneur, condition & maniere que eles soient, que li Borgois & la Communauté de la ville de Valenchiennes nous ont faites & données touchant nostre amé & feel JEHANS d'Avesnes Conte de Haynnau, & en son prejudice soient de nule valeur, en quelconques lieus que eles soient trovées, & les anulons des or endroit. Et se par aucune aventure en aucun tams eles pooient estre trovées nous promettons bonement, ke nous iceles audit Comte ou à son comandement les ferons rendre & delivrer sans nul contredit. En tiesmoing de ce nous avons fait bailler audit Comte ces Lettres saielées de no saiel, qui furent faites & dounées a Arras le merkredi apriés la Triniteit, l'an de grasce MCCXCVII.

V.

Le Roys quitte au Comte totes les obligations por le raison des contens qui furent entr'iaus.

PHILIPPE par la grace Dieu Roys de France à tos ceux qui ces presentes Lettres veront & oront salut.

Comme contens fust jadis meus entre nous d'une part, & nostre amé & feel J. d'Avesnes Conte de Haynnau d'autre part, & icis Cuens se fust mis dou tot en nostre volenté, sacent tuit ke nous le devantdit Comte de toutes les chozes & les obligations esqueles il estoit, u pooit estre tenus, à rendre, & à payer

ANNO 1297.

payer à nous, & que nous le peuſſons demander à nous rendre & payer comment & en quele maniere que ce fuſt, par l'occaſion dudit content à dont meut dou tot en tot de graſce & de noſtre bonne volenté le quittons, & quitte clamons, & l'en abſolons, & volons que totes les Lettres que nous avons ou devons avoir de lui, de ce qu'il ſe ſoumiſt à nos volentez, & doudit que nous en deiſmes de nous rendre & payer aucunes cozes, queles qu'eles ſoient, li ſoient renduës & delivrèes ſans nul debat, ſe autres articles ni eſtoient contenuz, & dés maintenant nous les tenons quant à ce por nulles, & de nulle valor, ſauf ce que nous entendons & volons que les Lettres que nous avons del hommage de la Terre d'*Oſtrevanz* demeurent en leur vertu auſiut comme eles eſtoient devant le tans de ces Lettres dounées. En tieſmoing de ce nous avons baillé audit Conte ces Lettres ſaielées de noſtre ſaiel, qui furent faites à Arras le merkredi apriés la Triniteit l'an de grace mil deux cens quatre vingt & dixſept.

VI.

Dou reſſort del Oſtrevant.

Nous RAULS de Clermont Coneſtables de France & Sires de Neele, JAKES de Caſtillon Sires de Leuzes & de Condé, & SYMON de Monlemy Mareſcaux de France faiſons ſavoir à tous que nous avons pourpris & pourprenons ſour nous dou conſentement tres-excellent Prince noſtre chier Signeur PHILIPPE par la grace de Dieu Roy de France, que s'il avenoit ke queſtions de reſſort meuſt en le tiere d'*Oſtrevant* pendant l'enqueſte ki doit y eſtre faite en l'Oſtrevant par quatre preudomes, deus de par noſtre Signeur le Roy, & deux de par noble home le Conte de Haynnau, eſliut nous en ferons tant faire & ouvrer en tel maniere, qu'il ſouffira au Conte devantdit en tieſmoing de ces preſentes Lettres ſaielées de nos ſaials.

Dounées l'an de grace MCCXCVII. le merkredi apriés le Triniteit.

VII.

De victualibus.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum Rex, univerſis Juſtitiariis, Subditis & cuſtodibus paſſagiorum, marchiarum & exituum Regni noſtri, ad quos præſentes Litteræ pervenerint ſalutem.

Cum nos dilecto & fideli noſtro J. Comiti Hannoniæ quod ad Comitatum ipſius, blada, vina & alia victualia, de quibuslibet partibus Regni noſtri portari, vehi & duci facere valeat duxerimus concedendum; mandamus vobis & veſtrum ſingulis, quatenus dictum Comitem ſeu mandatum ſuum præſentes, aut ipſius Comitis facientes de præſentibus mentionem Litteras deferens hujuſmodi victualia, ducere ſive duci, vehi & portari facere liberè abſque impedimento & moleſtia quibuslibet permittatis: ſcituri quod ſi ea arreſtaveritis vel detinueritis minus juſtè, aut propter deliberationem arreſtrorum ſeu detentorum à vobis, aut altero veſtrum aliquid exegeritis, aut receperitis munera, quæ ab illo qui talia receperit reſtitui volumus, aut aliud impedimentum præſtiteritis, per quod dictum Comitem vel ejus madatum aliquod damnum contingat incurrere, delinquentem aut talia committentem graviter puniemus.

Actum in caſtris ante Inſulas XII. die Julii anno Domini MCCXCVII.

VIII.

Des quatre homaiges ke li Roys dona le Conte de Haynnau.

PHILIPPE par la grace de Dieu Roys de France à tous chiaux ki ces preſentes Lettres veront & oront ſalut. Nous faiſons ſavoir à tous, que nos avons doné & otroié à noſtre amé & feel JEHAN d'Aveſnes Conte de Haynnau quatre homages, ki eſtoient tenut de GUY de Dompierre jadis Conte de Flandres, che eſt à ſavoir de HUON de Mande, GERART de Pothes, MAHIEU de Laval & ROBERT de Mande Chevaliers, à rechevoir & tenir dou devantdit Conte de Henaut & de ſes oirs perpetuelement, & mandons & commandons demaintenant à dis Chevaliers que il entrent en la feautet dudit Conte, & ſachent homage tel que il a acouſtumé à faire duſques à ore leſquels quatre homages pour l'eſtimation que il ſeront priſiet cherront en rabattre de quatre mil lib. de Terre, que nos li devons aſſeoir de conqueſtes de Flandres. En teſmoing de ces coſes nos li avons donet nos Lettres ſaielées de noſtre ſeel.

ANNO 1297.

Donné à Mont Saint Eloy la vigile Saint Luc l'an de grace MCC quatre-vins & dis-ſept.

IX.

De VI. mil libr. de Terre que li Roys donna au Conte de Haynnau.

PHILIPPE par la graſſe de Deu Roys de France à tous cheus qui ces preſentes Lettres verront & orront ſalut. Savoir faiſons que nos permettons & nos obligons tres maintenant envers noſtre amé & feel J. d'Avenne Conte de Haynaut de ſis milles lib. de tornois petis de rente perpetuelment, deſquels ſis mille lib. de rente par an, ſi com il eſt dit, nos li devons aſſeoir quatre mille lib. en ſen ſouffiſant des conqueſtes de Flandres, & deus mille lib. caſcun an en noſtre bourſe, à payer à termes accouſtumez, juſques à tant que nos li aurons aſſis en ſen ſouffiſſant. Et eſt à ſavoir que de ſis mille lib. devantdites doit li dis Cuens venir en noſtre homage. Et en teſmoing de choſes deſſuſdites, nos avons fet ſeeler ces Lettres de noſtre ſeel.

Donné à Mont S. Eloy, la vigile Saint Luc, l'an de grace MCCXCVII.

CXCIII.

31. Juilllet

Bulla BONIFACII VIII. *Papæ quâ interpretans Conſtitutionem ſuam incipientem* Clericis Laicos, *declarat eam non ſpectare ad Dona vel Mutua voluntaria Prælatorum & Perſonarum Eccleſiaſticarum Regni Franciæ, licet forſitan ad hoc nomine Regis requiſitarum, nedum ad Jura feudalia, & Cenſualia Regi & ſucceſſoribus ſuis debita. Datum apud Urbem veterem 2. Kal. Auguſti Pontificatus ſui anno III.* ACCESS T *Decretum Cleri Gallicani de ſolvendis Regi biennii decimis.* [*Hiſtoire du diferend de* BONIFACE VIII. *avec* PHILIPPE LE BEL. Aux preuves p. 39. MARTENE, Theſaurus Anecdotorum, Tom. I. col. 1288. avec des diferences aſſez grandes. C'eſt auſſi du Pere MARTENE que nous tirons le *Decretum Cleri Gallicani.*]

UNIVERSIS præſentes Litteras inſpecturis Offic. Cur. Par. ſalutem in Domino. *Noveritis nos* anno Domini milleſimo trecenteſimo tertio, die Veneris poſt Nativitatem Domini vidiſſe quaſdam Litteras ſub hac forma: Bonifacius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filiis electis Abbatibus, Prioribus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Capitulis, & aliis perſonis, necnon & nobilibus viris, Ducibus, Comitibus, Baronibus, militibus & cæteris per Regnum Francorum conſtitutis. Ad perpetuam rei memoriam. Etſi de ſtatu Regni cujuslibet in quo Catholicæ fidei cultus viget, paternæ ſollicitudinis ſtudio cogitemus, ad ſtatum tamen Chriſtianiſſimi Regni Franciæ, in quo ſemper anteactis temporibus erga Romanam Eccleſiam matrem viguit devotionis integritas, reverentiæ plenitudo reſplenduit, fervuit obedientiæ promptitudo, tanto ſolertiùs aciem conſiderationis extendimus, & circa illud cogitationis noſtræ verſatur inſtantia, quantò ipſum uberiori favore proſequimur, & ſinceriùs gerimus in viſceribus caritatis. Dudum ſiquidem Paſtoralis Officii debitum exequentes in favorem Eccleſiarum, & Eccleſiaſticæ libertatis auctoritate Apoſtolica duximus ſtatuendum, ne Prælati, & perſonæ Eccleſiaſticæ cujuſcumque dignitatis, ſtatus, aut conditionis exiſtant, ſub adjutorii, mutui, vel doni nomine, Imperatoribus, Regibus,

ANNO 1297. gibus, Principibus, aut Præsidentibus cæteris, præstent absque Apostolicæ Sedis auctoritate subsidia, quocumque nomine censeantur, néve Imperatores, Reges, Principes, aut aliter præsidentes ea imponere, exigere, vel recipere ab eisdem Prælatis & personis Ecclesiasticis audeant, certis pœnis adjectis nihilominus in hac parte. Verùm nonnulli nostræ intentionis ignari, suæque prudentiæ innitentes, hujusmodi Constitutionem nostram non rationabili, aut æquitati consonæ, sed voluntariæ interpretationi subjicere moliuntur, non attendentes, quòd ad eum qui condidit interpretatio noscitur pertinere. Nos igitur huic morbo congruam intendentes adhibere medelam, & ut cujuslibet ambiguitatis scrupulus in hac parte tollatur, & veritatis puritas elucescat, auctoritate præsentium declaramus, quòd constitutio ipsa, vel ejus prohibitio, ad donaria vel mutua, seu quævis alia voluntaria Prælatorum & personarum Ecclesiasticarum ejusdem Regni, cujuscunque status, ordinis, vel conditionis existant, omni prorsus tractione, aut exactione cessante, se aliquatenus non extendat, licèt ad id forsitan carissimi in Christo filii nostri Philippi Francorum Regis illustris, vel successorum suorum qui pro tempore fuerint, aut Officialium eorumdem, seu Ducum, Baronum, Nobilium, vel aliorum dominorum temporalium de Regno prædicto, requisitio curialis, & amica præcedat, quódque feudalia, censualia, sive jura quælibet in Rerum Ecclesiasticarum datione retenta, vel alia servitia consueta Regi ejusque successoribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus & aliis temporalibus Dominis supradictis, tam de jure quàm de consuetudine à personis Ecclesiasticis debita præfata constitutio non includat, vel aliquatenus comprehendat, & quòd personæ Ecclesiasticæ pro Ecclesiarum suarum utilitatibus, compositionis, aut transactionis titulo, vel alio quovis modo, seu pro libertatibus acquirendis, cum Rege, suisque successoribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & aliis Dominis temporalibus prælibatis, prout Conscientiis eorum videbitur, & ante constitutionem eandem poterant, liberè valeant convenire, nec illas per ipsius constitutionis vigorem in iis contingat aliquatenus impediri; quódque Constitutio eadem Clericos clericaliter non viventes, sese mercationibus, & mercimoniis præsertim inhonestis & vilibus, vel sævis immiscentes actibus non defendat. Adjicimus insuper hujusmodi Declarationi nostræ, quòd si præfatis Regi, & successoribus suis pro universali, vel particulari ejusdem Regni defensione periculosa necessitas immineret, ad hujusmodi necessitatis casum se nequaquam extendat Constitutio memorata; quin potiùs idem Rex, ac successores ipsius possint à Prælatis, & personis Ecclesiasticis dicti Regni petere, ac recipere pro hujusmodi defensione subsidium, vel contributionem, illúdque ad illam Prælati & personæ prædicti, præfato Regi, suisque successoribus, inconsulto etiam Romano Pontifice, teneantur & valeant, sub quotæ nomine, aut aliàs etiam imperari, non obstantibus Constitutione prædicta, seu quovis exemptionis, vel alio quolibet privilegio sub quacunque verborum forma confecto, à Sede Apostolica impetrato; quódque necessitatis declaratio supradictæ ipsius Regis, & successorum suorum conscientiis, dummodo successores ipsi vicesimum ætatis annum exegerint, relinquatur, super quo dictorum Regis, & successorum conscientias onerari, eisque innotescere volumus, quòd quicquid recipi ultra ipsius defensionis casum contigit, in suarum recipient periculum animarum, sub quo nisi salubriter providere, aut attendere potuerunt, in quo periculo remanerent. Si verò defensionis prædictæ tempore hujusmodi ætatis annum præfati non excesserint successores, declaratio necessitatis ejusdem Prælatorum, Clericorum, & Laïcorum, qui de ipsorum successorum stricto consilio, seu majoris partis ipsorum fuerint, conscientiis relinquatur, quorum similiter conscientias onerari volumus, eisque pleniùs aperiri, quòd si quid ultra casum defensionis reciperetur ejusdem, in dispendium salutis Consiliariorum reciperetur ipsorum, illudque restituere teneantur: quódque præterea non existit intentionis nostræ, non extitit, nec existit per Constitutionem prædictam, seu Declarationem præsentem, jura, libertates, franchisias, seu consuetudines quæ præfatis Regi & Regno, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & quibusvis aliis temporalibus Dominis editionis præfatæ Constitutionis tempore, ac etiam ante illud competere noscebantur, tollere, diminuere, vel quovis modo mutare, aut eis in aliquo derogare, seu novas servitutes, vel submissiones imponere, sed jura, libertates, franchisias, & consuetudines supradictas, prætactis Regi, & aliis, illæsa & integra conservare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli ejus se noverit incursurum. Datum apud Urbem veterem 11. Kal. Augusti, Pontificatus nostri anno tertio. In cujus Rei testimonium sigillum Curiæ Parisiensis præsentibus Litteris duximus apponendum. Datum anno & die prædictis. ANNO 1297.

Decretum Cleri Gallicani de solvendis Regi biennii decimis.

Cùm igitur præfato Domino Regi, prout inter cetera liquidò patet, à supradicto Domino Pontifice sit concessum quod si ipsi vel successoribus ejus pro universali & particulari Regni prædicti defensione periculosa necessitas immineret, ad casum hujusmodi se nequaquam extenderet Constitutio prælibata, quin ipse Rex & successores sui possent à Prælatis & personis Ecclesiasticis dicti Regni petere ac recipere pro hujusmodi defensione subsidium vel contributionem, illudque vel illam Prælati & personæ prædictæ præfato Regi suisque successoribus, inconsulto etiam Romano Pontifice tenerentur & valerent sub quotæ nomine aut alias etiam imperari, quodque necessitatis declaratio ipsius Regis conscientiæ relinqueretur; cùmque præfatus Dominus Rex vocatis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis personis Ecclesiasticis dicti Regni Parisius congregatis, perlecta & exposita sibi concessione prædicta, necessitatem sui Regni evidentem aperiens, & expostulans eidem pro hujusmodi necessitate subveniri, in sua declaravit conscientia necessitatem ad præsens imminere periculosam; adeo quod à Prælatis & personis Ecclesiasticis subsidium & contributionem petere & recipere necesse haberet pro Regni defensione prædicti, asserens subsidium decimæ biennii redituum & proventuum personarum Ecclesiasticarum quatenus eas contigit etiamsi statim eas solveret, non satis sufficere pro defensione prædicta. Nihilominus præfati congregati Prælati subsidium seu contributionem hujusmodi instantem & rationabilem existimantes, eam spontanea voluntate præfato Domino Regi pro dicta defensione concesserunt exhibendam & reddendam, videlicet decimam unius anni in instanti media Quadragesima, & aliam decimam in instanti............

CXCIV.

Erectio Comitatus Britanniæ & in Ducatum & Pariam Franciæ per PHILIPPUM IV. *Regem in gratiam* JOANNIS II. *facta, iisdem honoribus & prærogativis, quibus Duces Burgundiæ utuntur. Actum Curtraci. Mense Septembri anno* 1297. [LOBINEAU, Histoire de Bretagne, au volume des Preuves col. 442. D'où cette Piece est tirée. Elle se trouve aussi dans les *Annales de* BELLEFOREST. Tom. I. fol. 767. & dans D'ARGENTRE', Histoire de Bretagne livre 5. pag. 320.] Septembre.

PHilippus Dei gratia Francorum Rex. Ad honorem cedit & gloriam regnantium & regnorum, si ad Regiæ potestatis dirigendi negotia insignibus viri conspicui præficiantur Officiis, & inclitis personæ præclaræ dignitatibus præferantur; ut & ipsi sua gaudeant nomina honoribus intitulata magnificis, & cura regiminis talibus decorata lateribus, à sollicitudinibus relevetur, pacisque ac justitiæ robore, quæ Regnorum omnium fundamenta constituunt, conservari commodius valeant & efficacius ministrari; & per hoc etiam gratiam credimus extolli regnantium & vigorem crescere fidei & devotionis in Subditis, si viri præclari virtutibus, & nitore conspicui meritorum, congruis efferantur honoribus, & fidelium obsequiosa devotio condignis præmiorum retributionibus prosequatur; ut & ipsi pro suæ meritis probitatis sibi honoris titulos accrevisse congaudeant, & alii eorum exemplo ad similia ferventius animentur.

Notum

ANNO 1297. Notum igitur facimus universis tam præsentibus quam futuris nos, quod attendentes devotionis, fidei. fidelitatis probatæ constantiam, nec non prudentiam & providæ circumspectionis industriam dilecti & fidelis nostri Joannis Ducis Britanniæ, grata & accepta servitia quæ nobis in nostris & Regni nostri negotiis, probatis effectibus, impendit diutius & exhibet incessanter, ac labores etiam & expensarum onera, quæ ad nostrum ipsius Regni honorem subiisse dignoscitur: considerantes insuper, quod duodecim Parium, qui in prædicto nostro Regno antiquitus esse solebant, est adeo numerus diminutus, quod antiquus ejusdem Regni status diminutione hujusmodi deformatus multipliciter videbatur, sicque volentes eundem Ducem hujusmodi, suæ probitatis & præcellentium meritorum obtentu, honoribus promovere præcipuis & non minus Regni nostri statum veterum dignitatum ornatibus reformare; ipsum, de gratia nostra, abundantia & plenitudine Regiæ potestatis præfati Regni nostri Franciæ creamus & promovemus in Parem & Paritatis hujusmodi dignitatem Britanniæ Ducatui annexentes, præsentium tenore statuimus ut tam ipse quam successor ejusdem Ducis Britanniæ, qui pro tempore fuerit, Par ejusdem Regni perpetuis temporibus habeatur, omnigenæ Paritatis ejusdem, quemadmodum dilectus & fidelis noster Dux Burgundiæ compar ejus, & prærogativa lætetur. Pro qua quidem Paritate nobis hommagium præstitit idem Dux; ac successores sui Britanniæ Duces nobis & successoribus nostris Francorum Regibus præstare perpetuo tenebuntur. Et ne possit in dubium revocari Ducem ipsum, qui Comes fuit aliquando nostris vocatus in Litteris, Ducem fore & terram Britanniæ Ducatum existere, ipsumque Ducem in posterum debere vocari, auctoritate Regia ex certa scientia declaramus & tenore Præsentium confirmamus. Quod ut ratum & stabile perseveret, præsentibus Litteris nostrum fecimus apponi sigillum. Actum Curtraci anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo-septimo, mense Septembri.

Erectio pari formâ & tenore Comitatûs Andegavensis *in* Ducatum *&* Pariam *Franciæ per eundem Regem* PHILIPPUM IV. *nomine facta in gratiam* CAROLI *Comitis* Andegavensis. *Actum Curtraci mense Septembri Anno* 1297. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1300. Ex Mſ. Cl. V. Petri Menard Urbis Turonensis Præfecti.]

PHILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex. Ad honorem cedit & gloriam Regnantium & Regnorum, si ad Regiæ Potestatis dirigenda negotia insignibus viri conspicui præficiantur Officiis, & inclytis præclaræ personæ dignitatibus præferantur, ut & ipsi sua gaudeant nomina honoribus intitulata magnificis, & cura Regiminis talibus decorata lateribus, à solicitudinibus relevetur pacisque ac justitiæ robora quæ Regnorum omnium fundamenta consistunt conservari commodius valeant, & efficaciùs ministrari. Ex hoc etiam gratiam credimus extolli Regnantium, & vigorem crescere fidei & devotionis in Subditis, si viri præclari virtutibus, & nitore conspicui, meritis & congruis efferantur honoribus, & fidelium obsequiosa devotio condignis præmiorum retributionibus prosequatur; ut & ipsi pro suæ merito probitatis sibi honoris titulos accrevisse congaudeant, & alii eorum exemplo ad similia ferventius animentur. Notum igitur facimus universis præsentibus & futuris, quod nos attendentes devotionis, fidei, & fidelitatis probatæ constantiam, necnon prudentiam, & providam circumspectionis industriam carissimi germani & fidelis nostri CAROLI Comitis Andegaviæ, grataque & accepta servitia quæ nobis in nostris & Regni nostri negotiis probatis affectibus impendit diutius, & exhibet incessanter, ac laboris etiam & expensarum onera quæ ad nostrum & ipsius Regni honorem subiisse dignoscitur: considerantes etiam quod XII. Parium, qui in prædicto Regno nostro antiquitus esse solebant, est adeo numerus diminutus, quod antiquus ejusdem Regni status ejus diminutione ejusmodi deformatus multipliciter videbatur: sicque volentes eumdem Comitem hujusmodi suæ probitatis & præcellentium meritorum obtentu honoribus promovere præcipuis, & non minus Regni nostri solium veterum dignitatum ornatibus reformare, Comitem ipsum de gratiæ nostræ abundantia & plenitudine Regiæ potestatis, præfati Regni nostri creamus & promovemus in Parem, & paritatis hujusmodi dignitatem Andegaviæ Comitatui annexantes, præsentium tenore statuimus, ut tam in se quam successoribus ejusdem Comitis Andegavensis, qui pro tempore fuerint, Par ejusdem Regni perpetuis temporibus habeatur, omniumque Paritatis ejusdem, quemadmodum diligens, & fidelis noster Dux Burgundiæ compar ejus jure & prærogativa lætetur: pro quali quidem Paritate nobis homagium præstitit idem Comes ac successores sui Andegavenses Comites nobis & successoribus nostris Franciæ Regibus præstare perpetuo tenebuntur. Quod ut ratum & stabile perseveret, præsentibus Litteris nostrum fecimus apponi sigillum. ANNO 1297.

Actum Curtraci anno Domini MCCXCVII. mense Septembri.

CXCV.

1297. 1298. 1-2. & 3. Janvier. *Instrumentum publicum de Interpellatione* PETRI *Episcopi Carcassonensis &* PETRI DE BITURIS *Succentoris Aurelianensis*, *Legatorum Regis Galliæ*, *facta* JACOBO *Regi Aragoniæ*, *ut* JACOBUM *Regem Majoricarum in Regno suo & adjacentes Insulas restituat*, *atque satisfaciat Tractatui coram S. Pontifice concluso*, *cum Responsione & Exceptione prædicti Regis Aragoniæ. Actum apud Valentiam in domo Episcopali a* 1. *die Januarii ad* 3. *anno* (1) *Incarnationis Domini* 1297. CUM *Insertis Procuratoriis* PHILIPPI *Regis Franciæ. Datum Parisius* 14. *Novembris* 1297. ET *sub procuratoriis memoratorum Episcopi Carcassonensis & Successoris Aurelianensis. Datum Perpiniani anno Domini* 1297. *die Martis ante festum Beati Thomæ Apostoli.* [STEPHANI BALUZII Vitæ Paparum Avenion. Tom. II. col. 26. Ex authentico.]

IN nomine Domini. Amen. Notum sit cunctis hoc Instrumentum publicum inspecturis quòd anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, primo die mensis Januarii, venerabiles & discreti viri Domini Guillelmus de Castilione Archidiaconus Carcassonensis & Stephanus Cadelli Prior de Betolla ex parte Reverendi Patris Domini Petri Dei gratia Carcassonensis Episcopi, & Magistri Petri de Bituris Succentoris Aurelianensis excellentissimi Principis Domini Regis Franciæ Clerici præsentaverunt & legi fecerunt inclito & magnifico viro Domino Jacobo de Aragonia quasdam Litteras patentes dicti Domini Regis Franciæ sigillo ipsius Domini Regis pendenti cereo sigillatas. Item præsentaverunt & legi fecerunt eidem Domino Jacobo quasdam alias Litteras patentes sigillis ipsorum Domini Episcopi & Succentoris pendentibus cereis sigillatas. Quarum Literarum tenores tales esse noscuntur.

PHILIPPUS Dei gratia Franciæ Rex universis præsentes Literas inspecturis salutem. Notum facimus quòd nos ob reverentiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ & propter bonum pacis omnia & singula facere & complere volentes quæ secundùm Tractatum pacis habitum coram summo Pontifice inter nos & carissimum germanum & fidelem nostrum Karolum Valesiæ Comitem seu Nuncios nostros ex una parte, & nobilem virum Jacobum de Aragonia seu Nuncios & Procuratores ejus ex altera, & juxta tenorem papalium Rescriptorum per nos facienda & adimplenda existunt, ne circa hoc possit nobis defectus aliquis imputari, dilecto & fideli nostro Episcopo Carcassonensi & Magistro Petro de Bituris Succentori Aurelianensi Clerico nostro exhibitoribus præsentium damus & concedimus plenam & liberam potestatem restituen-

(1) Cette Date doit être necessairement entendue de l'Incarnation à la Romaine, qui étant plus courte d'un an que l'Ere vulgaire, fait que le Mois de Janvier 1297. de l'Incarnation répond au Mois de Janvier 1298. de la Nativité. Les Dates des deux Procurations inserées dans l'Instrument, l'une du 14. Novembre, l'autre du Mardi avant la Fête St. Thomas 1297. ne laissent là-dessus aucun sujet de doute [D.U.M.]

ANNO 1297. 1298.

stituendi castra & fortalicia ac stabilia omnia quæ tenemus, seu alter pro nobis occasione guerræ inter nos & dictum Jacobum existentis, & specialiter castrum de Salvaterra, quod est in confinio regnorum Navarræ & Aragoniæ, restituendi Jacobo memorato, necnon & castra illa quæ pro nobis & nomine nostro tenet inclitus Princeps carissimus avunculus noster Jacobus Rex Majoricarum illustris, ac ponendi vallem de Herants in manu sequestri seu sequestrorum, compromittendique pro nobis & nomine nostro cum dicto Jacobo vel ejus gentibus in quascunque personas super possessione & jure dictæ vallis, ac omnia & singula ad præmissa pertinentia faciendi & complendi quæ circa hæc per nos facienda sunt & complenda juxta dictum pacis Tractatum & tenorem papalium Rescriptorum, ratum habituri & firmum quicquid per ipsos super præmissis fuerit pro nobis & nomine nostro factum, dantes omnibus Justiciariis & Subditis nostris tenore præsentium in mandatis ut in præmissis & ea tangentibus eisdem efficaciter pareant & intendant. In cujus rei testimonium præsentibus Litteris nostrum fecimus apponi sigillum. Actum Parisius XIIII. die Novembris anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo.

MAGNIFICO AC POTENTI VIRO Domino Jacobo de Aragonia Petrus divina permissione Episcopus Carcassonensis & Petrus de Bituris Succentor Aurelianensis excellentissimi Principis Domini Franciæ Regis Clericus salutem & paratam ad ejus beneplacita voluntatem. Cùm serenissimus Princeps Dominus noster Dominus Philippus Dei gratia Franciæ Rex prædictus ob reverentiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ & propter bonum pacis omnia & singula facere & complere volens quæ secundùm Tractatum pacis habitum coram sanctissimo Patre nostro Domino summo Pontifice inter eundem Dominum Regem & germanum ipsius Dominum Karolum Valesii & Ansonii Comitem seu Nuncios eorundem ex una parte & vos seu Nuncios & Procuratores vestros ex altera, & juxta tenorem papalium Rescriptorum per eosdem Dominum Regem Franciæ & ejus fratrem prædictum facienda & complenda existunt, ne circa hoc possit eidem Domino Regi defectus aliquis imputari, nobis dederit & concesserit plenam & liberam potestatem restituendi vobis castra & fortalicia & stabilia omnia quæ idem Dominus noster Rex tenet, seu alter pro eo, occasione jam motæ guerræ inter ipsum Dominum nostrum Regem & vos ac prædecessores vestros, & specialiter castrum de Salvaterra, quod est in confinio Regnorum Navarræ & Aragoniæ, necnon castra omnia illa quæ tenet pro dicto Domino nostro Rege inclitus Princeps Dominus Rex Majoricarum avunculus & valitor ipsius, ac etiam ponendi vallem de Herayn in manu sequestri seu manibus sequestrorum, ac compromittendi pro ipso Domino nostro Rege & suo nomine vobiscum super possessione & jure dictæ vallis seu cum Procuratoribus vestris habentibus super hoc plenam & liberam potestatem, insuper faciendi & complendi pro ipso Domino nostro Rege omnia & singula ad præmissa pertinentia quæ circa ipsa per ipsum Dominum nostrum Regem facienda seu complenda sunt juxta pacis Tractatum & secundùm tenorem papalium Rescriptorum, nos volentes efficaciter ejusdem Domini nostri parere mandatis, ne eidem Domino nostro ob nostram, quod absit, negligentiam possit defectus aliquis imputari, ejusdem nomine & pro ipso pro executione prædicti mandati procedimus in hunc modum, & per præsentem Epistolam & insuper per venerabiles & discretos viros Dominos Guillelmum de Castilione Archidiaconum Carcassonensem & Stephanum Cadelli Priorem de Betolla præsentium exhibitores Nuncios nostros, quos ad hoc specialiter destinamus, Celsitudini vestræ offerimus quæ sequuntur, videlicet restitutionem castrorum & fortaliciorum ac stabilium omnium quæ idem Dominus noster Rex tenet, seu alter pro eo, occasione jam motæ guerræ inter ipsum Dominum nostrum Regem & vos & prædecessores vestros, & specialiter castri de Salvaterra, quod est in confinio Regnorum Navarræ & Aragoniæ, necnon castrorum omnium illorum quæ tenet pro eodem Domino Rege inclitus Princeps Dominus Rex Majoricarum avunculus & valitor ipsius. Offerimus etiam nos paratos ponere vallem de Herayn in manu sequestri seu manibus sequestrorum, & compromittere pro ipso Domino nostro Rege & suo nomine vobiscum vel cum vestris Procuratoribus super possessione & jure dictæ vallis, & insuper facere & complere pro ipso Domino nostro Rege omnia & singula ad præmissa pertinentia quæ circa ipsa per ipsum Dominum nostrum Regem facienda sunt & complenda juxta pacis Tractatum & tenorem papalium Rescriptorum. Requirimus insuper & interpellamus, cum instantia qua majori possumus, dominationem vestram ut per vos juxta prædictum pacis Tractatum & secundùm Ordinationem Apostolicam impleantur à parte vestra quæ implenda & facienda sunt. Et si infra nativitatem Domini instantem hæc per vos non fuerint adimpleta, & specialiter restitutio Regni Majoricarum cum pertinenciis suis facta, protestantes quòd non intendimus recedere nec volumus à termino præfixo vobis ad hujusmodi complenda per sanctissimum Patrem Dominum nostrum summum Pontificem, sed volentes quòd lapsus illius termini illum quem potest & debet sortiatur effectum, hoc salvo requirimus ut suprà & interpellamus magnificentiam vestram ut nihilominus quantocyus post terminum prædictum moram, si quam contraxeritis, purgare curetis; aut quod factum non fuerit nec completum ex parte vestra, interpellamus & requirimus quòd illud quantocyus compleatis, secundùm quòd ordinatio Apostolica vos astringit. Et specialiter requirimus & interpellamus quòd restituatis plenariè secundùm dictum pacis Tractatum & Ordinationem Apostolicam Regnum Majoricarum cum Insulis Minoricarum & Eviçæ & aliis eidem Regno adjacentibus & castrum & vallem de Rippis inclito Domino Jacobo Regi Majoricarum dicti Domini Regis valitori, aut ejus certo mandato. Restituatis insuper & faciatis quæcunque alia restituenda & facienda sunt ex parte vestra prædictis Dominis Franciæ & Majoricarum Regibus & valitoribus eorundem. Nos enim pro complendis & perficiendis actualiter & cum effectu quæ ex parte Domini nostri Regis Franciæ implenda & perficienda sunt offerimus & nos etiam astringimus ad expectandum vos per triginta dies computandos à die præsentationis præsentis Epistolæ vobis faciendæ apud Panissars vel circa, in loco communi tamen & convenienti vobis & nobis. Requirimus autem magnificentiam vestram ut nos de die certa, quam de dictis triginta diebus elegeritis, ad comparitionem vestram & nostram in loco aut locis prædictis absque defectu tempestivè certificare nos curet per Literas patentes nobis per exhibitores præsentium deferendas. Hæc autem nobis intimantibus prædicto Domino Majoricarum Regi, idem Dominus Rex prædicta tempus & locum acceptavit; & ibidem simul nobiscum personaliter intererit, Deo dante, pro faciendis & complendis quæ secundùm dictum pacis Tractatum & Ordinationem Apostolicam in hujusmodi ex parte sua facienda fuerint & complenda. In quorum testimonium & fidem pleniorem huic Epistolæ præsenti sigilla nostra duximus apponenda. Datum Perpiniani anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, die Martis ante festum beati Thomæ Apostoli. QUIBUS Litteris in præsentia ipsius magnifici Domini Jacobi de Aragonia & testium infrascriptorum lectis, & Litteris dictorum Domini Episcopi & Succentoris eidem traditis, ac copia Litterarum dicti Domini Regis Franciæ sibi facta, & transcripto earundem sibi tradito, prædicti Domini Archidiaconus & Prior obtulerunt ore tenus pro dictis Dominis Episcopo & Succentore, requisiverunt, & interpellaverunt, ac protestati fuerunt eidem Domino Jacobo sicut in dictis Litteris Dominorum Episcopi & Succentoris pleniùs & latiùs continetur. Et dictus Dominus Jacobus dixit & respondit quòd super præmissis deliberaret, & deliberatione habita responderet. Acta sunt hæc omnia apud Valentiam in Domo Episcopali prima die mensis Januarii anno prædicto, in præsentia & testimonio venerabilis Patris Domini Raymundi Dei gratia Episcopi Valentini, Dominorum Guillermi de Namontaguda & Petri Costæ Jurisperiti, Raymundi de Capraria Canonici Illerdensis, Gonçalbo Garçia Militis, Dominorum Jacobi de Bernicio utriusque Juris Professoris & Berengarii de Calderiis Militis, Guillermi Maurini Rectoris Ecclesiæ de Ruppe-negata, Johannis Palagani Presbyteri, Magistri Bartholomæi Vesiani publici auctoritate imperiali Notarii, & mei Laurentii Plasense Notarii publici Perpiniani, qui prædictis omnibus actis coram præfato Domino Jacobo de Aragonia unà cum dictis testibus præsens interfui, & requisitus & mandatus per dictos Jacobum de Bernicio & Berengarium de Calderiis hæc omnia manu propria scripsi. POSTHÆC, eodem anno, die tertia præmissi mensis Januarii, dictus

ANNO 1297. — 1298.

tus Dominus Jacobus de Aragonia, deliberatione habita, Responsionem suam præfatis Dominis Archidiacono & Priori reddidit in scriptis per hunc modum, & eam legi fecit, & verbo tenus etiam respondit in effectu sicut in ipsa scriptura continetur. Cujus scripturæ tenor talis est.

AD LITTERAM Regis Franciæ supradictam per Guillermum de Castilione Archidiaconum Carcassonensem & Stephanum Catelli Priorem de Betolla Nuncios venerabilis Episcopi Carcassonensis & Petri de Bituris Succentoris Aurelianensis excellentissimo Domino Jacobo Dei gratia Regi Aragoniæ illustri exhibitam & contenta in ea respondet & dicit præfatus Dominus Rex Aragoniæ quòd præfatus Rex Franciæ, secundùm quod in Tractatu pacis actum fuerat & conventum, tenebatur jamdiù restituere prædicto Regi Aragoniæ & debebat castra, fortalicia, & stabilia quæ ipse Rex Franciæ & inclitus Dominus Jacobus patruus ipsius Domini Regis Aragoniæ vel alius pro ipso Rege Franciæ seu nomine suo tenet occasione guerræ inter ipsum Regem Aragoniæ & prædecessores suos & dictum Regem Franciæ diù motæ. Unde quia nunc restituendi dicto Domino Regi Aragoniæ castra, fortalitia, & stabilia supradicta, ac omnia alia faciendi ad quæ dictus Rex Franciæ prædicto Regi Aragoniæ tenetur, dedit præfatus Rex Franciæ prædictis Episcopo & Succentori plenam & liberam potestatem, mandatum ipsius Regis Franciæ super prædictis factum & potestatem prædictis Episcopo & Succentori, ut prædicitur, attributam, quantum ad restitutionem dicto Regi Aragoniæ faciendam de prædictis castris, fortaliciis, & stabilibus, & aliis eidem complendis, idem Dominus Rex Aragoniæ grata habet plurimùm & accepta, offerens se paratum recipere castra, fortalicia, & stabilia supradicta, & alia quæ per dictum Regem Franciæ juxta Tractatum pacis prædictum debent eidem Regi Aragoniæ fieri & compleri. Placet etiam eidem Regi Aragoniæ quòd vallis de Arayn ponatur & sit in sequestro Romanæ Ecclesiæ, & de possessione ejusdem vallis, salvo jure proprietatis utrique Parti, cognoscatur, prout in Tractatu pacis prædicto extitit ordinatum & continetur in eo; & de hoc dabit potestatem Nunciis suis super hoc destinandis. Ad Litteram autem Episcopi Carcassonensis & Magistri Petri Aurelianensis Succentoris prædictorum per præfatos eorum Nuncios dicto Domino Regi Aragoniæ exhibitam & contenta in ea & ad proposita per ipsos Nuncios respondet prædictus Dominus Rex Aragoniæ quòd ea quæ circa restitutionem castrorum, fortaliciorum, & stabilium omnium quæ præfatus Rex Franciæ & præfatus Jacobus patruus suus seu alter pro dicto Rege Franciæ vel nomine ejus occasione guerræ prædictæ tenent prædicto Regi Aragoniæ faciendam, & alia etiam quæ per eundem Regem Franciæ debent prædicto Regi Aragoniæ fieri & compleri, per prædictam Litteram Episcopi & Succentoris ex potestate per dictum Regem Franciæ eis data & per præfatos eorum Nuncios eidem Regi Aragoniæ sunt oblata, idem Rex Aragoniæ recipit & admittit, offerens etiam, ut prædicitur, & protestans se paratum recipere castra, fortalicia, & stabilia supradicta, & alia quæ per dictum Regem Franciæ juxta Tractatum pacis debent eidem Regi Aragoniæ fieri & compleri. Et ad habendum vistas cum prædictis Episcopo & Succentore super recipiendis prædictis castris, fortaliciis, & stabilibus suos speciales Nuntios destinabit; qui erunt versùs collem de Paniçars in loco communi & utrique parti decenti infra triginta dies ab hodie in antea computandos, parati recipere castra, fortalicia, & stabilia antedicta, ac alia quæ, ut prædicitur, per dictum Regem Franciæ juxta Tractatum pacis debent eidem Regi Aragoniæ fieri & compleri. Placet etiam eidem Domino Regi Aragoniæ quòd vallis de Arayn ponatur & sit in sequestro Romanæ Ecclesiæ, & de possessione ejusdem vallis, salvo jure proprietatis utrique Parti, cognoscatur, prout in Tractatu pacis prædicto extitit ordinatum, & continetur in eo; & de hoc dabit potestatem Nunciis suis super hoc destinandis. Dicit etiam dictus Dominus Rex Aragoniæ quòd Tractatum pacis qui per Regem Franciæ & illustrem Karolum fratrem ejus ac Procuratores & Nuncios eorum ex una parte & per ipsum Regem Aragoniæ, Procuratores & Nuncios suos ex altera, coram summo Pontifice concessus extitit & firmatus, & per ipsum summum Pontificem approbatus & confirmatus, ipse Rex Aragoniæ complevit & servavit, & compleri & servari fecit, & intendit servare in posterum & tenere. Veruntamen si qua fortè apparerent quæ per eum adhuc fieri debeant & compleri juxta Tractatum pacis prædictum, protestatur idem Dominus Rex Aragoniæ & offert se paratum ea facere & complere. Ad prædictam autem requisitionem & interpellationem per Litteram prædictorum Carcassonensis Episcopi & Succentoris Aurelianensis ac prædictos eorum Nuncios dicto Regi Aragoniæ factam super facto Regni Majoricæ & aliarum Insularum eidem Regno adjacentium & aliis quæ juxta Tractatum pacis & Ordinationem summi Pontificis asserunt prædicti Episcopus & Succentor in sua Littera jam prætacta, ac Nuncii eorum præfati, ipsum Dominum Regem Aragoniæ debere facere & complere, dicit idem Dominus Rex Aragoniæ quòd de requisitione & interpellatione prædictis quamplurimùm admiratur, cùm secundùm tenorem Litteræ Regis Franciæ supradictæ dicti Episcopus & Succentor fines Mandati Regis Franciæ manifestissimè excedentes, super prædictis requisitione & interpellatione faciendis nullam habeant ab eodem Rege Franciæ potestatem, maximè cùm requirant eundem Regem Aragoniæ ac etiam interpellent super Regno Majoricæ & appendiciis ejus, quæ in Tractatu pacis prædicto, qui per ipsum Regem Aragoniæ ac Procuratores & Nuncios suos ex una parte & præfatos Regem Franciæ & Karolum fratrem ejus ac Nuncios & Procuratores eorum ex altera coram summo Pontifice concessus extitit & firmatus, & per eundem summum Pontificem approbatus & confirmatus, nullatenus obvenerunt, nec continentur in eo. Dicit etiam dictus Rex Aragoniæ quòd nec scit nec credit super facto Regni Majoricæ prædicti ac appendiciarum ejusdem Regni terminum aliquem per Romanam Ecclesiam assignatum, nec Ordinationem aliquam esse factam quæ ipsum Regem Aragoniæ ad restitutionem Regni prædicti & appendiciarum suarum artent in aliquo seu astringant. Dicit tamen idem Rex Aragoniæ quòd ipse ad preces summi Pontificis litteratoriè sibi factas paratus fuit tunc & gratiosè etiam postea infra annum immediatè sequentem, jamdiù tamen lapsum, super facto Regni Majoricæ prædicti ac appendiciarum ejusdem Regni cum prædicto patruo suo ob reverentiam Sedis Apostolicæ & gratiam Regis Franciæ convenire; sed ipse patruus suus noluit consentire nec etiam acceptare quod idem Rex Aragoniæ se tunc, ut prædicitur, facere ob prædictorum reverentiam & gratiam offerebat. Verùm cum idem Rex Aragoniæ zelans cum prædictis Rege Franciæ & patruo suo pacis fœdera reformare & habere veram dilectionem & concordiam cum eisdem, & ad instantiam illustris Regis Ceciliæ patris sui carissimi suos propterea speciales & solempnes Nuncios ad prædictum Regem Franciæ duxerit destinandos, offert se paratum sequi & observare ea omnia quæ Nuncii sui prædicti cum prædicto Rege Franciæ circa reformationem pacis prædictæ ordinanda duxerint & firmanda. Et si contingeret nuncios suos prædictos super articulo aliquo reformationis pacis prædictæ non posse cum prædicto Rege Franciæ convenire, paratus est idem Rex Aragoniæ, volens dare in quantum poterit locum paci, super hoc stare Ordinationi Domini Bonifacii sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Papæ octavi. Acta fuerunt hæc à paragrapho suprà fato citra tertia die mensis Januarii anno prædicto apud Valentiam in Domo Episcopali, in præsentia & testimonio testium præscriptorum & mei dicti Laurentii Plasense Notarii publici Perpiniani, qui unà cum prædictis testibus ad prædicta præsens interfui, & requisitus ac mandatus per dictum Dominum Jacobum de Aragonia necnon & prædictos Dominos Guillermum de Castilione Carcassonensem Archidiaconum & Stephanum Cadelli Priorem de Betolla hæc omnia manu propria scripsi, & in hanc publicam formam redegi, & hoc signo nostro consueto signavi.

Instru-

ANNO 1297. 1298.

30. & 31. Janvier.

Instrumentum publicum de Interpellatione & Optione facta per Procuratores PHILIPPI *Regis Franciæ*, & JACOBI *Regis Majoricarum*, *Procuratoribus* JACOBI *Regis Arragoniæ pro mutuâ Restitutione inter dictos Reges facienda, ad normam & mentem Rescriptorum Papalium, desuper datorum; cum Responsis. Actum apud Panissars anno* (1) *Incarnationis* 1297. *die* 30. & 31. *Januarii.* [STEPHANI BALUZII Vitæ Papar. Avenion. Tom. 2. col. 36. Ex authentico.]

IN nomine Domini. Amen. Anno ab Incarnatione ejusdem millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, videlicet tertio Kalendas Febroarii, quæ fuit tricesima dies mensis Januarii. Notum sit cunctis quòd convenientibus ad vistas apud Panissars in Ecclesia B. Mariæ ejusdem loci Reverendo Patre Domino Petro Dei gratia Carcassonensi Episcopo & venerabili ac provido viro Magistro Petro de Bituris Succentore Aurelianensi pro serenissimo Principe Domino Philippo Dei gratia Rege Franciæ illustri, ac venerabilibus viris Dominis Bremundo de Monteferrario & Jacobo de Muredine Militibus & Arnaldo Bajuli Judice illustris Domini Regis Majoricarum pro ipso Domino Rege Majoricarum ex parte una, necnon & discretis viris Dominis Berengario de Castro Eulino Vicario & Raymundo Calueti Judice Gerundensi pro magnifico & inclito Domino Jacobo de Aragonia, ex altera, prædictus Reverendus Pater Carcassonensis Episcopus & Magister Petrus de Bituris Succentor pro dicto Domino Rege Franciæ obtulerunt prædictis Dominis Berengario de Castro Eulino & Raymundo Calueti Nunciis dicti Domini Jacobi de Aragonia pro ipso, dixerunt, petierunt, requisierunt, & interpellaverunt, ac protestati fuerunt, & optionem eis quibus suprà nominibus dederunt in scriptis ut sequitur. HÆC SUNT QUÆ offerimus & petimus nos Petrus permissione divinâ Carcassonensis Episcopus & Petrus de Bituris Succentor Aurelianensis Nuncii seu Procuratores ad infrascripta excellentissimi Principis Domini Philippi Dei gratia Regis Franciæ illustris. Et in primis offerimus nomine dicti Domini nostri Regis Franciæ vobis prædictis Vicario & Judici Nunciis seu Procuratoribus dicti Domini Jacobi de Aragonia ipsius nomine nos facturos totaliter & cum effectu & sine moræ dispendio bona fide, & de plano, & sine aliquo malo ingenio restitutionem castrorum, fortaliciorum, ac stabilium omnium quæ idem Dominus noster Rex tenet, seu alter pro eo, occasione jam motæ guerræ inter ipsum Dominum Regem Franciæ & dictum Dominum Jacobum & prædecessores suos, & specialiter castrum de Salvaterra, quod est in confinio Regnorum Navarræ & Aragoniæ, necnon castrorum omnium illorum quæ tenet pro eodem Domino Rege inclitus Princeps Dominus Rex Majoricarum avunculus & valitor ipsius. Offerimus etiam nos paratos ponere vallem de Herany in manu sequestri seu manibus sequestrorum, & compromittere pro ipso Domino nostro Rege & suo nomine vobiscum super possessione & etiam jure dictæ vallis, & insuper facere & complere pro ipso Domino nostro Rege omnia & singula ad præmissa pertinentia quæ circa ipsa per ipsum Dominum nostrum Regem facienda sunt & complenda juxta pacis Tractatum & secundùm tenorem papalium Rescriptorum super iis confectorum, dum tamen dictus Dominus Jacobus vel vos aut alii pro ipso impleveritis quæ implenda sunt Dominis Franciæ & Majoricarum Regibus ac valitoribus & Subditis eorundem, ea scilicet quæ secundùm Tractatum pacis habitum coram sanctissimo Patre nostro Domino summo Pontifice inter eundem Dominum Regem Franciæ & germanum ipsius Dominum Karolum Valesiæ & Alançonii Comitem seu Nuncios eorumdem ex parte una, & ipsum Dominum Jacobum de Aragonia seu Nuncios & Procuratores suos ex altera, & juxta tenorem papalium Rescriptorum adimplenda existunt, ea quæ per ipsum summum Pontificem ordinata sunt & in suis contenta Litteris, & specialiter quoad restitutionem Regni Majoricarum & Insularum Minoricæ & Eviçæ & aliorum eidem Regno adjacentium, necnon castris & villis de Rippis inclito Domino Jacobo Regi Majoricarum dicti Domini Regis valitori aut ejus certo mandato faciendam, restitueritisque insuper & feceritis quæcunque alia restituenda & facienda sunt ex parte dicti Domini Jacobi de Aragonia prædictis Dominis Franciæ & Majoricarum Regibus ac valitoribus & Subditis eorundem juxta pacis Tractatum prædictum & Ordinationem Domini Papæ prædictam. Super quibus aliàs meminimus nos interpellasse per Litteras & solempnes Nuncios nostros prædictum Dominum Jacobum de Aragonia, prout in Instrumentis publicis inde confectis apud Valentiam in præsentia ipsius Domini Jacobi pleniùs & latiùs continetur. Et super quibus etiam vos dictos Dominos Vicarium & Judicem Nuncios seu Procuratores ejusdem Domini Jacobi de Aragonia & ipsum Dominum Jacobum per vos majori qua possumus instantia iteratò interpellamus ut omnia & singula quæ per dictum Dominum Jacobum tam super restitutione Regni Majoricarum & Insularum prædictarum & aliorum eidem Regno adjacentium quàm castris & villis de Rippis & aliorum quæ ex parte dicti Domini Jacobi de Aragonia adimplenda & perficienda existunt, omnino compleatis. Et si fortè prædicta completa non sunt aut non fuerint per dictum Dominum Jacobum de Aragonia juxta prædictum pacis Tractatum & Ordinationem Apostolicam termino ad hoc præfixo seu per eundem summum Pontificem assignato vel ordinato, protestato & salvo quòd non intendimus recedere nec volumus à dicto termino sic præfixo seu ordinato ad hujusmodi complenda per dictum summum Pontificem, sed volentes quòd lapsus illius termini illum quem potest & debet sortiatur effectum, requirimus & interpellamus ut suprà vos nomine ipsius Domini Jacobi, & ipsum per vos, ut nihilominus quantocyus post terminum jam lapsum moram quam dictus Dominus Jacobus contraxit in istis ipse vel vos aut alii pro ipso purgare curetis; aut quod factum non est nec completum ex parte ipsius Domini Jacobi interpellamus & requirimus quòd illud idem Dominus Jacobus vel vos aut alii pro ipso quantocyus implere curetis, prout Ordinatio Apostolica ad hæc ipsum astringit. Et ne forsitan quis prior complere debeat, nos videlicet vel vos, quæ secundùm Tractatum pacis & Ordinationen Apostolicam ab utraque parte, & à nobis, & à vobis, nomine Dominorum nostrorum complenda sunt, quæstio aut scrupulum aut cujuscunque subterfugii occasio valeat suboriri, ad hoc tollendum omnino offerimus vobis, si tamen habetis super iis quæ hinc inde facienda incumbunt à vestro Domino potestatem, & per vos dictos Domino vestro obtionem ut eligatis duorum alterum, videlicet quòd per nos primitus impleantur prædicta quæ implenda sunt à prædictis Franciæ & Majoricarum Regibus, & vos præstetis nobis securitatem seu firmitatem nobis acceptabilem & indubitabilem de complendo ilico post infra diem certam & convenientem quæ complenda suprà petiimus & interpellavimus facienda, prout in dictis Litteris nostris ac in Instrumentis publicis hæc interpellatio & quædam alia pleniùs continentur, aut scilicet quòd primitus restitutionem Regni Majoricarum & Insularum & aliorum eidem Regno adjacentium, necnon & castri & vallis de Rippis, & aliorum quæ ex parte ipsius Domini Jacobi de Aragonia implenda & perficienda existunt juxta dictum pacis Tractatum & Ordinationem Apostolicam ex nunc re & verbo, prout erit possibile, faciatis, & absque digressu non necessario & moræ dispendio restitutionem prædictorum & eorum quæ sui natura insunt tali restitutioni continuare curetis. Et nos offerimus in continenti absque intervallo temporis rei agendæ non necessarii præstare vobis firmitatem acceptam secundùm dictamen vestrum & vestro arbitrio, naturæ rei de qua agitur convenientem, quæ complenda sunt ex parte dictorum Dominorum Regum Franciæ & Majoricarum, & nobis complenda mandantur, scilicet super dicta restitutione prædictorum castrorum, fortaliciorum, & stabilium, & aliorum complendorum, prout superiùs continetur. Quibus quidem oblationibus, petitionibus, interpellationibus, protestationibus, & obtioni seu obtionibus suprascriptis prædicti Domini Bremundus de Monteferrario & Jacobus de Muredine Milites & Arnaldus Bajuli Nuncii seu Procuratores dicti Domini Regis Majoricarum pro ipso & nomine ipsius consentientes obtulerunt, petierunt, interpellaverunt, & protestati fuerunt, & obtionem dederunt, quatenus ad ipsum Dominum Regem Majoricarum pertinet

(1) *Anno Incarnationis.* Voyez la Note sur la Date de la Piece precedente. Elle servira d'Interpretation à celle-ci. [DUM.]

ANNO 1297. 1298.

tinet seu pertinere potest vel debet, in omnibus & per omnia præfatis Nunciis seu Procuratoribus dicti Domini Jacobi de Aragonia sicut per præfatos Dominos Carcassonensem Episcopum & Magistrum Petrum de Bituris Nuncios seu Procuratores dicti Domini Regi Franciæ oblatum, petitum, interpellatum, protestatum, & obtioni datum extitit, prout superiùs continetur. Quorum omnium præscriptorum prædicti Procuratores seu Nuncii prædicti Domini Jacobi de Aragonia copiam sibi fieri petierunt, ut super illis deliberare valeant & ad ea respondere, si eis videatur fore respondendum. Quam copiam & transcriptum omnium prædictorum prædicti Domini Procuratores seu Nuncii dictorum Franciæ & Majoricarum Regum concesserunt & fieri etiam mandaverunt in crastinum mane apud Panissars. Et cùm dicti Procuratores seu Nuncii dicti Domini Jacobi de Aragonia requisiti fuissent per præfatos Nuncios seu Procuratores dictorum Dominorum Regum Franciæ & Majoricarum quòd de mandato suo copiam eis facerent, iidem Nuncii seu Procuratores dicti Domini Jacobi de Aragonia ostensa & publicè lecta quadam Littera patenti sigillo ipsius Domini Jacobi, ut prima facie apparebat, pendenti cereo sigillata, copiam de dicta Littera seu Mandato, sine tamen die & anno & aliquo titulo dignitatum ipsius Domini Jacobi, concedentes, tradiderunt quandam papyri cedulam prædictis Procuratoribus seu Nunciis prædictorum Regum pro transcripto dictæ Litteræ seu Mandati prædicti. Cujus cedulæ tenor talis est. JACOBUS &c. Confidentes de fide & discretione fidelium nostrorum Berengarii de Castro Eulino Vicarii Gerundæ, Raymundi de Toylano & Raymundi Calueti Judicum nostrorum, eis & cuilibet eorum in solidum recipiendi castra, fortalicia, & stabilia omnia quæ illustris Rex Franciæ & inclitus Dominus Jacobus patruus noster vel alius pro ipso Rege Franciæ seu nomine suo tenent occasione guerræ inter nos & prædecessores nostros & dictum Regem Franciæ diù motæ & omnia alia quæ per dictum Regem Franciæ juxta Tractatum pacis qui per dictum Regem Franciæ & illustrem Karolum fratrem ejus ac Procuratores & Nuncios eorum ex una parte, & per nos, Procuratores, & Nuncios nostros ex altera coram summo Pontifice concessus extitit & firmatus, & per ipsum summum Pontificem approbatus & confirmatus, debent nobis fieri & compleri à venerabili Petro Carcassonensi Episcopo & Petro de Bituris Succentore Aurelianensi, qui à prædicto Rege Franciæ restituendi nobis prædicta castra, fortalicia, & stabilia, & faciendi & complendi omnia supradicta plenam habent & liberam potestatem, & consentiendi etiam & firmandi quòd vallis de Herany ponatur & sit in sequestro Romanæ Ecclesiæ, & quòd de possessione ejusdem vallis, salvo jure proprietatis utrique Parti, cognoscatur, prout in Tractatu pacis prædicto extitit ordinatum & continetur in eo, auctoritate præsentium plenariam tribuimus & concedimus potestatem, ratum & firmum habituri quicquid per ipsos vel eorum alterum super prædictis fuerit pro nobis & nomine nostro factum. In cujus rei testimonium &c. Acta sunt prædicta apud Panissars in Ecclesia prædicta beatæ Mariæ anno & die prædictis, præsentibus ad hæc venerabilibus & discretis viris Dominis Guillelmo de Castillione Archidiacono Carcassonensi, Stephano Cadelli Priore de Betolla, Geraldo Aderro Domicello, Bernardo Columbi Notario de Figariis, Eueno Guillemoti Rectore Ecclesiæ de Monteclaro, & Bartholomæo Vesiani publico auctoritate imperiali Notario, testibus ad hæc vocatis specialiter & rogatis, & me Laurentio Plasense Notario publico Perpiniani. Quo crastino supradicto, scilicet pridie Kal. Februarii, tricesima prima die mensis Januarii, mane, anno prædicto, convenerunt apud Panissars in Ecclesia beatæ Mariæ prædicta suprascripti Nuncii seu Procuratores dictorum Dominorum Franciæ & Majoricarum Regum ex parte una, & prædicti Vicarius & Judex Gerundensis Nuncii seu Procuratores dicti Domini Jacobi de Aragonia ex altera. Et tunc iidem Procuratores seu Nuncii ipsius Domini Jacobi de Aragonia protestati fuerunt pro ipso & obtulerunt prædictis Procuratoribus seu Nunciis dictorum Regum ut infrà sequitur, & easdem protestationes & oblationes scriptas tradiderunt in quadam papyri cedula; quasque etiam protestationes & oblationes in effectu heri in loco prædicto fecerant Dominis Procuratoribus seu Nunciis Regum prædictorum. Cujus papyri cedulæ dictas protestationes & oblationes continentis tenor talis est.

NOVERINT universi quòd anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, pridie Kal. Februarii, nos Berengarius de Castro Eulino Vicarius Gerundæ & Bisulduni pro Domino Rege Aragoniæ, & Raymundus Calueti Judex ipsius Domini Regis Procuratores dicti Domini Regis Aragoniæ in hac parte, protestamur vobis venerabilibus viris Domino Petro Episcopo Carcassonensi & Petro de Bituris Succentori Aurelianensi Nunciis seu Procuratoribus illustris Regis Franciæ quòd nos nomine Domini Regis Aragonum sumus parati & offerimus nos paratos recipere castra, fortalicia, & stabilia, si ea nobis tradere volueritis, quæ illustris Rex Franciæ & inclitus Dominus Jacobus patruus dicti Domini Regis Aragonum vel alius pro ipso Rege Franciæ seu nomine suo tenent occasione guerræ inter Dominum Regem nostrum Aragonum & prædecessores dicti Domini Regis & dictum Regem Franciæ diù motæ. Sumus etiam & offerimus nos paratos firmare, ponere, & consentire pro Domino Rege Aragoniæ antedicto quòd vallis de Aran sit in sequestro Romanæ Ecclesiæ, & quòd de possessione ejusdem vallis, salvo jure proprietatis utrique Parti, cognoscatur, prout in Tractatu pacis habito inter prædictos illustrem Regem Franciæ & illustrem Karolum ejus fratrem ac illustrem Regem Aragonum, vel eorum Nuncios ordinatum extitit & condictum. Qua papyri cedula lecta & tradita, prædicti Domini Procuratores seu Nuncii dictorum Dominorum Regum Franciæ & Majoricarum obtulerunt eisdem Procuratoribus seu Nunciis dicti Domini Jacobi de Aragonia, petierunt, interpellaverunt, protestati fuerunt, & obtionem dederunt in omnibus & per omnia sicut heri fecerant, & prout superiùs continetur, requirentes eosdem Procuratores seu Nuncios dicti Domini Jacobi de Aragonia quòd ad præmissas oblationes, petitiones, interpellationes, protestationes, & obtiones responderent, & quòd copiam & transcriptum eorundem reciperent; quod transcriptum paratos eis incontinenti tradere se dixerunt. Qui respondentes dixerunt quòd non habebant potestatem respondendi ad præmissa à dicto Domino suo, nec recipere transcriptum prædictum curabant, quia nec mandatum habebant ad hoc à dicto suo Domino, ut dixerunt, asserentes quòd non venerant, nec potestatem aliam habebant, nisi solùm ad recipiendum castra, fortalicia, & stabilia prædicta, & ad facienda alia quæ in suprà proximè scripta papyri cedula per eos tradita continentur. Acta sunt hæc omnia suprascripta apud Panissars anno, diebus, mense, & loco prædictis, præsentibus ad ea omnibus testibus suprà nominatis seu scriptis ad hæc specialiter vocatis & rogatis, & me dicto Laurentio Plasense publico Notario Perpiniani, qui præmissis omnibus & singulis actis apud Panissars in Ecclesia beatæ Mariæ prædicta per dictos Dominos Procuratores seu Nuncios dictorum Dominorum Franciæ & Majoricarum Regum ac prædicti Domini Jacobi de Aragonia illustris præsens unà cum dictis testibus interfui, & requisitus ac mandatus ab eisdem Procuratoribus seu Nunciis dictorum Dominorum Regum Franciæ & Majoricarum hæc omnia suprascripta manu propria scripsi, & in hanc publicam formam redegi, & hoc meo solito signo signavi.

CXCVI.

1298. 7. Avril.

Litteræ OTHONIS *Domini de Buren & A*LARDI *Filii ipsius, quibus fatentur, quòd* REINALDO *Comiti Gelriæ ob perpetratum excessum castrum suum* Buren *resignârint, & in Feudum ab eodem receperint. Datum feria quintâ post octavas Paschæ Anno* 1298. [J. J. PONTANUS Hist. Gelricæ lib. 6. pag. 170.]

UNiversis præsentes Litteras visuris Otho miles, Dominus de Buren, & Alardus suus filius salutem in perpetuum & gestæ rei cognoscere veritatem. Noverint præsentes & posteri, quod nos ab excessu perpetrato, contra illustrem virum Dominum Reinaldum Comitem Gelriæ, castrum nostrum ab Buren ob gratiam ejus obtinendam in manus prædicti Domini absolutè resignavimus: & idem Dominus noster ob multimodas preces amicorum nostrorum idem castrum nobis reddidit in feudo ab ipso & suis hæredi-

ANNO 1298. hæredibus successoribus tenendum & habendum, & ipsum castrum in feudum accepimus ab eodem, quod de eodem sui liberi erimus fideles, & nihil contra ipsum auxilio nec consilio attentabimus, quod liberi fideles contra suum Dominum facere non tenentur, & non sustinebimus quod ex ipso castro aliquod damnum sibi seu suis seu suæ Terræ aliquatenus inferatur; quod si contigerit, quod absit, hoc sibi emendabimus. Si verò tempore guerræ seu discordiæ præfatus Dominus noster seu sui hæredes prædicto castro indigeant, ipsum castrum sibi & suis sine contradictione tradetur & aperietur, quod in ipso castro suum possint facere profectum & utilitatem, quâ guerra & discordia terminatâ, ipsum castrum nobis reddetur, & si tempore guerræ suæ ipsum castrum a nobis non requisierit, ipsum sub nostris laboribus & expensis servemus & teneri faciemus: Et in præmissorum testimonium & robur sigilla nostra apposuimus præsenti scripto. Datum anno 1298. feria quinta post octavas Paschæ.

CXCVII.

30. Juin. *Instrumentum Traditionis per Procuratores Regis Franciæ & Comitis Andegavensis factæ Regi Majoricarum de Castris & Locis in bello de Rege Aragonum partis, ut ea eodem Regi restituet, vel restituere faciat; quod & ipse Rex Majoricarum pollicetur, sub sacramento, præstare & complere. Actum in Castris prope Argilers Elnensis Diœcesis die* 30. *Junii*, 1298. *anno IV. Pontificatus* BONIFACII *Papæ Indictione XI.* [STEPH. BALUZII Vitæ Papar. Avenion. Tom. II. col. 51. Ex vetustissimâ schedâ.]

NOTUM sit universis hoc præsens Instrumentum publicum inspecturis quòd nos Petrus permissione divina Carcassonensis Episcopus & Petrus de Bituris Succentor Aurelianensis Nuntii & Procuratores ad infrascripta excellentissimi Principis Domini Philippi Regis Franciæ illustris & incliti Domini Karoli ejus germani Valesiæ, Alençonii, Carnotensis, & Andegavensis Comitis, attendentes & considerantes in Ordinatione summi Pontificis facta per eundem tempore Tractatus pacis inter dictos Dominos nostros seu eorum Nuntios & Procuratores ex parte una & magnificum Dominum Jacobum Regem Aragoniæ seu ejus Procuratores & Nuntios ex altera, & in ipso Tractatu pacis inter cetera contineri quòd omnia stabilia capta hinc inde occasione guerræ quæ tunc erat inter dictas Partes, adjutores & valitores & subditos eorundem, hinc inde debere restitui sive reddi, idcirco nos volentes perficere & adimplere quæ dictis Dominis nostris perficienda & adimplenda incumbunt secundùm tenorem Tractatus pacis & Ordinationis prædictorum, castrum de Salvaterra & castra seu loca de VI & de Filera sita in Aragonia capta occasione dictæ guerræ per gentes dictorum Dominorum nostrorum, auctoritate & potestate à dictis Dominis nostris datis nobis & concessis, vobis Domino Jacobo Regi Majoricarum illustri tradidimus verbo, & ipsa realiter & de facto vobis seu illi quem super hoc duxeritis deputandum auctoritate qua fungimur tradi per gubernatorem Navarræ præcipimus & mandamus, per vos illustrissimo Regi Aragonum antedicto vel ejus certo Mandato pro ipso restituenda secundùm Ordinationis papalis tenorem quando per eum vel ejus certum Mandatum fueritis requisiti, vel etiam non requisiti, prout fore vobis videbitur faciendum. Et nos dictus Rex Majoricarum dictum castrum de Salvaterra & loca prædicta de VI & de Filera recipientes nomine & vice vestri Domini Regis Aragonum boni nepotis nostri, promittimus castrum & loca prædicta cum omnibus pertinentiis & juribus eorundem restituere vobis vel Lupo Ferrant Procuratori vestro generali in Aragonia quandocunque per vos vel vestrum certum Mandatum fuerimus requisiti, ita tamen quòd nobis liceat castrum & loca prædicta vobis vel dicto Procuratori vestro seu ejus locumtenenti restituere quantumcunque non fuerimus requisiti. Et quòd prædicta omnia teneamus & observemus & inviolabiliter compleamus super hoc ad sancta Dei Evangelia juramus à nobis corporaliter gratis tacta, & nihilominus homagium vobis ore & manibus facimus in præsenti. In cujus rei testimonium hoc præsens Instrumentum sigillorum nostri Regis Majoricarum & Nuntiorum prædictorum appensione duximus roborandum. Acta sunt hæc in castris prope Argilers Elnensis Diocesis anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octavo. Indictione undecima, trigesima die mensis Junii, Pontificatus Domini Bonifacii Papæ VIII. anno quarto, præsentibus Reverendo Patre Domino R. Dei gratia Episcopo Elnensi, venerabili fratre Raymundo de Ripellis Castellano Empostæ Magistro Ordinis Hospitalis in Aragonia & Cathalonia, Dominis Gaufrido Abbate Fuxensi, Poncio Præposito Solsonensi, Bernardo de Sarriano, Bermundo de Monteferrario, Jacobo de Mora, Berengario de Villaregauto Militibus, fratre Raymundo de Guardia Ordinis militiæ Templi, Arnaldo Bajuli Jurisperito, Guillermo de Podio Orsila, testibus ad hoc vocatis, & me Bartholomæo Vosiani publico auctoritate imperiali Notario, qui hæc omnia manu scripsi propria, & etiam signo meo solito signavi requisitus & mandatus.

Litteræ JACOBI *Regis Aragonum de Restitutione facienda* JACOBI *Regis Majoricarum in Regnum suum cum Insulis Minoricæ & Evissæ, ad primam instantis Mensis Augusti, ea tamen conditione, ut fiat sibi prius Restitutio Castrorum inibi notatorum, vel sibi sufficienter constet quò minus ea fieret. Actum in Castris prope . . . Diœcesis Elnensis pridie Kal. Julii* 1298. [STEPH. BALUZII Vitæ Papar. Avenion. Tom. II. col. 44. Ex Authentico.]

NOTUM sit universis quòd nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum, Valenciæ, & Murciæ, & Comes Barchinonæ, attendentes & considerantes quòd nos tertio Kal. Julii anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octavo sollempniter nos obligavimus & firmiter nos astrinximus vobis Domino Jacobo Dei gratia Regi Majoricarum, Comiti Rossilionis & Ceritaniæ, & Domino Montispessulani carissimo patruo nostro, & vobis venerabili Petro Episcopo Carcassonensi & Petro de Bituris Succentori Aurelianensi Nunciis & Procuratoribus illustrissimi Regis Franciæ & incliti Karoli Alanconii, Valesii, Carnotensis, Andegavensis Comitis ejus germani, de restituendo vobis Regi Majoricarum prædicto vel vestro certo Mandato in instanti festo Nativitatis Domini Regnum Majoricarum & Insulas Minoricæ & Evissæ & alias Insulas eidem Regno adjacentes, necnon castrum & vallem de Rippis, prout continetur in Instrumentis dicta die receptis, scriptis manu Michaelis Rotlandi Notarii publici Perpiniani, ob honorem & amorem consanguinei nostri Regis Franciæ antedicti, & ob sinceræ dilectionis affectum quam ad vos Regem Majoricarum carissimum patruum nostrum singulariter..................... ostendendum magis & clarificandum bonum animum nostrum & bonam voluntatem & intentionem quam ad vos habemus, non recedentes ab obligationibus antedictis, nec eisdem in aliquo detrahentes, nec ipsarum novationem aliquam facientes, sed easdem corroborantes & fortificantes..... adhærentes promittimus vobis karissimo patruo nostro Regi Majoricarum prædicto & vobis Nunciis & Procuratoribus antedictis nos restituturos vobis vel vestro certo mandato hinc ad primam diem instantis mensis Augusti, quæ intitulatur Kal. Augusti, Regnum Majoricarum & Insulas Minoricæ & Evissæ & alias eidem adjacentes, necnon castrum & vallem de Rippis, tenenda per vos & habenda à nobis simul cum alia Terra vestra juxta conventiones, pacta, & conditiones factas & facta dudum inter illustrissimum Dominum Petrum felicis recordationis patrem nostrum.................. noviter renovatas & renovata, prout constat per publicum Instrumentum manu Michaelis Rotlandi Notarii publici Perpiniani factum, volentes & mandantes & præcipientes quòd nobilis Raymundus Fulconis Procurator noster generalis in Catalonia se vobis cum sacramento & homagio obliget....... de restituendo vobis dictum Regnum Majoricarum & Insulas antedictas dicto tempore; facta tamen nobis priùs restitutione castrorum inferiùs notatorum; vel etiam non facta dicta restitutione, si per nos vel partem nostram staret quò minùs fieret restitutio dictorum

ANNO 1298. torum castrorum, & posita valle de Aran in manu vestri Regis Majoricarum tamquam in manu sequestri, traditisque vobis nomine nostro recipienti castro de Salvaterra & locis de Vl & de Flera, de quorum vallis & castri de Salvaterra & locorum Vl & de Flera positione in manu vestra credatur solo simplici verbo vestro vel Litteræ vestræ bona fide sine............ Raymundo Fulconis. Et quòd ita teneamus & compleamus, & quòd contra prædicta vel aliquod prædictorum non veniamus, bona fide & per stipulationem vobis promittimus sub bonorum nostrorum omnium Hypotheca, & juramus ad sancta Dei quatuor Evangelia à nobis gratis tacta. Et homagium........... præsenti. Ad hæc nos Raymundus Fulconis Dei gratia Vicecomes Cardonæ de Mandato dicti Domini Regis Aragonum, quòd nos Rex Aragonum confitemur esse verum, tenentes Regnum Majoricarum & Insulas antedictas nobis commendatum & in manu nostra positum............ Aragonum, ut meliùs & commodiùs possit fieri restitutio eorundem vobis Domino Regi Majoricarum prædicto promittimus vobis dicto Domino Regi Majoricarum quòd facta priùs per vos dictorum castrorum restitutione, vel etiam non facta, si per nos staret quò minùs fieret restitutio dictorum........................ Majoricarum cum Insulis Minoricæ & Evissæ & aliis eidem Regno adjacentibus vobis restituamus vel vestro certo Mandato hinc ad primum diem instantis mensis Augusti, quæ intitulabitur Kal. Augusti. Et quòd ita teneamus & effectualiter compleamus, promittimus vobis dicto Domino......................... nostrorum omnium hypotheca, & juramus ad sancta Dei quatuor Evangelia à nobis gratis tacta, & homagium inde vobis facimus ore & manibus in præsenti. Nomina autem castrorum restituendorum per vos dictum Regem Majoricarum sunt hæc, videlicet castra de Castronovo............... Podio, de sancto Felice, medietas castri & villæ de Cereto, salvo tamen jure Dominæ Avæ matris Jazberti de Castronovo in dictis castro & villa de Cereto; de Bastida, salvo jure vestri Domini Regis Majoricarum ratione obligationis quam inde habetis ratione cessionis vobis factæ per nobilem.............. Arnaldum de Corsavino ratione novem milium solidorum Melgoriensium. Item castrum de Rainio, verbaliter tamen & etiam realiter soluto debito pro quo est obligatum vobis. Item castrum de Palaudano, item de Fontanils, item de Rocabertino, item de Capmayn, item de Capraria, item de Massanes, item de Cantabris, item de Joncheria, item de Requesen, item de Avalrino, salvo jure Ferrariæ & filiarum suarum. In quorum testimonium hoc præsens Instrumentum publicum & authenticum sigillorum nostri Regis Aragonum & Raymundi Fulconis prædictorum appensione duximus roborandum. Actum est hoc in castris prope..................... Diocesis Elnensis, videlicet pridie Kal. Julii, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octavo. Signum Jacobi Dei gratia Regis Aragonum prædicti, qui hoc laudamus, firmamus, & juramus. Signum Raimundi Fulconis prædicti, qui hoc laudamus, firmamus, & juramus. Signum Reverendi Domini Raymundi Dei gratia Episcopi Elnensis, fratris Raimundi de Ribeles Castlani Empostæ Magistri Hospitalis in Aragonia & Catalonia, fratris Raimundi de Guardia Ordinis militiæ Templi, venerabilis Jaufredi Abbatis Fuxensis, Jacobi de Muredine & Berengarii de Vilaragut Militum, testium. Michael Rotlandi Notarius publicus Perpiniani hanc cartam scripsit Mandato Domini Regis Aragonum & nobilis Raimundi Fulconis prædictorum, & hoc signum fecit.

CXCVIII.

20. Octob. *Litteræ* ALBERTI *Romanorum Regis de Infeudatione Villæ* Ive *in* FRIDERICUM II. *Ducem Lotharingiæ suosque hæredes, & successores. Datum* 13 *Kal. Novemb. anno Domini* 1298. *Indictione XII.* [BALEICOURT, Traité Histor. & critique de la Maison de Lorraine. *Aux preuves.* pag. lxxxxviii.]

ALbertus Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus, universis Sacri Romani Imperii Fidelibus. Romani Imperii zelator honoris magnificus, Illustris Fridericus Dux Lotharingiæ, Princeps noster dilectus, non dubitans sibi cedere ad gloriam & honorem, si Nos & Imperium congruâ colens reverentiâ, Imperiali se applicet & arctiùs ditioni, Villam de Ive sibi jure proprietario pertinentem in manibus nostris, sponte cessione libera assignavit, à Nobis & Imperio infeodari cupiens de eadem. Nos itaque votis suis benignius annuentes, dictam Villam ipsi Duci, hæredibus suis, cum banno & appenditiis suis liberaliter duximus conferendam à Nobis, & Imperio tenendam titulo feodali, sicut alia feoda Imperialia dignoscitur obtinere; & ut placida benevolentiæ suæ merita gratiosus augustalis beneficentiæ favor excipiat, memorato Duci & hæredibus suis regia benignitate concedimus, & liberaliter indulgemus, ut in prædicta Villa cudere sibi & eisdem hæredibus suis monetam liceat, & opus monetarium exercere, quemadmodum alii Principes, Barones & Nobiles illius patriæ seu Provinciæ, habentes monetas, faciunt, & facere consueverunt. Regali sancientes Edicto, ut nullus eundem Ducem in moneta hujusmodi & gratiis sibi factis per nos, gravare præsumat, vel audeat impedire. Quod si secus attentare præsumpserit, gravem nostræ Majestatis offensam se noverit incursurum. In cujus rei testimonium hanc exinde conscribi paginam, & sigillo nostro Regio jussimus muniri. Datum 13 Kal. Novembris, Anno Domini 1298. Indictione XII. Regni verò nostri anno primo.

CXCIX.

Constitutio ALBERTI I. *Romanorum Regis ne bona ad Ecclesiam devoluta à consuetis tributis eximantur. Datum apud Franckinfurt* 15. *Kal. Martii Anno Domini* 1299. *Regni sui I. Indictione XII.* [GOLDASTI Constitutiones Imperiales, Tom. I. pag. 316. 1299. 15. Fevrier.

NOS ALBERTUS Dei gratia Romanorum Rex Semper-Augustus, ad universorum notitiam deducimus per præsentes, quòd volumus, præcipimus & mandamus, quatenus omnia bona infra districtum Civitatis Imperialis constituta, quocunque nomine censeantur, ad quascunque manus devoluta, & quocunque titulo alienata, sive ad Religiosos, sive ad alios, quæ steuram seu precariam persolvere consueverunt, eandem steuram seu precariam in præsenti persolvant pariter & in futuro. Datum apud Francкinfurt, XV. Kal. Martii, Indictione XII. anno Dom. MCCXCIX. Regni verò nostri anno primo.

CC.

Lettres de BAUDOUIN DE BEAUMONT *par lesquelles il déclare s'être volontairement dessaisi & devesti de la Terre de* Beaumont *entre les mains de* JEAN D'AVESNES *Comte de Haynaut son Seigneur, duquel il la tenoit en Fief, avec l'acceptation du même Comte. Fait à Valenciennes le* 5. *Juillet l'an de grace* 1299. [MARTENE, Thesaurus novus Anecdotorum, Tom. I. col. 1309. Ex Hasnoniensi Cart. Dominorum de Avesnis.] 5. Juillet.

JOu BAUDUINS Escuyer Sires de Biaumont, fuls jadis à noble homme Monsigneur JEHAN d'Avesnes, fac savoir à tous chiaus ki ces presentes Lettres veront & oront, que pour le vraie amour, & le grant bien, que treshaut Sires & poissans me tres chers & amés Sires mesires JEHANS d'Avesnes Cuens de Haynnaut, & Medame PHELIPPE se chiere compaigne Contesse de Haynnau ont monstret par œvre à JEHAN men frere cui Dieus absolle, & à mi, & pour le ferme esperanche que j'ai en jauls à avoir au salut & au pourfit de m'aume & de men cors plus ke en nus autres vivans de me boine volentet, & de me pure liberaulitez, sans destrainte & sans enhortement d'autruy poissans, de mi, en men boin sens, en me boine memoire, & en sain avis ai reporteit tout absoluement & entirement, bien & souffissamment en le main Monsigneur le Conte devantdit, Biaumont & toutes les appendanches, & le fief tout entirement que jou tenoi de lui pardevant pluiseurs de ses hommes de fief mes per

ANNO 1299. per pour chou & à chou speciaumènt apieles & assenlés, c'est assavoir, HENRY Signeur de Liny, JEHAN de Jenvile signeur d'Anserville, BAUDRI Signeur de Roisin, BAUDUIN d'Aubrechicourt, BAUDUIN de Montigny, NICHOLON de Housdeng, GRART Signeur d'Escaillon Chevaliers, HUON Conte de Soissons Signeur de Chimay, RENAUT d'Audenarde Prevost de Rothnay, JEHAN de S. Amant Prevost des Eglises de Mons, PH. de Puy, BAUDUIN dou Caisnoy Doyen de Songn. JEHAN de Maub. Canone de Condé, JEHANS de Housdeng, DRUART dou petit Caisnoy, COLART de Chastiel, & JEHAN Caussethire, & m'en suis desherités, desviestis, & horsmis bien, & aloy dou tout en tout, & tant en ai fait, que je n'y ai, ne retienth riens pour ahériter JEHAN de Haynnau son aisnet fils, men très-chier & aimé cousin. Et en conjura mesires li Cuens devantdis Monsigneur JEHAN de Jenville Signeur d'Anserville seu homme sur se foyautet, que il desist par jugement se iou de ce fief devantdit avoie tant fait, que je n'y avoie riens, & se je m'en estoie desherités, desvestis, & horsmis bien, & aloy. Liquels mesires JEHANS conjurés & consillies sour chou à ses pers là presens, dist pour droit par jugement, que iou selonc le loy, le coustume & l'usaige de le terre & dou pays de Haynnau avoie reportet ledit fief en le main Monsigneur le Conte devantdit, & m'en estoie desheriteis, desvesteis, & hors mis bien & à loy souffissanment, & tant en avoie fait, que je n'y avoie mais riens, & que mes chers Sires devantdis en pooit bien & à loy aheriter Jehan sen fil, men chier cousin devantdit, & de chou l'ensuirent li homme Monsigneur le Conte devant nomei concordalement.

Aprés mes chiers Sires devantdis adherita JEHAN sein aisnet fil, de Biaumont, des appendanches, & de tout le fief devantdit entierement, bien, & à loy pardevant les hommes devantdis, & lidis JEHANS en entra en le fayautei & el homage mon chier Signeur devant nommet.

En derechief Mesires li Cuens devantdis conjura Monsigneur JEHAN de Jenville par sen ferment qu'il li desist par jugement se Jehan ses ainsnes fiuls estoit bien & à loy aherités de Biaumont, des appendance, & de tout le fief ke je avoie tenut de Monsigneur le Conte devantdit, douquel je estoie desherités bien & à loy, si com dit est. Liquels Mesires JEHANS de Jenville conjurés & consellés à ses pers souffissanment dist pour droit par jugement, que lidis JEHANS mes cousins estoit aherités bien & à loy de Biaumont, des appendances, & de tout le fief devant nommés, & bien en estoit en le loyauté en l'omaige de mon chier Signeur devant nommet. Et dist toutes ses coses y estre bien faites, & à loy selonc le loy, l'usaige & le coustume de le terre & dou pays de Haynnau. Et de chou l'ensuirent li homme Monsigneur le Conte devantdit paisiulement & sans debat, si com j'entench, ou tiesmoingnaige desquelles choses, pour chou que jou n'avoie mies mont grant saiel avoec mi, jou ai mis men petite bulleite, approvée, & conneute en court pardevant les hommes Monsigneur le Conte devantdis; & de coi jou usoi en mes besoignes à ces presentes Lettres. En tiesmoingnaige, en seurtei, & en reconnissance des cozes devantdites. Et ai prijet & requis, prie & requier à men chier Signeur le Conte de Haynnau devantdit, & as hommes devantdis jadis mes pers, que il vœllent iestre souuenaule de ces cozes, & mettre leur saiauls avoec le mien à ces presentes Lettres, en signe de veritéde tiesmoignaige & de seurtei.

Et nous JEHANS d'Avesnes Cuens de Haynnau, à le supplication & à le requeste BAUDUIN no chier cousin devantdit, avons mis no saiel à ces presentes lettres avoec le sien, comme suretei des cozes dessusdites. En tiesmoingnaige qu'elles sont bien faites & à loy, & de warandir comme sires. Et nous li homme deseure nommei, à le requeste BAUDUIN de Biaumont à chou & pour chou apielet fumes à toutes les cozes devantdites, com homme de fief à Monsigneur le Conte de Haynnau, no chier & amet Signeur devantdit, & jadis per ledit BAUDUIN. Et les tiesmoignons y estre vraies, & faites bien & à loy, selonc le loy, l'usaige & le coustume de le terre & dou pays de Haynnau, si com dit est deseure. Er en signe de veriteit, de tiesmoignaige & de surtei, nous en avons mis nos saiauls avec le saiel nodit Signeur, & avec le saiel doudit BAUDUIN à se requeste à ces presentes Lettres.

Ce fu fait à Valenc. en le maison kon dist Monsigneur Pieron Vigerens, le cinquiesme jour dou mois de Jule entrant, l'an de graice MCC. nonante & noeuf. ANNO 1299.

CCI.

Venditio Castri, & villæ Vexii *nec non territorii* Coxani, *aliorumque locorum ad prædictum castrum & villam pertinentium facta* BONHOMINI DE ASINARIO *ab* ALBERTO *Marchione de* CARRETTO *pro viginti millibus librarum bonorum denariorum Astensium Actum* 10. *Martii Anno* 1300. *Indictione XIII.* CUM *Traditione possessionis Corporalis* 16. *Martii eodem anno.* NEC NON *Transumpto tam de venditione factâ, quam possessione aditâ. Actum in villâ Vexi ubi jus dicitur* 23. *Decembris* 1342. *Indictione X.* [Autentique tiré des Archives Archiducales de Mantoüe.] 1300. 10. Mars.

L. H. T. Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo secundo, Indictione septima die vigesimo tertio Decembris. Actum in Platea Villæ Vexii ubi Jus redditur. Presentibus Domino Presbytero Alberto de Camerasco de Monteclaro Canonico Plebis de Vexio. Petro de Rippa, Dominico Galatore, & Bono tempore omnibus de Vexio vocatis & rogatis, quorum præsentia Dominus Guilliel-mus Brocardus de Vexio Vicarius, & jus reddens totius Terræ, & locorum Dominorum Bonifatii Georgii Petrini & Antonii de Asinariis præcepit, & licentiam dedit mihi Guillielmo Zeverino de Virdlengo Notario publico quatenus ad postulationem dictorum Dominorum Bonifatii, Georgii Petrini & Antonii autenticarem infrascriptum Instrumentum non incisum, non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte viciatum, sed omni suspitione carente & in formam publicam redigerem, ut vim & robur publici obtineat firmitatem; tenor cujus talis est.

L. H. T. Anno Domini millesimo trecentesimo, Indictione decima tertia, die Jovis Decimo Mensis Martii, præsentia testium infrascriptorum Dominus Albertus Marchio de Caretto filius Domini Manfredi, quondam Marchionis de Caretto vendidit, & ex causa venditionis confessus fuit se vendidisse, extradidisse & quasi tradidisse libere & in allodium Domino Bonhomini Asinario, Civi Astensi eminenti pro se heredibus & successoribus suis tam ex Testamento quam ab intestato & habentibus seu habituris causam ab eo Terras, Possessiones, & res & jura infrascripta & infrascriptas, prout inferius continetur & sub pactis & conventionibus infrascriptis. Primo Castrum & Villam de Vexio & Edifitia dicti Castri cum terris & locis Villeriis, & pertinentiis ipsius Castri & Villæ de Vexio, & Terrarum, & locorum prædictorum, quibus Posse Vexii & Villeriis, Terris, locis & pertinentiis ipsius Castri & Villæ coheret, Posse, & Territorium de Coxano, Posse Pirleti, Posse Cepolarum, Posse & Territorium Castri Casteni, Posse Ulmi & Posse Rocchæ. Item omnes Terras & possessiones cultas & incultas, Prata, Vineas, Gerba, Nemora, & Castagneta, Rupes & Alpes, Domos & Sedimia, & quascunque alias Possessiones cujuscunque conditionis existant, pertinentes & pertinentia quocunque modo vel quacunque occasione prædicto Domino Alberto, in dicto Posse de Vexio, & infra fines & Territorium ipsius Castri & Villæ de Vexio, & Terrarum, & locorum, & Villeriorum ipsius Castri, nihil in se de prædictis modo aliquo retinendo. Item totum Dominium consituum, Segoritum aquaticum pascuaticum, Venationem, piscationem, Pascua, Furnos, Molendina, & jura faciendi, & habendi Furnos & Molendina, Campa-rias, Fodra, Banna, Accomzanita, & successiones & jura succedendi sive jus Patronatus Ecclesiarum, & Capellarum dicti Castri & Villæ de Vexio, & Posse ad dictum Dominum Albertum pertinentia in Vexio & posse, & omnia jura competentia dicto Domino Alberto pro exactione & executione omnium, & sin-

gus

ANNO 1300.

gulorum prædictorum. Item totum id & quicquid habet & habere videtur & omne jus competens, vel quod competere videatur quocunque modo causa vel jure ipsi Domino Alberto in dicto Castro, & Villa de Vexio, vel ipsi Domino Alberto, occasione ipsius Castri & Villæ, & locorum & Villeriorum, & Terrarum prædictarum, & in Dominio Consito, & segunrito aquatico, pascuatico, Venatione, Piscatione, Pascuis, Furnis, Molendinis, Campariis, Fodris, Bannis, successionibus, Portonaticis, & Aconzanitis, mero, & mixto Imperio, & omnimoda jurisdictione, Avocatiis, sive jure Patronatus in Ecclesiis, & Capellis Castri, & Villæ de Vexio & posse, & Terrarum, & locorum pertinentium ipsi Castro, & Villæ, vel ipsi Domino Alberto occasione ipsius, in quibuscunque rebus & bonis consistant, & in prædictis rebus & juribus, & occasione ipsarum & ipsorum. Item tertium, sive tertiam partem Pedagii, sive jus tertiæ partis percipiendi, exigendi, & excutiendi pedagium, quod colligitur, seu colligi, & exigi consuevit in Vexio, vel in Posse Vexioni. Item omnes fictus directos, quartos, quintos, Roxias, carrigia, Capones, Gallinas, Spiarolos, Polastros, Spalas, Porcos, Granum, Anonam, & quoscunque redditus & debituras, & obventiones, quos & quas dictus Dominus Albertus habebat, vel habere debebat, seu haberi debere reperiretur quocunque modo, vel quacunque causa, vel quocunque jure ab hominibus de Vexio, & de posse, & de Terris, & de locis ipsius Castri, & Villæ de Vexio. Item omnes homines & Vassallos, & jura ipsorum hominum, & Vassallorum quos ipse Albertus habebat, & habere debere reperiretur in Castro, & Villa de Vexio, & Posse, & Terris, & Locis, & Villeriis ipsius Castri, & Villæ de Vexio. Item Medietatem totius grani, quod ipse Dominus Albertus habet intus Castrum de Vexio. Item medietatem totius Speltæ, & Anonnæ & Medietatem totius Vini, & omnes Arcas & scrinea, excepto scrineo Dominæ Thiburgiæ, Bancas, & Sedes & Trispes. Item omnes Carrarias, & Tinnas quæ sunt intus Castrum de Vexio, & quæ ad ipsum Dominum Albertum pertinent in dicto loco. Item medietatem totius Fœni, quod est, & esse reperiretur ipsius Domini Alberti. Item medietatem omnium debitorum, qui ex quacunque causa debent ipsi Domino Alberto in dicto loco, & Posse Vexii, seu ad Vexim pertinentibus, seu qui per Vexim distringi consueverunt nihil in se retinendo, sed in ipsum Emptorem pro se, & hæredibus, & successoribus suis totaliter transferrendo. Et hoc pro pretio librarum, viginti millium bonorum denariorum Astensium. Quod pretium dictus Dominus Albertus confessus fuit de integro habuisse, & recepisse a dicto Domino Bonhomine, seu sibi vel alteri pro eo, & de voluntate ipsius integre, & perfecte solutum esse. Et de dicto pretio se vocavit tacitum, & contentum & bene solutum & integre satisfactum. Renuntiandi exceptioni non numeratæ pecuniæ, & non receptæ, & pretii prædicti non habiti, & sibi non soluti, & exceptioni doli mali & in factum conditioni & exceptioni sine causa, vel ex injusta causa, & ne possit dicere, vel opponere, se fore læsum vel circumventum in dicta Venditione ultra dimidiam justi pretii, vel in aliqua parte ipsius pretii, & omni, & cuilibet alii exceptioni & juri. Ea ex prædicta causa Venditionis, & pro pretio supradicto dictus Dominus Albertus cessit & mandavit, dicto Domino Bonhomini omnia sua Jura omnesque rationes, & actiones reales, & personales, utiles, & directas realia & personalia, utilia & directa sibi competentes, & competentia & quæ eidem quocunque modo vel quacunque occasione competunt, vel competere posse videntur in prædictis Castro, & Villa, & Terris, & locis, & Pertinentiis ipsius Castri, Villæ & Terrarum, & locorum ipsius Castri & Villæ loci prædicti. Et in Terris & Possessionibus cultis & incultis, Pratis, Vineis, Gerbis & Nemoribus, Castagnetis, Rupibus & Alpibus, Domibus & Sedinibus, & quibuscunque aliis Possessionibus ipsi Domino Alberto pertinentibus in loco prædicto & Posse, & districtu ipsius loci & in Dominio consita, Segorito aquatico, pascuatico, Venatione, & Piscatione, Pascuis, Furnis, Molendinis, Campariis, Fodris, Bannis, Successionibus, Portonaticis & Aconzanitis mero & mixto Imperio, & omnimoda jurisdictione, Avocaciis sive Jure Patronatus in Ecclesiis & Capellis Castri & Villæ de Vexio, & Terrarum & locorum ipsius Castri, & Villæ. Item in tertia parte dicti Pedagii, sive percipiendi & exigendi pro tertia parte dictum Pedagium, quod colligitur, seu colligi consuevit in Posse, & finibus Vexi. Item & in fictis dictis quartis quintis Roxiis Carrigiis, Gallinis, Caponibus, Spiaroliis, Solastris, Spalis, Porchis, Grano Blava & Anonna, & quibuscunque redditibus & debituris, quos & quas dictus Dominus Albertus habebat vel habere debebat, seu habere debere reperiretur, quocunque modo, vel quacunque causa, vel jure ab hominibus de Vexio, & Posse, & de Terris, & locis pertinentibus ipsi Castro, & Villæ vel ipsi Domino Alberto occasione ipsius. Item in omnibus hominibus Vassalis, & Juribus ipsorum hominum, & Vassallorum, quos ipse Dominus Albertus habebat, & quos habere debere reperiretur in dicto Castro, & Villa de Vexio & Terris & locis, & pertinentiis prædicti Castri, & Villæ Vexi. Item & in Aquis & rippatu aquarum & aquarum ductu, & in omnibus aliis rebus, & juribus supradictis, & adversus omnes & singulas res prædictas, & adversus quascunque personas, & res tam occasione divisionis factæ inter ipsum Dominum Albertum, ex una parte & Dominum Oddonem de Carreto, ejus fratrem ex altera parte, quam alia quacunque occasione, jure, vel modo & generaliter omnia jura, & omnes actiones sibi competentes, & competentia pro prædictis rebus sibi venditis, & in prædictis rebus venditis & occasione ipsarum rerum venditarum contra quascunque personas & res. Tali modo facta est dicta Venditio, & Jurium cessio per prædictum Dominum Albertum, quod dictus Dominus Bonhomo de cætero per se suosque hæredes & habentes, seu habituros causam ab eo de cætero prædictas res venditas, omnes & singulas habeat teneat quieteque possideat, & ex eis & in eis, quicquid voluerit faciat sine contradictione dicti Domini Alberti suorum hæredum, & cujuslibet personæ. Et de prædictis Juribus, actionibus & rationibus ita possit de cætero agere, causari, excipere & repplicare. Et dicta debita, debituras & pedagia, & omnia alia, & singula supradicta petere, & exigere, & assequi cum effectu & modis omnibus realiter, & personaliter, utiliter & directe uti in Judicio & extra prædictas res omnes & singulas supradictas venditas ut supra habendo tenendo & possidendo, & quasi possidendo, retinendo, & retentione utendo, petendo, & exigendo, & adversus quascunque personas, & res utendo, cogendo, & pænas & banna imponendo & exigendo. Et generaliter modis omnibus quibuscunque, quæ admodum dictus Dominus Albertus, in omnem casum, & eventum facere poterat, vel facere posse videbatur, vel facere potuisset si presentem venditionem, & cessionem non fecisset. In quibus Juribus & actionibus dictus Dominus Albertus constituit dictum Dominum Bonhominem Procuratorem suum, ut in rem suam. Quas res venditas omnes & singulas, & quamlibet earum, & quæ Jura, & quas actiones dictus Dominus Albertus per se, & hæredes suos promisit dicto Domino Bonhomini stipulanti pro se, & hæredibus suis, & successoribus & habentibus & habituris causam ab eo deffendere, auctorizare, desbrigare, & expedire, & vacuam, & expeditam possessionem rerum prædictarum tradere, & deliberare ab omni persona, & personis, Collegio & Universitate. Eo salvo quod ad Commune Astense, dictum Castrum Vexi occasione feudi dicti Communis deffendere minime teneatur, si ab ipso Communi occasione dicti feudi, dictum Castrum appellaretur vel evinceretur. Et prædictam Venditionem & omnia & singula supradicta prædictus Dominus Albertus promisit dicto Domino Bonhomini stipulanti rata & firma perpetuo habere & tenere, & contra ea ullo modo facere vel venire per se vel per alium modo aliquo, aliqua ratione, vel modo de jure, vel de facto, nec ipsi Domino Bonhomini, vel habentibus seu habituris causam ab eo, super rebus, & juribus prædictis vel aliqua ipsarum venditis, & cessis ut supra quæstionem aliquam inferre vel inferrenti consentire per se, vel per alium aliqua ratione, jure vel modo, sed ipsas res & jura ipsi Domino Bonhomini, habere licere. Et si prædicta omnia & singula non attenderet & observaret, vel prædicta omnia, & singula facere nollet, aut non posset, aut quovis ingenio se subtrahere quæreret, tunc ei duplum reficere promisit secundum quod dictæ res venditæ quæ evincerentur, vel non expedirentur melius valuerint, pro tempore melioratæ fuerint, vel extimatione

ANNO 1300. tione pretii rerum prædictarum in loco consimili cum omnibus damnis, expensis, & interesse, quæ, quod, vel quas perinde dictus Dominus Bonhomo, vel habens ab eo causam faceret, incurreret, vel sustineret eundo, redeundo, stando coram Judic. premio mutuo, vel alio quocunque modo occasione prædictis, vel aliqua earum. Credendo de ipsis in ejus verbo simpliciter, & sine Sacramento alia qualibet probatione. Et volens dictus Dominus Albertus transferre Dominium & possessionem seu quasi possessionem prædictarum rerum venditarum, & jurium, rationum, & actionum venditorum in dictum Dominum Bonhominem constituit se tenere & possidere prædictas res venditas, & jura, rationes, & actiones prædictas nomine dicti Domini Bonhominis, quo usque de ipsis rebus venditis, & Juribus cessis dictus Dominus Bonhomo corporalem apprehenderit possessionem, & quasi, quam ei apprehendere liceat quandocunque voluerit sua propria auctoritate, & sine contradictione dicti Domini Alberti Venditoris, suorumque hæredum, & cujuslibet personæ, & sine auctoritate, & decreto cujuslibet Judicis, vel alterius cujuslibet Magistratus, ad quæ facienda, & in Juribus, rationibus & actionibus supradictis constituit dictum Dominum Bonhominem Procuratorem ut in rem suam. Insuper dictus Dominus Albertus promisit dicto Domino Bonhomini stipulanti se facturum, & curaturum sic quod Franceschinus ejus filius de prædictis omnibus, & singulis se tenebit tacitum & contentum, & quod ipse Franceschinus contra prædictam Venditionem ullo modo faciet, vel veniet aliqua ratione, vel modo, & quod in prædictis rebus venditis vel aliqua earum aliquo jure vel modo nullum Jus postulabit, sive requiret, quodque prædictas res, vel aliquam earum aliquo jure vel modo non appellabit, petet, vendicabit sive requiret, & quod perpetuo de prædictis, & omnibus & singulis stabit tacitus, & contentus, & si contrafaceret, vel veniret, promisit eidem Domino stipulanti, eidem Franceschino non dare consilium, auxilium vel favorem, sed eidem Domino Bonhomini restituere duplum rerum quas dictus Franceschinus vel alius pro eo seu habens causam ab eo evinceret a dicto Domino Bonhomine. Et insuper eidem Domino Bonhomini restituere, & resarcire omnia damna & expensas, quæ, quot, vel quas perinde dictus Dominus Bonhomo faceret, incurreret, vel substineret in Judicio, vel extra eundo redeundo stando coram Judic. præmio mutuo, vel alio quoque modo occasione prædicta, credendo eidem de ipsis in ejus verbis simpliciter sine Sacramento & alia qualibet probatione. Hoc acto in præsenti Venditione & cessione, & Instrumento præsenti in principio, medio, & fine, & inter dictas partes extitit ordinatum pacto speciali inito inter ipsas: Quod dictus Dominus Bonhomo per se, & suos hæredes, seu habentes vel habituros causam ab eo ex causa dictæ Venditionis, & pro pretio supradicto habeat, & habere debeat, & vendita, & cessa esse intelligantur eidem omnia illa Jura, & res quas & quæ Plebs de Vexio habebat in Cesolis, & quæ & quas dicta Plebs dederat in Cambio dicto Domino Alberto pro rebus quas ipse Dominus Albertus dedit in Cambio dictæ Plebi in Vexio, dummodo non inveniretur dictum Dominum Albertum per Instrumenta, vel alia documenta, quæ Dominus Manfredus Marchio de Caretto, quondam ejus Pater, vel ejus Antecessores habuissent, vel fecissent cum Domino Guillielmo de Carretto, sive de Pontibus non posse fecisse dictum Cambium, vel aliquod acquisivisse in Cesolis, si vero reperiretur dictum Dominum Albertum non posse acquisivisse in Cesolis illa Jura, & res, de quibus fuit factum dictum Cambium ut supra, dictus Dominus Bonhomo dicta jura, & res minime habere possit, vel ei vendita, & cessa esse intelligantur; sed habeat in casu prædicto, venditæque, & cessæ sint, & esse intelligantur illæ res & bona quæ, & quas dictus Dominus Albertus dedit in Cambium in Vexio dictæ Plebi. Et in casu prædicto quo reperiretur dictum Dominum Albertum non posse fecisse dictum Cambium forma alicujus Conventionis, vel pacti initi, vel facti à prædecessoribus suis cum dicto Domino Gulielmo de Pontibus, teneatur, & promisit dicto Domino Bonhomini facere dissolvi dictam permutationem, sive Cambium prædictum ad voluntatem dicti Domini Bonhominis, & facere ita, quod ipse Dominus Bonhomo ipsas res habeat, & habere & pacifice tenere, & possidere possit sine contradictione alicujus personæ. Quæ omnia, & singula supradicta vendita & cessa, & promissa ut supra per dictum Dominum Albertum, idem Dominus Albertus promisit dicto Domino Bonhomini stipulanti solemniter, attendere & observare, & attendi & observari facere cum effectu & hoc sub reflectione & restitutione damnorum & interesse, & expensarum quæ, quod, vel quas perinde dictus Dominus Bonhomo faceret, incurreret, vel substineret in Juditio, vel extra, eundo, redeundo, stando coram Judic. præmio mutuo vel alio quoque modo prædicto taxatione, vel aliqua earum credendo ei, & habenti ab eo causam de ipsis ejus verbo simplici, & sine Sacramento, & alia qualibet probatione ac Judicis taxatione, & sub obligatione omnium bonorum suorum, quæ perinde ac pro prædictis omnibus, & singulis attendendis, & observandis omnia sua bona mobilia & immobilia habita, & habenda dicto Domino Bonhomini pignore obligavit. Renuntiando in prædictis omnibus, & singulis ne possit dicere, vel opponere se obligatum Fore sine causa, vel sine justa causa, vel dolum, fraudem vel errorem aliquem intervenisse, vel incidisse in præsenti Venditione & Cessione ex proposito, vel re ipsa fori privilegium, ita quod ubique, & sub quolibet Judice, vel Magistratu, suo vel non suo possit realiter, & personaliter conveniri. Renunciando ex certa scientia Privilegio, sive exceptioni Fori, & omni alii exceptioni & deffensioni, & Juri de qua, vel de quo modo aliquo tueri posset se. Insuper Dominus Bartholomeus Gavarius Lovazolio Procurator gentilis Dominæ Thiburgiæ Uxoris dicti Domini Alberti, ad promittendum per ipsa, & ejus nomine, & ad renuntiandum juri hypotecarum & omni juri sibi competenti in dictis rebus venditis occasione suæ dotis, & qualibet alia occasione, ut de Procuratione ipsius apparebat per publicum Instrumentum factum per Conradum Clericum Notarium, hoc anno, & Indictione die decimo octavo Mensis Februarii, & certificatum prædicto nomine per me Notarium infrascriptum de Venditione prædicta, & de jure, quod dicta Domina Thiburgia habebat in rebus, bonis, & juribus traditis, venditis, & cessis ut supra occasione suæ dotis & certa scientia, nomine, & vice dictæ Domini Thiburgiæ, consensu & voluntate dicti Domini Alberti ejus Mariti, Renuncians dicto Domino Bonhomini omnia jura competentia ipsi Dominæ Thiburgiæ in rebus prædictis venditis ut supra, & in bonis dicti ejus Mariti occasione venditionis prædictæ. Renuncians juri Hyppotecæ, Senatus Consulto Velleiano, & omni alii juri & legum statutorum auxilio. Promittens prædicto nomine dicto Domino Bonhomini stipulanti prædictam Venditionem, & omnia & singula supradicta rata & firma, & rata, & firma perpetuo habere, & tenere, & contra ea nullo modo facere, vel venire & nullum jus in dictis rebus venditis petere occasione dictæ dotis suæ, vel alia occasione aliqua ratione vel modo. Et si contra prædicta faceret vel veniret, promisit prædicto nomine dicto Domino Bonhomini stipulanti restituere ei omnia damna, interesse & expensas, quæ quod vel quas perinde dictus Dominus Bonhomo, vel habens ab eo causam faceret, incurreret, vel substineret eundo redeundo, stando coram judic. premio mutuo vel alio quoque modo & occasione prædictis vel aliqua earum, credendo ei de ipsis in ejus verbo simplici, & sine Sacramento, & qualibet probatione. Et pro prædictis omnibus & singulis attendendis, & observandis omnia bona dictæ Dominæ Thiburgiæ dicto Domino Bonhomini pignore obligavit. Renuncians etiam prædicto nomine ne possit dicere obligatum fore sine causa, vel ex injusta causa, Juri hypotecario, Senatus Consulto Velleiano, & omni alii juri & Legum, Statutorum auxilio ANNO 1300.

Actum est in Claustro Aoniorum sive Ecclesia Fratrum Minorum Conventualium Astensium sub Porticu Reffectorii ipsorum Fratrum. Testes interfuerunt vocati Dominus Andreas Garettus Doctor Legum, Dominus Henricus Pecia Jur. Per. Benete de Solario & Martinus Gut. Georgius Assur. Georgius Apheius, Corradus Cacaranus & Rolandus Zaretus Notarius. Et ego Petrus Claverius Notarius Palt. his interfui & hanc Cartam sic scripsi.

L. H. T. Et Ego Guillielmus Zeverinus de Virolengo Imperialis auctoritate Notarius prædictum Instrumentum transcripsi, & exemplavi præcepto, & licentia Domini Vicarii suprascripti, prout in prin-

principali Instrumento continebatur, nihil addito vel mutato præter forte punctum, vel silabam, quod sensum mutet, vel variet intellectum, & sicut in dicto Originali continetur, sic fideliter exemplavi, & transcripsi, ad majoremque rei certitudinem me subscripsi, signum quoque meum apposui consuetum.

L. H. T. Anno Domini Millesimo trecentesimo quadragesimo secundo, Indictione decima die 23. Decembris. Actum in Villa Vexi ubi jus redditur Præsentibus testibus Domino Presbitero Alberto Camerasco Canonico Plebis de Vexio, Petro de Rippa, Dominico Gallatore & Bonotempore omnibus de Vexio vocatis & rogatis. Quorum præsentia Dominus Guillielmus Brocardus Vicarius generalis totius Terræ Dominorum Bonifatii, Georgii, Petrini, & Antonii de Assin. & jus reddens in Terris, & locis dictorum Dominorum præcepit, & licentiam dedit mihi Guillielmo Notario publico, quatenus ad postulationem & instantiam prædictorum Dominorum Georgii, Petrini, & Antonii infrascriptum Instrumentum non incisum, non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte viciatum, sed omni suspitione carente autenticarem, & in formam publicam redigerem, ut vim, & robur publici obtineat firmitatem. Tenor cujus Instrumenti talis est.

L. H. T. Anno Domini Millesimo trecentesimo, decima die Mercurii, XVI. Mensis Martii in præsentia testium Infrascriptorum Dominus Albertus Marchio de Carretto volens ut tenebatur, & debebat, tradere possessionem corporalem de Castro Vexi Domino Bonhomini Asinario, cui ipse Dominus Albertus vendidit dictum Castrum, Terras, & possessiones & res quæ, & quas habebat in Posse & Territorio dicti Castri, & cui vacuam possessionem, expedire & tradere promiserat, ipsum Dominum Bonhominem in dictum Castrum corporaliter, introduxit & Claves ipsius Castri seu Portæ dicti Castri manualiter tradidit dicto Domino Bonhomini abdicando a se possessionem dicti Castri, & in ipsum Dominum Bonhominem ipsius Castri vacuam possessionem totaliter transferendo, qui Dominus Bonhomo animo apprehendendi corporalem possessionem dicti Castri, & pertinentiarum ipsius in ipsum Castrum intravit, & claves ipsius habuit, & recepit a Domino Alberto prædicto animo habendi, & tenendi possessionem ipsius & pertinentiarum naturalem, & civilem. Et de prædictis unum, & plura Instrumenta dictæ Partes fieri præceperunt. Actum in Castro Vexii in Caminata ipsius Castri. Testes interfuerunt vocati Dominus Andreas Garretus, Legum Doctor, Dominus Georgius Asinarius, & Dominicus Asinarius, Dominus Bartholomæus Gavarius de Lovazolio, Conradus Clericus, Moradus de Monte Claro, & Dominus Gulielmus de la Turre. Et ego Petrus Claverius, Notarius personaliter his interfui, & hanc Cartam sic scripsi.

Et Ego Gullielmus Zevarius de Virolengo Imperiali auctoritate Notarius prædictum Instrumentum transcripsi, prout in principali continebatur nihil addito, vel mutato, quod sensum mutet vel variet intellectum, & sicut in eo continetur sic fideliter exemplavi, & transcripsi, & ad majorem rei certitudinem me subscripsi, & signum meum apposui consuetum.

Cum ejus Originali in Pergamena scripto, ac Bulla Imperiali extra capsulam in cera impressa, ac cordulis sericis coloris rubei, albi, & cinericei pendente, sicut expedita, in secretiori Archiducali Mantuæ Archivio adservato præsentem sumptam Copiam omnino conferre attestor.

Ego Ludovicus Nob: olim H. Octavii de Mazziis filius Civis, publicusque Imperiali auctoritate, Mantuæ Notarius ac dicti secretioris Archiducalis Archivii Cancellarius. In quorum fidem hic me, solita cum attestatione, subscripsi hac die 12. Septembris 1720.

Ita verum esse affirmo Ego Joseph Maria Castileonus ejusdem Archivii Præfectus, hac die 13. Septembris 1720.

FIN DE LA PREMIERE PARTIE
DU TOME I. DE CE SUPPLEMENT.

AP-

APPENDIX

A LA PREMIERE PARTIE DU TOME I.

DU SUPPLEMENT

AU CORPS DIPLOMATIQUE.

I.

ANNO 1001. **Ein Stück oder Theil des Reichs-Tags unter Kayser OTTO dem III. gehalten / von Satzung und Ordnung der Churfürsten des Römischen Reichs und anderer Stände. [GOLDASTI Copeylicher Begriff Verschiedener Reichs-Handlungen pag. 16.]**

C'est-à-dire,

Fragment d'une Constitution Imperiale ordonnée dans une Diete tenüe sous OTTO III. *touchant les Electeurs & autres Estats de l'Empire.*

Als nun die Fürsten und Herrn aß bey dem Keyser waren / do sprach der Keyser zu in: Lieben Fürsten und Herrn / so man einen Römischen König küren und wölen sol / so ist gar viel Fürsten und Heren / die sich selb oder ihre Freund erwölten an das Reych / und möcht groß Zweytracht und mißhell davon kommen. Darumb daß ihr das versehen / so süllent ihr also wol thun / und erwölent under euch etlich Fürsten / die von ewer aller wegen nun und hienach mügen einen König erwelen. Und je lützel der ist / je mynder der mißhall und Krieg mag under sy gefallen. Und so die eintrachtlich under sich seyn in der Kiessung / so myn Kriegs und Unvredens den Landen und euch davon kompt. Und ich rat auch / daß ihr dieselben Fürsten erwölent auß deß Rychs Amptleuten: Wann sy allermeyst wissen deß Gelegenheit. Sie frageten / wer die Herren? Er sagt / das sind die Herren in Duitschen Lande / als Francken / Beyeren / und Sachssen.

Nach vil red ward mit deß Keysers und der Herren aller will und Gunst aufgesetzt und beschlossen / daß der Kurfürsten sollent syben seyn / und die syben Kurfürsten einen Römischen Konig eindrechtigklich oder mit dem meysten part solten erwölen und kiesen. Und under dem solten seyn drey als Geistliche Kentzler / und vier Weltlicher.

Wer die Syben Kurfürsten seyn / insunderheit mit ihren Namen und Ampten oder beuel / die sy dem Reich pflechtig sein.

Meintz.

Und seyn die Geistliche Fürsten / die drey Cantzler deß Reichs. Der Erst ist der Bischoff von Meintz / der ist deß Reichs Obrister Cantzler in Germania / das ist zwischen Ungerland und dem Reyn.

Trier.

Der Ander ist der Bischoff von Tryer / der auch deß Reichs Oberister Cantzler ist in Gallia / daß ist das Lompartisch Gepirg in Teutschen Landen.

Koln.

Der Dritte ist der Bischoff von Cölne / der ist deß Reychs Oberister Cantzler yenhalb des Meres in Italiam / das ist in Wälschen Landen. ANNO 1001.

Pfaltzgraff bey Rheyn.

Die andern vier Kurfürsten das seynd Weltliche Fürsten. Der Erst ist Pfaltzgraff bey Rein / der ist deß Reychs Oberister Truchsses

Hertzog von Sachsen.

Der Ander ist der Hertzog von Sachsen-Lande / der ist deß Reichs Oberister Marschalck und Schwerttrager.

Marggraff von Brandenburg.

Der Dritt ist der Marggraff von Brandenburg / deß Reychs Kamerer.

Hertzog von Beham.

Der Vierd ist der Hertzog von Peham / und ist deß Reychs Schenck.

Diese vorgenanten Syben Kurfürsten / sollent seyn deß Reychs Obrist Amptleut / als vorgesagt ist / und sol an sy gesetzt seyn / daß sy mügen ein Römischen Künig oder Keyser erwölen / wann das Reych unpewart statt / oder so dick und manigwerff dem Reych not ist einen Römischen Keyser zu kiesen.

Volget das Corpus oder Lichnam deß Heyligen Römischen Reychs / mit sinen Obristen Glidern / wie es wart in Ordnung gebracht durch KEYSER OTTO und den Fürsten.

Item IIII. Hertzogen / und werden genent die IIII. Hohen Hertzogdum. { Sachssen / Beyern / Swaben / Lothringen.

Item IIII. Marggraffen { Myssen / Brandenburg / Mernhern Baden.

Item IIII. Landtgraffen { Düringen / Hessen / Leuchtenberg / Edilsaß.

Item IIII. Burggraffen { Meydburg / Norenberg / Reneck / Stromburg.

Item IIII. Graffen { Cleve / Schwartzburg / Zilie / Sophoy.

ANNO 1001.

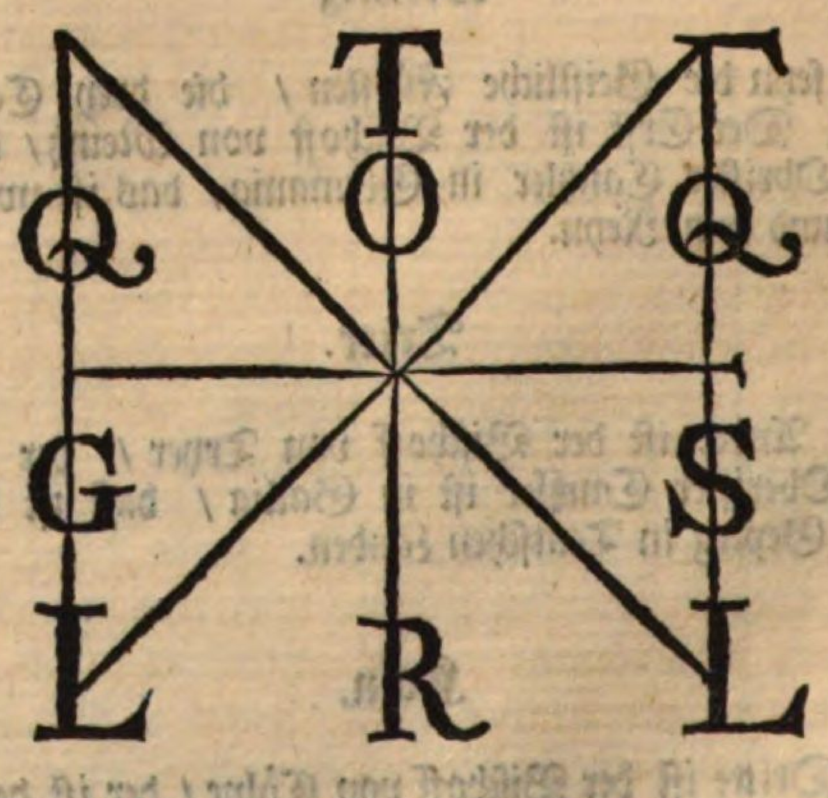
Item IIII. Fryhern	Limperg / Thusis / Westerburg / Aldenwalden.
Item IIII. Ritter	Andelau / Meldingen / Struneck / Frauenberg.
Item IIII. Stette	Augspurg / Ach / Metz / Lubeck.
Item IIII. Dorffer]	Bamberg / Ulm / Hagenau / Schletstatt.
Item IIII. Buren	Cöllen / Regenspurg / Constantz / Saltzburg.

II.

1058. 4. Octob. HENRICI IV. *Regis Romanorum Confirmatio super antiquis Privilegiis a Julio Cæsare & Nerone Terris Austriacis concessis, ut eandem vim habeant, quam si ab Imperatoribus Christianis data essent. Concedit insuper Ernesto Marchioni Austriæ in Adjutorium & subsidium Episcopatus Juvaviæ & Laureacensis, additis pluribus aliis Prærogativis. Datum 4 Nonas Octobris Anno Dominicæ Incarnationis* 1058. *Indictione XI. a prima inauguratione ejus V. ab obitu vero patris II.* CUM *Privilegiis Julii Cæsaris & Neronis in integro insertis.* [R. STEIN **Handvesten / Freyheiten / und Urkunden / des Hertzogsthumb Oesterreich 1. buch**. La même Pièce se trouve dans **Fugger Spiegel der Ehren 2 Buch.** 2. cap. pag. 163. mais les deux Privilèges de Jules Cesar, & de Neron y manquent. Il se contente de les indiquer & d'en donner les premiers mots.]

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Amen. Heinricus Divina favente Clementia Rex Romanorum Augustus quondam Domini Heinrici felicis memoriæ Romanorum Imperatoris genitus: Ex quo decet Celsitudinem Imperialem magnificorum Virorum & Nobilissimorum Principum etiam considerationi intercessorum eorundem justas admitterre petitiones, Nos preces præclarissimi & Nobilissimi Principis Domini Ernesti Marggravii Austriæ, Sacri Romani Imperii Prioris & fidelissimi Principis & Generosissimæ Dominæ Dominæ Agnetis Romanorum Imperatricis, Genitricis nostræ Carissimæ, Competitricis ejusdem per Portas admisimus exauditionis, eis favorabiliter annuere volentes. Cum ipse Princeps dicti Imperii Honores & Utilitates procuret seu jugiter prosequatur, & nihilominus in instanti anno cum exercitibus suis bellatoriè illas terrarum partes contra Paganos obtinuit vicibus trinis, eosque exinde pepulit cooperante divino auxilio potenter. Cujus Principis preces hoc exigunt, quod nos roboris firmiter perpetuemus concessiones, seu privilegia suo Nobili Marchionatui Austriæ ab antiquis Paganorum Imperatoribus concessa, Quorum Privilegiorum tenores sequuntur, & primi Privilegii sic sonant: *Nos Julius Imperator, Nos Cæsar & Cultor Deorum, Nos supremus Terræ Imperialis Augustus, Nos Sustentator Orbis universi, Plagæ Orientalis, Terræque suis incolis Romanam Veniam & nostram pacem. Vobis mandamus per nostrum Triumphum, quod illi præcelso Senatori nostro Avunculo pareatis. Quoniam nos eidem & suis hæredibus suæque domus descendentibus donavimus Vos in feodatariam possessionem perpetuo tenendam, sibi & suis posteris in perpetuum relinquentes quod nullam potestatem super eos statuere debemus; Nos eis & dictis suis successoribus largimur omnes Utilitates Terre Orientalis memorate. Insuper nos eundem Avunculum nostrum & omnes ejus successores assumpsimus Consiliarium in secretissimum Consilium Romanum taliter quod deinceps nullum perpetuum negotium, sive causa fieri debeat suo sine scitu. Datum Romæ Capitali Mundi, Die Veneris Regni nostri Anno primo & exactione auri anno primo.* Et Secundi Privilegii sic sonat Tenor: *Nos Nero Amicus Deorum & Fidei Eorum propalator, præceptor potestatis Romanæ, Imperator & Cæsar Augustus; Nos sumus deliberati, cum omni nostro Senatu, Quod eximi debeat illa Terra Orientalis ante alias terras, quia ipsa, & ejus habitatores ante omnes illos qui Romani Imperii Subditi sunt, laudabiliter eluceßit, ob hoc dicimus nos illam eandem Terram in perpetuum liberam, quin etiam & absolutam omnis pensionis & census, qui jam impositus est, vel erit in futurum ab Imperiali potestate aut a nobis, vel successoribus nostris, seu quibusvis aliis. Nos volumus etiam quod eadem Terra in perpetuum libera perseveret. Etiam præcipimus nos ex Romanâ Potestate, quod cum nullâ adversitate illa Terra supra nominata ab aliquo in aliquo molestetur, si quis autem contra hoc faceret, quam cito hoc perpetrasset, ille esse debeat in Banno Romani Imperii & nunquam inde tempore aliquo exire. Datum apud Lateranum in die Martis illius magni Dei.* &c. Quamobrem nos prænominatus Rex Heinricus intuiti sumus & rememorati, quod homines qui in infidelitate persistunt Literas dant aliis hominibus qui illius fidei & credulitatis sunt, inutiles ac infructuosæ sunt illis hominibus & gentibus, qui in Jesum Christum credunt & Terris eorundem; propter hoc nos illi generoso Principi prænominato Ernesto, Marggravio Austr: & suis heredibus ac ipsi Terræ Austriæ corroboravimus & fecimus innovari illas præscriptas Literas, quæ in lingua Paganorum conscriptæ fuerunt, & quas in Latinum sermonem convertimus, & translulimus, ita duntaxat quod eædem Litteræ prænominato Ernesto Marggravio & Terræ suæ Austriæ ac suis posteris ac successoribus honorem & fructum apportent & inducant, ac si eidem id seu eædem a Divis & Christianissimis Imperatoribus datæ forent. Insuper intuiti sumus omni puro desiderio nostræ mentis, quod prænominatus Illustris Princeps Ernestus, Margravius Austriæ adeò bene meritus & dignus est, quod eidem ipsum Sanctum Romanum Imperium adjutoriosum esse debet, quia ipse situatus & constitutus est in uno fine Christianitatis & omni tempore incitat & exercet opera Domini Nostri Jesu Christi, damus & concedimus nos eidem in adjutorium & subsidium illos Episcopatus cum omnibus bonis ipsorum, quæ hactenus a longævis temporibus cognominata sunt & fuerunt Juvavia, Laureacensis, ita tamen, quod ille prænominatus Marggravius & sui successores ac Terræ Austriæ advocati & Domini super illis esse debeant: Insuper concedimus nos & damus sæpe nominato Ernesto suisque posteris ac ipsi Terræ Austriæ illam gratiam quod ipsi gladium Judicii ipsorum & Banderiam sive Vexillum Terræ ipsorum publicè ante Imperium & ante totum Mundum & populum deferre debeant atque possint, quia ipse & sua Terra sæpe sæpius laudabiliter in Dei servitio emicuit & apparuit gloriose. Et, ut hæc nostra traditio stabilis & inconvulsa omni permaneat ævo, hanc paginam inde conscribi, manuque propriâ, ut subtus videtur, corroborantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

ANNO 1058.

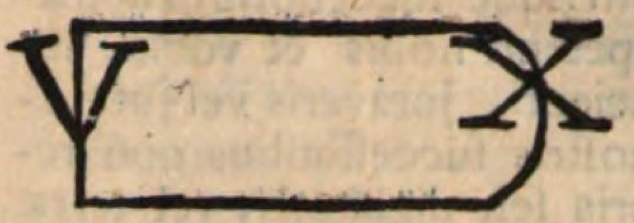

Signum Domini Heinrici Quarti Regis, Gevechardus

ANNO 1058. dus Cancellarius vice Luitboldi Archi-Cancellarii recognovi Dat. quarta Non. Octobris, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo quinquagesimo Octavo, indictione undecimâ, Anno autem ordinationis Domini Heinrici quarti Regis V. Regni vero 11. Actum Türrimbuche, In Dei nomine feliciter Amen.

III.

1090. *Diploma* GUELFONIS V. *Ducis & Marchionis nec non Comitissæ Matildæ, quo Privilegia Libertates & Immunitates Mantuanis Civibus & Suburbanis per Predecessores eorum ipsis ablata restituuntur. Factum Mantue V. Kal. Julii Incarnationis Anno* 1090. *Indictione XIII.* [Lud. Ant. Muratori dele Antichità Estensi part. I. cap. 29. pag. 280.]

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Guelfo Dei gratia Dux, & Marchio, Matilda Dei gratia si quid est justis petitionibus adquiescere & nostros fideles honoribus & commodis ampliare per omnia nostram condecet potestatem. Qua propter omnium Sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque Fidelium tam futurorum quam presentium noverit industria, qualiter nostri fideles Mantuani Cives nostram adierunt clementiam, quorumdam suorum Concivium oppressiones relevari petentes, & Erimannos omnes, & communes res sue Civitati a nostris Predecessoribus illis ablatas sibi restitui postulantes. Et nos ob memorabilem eorum fidelitatem, & servicium, justis eorum precibus annuentes, omnes exactiones, & violentias non legales funditus deinceps abolendas, & radicitus extirpandas, modis omnibus decernimus & firmamus. Statuentes etiam ut neque nostri heredes, neque ulla magna, parvaque nostræ potestatis persona, predictos Cives in Mantuana Civitate, vel in suburbio habitantes, vel deinceps habitaturos, de suis personis, sive de illorum servis, vel ancillis, seu de liberis hominibus in eorum residentibus Terra, vel de Ermanna, & Communibus rebus ad predictam Civitatem pertinentibus ex utraque parte fluminis Mincii sitis, sive de beneficiis, libellariis, precariis, investituris, seu etiam de omnibus eorum rebus mobilibus, & immmobilibus, adquisitis, vel adquirendis inquietare, molestare, disvestire sine legali judicio, vel ad aliquam publicam exactionem, vel functionem, cogere presumat. Sed & neque in predicta Civitate in domo alicujus, vel in suburbio, in domo militis, vel in caneva alicujus, illis invitis, hospitari audeat. Insuper & illis restituimus omnes res communes, parentibus illorum concessas per preceptum Imperatorum, scilicet nominative saccam, septingenti & Carpenetam, & quidquid de Armanorio nobis hucusque retinebamus, sive per cetera loca in Comitatu Mantuano rejacentia, piscationes & per flumina, & paludes, scilicet utrasque ripas fluminis Tartari, deinde sursum usque ad flumen Olei. De alia parte usque in fossam altam. De tertia parte usque in Ecclesiam Sancti Faustini in caput Variana, & deinde seorsum usque in Agricia Majore, ut liceat illis pabulare, capulare, seccare, venari & quicquid juris ipsorum parentes antiquitus in illis habuerant. Decernimus etiam, ut liceat omnibus predictis Civibus & suburbanis per omnem nostram potestatem secure ire & redire, sive per aquam & per Terram quocumque voluerint, ita ut nec tholonicum, nec ripaticum dent. Et insuper illam bonam & justam consuetudinem eos habere firmamus, quam quelibet optima Civitas Longobardie obtinet. Quicumque, vel nos suprascripti Dux Guelfo, & Commitissa Matilda, vel nostri heredes, aut qualibet nostræ potestatis magna parvaque persona hujus concessionis, & restitutionis violator extiterit, libras auri centum componat supradictis Civibus & suburbanis, illorumque heredibus, ita ut medietas expendatur in restauratione, & post pœnam solutam hæc concessio, & confirmatio in sua remaneat firmitate. Et ut hæc nostræ confirmationis auctoritas stabilis, atque firma permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria, ut infra videtur, corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus signari. ANNO 1090.

WELFOS.

IV.

Fragmentum Diplomatis de Titulo Regio per ANACLETUM *Antipapam* ROGIERO *Duci Siciliæ & Calabriæ impertito. Datum Beneventi 5 Kal. Octob. anno Dominicæ Incarnationis* 1130. *Pontificatus sui anno primo.* (1) *Indict. IX.* [BARONII Annales Eccles. Tom. 12. ann. 1130. pag. 203. num. 61.] 1130. 27. Septembre.

. . . . . ECclesiam, prædecessorum nostrorum Urbani & Paschalis venerandæ memoriæ Romanorum Pontificum, & innumeris deservivit obsequiis, felicis etiam recordationis mater tua, viri sui nobiliter vestigia subsequens, pro datis sibi à Domino facultatibus eamdem Dei Ecclesiam larga liberalitatis manu officiosissime honorare & sustentare curavit. Tu quoque, cujus divina Providentia inter reliquos Italiæ Principes amplior sapientiæ & potestatis prærogativa excessit, prædecessores nostros magnificentius honorare & abundantius deservire studuisti: personam tuam & heredum tuorum perpetuis gratiæ & honoris titulis adornare & exaltare decrevit. Concedimus igitur, & donamus, & auctorizamus tibi, & filio tuo Rogerio, & aliis filiis tuis, secundum tuam ordinationem in regnum substituendis, & heredibus suis coronam regni Siciliæ, & Calabriæ, & Apuliæ, & universæ terræ, quarum tam nos quam & prædecessores nostri prædecessoribus tuis Ducibus Apuliæ nominatis, Roberto Guiscardo, Roberto ejus filio dedimus & concessimus, & ipsum Regnum habendum, & universam regiam dignitatem, & jura regalia, jure perpetuo habendum in perpetuum & dominandum. Et Siciliam caput regni constituimus. Porro auctorizamus & concedimus, ut per manus Archiepiscoporum terræ tuæ, quos volueris, juxta tuam voluntatem, assistentibus aliis Episcopis, quos volueris tu & tui heredes, in Reges inungamini, & in Statutis temporibus coronemini. Item omnes concessiones, donationes, & consensus, quos prædecessores nostri prædecessoribus tuis Roberto Guiscardo, Roberto filio ejus, Wuillelmo Ducibus Apuliæ, & tibi concesserunt, donaverunt, & consenserunt, donamus, concedimus, & consentimus tibi & filiis tuis, & heredibus tuis habendum & possidendum in perpetuum. Donamus etiam & auctorizamus tibi & tuis heredibus Principatum Capuanum cum omnibus tenimentis suis, quemadmodum Princeps Capuanorum tam in præsenti quàm in præterito tenuerunt: honorem quoque Neapolis, ejusque pertinentiarum, & auxilium hominum Beneventi contra hostes tuos largimur & confirmamus. Tuis porrectis petitionibus annuentes concedimus Panormitano Archiepiscopo, ejusque successoribus, & Panormitanæ Ecclesiæ, consecrationes trium Episcoporum Siciliæ, videlicet Syracusani, Agrigentini, & Mazariensis, vel Cataniensis, ea ratione, ne supradictæ Ecclesiæ in Diœcesibus vel possessionibus suis à Panormitano Archiepiscopo, vel ab ipsa Panormitana Ecclesia diminutionem aliquam patiantur. De reliquis vero duobus pleniori nostro consi-

(1) *Indict. IX.* Il faut lire VIII.

ANNO 1130.

consilio reservamus. Hæc omnia supradicta, has nostras concessiones sic concedimus, tradimus, & auctorizamus tibi & tuis filiis habenda & possidenda jure perpetuo, dum nobis nostrisque successoribus homagium & fidelitatem, competenti nobis & vobis, securoque loco facies vel facient, juraveris vel juraverint, si in nobis vel nostris succesotibus non remanserit, non ideo honoris seu dignitatis, vel terræ suæ patiantur diminutionem. Tu autem censum..... & heredes tui videlicet sexcentos schifatos, quos annis singulis Romanæ Ecclesiæ persolvere debes, si requisitus fueris: quod si requisitus non fueris, facta requisitione persolvas, nulla de non solutis habita occasione ..... si qua sane in posterum Ecclesiastica sæcularisve Persona huic nostræ concessioni vel donationi obviare tentaverit, nisi satisfactione congrua resipuerit, anathematis gladio feriatur. Omnibus vero, has nostras conditiones, concessiones, & consensus servantibus, sit pax Domini nostri JESU CHRISTI. Amen.

Ego Anacletus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.
Ego Matthæus Presbyter Eudoxiæ.

Signum manus Petri Leonis Romanorum Consulis, & signum manus Rogerii fratris ejus, & signum manus Petri Uguiccionis filii, & signum manus Cencii. ..... Guidonis, & signum manus Petri Leonis de Fundis, & signum manus Abucii, & signum manus Joannis Abdiricii, & signum manus Milonis. Datum Beneventi per manum Saxonis S. R. E. Presbyteri Cardinalis, V. Kal. Octobris, Indictione nona, anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo trigesimo, Pontificatus Domini Anacleti Secundi Papæ anno primo.

V.

1141. 28. Novembre.

Forma Sacramenti quod olim in Regno Aragonum *à Judeis exigebatur in Judicio; cum adjectis Maledictionibus.* [Fueros y Observancias de las Costumbras de Aragon. Inter Foros quibus in Judiciis nec extra ad presens non utuntur Aragonenses, propter correctionem illorum. Lib. 8. fol. 9. & 10.]

JUras tu, o Judée, per illum qui dixit non est Deus, Deus præter me. Respondeat Judæus, juro. Item juras per illum qui dixit, ego sum Deus omnium, qui extraxi te de Terra Egypti, & de domo servitutis. Respondeat Juro. Juras per illum qui dixit non facias Statuam vel imaginem quæ sit de Cælo, de Terra, de subtus mare, nec infra, nec ullas Statuas adorabis, nec pro Diis eas tenebis, Resp. Juro. Juras per illum qui dixit, ego sum Deus tuus, fortis & Zelator qui visito peccata parentum in filios filiorum, usque in tertiam & quartam generationem qui me abhorruerunt & facio misericordiam illis qui diligunt & servant mandata mea. Re. Juro. Juras per illum qui dixit, memento quod sanctifices diem Sabbati, & operaberis sex diebus & facies omnia opera, & requiesces die septima, quia Deus tuus die septima requievit, & non facies opus tu, nec uxor tua, nec tuus filius, nec tua filia, nec extraneus, qui est intra portas tuas: quia fecit Deus in sex diebus Cælum & Terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & requievit die septima, & ideo benedicit diem Sabbati & fecit sanctum. Re. Juro. Juras per illum qui dixit, non occides. Re. Juro. Juras per illum, qui dixit non loqueris falsum testimonium contra tuum vicinum, & per illum qui dixit non occides. Re. Juro. Juras per illum qui dixit non concupisces rem proximi tui, non Uxorem, non filiam, non bovem, non asinum, nec aliquam rem suam. Dic. Juro. Juras per V. libros Legis, & per totum illud, quod in eis scriptum est, & per Sanctum qui dixit, ego sum, & ille qui misit me vobis heye, heye, eya eyo, Dic. Juro. Juras per nomen venerabile hya, hya, hya, & per magnum nomen mirabile Amnesor, quod edixit Moyses, & divisit mare in 12. vias & transierunt omnes filii Israel per siccum, & obivit ibi Pharao, & omnis exercitus ejus in mari rubro. Dic. Juro. Juras per Tabernaculum & per sanctam mensam, & per Candelabrum aureum. & per Arcam Fæderis, & per duas Tabulas, quas posuit Moyses mandato Domini. Dic. Juro. Juras per cortinam quæ erat extenta ante Cherubinum, & per Sanctas Vestes Aaron, & per Sanctam dilectionem, quam promisit Deus filiis Israël in monte Sinay in manu Moysi. Dic. Juro. Juras per sanctam Juram quam juravit Dominus ad Abraham in monte Mannæ, & per Terram promissionis & Jerusalem & per Cathedram honoratam Cæli & Angelos ministrantes ante sanctum Benedictum, laudantes & benedicentes magnis vocibus Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, sunt Cæli & Terra, gloria tua, Dic. Juro. Juras per omnes Angelos qui sunt in cælo, & per omnes Sanctos & Prophetas Dei, & per Nomina sancta & honorata & admirabilia quæ nominantur. Dic. Juro. Juras per omnia Nomina sancta, & omnes Prophetas, Dei qui sunt in celo, & per omnia Scripta Legis, & per totum illud quod scriptum est, & per Benedictiones, & Maledictiones quæ datæ fuerunt in Monte Gan, super monte Ebel, & per duodecim Tribus Israel. Dic. Juro.

ANNO 1130.

He sunt Maledictiones.

Si scis veritatem, & vis jurare mendacium, veniant super te hæ Maledictiones, & comprehendant te. Responde Amen. Maledictus eris in Civitate, & maledictus extra Civitatem, & maledictus in Campo, & maledictus horreus tuus, & tua requies, in maledictione. Responde. Amen. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, & bustas boum, & greges tuarum ovium, & maledictus intrabis, & maledictus exibis. Re. Amen. Dominus nutriet super te famem, inopiam, opprobrium in omnia opera quæ tu facis, quousque te conterat & destruat propter inventiones tuas malas in quibus tu me dimisisti. Re. Amen. Adjiciat tibi Deus pestilentiam & famem quousque te devastet in Terra in qua tu ibis ad manutenendum eam. Re, Amen. Percutiat te Deus febre, ardore, & calore, & aere corrupto, erugine, & persequatur te, usque pereas. Re. Amen. Cælum quod est super te sit æneum, & terra quam teris sit deserta: det tibi Deus pulverem in terra pro pluvia: & descendat super te de cælo cinis usque sis contritus. Re. Amen. Cadas ante tuos inimicos, per unam viam intres contra illos & per duodecim fugias & sis expersus per omnia Regna Terræ. Resp. Amen. Tuum cadaver comedant Volatilia Cæli & Bestiæ Terræ, & non sit qui quærat te. Re. Amen. Percutiat te Deus stultitia & cecitate in parte corporis tui unde tu ibis. Re. Amen. Percutiat te Deus de scabie & pruritu, ita quod non possis curari. Re. Amen. Percutiat te Deus cecitate & furore, & ira & meditatione, sicut consuevit facere; palpes in meridie, sicut consuevit facere cecus in tenebris & nunquam in aliquo tempore in viis tuis dirigat te, sed semper subsanneris calumnia, & sis oppressus crudelitate, & non habeas qui te illuminet. Re. Amen. Uxorem accipias, & alius constupret eam. Re. Amen. Domum facias, & non habites ibi; vineam plantes & non vindemies eam, bos tuus occidatur ante te, & non comedas ex eo. Re, Amen. Asinus tuus tibi auferatur & non reddatur. Re. Amen. Oves tuæ sint traditæ inimicis tuis & non sit qui te adjuvet. Re. Amen. Filii & Filiæ tui sint traditi populo extraneo, & videant hoc oculi tui, & deficiant tibi, & non sit fortitudo manu tua Re. Amen. Populus quem non cognoscis comedat fructus, & labores tuæ Terræ, & substineas calumniam & sis oppressus in omni vita tua, & timeas de omnibus quæ videbis cum tuis oculis. Re Amen. Percutiat te Dominus de mala plaga in genibus & cruribus & a planta pedis usque ad caput, & non possis curari. Re. Amen. Adducat te Dominus & uxorem tuam & filios & filias in Gentem quæ te non cognoscat & consanguineos tuos, servias Diis alienis, & ligno & sis monstratus in proverbium & in fabulam omnibus Populis quibus te ducet. Re. amen. Ejicias multum semen in Terra, & non colligas aliquid ex eo quia comedant illud Locustæ: vineam plantes, & non bibas de vino, nec colligas aliquid ex ea, quia comedant eam vermes: olivas habeas in omnibus terminis tuis, & non ungas te cum oleo quia excurrat se & pereat. Re. amen. Filios & filias habeas, & videas eos quando ferentur in captivitatem: omnes arborum fructus & Terræ tuæ comedantur: extraneus qui non vivit tecum in Terra erit altior te, & tu descendes & ipse exaltabitur plus quam tu, & ipse caput & tu

ANNO 1130. cauda & veniant super te hæ maledictiones scriptæ in libro hoc quousque sis confractus. Re. Amen. Servias inimico quem mittet tibi Deus, in fame, siti, & nuditate & in omni inopia, & mittat humerum suum super cervicem tuam, quo usque te conterat, & adducat Dominus Gentem de longinquo & de ultimis finibus Terræ in similitudinem Aquilæ volantis ita veniat emissa, quod non possis intelligere Linguam suam. Re, Amen. Gens rabiosa que non parcat alicui, nec misereatur parvuli, devoret partus omnium bestiarum & messium totius Terræ tuæ, & non dimittat tibi triticum, vinum, nec oleum, nec greges Ovium tuarum, quousque te destruat & conterat & comedat fructum ventris tui & carnes filiorum & filiarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi in angustia & vastitate, & opprimant te inimici tui. Re. Amen. Tua vis sit consummata in malo tuo, & terra tua non det tibi fructum suum; & mittat tibi Dominus bestias campi que te consumant: tui Bestiarii fiant pauci: Deus conterat te, & det tibi penuriam de pane tuo, quod comedas illum ad pensum, & te videas non saturum; non parcat tibi Dominus quando tu petieris veniam, sed tunc ipse sit iratus contra te, & veniant super te maledictiones quæ sunt scriptæ in hoc libro, & destruat Dominus nomen tuum de libro viventium, & non scribaris cum justis, sed in perditione duodecim Tribuum Israël secundum maledictiones que sunt scriptæ in libro hoc. Re. Amen. Tui filii fiant orphani, & uxor tua vidua, & fiant sicut palea ante ventum; & Angelus te impugnet, & mensam tuam, & sint obscuri oculi tui, ne videant, & tergum tuum semper in Terram: & Dominus mittat tibi iram suam, & furor meditationis ejus te comprehendat. Re. Amen. Et adducat tibi Dominus malum super malum, & non intres in sua Justitia, & Domus tua sit deserta, & non sit qui habitet in ea: Sanguis tuus sit expansus sicut fumus, & tuum corpus sit sicut stercus; & aurum & argentum non te liberet in ira Domini. Re. Amen. Percutiat te Deus multis plagis, sicut percussit Pharaonem & Populum suum, si scis veritatem & vis jurare mendacium. Re. Amen. Percutiat te Deus sicut Egyptum de ranis, muscis & mortalitate, & bestiis, & de nascentiis, & de vexictis, & de Petris, & de locustis & de tenebris & mortalitate illorum qui sunt primogeniti. Re. Amen. Maledictiones quibus maledicit Josue Jerico veniant super te, & domum tuam, & super omnia que habes. Re. Amen. Uxor tua & filii tui vadant mendicando de ostio in ostium, & non inveniant qui eos invitet, & in ira & in furore Domini Regis & omnium illorum qui te videbunt venias, & illi qui erant amici tui, sint inimici tui, & semper te derideant: & cadas & non sit aliquis qui te adjuvet ad surgendum: pauper & miser vivas, & non invenias qui te sepeliat; si scis veritatem, & vis jurare mendacium, cadat anima tua ubi canes mingunt. Respondeat Amen, Amen, Amen. Datum Gerunde 4. Calendas Martii. Era 1179.

De Sacramento Sarracenorum.

Juras o Sarracene per Bille, Ylledi, Ylleu, Buabat, Bedal, Hamble, Tamon, Ham, Media. Huabi, Mecael, Yçahach, Aleybnec, Nunath, Buamur, Bytayeb.

VI.

1159. Kaysers FRIDERICI I. Diploma wodurch er WLADISLAUM Hertzog in Böhmen zu einem König/ und das Hertzogthum zu einem Königreich erhöhet/mits überlaßung der jenigen Tributs/ so Ihm und seinen Vorfahren aus dem Königreich Pohlen hat pflegen erlegt zu werden. Geben zu Regenspurg Anno Christi 1159. [GOLDASTI Reichs-Satzungen Theil 2. pag. 13.]

C'est-à-dire,

Erection du Duché de Boheme en Royaume par l'Empereur FREDERIC I. *en faveur du*

Duc WLADISLAS *qui est en même tems élevé à la Dignité Royale, avec Donation & Cession du Tribut que lui & ses Predecesseurs étoient accoutumés de lui payer pour le Royaume de Pologne.* ANNO 1159.

IM Nahmen der Heiligen und unzertheilten Dreyfaltigkeit/ Amen. Wir Frederich von Gottes Gnaden/ Römischer Keyser/ allzeit Mehrer des Reichs. Sintemal uns das natürliche Gesetz unterweiset/ daß wir einem jeglichen wol thun solten/ insonderheit aber denen/ so bey und neben uns steiff und getreuwlich halten und stehen/ und uns wider all unser Feindt Hulff leisten/ damit auch unser Keyserthumb erweitert/ mit allem müglichen Fleiß darnach trachten/ Kriege führen/ und sich unserwegen in allerley Gefährlichkeit begeben/ dieselbigen sind wir mit besondern unsern Gnaden zu verehrn pflichtig/ und zu erhöhen gantz geneiget. Und dieweil wir mit allem Fleiß darnach getrachtet/ haben wir aus angeborner Güte vor billich rechtmässig und gut angesehen und beschlossen/ damit derjenige/ welcher mit desto grösserer Mühe Krieg führet/ dagegen auch desto grössere Hoffnung einer mildern Belohnung haben/ und derselben geniessen möge.

2. Derowegen kundt und zu wissen sey männiglichen/ den künfftigen so wol als den gegenwärtigen/ daß wir Fridericus dem Wladislao Hertzogen in Böheem/ und seinen Nachkommenden/ von wegen seiner Vorfahren gebührlichen Dienste/ die sie uns und unsern Vorfahren jederzeit geleistet/ die Zierdt der Königlichen Würdigkeit/ deren sich weylandt Wratislaus sein Großvatter gebraucht/ wiederumb überantworten und zueignen/ damit er sein Haupt mit der Königlichen Cron zieren/ und dieselbe tragen: er auch und seine Nachkommen zu ewigen Zeiten sich des Königlichen Tituls gebrauchen sollen. Welches wir hiemit/ daß er und seine Nachkommene dieselbe/ als wie wir deren geniessen/ auch tragen sollen/ unverbrüchlich zu halten/ ordnen/ und wie folget an diesen unterschiedlichen Heiligen Festtägen gebieten thun/ als nemlichen an dem Heiligen Christtage/ Ostertag und Pfingsttage/ S. Wenceslai und Adalberti Tagen: damit diesen heiligen Patronen auch desto mehr Ehr erzeigt werde.

3. Uber dieses/ nach dem wir von dem Ertzbischoffen und Bischoffen pflegen gesalbet zu werden/ so ordnen und verleihen wir Wladislao/ und seinen Nachkommenden/ dergleichen/ und wöllen hiemit/ daß er Wladislaus von Daniele Bischoff zu Prag/ und Joanne dem Bischoff in Mähren/ nach Ordnung und Gebrauch der Prager Kirchen/ so wol auch seine Nachkommene von den künfftigen Bischoffen gesalbet werden sollen. Da fern aber der Olmitzer Bischoff nit gegenwärtig seyn köndte/ so soll der Prager nach der höhern Dignität beyder Bischoff statt verwesen. Deßgleichen soll es auch verstanden werden/ wann der Präger zur Stelle nit seyn kondte.

4 Uber dieses verleihen wir obgedachten Wladislao und seinen Nachkommenden/ daß er dieselbe Stewr/ welche unsern (al. seinen) Vorfahren aus deme Lande zu Polen gefolget worden/ und deren genossen/ nun forthin er und seine Nachkommene zu ewigen Zeiten empfahen/ und deren geniessen sollen.

5. Damit auch diese unsere dem Wladislao und seinen Nachkommen gegebne Gnad ein ewig wehrende Krafft erreichen möchte/ haben wir diesen unsern Brieff uffrichten/ und denselbigen in Gegenwärtigkeit der hochwürdigen Männer/ Erhardi des Ertzbischoffs zu Straßburg/ und Firmiani deß Ertzbischoffs zu Magdeburg/ auch in Beyseyn anderer Fürsten und Graffen unserer lieben getrewen/ verfertigen lassen: dessen Datum zu Regenspurg Anno Christi 1159.

VII.

Lettres d'Investiture du Duché de Loraine, en Comté de Remirimont, & de quelques Droits Royaux attachez au Duché, accordé par l'Empereur ALFONCE A FREDERIC *Duc de Lorraine, après qu'il lui eut fait Homage. en* 1258. [Tiré d'un Registre du Tems du Duc Ferry conservé dans le Tresor des Chartes de Nancy.] 1258.

IN æterni Dei nomine Amen, Pateat universis præsentes paginam inspecturis, quod nos *Alfonsus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus*, & Castellæ, Toleti, Legionis, Galleciæ, Sibiliæ, Cordubæ, Murciæ, Giennii & Algarbii Rex, ad instantiam & supplicationem tui magnifici viri *Friderici Ducis Lotharingiæ* & Comitis Romaricensis, attendentes prædecessorum nostrorum gloriosissimorum vestigia, & merita tua, & servitia debita nostræ aulæ tam

ANNO 1258. tam prædecessoribus nostris quam nobis facta & facienda, & quod de jure infra scripta facere debemus; sedentibus nobis in publica Curia nostra & te dicto Duce & Comite *flexis genibus ante pedes Majestatis nostræ* existente, investimus te dictum Ducem & Comitem *de quinque vexillis* in signum quinque Dignitatum quas in feodum ab Imperio tenere debes.

§. 2. Et de Infrascriptis Dignitatibus & feudis primum vexillum damus tibi pro Ducatu in feudum, in quo & per quod debes esse *summus Senescallus in Aulâ nostrâ citra Rhenum*, Et debes nobis *servire in annalibus festis de primo ferculo eques*. Et si contigerit ire ad *Parlamentum* cum armis contra Regem Franciæ, debes facere nobis *antecustodiam* in eundo, & *retrocustodiam* in redeundo; & debes nobis præstare in terra dicti Ducatus *forum de necessariis & victualibus*. Et si contigerit nos ire ad prælium citra Rhenum, debes habere *primum conflictum*, & debes nobis facere antecustodiam in eundo, & retrocustodiam in redeundo. *Secundum* vero *vexillum* damus tibi in signum quod debes reaccipere à nobis duella Nobilium commorantium inter Rhenum & Mosam, prout *metæ* super hoc distinctæ dividunt. *Tertium* quoque *vexillum* damus tibi in signum pro feudo & nomine feudi de *Comitatu Romaricensi*. *Quartum* autem, quod debes habere *custodias publicarum stratarum* in dicto Comitatu, tam per aquam, quam per terram. *Quintum* damus tibi in signum & investituram pro *regalibus* nostris in *monasterio Sancti Petri Metensis*, & in alio monasterio *Sancti Martini Metensis*, & quod debes habere *custodias Ecclesiarum* in Ducatu tuo. Et prædicta omnia vexilla damus tibi pro feudo in nomine feudi, & pro investitura & nomine investituræ, investientes te *cum hastis & vexillis* prædictis de manu nostra in manu tua pro prædictis omnibus, & aliis de quibus te jure investire & infeudare debemus.

§. 3. Et ego dictus Dux Lotharingiæ & Comes Romaricensis sic recipio & sic recognosco omnia & singula supra dicta esse vera & debita, & promitto bona fide me facturum & impleturum omnia & singula, & alia quæ prædecessores mei prædecessoribus vestris, de jure vel consuetudine, quacunque causa, modo vel jure fecerunt vel facere debuerunt, vobis Domino Alfonso Romanorum Regi, *Imperatori futuro*; Et *manus meas junctas in manibus vestris mitto*, & vobis Sacramentum fidelitatis & homagii facio, sicut Domino meo Romanorum Regi legitimo & Imperatori futuro. Hoc tamen salvo, quod si infra duos annos contigerit, Vos ad Imperium non venire (quod Deus avertat) quod ex tunc de isto Sacramento fidelitatis & homagii nunc præstito non tenear. De quo Sacramento, si casus ille evenerit, (quod absit) quod nos dictus Rex *in Imperium non introiverimus infra biennium*, ut dictum est, te dictum Ducem & Comitem volumus non teneri. Salvo semper jure utriusque, tam nobis pro Regno & Imperio Romanorum, quam tibi. Ita quod omnia sint in eodem statu in quo erant heri, ante celebrationem istius præsentis contractus.

§. 4. Et ad majorem roboris firmitatem & evidentiam pleniorem nos dictus Rex, & ego dictus Dux & Comes præsentem cartam fecimus sigillorum nostrorum munimine roborari. Actum Toleti pridie Idus Martii, Præsentibus Illustribus, Nobilibus, Venerabilibus, & honestis personis infra scriptis, *Domino* Alfonso Infante de Molina, Domino Philippo & Domino Ludovico *germanis Domini Regis*, *Dompno* Pascasio Episcopo Giennensi, Dompno Suerio Episcopo Camorensi, Dompno Petro Episcopo Palsensi, Dompno Petro Joannis Magistro Ordinis Calatravensis, Dompno Simone Roderici de los Cameros, Dompno Martino Egidii de Portugalia, Dompno Petro Nunnii de Guzman, Dompno Nunnio de Guzman, Dompno Petro Cornelii de Aragonia, Dompno Eximinio Cornelii, Garsia Mertini Castellæ Protonotario, Magistro Martino quondam Archidiacono Valentino, Dompno Augustino Petri Decano Segobiensi de Alemannia, Dompno Raynaldo Comite de Castris, Dompno * * * Comite de *Leansteyn*, Dompno Girardo de Fontenay, Dompno Elia de Bobardia Castellani Castri de Cognie, & aliis quam pluribus, Anno Domini Millesimo Ducentesimo quinquagesimo octavo. Petrus Stephani scripsit.

VIII.

ANNO 1261. May.

Litteræ LUDOVICI IX. *Regis Francorum de datis in Custodiam Abbati & Conventui* B. DIONYSII *in Franciâ duabus Coronis aureis pro Coronatione Regum & Reginarum inservandis; nec non alia Coronulâ aureâ quam Rex die Coronationis solet portare in prandio. Datum apud Villam novam in Leis Mense Majo* 1261. [PHILIP. LABBE Alliance Chronologique Tom. II. au melange curieux pag. 659. Tiré de l'Abbaye de St. Denis en France]

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex. Notum facimus, quod Duas coronas aureas cum lapidibus pretiosis, quæ ab inclytæ recordationis Rege Philippo avo nostro pro coronandis Regibus & Reginis Francorum olim factæ in thesauris Regiis servabantur, & unam coronulam auream cum lapidibus pretiosis, quam consuevit Rex die Coronationis suæ in prandio deportare, dilectis nostris Abbati & Conventui B. Dionisii in Francia custodiendas commisimus in Thesauro, cum aliis indumentis, & ornamentis Regalibus pro coronandis Regibus & Reginis Francorum assumantur, & in solemnitatibus præcipuis circa altare una cum aliis Coronis Regum Franciæ prædecessorum nostrorum ad ornatum & decorem altaris ejusdem secundum quod de aliis coronis consuevit fieri, collocentur. Promiserunt autem nobis Abbas & Conventus prædicti & nobis de hoc suas patentes Literas concesserunt, quod coronas & coronulam antedictas nobis & nostris successoribus Regibus Franciæ tradent sine difficultate vel contradictione quacumque, quoties à nobis vel ipsis successoribus nostris pro coronatione Regum vel Reginarum, seu pro alia causa quacumque fuerint requisiti. In cujus Rei memoriam præsentes Litteras sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum apud Villam novam in Leis anno Domini MCCLXI. mense Majo.

IX.

1268. Mars.

La Pragmatique Sanction (1) *de S. Louis Roy de France du mois de Mars* 1268. [G. G. LEIBNITZII Codex Juris Gentium in Append. pag. 157.]

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex, ad perpetuam rei memoriam. Pro salubri & tranquillo Statu Ecclesiæ regni nostri, nec non pro divini cultûs augmento, & Christi Fidelium animarum salute, utque gratiam & auxilium omnipotentis Dei (cujus *solius* ditioni ac *protectioni* Regnum nostrum semper subjectum extitit, & nunc esse volumus) consequi valeamus; quæ sequuntur hoc edicto consultissimo in perpetuum valituro, statuimus & ordinamus.

Primo, ut Ecclesiarum Regni nostri Prælati, *Patroni* & beneficiorum Collatores ordinarii jus suum plenarie habeant, & unicuique sua jurisdictio servetur.

II. Item Ecclesiæ Cathedrales, & aliæ Regni nostri, *liberas electiones* & earum effectum integraliter habeant.

III. Item *Simoniæ crimen* pestiferum Ecclesiam labefactans, a Regno nostro penitus eliminandum volumus & jubemus.

IV. Item promotiones, collationes, provisiones, & dispositiones Prælaturarum, dignitatum, & aliorum quorumcumque beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum Regni nostri, secundum dispositionem ordinationem, & determinationem *juris Communis*, Sacrorum Conciliorum Ecclesiæ Dei, atque institutorum antiquorum Sanctorum Patrum, fieri volumus & ordinamus.

V. Item exactiones & *onera* gravissima pecuniarum, *per Curiam Romanam* Ecclesiæ Regni nostri imposi-

(1) *C'est ici la premiere Loy de ce genre faite en France, elle servit de base à la fameuse* Pragmatique Sanction *dressée dans l'Assemblée de Bourges en* 1438. *sous le Roy Charles VII.*

ANNO 1268. impofitas vel impofita, quibus Regnum noftrum miferabiliter depauperatum extitit, five etiam imponendas vel imponenda, levari aut colligi nullatenus volumus: nifi duntaxat pro rationabili, pia & urgentiffima caufa, & inevitabili neceffitate, ac de fpontaneo & expreffo confenfu noftro & ipfius Ecclefiæ Regni noftri.

VI. Item *libertatem*, franchifias, immunitates, prærogativas, jura & privilegia per inclitæ recordationis Francorum Reges Prædeceffores noftros & fucceffive per nos Ecclefiis, Monafteriis, atque locis piis, religiofis, nec non perfonis Ecclefiafticis Regni noftri, conceffas & conceffa, innovamus, laudamus, approbamus, & confirmamus per præfentes. Earum (que) tenore univerfis Juftitiariis, & Officiariis & Subditis noftris ac loca tenentibus, præfentibus & futuris, & eorum cuilibet prout ad eum pertinuerit, diftricte præcipiendo, mandamus, quatenus omnia, & fingula prædicta diligenter & attente fervent, teneant, & cuftodiant; atque fervari teneri, & cuftodiri inviolabiliter faciant; nec aliquid in contrarium quovis modo faciant vel attentent, feu fieri vel attentari permittant: transgreffores aut contra facientes, juxta cafus exigentiam, tali pœna plectendo, quod cæteris deinceps cedat in exemplum. In quorum omnium & fingulorum teftimonium præfentes Literas figilli noftri appenfione muniri fecimus. Datum Parifiis anno Domini 1268. Menfe Martio. ANNO 1268.

FIN DE L'APPENDIX

DU TOM. I. PART. I.

Bayerische StaatsBibliothek
Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Dumont, Jean, 1667-1727

Corps Universel Diplomatique Du Droit Des Gens Contenant Un Recueil Des Traitez D'Alliance, De Paix, De Trêve, ... qui ont été faits en Europe, depuis le Regne de l'Empereur Charlemagne jusques à présent ...
Bd.: [9,1]

Amsterdam 1739

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/2Jur.997(9,1/2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11057355-2
(null)